

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА КОНСТИТУЦІЙНОГО, АДМІНІСТРАТИВНОГО ТА
МІЖНАРОДНОГО ПРАВА
КАФЕДРА ГОСПОДАРСЬКОГО, ЦИВІЛЬНОГО ТА ТРУДОВОГО ПРАВА
ЄВРОПЕЙСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА
ПРЕДСТАВНИЦТВО В УКРАЇНІ**

**СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ ТА ПРАВОТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ:
ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ**

**Збірник матеріалів
V Міжнародної науково-практичної конференції
студентів, аспірантів і молодих учених**

11 березня 2016 року

*За загальною редакцією
члена-кореспондента НАПН України, доктора політичних наук, професора,
К.В. Балабанова*

МАРІУПОЛЬ 2016

УДК 34(063)
ББК 67Я431

Сучасний розвиток державотворення та правотворення: проблеми теорії та практики: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених 11 березня 2016 року: Зб. тез наук.праць / за заг. редакцією К.В. Балабанова. – Маріуполь: МДУ, 2016. – 400 с.

Друкується за ухвалою Вченої ради економіко-правового факультету Маріупольського державного університету (протокол засідання Вченої ради економіко-правового факультету № 6 від 24.02.2016 р.)

Редакційна колегія:

Голова – Балабанов К.В., член-кореспондент НАПН України, доктор політичних наук, професор

Члени колегії: Філонов О. В., д.ю.н., проф. (заступник голови редакційної колегії); Ніколенко Л. М., д.ю.н., проф.; Ковейно Ю. В., ст. викладач; Бойко Ю. В., ст. викладач.

Збірник містить матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених, яка відбудеться 11 березня 2016 року в Маріупольському державному університеті.

У матеріалах висвітлено актуальні питання сучасного державотворення та правотворення в Україні в умовах становлення та розвитку національної правової системи в галузях конституційного, адміністративного, міжнародного, цивільного, кримінального, господарського, фінансового, екологічного, трудового права, господарського та кримінального процесів, а також загальної теорії та історії держави і права.

Видання адресоване науковцям, викладачам, аспірантам та студентам, а також усім, хто цікавиться проблемами науки та освіти.

Редакція не несе відповідальності за зміст та авторський стиль праць, опублікованих у збірнику.

Маріупольський державний університет, 2016

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ТА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Авдан Д. Р.,
студент 2 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ГАРАНТІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

Права і свободи людини і громадянина є однією із найважливіших суспільних цінностей, головним об'єктом більшості конституційно-правових відносин. Ефективність їх виконання, використання та дотримання визначається, врешті їх реальність залежать від рівня їх захищеності, гарантованості.

Права і свободи особи особи та громадянина - це певні можливості, необхідні для задоволення особистістю своїх життєвих потреб, для існування і розвитку особистості в конкретно-історичних умовах, об'єктивно обумовлених рівнем розвитку суспільства. Права і свободи є природними, природженими і невід'ємними якостями особистості, без яких вона не може нормально існувати.

Під гарантіями прав і свобод особи слід розуміти сукупність конкретних засобів, що носять юридичний, загальнообов'язковий характер, завдяки яким можливе всебічне забезпечення ефективного здійснення, охорони і захисту прав і свобод особи. Головне призначення гарантій прав і свобод особи полягає у забезпеченні всім і кожному рівних правових можливостей для набуття, реалізації, охорони і захисту прав і свобод. Вони покликані забезпечити найсприятливіші умови, в атмосфері яких записаний у Конституції і законах правовий статус особи і насамперед її права і свободи стали б фактичним становищем кожної людини і громадянина.

Гарантування прав і свобод особи як найважливіший чинник їх реального і ефективного забезпечення неможливий без певних передумов - як загальних, так і спеціальних, нормативних. Головними передумовами, які забезпечують реальну можливість ефективного здійснення, охорони та захисту прав і свобод особи, є демократична правова соціальна держава і вільне громадянське суспільство. В свою чергу, їх розвиненість залежить від конкретних економічних, політичних, соціальних, культурних та ідеологічних передумов. Адже всі конкретні юридичні засоби реального забезпечення прав і свобод особи виявляються повною мірою як результат їх функціонування і розвитку.

Система гарантій конституційних прав і свобод представлена загальними і спеціальними (юридичними) гарантіями. Загальні гарантії визначаються рівнем розвитку основних сфер суспільного і державного життя - політичної, економічної, соціальної, культурної (духовної) та інших.

До політичних гарантій конституційних прав і свобод належать, насамперед, такі основні політичні інститути, як інститут народного суверенітету, форм безпосередньої демократії, політичного та ідеологічного плюралізму, багатопартійності та ін. Економічні гарантії конституційних прав і свобод представлені інститутами власності, економічного плюралізму, свободи підприємницької та господарської діяльності тощо. Соціальні гарантії конституційних прав і свобод передбачають наявність розвиненого громадянського суспільства, соціальної держави, громадського контролю тощо. Культурні гарантії конституційних прав і свобод виражені в наявності розвиненої національної культури та культури національних меншин, з повагою до прав і свобод як до традиційних духовних цінностей тощо.

Загальні гарантії конституційних прав і свобод людини і громадянина мають значний, а іноді й визначальний вплив на реалізацію цих прав і свобод, оскільки вони визначають готовність суспільства і держави реалізувати зазначені права і свободи. Будь-який, навіть

найдосконаліший юридичний механізм реалізації конституційних прав і свобод є безсилим за умови низького рівня політичного та соціально-економічного розвитку суспільства і держави, відсутності традицій правової культури.

Спеціальні юридичні гарантії конституційних прав і свобод людини і громадянина в Україні представлені нормативними та організаційно-правовими механізмами реалізації цих прав і свобод.

Нормативно-правові гарантії основних прав і свобод людини і громадянина представлені системою норм конституційного права, що встановлюють і закріплюють основні права і свободи, визначають принципи та шляхи їх реалізації. Нормативні гарантії знаходять своє об'єктивне відображення в системі чинного законодавства України у сфері прав і свобод людини і громадянина, а саме - в Конституції України, законах України та підзаконних нормативно-правових актах.

Відповідно до ст. 27 Конституції України кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави - захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань.

Конституція України також встановлює загальні принципи нормативно-правових гарантій. Зокрема, ст. 57 Основного Закону визначає, що закони та інші нормативно-правові акти, які визначають права громадян, мають бути доведені до відома населення у порядку, встановленому законом. В іншому випадку такі нормативно-правові акти є нечинними.

При цьому конституційні права і свободи людини і громадянина, згідно зі ст. 64 Основного Закону, не можуть бути обмеженими, крім випадків, передбачених Конституцією України.

Таким чином, права та свободи людини і громадянина, що закріплені в Основному Законі - Конституції, міжнародних та інших нормативно-правових актах, їх широта, реальність і гарантованість виражають рівень зрілості, демократизму та соціальної направленості суспільства та держави в цілому, підтверджують на практиці основний принцип - Принцип Верховенства Закону. Весь комплекс особистих, економічних, соціальних, політичних і культурних прав, свобод і обов'язків має служити дальшому розвитку демократії та соціального прогресу України.

Література:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Ст.141.
2. Заворотченко Т. Поняття конституційно-правових гарантій прав і свобод людини і громадянина в Україні / Т. Заворотченко // Держава і право / Збірник наукових праць. - Вип. 13. - К.: Ін-т держави і права ім. Корецького НАН України, 2001. - С. 94-99.
3. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг. ред. В.Ф. Погорілка. - К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. - 344 с.
4. Основи конституційного права України: підруч. вид. II, доповнене / За ред. В.В.Копейчикова. – К., 1998.
5. Захаров Є., Речицький В. Права людини в Конституції України / Є. Захаров, В. Речицький // Правник. – 2002. - №4.

Анушкевич О. Д.,
студент 2 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В УКРАЇНІ

Серед ознак започаткування демократичних процесів в Україні є створення політичних партій, їх перші кроки у формуванні органів державної влади, надбання багатьма громадськими організаціями справді самоврядної природи. Це зумовлено тим, що політичні

партії, народившись у надрах громадянського суспільства в боротьбі за державну владу, виходять за його межі, перетворюючись на посередника між суспільством і державою.

Політичні партії є основою для нормального функціонування якісної системи державного управління.

Виникнення і розвиток багатопартійності, започаткування участі політичних партій у формуванні органів державної влади є,

по-перше, перешкодою узурпації влади державою;

по-друге, однією з гарантій реалізації конституційного права громадян України брати участь в управлінні державними справами;

по-третє, одним із політико-правових засобів здійснення представницької форми народовладдя;

по-четверте, результатом втілення у життя права громадян України на свободу об'єднання у політичні партії. Закріплене у ст. 36 Конституції України це право є можливістю задовольняти первинні потреби громадян в політико-правовій сфері відносин. Ю. М. Тодика до первинних потреб відносить також цінності конституційного ладу - справедливість, благополуччя. За допомогою політичної партії найбільш суттєві первинні потреби перетворюються на інтерес соціальних верств, за умови оволодіння політичною партією державною владою - на загальний політичний інтерес.

Якщо політична партія не виражає соціального чи іншого суттєвого групового інтересу, тобто не має соціальної бази, вона втілює свої вузько партійні інтереси і неминуче приречена на поразку.

Політичні партії є головними інститутами політичної системи громадянського суспільства, без яких демократія не є дієздатною. У правовому розвинутому суспільстві політичні партії є інструментом здійснення цивілізованого процесу формування як законодавчої, так і виконавчої влади. Тому право на створення політичних партій є однією з базових свобод сучасних демократій. Саме поняття існування свободи створення політичних партій є правовою основою багатопартійної політичної системи, навіть якщо про неї ніде в правових актах не йдеться.

Базовими законодавчо-нормативними актами України, якими регулюються питання утворення та функціонування політичних партій, на сьогодні є Конституція України, закони України «Про політичні партії в Україні», «Про вибори народних депутатів України», «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів», «Про комітети Верховної Ради України», «Про Кабінет Міністрів України», про Державний бюджет України на відповідний рік, постанова Верховної Ради України від 16 березня 2006 р. № 3547 «Про Регламент Верховної Ради України», інші нормативно-правові акти, які визначають питання взаємодії політичних партій з іншими органами виконавчої влади.

Згідно із Конституцією України носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування (ст. 5). Водночас Конституцією визначаються й механізми залучення та участі громадян у процесах здійснення державної влади. Зокрема, відповідно до ст. 36 громадяни України мають право на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів.

Таким чином, у Конституції України зафіксована провідна роль політичних партій у державотворчих процесах - політичні партії є тією демократичною інституцією, яка сприяє формуванню і вираженню політичної волі громадян шляхом участі у виробленні та реалізації державної політики.

Найбільш повно питання, пов'язані з утворенням та діяльністю політичних партій, їх правами, державною підтримкою та контролем за діяльністю політичних партій, розкриваються у Законі України «Про політичні партії в Україні» [6].

Згідно з Законом відносини між державою та політичними партіями будуються на засадах партнерства та законності. Держава визнає значимість громадської ініціативи, виступає гарантом дотримання прав, забезпечує правову, інформаційну, організаційну підтримку політичним партіям, зареєстрованим у порядку, передбаченому чинним законодавством. Політичні партії є рівні перед законом.

В Україні з перших років незалежності відбулося фактичне одержавлення демократії, тоді як сучасний європейський досвід передбачає децентралізацію, переважаючий розвиток самоврядування, до того ж не тільки місцевого – територіального, а й такого, що стосується окремих сфер соціального буття, насамперед гуманітарних, в яких роль держави може і повинна бути гранично обмеженою [9].

Актуальним є створення дієвої політичної системи, яка б дозволила будь-якій партії, що перебуває при владі, реалізувати свою програму. Уявлення в суспільстві про роль партій у політичному житті мають відповідати їхнім дійсним можливостям реалізувати інтереси виборців і впливати на політику держави. Саме діяльність уряду (тобто виконавчої влади) є визначальною в житті громадян (у межах тієї ролі, яку відіграє держава в нашому житті). Тому контроль народу за допомогою партій над виконавчою владою, можливість обрання її політики є головною умовою народовладдя (демократії) [9].

Література:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - К., 1996. - С. 10.
2. Про політичні партії в Україні: Закон України від 05.04.2001 р. № 2365-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - N 23 (08.06.2001). - ст. 118.
3. Гейда О.В. Поняття політичної партії як правового інституту та її ознаки // Вісник Національного університету внутрішніх справ. – Вип. 11. – 2002. – С. 306 – 309.
4. Деякі аспекти правової відповідальності політичних партій України // Самостійна Україна. - 1999. – квітень-червень. - С. 34-37.
5. Конституційна відповідальність політичних партій в Україні // Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.02 / В.І. Полевий; НАН України. Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького. - К., 2004. — 20 с.
6. Теоретико-правові основи організації та діяльності політичних партій в Україні Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / О.В. Гейда; Нац. ун-т внутр. справ. - Х., 2005. - 20 с.
7. Ярмоленко В. Правові засади створення та діяльності політичних партій / В. Ярмоленко // «Юридичний журнал». - № 11. - 2008.
8. Замніус В., Ковриженко Д. Аналіз Закону України «Про політичні партії в Україні» / В. Замніус, Д. Ковриженко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.parlament.org.ua/index.php?action=magazine&id=9&ar_id=101&iar_id=53&as=2
9. Ісаєв К.А. Політичні партії в системі державної влади / К.А. Ісаєв [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2009-2/doc/4/04.pdf>

Бабенко В. О.,
студентка 2 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ОСОБЛИВОСТІ ТА ОСНОВНІ РИСИ КОНСТИТУЦІЇ ЯК НАЙВИЩОГО ПРАВОВОГО АКТУ ДЕРЖАВИ

Більшість авторів, які досліджують природу конституції, звертають увагу на такі її основні риси і юридичні властивості, як: установчий характер, особливий (всеохоплюючий) об'єкт конституційної регламентації, основний закон, вища юридична сила, база поточного законодавства, особливий порядок прийняття і внесення змін, стабільність у поєднанні з динамікою. Іноді до цього переліку додають програмний характер (програмність),

особливості змісту конституції як політичного та ідеологічного документа, легітимність, пряму дію її норм. І цей перелік не є вичерпним.

Інколи риси й особливості конституції визначають за об'єктами конституційного регулювання, а саме: 1) проголошення народного суверенітету; 2) закріплення інституту приватної власності; 3) закріплення принципу поділу влад; 4) встановлення і закріплення певної форми правління і форми державного устрою; 5) проголошення і встановлення демократичних свобод громадян і підданих; 6) визначення принципів організації системи вищих органів державної влади. Даний підхід є зручним при дослідженні змісту конституції, але для відповіді на поставлене вище питання такої її характеристики недостатньо.

На нашу думку, наведені ознаки конституції доцільно поділити на ознаки, які характеризують конституцію як акт, що має особливе суспільне значення, і ознаки, які характеризують її як юридичний документ. Даний підхід підтримується рядом вчених. Але єдиної усталеної класифікації основних рис і юридичних властивостей конституції немає.

Водночас загальноновизнаним положенням вбачається те, що конституція у сучасному світі є невід'ємним атрибутом держави, ознакою її суверенності. Значення конституції для успішного функціонування сучасної цивілізації є настільки вагомим, що вже сам факт її прийняття можна оцінити як крок до демократичної організації держави, оскільки будь-яка конституція в певною мірою передбачає обмеження державної влади, створення можливостей для саморегуляції суспільних інститутів.

Аналіз вітчизняного Основного Закону дає змогу констатувати, що Конституції України притаманні певною мірою майже всі загальновідомі риси конституцій. Узагальнюючи вищенаведене, вважаємо за потрібне виділити такі основні риси Конституції України: 1) особливий суб'єкт, що приймає (народний характер); 2) основоположний (установчий) характер; 3) стабільність поєднана з динамізмом; 4) реальність; 5) формально-юридичні властивості: Конституція - Основний Закон України; її найвища юридична сила; Конституція - юридична база законодавства; особливий порядок прийняття і внесення змін; особливий зміст і структура Конституції; пряма дія її норм. Даний перелік не є вичерпним, але, на нашу думку, він є оптимальним для вирішення питання чим Конституція України істотно відрізняється від інших нормативно-правових актів.

Конституція України як основне джерело конституційного права України визначена як єдиний нормативно-правовий акт, який є Основним Законом України, має найвищу юридичну силу, є юридичною базою законодавства України, приймається і змінюється в особливому порядку, має специфічний зміст і структуру і прямо діє на всій території України. Основні риси Конституції України необхідно відрізнити від її формально-юридичних властивостей. Основні риси характеризують зв'язок Конституції як політико-юридичного документа з суспільним розвитком, специфіку впливу суспільних відносин на її характер і навпаки, роль Конституції в реальних процесах життя країни. Формально-юридичні властивості Конституції – це її ознаки як основного нормативно-правового акта держави, найбільш значущими серед яких є наступні: Конституція – Основний Закон України; Конституція – юридична база поточного законодавства; її найвища юридична сила; особливий порядок прийняття і внесення змін до неї; особливий зміст і структура Конституції; пряма дія її норм.

Водночас слід зазначити, що реформування Конституції України спричиняє значний вплив на національну правову систему, адже Конституція є найвищим юридичним актом у ієрархії джерел права та від сприйняття в її тексті сучасних суспільних змін великою мірою залежить модернізація суспільних відносин та приведення вітчизняної правової системи у відповідність до європейських стандартів, зважаючи на активізацію процесів європейської міждержавної інтеграції України та сучасних викликів українській державності та конституціоналізму як всеохоплюючому явищу в цілому;

На сучасному етапі державно-правового розвитку України основу реформування Конституції України складає удосконалення норм, присвячених основам суспільного і державного ладу, основним правам, свободам і обов'язкам особи, основам виборчої системи,

місцевого управління і самоврядування, системі органів державної влади, їх статусу і механізму діяльності, взаємодії. Особливої уваги при цьому приділяється питанням розширення функцій та повноважень органів місцевого самоврядування, децентралізації публічної влади, визначенню оптимальної форми державного правління та державного устрою тощо.

Підсумовуючи, слід зазначити, що Конституція – це перш за все юридичний документ, основа державності, законності і правопорядку. Водночас, вона виконує політичну й ідеологічну функції, оскільки здійснює регулюючий вплив на політичні відносини у суспільстві. Ніякий інший документ так тісно не стикається з політикою, як конституція. Ідеологічна функція конституції проявляється також у тому, що вона встановлює ідеологічну багатоманітність. Тому текст конституції має бути максимально юридизованим і у своїй ідеологічній складовій не повинен містити положень, які виражають вузькокласові інтереси. При цьому важливо, щоб конституція включала в себе положення й ідеї, які поділяються чи хоча б не заперечуються основними суспільними групами.

Балджи К. В.,
студентка 1 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ПРОЦЕСУ

Останнім часом значно посилилась увага до питання удосконалення законодавства. По-перше, це пов'язане з утвердженням правових основ державного та суспільного життя, по-друге, через посилення ролі правового регулювання у всіх сферах життя українського суспільства. Роль методології законодавчого процесу набуває особливого значення у зв'язку з широкомасштабним поширенням правової реформи, яка торкається всіх галузей законодавства, а також завдяки процесу інтенсифікації правотворчості, у першу чергу, законотворчості. До того ж у суспільстві виникають нові процеси та інститути, які потребують правового регулювання.

Метою даного дослідження є аналіз методології законодавчого процесу, насамперед розгляд законодавчої техніки. Адже технічна пропрацьованість законів – ознака якісної законодавчої роботи. А також встановлення шляхів доступу громадян до законодавчого процесу з метою його удосконалення.

У своїх роботах приділяли увагу цьому питанню вітчизняні та зарубіжні автори, серед яких Ю. Перерва, Н. Таганцев, Д. С. Базілевич, Л. Дембо, Ю. Тихомиров, П. Люблинський та інші.

Методологія законодавчого процесу складається з принципів, прийомів та способів його здійснення.

Здійснивши аналіз сучасного стану юридико-технічного рівня законодавства України, ми дійшли до висновків, що за часів незалежності нашої держави зафіксовані достатньо сталі тенденції розвитку її законодавства, які, на жаль, супроводжувались кризовими явищами.

На фоні цих тенденцій досить виразно простежуються і дефекти, недоліки сучасного українського законодавства, які до певної міри саме ними й зумовлені, «спровоковані». До таких вад належать: безсистемність розвитку законодавства, величезна кількість змін і доповнень до чинного законодавства, причому в основному до законів, прийнятих після проголошення незалежності; внутрішня суперечливість в регулюванні тих чи інших суспільних відносин; правова нерегульованість багатьох суспільних відносин, що потребують такого регулювання; відсутність у багатьох законодавчих актах механізмів їх реалізації [1, с. 9].

Зробивши аналіз цих недоліків, можна віднайти засоби усунення дефектів чинного законодавства. До яких належать: встановлення і закріплення в чинному законодавстві вимог та правил законодавчої техніки; розробка комплексних прогнозних і планових актів щодо

розвитку законодавства та їх обов'язкове дотримання; заходи із систематизації чинного законодавства; створення спеціальної організаційної структури, покликаної сприяти забезпеченню належного юридико-технічного рівня законодавства [2, с. 75].

Варто підкреслити, що важливим аспектом удосконалення законодавчого процесу є доступ громадян до законотворчості. Зацікавлена громадськість може вплинути на розгляд проекту закону на тій чи іншій стадії його проходження. Перші дві стадії: передпроектна стадія (законодавча пропозиція) і проектна стадія, можуть передбачати проведення відповідної інформаційної роботи з боку громадськості. Наприклад, неурядова організація (НУО) працює над питанням, яке законодавчо не врегульоване або недостатньо врегульоване. НУО може звернутися до суб'єктів законодавчої ініціативи народних депутатів, Президента України, Кабінету Міністрів України, Національного Банку України зі своїми пропозиціями щодо врегулювання того чи іншого питання. Доречним буде, якщо НУО проведе відповідну інформаційну кампанію, зокрема, через соціальні медіа, долучаючи до своєї роботи партнерські організації. [3, с. 16].

Таким чином, для покращення методології законодавства та його юридико-технічного рівня необхідно досягти чітко відпрацьованої законодавчої техніки, яка сприятиме успішній реалізації кодифікаційних робіт, в результаті чого заповнюються прогалини в чинному законодавстві, ліквідуються повтори та протиріччя в нормативних актах. Також необхідно затвердити на державному рівні правила укладання законів. Реалізація зазначених правил забезпечила б єдність технічних прийомів викладу правового матеріалу в законах та підвищення загальної культури правотворчості.

Література:

1. Нариси з законопроекткування: 36 ст. / Під ред. Р. К. Бержерона: - Оттава, 1999. – 1018 с.
2. Перерва Ю. М. До питання про удосконалення методології законодавчого процесу / Ю. М. Перерва // Підприємництво, господарство і право. -2005. – С. 74-78.
3. Законотворчість. Участь громадськості у законотворчому процесі. Основні аспекти законодавчого процесу / Д. С. Базілевич, Є. Валентайн, І. М. Вінокуров та ін. –К. – С.16.

Барська Х. І.,
студентка 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ПРАВОВІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ АНТИМОНОПОЛЬНОГО КОМІТЕТУ УКРАЇНИ

Антимонопольний комітет України є державним органом із спеціальним статусом, метою діяльності якого є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності.

Правове становище Антимонопольного комітету України визначене Законом «Про Антимонопольний комітет України», а його діяльність щодо контролю за концентрацією суб'єктів господарювання, розгляду заяв та справ про надання дозволу на узгоджені дії, розгляду справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції та про недобросовісну конкуренцію регламентується законами «Про захист економічної конкуренції» та «Про захист від недобросовісної конкуренції».

Антимонопольний комітет та утворені ним територіальні відділення (в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі) становлять систему органів Антимонопольного комітету України, яку очолює Голова Комітету.

Особливості спеціального статусу Антимонопольного комітету України обумовлюються його завданнями та повноваженнями, в тому числі роллю у формуванні конкурентної політики.

Основним завданням Антимонопольного комітету України є участь у формуванні та реалізації конкурентної політики в частині:

- здійснення державного контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції на засадах рівності суб'єктів господарювання перед законом та пріоритету прав споживачів, запобігання, виявлення і припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції;

- контролю за концентрацією, узгодженими діями суб'єктів господарювання та регулюванням цін (тарифів) на товари, що виробляються (реалізуються) суб'єктами природних монополій;

- сприяння розвитку добросовісної конкуренції;

- методичного забезпечення застосування законодавства про захист економічної конкуренції;

- здійснення контролю щодо створення конкурентного середовища та захисту конкуренції у сфері державних закупівель.

Діяльність Антимонопольного комітету України часто виявляється неефективною.

На жаль, Антимонопольний комітет України не працює дуже активно, наш ринок характеризується (причому, в багатьох сферах життя) низькою конкуренцією. Необхідною умовою ефективного функціонування механізму саморегулювання ринкової економіки є саме конкуренція. Вона є важливою рушійною силою розвитку ринкової економічної системи. Конкуренцію породжують об'єктивні умови ринкового господарювання: різні форми власності на засоби виробництва; повна економічна відокремленість і свобода вибору господарської діяльності товаровиробників, їх повна економічна залежність від кон'юнктури ринку; боротьба за джерела сировини, ринки збуту виробленої продукції, сфери використання капіталу з метою отримання найбільшого прибутку.

Досвід свідчить про те, що Антимонопольний комітет України далеко не завжди втручається у ті проблеми, які існують на ринку. Тобто, наш ринок характеризується низькою конкуренцією. Там, де в принципі Антимонопольний комітет мав би відігравати свою роль роль та виконувати свої повноваження в повному обсязі. На жаль, цього ще не відбувається.

Проте в Антимонопольному комітеті України є досить багато фахівців, але бракує політичної волі для того, щоб щось змінити. З метою покращення роботи Антимонопольного комітету України, сприяння розвитку конкуренції потрібно вдосконалювати антимонопольне законодавство та здійснювати контроль за дотриманням антимонопольного законодавства.

Література:

1. Господарський кодекс України. За станом на 20 лютого 2007 року / Верховна Рада України. – Офіційне видання. – К.: Парламентське вид-во, 2007. – 200 с. – (Б-ка офіційних видань).
2. Про Антимонопольний комітет України: Закон України: за станом на 26 лист. 1993 р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Парлам. вид-во, 1993. – 472 с.
3. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України: за станом на 07 черв. 1996 р. / Верховна Рада України // Відом. Верхов. Ради України. – 1996 р. - № 36. – Ст. 164.
4. Про захист економічної конкуренції: Закон України за станом на 11 січ. 2001 р. / Верховна Рада України // Відом. Верхов. Ради України. – 2001 р. - № 12. – ст. 64.
5. Валітов С.С. Конкурентне право України: [навч. посіб.] / С.С. Валітов. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 432 с.
6. Пилипенко А.Я. Господарське право / А.Я. Пилипенко. – К.: - Вентурі, 1996.

БЕЗПОСЕРЕДНЯ ДЕМОКРАТІЯ В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ, СИСТЕМА ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Сьогодні демократія є найзатребуванішою формою політичного устрою суспільства, що дає можливість людям не тільки обирати керівників, а й контролювати владу. Україна відповідно до ст. 5 Конституції є республікою, в якій суверен – народ, зазначається, що право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові, і воно не може бути узурповане державою, її органами чи посадовими особами. Відповідно, народ має право контролю, нагляду, спостереження у сфері влади, а в разі узурпації влади народу державою, її органами чи посадовими особами - частково чи повністю - має право на будь-яку форму опору, протидії, непокори [1].

Конституція України традиційно поділяє демократію (народовладдя) на безпосередню й представницьку. Проте, на відміну від попередніх радянських конституцій, чинна Конституція пріоритетною формою демократії визнає безпосередню. Це є цілком логічним, закономірним, реальним. Адже безпосередня демократія - природне право народу, вона з'явилася раніше від представницької. Чинна Конституція України визначає не лише місце безпосередньої демократії в системі демократії, тобто в системі політичної влади народу, але і її суть, зміст і форми.

За своєю суттю безпосереднє народовладдя, відповідно до положень Конституції (ст. 5, 36, 69 та ін.), є, насамперед, прямим волевиявленням народу (народним волевиявленням) шляхом таємного голосування або волевиявленням, вираженням волі через політичні партії, засоби масової інформації та інші складові механізми безпосередньої демократії, які сприяють формуванню і виявленню політичної волі громадян. Тобто, безпосереднє народовладдя - це самостійна реалізація народом власної волі щодо власних інтересів (у цілому чи щодо частини суспільства або окремих осіб), або щодо інших народів і держав за їх згодою при сприянні політичних партій, їхніх блоків, інших складових механізми безпосередньої демократії або без них.

За своїм змістом безпосереднє народовладдя, відповідно до Конституції України, є формуванням органів державної влади й органів місцевого самоврядування (ст. 71), прийняттям законів та інших рішень загальнонаціонального (загальнодержавного) або місцевого значення (ст.ст. 72, 73, 74), гарантуванням (охороною) конституційного ладу (ст. 5), захистом суверенітету і територіальної цілісності України, забезпеченням її економічної та інформаційної безпеки (ст. 17) тощо. Змістом безпосереднього народовладдя є питання внутрішньої і зовнішньої політики, економічні, соціальні, культурні, екологічні та інші питання [1; 2].

Сучасна наука конституційного права характеризується існуванням широкого та вузького підходів до визначення форм безпосереднього народовладдя. Так, В.В. Комарова до форм безпосередньої демократії (народовладдя) відносить референдум, вибори, загальні збори населення, мітинги, походи демонстрації, пікетування, народну ініціативу, діяльність політичних партій, відкликання обраного народного представника. Аналогічні форми співвідносно до системи місцевого самоврядування, доповнюючи їх зверненнями громадян, виділяє Л.А. Нудненко. Розширює перелік форм безпосередньої демократії В.Ф. Погорілко, включивши у нього, крім вище перерахованих, ще й виявлення громадської думки, плебісцити, народні обговорення, а також такі виняткові, немирні форми, як революції, повстання, громадянські війни, національно - визвольні рухи та політичні страйки, протести, акції громадської непокори, голодування, пікетування тощо. В сучасній науці конституційного права існує також і вузький підхід до визначення форм безпосереднього народовладдя. Зокрема, представником цього підходу виступає В.Н. Руденко, який до них

відносить референдум, народну правотворчу ініціативу, народне вето, загальні збори (сходи) громадян за місцем проживання, вибори, відкликання депутата або обраного народного представника, розпуск виборного органу влади. Даний підхід полягає у тому, що заперечується існування консультативних, дорадчих форм безпосереднього народовладдя або таких форм, що не тягнуть за собою як результат прийняття населенням обов'язкових публічно-владних рішень. Існуванню таких різних підходів до визначення форм безпосереднього народовладдя багато в чому сприяла відсутність чітких критеріїв віднесення тих чи інших інститутів до форм безпосереднього народовладдя. Основними формами прямої демократії за конституційним правом України є вибори та референдуми. Право брати участь у виборах і референдумах закріплене лише за громадянами України, які мають відповідний віковий ценз.

Нині Україна перебуває на шляху демократичних перетворень – удосконалення наявних та запровадження нових основ демократії. Розвиток демократії нині стикається із загрозами і викликами. Зокрема, розвиток демократії в Україні гальмують такі основні проблеми:

- посилення протистояння владних інститутів і конфліктність у політичній системі держави;
- відособленість органів державної влади та їх посадових осіб від виборців, наслідком чого є суттєва відірваність від нагальних потреб державного та суспільного розвитку;
- руйнування традиційного типу комунікації між виборцями та обраними до Верховної Ради України і місцевих рад депутатами;
- відхід політичних партій, представники яких посіли місця в органах державної влади, від положень передвиборчих програм;
- непрозорість процесів підготовки та ухвалення рішень виборними органами державної влади;
- ухвалення законів, підзаконних, а також локальних нормативно-правових актів, які прямо чи опосередковано ускладнюють чи скасовують процедури, спрямовані на максимальне залучення громадян до процесів прийняття рішень;
- фактична відсутність механізмів політичної відповідальності депутатів рад різного рівня перед своїми виборцями;
- стрімке зниження довіри до органів представницької влади та суспільна апатія [3].

Основними причинами цих тенденцій є:

- а) відсутність сучасної державної еліти, представники якої мали б спільне бачення національних інтересів України, а також основоположних принципів, основних завдань та перспектив її політичного розвитку;
- б) низький рівень демократичної політичної культури та громадянської свідомості населення;
- в) недостатність і суперечливість окремих положень Конституції України та інших чинних державних нормативно-правових актів;
- г) нерозвиненість механізмів доступу громадян до процесів підготовки та прийняття рішень органами державної влади та місцевого самоврядування, а також громадського контролю за їх виконанням;
- д) невідповідна вимогам сьогодення система державного управління та місцевого самоврядування;
- е) відсутність дієвої судової влади в державі, що не дає можливості громадянам якісно та оперативно відстоювати свої права в органах правосуддя;
- ж) відсутність ефективних соціально-економічних реформ [4].

Отже, сучасний етап демократичних трансформацій в Україні потребує посилення механізмів безпосередньої участі громадян у суспільно-політичних процесах, оскільки неефективність основних інститутів політичної системи великою мірою обумовлена саме недостатністю громадського контролю за їх діяльністю у міжвиборчій період та обмеженням політичної участі громадян лише електоральними процесами. Подальший розвиток форм

прямої демократії в Україні обумовлює, перш за все, необхідність удосконалення конституційних засад реалізації механізмів безпосередньої участі громадян в управлінні державними справами, адже здійснення механізмів прямої демократії сприяє:

- реалізації принципу народного суверенітету, який є ключовим у побудові демократичної держави;
- підвищенню громадської участі у прийнятті важливих суспільно-політичних рішень, контролю за їх виконанням;
- легітимізації влади в цілому, державного устрою, діяльності окремих органів державної влади та місцевого самоврядування, а також певних суспільно-політичних рішень;
- забезпеченню постійного зв'язку між владою та суспільством;
- створенню ефективних важелів впливу громадян на політику у міжвиборчій період.

Література:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30
2. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Конституційне право України: Підручник. - К.: Правова єдність, 2010. - 432 с.
3. Полохало В. Від авторитаризму до авторитаризму / В. Полохало // Дзеркало тижня. – 2004. – № 34 (28 серп.).
4. Політологія для вчителя : навч. посібн. для студ. Педагогічних ВНЗ / за заг. ред.: К. О. Ващенко, В. О. Корнієнка. – К. : Вид-во імені М. П. Драгоманова, 2011. – 406 с.

Бойко Ю. В.,
старший викладач кафедри конституційного,
адміністративного та міжнародного права
Маріупольського державного університету

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ ОБ'ЄДНАНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

В сучасному світі якість місцевого самоврядування стратегічно важливе значення для суспільного розвитку. Формування місцевого самоврядування виявилось одним із найбільш складних та суперечливих завдань становлення сучасної державності України. Вдосконалення місцевого самоврядування в Україні вимагає побудови нової системи організації публічної влади на місцях, що стало гаслом проведення реформування місцевого самоврядування та децентралізації влади в Україні.

У вітчизняній юридичній науці чимало праць присвячено теоретичним та практичним проблемам конституційно-правового статусу територіальних громад як основних суб'єктів місцевого самоврядування в Україні, їх функціям, повноваженням та основним формам діяльності. Так, зазначені проблеми стали предметом дослідження провідних сучасних наукових дослідників, зокрема таких, як М.О.Баймуратов, О.В.Батанов, В.М. Кампо, В.В. Кравченко, М.П. Орзіх, В.Ф. Погорілко, Ю.М. Тодика, О.Ф. Фрицький та ін. Проте на сьогоднішній день все ще залишаються невирішеними ряд питань пов'язаних із механізмом та умовами формування спроможних територіальних громад.

В рамках проведення муніципальної реформи, що реалізується в даний час в Україні, Кабінет Міністрів України прийняв 1 квітня 2014 року «Концепцію реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» [1]. За Концепцією в Україні має бути побудована проста та логічна система місцевого самоврядування, яка здатна забезпечити нормальне та комфортне життя українських громадян у містах та селах. Метою реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади є підвищення якості життя людей у містах, селищах та селах шляхом забезпечення спроможності органів місцевого самоврядування створювати економічні та соціальні умови розвитку територіальних громад та їх об'єднань, а також забезпечення місцевими органами виконавчої влади, територіальними органами центральних органів виконавчої влади територіальної

доступності жителів цих територіальних громад до адміністративних, соціальних та інших послуг. Через велику подрібненість територіальних громад, функціонування місцевого самоврядування не забезпечує створення сприятливого життєвого середовища, необхідного для всебічного розвитку людини, її самореалізації, захисту її прав, надання мешканцям територіальних громад якісних та доступних публічних послуг. Виходячи з цього, розв'язання цієї проблеми можна шляхом створення правових умов добровільного об'єднання територіальних громад, в яких утворюються дієздатні органи місцевого самоврядування, спроможні виконувати законодавчо визначені повні та виключні власні, а також делеговані державою повноваження.

Фактично реформа місцевого самоврядування дасть змогу усім громадам мати ресурси аби визначені законом повноваження надавались на достатньому рівні, як у містах так і в селах.

Законом України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [2] №157-VIII від 05.02.2015р. спроможні територіальні громади утворюються шляхом добровільного об'єднання дрібних територіальних громад сіл, селищ та міст. Тобто Законом закладено нову концептуальну основу територіальної організації місцевого самоврядування в Україні, коли утворення спроможних громад має відбуватися саме за їх участю. У Законі зроблено спробу під час вирішення питань щодо формування нових територіальних громад поєднати місцеві та державні інтереси, максимально залучити до цього процесу громадськість. Вони наділятимуться повноваженнями вирішувати переважну більшість питань соціального розвитку та життєдіяльності громадян не лише в межах населених пунктів, а й за їх межами. Функції місцевого самоврядування здійснюватимуть ради новостворених громад, які діятимуть замість сільських, селищних та міських рад. На районному та регіональному рівнях місцевого самоврядування діятимуть районні та регіональні ради, які, на відміну від нинішніх районних і обласних рад, створюватимуть виконавчі комітети для вирішення спільних питань територіальних громад у межах району та регіону.

Зазначене свідчить про актуальність подальших наукових досліджень процесів об'єднання територіальних громад в Україні, оскільки Закон не відображає усієї онтологічної та аксіологічної глибини досліджуваної проблематики, яка є вкрай актуальною у сучасних умовах державотворення та право творення в Україні:

По-перше – в Законі наголошується на «добровільності» об'єднання територіальних громад. В Законі передбачається, що добровільне об'єднання територіальних громад не призводить до зміни статусу населених пунктів. Найменування громади є похідним від найменування населеного пункту, визначеного її адміністративним центром.

Процедура добровільного об'єднання територіальних громад передбачає такі етапи: громадське обговорення, розгляд на сесії, утворення спільної робочої групи від кожної територіальної громади, яка і має стати початком процедури добровільного об'єднання територіальних громад.

Водночас, слід відзначити, необхідність більш чіткого визначення формально-правових аспектів процедури об'єднання територіальних громад з точки зору порядку та стадій проходження відповідними проектам етапів ухвалення остаточного рішення. Належне оформлення процедури, добровільного об'єднання територіальних громад, на наш погляд сприятиме затвердженню європейських стандартів локальної демократії у національній й правовій системі України.

По-друге, проблемним питанням реалізації процедури добровільного об'єднання територіальних громад є недостатнє врахування основоположних муніципальних прав місцевих мешканців на забезпечення їх максимальної участі у вирішенні питань місцевого значення та здійснення місцевого самоврядування. Означений аспект також потребує належного вирішення у процесі реформування системи муніципального управління у нашій державі на сучасному етапі її конституційно-правового розвитку.

Закон також визначає вимоги до проектів рішень добровільного об'єднання громад. В разі утворення об'єднаної територіальної громади повноваження органів місцевого

самоврядування, сільських, селищних голів, що об'єдналися, припиняються з моменту набуття повноважень новообраними органами місцевого самоврядування, сільським, селищним головою територіальної громади, утвореної внаслідок добровільного об'єднання.

Таким чином, Закон має сприяти зміні адміністративно-територіального устрою на рівні територіальних громад шляхом укрупнення, що дозволить реалізувати завдання Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні.

Для забезпечення реалізації ЗУ «Про добровільне об'єднання територіальних громад» 8 квітня 2015 року Уряд затвердив Методику формування спроможних територіальних громад [3] (постанова КМУ №214 від 08.04.2015 - далі Методика), де визначені основні критерії та умови формування спроможних громад, принципи визначення адміністративних центрів громад та зон їх впливу, зон доступності населених пунктів до адміністративного центру та інші нормативи. Затвердження Методики формування спроможних територіальних громад є першим етапом реалізації закону «Про добровільне об'єднання територіальних громад».

Методика містить ширше визначення спроможної територіальної громади, під яким розуміється - здатність територіальних громад сіл (селищ, міст) в результаті добровільного об'єднання, самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг, зокрема у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства, з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Згідно з положеннями Методики, території громад формуються з врахуванням принципу повсюдності, а також мають бути нерозривними, розташованими в межах області та, по можливості, в межах одного району. Також в Методиці містяться вимоги щодо розробки проекту Перспективного плану формування територій громад кожної області.

До перспективного плану формування територій громад не були включені ті територіальні громади, створення яких не відповідає Методиці формування спроможних територіальних громад, затвердженої постановою КМУ від 08.04.2015 № 214. Так, станом на 13 серпня 2015 року в Україні створені 43 спроможних об'єднаних територіальних громади, до складу яких увійшли 305 територіальних громад. Держава відповідно до законодавства здійснюватиме фінансову підтримку добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст шляхом надання об'єднаним територіальним громадам коштів у вигляді субвенцій на формування відповідної інфраструктури згідно з планом соціально-економічного розвитку такої територіальної громади.

Таким чином, при укрупненні територіальних громад в Україні важливе значення надається чотирьом принципам:

1. Завдання повинні розподілятися між територіальними громадами так, щоб вони були, як умога ближче до населення. Це означає, що муніципалітети повинні нести відповідальність за ті служби, в яких люди потребують свого повсякденного життя, наприклад, дитячі сади, початкові школи, установи для літніх людей, робота мережі базових послуг з охорони здоров'я, відповідальність за велику частину соціальних служб, виплата різних посібників від центрального уряду і тому подібне.

2. Завдання повинні розподілятися з врахуванням територіальних розмірів і фінансових можливостей територіальних громад.

3. Змінилися і фінансові основи їх діяльності. У спроможних громадах з'являються нові можливості для наповнення бюджету. Основою формування дохідної частини місцевих бюджетів об'єднаних громад будуть нові податки та збори відповідно до статті 64 Бюджетного кодексу України бюджету розвитку, базової та реверсної дотацій; наявність закладів бюджетної сфери, необхідної для здійснення самоврядних функцій на базовому рівні.

4. Реалізація зазначених завдань є запорукою подальших кроків України на шляху до євроінтеграції.

Література:

1. Концепція реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. – Режим доступу: <http://civil-rada.in.ua/?p=477>
2. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 р. № 157 - VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
3. Методику формування спроможних територіальних громад // Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/>

Бузлома Р. Р.,
студент 2 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ – ВИЩИЙ ОРГАН ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Згідно з частиною першою ст. 113 Конституції [1] «Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади». Це означає, що Кабінет Міністрів як уряд очолює систему органів виконавчої влади. Він здійснює виконавчу владу як безпосередньо, так і через центральні та місцеві органи виконавчої влади, спрямовуючи, координуючи та контролюючи діяльність цих органів [2, с. 76].

В умовах здійснення адміністративної реформи в Україні, аналіз правових засад діяльності Кабінету Міністрів України є досить актуальним, у зв'язку із чим цікавим є дослідження ролі Кабінету Міністрів України як вищого органу виконавчої влади.

Основним спеціальним нормативно-правовим актом, який регулює діяльність КМУ, є Закон України 27.02.2014 № 794-VII «Про Кабінет Міністрів України». Він визначає, що Кабінет Міністрів України (Уряд України) є вищим органом у системі органів виконавчої влади. Кабінет Міністрів України здійснює виконавчу владу безпосередньо та через міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, Раду міністрів Автономної Республіки Крим та місцеві державні адміністрації, спрямовує, координує та контролює діяльність цих органів. Кабінет Міністрів України відповідальний перед Президентом України і Верховною Радою України, підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України у межах, передбачених Конституцією України.

Як вищий орган виконавчої влади Кабінет Міністрів очолює єдину систему виконавчої влади в Україні; забезпечує у відповідності з Конституцією здійснення функцій і повноваження виконавчої влади на території України; спрямовує діяльність міністерств та інших органів виконавчої влади; самостійно вирішує питання, які віднесені до його відання Конституцією України, законами Верховної Ради України та указами Президента України.

Кабінет Міністрів України відповідальний перед Президентом України і у своїй діяльності керується його актами (ст. 113 Конституції України). Одночасно він підзвітний і підконтрольний Верховній Раді України, але у межах визначених Конституцією України [3, с. 9].

Верховна Рада України, крім того, відповідно до ст. 85 п. 13 Конституції, здійснює контроль за діяльністю Кабінету Міністрів України. Нарешті, представницький орган України за пропозицією не менш як однієї третини народних депутатів від її конституційного складу може розглянути питання про відповідальність Кабінету Міністрів та прийняти резолюцію недовіри Кабінету Міністрів України більшістю від конституційного складу Верховної Ради України.

При цьому питання про відповідальність Кабінету Міністрів України не може розглядатися Верховною Радою України більше одного разу протягом однієї чергової сесії, а також протягом року після схвалення Програми діяльності Кабінету Міністрів України (ст.87 Конституції України).

Певні складності виникають при організації виконавчої влади, здійснюваної Кабінетом Міністрів України. Вони відображають боротьбу між законодавчою гілкою влади і Президентом.

Зі зміною статусу Президента України, коли він згідно з новою Конституцією є главою держави, тобто не входить до жодної гілки влади, питання про сутність, правові засади виконавчої влади, як окремої влади, по суті не було вирішено до кінця [4, с. 12].

Конституція України не містить у собі положень, які б визначали саме характер виконавчої влади, оскільки розділ VI «Кабінет Міністрів України. Інші органи виконавчої влади» висвітлює лише питання щодо системи органів виконавчої влади, проте, хто ж визначає і формує цю систему, у цьому розділі в повному обсязі не сказано.

А в інших розділах зазначено, що організацію і діяльність органів цієї гілки влади визначає Верховна Рада України, а формує її Президент (ст. 92 п. 12, ст. 106. п. 10 Конституції України.)

У відповідності з ст. 106 пп. 10, 15 Конституції України Президент України одноособово призначає за поданням Прем'єр-міністра України членів Кабінету Міністрів України, керівників інших центральних органів виконавчої влади.

Проте, згідно з ст.92 п.12 Конституції України, виключно законодавча влада в особі Верховної Ради законами України визначає організацію і діяльність органів виконавчої влади. Якщо буквально розуміти положення цього пункту ст.92 Конституції, то в практичній площині воно означатиме: законодавчий орган повинен прийняти майже 100 законів, зокрема, про Кабінет Міністрів України, про міністерства, й про інші центральні відомості (а їх більше як 56); а також про місцеві державні адміністрації в областях, районах, містах Києві та Севастополі. Це безумовно, призведе до порушення балансу законодавчої і виконавчої влади [5].

Водночас треба брати до уваги, що законодавчий орган не має права призначати і звільняти з посади міністрів та інших керівників центральних органів виконавчої влади, оскільки це виключне право Президента. На підставі організації і діяльності цієї влади Президент міг би нормативними указами регулювати питання організації і діяльності всіх ланок виконавчої влади в Україні [6, с. 26].

Таким чином, згідно з Конституцією України, Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади, яку складають центральні і місцеві органи виконавчої влади. Як вищий колегіальний орган, він здійснює владу як безпосередньо, так і через центральні і місцеві органи виконавчої влади, спрямовуючи та контролюючи їх діяльність.

Література:

- 1 Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Ст.141.
2. Крупчан О.Д. Організація виконавчої влади / О. Д. Крупчан. – К.: Вид-во Укр. акад. держ. управління, 2001. – 132 с.
3. Авер'янов, В. Президент і уряд: новий розподіл повноважень / В. Авер'янов // Юридична Україна. – 2003. – № 6. – С. 19-24.
4. Серегина С.Г. Проблемы определения полномочий Президента Украины / С. Г. Серегина // Бизнес-информ. – 1998. – № 15. – С. 12-14.
5. Авер'янов В. Система органів виконавчої влади: проблеми реформування у світлі конституційних вимог / В. Авер'янов // Право України. – 2003 – № 9. – С. 24-30.
6. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 19.04.1999 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_a36.

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС РЕФЕРЕНДУМІВ В УКРАЇНІ

Особлива роль у системі народовладдя в Україні належить референдумові, як найбільш органічній і природній формі народовладдя.

Референдум - важлива форма безпосередньої демократії, що полягає в голосуванні виборців (певної, визначеної законом групи виборців), шляхом якого приймаються рішення з будь-яких питань державного або самоврядного характеру, за винятком тих, котрі згідно з законом не можуть бути винесені на референдум. Ці рішення - обов'язкові до виконання органами, організаціями і громадянами, щодо яких вони мають імперативний характер.

Основна відмінність референдуму від виборів, процедура яких також передбачає голосування виборців, полягає в об'єкті та меті волевиявлення виборців. Метою виборів є обрання народних представників, що по суті являє собою делегування їм певної частини належних народіві або територіальній громаді владних повноважень, тоді як мета референдуму - прийняття рішення за сутністю винесеного на нього питання, тобто воля народу знаходить свій вираз у формі референдуму чіткіше й конкретніше та передбачає подальшого делегування владних повноважень.

Референдум буває всеукраїнський, Автономної республіки Крим та місцевий. Всеукраїнський референдум виражає волю всього народу. Референдум Автономної Республіки Крим – волю населення автономії, а місцевий референдум – лише громадян, які постійно проживають на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Він призначається місцевими Радами.

В Україні питання референдуму регламентуються Конституцією (розділ III «Вибори. Референдум», а також ст. 5, 75, 106, 138, 143, 156), Законом України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми».

Референдум класифікується за різними ознаками. На конституційному референдумі обговорюються проекти нового Основного Закону або пропозиції з часткової зміни чинної Конституції. Законодавчий референдум проводиться щодо проектів або чинних законів. Предметом референдумів з міжнародно-правових питань є проблеми входження країни до відповідних міжнародних структур, співтовариств. На адміністративні референдуми виносяться питання управлінського характеру. Зокрема, це можуть бути питання про зміну адміністративно-територіального поділу.

Що стосовно предмета референдуму, то це питання, що виносяться на референдум, або сукупність запропонованих варіантів кількох питань. Конституція України визначає межі використання всеукраїнського референдуму, зокрема його предмет не можуть становити питання податків, бюджету та амністії (ст. 74).

Питання зміни території України (ст. 73 Конституції України) та внесення змін до розділів I, III, XIII Конституції (ст. 156 Конституції України) віднесено до предмета обов'язкового всеукраїнського референдуму, тобто вони не можуть бути вирішені будь-яким органом державної влади.

Організація референдуму та голосування на ньому подібні до виборів, за винятком того, що виборець голосує не за кандидата або список кандидатів, а за пропозицію, яка містить проект рішення з певного питання.

Зокрема, значну роль в організації підготування та проведення всеукраїнського референдуму відіграє Центральна виборча комісія, яка:

- 1) забезпечує в межах, визначених законами України, реалізацію та захист конституційного права громадян України брати участь у всеукраїнському референдумі;
- 2) організовує підготування і проведення всеукраїнського референдуму;

3) реєструє ініціативні групи зі всеукраїнського референдуму, встановлює форму підписних листів для збирання підписів для проведення всеукраїнського референдуму за народною ініціативою;

4) здійснює в порядку, передбаченому законом, на всій території України контроль за виконанням законодавства про всеукраїнський референдум і забезпечує його однакове застосування і т.д.

Поділ референдумів за територіальною ознакою поділяється на:

1) всеукраїнський;

2) місцевий, причому останній має два підвиди:

а) референдум, що провадиться у межах Автономної Республіки Крим;

б) референдум, що провадиться у межах інших адміністративно-територіальних одиниць.

Всеукраїнський референдум передбачає голосування всіх громадян України з найважливіших питань загальнодержавного значення. Його результати мають імперативний характер на всій території України.

Право на участь у референдумі - це природне право людини. Не випадково в ч. 1 ст.21 Загальної декларації прав людини проголошується, що кожна людина має право брати участь в управлінні своєю країною безпосередньо або через вільно обраних представників. Учасники всеукраїнського референдуму визначені правовими нормами. Ці норми регламентують їх правосуб'єктність на кожній стадії підготовки та проведення такого референдуму. Кожній стадії відповідає особливий коло суб'єктів всеукраїнського референдуму. Суб'єктів всеукраїнського референдуму поділяються на такі категорії:

- суб'єкти, які мають право ініціювати проведення референдуму,
- суб'єкти, які наділені правом призначати референдум;
- суб'єкти, наділені правом підготовки і проведення референдуму;
- суб'єкти, що мають право участі в голосуванні на референдумі.

Суб'єктами, які мають право вимагати проведення всеукраїнського референдуму, є громадяни України, які наділені правом голосу, в кількості не менше трьох мільйонів.

Місцеві референдуми - це безпосереднє (пряме) волевиявлення територіальних громад щодо прийняття рішень з питань місцевого значення шляхом голосування членів цих громад.

Ці референдуми за своєю суттю є формою безпосередньої демократії на місцевому рівні, здійснення місцевої публічної влади територіальними громадами в межах відповідних адміністративно-територіальних одиниць. Місцеві референдуми - одна з основоположних форм діяльності територіальних громад, вища форма місцевого самоврядування як права територіальних громад самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. Ці референдуми є формою волевиявлення територіальних спільнот, тобто проявом безпосередньої демократії місцевого характеру, місцевого народовладдя. Не випадково в Законі «Про місцеве самоврядування в Україні» (ст. 7) місцеве самоврядування визначається як форма вирішення територіальною громадою питань місцевого значення шляхом прямого волевиявлення.

Предметом місцевого референдуму може бути: прийняття, зміна або скасування рішень з питань, віднесених законодавством України до відання місцевого самоврядування відповідних адміністративно-територіальних одиниць; прийняття рішень, що визначають зміст постанов місцевих рад народних депутатів та їх виконавчих і розпорядчих органів. На місцеві референдуми можуть виноситися питання, що відносяться, відповідно до законодавства України до відання місцевого самоврядування відповідних адміністративно-територіальних одиниць, а також питання дострокового припинення повноважень відповідної місцевої ради і його голови.

Згідно із Законом «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» на місцеві референдуми не виносяться питання: про скасування законних рішень вищестоящих за належністю органів державної влади і самоврядування; віднесені до відання органів суду і

прокуратури; пов'язані з обранням, призначенням і звільненням посадових осіб, що належать до компетенції відповідної ради та її виконавчих органів.

Наступна класифікація видів референдумів пов'язана з предметом референдуму. Теоретично предмет референдуму – це питання, вирішення якого відбувається шляхом народного голосування. В даному разі залежно від предмету розрізняють наступні референдуми: обов'язкові та факультативні.

Обов'язкові мають місце у випадках, коли з певних питань рішення не може бути прийняте іншим шляхом, окрім народного голосування, причому законом завжди чітко окреслено коло цих питань.

Факультативні референдуми – це референдуми, проведення яких можливе, проте не обов'язкове. Призначення референдуму в такому разі залежить від рішення органів, що компетентні призначати референдуми, а також від наявності іншої ініціативи проведення референдуму, передбаченої законодавством.

Залежно від суб'єктів, що наділені правом ініціювати проведення загальнонаціонального референдуму, в Україні референдуми поділяються на ініційовані українським народом; ініційовані Верховною Радою; Президентом України. Місцеві референдуми можуть бути ініційовані місцевими радами та громадянами України, що проживають на території певної адміністративно – територіальної одиниці.

За часом проведення загальнодержавні референдуми можуть бути до законодавчими або після законодавчими, відповідно до проведення голосування до чи після розгляду парламентом законопроекту, що є предметом референдуму.

За формулою, тобто конструкцією питань, що виносяться на всенародне голосування, референдуми розмежовуються на прості та складні. Прості конструкції питань референдумів передбачають винесення на референдум одного конкретного питання з конкретної проблеми. Складні конструкції питань референдумів передбачають голосування з двох і більше питань. Ці питання можуть стосуватися різнопорядкових проблем, але, як правило, сукупність питань, винесених на референдум в комплексі, стосується єдиної проблеми.

Література:

1. Кравченко В.В. Конституційне право України. Навчальний посібник. Друге вид., доповнене. – К.: Атіка, 2002. - 480 с.
2. Основи правознавства України: Навчальний посібник / Ківалов С.С., Музиченко П.П., Крестовська Н.Н., Крижановський А.Ф. – Х.: «Одісей», 2004. – 384 с.
3. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: Підручник / За заг. ред. Погорілко В.Ф. - К.: Наукова думка; Прецедент. - 2006. - 339 с.
4. Про всеукраїнський та місцеві референдуми: Закон України від 3.08.1991 р. №1286-ХІІ\Відомості Верховної Ради 1991, №33 – ст. 443.
5. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 року № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.
6. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Референдне право України: Навч. посібник. – К.: Вид-во «Ліра-К», 2006. - 366 с.
7. Годованець В.Ф. Конституційне право України: Конспект лекцій. – К.: МАУП, 2000. - 216 с.
8. Правознавство: Навчальний посібник / за заг. редакцією П. Д. Пилипенка, 3-тє вид., стереотипне – Львів «Новий світ-2000», - 2006. -516 с.
9. Правознавство: Навчальний посібник / за ред. В.В. Сухоноса(мол.). - Суми: ВТД «Університетська книга», 2005. - ст. 304.
10. Основи правознавства / За ред. І. Б.Усенка -2 ге вид. - К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. - 201 с.

Вовк Я. Р.,
аспірант I курсу аспірантури,
12.00.01 теорія та історія держави і права;
історія політичних та правових учень
Маріупольського державного університету

ПРОБЛЕМИ СПІВВІДНОШЕННЯ ОБОВ'ЯЗКОВОСТІ ТА АВТОРИТЕТУ

Питання про право та його ознаки завжди було актуальною темою для правників. Особливої уваги завжди приділяли такій властивості, як обов'язковість. З одного боку, в ній немає нічого складного і, як правило, її характеризують так: всі члени суспільства повинні обов'язково виконувати вимоги, які містяться в нормах права. Проте, якщо подивитися на це питання глибше, з'являється чимало питань. Одне із таких питань стосується авторитету права. Якщо норма є правовою, то вона звісно є обов'язковою, але чи буде така норма авторитетною? Чи обов'язковість тотожна авторитетності?

На ці питання не можна відповісти однозначно. У різних правових системах з цього приводу існують різні відповіді.

Якщо розглянути вітчизняних правників, а саме С. Погребняка, то він стверджує, що обов'язковість права підтримується різними засобами, серед яких є і авторитет. Тобто він розглядає авторитет як засіб і не ототожнює ці поняття. В даному випадку говориться про те, щоб право було ефективним соціальним регулятором, воно має бути авторитетним. Тут авторитетність розглядається як легітимність і як чинник, що породжує впевненість людей у необхідності додержання його правил.

Іншої думки дотримується видатний позитивіст Г. Гарт. Він вважає що обов'язковість і авторитет є тотожними поняттями, тобто якщо норма є правовою, то вона є і авторитетною. На думку Гарта право складається з норм двох різних типів: первинних норм, що або обмежують, або збільшують свободу, і вторинних норм, які стосуються первинних норм. Він розрізняє три різновиди вторинних норм: ті, що надають повноважень творити закони; ті, що надають повноважень судити, і, нарешті, норма визнання. В даному випадку обов'язковість права пов'язується з нормою визнання, яка визначає умови, які слід виконати, щоб певну норму можна було вважати за частину права суспільства. Авторитет норми визнання переходить на норми, законність яких залежить від того, що дана норма надає їм юридичної чинності. Тобто тут не ставиться під сумнів авторитетність цих норм, а пояснюється, чому вони такими є. Проте це питання не є повністю дослідженим. Інші правники мають і інші погляди на проблему джерел авторитетності.

У нашій правовій системі авторитет і обов'язковість не тотожні поняття. Як приклад можна навести те, що коли ми говоримо про таке джерело права, як правова доктрина, то ми характеризуємо його як авторитетне, але не обов'язкове.

Вітчизняними правниками авторитет розглядається саме як спосіб забезпечення обов'язковості. На мою думку, було б краще, якби ми ототожнили ці поняття. Тоді б вислів «закон не може бути несправедливим» ні у кого б не викликав сумніву. Якщо розглядати ці поняття як тотожні, то можна говорити, що коли норма є правовою, то вона априорі є і авторитетною. Проте таке твердження може бути реальним тільки в справжній правовій соціальній державі з розвиненим громадянським суспільством.

Гічкін А. В.,
аспірант II курсу аспірантури,
12.00.02 конституційне право; муніципальне право
Маріупольського державного університету

НАДАННЯ ІНСТИТУТУ НОТАРІАТУ ПОВНОВАЖЕНЬ ЩОДО ВСТАНОВЛЕННЯ ФАКТІВ, ЩО МАЮТЬ ЮРИДИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ

Є підстави вважати, що надання органам нотаріату посвідчувати деякі факти, що мають юридичне значення, ще в більш повній мірі закріпить за нотаріатом статус суб'єкта забезпечення прав і інтересів осіб.

Голова Верховного суду України Ярослав Романюк пропонує розвантажити суди, передавши безспірні справи нотаріусам. Про це він заявив, виступаючи у Верховному суді зі звітом за 2015 рік, повідомляє «Уніан».

Зазначимо, що безспірними є факти, які мають істотне значення для правильного розгляду і вирішення цивільної справи, щодо яких у сторін та інших заінтересованих осіб немає розбіжностей. Сторони визнають як наявність конкретної обставини, так і її суттєві характеристики.

Вважаємо, що за своєю суттю пропозиція Голови Суду є вдалою, оскільки:

1) Статус нотаріата базується на конституційних положеннях, принципово визначаючих права, обов'язки і відповідальність нотаріуса перед суспільством і державою, а також той факт, що нотаріус здійснює нотаріальну діяльність від імені держави.

2) Суди призвані захищати саме порушені права, свободи, інтереси осіб, з огляду на статтю 55 Конституції України, якою встановлено, що особа має право звернутись до суду саме для захисту своїх порушених прав. Якщо порушення прав, свобод, інтересів відсутнє, то не існує підстав для звернення до суду. Крім цього, однією з основних засад судочинства, згідно статті 129 Конституції України, є змагальність сторін. А якщо спір про право відсутній, не може існувати і змагальності сторін, оскільки всі учасники процесу згодні наперед з задоволенням заяви зацікавленої особи і сприймають судові рішення як документ, що посвідчує їх права.

Проте, відкритою залишається форма у якій нотаріуси повинні здійснювати такі повноваження.

Стаття 124 Конституції України встановлює, що правосуддя в Україні здійснюється виключно судами. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються.

Саме з цих підстав встановлення і посвідчення фактів, що мають юридичне значення, повинне здійснюватись у формі відповідних нотаріальних дій, а не надання нотаріусу повноважень ухвалювати рішення.

Це стосується деяких справ про встановлення фактів, що мають юридичне значення, з аналогією з Цивільним процесуальним кодексом України, зокрема:

- родинних відносин між фізичними особами;
- перебування фізичної особи на утриманні;
- проживання однією сім'єю чоловіка та жінки без шлюбу;
- належності правовстановлюючих документів особі, прізвище, ім'я, по батькові, місце і час народження якої, що зазначені в документі, не збігаються з ім'ям, по батькові, прізвищем, місцем і часом народження цієї особи, зазначеним у свідоцтві про народження або в паспорті;
- народження особи в певний час у разі неможливості реєстрації органом державної реєстрації актів цивільного стану факту народження;
- смерті особи в певний час у разі неможливості реєстрації органом державної реєстрації актів цивільного стану факту смерті;

Нотаріусом можуть бути встановлені також інші факти, від яких залежить виникнення, зміна або припинення особистих чи майнових прав фізичних осіб, якщо законом не визначено іншого порядку їх встановлення.

Тим більше, що встановлення зазначених фактів необхідне для вчинення нотаріальних дій, зокрема, оформлення спадкових прав, посвідчення правочинів.

У таких випадках, такі функції можуть виконувати органи нотаріату, якщо відсутній спір про право і є згода всіх зацікавлених осіб, надані всі необхідні докази.

Статтею 1 Закону України «Про нотаріат», органам нотаріату надані повноваження посвідчувати факти, що мають юридичне значення, але не встановлювати їх. У зв'язку з цим необхідно внести зміни і передбачити в окремих випадках повноваження встановлювати такі факти.

Встановлення фактів, що мають юридичне значення повинне здійснюватись за згодою всіх зацікавлених осіб, на підставі документів та інших доказів, що встановлюються на підставі пояснень осіб, допитаних як свідків, показань свідків, письмових доказів, речових доказів, зокрема звуко- і відеозаписів, висновків експертів, що в свою чергу теж повинно знайти закріплення у Законі України «Про нотаріат».

Показання свідків для зазначених цілей, доречно уповноважити засвідчувати будь-якого нотаріуса, з дотриманням певних правил щодо відповідальності свідка і приведення його до присяги. Таке положення доречне, коли свідок проживає за межами нотаріального округу нотаріуса, що буде встановлювати певний факт.

Підлягають розширенню і повноваження органів нотаріату для більш ефективного виконання обов'язків.

Необхідно передбачити право нотаріуса витребувати відомості, документи також від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, а також права користуватися всіма державними реєстрами, до яких нотаріус не має доступу, у режимі читання з можливістю друкувати витяги, виписки. Перш за все реєстри паспортів, ЗАГСу та інші докази.

Вказані повноваження зроблять забезпечення прав, інтересів і свобод осіб більш повним, а нотаріуса повноцінним суб'єктом забезпечення конституційних прав осіб.

Згідно статті 3 Конституції України права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави

А стаття 59 Конституції України закріплює право кожного на правову допомогу.

При цьому, кваліфікована правова допомога, яку надає нотаріус, не є ефемерною, зважаючи на наявність у нотаріуса відповідних обов'язків відмови або відкладення вчинення нотаріальної дії в разі виявлення будь-яких суперечностей або утруднень.

Представляється цілком правильною позиція, що інститут нотаріату за допомогою реалізації нотаріальних функцій шляхом вчинення нотаріальних дій, шляхом роз'яснення законодавства, прав і обов'язків, здійснює захист і реалізацію прав і законних інтересів осіб, повною мірою здатний стати тим механізмом, який так необхідний державі з метою забезпечення й захисту прав і свобод.

Головізіна О. Є.,
студентка 2 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС СІЛЬСЬКИХ, СЕЛИЩНИХ, МІСЬКИХ ГОЛІВ

Проблеми правового статусу головних посадових осіб у місцевому самоврядуванні займають важливе місце та є досить актуальними. Цьому питанню присвячені наукові праці

багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених, таких як М. О. Баймуратов, Ю. А. Дмитрієв, М. І. Корнієнко, В. Ф. Погорілко, В. І. Фадєєв, О. Ф. Фрицький, Е. С. Шугрін та ін., однак предметом окремого дослідження вони досить не стали.

Аналіз конституційно-правового статусу сільського, селищного, міського голови є одним із пріоритетних напрямів сучасної науки конституційного права. Більше того, питання організації місцевого самоврядування, формування, діяльності та відповідальності його органів недостатньо врегульовані Конституцією України, тому очевидно, що правовий статус сільського, селищного, міського голови підлягає нормативному регулюванню та закріпленню на рівні закону.

В юридичній літературі автори по-різному тлумачать поняття правового статусу органів місцевого самоврядування, але усі вони дотримуються того, що правовий статус - це сукупність їх прав і обов'язків, які визначаються Конституцією України, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», іншими законами та нормативно-правовими актами.

Статус сільського, селищного, міського голови на сьогодні не знайшов закріплення у Конституції України, оскільки відповідно до ч.3 ст.141 Основного Закону статус голів, депутатів, виконавчих органів ради, їх повноваження, порядок створення визначаються законом. Відповідно до Закону «Про місцеве самоврядування в Україні», сільський, селищний, міський голова є головною посадовою особою територіальної громади відповідно села (добровільного об'єднання в одну територіальну громаду жителів кількох сіл), селища, міста. Цим же законом закріплюється, що посадова особа місцевого самоврядування – це особа, яка працює в органах місцевого самоврядування, має відповідні посадові повноваження у здійсненні організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і отримує заробітну плату за рахунок місцевого бюджету. При цьому сільський, селищний, міський голови входять до системи місцевого самоврядування як окремі правосуб'єкти, що докорінно відрізняє їх від голів районної, обласної, районної у місті ради [1, с. 573].

Сільський, селищний, міський голова обирається територіальною громадою на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування і здійснює свої повноваження на постійній основі.

Сільський, селищний, міський голова в межах своїх повноважень видає розпорядження, несе персональну відповідальність за здійснення наданих йому законом повноважень. При їх здійсненні він є підзвітним, підконтрольним і відповідальним перед територіальною громадою [2, с. 314].

Повноваження сільського, селищного, міського голови починаються з моменту оголошення відповідною сільською, селищною, міською виборчою комісією на пленарному засіданні ради рішення про його обрання і закінчуються в момент вступу на цю посаду іншої обраної відповідно до закону особи, крім випадків дострокового припинення його повноважень.

Сільський, селищний, міський голова здійснює, перш за все, представницьку функцію. Представницький характер мандату міського голови був підтверджений Рішенням Конституційного Суду України від 6 липня 1999 р.№7-рп/99 у справі №1-25/99 (справа про сумісництво посад народного депутата і міського голови). У згаданому рішенні єдиний орган конституційної юрисдикції України дійшов висновку, що термін «представницький мандат» обов'язково пов'язаний з обранням особи на посаду з наданням їй відповідних повноважень, у тому числі виступати від імені виборців, а тому міський голова є головною посадовою особою територіальної громади міста з представницьким мандатом. Наявність представницького мандата міського голови зумовлена насамперед його безпосереднім обранням територіальною громадою міста [1, с. 574].

Значне місце у роботі сільського, селищного, міського голови займає контрольна функція, в межах якої він слідкує за законністю рішень та актів інших органів місцевого самоврядування, місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ та організацій, а у випадках, коли зазначені органи обмежують права та інтереси територіальної громади,

повноваження ради та її органів - звертається до суду щодо визнання їх незаконними; забезпечує на відповідній території додержання законодавства щодо розгляду звернень громадян та їх об'єднань тощо [3, с. 201].

Серед підстав дострокового припинення повноважень сільського, селищного, міського голови, голови районної у місті, районної, обласної ради закон називає такі: звернення з особистою заявою до відповідної ради про складення ним повноважень голови; припинення його громадянства; набрання законної сили обвинувальним вироком щодо нього; порушення ним вимог щодо обмеження сумісності його діяльності з іншою роботою (діяльністю), встановлених Законом «Про місцеве самоврядування в Україні»; визнання його судом недієздатним, безвісно відсутнім або оголошення таким, що помер; його смерті [1, с. 574].

Повноваження сільського, селищного, міського голови можуть бути також достроково припинені, якщо він порушує Конституцію або закони України, права і свободи громадян, не забезпечує здійснення наданих йому повноважень. За наявності зазначених підстав вони достроково припиняються за рішенням місцевого референдуму або відповідної ради, прийнятим шляхом таємного голосування не менш як 2/3 голосів депутатів від загального складу ради.

Повноваження сільського, селищного, міського голови припиняються з дня прийняття місцевим референдумом або відповідною радою рішення, а у випадку призначення парламентом позачергових виборів сільського, селищного, міського голови - в день обрання головою іншої особи.

За наявності рішень суду про визнання розпоряджень чи дій сільського, селищного, міського голови незаконними, висновків відповідного парламентського комітету Верховна Рада України може призначити позачергові вибори сільського, селищного, міського голови.

З вищесказаного можна зробити такі висновки, що в Україні гостро відчувається наявність дефіциту законодавчої бази щодо місцевого самоврядування, зокрема відсутній спеціальний закон, який регулював би питання статусу сільських, селищних, міських голів. Але незважаючи на прогалини у діючому законодавстві стосовно правового статусу сільських, селищних, міських голів, досвід їх діяльності вказує на те, що цей інститут місцевого самоврядування виявився досить ефективним. Цілеспрямована робота головних посадових осіб місцевого самоврядування, а також депутатів місцевих рад, залучення до участі в масових заходах, гласність, сприяють розвитку та більш оперативному вирішенню соціально-економічних проблем та активізують громадську дієвість територіальних громад.

Література:

1. Ярмиш О. Н., Серьогін В. О. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні: Підручник. / О. Н. Ярмиш, В. О. Серьогін – Харків: Вид-во Національного ун-ту внутр. справ, 2002. – 653 с.
2. Погорілко В. Ф. Муніципальне право України: Підручник / В. Ф. Погорілко – К: Юрінком Інтер, 2006. - 592 с.
3. Камінська Н. В. Місцеве самоврядування: теоретико-історичний і порівняльно-правовий аналіз: Навч. посіб./ Н. В. Камінська - К: КНТ, 2010. - 232 с.
4. Про місцеве самоврядування: Закон України від 21.05.1997 року № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.

Городовенко А. В.,
аспірант 1 курсу заочної форми
спеціальності 12.00.02 – Конституційне право, муніципальне право
Маріупольського державного університету

ІСТОРИКО – ПРАВОВІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Слід констатувати, що занадто невеликі історичні проміжки часу Українська держава існувала як самостійна, що відображалось і на судоустрої країни. А згодом революція 1917

року настільки кардинально вплинула на державний устрій усіх країн, які увійшли до складу Радянського Союзу, що історичні традиції у розвитку судової влади і судоустрою були повністю перервані, а вікові надбання з реформування судової системи просто відкинуті, оголошені шкідливими.

Тому, аналізувати історію становлення українського суду і відліковувати її від Київської Русі або Запорізької Січі, щоб відокремити історичне коріння сучасної структури вітчизняного судоустрою, досить складно [1, с. 80].

Якщо аналізувати давньоруську історію, то у Статуті князя Володимира Святославовича «Про десятини і людини церковних» було перше згадано слово «Суд» [2, с. 6].

На думку П. Толочко, С. Юшкова, О. Чистякова та ін., у Київській Русі періоду раннього феодалізму (882-поч. XII ст.) суд не був відокремлений від князівської адміністрації і не мав статусу особливого державного органу. У ролі найвищого судді виступав князь, який особисто брав участь у судочинстві.

Судити особисто було правом князя, виявом його волі, а не обов'язком. Тому нерідко він делегував своє право тіунам, які діяли від його імені [3, с. 177].

Після хрещення Київської Русі судовими повноваженнями з розгляду цивільних і кримінальних справ була наділена й церква. Характеризуючи церковні суди цього періоду, М. Левчук слушно зазначила: «Церковний суд у Київській Русі був єдиним судом із власного чітко визначеною юрисдикцією, оскільки серед інших судових органів розмежування юрисдикції не відбувалось». У середині XII ст. Київська Русь розпадається на ряд самостійних князівств, в яких функціонувала практично та ж судова система, що склалася за доби Русі [4, с. 15].

Під час перебування українських земель під владою Литви та Польщі існувала розгалужена, проте невпорядкована мережа місцевих судів, що мало наслідком переплетіння їх компетенції та можливість альтернативного вибору суду для сторін. Слід зазначити, що носії судових функцій Литовського князівства, як правило, були заможними міщанами, а от якими моральними якостями вони володіли, було справою другорядною [5, с. 471].

П. Музиченко зазначав, що до 30-х рр. XVI ст. судової системи як такої у Запорізькій Січі не існувало. На переконання науковця, суд носив чітко виражений суспільний характер. Більшість справ розглядалася на основі традицій і звичаїв просто і словесно. Постійно діючих судових органів не існувало. Право суду мав кожен козак, проте правосуддя здійснювалося лише колегіально, про що говорить сам принцип: «Де три козаки, там два третього судять» [6, с. 180].

З 1569 р. в українських землях було запроваджено польську судову систему, яка ґрунтувалася на залежності суду від адміністрації та становому принципі побудови судової системи. Тепер у кожному повіті Речі Посполитої існувало три судові установи: земські, гродські й підкоморські.

Унаслідок народно-визвольної війни 1648-1654 років на українських землях були утворені нові суди. Судовими органами нижчої ланки, за переконанням О. Бирковича, були сотенні, магістратські, ратушні, копні та сільські суди, а також доменіальні суди [7, с. 181].

У середині XVII ст. підвищилася роль козацтва, що заснувало свої форми військового суду у вигляді судів сотень, полкових і Генерального суду. Проте, найбільшим недоліком козацького суду в зазначений період була повна відсутність розмежування між владою військовою, адміністративною та судовою, оскільки судьями в більшості випадків виступала козацька старшина [8, с. 86].

Етапом еволюціонування судового устрою України можна вважати кінець XVIII - початок XIX ст., коли Україна входила до складу Російської імперії. Цей період характеризується значними напрацюваннями в усвідомленні ролі суду для держави. Вони полягають як в обґрунтуванні необхідності виділення суду серед інших державних органів з наданням йому самостійності, так і в появі, використанні та розробці поняття «судова влада» [9, с. 28].

У 1862 р. в Основних положеннях судоустрою було закріплено, що влада судова відокремлюється від виконавчої, адміністративної і законодавчої. Становлення судової влади як гілки державної влади, а суду як повноцінного і самостійного державного органу стало одним із завдань реформи 1864 р. В указі Сенату від 20 листопада 1864 р. ставилося завдання «підняти судову владу, надати їй належну самостійність і утвердити в народі повагу до закону, без якого неможливий суспільний добробут...» [10, с. 4].

У період національно-визвольної боротьби в Україні (1917-1920 рр.) створити сталу й ефективну систему судової влади не вдалося. Із приходом до влади Центральної Ради судові органи поділялися на органи місцевої і загальної юрисдикції. Водночас у Західноукраїнській Народній Республіці було створено окремі суди для розгляду цивільних і кримінальних справ [11, с. 53].

Першим законодавчим актом радянської влади про суд був прийнятий 22 листопада (5 грудня) 1917 р. Радою народних комісарів РРФСР Декрет про суд. Зазначеним Декретом скасовувалися всі існуючі судові установи та створювалися місцеві суди, що наділялися повноваженнями розглядати всі цивільні справи із ціною позову до 3000 руб., а також кримінальні справи, якщо обвинуваченому загрожувало покарання до 2 р. позбавлення волі та якщо цивільний позов не перевищував 3000 руб.

Далі починається період Української Соціалістичної Радянської Республіки. Конституція УСРР від 14 березня 1919 р. та Конституція УСРР від 15 травня 1929 р. не містять жодного положення не лише про судову владу, а навіть щодо судових органів або порядку судового захисту прав «робітників та селян». Розділ IX Конституції УРСР (прийнята 30 січня 1937 р.) має назву «Суд і прокуратура». Відповідно до нього правосуддя в УРСР здійснювалось Найвищими Суди УРСР та Молдавської АРСР, обласними судами, судами адміністративних округів, спеціальними судами СРСР та народними судами. Судді обиралися на 5 років (народні судді - на 3) та відповідно до ст. 111 були незалежними і підкорялися тільки законові. У цей період, судді нерідко виконували роль лише статистів, фіксуючи готовність обвинуваченого підтвердити дані під примусом доказів або відмову від них, оскільки для суду обов'язковим орієнтиром були позиції слідчого НКВС щодо конкретної справи.

Декларативно новий Основний Закон від 1936 року у ст. 112 вперше, майже за двадцять років радянської влади, проголошує принцип незалежності суддів і підкорення їх тільки закону. Проте його проголошення залишилося лише на папері, оскільки Народний комісаріат юстиції перевіряв шляхом проведення ревізій діяльність судів та правильність застосування ними законів при розгляді кримінальних і цивільних справ.

В КПК України (1960 р.) були закріплені такі демократичні принципи правосуддя, як здійснення правосуддя тільки судом, участь громадськості у діяльності судів тощо.

Конституція УРСР від 20 квітня 1978 р. закріпила принцип незалежності суддів і підкорення їх тільки закону, зазначивши, що його дія розповсюджується також і на народних засідателів (ст. 152) [12, с. 748].

Законом УРСР «Про судоустрій» від 5 червня 1981 р. передбачалося створення районних (міських) народних судів у районах, містах та районах у місті з покладенням на них повноважень розглядати всі цивільні і кримінальні справи, за винятком справ, віднесених законом до відання інших судів.

Після проголошення незалежності України Законом України «Про внесення змін і доповнень до Закону Української РСР «Про судоустрій Української РСР» від 24 лютого 1994 р. № 4017-ХІІ народні суди перейменовано на районні (міські) суди та додатково до розгляду цивільних і кримінальних справ до їх підвідомчості віднесено розгляд справ про адміністративні правопорушення.

Прийняття у 1996 р. Конституції України стало фундаментальною основою у визначенні засад правосуддя як особливого завдання держави, організації судових органів в Україні, основних принципів здійснення правосуддя та участі народу у його реалізації.

Основний Закон України закріпив базові положення правового статусу судової влади, що в подальшому стали основою для розробки та реалізації судово-правової реформи в Україні.

Із набранням чинності Законом України «Про судоустрій України» від 7 лютого 2002 р. № 3018-III в судовій системі України було утворено місцеві загальні суди, що до формування системи господарських та адміністративних судів розглядали як суди першої інстанції всі категорії справ, крім тих, що були підсудні судам вищої ланки як суду першої інстанції.

Відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 р. № 2453-VI місцеві загальні суди є основною ланкою спеціалізованих судів із розгляду цивільних, кримінальних справ і справ про адміністративні правопорушення, є найбільш наближеними до населення, організованими у відповідних адміністративно-територіальних одиницях, розглядають у першій інстанції (по суті).

Таким чином, українська судова система має багату історію та у нинішній час реформування судової системи важливо, щоб імплементовані норми в національне законодавство не зруйнували судову гілку влади.

Література:

1. Міллер Д. П. Суды земские, городские и подкоморские в XVIII в. / Д. П. Міллер // Антологія української юридичної думки: в 6 т – К.: Вид. Дім «Юридична книга», 2003. – С. 80.
2. Пашук А. Й. Суд і судочинство на Лівобережній Україні в XVII–XVIII столітті (1648–1762) / А. Й. Пашук. – Львів, 1967. – С. 6.
3. Див.: Дювернуа Л. Н. Источники права и суд в древней России: Опыты по истории русского гражданского права / Л. Н. Дювернуа. - СПб., 2004. - С. 177.
4. Закропивний О. В. Розвиток територіальної організації судів в Україні до судової реформи 1864 р. (історико-правовий аспект) / О. В. Закропивний // Адвокат. - 2012. - № 6 (141). - С. 14-18.
5. Музиченко П. П. Історія держави і права України: навч. посібник / П. П. Музиченко. - 6-е вид., перероб. і допов. -К: Знання, 2007.- С.471.
6. Суд і судочинство на Українських землях у XIV-XVI століттях / за заг. ред. проф. П. Музиченка. - О., 2000. – С. 180.
7. Биркович О. І. Судова система української держави (Гетьманщини) 1648-1657 рр.: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.01 / О. І. Биркович ; Нац. акад. внутр. справ України. - К., 2004. – С. 18.
8. Міллер Д. П. Суды земские, городские и подкоморские в XVIII в. / Д. П. Міллер // Антологія української юридичної думки: в 6 т. / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова) та ін. – Т. 3: Історія держави і права України: козацько-гетьманська доба / упоряд.: І. Б. Ксенко, Т. І. Бондарук, О. О. Самійленко; відп. ред. І. Б. Ксенко. – К.: Вид. Дім «Юридична книга», 2003. – С. 86.
9. Черкаський І. Ю. Судові реформи Гетьмана гр. К. Г. Розумовського / І. Ю. Черкаський // Антологія української юридичної думки: в 6 т.– К.: Вид. Дім «Юридична книга», 2003. – С. 351.
10. Сперанский М. М. План государственного преобразования / М. М. Сперанский. – М., 1905. – С. 28.
11. Гессен В. М. О судебной власти / В. М. Гессен // Судебная реформа. – М., 1915. – С. 4 .
12. Стучка П. Избранные произведения по марксистко-ленинской теории права / П. Стучка. – Рига: Латгосиздат, 1964. – С. 748.

ОРГАНИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ І ОРГАНИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ПРОБЛЕМИ СПІВВІДНОШЕННЯ ВЛАДИ

Становлення і розвиток місцевого самоврядування та органів виконавчої влади є одним з найважливіших напрямків будівництва демократичного суспільства.

Реформування місцевого самоврядування як складова політичної реформи тісно пов'язана з адміністративною та адміністративно-територіальною реформою. Ключовим питанням, яке необхідно розв'язати в ході реформування є забезпечення передачі максимально можливого обсягу владних повноважень з повноваженнями виконавчої влади. Тобто мова йде про децентралізацію. Сьогодні стоїть важливе завдання визначення та запровадження в Україні власної моделі децентралізації в управлінні, яка дозволить досягти значно більшого рівня ефективності публічного управління для забезпечення громадян необхідною кількістю та якістю соціальних і адміністративних послуг.

Актуальність теми полягає у зв'язку з реформою про місцеве самоврядування в якій поступово вдосконалюється на основі зміцнення організаційної, правової, адміністративної самостійності місцевого самоврядування, розвитку європейської моделі адміністративно-територіального устрою і принципах децентралізації.

Данна тема складна та потребує її дослідження і насамперед вирішення. Не мало вчених, дослідників займалися і займаються цією проблемою, а саме: К. Линьов, Р. Сметанін, О. Козичь, М. Крявець, А. Матвієнко, А. Мельниченко, Н. Мельтюхова, Б. Шевчук, О. Прієшкіна, О. Петренко та багато інших.

Взаємозв'язок органів виконавчої влади обласного рівня з органами місцевого самоврядування очевидний тому, що сукупності вони виконують загальну, єдину функцію – управління на регіональному рівні в Україні. Для ефективного здійснення цієї функції необхідна взаємна підтримка цих органів, погодженість і єдина спрямованість їхніх дій. Тільки в цих умовах можливе декоративне управління територією. Таким чином, під взаємодією з органами місцевого самоврядування та органів виконавчої влади ми розуміємо визначену та регламентовану законодавством діяльність самостійних органів публічної влади, що спрямована на взаємну підтримку, кооперацію зусиль по узгодженому, дійовому й ефективному управлінню на регіональному рівні.

На сьогодні органи державної влади використовують різноманітні форми співробітництва, консультацій з органами місцевого самоврядування, їх асоціаціями та громадськими організаціями з метою вироблення більш ефективних механізмів для здійснення державної політики у галузі місцевого та регіонального розвитку.

Але крім взаємодії чинне законодавство України передбачає використання різних правових засобів «перерозподілу» повноважень між органами виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, до яких відносяться «надання» та «делегування» повноважень. Проте їх правове регулювання на сьогодні має значні вади, пов'язані з відсутністю чіткого розмежування цих понять та правової природи «наданих» та «делегованих» повноважень.

Аналізуючи сучасний стан розподілу, відповідно до законодавства, повноважень між місцевими органами та органами виконавчої влади і практику діяльності цих органів, можна стверджувати, що проводився цей процес без достатньої послідовності та необхідної взаємоузгодженості законодавчих актів, прийняті у різні часи та з різних питань організації місцевого самоврядування та виконавчої влади на місцях.

Тому одним із найбільш пріоритетних завдань сьогодення продовжує залишатись законодавче врегулювання проблем пов'язаних із реформою адміністративно-територіального устрою країни з одночасним розмежуванням повноважень органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Одним із найголовніших завдань реформи місцевого самоврядування є проведення розмежування повноважень між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування.

Система організації місцевих органів публічної влади на території повинна забезпечувати гармонізацію відносин між місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування.

Передача ряду повноважень із районного рівня на рівень громади супроводжуватиметься змінами в органах управління. Переважна більшість вказаних працівників буде працевлаштована в органах управління громад, в першу чергу створених на базі міст районного значення, селищ, а також виконавчих органів районної ланки місцевого самоврядування.

Очікуваними результатами реформування є, в першу чергу, формування територіальних громад, здатних і спроможних вирішувати питання місцевого значення; чіткий розподіл повноважень між рівнями органів місцевого самоврядування, місцевими органами виконавчої влади та територіальними органами центральних органів виконавчої влади; організаційна та матеріальна автономія територіальних громад та органів місцевого самоврядування, наближення якості їх діяльності до принципів Європейської хартії місцевого самоврядування; наближення адміністративних послуг до мешканців територіальних громад та їх об'єднань, підвищення якості цих послуг; формування системи контролю з боку держави та населення за їх наданням; зменшення диспропорцій у доступі до послуг у різних територіальних громадах.

Література:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. – К.: Україна, 1996. – 119 с.
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – Режим доступу: www.zakon1.rada.gov.ua
3. Про порядок делегування повноважень органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування: Проект закону України від 30 січня 2008 р. №344 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon1.rada.gov.ua
4. Схвалення концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon1.rada.gov.ua
5. Крусян А. Р. Взаємодія місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування в Україні: автореферат дис. к. ю. н. – Одеса – 2008 р. – 34 с.
6. Пархоменко В. Історичні корені місцевого самоврядування в Україні / В. Пархоменко // Аспекти самоврядування – 2006 р. – №1 – 7-9 с.

Діденко К. А.,
студентка 2 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ПОНЯТТЯ ТА ФОРМИ НАРОДНОГО ВОЛЕВІЯВЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Чинна Конституція України визнає повне народовладдя. Тому народ є верховним носієм державної влади. Тобто народ не поділяє ні з ким своєї влади, здійснює її самостійно й незалежно, виключно в своїх інтересах. Конституція України визначає, що народне волевиявлення здійснюється через вибори, референдум а інші форми безпосередньої демократії.

Актуальність дослідження полягає в тому, що за допомогою народного волевиявлення формуються органи державної влади, вирішуються важливі питання. Також особливого значення набуває реалізація громадянами своїх конституційних прав обирати й бути обраними.

Значний вклад у дослідження народного волевиявлення, визначення ролі та значення як для демократичної держави внесли: В. І. Мельниченко, В. І. Безпосередня, Н. К. Шаптала, В. Ф. Погорілком, П. М. Рабіновичем, П. Ф. Мартиненком, В. М. Селівановим, В. Я. Тацієм, М. І. Корнієнком та іншими вченими.

Метою статті є з'ясування поняття народного волевиявлення, його форм, та значення для демократичної держави.

Безпосередня демократія – це форма прямого народовладдя, що пов'язана зі здійсненням прямого волевиявлення народу України, територіальної громади чи іншої визначеної законом спільноти громад [2].

Пряме народовладдя - це система форм безпосереднього вільного волевиявлення народу як носія суверенітету й єдиного джерела влади в Україні шляхом прямої його участі у встановленні представницьких органів державної влади та органів місцевого самоврядування і безпосередньому прийнятті владних рішень із передбачених Конституцією та законами України питань [3].

Суб'єктами безпосереднього народовладдя є народ, територіальні громади, політичні партії і громадські організації, органи державної влади та місцевого самоврядування.

Система нормативно-правових елементів включає в себе Конституцію України, виборче законодавство, законодавство про референдум, адміністративне законодавство, фінансове законодавство, цивільне законодавство, кримінальне законодавство, трудове та інші галузі права.

Найбільш поширеною формою народного волевиявлення є вибори, тому що вони застосовуються постійно для безпосередньої демократії. Формування органів публічної влади – парламенти, посади глав держав і представницькі органи місцевого самоврядування.

Отже, вибори в Україні - це передбачена Конституцією та законами України форма прямого народовладдя, яка є волевиявленням народу шляхом таємного голосування щодо формування конституційного якісного й кількісного складу представницьких органів державної влади та органів місцевого самоврядування [4].

Референдум – це форма безпосередньої демократії, що являє собою голосування виборців, шляхом якого приймається рішення з будь-яких питань державного характеру, за винятком тих, котрі згідно з законом не можуть бути винесені на референдум.

Визначають дві форми народовладдя – безпосередня та представницька. До безпосередньої демократії відносять: вибори, референдуми, мітинги, демонстрації, пікетування, народну ініціативу, діяльність політичних партій, плебісцити, народні обговорення та інші форми. Але тільки вибори мають своє офіційне закріплення.

Народне волевиявлення є важливо в наш час, тому що за допомогою усіх форм народовладдя люди приймають участь в управлінні державою, тому можна говорити, що Україна є демократичною державою. За допомогою виборів усі суб'єкти безпосереднього народовладдя приймають участь в формуванні органів державної влади. За допомогою референдуму народ вирішує важливі питання державного характеру.

На сьогодні назріла проблема прийняти закон про конституційні форми безпосередньої демократії: про мирні збори, мітинги, походи, демонстрації та поновити законодавство з питань референдуму та виборів.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141
2. Шаптала Н. К. Конституційне право України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://westudents.com.ua/knigi/423-konstitutsyne-pravo-ukrani-shaptala-nk.html>
3. Погорілко В. Ф. Конституційно-правові форми безпосередньої демократії в Україні: проблеми теорії і практики. – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001 р.
4. Конституційне право України. За редакцією Погорілко В. Ф. - К., 1999.

Діденко Т. В.,
студентка 2 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Президент (від лат. praesidens – той що сидить спереду) – обраний народом, парламентом або представницькою колегією глава держави, який отримує владу на визначений термін у порядку делегації.

Президент є главою держави в країнах із республіканською формою правління. Він є носієм верховної державної влади і вищим представником держави у її відносинах з іншими країнами.

Правовий статус Президента України визначено у розділі V чинної Конституції, який встановлює місце і роль Президента в державі, окреслює коло його відповідальних повноважень, регламентує порядок обрання Президента і припинення його посадових функцій, а також форми співпраці Президента з органами законодавчої і виконавчої влади, його участі у формуванні судової влади.

Слід зазначити, що з часу впровадження в Україні посади Президента його правовий статус змінювався. Спочатку Президент України був визначений як найвища посадова особа Української держави і глава виконавчої влади. Пізнішими змінами до Конституції України він визначався за статусом як глава держави та глава виконавчої влади.

Цей статус було підтверджено Конституційним Договором 1995 року. За чинною Конституцією, Президент є лише главою держави. Вищим органом у системі органів виконавчої влади є Кабінет Міністрів.

Дослідження питань, які пов'язані з інститутом президенства в Україні - однієї з центральних тем конституційного права в Україні, зокрема конституційно-правового статусу Президента України – поважно, особливо зараз в Україні – цивільно-правовому суспільстві, в якому ще йде розвиток багатьох суспільних і правих інститутів.

Проаналізувавши джерела теми та незважаючи на те, що конституційно-правовий статус Президента України, в основному, визначається Конституцією України – вищим нормативним документом, який має пряму дію в суспільстві, ще немало таких питань в конституційному праві країни щодо статусу глави держави, які б одностайно признавалися, не викликаючи особливого погляду або суперечок, як науковців так і політиків-практиків. Це пов'язано з тим, що інститут президенства в Україні ще розвивається.

Дослідження питань про конституційно-правовий статус Президента України має велике значення не лише для розвитку теорії конституційного права як науки, але і в практиці права, в юридичній діяльності в сучасному суспільстві, при підготовці нормативних актів, а також при розгляді конкретних ситуацій, зокрема - в ході судових розглядів. Необхідно завжди чітко визначати, що саме є інститут президенства, який конституційно - правовий статус має Президент України. Питання про роль Президента України у державному механізмі системи стримувань і противаг органів влади в Україні у державному механізмі системи стримувань і противаг органів влади країни є одним з найважливіших у розкритті даної теми.

Конституція України визначає Президента як главу держави, що виступає від її імені. Президент уособлює державу, завдяки своїм повноваженням врівноважує всі гілки влади, представляє державу в міжнародних відносинах.

Конституція України і Закон України «Про вибори Президента України» визначають загальні умови його обрання.

Президент України обирається на підставі основних виборчих принципів (загальними, рівними і прямими виборами при таємному голосуванні) на строк 5 років.

Президентом може бути громадянин України не молодше 35 років, який не менше 10 останніх років перед днем виборів проживає в Україні, має виборчі права і володіє українською мовою.

Одна й та сама особа не може бути Президентом України більше ніж два строки підряд.

Повноваження Президента України починаються з моменту складення ним присяги народові України на урочистому засіданні Верховної Ради. Приведення Президента України до присяги здійснює Голова Конституційного Суду України.

Сукупність повноважень Президента України можна розділити на повноваження, пов'язані з:

1) представництвом України в міжнародних відносинах (підписання міжнародних договорів, прийняття вірчих та відкличних грамот, дипломатичних представництв інших держав...);

2) діяльністю Верховної Ради України (право передчасного припинення повноважень парламенту, право вето...);

3) законодавчою діяльністю (право законодавчої ініціативи, підписання і оприлюднення законів, призначення українського референдуму...);

4) вирішення кадрових питань (призначення і звільнення глав дипломатичних представництв, керівників окремих центральних органів виконавчої влади, голів місцевих державних адміністрацій...);

5) забезпеченням державної незалежності, національної безпеки і оборони країни (керування Радою національної безпеки України, прийняття рішень про загальну чи часткову мобілізацію, оголошення стану війни та у разі збройної агресії проти України приймає рішення про використання Збройних Сил України та інше);

6) діяльністю судових органів (утворення судів, призначення 6-ти суддів Конституційного Суду України, всіх суддів вперше);

7) прийняттям до громадянства України та його припиненням, наданням політичного притулку в Україні;

8) повноваження стимулюючого характеру (присвоєння вищих військових звань, дипломатичних рангів, спеціальних звань, класних чинів, нагородження державними нагородами, президентськими відзнаками...).

Президент не може передавати свої повноваження іншим особам або органам.

Згідно Конституції України, Президент України видає акти у формі указів і розпоряджень, які є обов'язковими до виконання на території України. Укази і розпорядження Президента України мають підзаконний характер: вони видаються на основі Конституції та законів України.

Указ - це правовий акт глави держави, який видається з найважливіших питань, віднесених до його компетенції. Укази можуть мати як нормативний, так і ненормативний (правозастосовний характер). Нормативні укази стосуються до невизначеного кола фізичних та юридичних осіб і мають довгострокову дію. Ненормативні укази мають індивідуальне значення.

При дослідженні вивчені: нормативні документи, учбові посібники, статті в журналах та ін., в яких, так або інакше, розглядаються питання цієї теми.

Розгляду питання про конституційно - правовий статус Президента України приділяється у літературі недостатня увага: у більшості навчальних посібників, монографій з конституційного праву йому відведено мало матеріалу. Багато хто обмежується освітленням таких питань, як порядок обрання Президента України, функції Президента України та його акти, не освітлюючи питань щодо розкриття поняття інституту президенства та його розвитку в Україні, питань, які впливають на конституційно-правовий статус Президента України.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

2. Кравченко В. В. Конституційне право України. – К., 2000.
3. Авер'янов В. Президент і уряд: новий розподіл повноважень / В. Авер'янов // Юридична Україна. – 2003. – № 6. – С. 19-24.
4. Коментар до Конституції України. Друге видання. – К., 1998.
5. Лисенков С. Л. Основи правознавства. – К., 2000
6. Серегина С. Г. Проблемы определения полномочий Президента Украины / С. Г. Серегина // Бизнес-информ. – 1998. – № 15. – С. 12-14.

Дроздова І. І.,
студентка 3 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ПОСАДОВОЇ ОСОБИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ

Посадовими особами вважаються керівники та заступники керівників державних органів та їх апарату, на яких законами або іншими нормативними актами покладено здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій.

Державна служба органічно пов'язана з державою, його роллю і місцем у житті суспільства. У діяльності держслужбовців реалізуються завдання і функції держави, оскільки кожна посада - це коло службових повноважень, які складають частину компетенції відповідного органу, вона нерозривно пов'язана з його структурою і в той же час має на меті організацію особового складу держоргану або його апарату держслужбовців.

Державна служба в Україні - це професійна діяльність осіб, які займають посади в державних органах та їх апараті щодо практичного виконання завдань і функцій держави та одержують заробітну плату за рахунок державних коштів [1].

Посадовими особами відповідно до Закону «Про державну службу» вважаються керівники та заступники керівників державних органів та їх апарату, інші державні службовці, на яких законами або іншими нормативними актами покладено здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій [2].

Посадова особа наділена владними повноваженнями, які надають право приймати рішення з метою врегулювання внутрішньоорганізаційних відносин, підбирати і розміщувати кадри, представляти організаційну структуру у відносинах з іншими суб'єктами. Наявність права на вчинення юридично-владних дій є важливою ознакою, на підставі якої виділяють посадових осіб як окрему категорію службовців.

Владні повноваження – це пріоритет лише посадових осіб і ними наділені всі посадові особи, проте державно-владними володіють лише ті, які є державними службовцями, тобто займають посади в державних органах та їх апараті. На підставі цього можна виділити два важливих моменти щодо характеристики повноважень посадових осіб: по-перше, повноваження посадової особи визначаються відповідною посадою; по-друге, повноваження посадової особи мають владний характер.

Ознаки, які визначають учасника правовідносин як посадову особу:

- виконання функцій представника влади;
- виконання організаційно-розпорядчих функцій;
- виконання адміністративно-господарських обов'язків;
- виконання вище названих функцій та обов'язків за спеціальним адміністративним актом [2].

Посади державних службовців класифікуються за категоріями та рангами. Основними критеріями класифікації посад державних службовців є: організаційно-правовий рівень органу, який приймає їх на роботу; обсяг і характер компетенції на конкретній посаді; роль і місце посади в структурі державного органу. Усього встановлено 7 категорій і 15 рангів. Кожній із 7 категорій відповідає 3 ранги. Отже, державному службовцю присвоюється один із трьох рангів, що відповідає категорії, під яку підпадає та чи інша посада.

Ранг службовцю присвоюється відповідно до очолюваної посади, рівня професійної кваліфікації та результатів роботи. Ранги, які відповідають посадам першої категорії, присвоюються Президентом України. Ранги, які відповідають посадам другої категорії, присвоюються Кабінетом Міністрів України. Ранги, які відповідають посадам третьої - сьомої категорій, присвоюються керівником безперешкодно ознайомлюватись з матеріалами, що стосуються проходження ним державної служби, в необхідних випадках давати особисті пояснення; на просування по службі з урахуванням кваліфікації та здібностей, сумлінного виконання своїх службових обов'язків, участь у конкурсах на заміщення посад більш високої категорії; вимагати службового розслідування з метою зняття безпідставних, на думку службовця, звинувачень або підозри; на здорові, безпечні та належні для високопродуктивної роботи умови праці; на соціальний і правовий захист відповідно до його статусу; захищати свої законні права та інтереси у вищестоящих державних органах та у судовому порядку.

За класифікацією виділяють: допоміжний (технічний) персонал, спеціалістів, посадових осіб та представників адміністративної влади.

Діяльність допоміжного персоналу пов'язана з виконанням матеріально-технічних дій (операцій), які не тягнуть за собою юридичних наслідків, але мають велике значення в управлінській практиці, оскільки в процесі такої діяльності готуються умови для здійснення юридично значущих дій. До складу допоміжного персоналу входять: секретарі, діловоди, архіваріуси, лаборанти та ін.

До спеціалістів належать службовці, які мають професійні знання в окремих галузях та здійснюють професійну діяльність. Це лікарі, вчені, агрономи, юрисконсульти та ін.

До посадових осіб належать ті службовці, на яких покладено здійснення організаційно-розпорядчих та контрольно - дорадчих функцій. Їх дії, пов'язані з виконанням цих функцій, завжди тягнуть за собою юридичні наслідки.

До представників адміністративної влади належать службовці, чії дії поширюються на осіб, що їм не підпорядковані (працівники міліції, державних інспекцій, державної контрольно - ревізійної служби та ін.). Вони наділені правом застосовувати адміністративний примус, а деякі з них - і адміністративні стягнення за адміністративні правопорушення [3].

Основні обов'язки державних службовців: додержання Конституції України та інших актів законодавства України; забезпечення ефективної роботи та виконання завдань державних органів відповідно до їх компетенції; недопущення порушень прав і свобод людини та громадянина; безпосереднє виконання покладених на них службових обов'язків, своєчасне і точне виконання рішень державних органів чи посадових осіб, розпоряджень і вказівок своїх керівників; збереження державної таємниці, інформації про громадян, що стала їм відома під час виконання обов'язків державної служби, а також іншої інформації, яка згідно з законодавством не підлягає розголошенню; постійне вдосконалення організації своєї роботи і підвищення професійної кваліфікації; сумлінне виконання своїх службових обов'язків, ініціатива і творчість у роботі.

Література:

1. Про державну службу: Закон України від 16.12.1993 № 3723-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. - 1993. - №52. - Ст. 490.
2. Петришин А. В. Государственная служба. Историко-теоретические предпосылки. сравнительно-правовой и логико-понятийный анализ / Петришин А. В. – Харьков: Факт, 1998.
3. Адміністративне право України. Академічний курс: Підруч.: У двох томах: Том 1. Загальна частина / Ред. колегія: В. Б. Авер'янов. - К.; Видавництво «Юридична думка», 2004.

РІЗНОВИДИ РЕСПУБЛІКАНСЬКОЇ ФОРМИ ДЕРЖАВНОГО ПРАВЛІННЯ

Актуальність даної теми полягає у тому, що на сьогоднішній день більшість країн світу є республіками, а тому необхідно знати особливості цієї форми правління, її характерні риси. Також об'єктами дослідження є переваги та недоліки, які властиві різновидам республіканської форми правління, що надає можливість зробити певні висновки щодо політико-політичної природи трьох видів республіки.

Під формою правління розуміють організацію верховної державної влади, особливо вищих та центральних її органів, структуру, компетенцію, порядок утворення цих органів, тривалість їх повноважень, взаємовідносини з населенням, ступінь участі останнього їх формуванні. Форма правління є провідним елементом у формі держави. На сьогоднішній день, людству відомі дві форми правління – республіка та монархія.

Республіка - це форма правління, за якої найвища державна влада здійснюється виборними органами, що обираються населенням на певний визначений термін. На сьогоднішній день розрізняють три форми республіканського правління:

- президентська;
- парламентська;
- змішана (президентсько-парламентська або парламентсько-президентська).

Президентська республіка. Для неї характерна незалежність органів законодавчої та судової влад, їх взаємна непідпорядкованість і невідповідальність одна перед одною, при наявності механізмів стримувань і противаг. Тут не існує поняття вищого державного органу, який наділяв би повноваженнями інші державні органи. Президент обирається шляхом всенародного голосування і є главою держави. Водночас, він є главою виконавчої влади, що дозволяє йому самостійно утворювати уряд, очолювати його та водночас нести персональну відповідальність за діяльність уряду. Весь апарат державного управління є підпорядкований та підзвітний президенту. Рішення приймаються президентом і реалізуються міністерством за його дорученням. Президент не володіє правом законодавчої ініціативи, але має право відкладного вето щодо законів, прийнятих парламентом, якому належить законодавча влада. Також президент ініціює національні програми, але питання про їх фінансове забезпечення є компетенцією парламенту. Закони приймає парламент, а президент та виконавчі структури – виконавчі розпорядження.

Парламентська республіка. Верховна влада у ній належить парламенту-представницькому законодавчому органу, який володіє делегованим йому виборцями суверенітетом і опираючись на нього формує відповідальний перед ним уряд. У випадку втрати довіри до створеного парламентом уряду, йому може бути висловлений вотум недовіри і, якщо за це питання проголосує більшість, уряд змушений піти у відставку. Таким чином, виконавча гілка влади у парламентській республіці не є самостійною, а є продовженням законодавчої влади з якої вона виводиться. Керує виконавчою владою прем'єр міністр. Президент є главою держави і реалізує представницькі повноваження. Інколи президент бере участь у розв'язанні конфліктів між кабінетом міністрів і парламентом. Він може приймати відставку уряду і доручати формування нового кабінету. У разі прийняття відставки, президент може оголосити про розпуск парламенту і призначити дострокові вибори. Президент не є сувереном, оскільки за такої форми врядування обирається парламентом (у деяких країнах – спеціальними зборами).

Змішана, президентсько-парламентська республіка поєднує в собі ознаки президентської і парламентської форм правління. За цієї форми правління президент обирається всенародним голосуванням, є главою держави, непідзвітний парламенту і наділений широкими законодавчими та виконавчими повноваженнями. Президент пропонує

на затвердження парламенту кандидатуру прем'єр міністра, за поданням якого призначає міністрів і звільняє їх. Прем'єр міністр очолює уряд, який працює під керівництвом президента і є водночас підзвітний як президенту, так і парламенту [1].

Основні переваги і та недоліки президентської, парламентської та змішаної форм правління були сформульовані Х. Лінцем. До «небезпек» президентської форми Лінц відносить наступні: відсутність тимчасової гнучкості, мажоритарні тенденції, подвійна демократична легітимність, відсутність арбітражу, схилення до встановленню режиму особистої влади, нестабільність та неефективність.

Напівпрезидентська форма правління усуває багато недоліків президентської системи.

По-перше, проблема тимчасової жорсткості в меншому степені виражена в напівпрезидентській формі у порівнянні з президентською тоді, коли президенту протистоїть опозиційно настроєний парламент;

По-друге, проблема мажоритарності пом'якшується завдяки способу формування кабінету. Оскільки кабінет потребує довіри з боку парламенту, то він не може бути лише представником інтересів президента, як при президентській формі;

По-третє, напівпрезидентська система згладжує проблему подвійної демократичної легітимності, оскільки може попереджати призупинення законодавчого процесу в умовах протистояння між президентом та парламентом;

По-четверте, функція арбітражу тут реалізується більш успішно. В умовах опори президента на парламентську більшість прем'єр-міністр може брати на себе роль арбітра, аж до залишення поста в якості «жертви» кризи.

Таким чином, напівпрезидентська система, зберігаючи деякі з переваг президентської форми, демонструє здатність згладжувати наявні в неї недоліки.

До недоліків парламентської системи відносяться нестійкість коаліцій, що веде до зміни уряду, до політичної нестабільності в цілому. Під час криз і ускладнень, коли потрібно діяти швидко, приймаючи персонально всю відповідальність, у парламентських системах відчувається брак повноважень в уряді і глави держави. В той же час в парламентських системах є парадоксальна тенденція пониження ролі парламенту в умовах, коли члени уряду одночасно є депутатами і виступають в якості політичної еліти на противагу меншості [2].

Отже, на сьогоднішній день республіканська форма правління є найпоширенішою у світі. Вона існує у трьох формах: президентська, парламентська та змішана (президентсько-парламентська або парламентсько-президентська). Кожен різновид республіки має свої переваги та недоліки. Вони пов'язані, передусім, з перерозподілом повноважень, функціонуванням усіх трьох гілок влади, а також з наявністю або відсутністю певних елементів або інститутів влади.

Література:

1. Хропанюк В. Н. Теория государства и права. Учебник для вузов. Изд. 2-е перераб. и доп. / Под ред. проф. Стрекозова. – М.: Интерстиль. – 2001 – 367 с.
2. Венгеров А. Б. Теория государства и права: Учебник для юридических вузов. – 3-е изд. – М.: Юриспруденция, 2000. – 358 с.

Слісєєв С. О.,
студент 2 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ЗАКОНОДАВЧА ВЛАДА В УКРАЇНІ

Чинна Конституція України закріпила якісно нову організацію державної влади. Відмовившись від ієрархічної, вертикальної системи організації державної влади, яка існувала в Україні до здобуття незалежності, вона сприйняла загальноновизнаний принцип організації державної влади - принцип поділу її на законодавчу, виконавчу і судову.

Верховна Рада є єдиним, загальнонаціональним, представницьким, колегіальним, виборним, однопалатним, постійно діючим органом законодавчої влади в Україні [2].

Верховна Рада складається з 450 народних депутатів (ст. 76 Конституції) і є повноважною за умови обрання не менш як двох третин від її конституційного складу (ст. 82 Конституції). Рішення Верховної Ради приймаються на її пленарних засіданнях шляхом голосування (ст. 84 Конституції). Закони та інші акти Верховна Рада приймає більшістю від її конституційного складу, крім випадків, передбачених Конституцією (ст. 91).

Народні депутати обираються до Верховної Ради строком на п'ять років і здійснюють свої повноваження на постійній основі. Верховна Рада, за Конституцією (ст. 82), працює сесійно. Чергові сесії Верховної Ради починаються першого вівторка лютого і першого вівторка вересня кожного року (ст. 83).

До повноважень Верховної Ради України належить:

1) внесення змін до Конституції України в межах і порядку, передбачених розділом XIII цієї Конституції;

2) призначення всеукраїнського референдуму з питань, визначених статтею 73 Конституції України;

3) прийняття законів;

4) затвердження Державного бюджету України та внесення змін до нього; контроль за виконанням Державного бюджету України, прийняття рішення щодо звіту про його виконання;

5) визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики;

6) затвердження загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля тощо.

Верховна Рада України здійснює інші повноваження, які відповідно до Конституції України віднесені до її відання.

Верховна Рада здійснює чимало функцій і має для їх реалізації відповідні повноваження, передбачені Конституцією.

Головними функціями Верховної Ради є:

1) законодавча;

2) установча (державотворча, організаційна);

3) функція парламентського контролю.

До функцій Верховної Ради часом зараховують також бюджетно-фінансову та зовнішньополітичну функції.

Пріоритетною функцією Верховної Ради є, природно, законодавча. У загальних рисах вона полягає у прийнятті законів, внесенні до них змін, визнанні їх такими, що втратили юридичну силу, скасуванні або у призупиненні їх дії [3].

Складовою частиною цієї функції є також законопроектна робота, внесення законопроектів на розгляд Верховної Ради та їх обговорення, а також видання законів, проведення відповідних наукових досліджень, зокрема, з проблем ефективності і розвитку законодавства, наукової експертизи законопроектів тощо.

Пріоритетним напрямом законодавчої функції Верховної Ради є внесення змін до Конституції у межах і порядку, передбачених розділом XIII Конституції, та прийняття законів (ст. 85).

Законопроект про внесення змін до Конституції може бути поданий до Верховної Ради Президентом або не менш як третиною народних депутатів України від конституційного складу Верховної Ради (ст. 154 Конституції). Законопроект про внесення змін до Конституції України, крім розділу I «Загальні засади», розділу III «Вибори. Референдуми» і розділу XIII «Внесення змін до Конституції України», попередньо схвалений більшістю від конституційного складу Верховної Ради, вважається прийнятим, якщо на наступній черговій сесії Верховної Ради за нього проголосувало не менш як дві третини від конституційного складу Верховної Ради.

Основним змістом законодавчої функції Верховної Ради є, звичайно, прийняття законів.

Із змісту Конституції випливає, що Верховна Рада може приймати закон з будь-якого питання за винятком тих, які вирішуються виключно всеукраїнським референдумом. Проте Конституцією передбачається коло питань, які вирішуються виключно законами України (ст. 92) [4].

Література:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. – Ст. 141.
2. Совгіря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України: Навч. Посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 632 с.
3. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Конституційне право України: Підручник / За заг. ред. В. Ф. Погорілка. - К.: Наукова думка; Прецедент, 2006. - 344 с.
4. Кравченко В. В. Конституційне право України: Навчальний посібник. – Вид. 6-те, виправл. та доповн. – К.: Атака, 2008. – 592 с.

Загорулько Є. Г.,
студентка 3 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського коледжу ДВНЗ
«Приазовський державний технічний університет»

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТСТВА У ВІТЧИЗНЯНІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ

Концепція правової держави передбачає притаманність усім громадянам високої культури права, зокрема їх обізнаність з життєво необхідними юридичними нормами, а також уміння і навички їх використання у практичному житті [1, с. 31-32].

Історія розвитку правової культури українського суспільства бере свої витoki від звичаєвого права Київської Русі, закріпленого у письмовому зводі законів «Руської Правди». Характерні риси її становлення являють собою багатство національної політико-правової думки кожної історичної епохи. Показником рівня правової культури в державі на наш час виступає практика законотворення і застосування норм права. Саме правове виховання населення є соціальною гарантією дії верховенства права в суспільстві.

В наш час молодь – це один з найбільш уражених в економічному плані та найбільш безправний в соціально-правовому відношенні прошарок суспільства, що живе в умовах підвищеної соціальної напруги і психологічного дискомфорту. Внаслідок такого становища створюється сприятливе підґрунтя для появи все нових і нових фактів зростання в молодіжному середовищі правопорушень, злочинності, наркоманії, токсикоманії, алкоголізму, проституції. З цього приводу великої ваги набуває праве виховання студентів, як тієї частини молоді, що стоїть на порозі дорослого життя, готується до несення повної відповідальності за всі свої рішення та сторони життя.

Проблему впровадження дієвих методів щодо формування правової культури досліджували відомі українські вчені-юристи: В. Д. Бабкін, В. А. Котюк, М. І. Коцюба, П. М. Рабінович та ін. В своїх наукових роботах вони доводили, що актуальність розробки теоретичних та практичних способів формування і виховання правової культури людини, а особливо, студентської молоді тісно пов'язана з широкими державними завданнями, які відповідають сучасним комплексним потребам суспільства.

Метою і завданням цієї статті є комплексне дослідження культури студентської молоді, її ролі в процесі модернізації українського суспільства, з'ясування чинників та методів формування правових знань, цінностей, навичок та поваги молоді до законів та норм держави.

Термін «правова культура» до юридичної літератури увійшов не так давно, проте за цей час він став гострою темою для дискусій та наукових полемік.

Юридична енциклопедія дає визначення, що правова культура - це складова частина загальної культури, сукупність факторів, що характеризують рівень правосвідомості, правовідносин, досконалості законодавства, організації роботи з його дотримання, стан законності і правопорядку [2, с. 37].

Сучасний теоретик права В. В. Лемак стверджує, що правова культура за своїм змістом виступає свого роду юридичним багатством, яке виражається в досягнутому рівні регулятивних властивостей права, нагромаджених правових цінностей, тих особливостей права, юридичної техніки, котрі належать до духовної культури, до правового прогресу [3, с. 217-218]. Вчений, доктор юридичних наук В. О. Котюк окреслює, що правова культура не може існувати без правосвідомості і включає в свою структуру її компоненти. [4, с. 312].

Правове виховання, як складова професійного формування – це виховна діяльність вищого навчального закладу, правоохоронних органів, спрямована на прищеплення у студентів правової свідомості та навичок і звичок правомірної поведінки [4, с. 57].

Подолання неповаги до закону та девіантної поведінки серед студентського юнацтва є одним з найпріоритетніших завдань органів системи освіти. Одним з найважливіших напрямів виховної роботи з молоддю є превентивне виховання, профілактична робота з подолання злочинності та протидія проявам асоціальної поведінки підлітків.

Звернемося до соціологічних досліджень та статистики узагальненої оперативної інформації про стан злочинності у Всеукраїнському та регіональних масштабах. Статистику злочинності в Україні з листопада 2012 року веде Генеральна прокуратура. Надані нею дані говорять про те, що в країні спостерігається позитивна тенденція: за перше півріччя 2014 року в Єдиному реєстрі досудових розслідувань зареєстровано 583 292 злочини, що майже на третину менше, ніж за аналогічний період минулого року, коли їх було 837 361. Така ж пропорція зберігається і за підсумками дев'яти місяців: 783226 злочинів порівняно з 1102254 відповідно. Українська злочинність значно помолодшала. Протягом першого півріччя 2014 року рівень злочинності серед неповнолітніх виріс на 57,1%, найбільше - в Дніпропетровській, Донецькій, Запорізькій, Кіровоградській, Луганській, Миколаївській, Одеській областях. Більше половини з 2,3 тис. вчинених злочинів - тяжкі та особливо тяжкі. Близько 700 підлітків вчинили злочини повторно. Кількість неповнолітніх, які скоїли злочини, на теперішній рік збільшилася на 17,3% [6].

Проаналізувавши стан правопорушень, можна зробити висновок, що подолання криміногенної ситуації в молодіжному середовищі є гострою проблемою сьогодення і це свідчить про низький рівень їх правосвідомості та правових знань. Зокрема, серед наркоманів 80% складає молодь, у тому числі 40% - неповнолітні. Згідно з кримінологічними дослідженнями, щорічно у вчиненні тяжких злочинів бере участь більше 25 тис. молодих людей. При цьому, спостерігається стала тенденція до зростання жіночої молодіжної злочинності, динаміка якої за часи незалежності України збільшилась у 2,5 рази [9].

Для підготовки цієї статті нами серед студентів Маріупольського коледжу ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет» було проведене дослідження за результатами якого можна оцінити рівень розуміння молоддю цієї проблеми. Таким чином, 87% опитаних вважають проблему молодіжної злочинності нагальною для нашого суспільства і її варто порушувати. Щодо основних поштовхів до вчинення правопорушень юнацтва, наші студенти відносять соціальну несправедливість та бідність, негативний вплив оточення та масову культури. Також існують думки, що злочини вчиняються через недосконалу систему правових заходів для попередження правопорушень та недосконале виховання. На думку усіх опитаних існуюча пропаганда є недостатньо результативною, тому слід також покращувати систему правових заходів навчальних заходів і держави в загалом, і тільки тоді можна говорити о позитивній динаміці у подоланні цих недоліків.

Узагальнення інформації про ситуацію із правопорушеннями серед студентської молоді дозволило виділити шляхи оптимізації діяльності системи освіти щодо запобігання

правопорушенням серед студентів. Стосовно конкретних заходів, є сенс наголосити на деяких формах роботи зі студентами і які доцільно запровадити в навчальних закладах.

Одним із важливих напрямів виховної роботи зі студентами є профілактична робота, яка спрямована на запобігання негативним проявам поведінки окремих індивідів. Вони повинна мати системний та комплексний характер. Її елементами можуть стати: налагодження тісних контактів з органами правопорядку, ведення чіткого обліку негативних вчинків, скоєних студентами, систематичний аналіз стану дисципліни в навчальному закладі та інформування про нього студентів і викладачів.

Також можуть бути впроваджені так звані «Програми примирення» (кола цінностей, медіаці), які довели свою ефективність та позитивний виховний вплив світовою практикою. За своєю суттю – це один із способів розв'язання конфліктних ситуацій та метод аналізу і обліку ризиків виникнення всіх форм насильства серед дітей та учнівської молоді.

Системою освіти можуть бути проведені в життя факультативно-інформаційні комплекси заходів, завданням яких є роз'яснення правових норм та консультування з юридичних питань. До такої форми виховної роботи можна віднести лекції на морально-етичні та правові теми; бесіди про стан навчальної дисципліни; зустрічі з працівниками правоохоронних органів; своєчасне інформування про прийняття нових законів та інших нормативно-правових актів і їх роз'яснення; колективні консультації; «круглі столи» та ін.

Ефективним методом також є індивідуальна правовиховна робота викладачів зі студентами. Наприклад, бесіди з порушниками дисципліни працівниками адміністрації; обговорення неправомірної поведінки окремих студентів у студентській групі, на кафедрі; індивідуальна виховна робота кураторів зі студентами, які допускають відхилення від норм поведінки.

Студент - майбутній фахівець - уже у ВНЗ має бути зорієнтований (поряд з одержанням професійних знань і практичних навичок) на становлення правового мислення. Правове виховання молоді має бути організовано на високому рівні і бути продовженням виховання, розпочатого ще у сім'ях, дошкільних закладах і школах. Юнацтво, як і представники інших вікових категорій, має знати, як себе поводити у тих чи інших ситуаціях, знати як не допустити помилок.

Крім роз'яснювальної та виховної роботи, не менш важливе значення має організація навчальними закладами дозвілля студентства, що збільшують можливості для саморозвитку молодого покоління. На нашу думку, інноваційними і дієвими заходами запобігання правопорушенням серед студентської молоді також можуть стати: 1) створення навчальними закладами умов для організації молоді в клуби за індивідуальними інтересами; 2) розроблення програм профорієнтаційних конференцій та брифінгів з молоддю та потенційними роботодавцями, для подальшого працевлаштування; 3) встановлення заборони продавати спиртних напоїв у безпосередній близькості до ВНЗ та студентських гуртожитків; 4) залучення студентів до посиленої правоохоронної діяльності; 5) посилення роботи психологічної служби в системі освіти що може включати в себе введення до складу практичного психолога, соціального педагога, які б мали змогу вести консультації з нагальних питань; 6) постійне підвищення рівня правової культури педагогів і відповідний право-моральний клімат у вищому навчальному колективі.

Таким чином, завдяки запропонованим методам, відбувається процес прилучення студентської молоді до правової культури, що збагачує її духовне життя, отримання нею знань про свої права і обов'язки, що в свою чергу розширює можливості щодо самореалізації. Правова самосвідомість зміцнює життєву позицію, підвищує громадянську активність, загострює почуття непримиренності до негативних явищ.

Підсумовуючи сказане вище, слід також акцентувати, що правове виховання населення України є недостатньо розвинутим як на теоретичному, так і на практичному рівнях. Варто зазначити, що рівень поширеності правопорушень серед студентської молоді є незмінним індикатором морального стану суспільства, а також важливим показником результативності соціальних процесів і перетворень у державі. Своєчасний вплив на антисоціальне молодіжне

середовище, його девіантну поведінку сприятиме зниженню негативних проявів, зміцненню правопорядку і поваги до закону.

Література:

1. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права і держави: Навчальний посібник.- К., 2011.
2. Юридична енциклопедія: В 6 т./Редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) та ін.-К.: Укр. енцикл., - 2010.-Т. 5: П-С. - 2012.
3. Лемак В. В. Загальна теорія держави і права. - Ужгород, 2013.
4. Котюк В. О. Загальна теорія держави і права: Навч. посіб. / Курс лекцій / К.: Атіка, 2012.
5. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / В. Л. Ортинський – К.: Центр учбової літератури, 2011.
6. Стан та структура злочинності в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/doccatalog/>.
8. Статистична інформація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>.

Кідалова А. О.,
студентка 2 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ: СКЛАД ТА СТРУКТУРА

Серед важливих та складних теоретичних, конституційних, а також практичних питань сучасного парламенту – кількісний склад та структура цього органу. Конституційне-правове регулювання організації та функціонування народного представництва тісно пов'язане з проблемою внутрішньої структури представницьких органів. Оптимальна внутрішня організація сприяє ефективності реалізації завдань народного представництва, а невдалий розподіл повноважень та відповідальності «всередині» представницької установи здатен нанести суттєву шкоду авторитету представництва. Проблема внутрішньої організації представницьких органів не може тлумачитись як «технічна», оскільки вона активно впливає на реалізацію народного суверенітету та функціонування представництва в цілому.

Метою цієї роботи є спроба скласти уявлення про ефективність впливу конституційних змін на структуру парламенту шляхом аналізу теоретичних розробок і реальної практичної роботи Верховної Ради України.

Науковою розробкою цієї проблеми займалися такі відомі вітчизняні теоретики державності, як: М. Цвік, О. Козюбра, Ю. Шемшученко, В. Шаповал, В. Погорілко, О. Фрицький, В. Журавський, І. Плющ.

Однопалатна та двопалатна структури парламенту суттєво відрізняються за розподілом повноважень, функцій і відповідальності, механізмом їх взаємодії з главою держави. Ця проблема була предметом обговорення під час підготовки проекту Конституції України 1996 р. і викликала дискусії та напружені суперечки. У формалізованому вигляді це виражалось у тому, що в процесі конституційно – підготовчої роботи були розроблені різні моделі, що передбачали як однопалатність, так і двопалатність.

Продовження та поглиблення наукових розробок структури українського парламенту – важливе й актуальне завдання вітчизняного корпусу конституціоналістів. Сьогодні необхідно приділити особливу увагу цій проблематиці, оскільки, незважаючи на конституювання ВРУ чинною КУ однопалатним парламентом, ідея бікамералізму не зникла.

Серед аргументів на користь бікамералізму були такі:

- Двопалатна структура парламенту сприяє широкому взаємоконтролю, співпраці палат, що підвищує відповідальність депутатів, створює умови для докладного обговорення законопроектів, їх наукової, матеріальної, фінансової аргументації.
- Двопалатний парламент більше відповідає вимогам професійного представництва;

- Двопалатний парламент, якщо й не виключає, то зменшує конфлікти між парламентом і виконавчою владою(урядом), а у випадку наявності розбіжностей між ними сприяє раціональному їх розв'язанню.

- Поділ на дві палати є гарантією проти «авторитарності» парламенту.

- Двопалатний парламент не лише виражає загальнонародні інтереси, а й є органом територіального представництва, який представляє інтереси місцевого самоврядування та формується за принципом рівного представництва, здійснюваного виборчими колегіями депутатів представницьких органів місцевого самоврядування та представників регіональних структур політичних партій, інших об'єднань громадян [1, с. 20].

Опонуючи прихильникам бікамералізму, важливо проаналізувати в даному контексті світовий досвід конституційної правотворчості та практики побудови парламентів. Він свідчить, що негативні сторони двопалатності, виявлені теоретиками державності, а також сформульовані ними висновки значною мірою гармонізують із тенденціями розвитку бікамералізму, які склалися після Другої світової війни. Це передусім відмова від верхніх палат, що відбулася у деяких країнах, де замість бікамеральних створені однопалатні парламенти. Отже, об'єктивно немає ґрунтовних юридичних аргументів, які б підтверджували більшу прийнятність для парламенту України монокамеральної чи бікамеральної моделі побудови. З одного боку, двопалатність зумовлює вищу законотворчість, що є не тільки бажаним, а й необхідним, з іншого – наслідком бікамералізму є уповільнення законодавчого процесу, його довготривалість. За певних умов бікамералізм може сприяти розвитку доцентрових тенденцій в організації та здійсненні державної влади, за інших – навпаки. При цьому неточним є твердження, що двопалатність притаманна лише парламентам федеративних держав. У цілому ж питання про вибір або заміну побудови парламенту є суто політичним.

Конституційно - правове регулювання внутрішньої організації народного представництва не обмежується питаннями про однопалатну чи двопалатну структуру парламенту. Важливе значення також мають проблеми організації парламентських органів загальної та спеціальної компетенції. Комітети та комісії – важливий атрибут представницького органу. Для них характерним є підготовчо – експертний та частково контрольний характер функцій, які вони виконують. Так, відповідно до ст. 89 КУ ВРУ для здійснення законопроектної роботи, підготовки та попереднього розгляду питань, віднесених до її повноважень, виконання контрольних функцій створює з числа народних депутатів комітети ВРУ та обирає голів і секретарів цих комітетів. Правовий статус комітетів ВРУ, їх функції й організаційні основи діяльності визначені Законом України «Про комітети ВРУ» від 22.12.2005 р.

Перехід до парламентсько – президентської форми правління висуває нові вимоги до структуризації парламенту. Так, суттєве розширення установчої компетенції ВРУ у сфері виконавчої влади ставить на порядок денний проблему формування стійкої більшості в парламенті, без чого неможливо сформувати дієздатний уряд. З метою забезпечення розв'язання цієї проблеми у ході конституційної реформи до ст. 83 Конституції України внесені зміни та доповнення, згідно з якими у ВРУ за результатами виборів і на основі узгодження політичних позицій формується коаліція депутатських фракцій, до складу яких входить більшість народних депутатів України від конституційного складу парламенту, або ж депутатська фракція, в якій є така кількість мандатів. З одного боку, запровадження таких правил формування уряду дозволяє попереджувати ситуацію, коли він не матиме належної підтримки в парламенті при прийнятті запропонованих ним рішень через відсутність у складі «урядової» фракції (коаліції) достатньої кількості депутатів, що, у свою чергу, може зробити діяльність уряду надзвичайно нестабільною. З іншого, як показали чергові вибори до ВР, жодна з наявних на політичному спектрі українського суспільства політичних партій не має абсолютної підтримки серед виборців. Та ще більш негативною ситуацією є відсутність спільності поглядів щодо подальшого політичного курсу країни [2, с. 57-58].

Насамперед як чинна Конституція, так і новий Регламент Верховної Ради передбачають лише один чинник утворення парламентської коаліції – спільність (узгодженість) політичних позицій. Основна небезпека, яка на сьогодні існує, це можлива нестійкість урядово-парламентської коаліції. Ця нестійкість може виникнути через ті вади, що зумовлюються і політичною культурою (оскільки демаркаційна лінія між колишнім режимом і нинішнім не проведена), і тим, що називається «корпоративними», «клановими», «олігархічними» та іншими інтересами. Чи можна вважати, що вони зникли? Ні, вони існують і сьогодні в парламенті. Йдеться не про вузькопартійність, а саме про клановість, олігархічність, корпоративність і персональність інтересів надзвичайно впливових людей. Це і сьогодні залишається єдиною небезпекою для коаліції. Тому стабільність уряду (а проблема стабільності уряду є надзвичайно важливою сьогодні) залежить якраз від стійкої підтримки саме цієї парламентської більшості [3, с. 14].

Таким чином, слід зазначити що в українському законодавстві чітко не прописано, яка з партій має право починати формування уряду першою та які політичні наслідки на неї чекають у разі нестворення та(або) розпаду коаліції до формування нового уряду. Запровадження інституту коаліції депутатських фракцій за умов несформованої правової бази та нерозвинутої політичної системи може спричинити серйозні конфлікти як усередині парламенту, так і між гілками влади. Тому першочерговим завданням науки конституційного права на сучасному етапі є аналіз зарубіжного досвіду функціонування парламентських коаліцій, дослідження та виявлення специфічних ознак вітчизняних політико – правових процесів у цій сфері, вироблення на підставі цього рекомендацій щодо вдосконалення законодавства з питань створення та діяльності подібних депутатських об'єднань.

Література:

1. Бабенко К. Політична реформа в контексті демократизації системи державної влади: конституційні аспекти / К. Бабенко // Юридична Україна. – 2007.
2. Барабаш Ю. Правові засади функціонування парламентської коаліції: проблеми теорії та практики / Ю. Барабаш // Вісник Академії правових наук України. – 2006. № 20. – С. 57 – 58.
3. Полохало В. Головна небезпека – це нестійкість урядово – парламентської коаліції / В. Полохало // Віче. – 2006. - № 13-14.

Ковальов С. В.,
студент 3 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС МІСЦЕВИХ ДЕРЖАВНИХ АДМІНІСТРАЦІЙ В КОНТЕКСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Сучасна система місцевого управління є недосконалою і потребує корінних змін. Тому виникає питання співвідношення влади державної в особі державних місцевих адміністрацій та влади муніципальної в особі місцевих рад, їх виконавчих органів, очільників територіальних громад (міських, сільських, селищних голів), старост як нового інституту муніципального права. Визначення адміністративно-правового статусу місцевих адміністрацій насамперед залежить від глибини їх компетенції, рівня централізації влади. Але не можна не враховувати те, що за умов децентралізації влади в аспекті зменшення повноважень територіальних органів державної виконавчої влади на користь місцевого самоврядування можливе розширення дискреційності повноважень посадових осіб державних адміністрацій. Відсутність нормативно-правової бази, яка б конкретизувала зміни в державному управлінні в цьому аспекті, створює проблему визначення адміністративно-правового статусу місцевих державних адміністрацій. Існування військово-цивільних адміністрацій, «що утворюються як тимчасовий вимушений захід з елементами військової організації управління для забезпечення безпеки та нормалізації життєдіяльності населення в районі проведення антитерористичної операції, що не має на меті зміни та/або скасування

конституційно закріпленого права територіальних громад на місцеве самоврядування» [1], взагалі не відображено в Конституції України. Тимчасовий характер їх діяльності чітко в жодному законі не визначено конкретним строком. Без чітко визначеної системи законодавства проблема наразі є актуальною.

Місцеві державні адміністрації в контексті адміністративної реформи в Україні розглядались такими вченими, як Авер'янов В. Б., Алексєєв В. М., Андрійко О. Ф., Бабич О. М., Голосніченко І. П., Гончарук Н. Т., Гудима Н. В., Дніпренко Н. К., Журавель Т. В., Козак В. І., Коліушко І. Б., Кондик П. М., Кравченко С. О., Крупчан О. Д., Куйбіда В. С., Куйбіда Р. О., Нижник Н. Р., Тимошук В. П.

В процесі функціонування ринкової економіки неминучим є підвищення ролі регіонів і їх органів управління в здійсненні відтворювальних процесів в регіональних господарських системах, що підтверджується досвідом країн з розвинутими ринковими відносинами. Розв'язання проблем на макроекономічному рівні, що є однією з основних цілей використання адміністративного ресурсу в країні сьогодні, може бути ефективним лише при всебічній підтримці й активному сприянні заходам на мікроекономічному рівні в рамках здійснення виваженої регіональної політики.

Перелік завдань, які сьогодні повинні вирішувати регіональні органи управління є достатньо широким, це: забезпечення оптимального функціонування і розвитку господарства регіону; створення умов для підвищення рівня і якості життя населення територій; формування фінансових ресурсів (у вигляді доходів бюджету), необхідних для реалізації державних і регіональних управлінських структур; розвиток соціальної сфери, необхідної для життєдіяльності населення даної території; охорона навколишнього середовища як єдиного джерела проживання тощо. Реалізація цих завдань неможлива без створення адекватної системи управління на регіональному рівні. Необхідність контролю на регіональному, локальному рівнях задовольняється за рахунок утворення територіальних органів державної виконавчої влади. Але цього недостатньо - необхідно надати населенню певної територіальної громади можливість самостійно займатись урегулюванням питань місцевого значення, що спричиняє дилему управління - існує дублювання повноважень інституцій та їх посадових осіб, що призводить до кризи в сфері як регіонального, локального управління, так і державного управління в цілому (конфлікт компетенції). Неузгодженість місцевої політики з інтересами місцевих громад, погіршення якості та доступності публічних послуг, складна демографічна ситуація (зменшення монофункціональних міст та сільських територій, старіння населення), надмірна централізація державної влади, нерозвиненість форм прямого народовладдя та неспроможність членів місцевих громад солідарно вирішувати власні проблеми, захищати свої права та інтереси - все це є наслідком державної політики в сфері місцевого управління. Територіальна організація влади в Україні є недосконалою та потребує реформування. Саме тому в Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні [2] визначено критерії розв'язання кризи управління: визначення обґрунтованої територіальної основи для діяльності органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади, здатних забезпечити доступність та належну якість публічних послуг, що надаються такими органами, а також необхідної для цього ресурсної бази; створення належних матеріальних, фінансових та організаційних умов для забезпечення здійснення органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень; розмежування повноважень у системі органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади на різних рівнях адміністративно-територіального устрою за принципом субсидіарності; розмежування повноважень між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування на засадах децентралізації влади; запровадження механізму державного контролю за відповідністю Конституції та законам України рішень органів місцевого самоврядування та якістю надання населенню публічних послуг; максимального залучення населення до прийняття управлінських рішень, сприяння розвитку форм прямого народовладдя; удосконалення механізму координації діяльності місцевих органів виконавчої

влади. Розглядаючи попередні нормативно-правові акти, наприклад, Указ Президента України від 22.07.1998 № 810/98 «Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні» [3], можна знайти майже дослівні фрази, які, витягнуті з контексту, використані в новому правовому акті. Саме через такий формалізований підхід громадянське суспільство скептично відноситься до можливості імплементації позитивного досвіду інших країн, які не тільки мають конкретно визначені норми права, але й закріплені певним чином механізми їх реалізації на всіх рівнях державного управління.

Указ Президента або Розпорядження Кабінету Міністрів України мають обмежений характер дії, ніж Конституція або Закон, але Конституція України розглядає питання місцевих державних адміністрацій лише у двох статтях, Закон України «Про місцеві державні адміністрації» не конкретизує повноваження таких інституцій, а Закон України «Про військово-цивільні адміністрації» взагалі з 27.02.2016 втрачає чинність - при тому, що, по-перше, не існує механізму заміщення військово-цивільних адміністрацій місцевими державними адміністраціями, по-друге, дискусійним є питання існування державних адміністрацій окупованих територій, які не зможуть фактично виконувати свої функціональні повноваження, але на їх роботу мають виділятися кошти з державного бюджету.

Отже, питання реформатування місцевих державних адміністрацій є нагальним. Функціонування на сьогодні цих органів є неефективним, що визнається й діючим урядом, головою держави та парламентом, але конкретних дій по реформуванню влади на регіональному та локальному рівнях майже не відбувається. Цей процес гальмується також байдужістю громадянського суспільства, яке не приймає участі в політичній, правовій, соціально-економічній сферах у тому обсязі, який потрібен для подолання існуючих у державі проблем.

Література:

1. Про військово-цивільні адміністрації: Закон України від 03.02.2015 № 141-VIII // Відомості Верховної Ради України. - 2015. - № 13. - Ст. 87.
2. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р // Офіційний вісник України. - 2014. - № 30. - Ст. 831.
3. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні: Указ Президента України від 22.07.1998 № 810/98 // Офіційний вісник України. - 1999. - № 21. - ст. 32.

Лафазан І. М.,
студент 3 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН І ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА

Однією з умов побудови в Україні правової, соціально-орієнтованої держави є її відкритість для світового співтовариства. Це зумовлює появу на території країни все більшої кількості іноземців, які прибувають в Україну з різноманітними цілями. Тому встановлення у законодавстві чіткого адміністративно-правового статусу зазначених категорій осіб дозволить уникнути непорозумінь і правопорушень з їх боку, так і з боку уповноважених органів виконавчої влади.

Українська держава виходить з того, що іноземці та особи без громадянства повинні мати рівні між собою права і обов'язки незалежно від статі, расової, національної приналежності, майнового стану, при цьому воно ґрунтується на принципі надання іноземцям та особам без громадянства максимуму прав, не пов'язаних з українським громадянством. Відповідно до Конституції України іноземні громадяни та особи без

громадянства користуються в Україні правами і несуть обов'язки нарівні з громадянами України, крім випадків, встановлених законом або міжнародним договором.

За своїм обсягом і конкретного змісту адміністративна правосуб'єктність іноземців та осіб без громадянства може бути загальна, особлива та спеціальна по тим же критеріям та класифікаційних підстав, які вказувалися нами вище при розгляді адміністративно-правового статусу українських громадян. Говорячи про права та обов'язки, хотілося нагадати, що в будь-якій державі, їх повноправними власниками є громадяни. Інші категорії осіб мають обмежені права та обов'язки відповідно. В основному ці обмеження стосуються виборчих і ряду інших прав, а також, наприклад військовий обов'язок та інших обов'язків, що належать лише громадянам.

Загальна адміністративна правосуб'єктність іноземців і апатридів за своїм змістом близька до праводієздатності громадян України, за незначними вилученнями і обмеженнями. Іноземні громадяни, зокрема, не можуть перебувати на державній службі в Україні, брати участь у виборах, не можуть допускатися до державних таємниць, на них не поширюється військовий обов'язок українських громадян і т. д. В основному ж на них поширюються всі загальні конституційні права, обов'язки і гарантії. Особлива адміністративна правосуб'єктність різних категорій іноземних громадян конкретно визначається офіційно зафіксованою метою, а також тривалістю часу їх перебування на території України. Ясно, що особливі права і обов'язки за своїм обсягом, конкретного змісту досить різні у дипломатів, іноземних студентів, аспірантів, консультантів, комерсантів, журналістів, туристів і т. д. Основним обов'язком усіх осіб, які перебувають на території держави є обов'язок дотримання законів держави. В іншому випадку настає юридична відповідальність. Це може бути просто адміністративне попередження або кримінальна відповідальність.

Закріплюючи статус різних категорій громадян і не громадян, кожна держава визначає порядок їх виїзду за межі своєї держави і в'їзду (повернення) на його територію. Для не громадян, кожна держава, також встановлює різні режими перебування, від тимчасового перебування до постійного проживання. Розгляд правового статусу іноземних громадян та осіб без громадянства на будь-якому етапі існування держави завжди залишається актуальним.

Питання про правовий стан іноземців та осіб без громадянства є одним з найважливіших, оскільки вони виступають учасниками практично всіх правових відносин.

Згідно з Законом України «Про правовий статус іноземців» іноземцями є особи, які мають громадянство іноземних держав і не є громадянами України, а також особи без громадянства, які не належать до громадянства жодної держави.

Однак не можна стверджувати, що адміністративно-правовий статус іноземців і громадян України однаковий. Так, наприклад іноземні громадяни та особи без громадянства несуть адміністративну відповідальність нарівні з громадянами України. Крім цього іноземці, які вчинили злочин на території України підлягають кримінальній відповідальності згідно з кримінальним кодексом України. Україна у відповідності з міжнародним договором або на основі принципу взаємності може видати іноземному державі іноземного громадянина або особу без громадянства, яка перебуває на території України для кримінального переслідування або виконання вироку за діяння, що є кримінально караними за кримінальним законом України і законами іноземної держави, яка направила запит. Виняток становлять іноземні громадяни з дипломатичним імунітетом, які на підставі міжнародних договорів і угод, учасниками яких стала Україна, і за принципом взаємності не притягуються до адміністративної відповідальності в Україні.

Слід звернути увагу на деякі найбільш характерні склади адміністративних правопорушень, скоєних іноземними громадянами та особами без громадянства.

Перша група - це правопорушення, пов'язані з Державним кордоном України, суб'єктами яких можуть бути і громадяни України й іноземці:

- 1) порушення режиму Державного кордону України;

- 2) порушення правил в'їзду (проходу) у прикордонну зону, тимчасового перебування,
- 3) пересування осіб і (або) транспортних засобів у прикордонній зоні;
- 4) порушення режиму в пунктах пропуску через Державний кордон України;
- 5) незаконне перевезення осіб через Державний кордон України.

Друга група - це порушення іноземними громадянами або особами без громадянства режиму перебування в Україні. Вони виражаються в недотриманні встановленого порядку реєстрації або пересування або порядку вибору місця проживання, ухилення від виїзду з України після закінчення певного терміну перебування, а так само у недодержанні правил транзитного проїзду через територію України.

В даний час іноземних громадян та осіб без громадянства в Україні стає все більше. І в зв'язку з цим особливо актуальним стає питання громадянства та міграції з позицій права.

Правове становище осіб, які не є громадянами України, регулюється Конституцією України, та рядом інших законів.

Відповідно до Конституції України, іноземні громадяни користуються в Україні правами і несуть обов'язки нарівні з громадянами України, крім випадків, встановлених відповідними нормативними актами.

Правовий статус громадянина, складається з трьох основних елементів: прав, обов'язків і відповідальності. Таким чином, можна зробити висновок, що адміністративно-правовий статус іноземних громадян та осіб без громадянства, відрізняється від адміністративно-правового статусу громадян України, і в той же час дозволяє іноземному громадянину, або особі без громадянства здійснювати частину прав на території України. Регулюючи відносини з іноземними громадянами, держава не тільки встановлює правоздатність, визначає права і обов'язки, але і забезпечує реалізацію і захист правового статусу за допомогою гарантій, які об'єднують умови і засоби, необхідні для здійснення процесу формування юридичного і фактичного становища особи.

На закінчення, хотілося б відзначити в цілях всебічного забезпечення прав і законних інтересів осіб, які не є громадянами України, повинні дотримуватися, міжнародні договори та угоди, так і норми, що містяться в законодавстві України.

Мамедова А. І.,
старший викладач кафедри господарського,
цивільного та трудового права
Маріупольського державного університету

ВИРІШЕННЯ МУНІЦИПАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ

Вирішення муніципальних конфліктів – ключова проблема не лише правового розвитку всієї системи місцевого самоврядування, а також держави в цілому. Події, що сталися останніми роками, стали значним випробуванням для державних інститутів і правової системи. Відсутність продуманої концепції курсу реформ, поспішні рішення та помилкові дії державних владних структур не сприяли зниженню протиріч у суспільстві, пом'якшенню конфліктів, колізій у правовій, економічній, політичній і соціальній сферах. Крім того, варто зазначити, що врегулювання муніципального конфлікту – це діяльність, яка направлена на дотримання та здійснення суб'єктами правових дій в межах норм законодавства. Тобто врегульовані конфлікти – це конфлікти які вирішені з урахуванням інтересів всіх суб'єктів конфлікту.

Як і будь-яка діяльність, конфлікт має свою технологію вирішення в органах місцевого самоврядування, яка припускає: встановлення суб'єктів конфлікту; визначення причини його виникнення, об'єкту, предмету, мотиву сторін, їх мети; визначення шляхів вирішення конфлікту.

В цілому процес вирішення конфлікту можна розділити на три стадії: підготовча; застосування способу (способів) вирішення; контроль за прийнятим рішенням. Кожній стадії властиві свої певні дії, які можуть бути оперативними, тактичними і організаційними.

Підготовча стадія вимагає здійснення дій, які можна розглядати в якості етапів вирішення : встановлення дійсних суб'єктів конфлікту; визначення причин його виникнення, об'єкту, предмету, мотивів поведінки сторін, цілей і так далі; вибір найбільш прийняттого способу вирішення конфлікту.

Друга стадія вирішення муніципального конфлікту – стадія застосування способу (способів) вирішення. Можливі різні способи вирішення конфліктів, які можуть застосовуватися послідовно: судові або не судові (позасудові). В залежності від характеру і змісту конфлікти можуть вирішуватися: самими сторонами, що сперечаються, на основі примирливих (погоджувальних) процедур; якоюсь третьою особою або органом, який вони можуть самі сформулювати або звернутися до нього, якщо такий орган існує, і, нарешті, владним, наказовим шляхом. Залежно від виду юридичного конфлікту можуть застосовуватися і додаткові (проміжні) способи його вирішення, наприклад подання скарги.

На третій стадії суб'єктам конфлікту необхідно здійснити контроль за реалізацією прийнятих рішень щодо вирішення конфлікту.

Специфіка вирішення конфліктів полягає в тому, що механізм його вирішення має бути повністю регламентований правовими нормами. Конфлікт легше вирішити, коли відомі правила взаємодії сторін і можливі наслідки розгляду проблеми.

Засоби, форми, процедури вирішення конфліктів повинні забезпечувати швидке і ефективно їх врегулювання при мінімальних витратах сил, часу і коштів зацікавлених осіб. Практичній юриспруденції відомі наступні недержавні форми, які можуть бути застосовані при розгляді муніципальних конфліктів:

– переговори, тобто процес ухвалення спільного рішення, спрямованого на досягнення певної мети.

– посередництво, тобто угода сторін про участь у вирішенні конфлікту посередника.

Конфлікти можна також вирішувати на різних нарадах, у спеціально створюваних комісіях, шляхом особистих контактів представників місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. Такі позаправові методи врегулювання конфліктів часом є ефективнішими, ніж правові методи. Це одне одному не суперечить, якщо мова йде про вирішення цих питань у межах Конституції та законів України. Якщо ж таке вирішення конфлікту виходить за межі чинного законодавства, то це може бути підставою для притягнення до юридичної відповідальності винних у його порушенні.

Отже на підставі вищесказаного, альтернативні форми вирішення муніципальних конфліктів можна визначити як сукупність процедур, спрямованих на вирішення правового конфлікту шляхом досягнення взаємоприйняттого результату, що не має ознак судового розгляду, застосовується до або поза судового процесу.

Мараховська О. А.,
студентка 2 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Управління справами суспільства здійснюється всіма механізмами публічної влади, що уособлюється і державою, й іншими публічними інститутами. Однак найбільший організаційний потенціал зосереджений у системі виконавчої влади. Рухи, зміни в громадянському суспільстві викликають реакцію влади, і ця реакція походить, передусім, від виконавчої влади як найбільш рухливої частини державного механізму. Це пояснюється тим, що в її руках зосереджені основні важелі впливу на процеси, які відбуваються в суспільстві.

Місцеві органи влади є важливою складовою демократичної, правової державності в Україні. Їх належне функціонування забезпечує децентралізацію влади, розширення можливостей участі громадян в управлінні державою, реалізацію права населення

відповідної території самостійно вирішувати в межах Конституції та законів України питання місцевого значення. У зв'язку з цим, проблеми місцевої влади, взаємовідносин місцевих органів виконавчої влади з органами місцевого самоврядування, визначення організаційно – правових форм їх співпраці переходять у розряд ключових, вимагаючи нового підходу до їх вивчення.

Проблеми виконавчої влади, зокрема місцевої державної виконавчої влади, знайшли відображення у наукових розробках українських і російських державознавців, серед яких праці В. Авер'янова, С. Алексеева, Д. Бахраха, Б. Лазарева, В. Погорілко, Ц. Ямпольської та ін.

Основна мета даної роботи полягає у проведенні аналізу окремих аспектів місцевої державної виконавчої влади, представленої місцевими державними адміністраціями, з'ясування їх місця та ролі в системі виконавчої влади як ланки єдиної системи органів виконавчої влади.

Відповідно до ст. 118 Конституції України виконавчу владу в областях і районах, містах Києві і Севастополі здійснюють місцеві державні адміністрації. Вперше в політико – правовій практиці незалежної України інститут місцевих державних адміністрацій був запроваджений в 1992 р., коли Верховна Рада України прийняла Закон про Представника Президента України, яким ці місцеві органи виконавчої влади, засновані на базі виконавчо – розпорядних органів місцевих рад, були відокремлені від органів місцевого і регіонального самоврядування.

Місцеві держадміністрації є юридичними особами. Вони мають печатки із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням, рахунки в установах банків України, розташовуються в обласних і районних центрах, містах Києві та Севастополі. На будинках, де розміщуються місцеві держадміністрації та їх структурні підрозділи, вивішуються таблички з зображенням Державного Герба України та найменуванням розташованого там органу. На будинках, де розміщуються місцеві держадміністрації, піднімається Державний Прапор України [1, с. 35].

Місцеві державні адміністрації мають свою структуру і порядок формування, компетенцію та атрибути. Так, до складу місцевої державної адміністрації входять голова місцевої державної адміністрації, його перший заступник, не більше трьох заступників, керівники управлінь, відділів та інших структурних підрозділів.

Голови місцевих державних адміністрацій у межах виділених бюджетних асигнувань затверджують структуру і штатний розпис цих адміністрацій та положення про їх структурні підрозділи. Для сприяння здійсненню повноважень місцевих державних адміністрацій їх голови можуть утворювати консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи [2, с. 379-380].

Важливою характеристикою місцевих державних адміністрацій є їх компетенція, яка поділяється на різні види. Закон виділяє галузеву і предметну компетенцію цих адміністрацій. До відання місцевих державних адміністрацій у межах і формах, визначених Конституцією і законами України, належить вирішення таких питань:

- а) забезпечення законності, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян;
- б) соціально-економічного розвитку відповідних територій;
- в) бюджету, фінансів та обліку;
- г) управління майном, приватизації та підприємництва;
- д) промисловості, сільського господарства, будівництва, транспорту і зв'язку;
- е) науки, освіти, культури, охорони здоров'я, фізкультури і спорту, сім'ї, жінок, молоді та неповнолітніх;
- є) використання землі, природних ресурсів, охорони довкілля;
- ж) зовнішньоекономічної діяльності;
- з) оборонної роботи та мобілізаційної підготовки;
- и) соціального захисту, зайнятості населення, праці та заробітної плати.

Аналіз статусу місцевих державних адміністрацій вказує на те, що ці органи покликані відігравати ключову роль в реалізації державної політики і законодавства на місцях. Місце і

роль цих адміністрацій в системі виконавчої влади визначається їх відносинами з Кабінетом Міністрів України як вищим органом виконавчої влади та міністерствами і центральними відомствами України. Однак, у силу особливої ролі Президента України в організації та діяльності виконавчої влади, саме відносини місцевих державних адміністрацій з ним мають першочергове значення.

Важливо врахувати, що у будь-якій демократичній державі функції виконавчої влади здійснюються суб'єктами не лише виключно державної влади, адже, з одного боку, ці функції можуть бути делеговані державою органам місцевого самоврядування, а також деяким іншим недержавним структурам (наприклад громадським організаціям), з іншого – ці функції виконавчої влади за своїм змістом об'єктивно властиві місцевому самоврядуванню як формі реалізації в цілому публічної влади, складовими частинами якої за Конституцією України, є: державна влада та місцеве самоврядування [3, с. 137].

Особливість української моделі організації державної виконавчої влади на місцях полягає в тому, що місцеві органи державної виконавчої влади створюються і діють з метою реалізації контрольно – наглядових функцій щодо законності діяльності місцевого самоврядування, як у країнах із стійкою традицією місцевого самоврядування, а також беруть на себе основний обсяг повноважень з управління відповідними територіями [4, с. 12].

Відновлення та розбудова на демократичних засадах української державності об'єктивно призвели до пошуку такого конституційно-правового статусу державних органів влади, яка б, з одного боку, відповідала національним традиціям, а з іншого – сучасним світовим стандартам, була б спрямована на забезпечення сталого соціально-економічного розвитку України та її регіонів, ефективного державного управління, місцевого самоврядування, підвищення рівня життя населення, забезпечення додержання гарантованих державою соціальних стандартів для кожного громадянина незалежно від місця його проживання. Такі відносини, на мою думку, мають будуватись не на принципах субординації та властивого радянській моделі організації влади так званого демократичного централізму, а на принципах субсидіарності, децентралізму, правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності місцевого самоврядування.

Органи виконавчої влади, що функціонують на місцевому рівні, не відповідають усім ознакам системи або ж відповідають їм частково. Тому система місцевих органів виконавчої влади потребує реформування шляхом ліквідації певних органів та перерозподілу повноважень між іншими органами.

Крім того, необхідно визначити основні принципи, відповідно до яких має формуватися система місцевих органів виконавчої влади. Такими принципами можуть бути: ефективність, стабільність, обґрунтованість, врахування місцевих особливостей.

Література:

1. Конституція України. Розділ VI (ст.113–120) – К.: вид-во Право, 1996. – 63 с.
2. Нинюк І. Розвиток самоврядних структур та місцевої адміністрації – польський досвід / І. Нинюк // Вісник Української Академії державного управління при Президенті України. – 2000. – № 2. – 380 с.
3. Виступ Президента України Леоніда Кучми на муніципальних слуханнях «Шляхи розвитку місцевого самоврядування» // Урядовий кур'єр. – 2003. – № 182.– С. 6.
4. Програма державної підтримки розвитку місцевого самоврядування в Україні: Указ Президента України від 30 серпня 2001 №749/2001 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kuchma.gov.ua

ЛИЧНЫЕ ПРАВА И СВОБОДЫ ГРАЖДАН УКРАИНЫ, ИХ ГАРАНТИИ

Личные (гражданские) права – это виды и границы возможного (дозволенного) поведения человека и гражданина, характеризующие их физическое и биологическое существование, удовлетворение материальных, духовных и других потребностей

К ним относят такие субъективные права: на жизнь, на уважение достоинства, на свободу и личную неприкосновенность, на неприкосновенность жилища, на тайну переписки, телефонных разговоров, телеграфной и другой информации, на невмешательство в его личную и семейную жизнь, на свободу передвижения, свободный выбор места жительства, на свободное оставление территории Украины и возвращения когда-либо в Украину, на свободу мысли и слова, на свободное выявление своих взглядов и убеждений; свободно собирать, хранить, использовать и распространять информацию устно, письменно и другим способом на свой выбор, на свободу вероисповедания и другие [1, с. 57].

Личные и другие основные права человека и гражданина определены в Конституции Украины.

Право на жизнь является самым главным, неотъемлемым правом каждого человека. Оно является определяющим, поскольку жизнь человека – это наивысшая ценность, все другие права теряют свой смысл и значение в случае смерти человека. Это фундаментальное право можно рассматривать в двух аспектах: во-первых, как право лица на свободу от любых незаконных посягательств на ее жизнь со стороны государства, его представителей или частных лиц; во-вторых, как право лица свободно распоряжаться своей жизнью, обычно если это не будет наносить вред интересам других людей, государства [2, с. 43].

Право на уважение достоинства человека является неотъемлемым признаком цивилизованного общества. Оно является общепризнанным на международном уровне. В статье 21 Конституции Украины отмечается то, что «все люди свободны и равны в своем достоинстве и правах»

Право на свободу и личную неприкосновенность означает, что никто не может быть арестованным или держаться под стражей иначе как за мотивированным решением суда и только на основаниях и в порядке, установленных законом. Это право последовательно провозглашается в международных документах: в Общей декларации прав человека 1948 года (ст. 3), Международном пакте о гражданских и политических правах 1966 года (ст. 9), Конвенции, о защите прав человека и основных свобод 1950 года (ст. 5) [3, с.23].

Право человека на неприкосновенность жилья значит, что не допускается проникновение в жилье или к другому владению лица, проведения в них осмотра или обыска, иначе как за мотивированным решением суда.

Каждому гарантируется тайна переписки, телефонных разговоров, телеграфной и другой информации. Вместе с тем в реализации этого права могут быть установлены исключения лишь в случаях, предусмотренных законом, с целью предотвратить преступление или выяснить истину во время расследования уголовного дела, если другими способами получить информацию невозможно.

В Конституции Украины впервые устанавливается право человека на частность. Никто не может испытывать вмешательство в его личную и семейную жизнь, кроме случаев, предусмотренных Конституцией Украины. Не допускается сбор, хранение, использование и распространение конфиденциальной информации о лице без его согласия, кроме случаев, определенных законом, и только в интересах национальной безопасности, экономического благосостояния и прав человека [3, с. 25].

В первый раз в Конституции Украины 1996 года закрепляется свобода передвижения. Каждому, кто на законных основаниях находится на территории Украины, гарантируется

свобода передвижения, свободный выбор места обитания, право свободно оставлять территорию Украины за исключением ограничений, которые устанавливаются законом.

Конституция гарантирует каждому право на свободу мысли и слова, на свободное выражение своих взглядов и убеждений. Каждый имеет право свободно собирать, хранить, использовать и распространять информацию устно, в письменном виде или другим способом на свой выбор.

Право на свободу мировоззрения и вероисповедания включает свободу исповедовать любую религию или не исповедовать никакой, беспрепятственно отправлять единолично или коллективно религиозные культы и религиозные обряды и вести религиозную деятельность. Это конституционное право человека отвечает Международному пакту о гражданских и политических правах (ст. 18) [4, с. 21].

Литература:

1. Основи конституційного права України / За редакцією Копейчикова В. В. - К.: Юрінком, 1997. – 208 с.
2. Основи конституційного права України: Підручник. Видання друге, доповнене / За ред. В. В. Копейчикова. - К.: Юрінком Інтер, 1998 – 288 с.
3. Основы государства и права. Учебное пособие для поступающих в юридические ВУЗы. Под ред. О. Е. Кутафина. М.: Юристъ, 1998 – 268 с.
4. Кравченко В. В. Конституційне право України: Навчальний посібник. Частина 1. - К.: 1998. – 88 с.

Мітько Н. В.,
студентка 3 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

МІСЦЕВІ ДЕРЖАВНІ АДМІНІСТРАЦІЇ, ЯК СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Місцеві органи влади є важливою складовою демократичної, правової державності в Україні. Їх належне функціонування забезпечує децентралізацію влади, розширення можливостей участі громадян в управлінні державою, реалізацію права населення відповідної території самостійно вирішувати в межах Конституції та законів України питання місцевого значення.

Система державного управління потребує вдосконалення у сфері розмежування повноважень місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, фактично немає чіткого механізму розподілу державних та самоврядних послуг і при цьому обидва владні центри є відповідальними перед мешканцями регіону, і це примушує їх шукати певні форми і методи співпраці.

Головну роль серед місцевих органів державної виконавчої влади відіграють державні адміністрації, які здійснюють виконавчу владу на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, планування, координацію, оперативне керівництво господарською, соціально-культурною та адміністративною діяльністю, об'єднують реалізацію державної і політики в певних сферах, а також виконують повноваження, делеговані їм відповідними радами.

Місцева державна адміністрація є місцевим органом виконавчої влади і входить до системи органів виконавчої влади. Виконавчу владу в областях і районах, містах Києві та Севастополі здійснюють місцеві державні адміністрації [2].

Місцева державна адміністрація є місцевим органом виконавчої влади і входить до системи органів виконавчої влади. Місцева державна адміністрація в межах своїх повноважень здійснює виконавчу владу на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, а також реалізує повноваження, делеговані їй відповідною радою.

Місцева державна адміністрація в межах своїх повноважень здійснює виконавчу владу на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, а також реалізує повноваження, делеговані їй відповідною радою. Особливості здійснення виконавчої влади у містах Києві та Севастополі визначаються окремими законами України.

Місцеві державні адміністрації очолюють голови відповідних місцевих державних адміністрацій [2].

Голови місцевих державних адміністрацій призначаються на посаду Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України на строк повноважень Президента України. Кандидатури на посади голів обласних державних адміністрацій на розгляд Кабінету Міністрів України вносяться Прем'єр-міністром України. Кандидатури на посади голів районних державних адміністрацій на розгляд Кабінету Міністрів України вносяться головами відповідних обласних державних адміністрацій. На кожну посаду вноситься одна кандидатура.

У разі відхилення Президентом України поданої кандидатури відповідно Прем'єр-міністр України чи голова обласної державної адміністрації вносять на розгляд Кабінету Міністрів України нову кандидатуру. Голови місцевих державних адміністрацій набувають повноважень з моменту призначення.

У разі обрання нового Президента України голови місцевих державних адміністрацій продовжують здійснювати свої повноваження до призначення в установленому порядку нових голів місцевих державних адміністрацій.

Перший заступник та заступники голів місцевих державних адміністрацій виконують обов'язки, визначені головами відповідних державних адміністрацій, і несуть персональну відповідальність за стан справ на дорученій їм ділянці роботи [2].

Заступники голови обласної державної адміністрації призначаються на посаду головою обласної державної адміністрації за погодженням з відповідним віце-прем'єр-міністром України.

Перші заступники та заступники голів районних державних адміністрацій призначаються на посади головами районних державних адміністрацій за погодженням з відповідними заступниками голів обласних державних адміністрацій.

Перші заступники та заступники голів місцевих державних адміністрацій заявляють про припинення своїх повноважень новопризначеним головам місцевих державних адміністрацій у день їх призначення.

Керівники управлінь, відділів та інших структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій очолюють відповідні підрозділи і несуть персональну відповідальність перед головами відповідних державних адміністрацій за виконання покладених на ці підрозділи завдань

Керівники управлінь, відділів та інших структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій призначаються на посаду та звільняються з посади головами відповідних державних адміністрацій за погодженням з органами виконавчої влади вищого рівня в порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України.

На посади в місцеві державні адміністрації призначаються громадяни України які мають відповідну освіту і професійну підготовку, володіють державною мовою.

Голови місцевих державних адміністрацій, їх заступники, керівники управлінь, відділів, інших структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій не можуть бути народними депутатами України або суміщати свою службову діяльність з іншою, в тому числі на громадських засадах, крім викладацької, наукової та творчої діяльності у позаробочий час, входити до складу керівного органу чи наглядової ради підприємства чи іншої організації, що має на меті одержання прибутку [2].

Не можуть бути призначені на посади в місцеві державні адміністрації особи, які мають судимість за вчинення умисного злочину, якщо ця судимість не погашена або не знята в установленому законом порядку.

Отже, можна зробити висновок, що управління місцевими справами здійснюється через органи державної адміністрації на місцях, які виступають у якості периферійної ланки виконавчого апарату, призначаються з центру та формуються за участю представницьких органів, що обираються населенням відповідних адміністративно-територіальних одиниць.

Взаємодія між державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування є центральною та найгострішою проблемою територіальної організації влади в Україні. На сьогодні у взаємодії місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування просліджуються певні протиріччя.

По-перше, аналізуючи законодавчу базу, виявляється, що повноваження місцевих державних адміністрацій повністю дублюються органами місцевого самоврядування. Недостатньо використаний при розробці законів про місцеві державні адміністрації та місцеве самоврядування досвід зарубіжних країн щодо чіткого розмежування об'єктів управління. Таким чином, мова йде про так звані протиріччя в сфері компетенції.

По-друге, слід сказати про принцип розподілу влад, коли органи місцевого самоврядування, не будучи органами виконавчої влади, мають права і виконують функції виконавчої влади.

По-третє, місцеві державні адміністрації підконтрольні і підвітні радам відповідного рівня, ради контролюють реалізацію комплексних програм, виконання бюджету тощо. Крім того, вони заслуховують звіти голови місцевої державної адміністрації, його заступників, керівників управлінь, відділів, інших структурних підрозділів державної адміністрації. В той же час міський, селищний, сільський голова підвітні лише територіальній громаді, а рада підконтрольна лише на стільки, на скільки депутати підвітні своїм виборцям на округах.

По-четверте, існують протиріччя в сфері делегування повноважень.

Згідно законодавства [3] держава делегує частину своїх функцій органам місцевого самоврядування. В наслідок цього ради вирішують питання не лише місцевого характеру, але і питання державної політики, оскільки в законі не вказується конкретні особливості поняття «питання місцевого значення», що дає змогу трактувати його в залежності від ситуації. Районні та обласні ради делегують місцевим державним адміністраціям низку повноважень. За умови відсутності у районної та обласної ради виконавчого органу це призводить до перетворення місцевих державних адміністрацій у виконкоми рад.

По-п'яте, за законодавством, сільський, селищний голова обирається членами територіальної громади. Голова обласної та районної ради обирається на сесії з числа депутатів. Голова місцевої державної адміністрації призначається Президентом України за поданням Кабміну України, однак Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» закріпив за радою право внесення кандидатури на посаду голови місцевої державної адміністрації а також право висловлювати йому недовіру. У разі виявлення недовіри Президент України звільняє голову місцевої державної адміністрації з посади.

Отже, голова місцевої державної адміністрації перебуває у жорсткій залежності від ради, і повинен в своїй діяльності опікуватися перш за все потребами ради, а не держави. Таким чином, на даний час повноваження між місцевими органами виконавчої влади та місцевого самоврядування належним чином не розподілено, мають місце їх невиправдана централізація, дублювання, безпідставне делегування. Всі ці фактори ускладнюють систему управління, ведуть до конфліктів між представниками цих державних органів, призводять до створення дублюючих управлінських структур, надмірних фінансових витрат і як кінцевий результат – зменшення ефективності вирішення місцевих справ.

Література:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. — К.: Україна, 1996. — 119 с.
2. Про місцеві державні адміністрації в Україні: Закон України від 9 квітня 1999 № 586-XIV [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/586-14>
3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.zakon1.rada.gov.ua

4. Крусян А. Р. Взаємодія місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування в Україні: автореферат дис. к. ю. н. – Одеса – 2008 р. – 34 с.

Неткачева Н. О.,
студентка 2 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Теоретико - правовий підхід свідчить, що Конституція будь-якої держави не випадково носить назву Основного закону, оскільки йдеться про виключний характер положень, що містяться у цьому документі і про особливий підхід держави до охорони норм даного документу. Керуючись тим, що законодавство – це своєрідний стабілізуючий фактор існування та розвитку держави і суспільства, то Конституція - це «каркас», основа законодавства, положення якої визначають ключові напрями побудови держави та регулювання відповідних суспільних відносин. Відсутність даного документу (про це наочно можна говорити, маючи на увазі існування України протягом 1991-1996 рр.) не дає змогу державі розвиватись послідовно, оскільки немає «правового тилу». Але й прийняття Конституції України не вирішило відповідних проблем, оскільки Основний Закон перебуває у фазі перманентного реформування.

Виникає питання, чому саме виконавчу владу доцільно розглядати у якості предмету дослідження, присвяченого Конституції України? Соціологічні дослідження наочно демонструють, що переважною мірою народ України формує своє відношення до влади у державі через оцінку дій виконавчої влади. Президент асоціюється з загальною стратегією розвитку держави, її зовнішньополітичним курсом. Верховна Рада приймає закони, котрі за своєю об'єктивною характеристикою (узагальнено – абстрактний характер) більшою мірою регулюють суспільні відносини взагалі, в котрі пересічна людина може ніколи і не потрапити. Місцева влада (органи місцевого самоврядування) в класичному розумінні вирішують питання місцевого характеру, котрі і є максимально наближеними до людини, проте за причиною хронічної нестачі коштів та браку повноважень теж не на першому місці у сприйнятті суспільством держави. Саме виконавча влада (уряд, міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, обласні та районні державні адміністрації) сприймається пересічними громадянами як владна інституція, котра своєю діяльністю реально впливає на життя суспільства. За аналогією з футболом (виграє команда – заслуга гравців, програє команда – винуватий тренер), не випадковими видаються часті зміни керівників урядів України за роки незалежності, котрі нерідко сприймаються саме як відповідь на соціально-економічні невдачі державної політики [1, с. 46].

Серед ключових принципів конституційного регулювання діяльності органів виконавчої влади варто навести поєднання централізації та децентралізації. Це один із показників демократичної організації виконавчої влади в Україні. Наявність у нашій державі за Європейськими чинниками значної території та великої кількості населення в поєднанні з комплексним багатоаспектним характером повноважень виконавчої влади обумовлюють необхідність реалізації на практиці вказаного принципу. Недотримання цього принципу, з однієї сторони, може призвести до гіперцентралізації державно-управлінських функцій і, як наслідок, зменшення ефективності діяльності виконавчої влади на місцях. З іншої – делегування всіх повноважень на місцевий рівень потенційно здатне поставити питання про забезпечення загальнодержавних функцій та реалізацію національних пріоритетів. За певних умов другий варіант може призвести до таких негативних наслідків для громадян, що проживають у певних адміністративно-територіальних одиницях, як: незабезпеченість соціальних та економічних гарантій держави стосовно окремо взятої особи; незахищеність

перед природними катаклізмами, фінансовими кризами тощо; посилення «конкуренції компетенцій» між виконавчою владою на місцях та органами місцевого самоврядування.

Значну роль в реалізації повноважень органів виконавчої влади України відіграє вищий орган у системі органів виконавчої влади – Кабінет Міністрів України. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України визначений у розділі VI Основного закону держави. Більш детального дослідження потребує проблематика взаємин Кабінету Міністрів України з Президентом України. Так званий дуалізм виконавчої влади на практиці проявляється в тому, що повноваження всередині однієї гілки влади стають дещо розпорощеними. Вищий орган у системі органів виконавчої влади, як про це зазначено у статті 113 Конституції України, Кабінет Міністрів України, не є єдиним центром прийняття рішень стосовно функціонування нижчих органів виконавчої влади (центральної та місцевих) [2, с. 62].

Таким чином, роль та значення Конституції України у житті суспільства та в організації діяльності виконавчої влади залежать від багатьох чинників. На частину з них, котрі залежать від законодавців, правозастосовувачів, науковців, можна і треба впливати. Мета такої діяльності одна – покращення життя людей, збільшення вірогідності для належної реалізації їх прав та свобод.

Література:

1. Стеценко С. Г. Виконавча влада в Україні: особливості формування та повноважень у світлі конституційної реформи / С. Г. Стеценко // Административное право и процесс. – 2011. – № 2. – С. 46–48.
2. Журавльов Д. Поняття і загальна характеристика центральних органів виконавчої влади України / Д. Журавльов // Публічне право. – 2013. – № 3 (11). – С. 61-67.

Орлова В. Є.,
студентка 2 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

СУДОВА СИСТЕМА В УКРАЇНІ

Судову владу представляють суди, які від імені держави, в порядку, встановленому законом, здійснюють правосуддя. Конституція України закріпила поділ влади за принципом поділу її на законодавчу, виконавчу і судову. Так як судова влада існує поряд із законодавчою і виконавчою, така держава є демократичною.

Судова влада України є самостійною, незалежною сферою публічної влади й становить сукупність повноважень по здійсненню правосуддя, тлумаченню норм права, з відповідними контрольними повноваженнями спеціальних органів – судів.

Судова влада реалізується через: здійснення правосуддя; конституційний контроль; контроль за додержанням законності та обґрунтованості рішень і дій державних органів і посадових осіб; формування органів суддівського самоврядування; роз'яснення судам загальної юрисдикції актів застосування законодавства; утворення державної судової адміністрації [3].

Основними ознаками судової влади є:

- судова влада реалізується виключно спеціальними державними органами – судами;
- судова влада в Україні належить судам, які складають єдину судову систему;
- єдність системи судів загальної юрисдикції забезпечується єдиними засадами організації та діяльності судів, єдиним статусом суддів, обов'язковими для всіх судів правилами судочинства, єдиним порядком організаційного забезпечення діяльності суддів, фінансуванню судів виключно з Державного бюджету України, вирішенням питань внутрішньої діяльності суддів органами суддівського самоврядування;
- судова влада є самостійною та незалежною;
- для реалізації судової влади закон наділяє суди усіма необхідними повноваженнями;

- головними завданнями усіх судів є захист гарантованих Конституцією України і законами прав та свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів юридичних осіб, інтересів суспільства та держави;

- юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини у державі;

- вирішення судом справи означає, що суд застосовує норми матеріального права до конкретних правовідносин, які були предметом розгляду в судовому засіданні, та виносить на їх основі мотивоване рішення;

- судова влада здійснюється на основі та в чіткій відповідності з вимогами процесуального закону;

- судові рішення є обов'язковими на всій території України;

- повноваження суду мають владний характер;

- виконання вимог суду і виконання його рішень забезпечується силою держави.

Судова влада поділяється на конституційну юрисдикцію і суди загальної юрисдикції.

Єдиним органом конституційної юрисдикції є Конституційний суд. Конституційний Суд України є юридичною особою, має печатку із зображенням Державного Герба України та своїм найменуванням.

Завданням Конституційного Суду України є гарантування верховенства Конституції України як Основного Закону держави на всій території України.

До повноважень Конституційного Суду України належить:

1) вирішення питань про відповідність Конституції України: законів та інших правових актів Верховної Ради України; актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України; (Мета такої діяльності полягає в тому, щоб своєчасно виявити, чи не проігноровані законодавцем та іншими органами закріплені в Конституції принципи, проголошені нею права і свободи громадян, а виявивши такі факти вжити відповідних заходів щодо їх усунення. Цим самим забезпечується верховенство Основного Закону держави, усувається спроби обійти вимоги Конституції, проігнорувати її принципи. Здійснення таких повноважень сприяти попередженню зловживань владою, вирішення конфліктів між виконавчою і законодавчою властями, що виникають при здійсненні нормотворчих функцій.)

2) офіційне тлумачення Конституції України та законів України; (При практичному застосуванні того чи іншого положення Конституції чи іншого закону іноді виникають труднощі з визначенням і з'ясування змісту окремих положень правової норми, у зв'язку з чим необхідно керуватися офіційним тлумаченням для правильного і однакового його застосування).

Суди загальної юрисдикції само включають місцеві суди, апеляційні суди, Апеляційний суд України, Касаційний суд України, вищі спеціалізовані суди, Верховний Суд України. Ці суди об'єднують єдністю цілей, завдань, а також принципами організації та діяльності судової влади.

До компетенції Апеляційних судів входить перевірка законності та обґрунтованості рішення лише в межах позовних вимог, заявлених у суді першої інстанції; може встановлювати нові факти, досліджувати нові докази, які, на думку осіб, що у справі, судом першої інстанції досліджувалися з порушенням порядку встановленого цим Кодексом. Тим самим, дані суди дозволяють сторонам процесу домогтися виправлення помилок першої інстанції до набрання рішенням законної сили.

За час незалежності України (з 1991 року) було багато спроб провести зміни у системі правосуддя, які мали різну інтенсивність та наслідки. Фактично впродовж цього часу суди і система правосуддя були постійним об'єктом реформування. Але жодні зміни так і не одержали назву судової реформи не лише формально, а й у суспільній думці [4].

Кожен етап судової реформи характеризується своїми труднощами. Загальними можна назвати такі проблеми: консерватизм судової системи; недостатнє фінансування не лише реформи, а й поточної діяльності судів; намагання політичних сил використати судову реформу для посилення впливу на суди.

Література:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. - К., 1996.
- 2 Про судоустрій і статус суддів: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2010. - № 41-42, № 43, № 44-45. - ст. 529.
3. Гриценко І. С. Судова влада в Україні / І. С. Гриценко // Право і суспільство. – 2012. - №2. – С. 23.
4. Долежан В. В. Судова реформа і раціоналізація судової реформи / В. В. Долежан / Наукові праці НУ ОБА. – С. 101.
5. Доповідь про судову систему и судову реформу в Україні: Центр політико-правових реформ. – 2008.
6. Погорілко В. Ф. Конституційне право України. – К.: Наукова думка, 2000. – С. 577-578.
7. Копейчиков В. В. Основи конституційного права України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 288 с.

Оробченко Д. В.,
студентка 2 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ГРОМАДЯНСЬКІ ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА

Пріоритетним елементом системи основних прав і свобод людини і громадянина є громадянські права і свободи, які іноді називають особистими з огляду на те, що вони є індивідуальними, природними, виникають з часу народження людини, незалежно від її громадянства, і не можуть бути ніким скасовані чи припинені.

Історія політичної та соціальної думки свідчить про багатоманітність підходів теоретичного розвитку проблеми громадянського суспільства, та, за великим рахунком, їх можна звести до двох. Перший: громадянське суспільство – це особлива позадержавна сфера соціуму. Другий: громадянське суспільство розглядається як відповідний вид соціуму, ідентифікується з державою, взятою в цілому.

Основна мета даної роботи полягає у дослідженні особливостей громадянських прав та свобод людини і громадянина в Україні.

Науковою розробкою цієї проблеми займалися такі відомі вітчизняні вчені як: В. Г. Буткевич, Г.К. Дмитриєва, В.Кампо, А. Е. Кудрявцев, В.М. Лавровський та інші.

Громадянське суспільство є основою держави. Його становлення відбувається в тісному зв'язку з становленням її як правової, соціальної, демократичної. Громадянське суспільство – це суспільство зрілих громадян із високим рівнем економічної, соціальної, духовної, політичної культури, яке спільно з державою утворює розвинені правові відносини. Громадянське суспільство – це суспільство вільних громадян. Воно вільне від держави, але взаємодіє з нею заради загального блага. Сутність громадянського суспільства полягає у забезпеченні законних прав людини. Особа в ньому здобуває гарантоване право вільного вибору тих чи інших форм економічного і політичного буття, ідеології, світогляду, а також можливість вільно висловлювати свої думки, погляди.

Основні права людини – гарантована законом міра свободи (можливості) особи, яка відповідно до досягнутого рівня еволюції людства в змозі забезпечити її існування і розвиток та закріплена у вигляді міжнародного стандарту як загальна і рівна для усіх людей [1, с. 15].

Ознаки основних прав людини:

1) Можливості (свободи) людини діяти певним чином або утримуватися від певних дій, спрямовані на задоволення потреб, без яких вона не в змозі нормально існувати і розвиватися;

2) Можливості, що обумовлені біосоціальною сутністю людини, належать їй від народження і не потребують дозволу з боку кого б там не було, у тому числі держави. Вони

не можуть бути «відібрані» за свавіллям влади держави, оскільки не дані нею. Це природні невідчужувані права;

3) Можливості, що є залежними(у плані здійснення) від можливостей суспільства – рівня його економічного, політико-соціального, духовно-культурного розвитку.

4) Можливості, що мають правовий характер, оскільки внесені до законодавчих актів, які створені в межах держави і на міжнародному рівні [2, с. 36].

Визнання, дотримання, охорона та захист державами (у результаті угод) основних прав людини, закріплених на міжнародному рівні, є свідченням про те, що вони стали не лише об'єктом міжнародного регулювання, але й міжнародними стандартами.

Громадянське суспільство в Україні за допомогою своїх інститутів захищаючи права і свободи людини, сприяє вирішенню таких завдань:

- звільненню людей від страху і потреби, забезпеченню їм безпеки і душевного спокою;
- утвердження віри в основні права честь і цінність людської особистості як основи свободи, справедливості і громадянського спокою в країні;
- формуванню духовних і моральних принципів, осмисленню історичної місії і геополітичного призначення Українського народу як стрижневої основи його менталітету;
- створенню атмосфери вільного формування різноманітних поглядів у людей, а також достовірного і справедливого вираження їхньої політичної волі;
- активізації зусиль окремих людей, членів територіальних громад і всього Українського народу із захисту свого приватного права;
- забезпеченню використання основних (конституційних) прав і свобод винятково в інтересах суспільного розвитку і добробуту, крім зловживання цими правами і з боку окремих людей та територіальних громад і народу загалом [3, с. 28].

Отже, громадянські права і свободи людини - це ті права, які мають забезпечити особисті потреби людини, її особисте життя. Це універсальні права, природний характер яких особливо підкреслюється законодавцем.

До них належать такі права: на життя, свободу і особисту недоторканність; недоторканність житла; охорону приватного життя; таємність листування й телефонних розмов, поштових, телеграфних та інших повідомлень; захист приватного життя особи; визначення національності; користування рідною мовою, а також свобода пересування й вибору місця проживання, свобода совісті (статті 27–35).

Перелічені громадянські права і свободи в науці конституційного права мають певні особливості:

- по суті вони є невід'ємними, природними правами людини, тобто кожного, і не пов'язані безпосередньо з належністю до громадянства країни;
- вони включають право на охорону гідності особи, що покладає відповідні обов'язки на державу та інших громадян і передбачає певну етику й законність поведінки державних службовців, їх уважне, чуйне ставлення до людей, що відповідає правовим приписам, а також вимоги до членів суспільства не порушувати права та свободи інших;
- особливо значущими і найвразливішими є права на недоторканність особи, житла, приватного життя, таємність листування, телефонних розмов, поштових, телеграфних та інших повідомлень. Вони належать до предмета ведення органів внутрішніх справ і тому заслуговують на пильну увагу.

Література:

- 1 Конституція України – К.:Преса України, 2009. – 15 с.
2. Жуйков В. М. Проблематика громадянських прав і свобод громадянина / Жуйков В.М. – К., 2005. – 36 с.
3. Рогозін М. П. Права людини в сучасному світі. –К, Новий світ, 2007. – 28 с.
4. Конституційне право України. Підручник / За ред. В. Ф. Погорілка. – К.: Наукова думка, 2002. – 56 с.

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ПРАВ ЛЮДИНИ В СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВІЙ ДЕРЖАВІ У ПЕРІОД СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Принципи і норми держави пов'язані і діють у всіх галузях права, регулюють діяльність органів влади, громадських та підприємницьких організацій. У процесі їх взаємодії першочергового значення набувають конституційно-правові положення про соціальні завдання та цілі, які покладаються на державу і які в першу чергу повинні забезпечувати гідний рівень всього народу. В якості особливої функції держави встановлюється його турбота про найбільш залежних, малозабезпечених осіб та певних категоріях населення, тобто про соціально незахищені верстви населення.

Німецькі юристи вважають Німеччину «родоначальницею» формування соціальної державності [1]. У всіх коментарях Основного закону ФРН, кількість яких обчислюється буквально сотнями, центральне місце займають статті та положення, які прямо або побічно пов'язані з соціально - правовою державою. Вони розцінюють цю модель як «національне надбання», свого роду «винахід» німецької юриспруденції. Історію становлення соціальної держави як інституту, заснованого на певних правових принципах і обов'язках держави, спрямованих на забезпечення добробуту суспільства, слід відрізнити від соціальних ідей, які розроблялися ще в працях стародавніх філософів - Конфуція, Цицерона, Платона, Аристотеля та ін.

У період Середньовіччя ці ідеї здійснювалися різними недержавними інститутами - насамперед церквою, яка давала притулок бездомним, надавала допомогу калікам. Пізніше виникли всілякі організації у формі «товариств», різних благодійних об'єднань, які в своїй діяльності керувалися релігійними, моральними, соціально-етичними мотивами. Поступово турбота про бідних з «милосердя» переростала у своєрідну форму «соціальної опіки», що носила вельми жорсткий характер і поєднаної з позбавленням волі.

У Новий час ця форма використовувалася для боротьби з бідністю. В Англії у 1834 р. був прийнятий Закон про бідних, за яким, однак, допускалася тільки одна форма «допомоги» бідним. Вони містилися в так звані робітні будинки під відкритим небом з жорстким тюремно-каторжним режимом, де їх примушували займатися важкою виснажливою працею.

Таку форму зайнятості для безробітних свого часу проповідував відомий французький соціаліст Луї Блан, який увійшов після революції до складу Тимчасового уряду. Буржуазна преса, щоб дискредитувати його ідеї, писала, що в них виплачують державні пенсії за видимість роботи і «це є той самий соціалізм» [2, с. 229-231].

Вже в той період виникло поняття самовідповідальності. Цей принцип застосовується і в сучасних умовах, він використовується і лібералами, і неолібералами, і лібертаристами в протиставленні ідеям соціальної держави, соціальної ринкової економіки та інших форм втручання держави в процесі регулювання економічних відносин.

У дискусіях про значень принципу самовідповідальності в контексті соціальної держави часто стверджують, що свобода і соціальна захищеність особистості перебувають у відносинах субсидіарності. Тим самим хочуть підкреслити, що діяльність держави в соціальній сфері має другорядне значення, оскільки громадяни за допомогою свободи та їх права на власність повинні самі дбати про своє існування. Отже, принцип самовідповідальності первинний. У дійсності, на ранніх етапах соціальна державність у своєму справжньому призначенні спрямована на захист громадян з обмеженими можливостями здоров'я. Соціальна держава в цих умовах має надавати допомогу і захищати осіб, не здатних самостійно забезпечити себе і свою сім'ю необхідними засобами для існування через безробіття, втрату працездатності, інвалідності й т. ін. Самовідповідальність поєднується з колективною відповідальністю, забезпечуючи підтримку і допомогу, які

гарантуються державою, необхідним ступенем соціальної захищеності, заснованої на принципі суспільної солідарності.

Однією з основних цінностей в дискусії про соціальну державу як засобу досягнення загального блага спочатку проголошувалася свобода. Деякі стародавні мислителі розглядали її в прямому взаємозв'язку з соціальними принципами рівності, справедливості, статусу власності. Найбільш повно для того часу вони були розроблені видатним давньогрецьким філософом Платоном в його знаменитих працях - діалогах «Держава», «Закони», «Політика» [3]. У контексті аналізу цих утопічних конструкцій для нас особливо цікаві ті аспекти і пропонувані Платоном рішення, які безпосередньо пов'язані з названими вище соціальними принципами. Він приходить до ідеї поділу праці як основи функціонування держави. Таким чином, справедливість для Платона полягає в тому, що кожен член суспільства повинні займатися своєю справою, ґрунтуючись на принципі поділу праці, який втілює ідею братства. Найбільш значущим, соціальним принципом, покладеним Платоном в основу «ідеального» устрою суспільства і держави, стало скасування приватної власності [4, с. 222, 225]. У ній бачить він джерело виникнення суспільних протиріч і конфліктів. Примітно при цьому, що Платон позбавляв приватної власності насамперед правителів і стражів, розраховуючи спонукати їх служити загальному благу, а не дбати про особисте збагачення [5, с. 264-266]. Таким чином, всі сторони людського життя в «ідеальній» державі Платона регулюються на основі принципів свободи, справедливості, рівності, солідарності, колективізму [6, с. 222].

Пізніше, він конструює нову модель в діалогах «Закони». У ній влада держави ґрунтується на порядку, встановленому законом. На відміну від попереднього варіанту тут громадянам дозволяється мати на правах володіння наділ землі та власний будинок. Поряд з громадянами з'являються раби. Платон вважає поділ на вільних і рабів необхідним [7, с. 248-249].

Аналіз політико-правових ідей давньогрецьких філософів призводить О. В. Мартишина до оцінки Платона як консервативного мислителя. При цьому О. В. Мартишин вказує і на негативні моменти, що стали надбанням наступних епох: ідеалізація кастовості і аристократичного правління, виправдання нерівності, нехтування правами особистості, жорстка регламентація всіх сторін життя [8, с. 51-52].

Подібні інтерпретації вчення Платона вже давно стали традиційними для багатьох західних ідеологів. У його проектах «ідеальної» держави вбачають витoki комунізму, державного соціалізму, моделі сучасного тоталітаризму. Такої зв'язок в рамках ідеології та практики тоталітаризму прагнули встановити між вченням Платона і поглядами Гегеля, Маркса і Леніна. Ототожнення їх позицій, вважає В. С. Нерсисянц, явно антиісторично і фактично невірно [9, с. 181-196].

Послідовником Платона і його безпосереднім учнем був видатний грецький філософ Аристотель (384-322 до н. е.). Політику Аристотель визначав як науку про вище благо людини і держави, мету її бачив у забезпеченні щастя, добробуту людини і суспільства. Громадяни, що живуть на єдиній території громадської освіти - поліса (держави), є вільними і рівними. Вони наділені громадянськими правами і можуть брати участь у законній та судовій владі [10, с. 502-503].

Отже, можна зробити висновок, що розширюється простір права і політики в якості соціальних регуляторів, які повинні діяти на конституційних принципах, спрямованих на розвиток соціальної та правової держави. У свою чергу єдність соціальних і правових принципів сучасної держави розкривається і обґрунтовується на рівні законодавчо-нормативних актів та судової практики.

Література:

1. Enders C. Sozialstaatlichkeit im Spannungsfeld von Eigenverantwortung und Fürsorge // Der Sozialstaat in Deutschland und Europa. Jena, 2004. S.9.
2. Маркс К. Классовая борьба во Франции с 1848 по 1850 // Маркс К., Энгельс Ф. Избранные произведения в 3 т. М., 1966. Т. 1 .

3. Платон. Собр. соч.: в 4 т. СПб., 2007; Нерсисянц В. С. Платон. М., 1984; Карпов В. Н. Сочинения Платона, переведенные с греческого и объясненные профессором В. Карповым. 2-е изд. Ч. III: Политика, или Государство. СПб., 1863; История политических и правовых учений: учебник / под ред. В. С. Нерсисянца. М., 1996. С. 51—58; История политических учений: учебник для вузов / под ред. О. В. Мартышина. М., 2002. С. 43—52; Баглай М. В. Дорога к свободе. М., 1994.
4. Платон. Государство // Платон. Собр. соч.: в 4 т. СПб., 2007. Т. III. Ч. 1.
5. Платон. Государство // Платон. Собр. соч.: в 4 т. СПб., 2007. Т. III. Ч. 1.
6. Платон. Законы // Платон. Собр. соч.: в 4 т. СПб., 2007. Т. III. Ч. 2.
7. Платон. Законы. С. 248-249.
8. История политических учений: учебник для вузов / под ред. О. В. Мартышина
9. Нерсисянц В. С. Платон. С. 69-91; Проблемы государства и права в современной идеологической борьбе. М., 1983.
10. Аристотель. Политика // Аристотель. Соч.: в 4 т. - М., 1983. - Т. 4. Кн. 4.

Подсікера С. С.,
студент 2 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

НОРМИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Актуальність даної теми полягає в тому, що на сучасному етапі розвитку державної науки відсутнє точне і узагальнене визначення поняття «конституційно-правових норм». Існує велика кількість позицій стосовно цього питання, що викликає дискусії і унеможлиблює знаходження конкретного визначення. Державно-правова думка сповнена великою різноманітністю поглядів. Деякі науковці вважають, що конституційно-правова норма – це загальнообов'язкове правило поведінки, яке регулює певні відносини у країні. Інші стверджують, що конституційно-правова норма потребує саме правила поведінки. Тому, ми бачимо, що погляди стосовно цього питання розбіжні. В умовах, коли Україна йде від держави, яка базується на пріоритеті держави над особою, до демократичної, правової, соціальної держави, до конституційного правління, більш прийнятним видається найменування «конституційне право», яке базується на тому, що всі суб'єкти державно-правових відносин діють у межах конституції, а держава не повинна панувати над людиною. Конституція України є визначальним, основним джерелом цієї галузі права. Саме конституційне право має стати провідною галуззю права в правовій системі України. Це відповідає як світовій тенденції, так і сучасному етапу розвитку нашої держави і суспільства, прагненню побудувати в Україні демократичну, правову державу. Предмет і метод правового регулювання - найбільш суттєві підстави поділу системи права на галузі права. Кожна галузь права, в тому числі конституційне право України, об'єднує такі правові норми, які врегульовують особливий, якісно визначений вид суспільних відносин, що потребують нормативної регламентації. Предмет правового регулювання - головна підстава для розподілу юридичних норм за галузями права. Конституційне право має свій предмет правового регулювання, пов'язаний з регламентацією політико-правових відносин, спрямованих на реалізацію державно-владних функцій, забезпечення прав і свобод людини і громадянина. Специфіка предмета цієї галузі права проявляється в тому, що її норми регламентують відносини, які складаються в усіх сферах життєдіяльності суспільства: політичній, економічній, соціальній, духовній.

Конституційно-правова норма - це встановлене або санкціоноване державою загальнообов'язкове правило поведінки, що регулює суспільні відносини, які становлять предмет конституційного права.

Конституційно-правовим нормам притаманні загальні ознаки юридичних приписів, тобто вони регулюють суспільні відносини, встановлюють обов'язкові правила поведінки,

містяться у чинних правових актах держави; охороняються і забезпечуються у разі необхідності примусовою силою держави.

Від норм інших галузей права конституційно-правові норми відрізняються:

- а) своїм змістом, сферою суспільних відносин, на регулювання яких спрямовані;
- б) джерелами, в яких вони містяться, оскільки найважливіші норми закріплені в Конституції України і мають найвищу юридичну силу;
- в) установчим характером своїх приписів, оскільки конституційно-правові норми визначають форми правових актів, порядок їх прийняття і опублікування, компетенцію державних органів;
- г) особливостями внутрішньої структури.

Кожна конституційно-правова норма діє в системі інших норм галузі. Тільки в такій взаємодії всі вони виявляють свою справжню природу і зміст. Конституційно-правові норми містяться в різних джерелах, головним з яких є конституція. Норми самих конституцій нерідко відрізняються своєю узагальненістю, відсутністю деталізації. Більше того, у багатьох країнах конституційне регулювання частково здійснюється і за допомогою найбільш узагальнених норм - так званих норм-принципів, які звичайно фіксують окремі положення, ідеї прийнятої в тій чи іншій країні політико-правової теорії. Наприклад, у ст. 1 Конституції Іспанії проголошено: «Іспанія - соціальна, правова і демократична держава, вищими цінностями якої є свобода, справедливість, рівність і політичний плюралізм». Нерідко норми-принципи визначають форму держави. «Політичний режим Греції - режим парламентарної республіки», - зазначається в ст. 1 Конституції Греції.

Наявність норм-принципів характеризує передусім конституції і конституційне право в цілому, хоча подібні норми можна знайти і в джерелах, віднесених до інших галузей права. Окремі з конституційно-правових норм-принципів мають значення для всієї правової системи конституційно-правові норми різняться внутрішньою структурою. Вони нерідко не мають чітко виражених типових елементів такої структури. У багатьох конституційно-правових нормах відсутня гіпотеза. У більшості з них немає і санкції.

За функціональною направленістю конституційно-правові норми можна класифікувати як установчі, регулятивні чи охоронні. Переважна їх більшість належить до установчих і регулятивних.

Варто зазначити, що всі вище названі положення складають основи концепції норма конституційного права в Україні, яка включає визначення поняття конституційно-правових норм та їх ознак, структуру та класифікацію конституційних норм, їх співвідношення з іншими нормами права та ефективність застосування конституційно-правових норм в Україні.

Решетняк А. С.,
студентка 2 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

СУБ'ЄКТИ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

Первинним елементом конституційно-правових відносин є суб'єкти, тобто учасники правовідносин, які виникають, змінюються або припиняються на підставі дії конституційно-правових норм.

Суб'єкти конституційного права - це учасники суспільних відносин, наділені конституційної правосуб'єктності, тобто правоздатності і дієздатності, яка визначається нормами конституційного права Конституційна правоздатність виражається в системі конституційних прав і обов'язків учасників конституційно-правових відносин, а конституційна дієздатність полягає в здатності реалізовувати ці права і обов'язки.

До суб'єктів конституційно-правових відносин, як правило, відносять такі найпоширеніші види суб'єктів: 1) спільності (народ, нація, національні меншини, корінні

народності, територіальні громади) 2) держава, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, депутати, службові та посадові особи: 3) політичні партії, громадські організації та блоки (асоціації) 4) громадяни України. Іноземці, особи без громадянства, мешканці, біженці; 5) підприємства, установи, організації; 6) міжнародні органи і організації; 7) органи самоорганізації населення; 8) засоби масової інформації (ЗМІ).

Існують різні види органів державної влади, які можна класифікувати за різними критеріями. По способу формування виділяють виборні (Верховна Рада України, Президент України) і призначаються органи державної влади (Конституційний Суд України, Кабінет Міністрів України, Генеральна прокуратура України, Вища рада юстиції Центральна виборча комісія, Національна рада з телебачення і радіомовлення, місце в і державні адміністрації та ін.), по території, на яку поширюється їх юрисдикція, виділяють загальнодержавні (Верховна Рада України, Президент України, Верховний Суд України та ін.) і місцеві, локальних і (Рада Міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, місцеві суди та ін.) органи державної влади, за час дії виділяють постійно діючі (Верховна Рада України, Президент України і, Кабінет Міністрів України, Верховний Суд України та ін.) і тимчасові (спеціальних комісіях Верховної Ради України і т.п.) органи державної влади; за складом виділяють колегіальні (Верховна Рада України, Конституційний Суд України) і одноосібні (Президент України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини) органи державної влади; за характером повноважень виділяють державні органи загалом й компетенції (Кабінет Міністрів України) та спеціальної (Міністерство юстиції України) компетенції; за видами державної влади поділяють на законодавчі (Верховна Рада України), виконавчі (Кабінет Мін страх України, місцеві державні адміністрації) та судові (Верховний Суд України) державні органи; за функціями і правовими формами діяльності виділяють правотворчі (Верховна Рада України, Президент України Кабінет Міністрів України), правозастосовні (Кабінет Міністрів України, міністерства, місцеві державні адміністрації), правоохоронні (Міністерство внутрішніх справ України, Служба безпеки України), контрольно -надзорне (Генеральна прокуратура України) державні органи Існують і інші класифікації.

Самостійними суб'єктами конституційно-правових відносин є політичні партії, громадські організації та їх блоки, а також профспілки. Зазначені суб'єкти мають на меті представляти, реалізувати і захищати політичні, економічні, соціальні, культурні та екологічні права і свободи людини і громадянина в Україні.

Наступним суб'єктом конституційно-правових відносин є фізичні особи - громадяни України, іноземці, особи без громадянства та біженці; громадянин України - це особа, яка набула громадянство України в порядку, передбаченому законами України та міжнародними договорами України; іноземець - особа, яка не перебуває у громадянстві України і є громадянином (підданим) іншої держави або держав; особа без громадянства - особа, яку жодна держава відповідно до свого законодавства не вважає своїм громадянином.

З суб'єктами конституційно-правових відносин тісно пов'язаний інший елемент складу конституційно-правових відносин - права і обов'язки учасників конституційно-правових відносин. Права учасників конституційно-правових відносин полягають в можливості певної діяльності або поведінки, придбання, володіння, користування певними політичними та іншими цінностями.

Суб'єктивних прав властиві такі ознаки: суб'єктивні права визначають вид і міру можливого правомірної поведінки учасника конституційно-правових відносин: зміст суб'єктивних прав визначається нормами конституційного права; суб'єктивне право виступає способом реалізації інтересів учасників конституційно-правових відносин; суб'єктивні права одних учасників конституційно-правових відносин породжують юридичні обов'язки інших суб'єктів конституційно-правових відносин худий.

Обов'язки суб'єктів конституційно-правових відносин - це нормативно визначена міра належної діяльності або поведінки учасників правовідносин. Основні форми: а) утримання від заборонених дій, що суперечать інтересам інших учасників конституційно-правових

відносин б) здійснення конкретних дій або дотримання конкретної поведінки) обмеження в правах особистого, майнового або організаційного характеру (заходів юридичної відповідальності).

Юридичні конституційні обов'язки діляться на загальні і спеціальні. Загальні юридичні конституційні обов'язки поширюються на всіх суб'єктів конституційно-правових відносин. Спеціальні юридичні обов'язки в конституційно-правових відносинах покладаються на спеціальні категорії суб'єктів цих правовідносин - народних депутатів України, Президента України, судді Конституційного Суду України та суддів судів загальної юрисдикції худий.

Слід розрізнити юридичну і фактичну зміст конституційних правовідносин, співвідносяться як абстрактна і конкретна правові категорії. Юридичний зміст конституційно-правових відносин виражається в н нормативно визначених прав та обов'язків учасників конституційно-правових відносин. Як правило, норми права визначають систему суб'єктивних прав і систему юридичних обов'язків по кожному суб'єкт а конституційно-правових відносин, що дає можливість вибрати певну конкретну модель правомірної поведінки цього суб'єкта. Така модель поведінки і буде фактичним змістом конституційно-правових відносин.

Романова К. О.,
студентка 1 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ПРОБЛЕМА СИСТЕМАТИЗАЦІЇ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ В УКРАЇНІ

Актуальність даної теми полягає в тому, що в сучасній державі нормативно-правові акти є головним і найбільш поширеним джерелом права. Це джерело містить норми (правила поведінки), встановлені або визнані державою, забезпечені можливістю державного примусу.

Багато українських науковців та правознавців створювали свої праці щодо даної теми. Серед таких авторів слід відзначити В. В. Копейчикова, О. Ф. Скакун, П. М. Рабіновича, Ю. А. Ведернікова. Багато уваги вивченню цієї теми приділили також російські вчені, такі як А. Б. Венгеров, С. С. Алексєєв, С. О. Комаров та інші.

Взагалі, слід зазначити, що нормативно-правова база України має безліч недоліків і проблем. І проблема систематизації нормативно-правових актів є, мабуть, однією з найважливіших.

Приписи нормативно-правових актів спрямовані на регулювання певного виду суспільних відносин. Нормативно-правові акти мають право видавати тільки уповноважені державні органи, і, власне, акти, що видаються, є результатом їх діяльності(компетентних органів) і це означає, що вони наділені юридичною силою і владним, наказовим, загальнообов'язковим характером. Однак вони можуть відрізнятися за юридичною силою, не збігатися в часі дії, поширюватися на різні території і на різні суб'єкти або категорії людей [1].

Україна є незалежною державою ось уже 24 роки. Зрозуміло, за цей період часу створювалася величезна кількість законів, указів, постанов, кодексів і т. д. Нормативні приписи піддаються постійній зміні. Нормативно-правові акти у зв'язку з цим змінюються, доповнюються, скасовуються і т. д. З часом між деякими нормативно-правовими актами з'являються протиріччя, і в більшості випадків вони просто не відповідають один одному.

Деякі правотворчі органи держави вважають, що закон містить у собі лише основні правила, принципи, положення, забуваючи про те, що закон є найвищим актом за юридичною силою. І в результаті - закони обростають численними постановами, указами, розпорядженнями, інструкціями та іншими підзаконними актами, які досить часто суперечать нормативним приписам, які містяться в законах [3]. Судячи за таких обставин, громадяни починають розуміти, що закон не є «авторитетним», «престижним» для них, і,

відповідно, закон починає втрачати свою загальнообов'язковість, а люди починають переступати через закон і, таким чином, збільшують злочинність в країні.

Для того, щоб система законодавства залишалася саме системою (володіла необхідною і достатньою сукупністю елементів, була внутрішньо узгоджена, несуперечлива), нормально функціонувала, а також удосконалювалася і розвивалася, вона потребує постійному впливі на неї спеціального процесу систематизації. І реформа законодавства є найважливішою складовою частиною правової реформи, настільки необхідної Україні [2].

Безсумнівно, систематизація законодавства – це вихід з цієї скрутної ситуації. Звичайно, щоб якісно розподілити, класифікувати, упорядкувати весь правовий матеріал, реформувати нормативно-правову базу знадобиться не один рік. Але цієї реформи потребуємо всі ми: як громадяни України, так і правотворчі та законодавчі органи.

Література:

1. Хропанюк В. Н. «Теория государства и права» Учебник для вузов. Изд. 2-е перераб. и доп. /Под ред. проф. Стрекозова. - М.: Интерстиль, 2001. с.245.
2. Теория права и государства [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://rudiplom.ru/lekcii/pravo/teoriapig/18.html>
3. Теоретические и практические проблемы современного украинского законодательства [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.info-library.com.ua/libs/stattya/2589-teoretichni-ta-praktichni-problemi-suchasnogo-ukrayinskogo-zakonodavstva.html>
4. Скакун О. Ф. Теория государства и права (Энциклопедический курс): учебник /А. Ф. Скакун. - М.: Эспада, 2006. - 776 с.
5. Теория государства и права: учебник для вузов /[С. С. Алексеев, В. Д. Перевалов, Н. Тарасов и др.]; под ред. В. Д. Перевалова. - [3-е изд.]. - М.: Норма, 2006. – 496 с.

Русаневич А. Т.,
студентка 3 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ЦЕНТРАЛЬНІ ОРГАНИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ЯК СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Сучасний суспільно-політичний та державно-правовий розвиток держав спрямований на зосередження найголовніших повноважень у сфері виконавчої влади. У сучасній сфері державного управління практично немає таких секторів, які б повністю випадали з-під адміністративно-правового контролю виконавчої влади. Таке зростання ролі органів виконавчої влади є наслідком трансформації сучасної держави та функцій публічної влади, у результаті чого ці органи стали, по суті, головним засобом здійснення управління державними справами.

Актуальність дослідження центральних органів виконавчої влади обумовлена тим, що саме вони серед органів державної влади займають важливе місце у здійсненні функцій державного управління економічним, соціально-культурним та адміністративно-політичним будівництвом. Від результатів діяльності цих органів понад усе залежить соціально-економічне та політичне становище країни. Саме ці органи виступають основним суб'єктом адміністративного права.

Починаючи від набуття Україною незалежності, в нашій державі тривають пошуки ефективної моделі системи та структури центральних органів державного управління – від трансформації тієї системи, що дісталася державі у спадок від радянських часів, до створення нової, побудованої у відповідності до потреб нового демократичного суспільства. Однак, навіть майже через 25 років цих процесів, система центральних органів виконавчої влади в Україні залишається відірваною від народу, неефективною і такою, що не відповідає у достатній мірі його інтересам. У зв'язку із запровадженням адміністративної реформи у 1997

році виникає проблема реформування центральних органів виконавчої влади та інші актуальні питання. Саме ця проблема і зумовлює актуальність теми даної курсової роботи.

В Україні центральні органи виконавчої влади характеризуються тим, що:

1) організація та порядок діяльності центральних органів виконавчої влади встановлюється винятково Законами України;

2) Глава держави призначає на посади та припиняє повноваження керівників центральних органів виконавчої влади;

3) у системі центральних органів виконавчої влади лише керівники міністерств є членами Кабінету Міністрів і мають статус політичних діячів [1, с. 532].

Згідно із Законом України «Про центральні органи виконавчої влади» до центральних органів виконавчої влади України відносяться такі групи органів: міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, які мають різноманітні назви – агентства, комітети, служби, інспекції та центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом [2].

Центральні органи утворюються, реорганізуються та ліквідовуються Президентом України за поданням Прем'єр-міністра у межах коштів, передбачених Державним бюджетом на утримання органів виконавчої влади (пункт 15 ст. 106 Конституції). Президент призначає за поданням Прем'єр-міністра, міністрів, голів державних комітетів, керівників інших центральних органів та припиняє їхні повноваження на цих посадах (п. 10). Голів Антимонопольного комітету, Фонду державного майна, Державного комітету телебачення і радіомовлення (центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом) призначає на посади та звільняє з посад Президент за згодою Верховної Ради України [3].

Центральні органи в своїй більшості переважно є єдиноначальними органами [4, с. 23]. Єдиноначальність органу означає, що владні повноваження цього органу здійснюються одноособово його керівником – міністром, іншим керівником центрального органу.

Рішення центрального органу набувають юридичної сили коли вони оформлені як правові акти, що видані ним у межах своїх повноважень на основі та на виконання Конституції та законів України, актів Президента і Кабінету Міністрів. Переважна більшість актів центрального органу видається у вигляді наказів його керівника.

На нашу думку, центральні органи виконавчої влади – це утворені Президентом України за поданням Прем'єр-міністра у межах коштів, передбачених Державним бюджетом на утримання органів виконавчої влади єдиноначальні державні органи у складі міністерств, інших центральних органів виконавчої влади (агентства, комітети, служби, інспекції) та центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом, які забезпечують або сприяють формуванню і втіленню в життя державної політики у відповідних сферах управління, здійснюють керівництво дорученими їм сферами шляхом видання загальнообов'язкових рішень (наказів) та несуть відповідальність за стан їх розвитку перед Президентом і Кабінетом Міністрів України.

Одним з важливих напрямів розвитку держави на сучасному етапі є подальше здійснення адміністративної реформи з метою створення ефективної і результативної системи державного управління. Проведення такої трансформації вимагає, серед іншого, вирішення низки проблем реформування системи центральних органів виконавчої влади, зокрема, удосконалення функціональної організації, насамперед, утвердження провідного місця міні-стерств і усунення дублювання функцій, чіткого розподілу сфер діяльності центральних органів виконавчої влади, структурної оптимізації їх системи.

Досвід розвинених країн («Великої сімки», Європейського Союзу, Організації економічного співробітництва і розвитку) свідчить, що система центральних органів виконавчої влади, її організаційна структура формується відповідно до актуальних загальнодержавних функцій (внутрішніх і зовнішніх), а відтак не є застиглою, а періодично змінюється [5, с. 146]. Основою системи є міністерства, які поділяють на традиційні (економіки, фінансів, освіти, охорони здоров'я, юстиції, оборони, закордонних справ тощо) і ситуативні (під проблему суспільної ваги).

У зв'язку з цим важливо продовжити роботу з консолідації вітчизняних міністерств, усунення дублювання їх функцій з огляду на кращу світову практику. Приміром, останніми роками у Франції діяли 16 міністерств, зокрема такі інтегровані міністерства, як а) економіки, фінансів і промисловості, б) комунального господарства, житла і транспорту; у США – 13 міністерств, Японії – 12, Польщі – 15. У багатьох країнах (Німеччина, Польща, країни Балтії) існує таке потужне консолідоване міністерство, як міністерство внутрішніх справ, що виконує не лише правоохоронні функції [6, с. 61, 67; 5, с. 101, 183, 241, 310; 7, с. 172-173].

З метою усунення дублювання функцій центральних органів виконавчої влади доцільно в спеціальному нормативно-правовому акті чітко визначити типи функцій цих органів, зокрема, ключові – з формування державної політики, її реалізації і надання управлінських послуг населенню, та розподілити їх між різними типами органів виконавчої влади. При цьому одна і та ж функція не повинна закріплюватися за різними типами органів.

Провідна роль міністерств передбачає здійснення ними керівного впливу на всі інші органи виконавчої влади центрального рівня. Проте на даний час в Україні, як зазначає В.С. Журавський, чимало центральних управлінських структур можуть існувати поза сферою впливу міністерств, що має наслідком надмірне роздування їх кількості [8, с. 36].

Щодо людського потенціалу вітчизняних міністерств, то їх апарати набагато більші, ніж в аналогічних міністерствах подібних за територіями і населенням країн, приміром, Європи. Скажімо, центральні апарати освітніх міністерств України, з одного боку, і Франції чи Об'єднаного Королівства, з другого боку, за чисельністю персоналу відрізняються в 10 разів.

З цього приводу А. Бергелльській у своїй роботі зазначає, що в Україні перешкодою у проведенні масштабних реформ стали занадто велика кількість, яка не спромоглася перерости в якість, та надмірна багатофункціональність органів виконавчої влади [9].

З метою залучення й утримання кваліфікованих працівників слід значно підвищити заробітну плату державних службовців центральних органів виконавчої влади. Це також значно знизить ризик корупції.

Таким чином, можна сформулювати наступні пропозиції щодо подальшого реформування системи центральних органів виконавчої влади в Україні.

1. За результатами функціонального обстеження, аналізу й узагальнення його результатів та на підставі класифікації видів діяльності систематизувати і типізувати функції, скоригувати кількість та перелік міністерств, інших органів виконавчої влади центрального рівня та закріпити це в спеціальному законі.

2. Надати міністерствам реальні можливості спрямовувати, координувати і контролювати діяльність усіх інших органів виконавчої влади центрального рівня, насамперед, передавши міністрам від віце-прем'єр-міністрів відповідні керівні повноваження щодо конкретних органів.

3. Зменшити кількість типів органів виконавчої влади до трьох, а саме, міністерства, державні комітети та урядові органи державного управління, перетворивши останні на самостійні органи (не в складі центральних органів виконавчої влади) та закріпивши за ними функції оперативного вирішення невідкладних конкретних проблем, окремі функції державного управління або надання управлінських послуг у певних секторах діяльності.

4. Відповідно до назрілої комплексної проблеми територіального і місцевого розвитку утворити міністерство розвитку територій, адже територіальні диспропорції вражаючі.

5. Враховуючи потребу в реформуванні сфери державного управління, важливо утворити міністерство державного управління та адміністративної реформи. В його складі можна передбачити департамент державної служби з наданням йому функцій генерального роботодавця для персоналу органів виконавчої влади («загальнодержавний відділ кадрів»).

6. Здійснити інші заходи, спрямовані на удосконалення механізмів державного управління (реструктуризація центральних апаратів, здійснення класифікації посад та

розроблення посадових інструкцій, розмежування політичних і адміністративних посад, підвищення заробітної плати, професійне навчання тощо).

Література:

1. Малиновський В. Я. Державне управління: Навчальний посібник – Вид. 2-ге доп. та перероб / В. Я. Малиновський. – К.: Атіка, 2003. – 576 с.
2. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17 березня 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 38.
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
4. Авер'янов В. Б. Органи виконавчої влади в Україні / В. Б. Авер'янов. – К.: Ін Юре, 1997. – 48 с.
5. Лісничий В. В. Політичні та адміністративні системи зарубіжних країн / В. В. Лісничий. – Х.: Торнадо, 2001. – 352 с.
6. Бакуменко В. Д. Європейські орієнтири адміністративного реформування в Україні: Монографія / За заг. ред. В. Д. Бакуменка, В. М. Князева; Кол. авт.: В. Д. Бакуменко (кер. автор. кол.), Л. М. Гогіна, І. В. Козюра, С. О. Кравченко, Ю. Г. Кальниш, Л. Г. Штика. – К.: Вид-во НАДУ, 2005. – 172 с.
7. Гонцяж Я. Самоврядування та територіальна організація влади в Польщі / Я. Гонцяж, Н. Гнидюк, В. Гуменюк, О. Куленкова. – К.: Міленіум: Вид-во УАДУ, 2001. – 184 с.
8. Журавський В. С. Джерело закладено в самій ідеї / В.С. Журавський // Голос України. – 2005. – 1 березня/ – С. 35-39.
9. Берегельський А. Проблеми проведення реформ з оптимізації систем центральних органів виконавчої влади / А. Берегельський // Центр досліджень соціальних комунікацій. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=341:opituvannya-kompaniji-gfk-ukraine-3&catid=8&Itemid=350

Садовнича О. Г.,
студентка 2 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ДЖЕРЕЛ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА

Упродовж двадцяти років незалежності в Україні сформувалась якісно нова національна правова система, визначальною складовою якої стала система сучасних джерел конституційного права. Водночас на сьогодні зберігає свою актуальність проблема належного теоретико-методологічного забезпечення процесів розвитку системи сучасних джерел та видів конституційного права України в умовах політико-правової реформи.

Метою дослідження є з'ясування сутності та змісту поняття та видів джерел конституційного права України і їх системи.

Джерела конституційного права України традиційно привертають увагу українських і зарубіжних правознавців. Зокрема, в Україні в останні роки з'явилися фундаментальні наукові дослідження, присвячені як проблемам теорії та практики джерел конституційного права загалом (О.П. Васильченко, В.Ф. Погорілко, В.Л. Федоренко та ін.), так і окремим видам джерел конституційного права в контексті відповідної галузевої системи.

У науці конституційного права під джерелами конституційного права розуміють зовнішню форму вираження (об'єктивації) конституційно-правових норм. Цей підхід до категорії «джерело конституційного права» сформувався історично, але багато правознавців зазначали, що джерело права є не просто «оболонкою» для норм права, а насамперед духовним підґрунтям права, що наповнює право конкретним змістом і надає йому певної форми.

Зокрема, відомий німецький мислитель Ф. Гегель вбачав у змісті джерела права не лише божественне походження права, а й «вічні та абсолютні ідеї», «національний дух і традиції народу».

Виникнення поняття «джерело права» відносять до періоду існування Давнього Риму. Понад дві тисячі років тому Тіт Лівій у своїй «Римській історії» назвав Закони XII таблиць джерелами всього публічного і приватного права, оскільки вони були базою тогочасного права для давньоримських правознавців. Звичайно, Закони XII таблиць були далеко не першою пам'яткою давнього права, до найдавніших джерел права належать Закони царя Хамурапі, Закони Ману тощо.

Надалі погляди вчених на зміст поняття «джерело права» відзначалися різноманітністю. Ця категорія наповнювалася змістом з огляду на належність правознавця до тієї чи іншої юридичної школи. Зокрема, в радянському праві в 70-х роках ХХ ст. сформувався формально-юридичний підхід до джерел права, під якими було прийнято розуміти зовнішню форму вираження норм права (С. Л. Зіве, І. П. Ільїнський, М. А. Крутоголов, І. Б. Новицький, М. Д. Шаргородський, О. Ф. Шебанов та ін.). Відтак, у радянському державному (конституційному) праві тривалий час вживалася категорія «джерело конституційного права».

Погляди сучасних українських правознавців на сутність і зміст джерел конституційного права відрізняються оригінальністю і суттєвим відходом від доктринальних підходів радянського державного (конституційного) права. Зокрема, В. Ф. Мелашенко писав, що джерела права – «це сила, що створює право, перетворює його в життєву об'єктивність». Джерела конституційного права В.Ф. Мелашенко розумів у матеріальному, політичному, соціально-психологічному і власне юридичному значенні як акти нормативного характеру, які містять норми конституційного права [2, с. 25].

В останні роки були здійснені й спроби кардинальної ревізії поглядів на сутність і зміст джерел конституційного права України. Зокрема, сучасні вчені наголошують, що існуючі у вітчизняній науці визначення джерела конституційного права не відображають суті цієї юридичної категорії, оскільки джерела конституційного права за своєю сутністю є вираженням волі Українського народу і політики держави. За змістом же джерела конституційного права слід розрізняти залежно від особливостей юридичної сили конституційно-правових норм, що об'єктивовані в цих джерелах. Тобто джерела конституційного права України - це зовнішня об'єктивація волі Українського народу і політики Української держави, що передбачає надання їм чи визнання за ними певної юридичної сили.

Отже, можна стверджувати, що джерело конституційного права України у його правовому значенні - це зовнішня форма об'єктивації встановлених чи санкціонованих Українським народом, або державою чи суб'єктами місцевого самоврядування конституційно-правових норм, які мають юридичну силу.

Основним джерелом конституційного права є Конституція України. Це єдиний нормативно-правовий акт найвищої юридичної сили, який є Основним Законом суспільства і держави, регулює найважливіші суспільні відносини, містить норми прямої дії, має особливий порядок прийняття, внесення до нього змін і доповнень та його захисту, гарантування.

Іншим важливим джерелом конституційного права України, що має найвищу юридичну силу, є акти всеукраїнського референдуму. Для актів референдумів як джерел права властиві такі ознаки: за своєю сутністю вони виражають насамперед волю Українського народу та територіальних громад або сприяють її вираженню; за змістом акти референдумів мають загальнообов'язковий характер для всіх суб'єктів референдумів; за формою акти референдумів є формально визначеними актами правотворчості; акти референдумів об'єктивізують конституційно-правові норми, а також норми інших публічних галузей права - інформаційного, фінансового тощо; акти референдумів, що видаються або санкціонуються

під час ініціювання, призначення та проголошення, організації та проведення, об'єктивізації рішень референдумів мають системний характер і утворюють систему актів референдумів.

Основним видом джерел конституційного права України є закони України. Це нормативно-правові акти, що приймаються за особливою процедурою, мають вищу юридичну силу щодо інших джерел конституційного права, за винятком Конституції та відповідних актів всеукраїнського референдуму і регулюють найбільш важливі комплекси суспільних відносин у сфері конституційного права [6, с. 89].

Особливим видом джерел конституційного права України є декларації, акти і конституційні договори. Вони займають особливе місце у системі джерел, оскільки їх прийняття є разовою, винятковою подією у конституційній практиці держави [2, с. 165].

Система джерел конституційного права України, представлена охарактеризованими джерелами, є динамічною - одні з них втрачають своє значення, натомість з'являються інші. А отже, можна спрогнозувати формування нових видів джерел конституційного права України [2, с. 115].

Класифікація джерел конституційного права - це складний теоретико-методологічний процес, зміст якого полягає у виявленні критеріїв класифікації всієї множини джерел сучасного конституційного права в окремі самостійні групи з метою їх подальшої систематизації. Під цими критеріями слід розуміти кваліфікуючі ознаки джерел відповідної галузі права, що дозволяє розмежовувати джерела сучасного конституційного права України між собою, а саме - характер (сутність) волевиявлення суб'єктів конституційної правотворчості, зміст (предмет правового регулювання), юридична сила, форма правового буття джерела, територія та час його дії, чинність, національна приналежність, традиційність для національної правової системи тощо.

Підсумовуючи викладене і виходячи з вище сказаного, поняття «джерело конституційного права» сформувалося історично і залишається однією з найбільш багатозначних і, водночас, суперечливих категорій сучасної юридичної науки. Нині під ним розуміють сутність і дух Конституції України; історичні пам'ятки українського конституціоналізму та протоконституціоналізму; концепції, теорії та доктрини української та зарубіжної конституційно-правової думки; національні традиції конституційного правотворення та державотворення; політичну волю та легітимні інтереси суб'єктів конституційно-правових відносин; діяльність учасників конституційного процесу та результати цієї діяльності; юридичні форми закріплення та існування конституційно-правових норм; об'єктивне відтворення в матеріальному світі системи конституційного права тощо. Ці значення джерел конституційного права відображають матеріальні та формально-юридичні аспекти їх буття та дієвості.

Під сучасними джерелами конституційного права України слід розуміти політичну волю та законні інтереси народу України, Української держави, територіальних громад України, а також інших суб'єктів конституційного правотворення, реалізовані у передбачених Конституцією та законами України юридичних формах.

Для сучасних джерел конституційного права України характерні загальні, властиві всім джерелам національного права ознаки (видаються в межах повноважень відповідних суб'єктів правотворчості; мають відповідати нормативним положенням актів, що видані вищими суб'єктами правотворчості; набувають загальнообов'язкової сили, змінюються та втрачають юридичну силу відповідно до спеціальної юридичної процедури тощо), а також спеціальні юридичні ознаки (виражають політичну волю та легітимні інтереси Українського народу, Української держави, територіальних громад та інших суб'єктів конституційної правотворчості; об'єктивізують норми конституційного права України, які визначають і регулюють найважливіші політичні відносини у суспільстві і державі; мають загальнообов'язковий характер для всіх суб'єктів конституційно-правових відносин тощо).

Література:

1. Конституційні права, свободи і обов'язки людини і громадянина в Україні / За ред. акад. НАН України Ю. С. Шемшученка. - К.: Юридична думка, 2008. - 252 с.

2. Кравченко В. В. Конституційне право України: Навч. посіб. - Вид.6-те, випр. та доповн. - К.: Атіка, 2009. - 608 с.
3. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Конституційне право України: Підручник. - К.: Правова єдність, 2010. - 432 с.
4. Совгіря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України: Навч. посіб. - К.: Юрінком Інтер, 2007. - 632 с.
5. Теліпко В. Е. Конституційне та конституційно-процесуальне право України: Навч. посіб. - К.: Центр учбової літератури, 2009. - 568 с.
6. Шляхтун П. П. Конституційне право України: Підруч. - К.: Освіта України, 2008. - 592 с.

Саркісян С. Х.,
асистент кафедри конституційного,
адміністративного та міжнародного права
Маріупольського державного університету

СУДОВИЙ ЗАХИСТ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ЛЮДИНИ НА ПРАЦЮ В УКРАЇНИ

Конституція України, визнавши людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпеку найвищою соціальною цінністю, встановила широкий перелік прав людини і громадянина. Особливе місце в системі цих прав займають трудові права, головним з яких є право на працю, яке включає можливість кожної людини заробляти собі на життя працею, яку вона вільно обирає або на яку вільно погоджується.

В той же час з посиленням ринкових процесів в економіці і послабленням регулюючої і контролюючої дії держави, працедавцями стало частіше порушуватися право на працю, закріплене в Основному законі держави. Переважно це пов'язано зі зміною соціально-економічних умов, невідповідністю чинного законодавства новим міждержавним відносинам, невідповідністю існуючої системи правозастосовних органів до розгляду безперервно зростаючого числа звернень працівників в різні інстанції за захистом прав.

Основним механізмом захисту порушених прав і свобод людини є суд. До основних завдань суду відноситься захист усіх, без виключення, прав і свобод. У цивілізованому суспільстві суд є надійним гарантом прав і свобод особи в конфліктних відносинах, що виникають між громадянином і державою.

Питання забезпечення конституційних прав і свобод судовими органами частково досліджувалися в доктринальних юридичних джерелах. Їх аналіз засвідчує, що вже написані монографічні праці щодо забезпечення усіх прав і свобод, окремих їх груп, окремих прав. Однак аналіз судового захисту права на працю у конституційних нормах України ще не проводився.

Метою статті є дослідження судового захисту конституційного права людини на працю в Україні.

Відповідно до ст. 43 Конституції України кожен має право на працю, яке включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно вибирає або на яку вільно погоджується. Держава створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії і роду трудової діяльності, реалізовує програми професійно-технічного навчання, підготовки і перепідготовки кадрів відповідно до громадських потреб. Використання примусової праці забороняється. Кожен має право на належні, безпечні і здорові умови праці, на заробітну плату, не нижче тієї, що встановлена законом. Громадянам гарантується захист від незаконного звільнення. Право на своєчасне отримання винагороди за працю захищається законом.

Слід зазначити, що в діючій Конституції України, з'явилася нова регламентація права на працю в порівнянні з попереднім розвитком радянського конституційного права на працю, де одночасно з правом на працю був закріплений обов'язок працювати. Свого часу А. І. Процевський стверджував, що «право на працю і обов'язок працювати слід розглядати

як об'єктивні категорії, що взаємно доповнюють один одного, визначають правові основи життя і діяльності громадян» [6, с. 14]. В цілому, хоч і було закріплено право на працю в радянських Конституціях, але реалізовано бути не могло з тієї причини, що одночасно з ним був закріплений обов'язок працювати. Адже право – це завжди міра можливої поведінки, тобто воно може бути здійснене, а може бути і не здійснено суб'єктом права. В той же час закріплений обов'язок працювати нівелював це право, зводив нанівець міру його реалізації. Сьогодні в Україні, праця стала вільною, і право перестало породжувати обов'язок кожного працездатного громадянина своєї держави працювати.

Як вказують А. Н. Колодій та А. Ю. Олійник, закріплення прав, свобод і обов'язків громадян на конституційному рівні є найважливішим у нормативному регулюванні правового статусу особи будь-якої держави. Адже у випадку, коли правам, свободам і обов'язкам людини і громадянина не відведено належної уваги в Основному законі, вони можуть перетворитися в декларації і не мати практичного використання [4, с. 165].

На думку В. Ф. Погорілко, права і свободи людини і громадянина – це забезпечені Конституцією та іншими законами України можливості мати, володіти, користуватися і розпоряджатися економічними, політичними, культурними та іншими соціальними цінностями, благами, користуватися свободою дій і поведінки у межах закону [5, с. 6].

О. Ф. Фрицький визначає конституційні права і свободи як встановлені Українською державою, закріплені в її Конституції та інших законах певні можливості, які дають можливість кожній людині і громадянину обирати варіант своєї поведінки, користуватися економічними й соціально-політичними свободами та соціальними благами як в особистих, так і в суспільних інтересах [9, с. 127].

За допомогою конституційних прав і свобод людини і громадянина регулюються найбільш життєво важливі відносини і зв'язки особи з державою, тому вони є основними, фундаментальними. Проте закріпити право або свободу в Основному законі ще не означає забезпечити гарантії їх захисту.

Погодимось з Ю. С. Разметаевой в тому, що права людини є фундаментальною цінністю громадянського суспільства. Вчений обґрунтовує це тим, що, по-перше, вони в рівній мірі належать кожному членові суспільства та обкреслюють йому певний простір свободи, в якому можлива реалізація потреб людини, і межі, за якими починається відповідний простір інших. По-друге, права людини містять ідею гідності, повагу і до інших, і до себе, передбачають відношення до іншої людини як до такого ж носія прав, тобто як до рівного. По-третє, міра захищеності прав людини, можливості їх реалізації є показником ефективності громадянського суспільства, гарантією захисту індивідів від свавілля як з боку інших людей, так і держави [7, с. 109-112].

Так, перший розділ Конституції України «Загальні засади» задекларував, що людина, її права і свободи є найвищою цінністю, а держава відповідальна за їх дотримання [1, с. 3]. Конституція має найвищу юридичну силу; закони та інші правові акти визначають і гарантують права і свободи людини і громадянина згідно із загальноновизнаними принципами міжнародного права [1, с. 9].

Істотним в Основному Законі є те, що кожен має право захищати свої права і свободи будь-якими не забороненими законом способами [1, с. 55]. Статті 8, 55 [1] констатують, що права і свободи людини і громадянина гарантовано забезпечуються правосуддям.

Як відмічає М. Савенко, право на судовий захист є однією з найважливіших гарантій права на працю в сучасних умовах і передбачає можливість примусового відновлення порушених трудових прав. Сьогодні право на судовий захист є одним з основних і найефективніших засобів захисту конституційного права на працю [8, с. 3-9].

Таким чином, закріплюючи на конституційному рівні право на працю, держава визнає те, що належить кожному від народження – свободу розпорядження своїми здібностями до праці, вільний вибір роду діяльності і професії. З іншого боку, держава зобов'язана забезпечити судовий захист цих прав на своїй території, оскільки судовий захист – одна з найважливіших гарантій державного захисту.

На увагу заслуговують рекомендації О. С. Боевой про створення трудових судів подібно до іноземних держав з метою ефективнішого захисту конституційного права на працю [2]. Так, наприклад, суди спеціальної юрисдикції, трудові суди, діють в Англії, Франції, Німеччині, Іспанії, Швейцарії, Бельгії, Данії, Ісландії, Швеції, Кіпрі, Люксембурзі, Польщі, Фінляндії, Ізраїлі, Бразилії та ін.

І. Я. Кисельов відмічає, що, як правило, трудові суди функціонують на основі правил цивільно-процесуального законодавства, тобто, розглядають спори на підставі змагальності, диспозитивності. Проте процедура розгляду справ в трудових судах швидше і менше за вартістю, ніж в звичайних судах; відсутні деякі формальності, властиві цивільному процесу; суди виявляють велику ініціативу у веденні судового процесу, в отриманні доказів. Велике значення приділяється спонуканню сторін до примирення на всіх стадіях процесу, для цієї мети у ряді країн має місце спеціальна досудова стадія, майже позбавлена процедурних формальностей. Трудові суди доступніші для працівників, ніж звичайні [3, с. 177].

Саме створення трудових судів повинне сприяти позитивним змінам в здійсненні правосуддя, оскільки, по-перше, в деякій мірі спрощується процедура звернення до відповідного суду, удосконалюється судочинство відповідних категорій справ; по-друге, при цьому спостерігається процес підвищення рівня кваліфікації суддів з огляду на те, що застосування законів відбувається в обмеженому крузі правовідносин.

Судовий захист конституційного права на працю в Україні виходить за його межі, що підтверджує демократичну спрямованість розвитку держави, яка допускає звернення за захистом прав і свобод в міжнародні правові інституції (після використання усіх національних засобів правового захисту), у тому числі, до Європейського суду з прав людини [1, с. 55].

На підставі проведеного дослідження конституційного права на працю і його судового захисту в Україні, можна зробити наступні висновки:

- Конституція України спрямована на забезпечення права на працю;
- судовий захист конституційного права на працю – одна з найважливіших гарантій його державного захисту;
- конституційне право на працю захищене судом;
- судовий захист конституційного права на працю – це механізм примусового відновлення державою порушених прав.

Україні необхідно продовжувати прагнути до гармонізації власних законодавчих баз у сфері регулювання права на працю з європейським правом, до їх універсалізації, що надійно захистить права громадян, які мешкають як в межах держав, так і закордоном.

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 43.
2. Боева О. С. Судовий захист права на працю: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.05 / О. С. Боева; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2009. – 20 с.
3. Киселев И. Я. Организация и деятельность трудовых судов: зарубежный опыт / И. Я. Киселев. – М., 1996. – С. 177.
4. Колодій А. М. Права людини і громадянина в Україні: навч. посіб. / А. М. Колодій. А. Ю. Олійник. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – 336 с.
5. Погорілко В. Ф. Права та свободи людини і громадянина в Україні / В. Ф. Погорілко, В. В. Головченко, М. І. Сірий. – К.: Ін Юре, 1997. – 52 с.
6. Процевский А. И. Гуманизм норм советского трудового права / А. И. Процевский. – Х.: Вища школа, 1982. – 149 с.
7. Разметаева Ю. С. Права людини як фундаментальна цінність громадянського суспільства: до постановки питання / Ю. С. Разметаева // Юридический вестник. – 2006. – №1. – С. 109-112.
8. Савенко М. Забезпечення прав і свобод людини і громадянина та їх захист органами конституційної юрисдикції / М. Савенко // Право України. – 1999. – № 2. – С. 3-9.

9. Фрицький О. Ф. Конституційне право України: підручник. – 3-є вид., перероб. і доп. / О. Ф. Фрицький. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.

Сидоренко А. М.,
студентка 2 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ВИБОРІВ У ВЕРХОВНУ РАДУ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Верховна Рада України – єдиний законодавчий орган державної влади України, який має колегіальну будову і складається з чотирьохсот п'ятдесяти народних депутатів України, обраних строком на п'ять років на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування.

Народним депутатом України може бути обрано громадянина України, який на день виборів досяг двадцяти одного року, має право голосу і проживає в Україні протягом останніх п'яти років.

Не може бути обраним до Верховної Ради України громадянин, який має судимість за вчинення умисного злочину, якщо ця судимість не погашена і не знята у встановленому законом порядку.

До повноважень Верховної Ради України належить:

- 1) внесення змін до Конституції України в межах і порядку, передбачених розділом XIII цієї Конституції;
- 2) призначення всеукраїнського референдуму з питань, визначених статтею 73 цієї Конституції;
- 3) прийняття законів;
- 4) затвердження Державного бюджету України та внесення змін до нього, контроль за виконанням Державного бюджету України, прийняття рішення щодо звіту про його виконання;
- 5) визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики;
- 6) затвердження загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля;
- 7) призначення виборів Президента України у строки, передбачені цією Конституцією;
- 8) заслуховування щорічних та позачергових послань Президента України про внутрішнє і зовнішнє становище України;
- 9) оголошення за поданням Президента України стану війни і укладення миру, схвалення рішення Президента України про використання Збройних Сил України та інших військових формувань у разі збройної агресії проти України;
- 10) усунення Президента України з поста в порядку особливої процедури (імпичменту), встановленому статтею 111 цієї Конституції;[1]

Верховна Рада України здійснює також інші повноваження, які відповідно до Конституції України віднесені до її відання.

Вибори депутатів здійснюються за змішаною системою:

- 1) 225 депутатів обираються за пропорційною системою у загальнодержавному багатомандатному виборчому окрузі за виборчими списками кандидатів у депутати від політичних партій ;
- 2) 225 депутатів обираються за мажоритарною системою відносної більшості в одномандатних виборчих округах .

Чергові вибори до Верховної Ради України проводяться в останню неділю жовтня п'ятого року повноважень Верховної Ради України.

Початок виборчого процесу чергових виборів оголошує Центральна виборча комісія в строки, встановлені Законом.

Виборчий процес включає такі етапи:

- 1) висування кандидатів у депутати;
- 2) утворення виборчих комісій (крім Центральної виборчої комісії);
- 3) реєстрація кандидатів у депутати;
- 4) проведення передвиборної агітації;
- 5) утворення спеціальних виборчих дільниць, що існують на тимчасовій основі;
- 6) складання списків виборців, їх перевірка та уточнення;
- 7) голосування;
- 8) підрахунок голосів виборців та встановлення підсумків голосування;
- 9) встановлення результатів виборів депутатів та їх офіційне оприлюднення;
- 10) припинення повноважень окружних та дільничних виборчих комісій.

Виборчий процес чергових виборів депутатів розпочинається за 90 днів до дня голосування. Центральна виборча комісія (ЦВК) оголошує про початок виборчого процесу не пізніше, ніж за 91 день до дня голосування.

Вибори депутатів проводяться у загальнодержавному окрузі, який включає в себе всю територію України та закордонні виборчі дільниці, та у 225 одномандатних округах.

ЦВК або окружна виборча комісія утворює виборчі дільниці, які можуть бути звичайними, спеціальними або закордонними.

Висування кандидатів у депутати партіями починається за 90 і закінчується за 79 днів до дня голосування.

Партія, кандидати у депутати від якої зареєстровані у загальнодержавному окрузі, кандидати у депутати мають право розпочати свою передвиборну агітацію з дня, наступного за днем прийняття виборчою комісією рішення про реєстрацію кандидатів у депутати.

Передвиборна агітація закінчується о 24 годині останньої п'ятниці перед днем голосування.

Голосування проводиться в спеціально відведених та облаштованих приміщеннях. На одній виборчій дільниці обладнується приміщення для голосування.

Голосування проводиться в день голосування з 8 години до 20 години без перерви. На закордонних виборчих дільницях голосування проводиться за місцевим часом країни, де утворені ці дільниці. За 5 хвилин до 20 години голова дільничної виборчої комісії оголошує про закінчення голосування та зачинення виборчої дільниці о 20 годині.

Голосування виборців на виборах депутатів здійснюється за допомогою виборчих бюлетенів.

Не пізніше, ніж на п'ятнадцятий день з дня голосування ЦВК на своєму засіданні встановлює результати виборів депутатів у загальнодержавному окрузі та в одномандатних округах [2].

Право на участь у розподілі депутатських мандатів отримують кандидати у депутати, включених до виборчих списків партій, що отримали п'ять і більше відсотків голосів виборців.

По одномандатних округах обраним вважається кандидат у депутати, який одержав більшу кількість голосів відносно інших кандидатів, які балотувалися у цьому одномандатному окрузі.

Центральна виборча комісія не пізніше, ніж на п'ятий день з дня встановлення результатів виборів офіційно оприлюднює результати виборів депутатів у газетах «Голос України» та «Урядовий кур'єр».

Пріоритетною рисою українського парламенту як органа законодавчої влади є його єдність, винятковість, універсальність у системі органів державної влади, що обумовлена насамперед унітарним характером нашої держави, його внутрішньою структурою.

Нині в Україні не існує інших органів законодавчої влади - загальнонаціональних чи місцевих - крім Верховної Ради.

Важливим стало б прийняття Виборчого кодексу, який гармонізував би виборче законодавство. Крім того, важливим є питання забезпечення незалежності ЦВК.

Невиконання цієї вимоги призведе у майбутньому до ще більшого розбалансування виборчого законодавства, що, у свою чергу, призведе до відхилення від загальноприйнятних європейських норм проведення демократичних виборів; розвести у часі вибори до Верховної Ради, що знімає проблеми, пов'язані із одночасним висуненням на посади в органи різних рівнів, надає можливості для більш ретельного кадрового підбору кандидатів; скасувати можливість участі у виборчому процесі блоків політичних партій; запровадити систему «відкритих» списків під час голосування за партії.

Важливим фактором покращення середовища, яке дає змогу працювати механізмам удосконалення виборчої системи, є культура виборця. Тому важливим є розвиток демократичних традицій проведення виборів, їхня пропаганда, звернення до кращих традицій української культури, які сприяють чесному і прозорому проведенню виборів, а також більш високій участі громадян у виборчому процесі.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про вибори народних депутатів України: Закон України 17.11.2011 № 4061-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 10/ 10-11. – Ст. 73.
3. Напрями вдосконалення виборчої системи України // Правовий тиждень. – 2008. – Вип. 16 (89). – 15 квіт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.legalweekly.com.ua/>

Скриннікова А. О.,
студентка 2 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ

Україна є демократичною державою, і верховенство права в усіх сферах життя держави є основоположним принципом існування нашої держави. Але не можна забувати, що існують як внутрішні, так і зовнішні загрози національній безпеці України. Протидія таким загрозам також є чинником забезпечення внутрішньої безпеки, при цьому основну роль відіграють правоохоронні органи України.

Актуальність дослідження полягає в тому, що правоохоронні органи є основним фактором забезпечення законності та охорони правопорядку, боротьби з правопорушеннями, охорони законних прав та інтересів громадян, суспільства та держави в цілому. Зараз в Україні триває реформування життєдіяльності суспільства та державних інституцій. Одним із його завдань є удосконалення системи правоохоронних органів держави, що стане запорукою ефективного виконання покладених на них завдань, підвищення рівня координації діяльності правоохоронних органів, покращення їх фінансового, матеріально-технічного, організаційно-правового і кадрового забезпечення.

Є перспективи впровадження нової моделі організаційної роботи правоохоронних органів з їх переорієнтацією на виконання обслуговувальної (сервісної) функції та підвищення культури правоохоронної роботи.

Значний вклад у дослідження статусу правоохоронних органів, визначення їх ролі та значення в системі державних органів внесли: В. Б. Авер'янова, О. М. Бандурка, Ю. П. Битяка, І. П. Голосніченка, А. П. Гель, В. В. Копейчиков, Н. С. Юзікова, В. Т. Маляренко, О. Р. Михайленко.

Метою статті є з'ясування місця правоохоронних органів України в механізмі забезпечення прав, свобод та законних інтересів осіб в правовідносинах та визначення ролі реформування правоохоронних органів України у формуванні правової держави.

В умовах розбудови України як правової держави, формування і розвитку правоохоронної системи як самостійного складного міжгалузевого утворення та

організаційної основи суспільної безпеки, неможливо не звернути увагу на роль правоохоронних органів у формуванні правової держави в умовах євроінтеграції України.

Визначені компоненти значною мірою обумовлюють порядок здійснення, ефективність, спрямованість і причинність правоохоронної діяльності, а також дають змогу говорити про існування певної правоохоронної системи, яка нагадує цілий комплекс найрізноманітніших теоретичних напрямів осмислення явища, складає комплексне уявлення про формування правової держави правоохоронними органами [4].

За кількістю суб'єктів і значущістю в державі правоохоронна діяльність посідає значне місце й постійно привертає увагу органів влади, політичних партій, засобів масової інформації, громадськості. Правоохоронна діяльність - багатоаспектна. Вона включає прийняття рішень, виконання певних дій та їх правові наслідки. Політичними, управлінськими та правовими рішеннями її спрямовано на блокування соціальних відхилень, локалізацію соціальної напруги або правових конфліктів. Правоохоронна діяльність є різновидом державної діяльності, що здійснюється з метою охорони права спеціально уповноваженими органами шляхом застосування юридичних заходів впливу, що проявляються у протидії виникненню та розвитку протиправних вчинків, нейтралізації та ліквідації шкідливих наслідків, правовій оцінці вчиненого, забезпеченні відповідного соціального результату, який базується на примусі [5, с. 68-72].

Оцінюючи стан правоохоронної системи на сьогоднішній день, можна зазначити, що суб'єкти цієї системи не бачать в громадянах потенційних правопорушників, а навпаки залучають громадян до участі у вирішенні суспільних справ в тому числі і в сфері правоохоронної діяльності.

Важливою особливістю правоохоронних органів є те, що їх діяльність є відкритою. Вони інформують органи влади і управління, громадські організації, населення і засоби масової інформації про свою діяльність, стан громадського порядку та заходи, що вживаються для цього. Правоохоронна система тісно взаємодіє з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, населенням. Цей критерій є одним з умов підвищення ефективності діяльності суб'єктів правоохоронної системи та здійснення реального демократичного цивільного контролю над правоохоронними органами.

В правоохоронній системі працюють спеціалісти-професіонали, які володіють спеціалізованими правовими знаннями, відповідними навичками роботи, кваліфіковано виконують юридично значущі дії, що визначають зміст їх роботи. Складність життєвих ситуацій, що вирішуються правоохоронцями, висока вимогливість правової процедури, особливість формально-абстрактного мислення і термінології юридичного спілкування передбачають, що цю роботу повинні здійснювати лише спеціально підготовлені фахівці [3, с. 17-22].

Основними об'єктами, які повинні захищатись системою державних органів, є особистість - її права та свободи; суспільство - його матеріальні і духовні цінності; держава - її конституційний лад, суверенітет і територіальна цілісність. Також слід зазначити, що одне з центральних місць у різноманітній та багатоплановій діяльності держави займає виконання завдань із забезпечення правопорядку та законності, охорони прав та свобод людини і громадянина, прав і законних інтересів державних та недержавних організацій, протидії правопорушенням [2]. Таким чином правоохоронні органи мають значний вплив на формування правової держави, а саме: забезпечуючи права та свободи людини і громадянина; охороняючи інтереси суспільства і держави від протиправних посягань; сприяючи дієвості всієї системи права України, національного законодавства; забезпечуючи громадський порядок і громадську безпеку; протидіє злочинності; вживає заходи щодо усунення причин та умов, які сприяли вчиненню правопорушень.

Резюмуючи слід зазначити що, правоохоронна система відіграє важливу роль у формуванні правової держави в Україні, здійснюючи свою активність у соціально-економічній і політичній сферах суспільного життя, під час забезпечення громадського порядку та громадської безпеки; у процесі провадження досудового слідства; здійснення

адміністративно-правової юрисдикції; під час проведення оперативно-розшукових заходів; у профілактичній діяльності; у зв'язку з виконанням адміністративних і судових рішень.

Отже, на сьогодні не викликає сумніву той факт, що правоохоронна система України потребує докорінної перебудови. Вона повинна сприйняти зарубіжний досвід у першу чергу у сфері децентралізації управління, координації дій окремих регіональних підрозділів у національному масштабі, стати більш гнучкою, оперативно, відповідально і рішуче давати відсіч різноманітним кримінальним посяганням на права людини і громадянина, на державний суверенітет та цілісність держави, на економічні та соціальні інтереси громадян, усього суспільства. Тому реформування правоохоронних органів є важливим кроком у становленні України, як міцної, правової, демократичної держави

Адже, показник ефективності роботи правоохоронних органів - це показник рівня розвитку країни.

Література:

1. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19. 06. 2003 № 964-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 39. – Ст. 351.
2. Білоус В. Т., Захарова О. С., Ковальський В. С. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України: підручник / В. Т. Білоус, О. С. Захарова, В. С. Ковальський та ін.; відп. ред. В. Т. Маляренко. – Київ: Юрінком Інтер, 2007. – 376 с.
3. Лукашевич В. Г., Негодченко О. В. Місце і роль правоохоронних органів у системі державної влади та місцевого самоврядування / В. Г. Лукашевич, О. В. Негодченко // Вісник Одеського університету внутрішніх справ. – 1997. – № 1. – С. 17–22.
4. Чумак В. Реформування правоохоронної системи України / В. Чумак [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: http://www.icps.com.ua/doc/chumak_reform.doc.
5. Кучук А. Правоохоронна діяльність: стан наукової розробки проблеми / А. Кучук // Господарство, підприємництво і право. – 2005. – №72. – С. 68-72.

Сущенко В. А.,
аспірант кафедри конституційного,
адміністративного та міжнародного права
Маріупольського державного університету

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ РЕЖИМ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Відповідно до статті 17 Конституції України, однією з найважливіших функцій держави є захист її суверенітету і територіальної цілісності. Зміст цієї функції полягає у протидії незаконним антидержавним проявам (рухам), пов'язаним з насильницькою зміною чи поваленням конституційного ладу, захопленням державної влади тощо.

Основним засобом реагування на такі прояви є каральна політика держави (притягнення винних до відповідальності). Водночас, коли антидержавні дії набувають організованого та масштабного характеру, чи не єдиним способом реагування на них залишаються антитерористичні заходи.

Так, відповідно до указу Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13.04.2014 «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України» від 14.04.2014 № 405/2014 на території Донецької та Луганської областей розпочата та проводиться антитерористична операція (далі – АТО).

Проведення АТО регламентовано Законами України «Про боротьбу з тероризмом», «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції», наказами керівників Антитерористичного центру при Службі безпеки України.

Разом з цим, наразі актуальним залишається питання щодо конституційно-правових підвалин АТО. Зокрема, її проведення пов'язано з обмеженням конституційних прав і свобод фізичних та юридичних осіб, однак у Конституції України положень про це не передбачено.

Наприклад, ч. 1 ст. 14, ст. 14-1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» встановлено можливість введення у районі проведення АТО спеціального режиму в'їзду-виїзду громадян та переміщення товарів. Однак, такий спеціальний режим обмежує свободу пересування громадян (стаття 33 Конституції України).

Крім того, ч. 3 ст. 14 зазначеного Закону унормовано можливість превентивного затримання громадян на строк понад 72 години. Проте, ч. 2 ст. 29 Основного закону України прямо заборонено затримання на строк більш як 72 години без вмотивованого рішення суду. Нарешті, за ч. 2 ст. 14 Закону України «Про боротьбу з тероризмом», у районі проведення антитерористичної операції можуть вводитися тимчасові обмеження прав і свобод громадян, що заборонено ч. 1 ст. 64 Конституції України.

У зв'язку з цим, виникає закономірне питання про конституційність таких обмежень, їх відповідність міжнародним правозахисним стандартам.

Допустимість обмеження конституційних прав і свобод регламентовано ч. 1 ст. 64 Конституції України, за якою такі права і свободи не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених самою Конституцією.

Виключення, коли допускають зазначені обмеження, визначено ч. 2 ст. 64 Конституції України. За положеннями цієї норми, окремі обмеження прав і свобод можуть встановлюватися в умовах воєнного або надзвичайного стану з зазначенням строку дії цих обмежень.

Поняття воєнного і надзвичайного станів надано у Законах України «Про правовий режим воєнного стану» та «Про правовий режим надзвичайного стану» відповідно.

Так, воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень (ст. 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану»).

Надзвичайний стан – це особливий правовий режим, який може тимчасово вводиться в Україні чи в окремих її місцевостях при виникненні надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру не нижче загальнодержавного рівня, що призвели чи можуть призвести до людських і матеріальних втрат, створюють загрозу життю і здоров'ю громадян, або при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства і передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування відповідно до цього Закону повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення безпеки і здоров'я громадян, нормального функціонування національної економіки, органів державної влади та органів місцевого самоврядування, захисту конституційного ладу, а також допускає тимчасове, обумовлене загрозою, обмеження у здійсненні конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень (ст. 1 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану»).

На теперішній час АТО не підпадає під жодне з зазначених понять.

Так, АТО – це комплекс скоординованих спеціальних заходів, спрямованих на попередження, запобігання та припинення терористичної діяльності, звільнення заручників, забезпечення безпеки населення, знешкодження терористів, мінімізацію наслідків терористичної діяльності (абз. 13 ст. 1 Закону України «Про боротьбу з тероризмом»).

Тобто, з огляду на найвищу юридичну силу та пряму дію норм Конституції України, на теперішній час АТО не може бути підставою для обмеження конституційних прав і свобод.

Разом з цим, масовий антидержавний характер та істотні суспільно-небезпечні наслідки діяльності терористичних організацій зумовлюють практичну необхідність боротьби з ними та приведення у відповідність законодавчого регулювання АТО.

Наразі існують два основні шляхи адаптації (усунення колізій) Основного закону України та законодавства про АТО:

1) внесення змін до Конституції України. Зокрема, до ч. 2 ст. 64 Конституції України слід додати, що обмеження конституційних прав і свобод також тимчасово допускаються під час проведення АТО.

Однак цей спосіб є процедурно складним (внесення змін до Конституції України здійснюється за спеціальним ускладненим порядком – розділ XIII Конституції України) й може свідчити про звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод (забороняється ч. 3 ст. 22 Конституції України);

2) визначення АТО як виду військового стану. Зазначене допоможе уникнути вищевказаних юридичних перепон, але встановить для АТО додаткові регламентні вимоги щодо порядку введення, функціонування, припинення тощо.

Крім того, при використанні цього шляху АТО матиме ті самі обмеження, що й військовий стан. Зокрема, превентивне затримання особи на строк понад 72 години (ч. 3 ст. 14 Закону України «Про боротьбу з тероризмом») все одно буде неприпустимим, оскільки воно обмежує право на особисту недоторканість (ст. 29 Конституції України), а останнє заборонено навіть в умовах воєнного або надзвичайного стану (ч. 2 ст. 64 Конституції України).

Визначення конституційно-правового режиму АТО є обов'язковою передумовою для правомірного захисту державного суверенітету та підтримання обороноздатності України. Відсутність конституційних підвалин нівелює реалізацію зазначених завдань та перешкоджає виконанню державою покладених на неї зобов'язків. З огляду на це, наразі необхідно належно регламентувати конституційно-правові засади АТО та привести їх у відповідність до міжнародно-правових стандартів.

Томін А. Л.,
студент 2 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ

Питання про права і свободи громадянина є складовою частиною проблем фактичного становища особи в суспільстві й державі. Воно визначається не тільки юридичними нормами, а й іншими соціальними нормами і називається суспільним статусом особи.

Поняттям «статус» охоплюються тільки основні права, свободи і обов'язки людини і громадянина, повнота реалізації яких зумовлюється громадянством і правосуб'єктністю індивіда, а також гарантіями реалізації цих його можливостей. Статус і умова його забезпечення складають загальне правове становище особи

Загальний правовий статус – це статус особи як громадянина держави, члена суспільства. Він визначається насамперед Конституцією держави і не залежить від різних поточних обставин, наприклад, сімейного стану, посади. Цей статус є єдиним і однаковим для усіх, характеризується відносною статичністю, узагальненістю, змістом такого статусу є головним чином ті права й обов'язки, які надані і гарантовані всім Конституцією. Загальний правовий статус є базовим, вихідним для всіх інших, по ньому можна судити про характер, соціальну природу і ступінь демократичності суспільства [1, с. 117].

Більш суттєвою в науці конституційного права є інша проблема – проблема ототожнення інститутів прав і обов'язків із правовим статусом. Звичайно, немає розходжень у тому, що серцевину, основу правого статусу людини і громадянина (особи) складають права, свободи й обов'язки індивіда, закріплені в Конституції та інших важливих

законодавчих актах. Це головним чином і визначає правове становище особи у суспільстві і державі, її роль, можливості, участь у державних справах. Проте, як слушно зазначають дослідники, правове становище залежить і від інших факторів. Зокрема, категорично виступили проти отождолення інститутів прав і обов'язків із правовим статусом Ю. М. Тодика та О. Ю. Тодика [3, с. 151]. На їхню думку, правове становище особи, або, точніше, основи її правового становища складають комплексний конституційно-правовий інститут, складовою частиною якого є основні права свободи й обов'язки громадян.

Деякі права і свободи встановлюються на рівні конституції, інші – в поточному законодавстві. Вибір форми їх закріплення визначається рядом чинників, до яких належать: а) значущість відповідного конституційного права, свободи для людини і суспільства; б) вихідний або похідний характер належності людини цього права і свободи; в) особливі юридичні якості основних прав і свобод та специфіка їх реалізації [4, с. 136].

Конституція України закріплює ті права, свободи і обов'язки, які життєво важливі і соціально необхідні для окремої людини і нормального функціонування суспільства, держави. Конституційні права і свободи є ядром правового статусу особи, основою інших прав, які встановлюються іншими галузями права України.

Основні права і свободи закріплюються за кожною людиною і громадянином. Усі інші (неосновні) права і свободи пов'язані з різними статусами, яких набуває особа. Характерною рисою основних прав, свобод і обов'язків є те, що вони рівні і єдині для всіх без винятку для кожної людини, громадянина, не набуваються і не відчужуються за волею громадянина, а належить йому за фактом належності до громадянства, вони невіддільні від правового статусу і можуть бути втрачені лише щ втратою громадянства. Конституційні права і свободи людини і громадянина – це невід'ємні права і свободи, які належать особі від народження, є основою правового статусу, закріплені в конституції держави і мають найвищий юридичний захист [2, с. 60].

Література:

1. Конституційне право України / за ред. Ю. М. Тодика, В. С. Журавського. - К.: Ін Юре, 2002. – 544 с.
2. Рабінович П. М. Права людини і громадянина: навч. посібник / П. М. Рабінович, М. І. Хавронюк. – К.: Атіка, 2004. – 464 с.
3. Тодика Ю. М. Конституційно-правовий статус людини і громадянина в Україні / Ю. М. Тодика, О. Д. Тодика. – К.: Ін Юре, 2004. – 368 с.
4. Фрицький О. Ф. Конституційне право України: підручник / О. Ф. Фрицький. – К.: Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.

Топузов Д. І.,
студент 3 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

АДМІНІСТРАТИВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ

Адміністративна відповідальність становить особливий вид юридичної відповідальності. В юридичній літературі проблемам адміністративної відповідальності приділялось та приділяється чимало уваги.

Водночас, дослідження з проблемних питань адміністративної відповідальності неповнолітніх не втрачає своєї актуальності, оскільки в наукових працях більша увага приділялась профілактичній (попереджувальній) діяльності правопорушень, які вчинюються неповнолітніми. Зазначеним зумовлюється удосконалення теоретико-правових засад адміністративної відповідальності в цілому та неповнолітніх осіб як спеціальних суб'єктів адміністративної відповідальності зокрема.

Метою роботи є розгляд особливостей адміністративної відповідальності неповнолітніх.

Відповідно до мети в роботі були поставлені та вирішені такі завдання:

- 1) з'ясувати поняття неповнолітньої особи, її право та дієздатність;
- 2) вивчити поняття, сутність і підстави адміністративної відповідальності;
- 3) визначити заходи впливу, що застосовуються до неповнолітніх;
- 4) вивчити солідарну відповідальність за адміністративні правопорушення, вчинені неповнолітніми;
- 5) проаналізувати адміністративну відповідальність неповнолітніх на загальних підставах;
- 6) визначити шляхи вирішення питань з адміністративною відповідальністю неповнолітніх.

Об'єктом дослідження є система чинного законодавства, що визначає адміністративну відповідальність неповнолітніх.

Предмет дослідження - норми адміністративного права, що регулюють адміністративну відповідальність неповнолітніх.

Методологію дослідження склали метод діалектичного матеріалізму, позитивно-правовий, системний, історичний і порівняльно-правовий методи, застосовувані у руслі інтегрального підходу до змісту дослідження і опрацьовуваних джерел.

Щодо особливих ознак адміністративної відповідальності неповнолітніх, то до них слід віднести:

1) адміністративну відповідальність, що носить виховний та нематеріальний характер, оскільки до неповнолітніх у віці від 16 років до 18, як правило, застосовуються заходи впливу, які не є адміністративними стягненнями, зокрема це: зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого; застереження; догана або сувора догана; передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання;

2) за вчинення адміністративних правопорушень в окремих випадках неповнолітні віком від 16 до 18 років можуть нести адміністративну відповідальність на загальних підставах (у разі вчинення дрібного розкрадання, порушення правил дорожнього руху, дрібного хуліганства, стрільби з вогнепальної зброї у населених пунктах, злісної непокори законній вимозі або розпорядженню працівника міліції і порушення правил поведження з вогнепальною зброєю та боєприпасами). Однак і в цих випадках не виключається застосування заходів, передбачених ст. 24-1, якщо з урахуванням характеру вчиненого правопорушення і особи порушника до нього доцільніше застосувати саме ці заходи. Винятком із цього правила є вчинення неповнолітньою особою злісної непокори законному розпорядженню або вимозі працівника міліції, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця (ст 185 КУпАП.),

3) до неповнолітніх не застосовується адміністративний арешт згідно зі ст. 32 КУпАП;

4) справи про адміністративні правопорушення неповнолітніх, вчинені особами віком від 16 років до 18, розглядають судді районних, районних у місті, міських чи районних судів, які наділені правом притягнення до адміністративної відповідальності цієї категорії суб'єктів, отже, адміністративна відповідальність неповнолітніх носить лише судовий характер;

5) вчинення правопорушення неповнолітнім є обставиною, що пом'якшує відповідальність;

6) коли під час вчинення адміністративного правопорушення шкоду заподіяно неповнолітньому, який досяг 16 років і має самостійний заробіток, а сума шкоди не перевищує одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян, суддя має право покласти на неповнолітнього відшкодування заподіяної шкоди або зобов'язати своєю працею усунути її;

7) інтереси особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, і потерпілого, які є неповнолітніми або особами, які через свої фізичні або психічні вади не можуть самі

здійснювати свої права у справах про адміністративні правопорушення, мають право представляти їх законні представники (батьки, усиновителі, опікуни, піклувальники);

8) для встановлення стану загального розвитку неповнолітнього, рівня його розумової відсталості та з'ясування питання, чи міг він повністю усвідомлювати значення своїх дій і якою мірою міг керувати ними, може бути проведена експертиза спеціалістами в галузі дитячої та юнацької психології, або зазначені питання можуть бути поставлені на вирішення експерта-психіатра.

Аналіз окремих статей КУпАП свідчить про те, що особа може бути суб'єктом адміністративного проступку лише по досягненні нею певного віку, з якого вона, на думку законодавця, на момент скоєння проступку повинна володіти таким рівнем свідомості, фізичного та психічного розвитку, що дозволяє їй правильно оцінити суспільну значимість і сенс вчиненого правопорушення. Згідно зі ст. 12 КпАП адміністративній відповідальності підлягають особи, яким на момент вчинення протиправного діяння виповнилося 16 років, а іноді - лише тоді, коли особа досягла повноліття - 18 років (наприклад, ст.ст. 207, 211 КУпАП тощо).

Тобто, не будь-яка особа, яка вчинила адміністративний проступок, визнається його суб'єктом з точки зору складу цього проступку. Законодавством передбачені і протилежні випадки, коли особа фактично підпадає під ознаки суб'єкта адміністративного проступку, але в силу певних причин не може особисто нести адміністративну відповідальність, зокрема, це стосується неповнолітніх.

Наприклад, ст. 184 КУпАП встановлює, що вчинення неповнолітніми віком від 14 до 16 років адміністративного проступку, тягне за собою накладення штрафу на батьків чи осіб, які їх замінюють. Стаття 307 КУпАП, яка регламентує строки і порядок виконання постанови про накладення штрафу, передбачає стягнення штрафу з батьків осіб віком від 16 років до 18, які вчинили адміністративне правопорушення, але не мають можливості самостійно його сплатити. В таких випадках, погоджуємося з тим, що зазначає В. К. Колпаков, а саме що прослідковується відповідальність за винні діяння третіх осіб.

Слід погодитись з тим, що адміністративна відповідальність неповнолітніх - це регламентована адміністративно-деліктними нормами реакція з боку уповноважених суб'єктів на діяння неповнолітніх осіб, які проявилися у порушенні ними встановлених законом заборон або невиконанні покладених на них обов'язків, що полягає у застосуванні до винних осіб заходів впливу у вигляді позбавлень особистого, майнового або фізичного характеру. Основними ознаками неповнолітнього суб'єкта адміністративного проступку є його вік і осудність. Вік завжди характеризується і супроводжується усвідомленою вольовою поведінкою, а в момент вчинення правопорушення - ще й заподіянням якої-небудь шкоди. З огляду на це, слід зазначити, що поняття загальних ознак неповнолітнього правопорушника пов'язане з характеристикою інтелектуально-вольового відношення до дій і наслідків. Отже, розглядаючи вік з різних правових, психологічних, медичних позицій, перш за все, необхідно говорити про волю особи, яка лежить в основі її усвідомленої протиправної поведінки і має особливе значення для адміністративно-правового дослідження віку адміністративної відповідальності суб'єкта правопорушення.

Література:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст.141.
2. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ України у 2005 році. Аналітично-статистичний збірник: законність, статистика, практика. - К.: МВС, 2006. – 54 с.
3. Карпюк Г. Кожен десятий злочин – за підлітками / Г. Карпюк // Іменем Закону. - № 45. – С.8-11.
4. Додин Є. В. Административная деликтология – Одесса.: АО БАХВА, 1997. –112 с.
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – Додаток до № 51. – Ст. 1122.
6. Герасименко Є. Суб'єкт адміністративного проступку / Є. Герасименко // Право України. – 1999. – № 4. – С. 41-44.

ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ ТА ЙОГО ПОВНОВАЖЕННЯ В СФЕРІ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

Президент є главою держави в країнах із республіканською формою правління. Він є носієм верховної державної влади і вищим представником держави у її відносинах з іншими країнами.

Ядро конституційно-правового статусу Президента становлять норми Конституції України, які визначають функції та повноваження глави держави. Загальну систему функцій Президента України становлять: забезпечення єдності державної влади, представництво Держави, забезпечення державного суверенітету та національної безпеки України, забезпечення реалізації основних прав і свобод громадян, установча, нормотворча, кадрова функція, а також керівництво зовнішньополітичною діяльністю [3].

Здійснюючи функцію гаранта додержання Конституції України, Президент наділений правом законодавчої ініціативи, що дозволяє йому порушувати питання щодо реалізації конституційних положень, приведення чинного законодавства відповідно до Конституції України. Відповідно до розділу V Конституції України Президент України є главою держави. Основні повноваження Президента у сфері виконавчої діяльності закріплено в ст. 106 Конституції України. Деякі повноваження в цій сфері Президент України здійснює за згодою Верховної Ради України, інші - самостійно чи за поданням Прем'єр-міністра України. на думку В. Мельниченка, «засвідчує несамотійність органів виконавчої влади у здійсненні ними своїх повноважень» [2].

За згодою Верховної Ради України Президент України призначає Прем'єр-міністра України; призначає на посаду та звільняє з неї за згодою Верховної Ради України Голову Антимонопольного комітету України, Голову Фонду державного майна України, Голову державного комітету телебачення і радіомовлення України.

За поданням Прем'єр-міністра України Президент України призначає членів Кабінету Міністрів України, керівників інших центральних органів виконавчої влади, а також голів місцевих державних адміністрацій і припиняє їхні повноваження на цих посадах; утворює, реорганізовує й ліквідує за поданням Прем'єр-міністра України міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, діючи в межах коштів, передбачених на утримання органів виконавчої влади.

Президент України скасовує акти Кабінету Міністрів України; є Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України; призначає на посади та звільняє з посад вище командування Збройних Сил України, інших військових формувань; здійснює керівництво у сфері національної безпеки та оборони держави; очолює Раду національної безпеки й оборони України, яка є координаційним органом з питань національної безпеки й оборони при Президентові України; вносить до Верховної Ради України подання про оголошення стану війни та приймає рішення про використання Збройних Сил України в разі збройної агресії проти України; приймає відповідно до закону рішення про загальну або часткову мобілізацію й введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях у разі загрози нападу, небезпеки державній незалежності України; приймає в разі необхідності рішення про введення в Україні або в окремих її місцевостях надзвичайного стану, а також оголошує в разі необхідності окремі місцевості України зонами надзвичайної екологічної ситуації - з наступним затвердженням цих рішень Верховною Радою України; присвоює вищі військові звання, вищі дипломатичні ранги та інші вищі спеціальні звання й класні чини. Президент України приймає рішення про прийняття до громадянства України та припинення громадянства України, про надання притулку в Україні; здійснює помилування. Президент України підписує закони, прийняті Верховною Радою України; має право вето щодо

прийнятих Верховною Радою України законів із наступним поверненням їх на повторний розгляд Верховної Ради України.

На основі й на виконання Конституції та законів України Президент України видає укази й розпорядження, які є обов'язковими до виконання на території України. У випадках, передбачених ч. 4 ст. 106 Конституції України, акти Президента України скріплюють підписами Прем'єр-міністр України й міністр, відповідальний за акт і його виконання.

Отже, Президент є гарантом державного суверенітету та територіальної цілісності України. На Президента покладений обов'язок приймати рішення та виконувати дії, спрямовані на захист і зміцнення державного суверенітету, збереження цілісності та недоторканності території України в межах існуючих кордонів. Аналіз місця і ролі Президента України в механізмі здійснення виконавчої влади дає змогу стверджувати, що Президент України має досить вагомі позиції у формуванні, визначенні загальних пріоритетів та контролі виконавчої влади тощо, але відповідну діяльність глава держави обов'язково має узгоджувати та поділяти з Верховною Радою України.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141
2. Мельниченко В. Пошуки моделі державного управління тривають / В. Мельниченко // Віче- 1999. - № 12. - С. 3-21.
3. Юсупов В. А. Теория административного права. - М., 1985.

Хоменко О. М.,
студентка 4-го курсу
юридичного факультету
Національного університету
державної податкової служби України

ЗАХИСТ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ЖІНОК В УКРАЇНІ

Жінка – це запрошення в щастя.

Ш.Бодлер

У ст.3 Конституції України проголошується: «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визначаються в Україні найвищою цінністю. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [1]. Тому основні права й свободи не тільки визнаються державою, але й захищаються як необхідна умова її існування. Забезпечення прав і свобод людини - це створення умов для здійснення прав і свобод людини. Реальний захист прав людини належить до найгостріших проблем української дійсності. В останні роки це питання є предметом серйозного наукового аналізу. Конституційне прагнення розвинути і зміцнювати демократичну державу неможливо реалізувати без утвердження в суспільній свідомості і соціальній практиці невідчужуваних прав і свобод людини, нормативного закріплення їх гарантій.

Актуальність даної теми полягає у зосередженні уваги громадян та суспільства на проблемі досягнення паритетного становища жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства шляхом правового забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, ліквідації дискримінації за ознакою статі та застосування спеціальних тимчасових заходів, спрямованих на усунення дисбалансу між можливостями жінок і чоловіків реалізувати рівні права, надані їм Конституцією і законами України.

Метою цієї статті є дослідження основних юридичних аспектів захисту основних конституційних прав жінок.

Безумовно жінка рівна у своїх правах з чоловіком і їй наявний весь спектр соціальних, політичних, особистих та економічних прав які гарантуються основним законом держави, але як показує практика дійсність не є такою безхмарною. Зокрема якщо провести аналіз статистичних даних Державної служби статистики то можна отримати не втішні результати такі як: на 4-6 годин більше працює жінка, ніж чоловік, праця в домашньому господарстві не

враховується як продуктивна, а тому не оплачується й не враховується в пенсійних схемах; 98.6% жінок серед працівників дошкільних закладів, 84,5 % – в середніх школах. Загалом, жінки працюють у соціально важливих, але низько оплачуваних державних секторах (наприклад, освіта, охорона здоров'я та соціальні послуги) [4].

На міжнародному рівні в русі за права жінок виділяються дві основні фази. Перша - це фаза боротьби проти дискримінації, яка завершилася прийняттям ООН у 1979 р. Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. Цей документ регулює питання захисту жінок від дискримінації в сфері охорони здоров'я і освіти, ставлення до них з боку суспільства, участі в політичному житті та рівності прав в сім'ї. Друга фаза почалася в 80-ті рр. XX ст. У цей час питання насильства проти жінок і підхід до прав жінок в контексті захисту прав людини вийшли на передній план. Важлива роль в розробці та реалізації заходів і програм із поліпшення становища жінок, окрім згаданої Комісії зі становища жінок, належить Жіночому Фонду розвитку ООН (ЮНІФЕМ) та Міжнародному навчальному і науково-дослідному інституту з питань поліпшення становища жінок (дії з 1976 р.; штаб-квартира у Санто-Домінго).

З метою забезпечення захисту прав жінки на міжнародному рівні в Економічній та Соціальній Раді ООН з 1946 р. діє Комісія із становища жінок. А у зв'язку з прийняттям Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 р. (Україна з 3 вересня 1981 р. є учасницею цієї Конвенції) - Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок.

Однак необхідність подальшого правового регулювання у сфері захисту прав жінок ще зберігається, бо зберігаються ті причини, що обумовлюють виділення жіночого питання в самостійну проблему.

Таким чином, підводячи підсумок слід зазначити, що проблеми жінок на території України в принципі як і у всьому світі є досить суттєвими і потребують реальних змін.

Основна проблема практичної політики з «жіночого питання»: нейтралізувати негативні наслідки ринкової модернізації щодо соціального становища жінок, аби ці процеси не призвели до появи гендерного конфлікту в суспільстві, гендерної кризи тощо. Необхідно створити національні установи для захисту прав людини (з урахуванням гендерного аспекту). До переліку посадових обов'язків Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини має бути внесена норма щодо здійснення контролю за дотриманням принципу рівноправності жінок і чоловіків. Повинна існувати також мережа спеціальних бюро з розслідування випадків порушення прав людини, в тому числі й прав жінок.

Об'єктивні реалії суспільного життя висувають на перше місце саме соціально-економічну ознаку становища жінки в суспільстві, яке, головним чином, зумовлює зміст і характер її політико-правового статусу [7].

Для усунення всіх проблем необхідно:

- В усіх сферах суспільного життя країни публічно засудити та ліквідувати будь-які прояви дискримінації на території в усіх органах державної влади та приватних установах;
- Підвищити всі соціальні виплати які необхідні для реалізації в повній мірі права кожної жінки на материнство;
- Забезпечити рівну заробітну плату на рівні з чоловіками, здійснювати профілактичну роботу серед населення заради зменшення прояву насильства в сім'ї;
- Здійснювати щорічні медичні огляди для запобігання та протидії збільшення смертності серед жінок.

Література:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України від 28.06.1996р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [//zakon5.rada.gov.ua](http://zakon5.rada.gov.ua).
2. Проект Трудового кодексу України Відомості Верховної Ради України від 1658 від 27.12.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [// zakon5.rada.gov.ua](http://zakon5.rada.gov.ua).
3. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Відомості Верховної Ради України // Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [// zakon5.rada.gov.ua](http://zakon5.rada.gov.ua).

4. Українська гельсінська спілка з прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://helsinki.org.ua/>
5. Власенко Н. С., Виноградова Л. Д., Калачова І. В. Гендерна статистика для моніторингу досягнення рівності жінок і чоловіків. - К.: Інститут держави і права ім. Корещького НАН України, 2000.
6. Галустьян Ю., Герасименко Г., Макарова О., Гендерна статистика України: сучасний стан, проблеми, напрями удосконалення. – Проект «Програма рівних можливостей та прав жінок в Україні»: Київ, 2009. – С. 44.
7. Рабинович П. М. Права людини і громадянина у Конституції України (до інтерпретації вихідних конституційних положень) / П. М. Рабинович. - Харків: Вид-во «Право», 1997. - 154 с.
8. Загальнонаціональне опитування громадської думки проведене Фондом «Демократичні ініціативи ім. І. К» у жовтні 2010 р. на замовлення Українського жіночого фонду. (опитано 2011 респондентів, вибірка репрезентативна для дорослого населення України, похибка не перевищує 2,1%)
9. Участь жінок у політиці та процесі прийняття рішень в Україні. Стратегія впливу 2011 р
10. Левченко К. Б. Права жінок: зміст, стан, та перспективи розвитку: монографія / К. Б. Левченко. - Х.: Вид-во НУВС, 2001. - 348 с.
11. Олійник А. С. Конституційне законодавство: гендерна експертиза / А. С. Олійник. - К.: Вид-во Логос, 2001. - 77 с.

Циклаурі О. Б.,
старший викладач кафедри конституційного,
адміністративного та міжнародного права
Маріупольського державного університету

ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У СВІТЛІ СУЧАСНОГО СТАНУ РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Наша держава перебуває на шляху до європейської інтеграції, важливою умовою оптимізації зазначеного процесу є дотримання права територіальних громад на місцеве самоврядування та забезпечення спроможності органів місцевого самоврядування.

Минулий рік для України ознаменувався низкою реформ в багатьох сферах життя суспільства та держави, вагомий внесок зроблено і в процес реформування інституту місцевого самоврядування. На розвиток та реалізацію стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», схваленої Указом Президента України № 5 від 12 січня 2015 р. [1], здійснено бюджетну і податкову реформу, внесено низку змін до Законів України «Про місцеве самоврядування», «Про службу в органах місцевого самоврядування», «Про статус депутатів місцевих рад» [2; 3; 4], виборче законодавство, прийнято Закон «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [5], Кабінетом Міністрів України затверджено методику формування спроможних територіальних громад та ін.

За інформацією Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, на кінець 2015 року в Україні створено вже 159 об'єднаних територіальних громад, які отримали від облдержадміністрації позитивний висновок щодо об'єднання, прийняли рішення сільських, селищних, міських рад про добровільне об'єднання територіальних громад та в яких проведені перші місцеві вибори. Попри це, на жаль, в сучасних умовах, у розвитку місцевого самоврядування виникають нові проблеми та перепони. Зокрема, дуже мало уваги приділяється такій важливій складовій міжнародної правоздатності територіальних громад та органів місцевого самоврядування, як транскордонне співробітництво, що являє собою один з найпотужніших чинників процесу європейської інтеграції та інструментів розвитку прикордонних територій країн Європи, адже міжнародне співробітництво є підґрунтям локальної демократії.

Актуальність дослідження, зумовлена тим, що з метою прискорення процесів стабілізації економіки, розвитку регіонів та підвищення рівня життя населення, наближення до європейських стандартів, в умовах фінансово-економічної та політичної кризи в Україні, національна нормативно-правова база забезпечення незалежності органів місцевого самоврядування потребує подальшого вдосконалення.

Метою дослідження є аналіз сучасного стану реформування місцевого самоврядування, як основного елемента конституційної реформи (щодо децентралізації влади) та правового регулювання інституту транскордонного співробітництва органів місцевого самоврядування у світлі зазначених реформ.

Відповідно до Закону України «Про транскордонне співробітництво» від 24 червня 2004 р. № 1861-IV [6] транскордонне співробітництво – це спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, їх представницькими органами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством.

На цей час прийнята низка нормативних актів, що стимулюють розвиток цієї форми міждержавного співробітництва. Важливість сфери міжнародного співробітництва органів місцевого самоврядування для української держави та суспільства, як порівняно нового явища, полягає у тому, що воно сприяє розвитку демократії, зокрема, на місцевому рівні.

Законодавчо закріплено, що загальну координацію транскордонного співробітництва та контроль за додержанням законодавства з питань транскордонного співробітництва здійснює центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної регіональної політики, за участю Міністерства закордонних справ України, центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері містобудування, відповідно до повноважень, визначених законодавством та міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Інші центральні органи виконавчої влади беруть участь у сприянні розвитку транскордонного співробітництва в межах компетенції, встановленої законодавством України.

Закон визначає організаційні форми транскордонного співробітництва, транскордонне співробітництво може здійснюватися: в межах створеного єврорегіону; шляхом укладення угод про транскордонне співробітництво в окремих сферах; шляхом встановлення та розвитку взаємовигідних контактів між суб'єктами транскордонного співробітництва; інших формах за обранням суб'єктів транскордонного співробітництва України відповідно до законодавства.

Сфера міжнародного співробітництва органів місцевого самоврядування для української держави та суспільства є відносно новим явищем, вона є засобом вивчення та запозичення зарубіжного позитивного досвіду самоврядної управлінської практики. Попри створення та функціонування єврорегіонів в Україні, відсутні ефективні механізми впровадження транскордонної співпраці саме на місцевому рівні, адже джерелом влади місцевого самоврядування є сама територіальна громада, на це впливає відсутність повноважень та фінансування зазначеного напрямку діяльності місцевого самоврядування, відсутність обізнаних фахівців в зазначеній сфері на локальних рівнях, але, на нашу думку, найбільш вагомим елементом впливу, який гальмує розвиток міжнародної співпраці територіальних громад, є відсутність належного правового забезпечення транскордонного співробітництва.

Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020» [1], передбачено реалізацію конституційної реформи, у тому числі в частині децентралізації, відповідно до якої метою політики у сфері децентралізації є відхід від централізованої моделі управління в державі, забезпечення спроможності місцевого самоврядування та побудова ефективної системи територіальної організації влади в Україні, реалізація у повній мірі положень Європейської

хартії місцевого самоврядування [7], принципів субсидіарності, повсюдності і фінансової самодостатності місцевого самоврядування.

Президентом України внесено на розгляд Верховної Ради законопроект про внесення змін до Конституції України щодо децентралізації влади, яким передбачено що розмежування повноважень у системі органів місцевого самоврядування та їх виконавчих органів різних рівнів здійснюється за принципом субсидіарності, адже відповідно до статті 4 Європейській хартії місцевого самоврядування [7] органи місцевого самоврядування в межах закону мають повне право вільно вирішувати будь-яке питання, яке не вилучене зі сфери їхньої компетенції і вирішення якого не доручене жодному іншому органу. Крім того, змінами вилучаються з конституційного регулювання місцеві державні адміністрації та відповідно скасовується інститут голів місцевих державних адміністрацій. Натомість основні повноваження зосереджуються на базовому рівні у громаді, закладається основа для створення належної територіальної бази спроможних громад, а також для формування районними і обласними радами власних виконавчих органів.

Автономія й самоврядування регіонів, розширення регіональної автономії стосовно національних інститутів є одним з найважливіших принципів сучасної регіональної політики європейських країн. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385 [8] визначила цілі державної регіональної політики та основні завдання центральних та місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, спрямовані на досягнення зазначених цілей, а також передбачає узгодженість державної регіональної політики з іншими напрямками державної політики, які спрямовані на територіальний розвиток. Особлива увага приділяється транскордонному співробітництву на місцевому рівні, як одному з засобів реалізації визначених Стратегією цілей, здійснити які буде неможливо, без впровадження положень Стратегії в сучасну конституційну реформу, в реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні.

В той же час, останнім загальнодержавним програмним документом в сфері розвитку транскордонного співробітництва була постанова Кабінету Міністрів України від 1 грудня 2010 р. № 1088 «Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2011 – 2015 роки» [9], тобто подальші кроки з боку держави, щодо розвитку зазначеного інституту гальмуються.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 р. № 214 [10], якою затверджено методику формування спроможних територіальних громад, спроможна територіальна громада – територіальні громади сіл (селищ, міст), які в результаті добровільного об'єднання здатні самостійно або через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити належний рівень надання послуг, зокрема у сфері освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства, з урахуванням кадрових ресурсів, фінансового забезпечення та розвитку інфраструктури відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Нажаль, в зазначеному акті взагалі не згадується транскордонне співробітництво, як один з найперспективніших, в сучасних умовах, шляхів розвитку територіальних громад.

Спираючись на аналіз вітчизняної законодавчої бази щодо регламентації транскордонного співробітництва, можна дійти наступних висновків: залучення до участі у транскордонному співробітництві територіальних громад та органів місцевого самоврядування, як безпосередніх та первинних суб'єктів співпраці, надання зазначеним суб'єктам державної підтримки, поперед усе, шляхом забезпечення дієвої і ефективної нормативно-правової бази, сприятиме посиленню євроінтеграційних процесів на регіональному та локальному рівнях, а також успішному проведенню конституційної реформи.

Література:

1. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12 січня 2015 р. № 5 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 4. – Ст. 67.

2. Про місцеве самоврядування: Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.
3. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11 липня 2002 року № 93-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 40. – Ст. 290.
4. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 07 червня 2001 № 2493-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 33. – Ст. 175.
5. Про добровільне об'єднання територіальних громад» Закон України від 05.09.2015 р. № 157-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 13. – Ст. 91.
6. Про транскордонне співробітництво: Закон України від 24.06.2004 р. № 1861-IV // Відомості Верховної Ради. – 2004. – № 45. – Ст. 499.
7. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_036
8. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2014 р. № 385 // Офіційний вісник України. – 2014. – № 70. – Ст. 1966.
9. Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2011—2015 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 грудня 2010 р. № 1088 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 92. – Ст. 3264.
10. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 р. № 214 // Офіційний вісник України. – 2015. – № 33. – Ст. 963.

Черних Є. М.,
к.ю.н., доцент кафедри конституційного,
адміністративного та міжнародного права
Маріупольського державного університету

К ВОПРОСУ ОБЯЗАТЕЛЬНОСТИ ЮРИДИЧЕСКОЙ ДОКТРИНЫ

Заметным явлением в жизни отечественной и постсоветской теоретико-правовой науки является повышенный интерес к юридической доктрине в перспективе проблематики источников права. Этот интерес представлен оживлённым обсуждением в литературной среде, а также в результатах диссертационных исследований, активность которых весьма показательна: две кандидатские диссертации украинских авторов (М. В. Кармалита «Правова доктрина – джерело (форма) права», 2011 г.; Семенихин И. В. «Правова доктрина в системі юридичної науки та практики», 2012 г.), и не менее трёх работ российских авторов (Зозуля А. А. «Доктрина в современном праве» 2006.; Васильев А. А. «Правовая доктрина как источник права (историко-теоретические вопросы)», 2007; Мадаев Е. О. «Доктрина в правовой системе Российской федерации», 2012). Разработка проблематики продолжается: например, в настоящий момент она исследуется как часть докторской диссертации Е. П. Евграфовой.

Дискуссия относительно признания юридической доктрины источником права, конечно, не нова. Но сегодня она выходит на новый уровень обоснования в связи с расширением правовой методологии и концептуальных подходов к феномену права. Соответственно расширяется и круг приводимой аргументации, однако в центре дискуссии неизменно стоит вопрос об обязывающем значении юридической доктрины – аргумент, который заслуживает обстоятельного рассмотрения.

Мы полагаем, что в свете накопленных наукой знаний, тезис об отсутствии у юридической доктрины обязывающего влияния не должен остаться безответным. Надо отметить, что работ, в которых проблема правового обязывания исследуется как основная на общетеоретическом уровне – в отечественной науке крайне мало (редкое исключение составляют, например, работы С. Погребняк).

1. Прежде всего, надо прояснить значение юридически обязывающего свойства (вопрос семантики). Следует согласиться, что в большинстве случаев, речь не идёт о юридически обязательном характере юридической доктрины в строгом понимании. Надо учитывать, что выражение «юридически обязательный» имеет специфическое значение: то, что *должно* быть осуществлено в отличие от фактически осуществляемого; безусловное, неременное следование (исполнение). Термин «юридически» указывает на обеспечение исполнения *должного* государственно-организованным принуждением в отличие от моральных и других социальных императивов. «Обязательность» в юридическом смысле обозначает, что осуществление нормы является не только вопросом совести индивида, но и делом организованной системы специализированных органов государства, обеспечивающих функционально исполнение права вплоть до принудительных способов. (Хотя свойство обязывания – это нечто больше; объяснение источника обязывания – сложная проблема: Харт, Оливекрона, Раз и др.) Кроме того, это выражение предполагает возможность непосредственной ссылки на регулятор как на основание осуждения или оправдания действий, как на специальную причину. И в указанных смыслах суждение о том, что юридическая доктрина не обязательна для судьи, в большинстве случаев обосновано.

Однако с точки зрения эффективности, действительности юридической доктрины есть и другой, более мягкий модус её обязывающего влияния – в значении руководящего фактора, довлеющего на сознание, правда, не безусловного для исполнения, одного из возможных (но могущим стать решающим в конкретном деле и при широкой поддержке судебной практикой – и в других подобных делах). Доктрина обязывает в особенном значении – влияет, довлеет, принуждает следовать её смыслу силой своей убедительности (авторитета). Это обязательность рационального выбора, который воспринимается как внутренняя необходимость, и не оснащается угрозой юридической санкции. По мнению Ч. Варга, доктрина даёт только примеры для конкретного случая, проявляясь в актуальных решениях, что сближает её с английским типом права. Её структура открыта: всегда несёт потенциал того, что «это могло быть и иначе», даже если это ещё не случилось или уже не может стать чем-то другим, и по этой же причине, с другой стороны, она утверждает, что окончательна в своём определённом состоянии [1, с. 102].

В этом смысле, полагаем, можно утверждать, что доктрина специфически обязательна, когда она диктует свои правила законодателю и правоприменителю. В связи с этим К. Оливекрона, который относит доктрину к неформальным способам установления норм, пишет: «Правоведы, конечно, не принимают на себя роль законодателей. Тем не менее, их работы часто имеют эффект установления новых норм. Предполагается, что они описывают только уже существующие правовые явления, но на самом деле они делают гораздо больше, так как пытаются заполнить пробелы в праве. Если им удастся убедить судей в своих теориях, новые нормы устанавливаются ими как результат научного поиска, проделавшего свой путь до включения в судебную практику, и иногда это установление имеет такую же юридическую силу, как нормы статутного права» [2].

2. В юридической науке, по крайней мере, англо-американской, обязывающее значение права рассматривают в термине «авторитет» (Коулмен, Харт и др.). Понятие авторитета по самому определению включает модус императивности, властности в значении «пользующийся доверием, влиянием, признанием, не допускающий возражений») [3, с. 19]. Погребняк пишет: «авторитет является подтипом власти, при котором люди с готовностью подчиняются приказам» [4, с. 36].

3. Надо учитывать, что предписывающая часть нормы беспомощна без вспомогательных элементов, которые определяют условия или смысловые значения, в пространстве которых становится возможным действие предписания. Эти вспомогательные элементы образуются доктринальными разъяснениями, которые инкорпорируются в тело широко понимаемой нормы, и хотя сами по себе они не приказывают и не распоряжаются, но в структуре норм опосредовано приобретают обязывающее значение.

4. Не стоит сбрасывать со счетов генетическую (историческую) стратегию. Л. И. Петражицкий отмечал недооценённость доктринального начала в романо-германской правовой системе, происхождение этой правовой семьи от книжного права, преемственность доктринального начала в германском праве и в близких к нему системах, которая сохраняется и в современном состоянии [5, с. 460-469]. Полагаем, что обильный исторический материал в сочетании пусть даже с редкими современными примерами обязывающего влияния доктрины, обнаруживают, что нет принципиальных для природы доктрины препятствий, исключающих её из возможных источников права, поскольку всегда и везде доктрина обладает сущностно одинаковыми характеристиками, свойствами. Следовательно, меняются только представления об их достаточности для конкуренции с более надёжными и предсказуемыми правовыми источниками.

5. Поскольку рассматриваемый вопрос находится в прямой и существенной зависимости от руководящей концепции права, необходимо учитывать стратегию правопонимания. В целом просматривается такая зависимость – чем шире понимание права, тем сильнее предпосылки для признания доктрины в качестве источника права в точном смысле. Можно указать на историческую школу права, в свете которой мы получим положительный ответ, поскольку образование доктрины знатоками права соответствует пониманию сущности права как духа народа; или социологическую теорию, для которой право творится социумом в целом и юридическим сообществом в частности; или психологическую теорию, которая видит право в субъективных переживаниях обязывания.

Концептуальная позиция отрицателей обязательности правовой доктрины по-прежнему опирается на постулаты юридического позитивизма. Однако сегодня наука признаёт, что программа юридического (особенно законодательного) позитивизма не осуществима, поскольку не является полной, завершённой, эксклюзивной [6, с. 76, 251]. Право является более сложной метасистемой, формированию которой служит юридическая доктрина путём интерпретации позитивированных смыслов на более высоком уровне. Юридическая доктрина служит инструментом восполнения, преодоления незавершённости, неполноты позитивного права.

Если же воспользоваться концепцией юридического позитивизма, то его сторонники, не зависимо от частных расхождений во взглядах, разделяют базисный тезис о том, что относимость явлений к праву – это, в конечном счёте, вопрос социального факта: принятой в обществе нормативной практики или традиции. В контексте весьма популярного сегодня, хотя и не безупречного, учения Г. Харта источник авторитета, т.е. обязывания, объясняется через норму признания – вырабатываемый в конкретном социуме комплекс базовых условий соответствия праву. Иными словами, признание обязательности правовой доктрины зависит от её согласованности с условиями соответствия праву, принятой нормативной практикой в том или ином обществе в каждом конкретном случае.

Обязательность часто объясняется через легитимность. Весьма убедительным показателем легитимности является практика ссылок судей в конкретной правовой системе с целью критики или обоснования [7]. И, как показывает современная юридическая действительность, в отдельных государствах правовая традиция благоприятствует юридической доктрине. Так, в Португалии и Бразилии правовая традиция допускает расхождение решения суда с записанными правилами при условии, что на это было получено согласие всего юридического сообщества, которое включает судей, профессоров и адвокатов [8, с. 131].

На наш взгляд, можно прийти к выводам о том, что феномен юридической доктрины, его роль и значение остаются не до конца прояснёнными.

Можно говорить об обязательности юридической доктрины в специфическом значении руководящего фактора, довлеющего на сознание, определяющего рациональный выбор, правда, юридически не безусловного для исполнения. В контексте смысловых альтернатив и неопределённости доктрина специфически обязывает силой рациональной, а не вынужденной, необходимости, которую она вызывает в сознании.

Литература:

1. Варга Ч. Правова доктрина: методологія та онтологія / Ч. Варга // Право України. – 2011. - № 8. – С.99- 108.
2. Оливекрона К. Право как факт / Пер. с англ. Е. Ю. Таранченко, под науч. ред. А. В. Полякова, М. В. Антонова / К. Оливекрона // Российский ежегодник теории права. – 2008. – № 1. – С. 669-752.
3. Ожегов С.И. Словарь русского языка / Под ред. Чл.-корр. АН СССР Н.Ю. Шведовой. / С.И. Ожегов. – М.: Рус. яз., 1987. – 797 с.
4. Погребняк С. Про засоби забезпечення обов'язковості права / С. Погребняк // Вісник Академії правових наук України – 2008. - № 2. – С. 36-46.
5. Петражицкий Л. И. Теория права и государства в связи с теорией нравственности / Л. И. Петражицкий. – СПб.: Лань, 2000. – 608 с.
6. Циппеліус Р. Філософія права: Підручник: Пер. з нім./ Р. Циппеліус – К. Тандем, 2000. – 300 с.
7. Харт Г.Л.А. Понятие права. Пер. с англ.; под общ. ред. Е. В. Афонасина и С. В. Моисеева / Г.Л.А. Харт – СПб: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2007. – 302 с.
8. Бергель Ж.- Л. Общая теория права. Под. общ. ред. В. И. Даниленко. Пер. с фр. / Ж. - Л. Бергель. – М.: Издательский дом NOTA BENE, 2000. – 576 с.

Шеремета А. С.,
студентка 2 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ГРОМАДЯНСТВО УКРАЇНИ

Основу будь-якої країни світу становить населення, тобто особлива категорія фізичних осіб, а саме громадяни цієї держави. Громадянство є тією необхідною підставою, яка надає особі, що має статус громадянина, можливість повною мірою долучитися до політичного, економічного, правового та культурного життя суспільства і держави.

Громадянство є одним із визначальних чинників у характеристиці правового становища особи, одним із найважливіших елементів її правового статусу. Без громадянства особа просто не може повноцінно існувати в країні, вона може бути дискримінована, позбавлена частини своїх прав. Сама наявність громадянства є важливою умовою ідентифікації людини в політичному житті даної країни. Це зумовлено тим, що належність особи до певної держави є важливою правовою підставою для визначення її правового статусу.

Саме громадянство дає людині можливість повною мірою користуватися політичними, економічними, соціальними правами та свободами в Україні.

Громадянство України - це правовий зв'язок між фізичною особою і Україною, що знаходить свій вияв у взаємних правах та обов'язках.

Громадянин України - це особа, яка набула громадянство України в порядку, передбаченому законами України та міжнародними договорами України.

Сталість стану громадянства виражається в його безперервності. Безперервність громадянства полягає у його наявності у особини із моменту набуття й до моменту припинення.

Рисою громадянства інколи вважають ті, що воно та ґрунтується на фактичному зв'язку особини й держави. Ця рису не має абсолютного значення, адже наявність у особини фактичного зв'язку із Державою не завжди свідчить про ті, що вона має громадянство.

Основоположна роль принципів громадянства України полягає в тому, що всі норми даного інституту повинні відповідати зазначеним принципам.

Проблема громадянства винятково важлива як для науки конституційного права України, так і для практичної державно-правової діяльності. Громадянство є однією з

істотних ознак державного суверенітету, що у свою чергу, міститься джерело існування й розвитку громадянства України.

Інститут громадянства має визначальне значення як для активного процесу державотворення, так і для визначення правового статусу осіб, що проживають в Україні.

Становище індивіда в суспільстві, закріплене в основному законі, визначається як конституційний статус особи. Його зміст насамперед виявляється в інституті громадянства, принципах і власне конституційних правах і свободах.

Таким чином, громадянство є сталим правовим зв'язком між особою і певною державою, який породжує взаємні права та обов'язки, визначає правову належність особи до держави.

Інститут громадянства має визначальне значення як для активного процесу державотворення, так і для визначення правового статусу осіб, що проживають в Україні [7, с. 70-75].

Громадянство офіційно визначає правову належність та правовий зв'язок людини з певною державою, яка забезпечує і охороняє права кожного громадянина як на власній території, так і поза її межами (за кордоном). Громадянин, зі свого боку, зобов'язаний дотримуватися конституції та законів держави, виконувати покладені на нього державою обов'язки [4, с. 12].

18 січня 2001 року Верховна Рада України прийняла у новій редакції Закон України «Про громадянство України». Він гарантує одне з невід'ємних природних прав людини - бути громадянином Української держави.

Багато авторів зверталось до проблеми принципів громадянства, і тому існує багато різних тверджень. Як вказував В. Мелашенко, «повною мірою неможливо розкрити поняття громадянства в науці Конституційного права, якщо не розкрити принципи інституту громадянства України, так як принципи є тією основою, яка цементує, зв'язує воедино різноманітні сторони громадянства. У своїй сукупності вони складають своєрідну систему, кожен з елементів якої є відображенням характеру і сутності громадянства».

Законодавство України, як і законодавство інших держав, закріплює порядок набуття громадянства відповідними категоріями осіб за наявності певних підстав, проте основними з них є набуття громадянства окремо дітьми за народженням (філіація) і дорослими (в порядку натуралізації), тобто внаслідок прийняття громадянства [5, с. 5].

Громадянство України може бути припинено як за бажанням самого громадянина, так і за поданням компетентних органів, якщо, наприклад, громадянство було набуто через обман і використання неправдивих відомостей або особа набула громадянство іншої держави. У будь-якому випадку припинення громадянства не відбувається автоматично, для цього необхідно витримати певну процедуру.

Поряд з питаннями щодо набуття громадянства, Закон визначає і підстави припинення громадянства України.

Згідно зі ст. 17 громадянство України припиняється:

- внаслідок виходу з громадянства України;
- внаслідок втрати громадянства України;
- за підставами, передбаченими міжнародними договорами України.

Закон визначає підстави і порядок виходу з громадянства України.

Громадянство України може бути припинено як за бажанням самого громадянина, так і за поданням компетентних органів,

Згідно з Законом України «Про громадянство України» визначаються повноваження у вирішенні питань громадянства, які здійснюють Президент України, Комітет при Президентові України з питань громадянства, Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань громадянства та підпорядковані йому органи, Міністерство закордонних справ України, дипломатичні представництва та консульські установи України [1, с. 161].

Рішення з питань громадянства, прийняті Міністерством внутрішніх справ України, Міністерством закордонних справ України та їх органами, можуть бути оскаржені до суду.

Звернутися до суду зі скаргою можуть як громадяни України, так й іноземці та особи без громадянства.

Відповідно ст. 27 Закону України «Про громадянство України»: «Дії та бездіяльність посадових і службових осіб, які порушують порядок та строки розгляду справ про громадянство і виконання рішень з питань громадянства, можуть бути оскаржені у судовому та адміністративному порядку» [2, с. 11].

Посадові і службові особи, які порушили цей Закон, несуть відповідальність у порядку, передбаченому законами України.

Література:

1. Про правовий статус іноземців: Закон України // Відомості Верховної ради України. – 1994. – №23. – Ст. 161.
2. Про громадянство України: Закон України // Юридичний вісник України. – 2001. – №11.
3. Про правовий статус іноземців: Закон України // Відомості Верховної ради України. – 1994. – №23 – Ст. 161.
4. Громадянство України // Урядовий кур'єр – 2000. – №11. – С. 12-13.
5. Громадянство України: зміни до законодавства та їх реалізація // Урядовий кур'єр. – 1998. – №42, березень – С. 5.
6. Копиленко О. Проблема подвійного громадянства у законодавстві України / О. Копиленко // Юридичний вісник України. - 1999. –28 січня – 3 лютого. – С. 28-31.
7. Майданник О. Про інститут громадянства України / О. Майданник // Право України. – 1999. – №2. – С. 70- 75.
8. Чехович С. Б. Правовий статус іноземців та осіб без громадянства в Україні / С. Б. Чехович // Адвокат. – 1999. – №4. – С. 27-32.
9. Шумак І. Ознаки громадянських прав і свобод в Україні / І. Шумак // Нова політика. – 1999. – №5. - С. 55-57.
10. Шумак І. Поняття громадянських прав і свобод людини в Україні / І. Шумак // Право України. – 1999. – №10. – Ст. 14-16.

Шрамко Д. П.,
студентка 2 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБОРОНИ ДЕРЖАВИ

Україна як європейська держава створює засади своєї національної безпеки і оборони, виходячи з власних національних інтересів. Цей процес вимагає творчого підходу до визначення основ політики у сфері безпеки й оборони, створення її системи та приведення у відповідність із державно-правовим статусом України як суверенної держави. Національна безпека і оборона є гарантом державотворення в Україні, необхідною умовою збереження та примноження духовних і матеріальних цінностей. Саме тому забезпечення національної безпеки й оборони України Конституція зараховує до найважливіших завдань держави. Україна підтримує свою обороноздатність на рівні оборонної достатності для захисту від агресії, прагне мирного співіснування з усіма державами.

Оборона України – це комплекс політичних, економічних, екологічних, воєнних, соціальних і правових заходів щодо забезпечення незалежності, територіальної цілісності, захисту інтересів держави і мирного життя народу України. Захист Вітчизни є конституційним обов'язком кожного її громадянина, оскільки оборона країни належить до найважливіших функцій держави і є справою всього народу [1, с.39].

Метою оборони України є створення необхідних умов для запобігання воєнному нападу і збройної відсічі можливій агресії проти України у будь-який час і за будь-яких

обставин. Воєнна доктрина України ґрунтується на тому, що держава: не визнає війну як засіб розв'язання міжнародних проблем; прагне нейтралітету і додержання неядерних принципів, не приймати, не виробляти і не набувати ядерної зброї; не має територіальних претензій до жодної держави і не бачить у жодному народів образ ворога; ніколи першою не розпочне бойових дій проти будь-якої країни, якщо сама не стане об'єктом агресії. Основи організації оборони України та повноваження державних органів щодо її забезпечення, обов'язки підприємств, установ, організацій, посадових осіб стосовно здійснення обороноздатності країни встановлено Законом України від 6 грудня 1991 р. «Про оборону» (зі змінами і доповненнями від 20 жовтня 1994 р., 17 жовтня 1995 р., 21 жовтня 1997 р., нова редакція Закону від 5 жовтня 2000 р.).

Формування і проведення воєнної політики України, законодавче регулювання питань сфери оборони та військового будівництва здійснюються виключно Верховною Радою України. Відповідно до ст. 85 Конституції України до повноважень Верховної Ради належать: оголошення за поданням Президента України стану війни і укладення миру, схвалення рішень Президента України про використання Збройних Сил України та інших військових формувань у разі збройної агресії проти України; затвердження загальної структури, чисельності, визначення функцій Збройних Сил України; схвалення рішення про надання військової допомоги іншим державам, про направлення підрозділів Збройних Сил України до іншої держави чи про допуск підрозділів збройних сил інших держав на територію України; затвердження протягом двох днів з моменту звернення Президента України указів про введення воєнного чи надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях, про загальну або часткову мобілізацію. Постановою Верховної Ради України схвалено Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України, яка покладена в основу Закону України від 19 червня 2003 р. «Про основи національної безпеки України» [2, с. 98].

Важливі функції у сфері оборони покладено на Президента України – гаранта державного суверенітету та територіальної цілісності держави. Президент є Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України; призначає на посади та звільняє з посад вище командування Збройних Сил України, інших військових формувань, здійснює керівництво у сферах національної безпеки і оборони держави та приймає рішення у цих сферах, що в наступному затверджуються законодавчим органом.

Організація оборони, крім формування воєнної політики і воєнної доктрини, включає: розвиток воєнної науки, прогнозування та оцінювання воєнної загрози чи загрози воєнного нападу, здійснення відповідних заходів на міжнародній арені щодо запобігання агресії; підготовку, розвиток, формування структури і забезпечення необхідної чисельності Збройних Сил України, підтримання їх боєздатності, бойової та мобілізаційної готовності; вироблення і проведення військово-технічної політики; підготовку населення і території країни до оборони. Заходи щодо обороноздатності і національної безпеки України здійснюються Кабінетом Міністрів України, який керує діяльністю підпорядкованих йому органів та організацій відносно забезпечення оборони, оснащення Збройних Сил України озброєнням, військовою технікою, іншими матеріальними засобами. Кабінет Міністрів України визначає обсяги натуральних грошових коштів для потреб оборони і Збройних Сил, чисельність громадян України, які підлягають призову на строкову військову службу, порядок проходження ними військової служби і ведення обліку військовозобов'язаних і призовників та порядок проходження альтернативної служби. Кабінет Міністрів України розробляє нормативно-правові акти, що конкретизують чинне законодавство. Підготовка допризовників і призовників міністерствами і відомствами, які мають навчально-виховні заклади, органами місцевих державних адміністрацій та органами місцевого самоврядування, які використовують кошти, виділені Міноборони України та іншими військовими формуваннями, здійснюється під керівництвом Кабінету Міністрів України. Він визначає джерела і порядок фінансування мобілізаційної підготовки, створення і збереження

мобілізаційного резерву, створює та ліквідує військові навчальні заклади та виконує інші функції у сфері оборони [3, с. 12].

Органом державного управління Збройними Силами України є Міністерство оборони України, яке несе повну відповідальність за їх розвиток та підготовку до виконання завдань оборони. Міноборони України оцінює військово-політичну обстановку та визначає рівень воєнної загрози, бере участь у розробленні проекту воєнної доктрини та формуванні оборонного бюджету України, розробляє та подає на розгляд Президента України проекти державних програм будівництва і розвитку Збройних Сил України, розвитку озброєння та військової техніки, загальної структури та чисельного складу Збройних Сил України, обсягу бюджетних асигнувань на потреби оборони.

Міноборони України здійснює керівництво бойовою, оперативно-технічною та морально-психологічною підготовкою військ, воєнною наукою, проводить військово-наукові дослідження, організовує і забезпечує військово-патріотичне виховання особового складу, здійснює координаційні, контрольні та інші повноваження у сфері оборони.

Національна гвардія України є військовим формуванням з правоохоронними функціями, що входить до системи Міністерства внутрішніх справ України і призначено для виконання завдань із захисту та охорони життя, прав, свобод і законних інтересів громадян, суспільства і держави від злочинних та інших протиправних посягань, охорони громадського порядку та забезпечення громадської безпеки, а також у взаємодії з правоохоронними органами - із забезпечення державної безпеки і захисту державного кордону, припинення терористичної діяльності, діяльності незаконних воєнізованих або збройних формувань (груп), терористичних організацій, організованих груп та злочинних організацій. Національна гвардія України бере участь відповідно до закону у взаємодії зі Збройними Силами України у відсічі збройній агресії проти України та ліквідації збройного конфлікту шляхом ведення воєнних (бойових) дій, а також у виконанні завдань територіальної оборони. Національна гвардія України у своїй діяльності керується Конституцією України, цим та іншими законами України, міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, актами Президента України і Кабінету Міністрів України, а також виданими відповідно до них нормативно-правовими актами Міністерства внутрішніх справ України, іншими нормативно-правовими актами [4, с. 56].

Місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування забезпечують виконання вимог чинного законодавства України з питань оборони посадовими особами, громадянами, підприємствами, установами і організаціями; вирішують завдання щодо забезпечення потреб оборони та мобілізаційної готовності; організують призов громадян на дійсну військову службу; сприяють проведенню навчальних зборів, початкової військової підготовки допризовної молоді та виконують інші функції у сфері оборони, передбачені законодавством України. Підприємства, установи і організації виконують державні замовлення і договори по виробництву і поставці озброєння та іншої продукції для потреб оборони, здійснюють наукові розробки, дослідження, виконують військово-транспортні зобов'язання та інші завдання, визначені чинним законодавством [5, с. 16].

Отже, згідно з чинним законодавством, на сьогодні в Україні структурно сформовано Воєнну організацію держави, яка включає Збройні Сили України, Внутрішні війська МВС України, Державну прикордонну службу України, військові підрозділи Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій, Службу безпеки України та інші військові формування, утворені відповідно до законодавства України. Сучасні зміни в геополітичному просторі вимагають постійного вдосконалення системи забезпечення безпеки національних інтересів України, що викликає необхідність функціональних та структурних коректив як Воєнної організації держави в цілому, так і її компонентів.

Література:

1. Єрмоленко В. А. Проблеми законодавчого врегулювання процесів розвитку Воєнної організації держави / В. А. Єрмоленко // Політичний менеджмент. – 2005. – № 4. – С. 38-49.

2. Костенко Г. Ф. Теоретичні аспекти стратегії національної безпеки: Навч. посіб. – К.: ЗАТ Вид. дім ДЕМІД, 2002. – 144 с.
3. Процик П. Й., Кохно В. Д. Військове будівництво в Україні: єдність теорії та практики / П. Й. Процик, В. Д. Кохно // Наука і оборона. – 2002. – № 3. – С. 9-14.
4. Законодавство України з питань військової сфери. Збірник законів та інших нормативно-правових актів. – К.: «Азимут-Україна». – 2003. – 108 с.
5. Поляков Л. О. Воєнна політика України: конструктивна невизначеність / Л. О. Поляков // Національна безпека і оборона. – 2004. – №8. - С. 13 – 20.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

Баранова Ю. О.,
студентка ОКР «Спеціаліст»
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА ОСНОВА АДАПТАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО СТАНДАРТІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Обов'язковою умовою інтеграційних процесів, що відбуваються у світі, є сумісність правової, економічної та політико-правової систем та відповідна синхронність правової, економічної та соціально-політичної трансформації держав, що об'єднуються. Створення спільного правового простору для регулювання міжнародних відносин через гармонізацію правових приписів норм міжнародного права і національного законодавства є об'єктивною потребою і вимагає цілеспрямованої та скоординованої діяльності різних держав і міжнародних організацій.

Проголосивши першорядним вектором зовнішньої політики входження до Європейського Союзу, Україна, як і інші держави-кандидати в члени ЄС, поклала на себе зобов'язання щодо поступового, систематичного та узгодженого приведення національного законодавства у відповідність до існуючого в Європейському Союзі.

Основи зовнішньої політики України, механізм і тактику втілення її європейського вектору визначає низка документів, зокрема Конституція України (ст. 18) [1]; Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 р., який підкреслює, що «з огляду на своє геополітичне становище, історичний досвід, культурні традиції, багаті природні ресурси, потужний економічний, науково-технічний та інтелектуальний потенціал Україна може і повинна стати впливовою світовою державою, здатною виконувати значну роль в забезпеченні політико-економічної стабільності в Європі» [2].

Першою правовою основою відносин між Україною та ЄС, яка заклала фундамент співробітництва з широкого кола політичних, економічних та гуманітарних питань стала Угода про партнерство та співробітництво (УПС) від 14 червня 1994 р. (набула чинності 1 березня 1998 р.). Укладання УПС дозволило встановити регулярний двосторонній діалог між Україною та ЄС на політичному та секторальних рівнях, впровадити впорядкований режим торгівлі, визначити пріоритети адаптації законодавства України до стандартів та норм Європейського Співтовариства (*acquis communautaire*) у визначених секторах української економіки. Згідно з п. 1 ст. 51 УПС, Україна та ЄС визнали, що «важливою умовою для зміцнення економічних зв'язків між Україною та Співтовариством є зближення існуючого і майбутнього законодавства України із законодавством Співтовариства. Україна вживе заходів для забезпечення того, щоб її законодавство поступово було приведенне у відповідність до законодавства Співтовариства». У п. 2 ст. 51 УПС визначено ті галузі, в яких матиме місце приблизна адекватність законів [3].

У зв'язку із завершенням у 2008 році 10-річного терміну дії УПС, 5 березня 2007 р. Україна та ЄС розпочали переговорний процес щодо укладення нової угоди між Україною та ЄС. 9 вересня 2008 р. на Паризькому саміті Україна та ЄС досягли політичної домовленості про укладення майбутньої угоди в форматі Угоди про асоціацію, яка будуватиметься на принципах політичної асоціації та економічної інтеграції. Політичну частину УА було підписано 21 березня 2014 р., економічну частину - 27 червня 2014 р. 16 вересня 2014 р. Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували УА між Україною та ЄС.

Систематизація заходів щодо інтеграції України в європейський правовий простір і виконання нею зобов'язань, взятих у рамках УПС та УА, розпочата ще у 90-х рр. Президентом України було затверджено низку указів, зокрема: «Про забезпечення виконання Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейським

Співтовариством» від 24 лютого 1998 р. № 148 (втратив чинність від 07.07.2015); «Про затвердження Стратегії інтеграції України до ЄС» від 11 червня 1998 р. № 615 (втратив чинність від 07.07.2015); «Про заходи щодо вдосконалення нормотворчої діяльності органів виконавчої влади» від 9 лютого 1999 р. № 145, а також постанова Кабінету Міністрів України «Про Концепцію адаптації законодавства України до законодавства ЄС» від 16 серпня 1999 р. № 1496. Ці документи заклали фундамент внутрішнього забезпечення процесу адаптації. Як підсумок із закріпленням основних положень зазначених нормативних актів та з огляду на сьогоднішню Верховною Радою України були прийняті Закони України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» від 18 березня 2004 р., «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 р., які покликані значно прискорити процес адаптації законодавства до стандартів ЄС. Таким чином, створилася така система в механізмі правотворчості в Україні, яка забезпечуватиме розробку і прийняття всіх без виключення нормативно-правових актів у відповідності до стандартів права ЄС.

У Загальнодержавній програмі адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу визначена послідовність здійснення адаптації законодавства у пріоритетних сферах. Відповідно до розділу VI зазначеної Програми адаптація законодавства України у пріоритетних сферах здійснюється у такій послідовності: визначення актів *acquis communautaire*, які регулюють правовідносини у відповідній сфері; переклад визначених актів на українську мову; здійснення комплексного порівняльного аналізу регулювання правовідносин у відповідній сфері в Україні та в Європейському Союзі; розроблення рекомендацій щодо приведення законодавства України у відповідність з *acquis communautaire*; проведення економічного, соціального та політичного аналізу наслідків реалізації рекомендацій; визначення переліку законопроектних робіт; підготовка проектів законів України та інших нормативно-правових актів, включених до переліку законопроектних робіт, та їх прийняття; моніторинг імплементації актів законодавства України. Елементом адаптації законодавства має стати перевірка проектів законів України та інших нормативно-правових актів на їх відповідність *acquis communautaire* з метою недопущення прийняття актів, які суперечать *acquis* Європейського Союзу [4].

Сучасний стан наближення законодавства України до правової системи ЄС дозволяє виявити ті проблемні питання, що постали перед Україною. У цьому зв'язку слід зауважити, що адаптація українського законодавства до законодавства ЄС відбувається одночасно з правовою реформою в Україні. Залишається практично відсутнім і цілісне законодавче поле в Україні. Так, із понад 82 тис. нормативно-правових актів, що діють на території України, закони складають лише близько 7 % [5]. При цьому тільки незначна частина законів містять норми прямої дії. Проблема не стільки в кількісних показниках, скільки у якісному змісті законодавства. Існуюча законодавча база України є суперечливою, нестабільною і навіть малозрозумілою. І це при тому, що в Євросоюзі особливе значення приділяється саме якості правових актів. Рада ЄС прийняла спеціальне рішення з приводу правил їх підготовки, за якими правовий акт повинен бути: чітким, без зайвої довжини, не двозначним, без надмірного застосування скорочень, не містити жаргонних висловів, надто довгих фраз, незрозумілих посилань на інші тексти, ускладнень, що роблять акт складним для розуміння. Зрозуміло, що Україні також потрібно враховувати економічні, політичні та соціальні наслідки прийняття відповідних актів законодавства, адаптованих до вимог законодавства ЄС [6].

Отже, створюючи національну державну правову систему у відповідності до норм ЄС, необхідно одночасно із адаптацією вже існуючих законів приймати нові, узгоджені із правовим полем ЄС, законодавчі акти. Беззаперечним є те, що процес адаптації законодавства України вимагає злагодженої співпраці всіх гілок влади. Протистояння між гілками влади в Україні та гостра політична боротьба серйозно перешкоджають ефективній законотворчій діяльності парламенту.

Література:

1. Конституція України: прийнята 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики України: Закон України від 01.07.2010 р. № 2411-17 // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 40. – Ст. 527.
3. Угода про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами 16 червня 1994 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/998_012
4. Загальнодержавна програма адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18 березня 2004 року № 1629-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 29. – Ст.367
5. Єдиний реєстр нормативно-правових актів. Міністерство юстиції України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reestrnpa.gov.ua/REESTR/RNAweb.nsf/webActByOrg?OpenView&CollapseView>
6. Прилипчук О. В. Проблеми адаптації законодавства України до законодавства ЄС / О. В. Прилипчук // Державне будівництво. – №1/2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2015-1/index.html>

Гнедой А. Ю.,
студент III курсу ННІ права
Національного університету державної податкової служби України

ОСОБЛИВОСТІ ПОДОЛАННЯ ПОДВІЙНОГО ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ВИКЛАДАЧІВ ТА ДОСЛІДНИКІВ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ

Розвиток науки, техніки та світова глобалізація і затирання кордонів сприяють освітній міграції, яка у глобальному контексті набирає щораз більшого значення, стаючи важливою частиною міжнародної міграції.

Активний розвиток соціально-економічних міжрегіональних відносин посилив міграційні процеси праці не тільки всередині окремої держави, але й між різними країнами. Це зумовлює необхідність нагального вирішення проблеми подвійного оподаткування між країнами, які залучені до міграційних процесів стосовно доходів, отриманих особами-нерезидентами в іноземній державі. В умовах глобалізації наслідки невирішеності податкових конфліктів мають все більший вплив на розвиток економіки, а отже і країни в цілому. Тому, стійкий розвиток податкової системи стає ключовим питанням сучасного світу [1].

Проблема уникнення подвійного оподаткування має двоблокову систему регулювання: закріплене насамперед нормами національного законодавства окремо взятої держави та міжнародними договорами (конвенціями), що укладаються між урядами держав та стають невід'ємною частиною законодавчої бази держави після ратифікації парламентом. Звичайно, міжнародно-правові норми ставляться на ранг вище за норми національного законодавства при виникненні колізій у праві.

Міжнародні податкові конвенції за своєю структурою досить схожі та дотримуються моделі Типової податкової конвенції, розробленої ОЄСР. У ній пропонуються основні принципи й технічні прийоми усунення подвійного оподаткування, в основі яких покладений принцип постійного перебування

За даними Державної служби статистики України у сучасних кризових умовах значно активізувалася міграція українців до Польщі [2]. Найбільшим показником відзначається саме трудова та культурно-освітня міграція населення, на жаль, відбувається саме відтік наукових кадрів.

За час перебування закордоном та виконання своїх професійних обов'язків, викладачі та дослідники отримують доходи, для яких міжнародними договорами встановлено особливі

норми уникнення або зменшення подвійного оподаткування. Це насамперед стипендії та інші платежі, отримувані викладачами, вченими, студентами і практикантами [3].

Доходи отримані науково-педагогічними співробітниками та науковцями необхідно класифікувати на дві групи: винагорода, отримана як за викладання у навчальних закладах, так і проведення досліджень (підлягає оподаткуванню в Україні) та кошти від дослідних робіт, якщо такі роботи не виконуються в інтересах суспільства, а головним чином для особистої вигоди певної особи або певних осіб (підлягають оподаткуванню на загальних підставах відповідно до польського податкового законодавства). Увага при уникненні чи зменшенні подвійного оподаткування головним чином буде зосереджена саме на доходах першої групи.

Питання уникнення подвійного оподаткування між Україною та Польщею регулюється Конвенцією про уникнення подвійного оподаткування доходів і майна та попередження податкових ухилень від 12 січня 1993 року (далі – Конвенція).

При зверненні та тлумаченні норм Конвенції з'ясовується, що фізична особа, яка є чи була безпосередньо до відвідання Польщі резидентом України і яка на запрошення будь-якого університету, коледжу, школи або іншого подібного навчального закладу, який є визнаним компетентним органом у Польщі, відвідує Польщу протягом періоду, що не перевищує двох років, виключно для викладання чи проведення досліджень або і того, і того в такому навчальному закладі, звільняється від оподаткування в Польщі стосовно будь-яких винагород за таке викладання чи дослідження [4].

У процесі оподаткування фізичних осіб, які займаються науково-педагогічною діяльністю виникають наступні проблеми:

➤ для Польщі: саме недоліком Конвенції є те, що оподатковані кошти акумулюються до бюджету України, але робочі місця фактично були створені та профінансовані саме у Республіці Польщі. Отже, Польща втрачає економічні вигоди, так як робочі місця були створені нею і могли бути надані громадянам Польщі, які б сплачували податки безпосередньо до державного бюджету Польщі, проте вона свідомо відмовляється від потенційної вигоди на користь громадян України.

➤ податкові органи Польщі при видачі фізичній особі документу, підтверджуючого доходи, отримані під час викладання чи проведення досліджень вказують заробітну плату брутто (тобто кошти, які повинен науково-педагогічний працівник отримати за трудовим договором), тим самим не враховуються вже відраховані внески за соціальне та медичне страхування.

➤ прослідковується колізія у польському податковому законодавстві щодо визначення фізичних осіб-резидентів (відповідно до Польського податкового кодексу, фізичною особою-резидентом є особа, яка проживає на території Польщі більш ніж 183 дні поспіль). Виникає питання, який же статус надається науково-педагогічним працівникам та дослідникам у разі викладання чи проведення досліджень на території Польщі до 2 років.

➤ обов'язковим є наявність запрошення будь-якого університету, коледжу, школи чи іншого навчального закладу, який визнаний компетентним органом у Польщі. При цьому Конвенцією не будуть охоплені доходи отримані викладачами та науковцями, які легально працюють в Польщі на основі трудового контракту, проте не отримали офіційного запрошення на викладання чи проведення досліджень. У даному випадку винагорода буде підпадати під подвійне оподаткування (по-перше, польськими податковими органами як доходу отриманого фізичною особою-резидентом на загальних підставах та українськими податковими органами після повернення науково-педагогічного працівника чи науковця до України).

З метою уникнення «подвійного оподаткування» частини коштів заробітної плати брутто, між компетентними органами фіскальної служби обох держав повинна бути укладена окрема спеціальна угода (протокол) до Конвенції, яка б регулювала питання видачі податкового документу-розрахунку; необхідно затвердити зразок фіскального документу на рівні вищих органів державної влади, відповідальних за стягнення податкових платежів в

Україні та Польщі; також законодавчому органу Польщі слід внести зміни до Податкового кодексу, закріпивши положення-дефініцію щодо суб'єктів податкових правовідносин «1. Платниками податку є резиденти Польщі, особи, які перебувають в Польщі більше 183 днів, а також особи, які мають джерело доходу на території Польщі. 2. Не підпадають під положення першого пункту особи, для яких застосовується режим уникнення чи зменшення податкового навантаження відповідно до ратифікованих Конвенцій ОЕСР. ...»; у зв'язку з посиленням трудової міграції до Польщі найближчим часом вважаю за потрібне розробити редакцію та викласти по-новому статтю про уникнення подвійного оподаткування науково-педагогічних працівників та науковців у Конвенції, прибравши положення про обов'язкову наявність офіційного запрошення навчального закладу; нова редакція статті повинна виглядати наступним чином «Фізична особа, яка є чи була безпосередньо до відвідання Польщі резидентом України і яка легально за трудовим договором, укладеним з будь-яким університетом, коледжем, школою або іншим подібним навчальним закладом, який є визнаним компетентним органом у Польщі ...».

Література:

1. Раскалей М. О. Неузгодженості, що виникають при справлянні ПДВ – стримуючий фактор у процесі інтеграції України у світове господарство / М. О. Раскалей // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури: збірник наукових праць. – 2008. – Випуск 20. – С. 43–48.
2. Кравчук К. Трудова міграція як фактор економічного зростання України (Аналітична записка МЗ/2014) / К. Кравчук // Інститут економічних досліджень та політичних консультацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ier.com.ua/files/publications/Policy_Briefing_Series/PB_M3_2014_ukr.pdf.
3. Сибірянська Ю.В., Колесніченко Г.О. Проблеми подвійного оподаткування в Україні / Ю.В. Сибірянська, Г.О. Колесніченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kibs.kiev.ua/images/Проблеми_подвійного_оподаткування_в_Україні.pdf.
4. Конвенція між Урядом України і Урядом Республіки Польща про уникнення подвійного оподаткування доходів і майна та попередження податкових ухилень від 12.01.1993 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/616_168.

Годованик Є. В.,
к.ю.н., доцент кафедри конституційного,
адміністративного та міжнародного права,
Маріупольського державного університету

ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ МІЖДЕРЖАВНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

До основних принципів освітньої діяльності в європейських країнах, які є методологічною базою формування правового механізму забезпечення європейських освітніх стандартів на регіональному рівні міждержавних відносин, на наш погляд, слід віднести наступні фундаментальні положення, які досить повно відображені, у тому числі, у чинних правових актах Європейського Союзу:

1) Автономія у підзвітності. Розвиток освітніх стандартів вимагає надання університетам повноважень діяти згідно з керівним положенням автономії у підзвітності. Будучи автономними і відповідальними юридичними особами, освітніми та громадськими організаціями, вони підтверджують свою відданість принципам Великої хартії університетів, прийнятої у 1988 році, і зокрема принципу освітньої свободи. Отже, університети мають бути спроможними формувати свої стратегічні цілі, визначати першочергові завдання в освіті та дослідженнях, відповідно спрямовувати свої ресурси, складати програми навчання та формулювати свої критерії підбору викладацького складу та прийому студентів. Європейські вищі навчальні заклади готові працювати в умовах конкуренції у своїй країні, в

Європі та світі, але для цього їм вкрай потрібна свобода управління, необтяжлива і сприятлива регулятивна база та достатнє фінансування.

2) Конкуренція у вищій освіті. Цей важливий методологічний чинник сприяє якості, навчання не виключає співпраці та не зводиться до комерційного її розуміння. У деяких країнах Європи університети ще не можуть конкурувати на рівних і стикаються з небажаним впливом умов на користь інших європейських закладів. Освіта як суспільна відповідальність. Європейський простір вищої освіти має будуватися на таких європейських освітніх традиціях, як суспільний обов'язок і відповідальність, виходячи з принципу широкого і відкритого доступу до бакалаврського та магістерського рівнів освіти для власного розвитку та можливості продовжувати освіту протягом усього життя людини, сьогоденних та довгострокових потреб суспільства.

3) Вища освіта, що ґрунтується на наукових дослідженнях.

4) Організаційне розмаїття. Європейській вищій освіті властиве розмаїття у галузі мов, національних систем, інституційних типів та їх орієнтацій, а також спрямованості програм. Водночас її майбутнє залежить від її здатності ефективно організувати це цінне розмаїття для отримання позитивних результатів, а не труднощів; гнучкості, а не навпаки. Вищі навчальні заклади бажають ґрунтувати свою діяльність на зближенні, зокрема на спільних ознаках, наявних у різних країнах у цій галузі, та розглядати розмаїття як надбання, а не як мотив для невизнання чи винятковості. Вищі навчальні заклади поставили за мету створення достатнього самообмеження для забезпечення мінімального рівня узгодженості та інтеграції з тим, щоб їх зусилля на шляху наближення не зазнали краху через надмірну невідповідність та розбіжності у визначенні та застосуванні кредитів, основних учених ступенів та якісних критеріїв.

5) Якість. Європейський простір вищої освіти, виправдовуючи сподівання своїх засновників, має керуватися основними академічними цінностями, тобто демонструвати якість. Оцінюючи якість, на наш погляд, слід належним чином урахувувати цілі і призначення навчальних закладів та їх програм.

6) Відповідність. Навчальні програми мають повністю співвідноситись з потребами європейського ринку праці відповідно до того, коли присвоюється кваліфікація: після бакалаврського курсу навчання чи після магістратури.

7) Мобільність. Однією з необхідних якостей Європейського простору вищої освіти є вільна мобільність студентів, викладацького складу та випускників. Європейські університети бажають сприяти більшій мобільності як «горизонтального», так і «вертикального» типу і не вважають віртуальну мобільність замінником фізичної мобільності. Для здійснення визнання та мобільності вони можуть використовувати вже існуючі інструменти, а саме: ECTS, Лісабонську конвенцію, додаток до диплома, мережу NARIC/ENIC.

Таким чином, можна зробити загальний методологічний висновок концептуального теоретико - практичного характеру про те, що означені основні принципи європейських правових стандартів у сфері надання освітніх послуг у сукупності становлять їх методологічний фундамент. Національне освітнє законодавство країни, стратегічним курсом якої є прагнення до членства у Європейському Союзі, має відповідати методологічній основі спільного європейського режиму надання освітніх послуг та його міжнародного-правового, конституційно-правового та профільно-законодавчого забезпечення на правотворчому, юридико - технічному та правозастосовчому рівнях функціонування правової системи.

ІДЕОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ НА ЗМІСТ ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНИХ ДЖЕРЕЛ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Дія норм міжнародного права не обмежується тільки юридичної складової, а охоплює й інформаційний, і соціально-психологічний, і ідеологічний вплив, який локалізуються у сфері громадського (правосвідомості) свідомості – суб'єктів. Тому встановлення міжнародного договору можуть закріпитися у внутрішньодержавному праві як «ідеї-базиси», і втілюються в життя за допомогою ідей, що є свого роду ідеями-засобами [1, с. 36].

Метою даної роботи є дослідження однієї зі складових дії міжнародних норм - ідеологічного впливу на зміст і сутність конституційного права України та розгляд міжнародного договору як ідеологічного джерела внутрішньодержавного права.

Відмітною властивістю норм міжнародного права є те, що вони переважно являють собою моральні приписи. Визначеність у просторово-часовому вимірі не є для них суттєвою, а іноді може і зовсім бути відсутнім, санкціонуються вони міжнародними організаціями та спілками, підтримуються ними і не мають закритого, вичерпного характеру. Однак і стосовно до міжнародного договірної права не можна категорично стверджувати, що в ньому відсутні норми-правила поведінки. У міжнародному праві існує значна кількість договорів, що діють як принцип, ідея, установка, володіють універсальністю, що задовольняє максимальну кількість державних інтересів. Такі договори найчастіше іменуються конвенціями, пактами, угодами, деклараціями і т.д. Наприклад, Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, затверджена резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 2106 (XX) від 21 грудня 1965 року, що вступила в законну силу 4 січня 1969 року [2]. Стаття 2 Конвенції ставить перед її учасниками за мету «засудження расової дискримінації, проведення політики ліквідації всіх форм расової дискримінації та сприяння взаєморозумінню між усіма расами». Іншим прикладом є Міжнародна конвенція про боротьбу з актами ядерного тероризму, прийнята 13 квітня 2005 резолюцією 59/290 на 91-му пленарному засіданні п'ятдесят дев'ятої сесії Генеральної Асамблеї ООН, метою якої позначено припинення доступу терористів до одного з найнебезпечніших видів зброї – зброї масового знищення.

Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, прийнятий резолюцією 2200 А (XXI) Генеральної Асамблеї ООН від 16 грудня 1966 року, що вступив в силу 23 березня 1976 року [3] ставить своєю метою повагу і забезпечення всім, що перебувають у межах території країни яка його підписала і під її юрисдикцією особам прав, визнаних у Пакті, без якої б то не було різниці, як то у відношенні раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних та інших переконань, національного та соціального походження, майнового стану, народження чи іншої обставини. У наведених прикладах міжнародних договорів норми-цілі є досить загальними, абстрактними, відповідними інтересам необмеженого кола членів міжнародного співтовариства. Їх положення є настільки не конкретизованими, що одночасно зачіпають інтереси всіх і кожного.

Міжнародні договори, що діють як принцип, роблять вплив на зміст внутрішньодержавного права: В залежності від того чи іншого типу праворозуміння зміст права розглядається по-різному.

Міжнародний договір, що діє як принцип, ідея може здійснювати вплив на всю національну правову систему в цілому як на комплекс всіх явищ правової дійсності: правові норми, що діють в країні, правову діяльність, правосвідомість і інші елементи. Наприклад, С. Ю. Марочкін під правовою системою розуміє комплекс всіх явищ правової дійсності - не тільки внутрішньодержавних, але й пов'язаних з міжнародним правом [4, с. 31]. Вона включає правові норми, що діють в країні (право України), а також норми міжнародного

права іноземного права з санкції держави); правову діяльність (діяльність всіх органів, установ та інших суб'єктів по створенню та/або реалізації діючих у країні правових норм) і правові ідеї, уявлення, теорії, погляди, доктрини (правосвідомість в широкому сенсі), і вплив норм міжнародного права, в тому числі і договірних, виявляється на всі її компоненти на статичну системоутворюючу частину правової системи, і динамічну - на правовідносини, правову діяльність в цілому, правосвідомість, правову ідеологію.

Оскільки право отримує видиме і відчутне оформлення в законодавстві, а принцип проявляється в конкретних правових нормах, то доцільним буде на прикладі українського законодавства оцінити вплив міжнародних договорів.

Наприклад, Міжнародна, конвенція проти катувань та інших жорстоких нелюдських або принижуючих гідність видів поводження і покарання, прийнята і відкрита, для підписання, ратифікації та приєднання резолюцією № 39/46 Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1984 року і набула чинності для СРСР 26 червня 1987 року. Згідно зі ст. 2 даної конвенції кожна держава-учасниця вживає ефективних законодавчих, адміністративних, судових чи інших заходів для попередження актів катувань на будь-якій території, що перебуває під його юрисдикцією [5]. Положення даної конвенції не суперечать Конституції України.

Так, стаття 3 Конституції України говорить Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Дане положення є загальноправовим і тому реалізується в різних сферах суспільних відносин. Так, стаття 50 Кримінального Кодексу України вказує, що покарання є заходом примусу, що за вироком суду використовується до особи, визнаної винною у вчиненні злочину, і полягає в передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого [6]. Покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засуджених, а також запобігання вчиненню нових злочинів засудженими, так і іншими особами. Покарання не має на меті заподіяння фізичних страждань або приниження людської гідності. Покарання, так чи інакше, завжди пов'язане з заподіянням страждання, воно є карою, але кара в покаранні не мета, а засіб, що дозволяє досягти поставлені цілі.

Говорячи про загальну превенції покарання багато хто пов'язує її з жорстокістю покарання. Однак ще Ч. Беккарія писав: «... Просте розгляд відомих досі істин з очевидністю показує, що мета покарання полягає не в катуванні і муках людини і не в тому, щоб зробити неіснуючим вже скоєний злочин ... Отже мета покарання полягає тільки в тому, щоб перешкоджати винному знову завдати шкоду суспільству й утримати інших від здійснення того ж. Тому слід вживати такі покарання, які при збереженні пропорційності зі злочинами робили б найбільш сильне і найбільш тривале враження на душу людей і були б болісні для тіла злочинця ... » [7, с. 200].

Як бачимо кримінальне законодавство сприйняло принципи, що містяться в міжнародному праві. Звідси можемо констатувати, що поняття джерела права, не обмежується лише формально-юридичним аспектом, розгляд міжнародного договору як джерела внутрішньодержавного права в широкому його розумінні дає підстави вважати, що міжнародний договір, що діє за механізмом принципу, є ідеологічним джерелом внутрішньодержавного права.

Французький юрист Ж. Л. Бержель називає правові принципи не інакше, як загальними принципами і визначає їх таким чином: це положення (правила) об'єктивного права, які можуть виражатися а можуть і не виражатися в текстах, але обов'язково застосовуються в судовій практиці і мають досить загальний характер [8, с. 168]. Дана теза має продовження в, тому що принципи розглядаються як верхні ряд, панівний над позитивним правом, тоді як юридичні правила є всього лише окремими випадками їх застосування або виключення.

У цьому зв'язку Г. В. Мальцев справедливо, на наш погляд, зазначає: «...Принципи, таким чином, виносяться за рамки самого права, вони, утворюючи єдиний комплекс, управляють юридичними справами, служать ідейною основою для об'єктивного права» [9, с. 667]. І якщо з позицій формально-юридичного підходу неможливо знайти єдиного для всіх

держав способу реалізації міжнародного договору в національному праві, оскільки їх визначення в повній владі суверенної держави, то з позицій широкого підходу реалізація міжнародного договору у внутрішньодержавному праві можлива і через ідеологічну дію. Такий спосіб реалізації є універсальним для всіх держав так як ідеологічна складова присутня у всіх правових системах.

Цікаво, що держави - члени Ради Європи повинні рахуватися не тільки з «вираженими» в Європейській конвенції про захист прав людини і основних свобод, але й «уявними» в ній, тобто неписаними принципами, які виводяться з сенсу, розсуду і духу права, втіленого з в міжнародно-правовому акті.

Безумовно, такого роду явища існують і у внутрішньому праві держав, де вони також беруть участь у правовому регулюванні поряд з іншими юридичними принципами і нормами.

По-перше, серед міжнародних договорів необхідно розрізняти договори, що діють за механізмом правила поведінки і за механізмом принципу. Міжнародний договір, що діє за принципом правила поведінки може бути джерелом внутрішньодержавного права тільки в об'єктивному сенсі.

По-друге, міжнародний договір, що діє за; механізмом принципу, ідеї установки, надає ідеологічний вплив на зміст внутрішньодержавного права, а тому може бути, джерелом внутрішньодержавного права у суб'єктивному розумінні.

По-третє, формально-юридичний підхід до правових явищ не дозволяє знайти єдиного для всіх держав способу реалізації міжнародного договору у внутрішньодержавному праві. Ідеологічний вплив міжнародного договору є єдиним універсальним для всіх держав способом реалізації міжнародних договірних зобов'язань.

Література:

1. Малахов В. П. Концепция философии права / В. П. Малахов. - М.: Науч. изд., 2011.
2. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_105
3. Міжнародна конвенція про боротьбу з актами ядерного тероризму [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_d68
4. Марочкин С. Ю. Действие норм международного права в правовой системе Российской Федерации. - Тюмень, - 1998. - С. 31.
5. Міжнародна, конвенція проти катувань та інших жорстоких нелюдських або принижуючих гідність видів поводження і покарання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_085
6. Кримінальний Кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/print1359284278737608>
7. Беккариа Ч. О преступлениях и наказаниях. - М., 2004. - С. 200.
8. Бержель Ж.-Л. Общая теория права. М., 2000. - С. 168.
9. Мальцев Г. В. Социальные основания права. М., 2007. - С. 667.

Демченко А. В.,
студентка ОКР «Магістр»,
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ЗБРОЙНІ КОНФЛІКТИ НЕМІЖНАРОДНОГО ХАРАКТЕРУ

Актуальність проблеми, яка розглядається міжнародним гуманітарним правом не викликає сумніву. Свідченням цього є те, що практично всі держави – члени ООН є учасниками Женевських конвенцій 1949 р.

З метою виконання взятих Україною міжнародних зобов'язань та забезпечення дотримання норм міжнародного гуманітарного права командири (начальники) і штаби під

час організації і у ході ведення воєнних дій повинні враховувати норми міжнародного гуманітарного права.

Проблеми, що підіймаються прив'язані до праць В. П. Базова, В. Ю. Калугіна, М.І. Карпенка, І. І. Котлярова, І. І. Лукашука та інших. Проте це питання потребує подальшого дослідження.

Враховуючі те, що теоретичні питання правового регулювання збройних конфліктів є досить актуальними на сьогодні, тому метою статті є проведення наукового розгляду проблеми збройні конфлікти не міжнародного характеру. Адже вони мають особливі засоби врегулювання.

Міжнародне гуманітарне право визнає дві категорії збройних конфліктів. Розпізнавальною ознакою тут служить державний кордон: війна між двома або більшим числом держав вважається міжнародним збройним конфліктом, а збройні зіткнення, що відбуваються в межах території однієї держави, – неміжнародними (внутрішніми) збройними конфліктами (звичайно їх називають громадянськими війнами). Виключенням є ситуація, коли народ повстає проти колоніального панування, здійснюючи своє право на самовизначення: із прийняттям Протоколу I, національно-визвольні війни стали вважатися міжнародними збройними конфліктами. Норми Женевських конвенцій разом з Додатковими протоколами містять 20 положень по збройних конфліктах неміжнародного характеру й 500 статей по міжнародних війнах.

Збройним конфліктом неміжнародного характеру називається збройне протистояння, що має місце в межах території держави, між урядом, з одного боку, і збройними повстанськими групами – з іншого. У протистоянні протиборчих сторін беруть участь урядові війська, з одного боку, а з іншого – суб'єктами, що входять до складу збройних загонів, можуть бути повстанці, заколотники, революціонери, сепаратисти, борці за волю. Метою їх боротьби є прагнення захопити владу, домогтися більшої автономії в межах держави, або що борються за відокремлення й створення власної, незалежної держави. Керівництво по застосуванню норм міжнародного гуманітарного права в Збройних Силах України визначає внутрішній збройний конфлікт (збройний конфлікт неміжнародного характеру), як зіткнення на території держави збройних сил уряду з антиурядовими організованими збройними загонами.

Причинами виникнення збройних конфліктів неміжнародного характеру є:

- порушення прав меншостей населення держав;
- недотримання прав людини й громадянина з боку державних органів влади;
- нездатність публічної влади управляти країною, забезпечувати законність і правопорядок у країні, у результаті чого різні угруповання населення починають між собою боротьбу за владу;
- конфесіональні протиріччя між різними релігіями;
- націоналізм, расизм, нетерпимість до інших народів [1, с. 137].

Можливості міжнародного співтовариства втручатися в процеси, що відбуваються всередині країни, обмежені правом держав на невтручання й суверенітет. Держави при вирішенні внутрішніх проблем, не терплять втручання у свої внутрішні справи, інших держав. Виходячи із принципу суверенітету, держава має право по-своєму розсуду вирішувати всі внутрішні конфлікти, у тому числі й із застосуванням збройних сил.

Збройні конфлікти неміжнародного характеру – це всі, що не підпадають під дію ст. 1 Додаткового протоколу збройні конфлікти, що відбуваються та території будь-якої держави «між її збройними силами або іншими організованими збройними групами, які, перебуваючи під відповідальним командуванням, здійснюють такий контроль над частиною її території, який дозволяє їм здійснювати безперервні й погоджені військові дії й застосовувати положення Протоколу II, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру» [3, с.55].

Особи, що входять до складу таких груп, борються з метою захоплення влади, досягнення більшої автономії в межах держави. Відстоюють право на відокремлення й

державотворення. Поняття «неміжнародний збройний конфлікт», а також критерії, що характеризують його, закріплено в Додатковому протоколі II 1977 р. до Женевських конвенцій 1949 р. Згідно зі ст. 1 цього Протоколу, під неміжнародним збройним конфліктом розуміються всі, що не підпадають під дію ст. 1 Додаткового протоколу I збройні конфлікти, що відбуваються на території якої-небудь держави. Конфлікти «між її збройними силами й антиурядовими збройними силами або іншими організованими збройними групами, які, перебуваючи під відповідальним командуванням, здійснюють такий контроль над частиною її території, який дозволяє їм здійснювати безперервні й погоджені військові дії й застосовувати справжній Протокол». За змістом наведеного визначення, Додатковий протокол II охоплює лише конфлікти збройних сил (тобто законного уряду держави – «Високої договірної сторони»), із силами заколотників [2, с. 109].

Збройний конфлікт неміжнародного характеру, відрізняється від міжнародного збройного конфлікту:

- а) наявністю ворожих організованих дій між протиборчими силами тієї самої держави;
- б) фактичною участю в бойових діях збройних сил протиборчих сторін, включаючи поліцейські підрозділи;
- в) застосування зброї;
- г) колективний характер виступів (окремі антиурядові виступи, випадки порушення конституційного ладу в країні, виникнення обстановки внутрішньої напруженості не належать до категорії збройного конфлікту неміжнародного характеру);
- д) певний ступінь організованості повстанців і наявність органів, відповідальних за їхні дії;
- е) володіння частиною території відповідної держави, контроль над нею (повсталі повинні мати не тільки частину території, але й ефективно здійснювати на ній функції влади, у тому числі планувати й вести воєнні дії) [4, с. 39].

До збройних конфліктів неміжнародного характеру відносяться всі громадянські війни й внутрішні конфлікти, що виникають зі спроб державних переворотів. Ці конфлікти відрізняються від міжнародних збройних конфліктів насамперед тим, що в останніх обидві воюючі сторони є суб'єктами міжнародного права, у той час як у громадянській війні воюючою стороною зізнається лише центральний уряд. Держави не повинні втручатися у внутрішні конфлікти на території іншої держави. Однак на практиці здійснюються певні збройні заходи, що одержали назву «гуманітарної інтервенції». Такими були охарактеризовані збройні акції в Сомалі й Руанді, які мали за мету призупинення там внутрішніх конфліктів, що супроводжувалися масовими людськими жертвами.

Література:

1. Международное право. Ведение военных действий: Сборник Гаагских конвенций и иных международных документов. – 4-е изд., дополн. – М.: Международный Комитет Красного Креста, – 2004. – 372 с.
2. Женевские конвенции от 12 августа 1949 года и дополнительные протоколы к ним. – 4-е изд., испр. – М.: Международный Комитет Красного Креста, – 2005. – 344 с.
3. Міжнародне право: військові аспекти: Навч. посібник / Під заг. ред. В. Б. Толубка. – К.: НАОУ 2003. – 252 с.
4. Котляров И. И. Международное право и вооруженные конфликты. Монография. М.: Московский университет МВД. Россия. 2003. – 285 с.

МІЖНАРОДНІ РОЗРАХУНКОВІ ОПЕРАЦІЇ

При здійсненні зовнішньоекономічної діяльності виникає необхідність у міжнародних розрахункових операціях між державами, суб'єктами господарювання, іншими організаціями - юридичними особами та фізичними особами-підприємцями, які перебувають на території різних країн.

Питання розрахунків є одним із важливих в міжнародному торговому обороті. В наслідок активізації міжнародної торгівлі банківська та законодавча система повинні надавати суб'єктам господарювання достатню кількість інструментів, які б забезпечували достатній рівень виконання розрахунків, а також покриття можливих ризиків. При цьому зазначені інструменти повинні забезпечувати гнучкість та швидке реагування на зовнішньоекономічні мінливі умови.

Актуальність даної теми складається в тому, що в умовах сучасного розвитку товарного виробництва та переходу України до ринкових відносин, стан економічних зв'язків не тільки в межах нашої країни, а й у всьому світі дуже ускладнився. Враховуючи прагнення та реальні дії України увійти до європейського економічного простору, сьогодні створюються широкі можливості для розвитку фінансово-господарської самостійності підприємств, а також розширюються межі участі країни у міжнародних валютно-розрахункових операціях. Практика доводить, що дослідження фінансових послуг комерційних банків є важливим напрямком як теоретичних розробок науковців, так і практичної діяльності законодавця.

Серед науковців, які вивчали питання розрахункових операцій комерційних банків зробили такі українські вчені як І. Бобров, С. Бровко, О. Дзюблюк, В. Денисенко, Б. Івасів, Б. Луців, З. Луцишин, С. Руденко та інші.

Значне місце в дослідженні питання валютно-розрахункових операцій комерційних банків належить і вченим західних країн, зокрема, Д. Мак Нотон, Д. Брігхем, П. Роуз та інші.

По-перше, необхідно надати визначення міжнародним розрахункам та окреслити їх нормативно-правове регулювання.

Міжнародні розрахунки - регулювання платежів по грошових вимогах і зобов'язаннях, що виникають у зв'язку з економічними, політичними, культурними відносинами між юридичними і фізичними особами різних країн [1, с. 150]. Міжнародні розрахунки включають як умови та порядок здійснення платежів, вироблені практикою і закріплені міжнародними документами і звичаями, так і щоденну практику, вироблену банками. Важливу роль грають саме великі банки, при цьому їх вплив на міжнародні розрахунки залежить від масштабів зовнішньоекономічних зв'язків країни, фінансового стану, ділової репутації, мережі банків-респондентів.

Проведення міжнародних розрахунків за товари, що імпортуються і експортуються, регламентуються законодавством України, а також підкоряється міжнародним правилам документарного оформлення і оплати платіжних документів.

Серед джерел міжнародного права можна виділити:

1) Міжнародні правила по тлумаченню торгових термінів (ІНКОТЕРМС 90), метою яких є розробка зведення міжнародних правил тлумачення найбільш торгових термінів, що часто зустрічаються в зовнішній торгівлі,

2) Уніфіковані правила і звичаї для документарних акредитивів (UCP N 500) застосовуються до всіх документарних акредитивів (включаючи резервні акредитиви). Вони є обов'язковими для всіх зацікавлених сторін за відсутності прямо вираженої угоди про інше.

3) Уніфіковані правила по інкасо (публікація Міжнародної торгової палати № 522, в редакції 1995 р.) застосовуються до всі інкасо, коли посилання на ці Правила включене в

текст «інкасових інструкцій», і будуть обов'язковими для всіх згадуваних там сторін, якщо інше не обумовлене спеціально або якщо інше не міститься в положеннях національного, державного або місцевого законодавства і/або регулювання, від яких не можна відступити.

4) Уніфіковані правила для гарантій на першу вимогу (редакція 1992 р., публікація МТП N 458) застосовуються до будь-якої банківської гарантії або доповнення до неї, яку гарант зобов'язався видати і в якій вказано, що вона складена відповідно до справжніх правил (публікація МТП N 458) і обов'язкова для всіх сторін в гарантійному зобов'язанні, якщо інше прямо не вказане в гарантії або доповненні до неї.

5) Женевський Одноманітний закон про чеки.

6) Женевська Конвенція про Одноманітний закон про простий і перекладний вексель.

Національне законодавство про міжнародні розрахунки представлено законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 р. та Декретом Кабінету Міністрів України «Про систему валютного регулювання і валютного контролю».

Серед проблемних питань, які виникають в діяльності банків з міжнародних розрахунків, можна виділити нелегальна «втеча капіталу» з країни, а також вибір моделі міжнародних міжбанківських кореспондентських відносин з іноземними банками. Щодо «втечі капіталів», то причиною є невпевненість учасників господарської діяльності в національних банках. В сучасних умовах це є логічним, але згубним для економіки.

Міжнародна практика передбачає використання документарних та не документарних форм розрахунків. За останні декілька років зросла популярність не документарної форми через її простоту та дешевизну. Документарна форма широко використовується в українській практиці з партнерами із Західної Європи, Північної Америки, Японії, тому що вони враховують підвищені ризики партнерських відносин та низьку платоспроможність українських імпортерів. Це говорить не тільки про проблеми на рівні підприємств, а й на рівні законодавчого врегулювання діяльності суб'єктів господарювання. Доцільним було б створювати для малого та середнього бізнесу більш сприятливі умови оподаткування та кредитування, надання державних грантів для розвитку інноваційних напрямів діяльності.

Однак, багато українських розвинутих підприємств успішно використовують не документарні форми розрахунків через Всесвітню систему міжбанківських фінансових телекомунікацій (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunications). Ця система зараз об'єднує понад 1800 банків - дійсних членів та близько 1500 банків на правах асоційованих членів у 88 країнах світу. Система SWIFT забезпечує найбільшу швидкість та велику надійність і безпеку здійснення міжбанківських розрахунків [2].

Серед високотехнологічних світових електронних систем міжбанківських розрахунків можна також виділити FedWire - мережа Федеральної резервної системи США, Нью-Йоркську міжнародну платіжну систему розрахункових палат CHIPS, Лондонську автоматичну систему розрахункових палат CHAPS, японську систему міжбанківських безготівкових переказів Zengin.

FedWire - найбільш розгалужена комунікаційна банківська мережа, в ній беруть участь близько 5,5 тис. кредитно-фінансових організацій. Кошти на резервному рахунку банку-учасника обертаються протягом дня до 12 разів. На банківському рівні платіж здійснюється практично в режимі реального часу.

В Європейському Союзі функціонують два регіональні суперсистеми держав - членів ЄС - TARGET і Euro I, що об'єднують системи валових розрахунків, що функціонують в режимі реального часу.

Платіжна система TARGET, реалізована центральними банками країн Європейського Союзу. Однак, її створення не означає, що усі розрахунково-платіжні операції між країнами Європейського Союзу автоматично перемикалися тільки на неї, а доступ до національних платіжних систем при Європейської банківської асоціації виявився закритий. Навпаки, за загальним визнанням експертів, система TARGET повинна постійно доводити свою дію в тісній співпраці з альтернативними платіжними системами, що використовуються країнами-учасницями.

Україна ще не увійшла до економічного простору Європейського Союзу, тому є час зробити необхідні кроки для підведення національно-використовуваної системи розрахунків до європейського рівня.

Література:

1. Івасів Б. С. Міжнародні розрахунки: Підручник. – Тернопіль: Карт-бланш. – 2006. – 346с.
2. Основні форми міжнародних розрахунків [Електроний ресурс]. – Режим доступу: URL: http://pidruchniki.com/15060913/bankivska_sprava/osnovni_formi_mizhnarodnih_rozrahunkiv

Довголевський О. В.,
студент 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

МІЖНАРОДНА ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Одним із показників, що характеризує економічний розвиток країни, її конкурентоспроможність, ступінь інтеграції країни у світове співтовариство є обсяг іноземних інвестицій. Інвестиційна активність сприяє підвищенню загального соціально-економічного рівня країни, створюючи додаткові робочі місця, впроваджуючи новітні технології, сприяючи адаптації національних підприємств до світових вимог [1, с. 263].

Звідси випливає необхідність вирішення питання щодо залучення та ефективного використання іноземних інвестицій. Вирішення цього завдання насамперед залежить від виваженої державної політики у регулюванні іноземного інвестування.

Сучасною тенденцією в сфері іноземного інвестування є те, що за останні 12 років у країнах, що розвиваються, обсяг залучення інвестицій збільшився з 20 % до 52 % і вперше перевищив обсяг залучення інвестицій в розвинені країни.

Основна проблема інвесторів на сучасному етапі є їх невизначеність, яка пов'язана низкою передбачуваних факторів ризику, зокрема обумовлених кризою єврозони. Крім того виникає багато макроекономічних питань щодо рівня зайнятості, масштабів міжнародної торгівлі і зростання ВВП.

Жорстка конкуренція прямих іноземних інвестицій на світовому ринку між країнами-реципієнтами вимагає виробляти правові підстави урядом як розвинених країн, так і країн, що розвиваються, для належного функціонування іноземного капіталу всередині країни з огляду на міжнародні тенденції.

Держава може цілеспрямовано впливати на формування в країні сприятливого інвестиційного середовища, що являє собою сукупність економічних, інституційних та правових умов. Такі умови визначають особливості руху капіталів, правила функціонування різних форм інвестицій, умови їх залучення та використання.

Важливим напрямом державної інвестиційної політики є законодавче забезпечення і захист інтересів інвесторів. Збільшення обсягів інвестицій залежить від ефективних механізмів удосконалення нормативно-правового, економічного, інформаційного забезпечення, пов'язаного з державним управлінням інвестиційною діяльністю [2, с. 3-4].

Метою даної роботи є аналіз особливостей державного регулювання інвестиційного процесу в розвинених країнах та виявлення основних інвестиційних тенденцій на сучасному етапі.

Досягнення цієї мети полягає у вирішенні наступних задач: з'ясуванні економічної сутності іноземних інвестицій, виявленні переваг та недоліків міжнародного інвестування для економіки країни, аналізі структури міжнародного інвестування, аналізі державної інвестиційної політики провідних розвинених країн, враховуючі сучасні умови розвитку світового господарства.

Об'єктом дослідження є процес іноземного інвестування на сучасному етапі в розвинених країнах. Предметом дослідження роботи є практичні аспекти державного регулювання інвестиційним процесом в сучасних умовах. У процесі написання роботи були

використані різні дослідження сучасних зарубіжних та вітчизняних вчених з цієї тематики. Були опрацьовані праці наступних вчених: В. М. Стадник, В. І. Любімов, А. І. Білій, Л. І. Михайлов, Н. В. Краснокутська та інші.

Водночас іноземні інвестиції мають як позитивні, так і негативні наслідки для країн-реципієнтів та для країн-резидентів. Тому при здійсненні міжнародної інвестиційної діяльності важливо бути обачними та розрізняти тих інвесторів, інтереси яких будуть суперечити інтересам фірми або країни в цілому.

Для комплексного аналізу умов раціонального використання інвестицій застосовується категорія інвестиційного клімату. Під цим терміном розуміється «система правових, економічних, соціальних та інших умов здійснення інвестиційної діяльності в конкретній країні, що роблять істотний вплив на рівень прибутковості і ризику інвестицій».

Розвинені країни мають сформовану економічну та політичну ситуацію, що забезпечує достатній захист іноземних інвестицій. Крім того їх чітка законодавча база цих країн гарантує відсутність дискримінації іноземних компаній: можливість утворення нових компаній, одержання прибутки, врегулювання конфліктів.

Але в умовах нестабільної економічної ситуації транснаціональні корпорації не поспішають вкладати свої кошти або звільняються від зарубіжних активів, замість того, щоб значно розширювати свою діяльність на міжнародному рівні.

Для того, щоб збільшити обсяг іноземних інвестицій, необхідні серйозні зміни в інвестиційному кліматі. Необхідно вжити ряд заходів, які будуть спрямовані на формування в країні загальних умов розвитку ринкових відносин та специфічних, що мають безпосереднє відношення до вирішення завдання залучення іноземних інвестицій [3, с.65-71].

Привабливий інвестиційний клімат сформулює нові можливості і стимули для ефективного вкладення капіталу.

Зрештою, позитивний інвестиційний клімат допоможе створити суспільний ефект у вигляді зростання продуктивності праці, впровадження інновацій, підвищення якості та конкурентоспроможності продукції, підвищення зайнятості населення, збільшення податкових платежів до бюджетів усіх рівнів та ін. Сприятливий інвестиційний клімат стимулюватиме бізнес-структури до підвищення ефективності діяльності, що призведе до зростання доходів і капіталу [4, с. 98].

Для створення більш сприятливого інвестиційного клімату органам державного управління необхідно усунути причини можливих невдач проведеної політики, здатних справити негативний вплив на інвестиційний клімат. Це вимагає прийняття таких заходів, як підвищення довіри до політики, зміцнення впевненості компаній у доцільності інвестицій; зміцнення довіри з боку суспільства, необхідного для здійснення заходів щодо вдосконалення політики; забезпечення відповідності заходів політичного характеру місцевих умов.

Від взаємодії бізнесу і держави залежить створення атмосфери суспільної довіри і законності. Для поліпшення інвестиційного клімату потрібне постійне підстроювання політичного курсу. Політика підлягає постійному перегляду, щоб враховувати зміну умов підприємницької діяльності і накопичений досвід [5, с. 255].

Покращення інвестиційного клімату збільшить довіру інвесторів до країни, до дій держави в економіці, дасть «сигнал» для довготривалого інвестування.

Література:

1. Інноваційний менеджмент: навчальний посібник / Валентина Стадник, Микола Йохна. – К.: Академвидав 2006. – 463 с.
2. Любімов В. І. Особливості державного регулювання іноземних інвестицій: закордонний досвід / В. І. Любімов // Економічний простір. - 2009. - № 21. - С. 65-71.
3. Білій А. Хронологічний огляд розвитку міжнародної інвестиційної діяльності / А. Білій, Д. Гайдай // Стратегія економічного розвитку країн в умовах глобалізації. – 2013. – № 3. – С. 3-4.

4. Інноваційний менеджмент: навчальний посібник / Л. І. Михайлова, С. Г. Турчіна. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 247 с.
5. Інноваційний менеджмент: навчальний посібник / Н. В. Краснокутська. – К.: КНЕУ, 2003. – 503 с.

Дубіна А. Д.,
студентка 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКЛЮЧНОЇ (МОРСЬКОЇ) ЕКОНОМІЧНОЇ ЗОНИ

Україна є морською державою. Її узбережжя омиваються Чорним та Азовським морями, які є найвіддаленішими від Світового океану. Азово-Чорноморський регіон є багатим на природні ресурси. Атмосферне повітря та водний простір Азово-Чорноморського регіону інтенсивно використовуються для забезпечення зв'язку та транспортного сполучення. Такі кліматичні ресурси, як течія та вітер, у сполученні з водою використовуються у виробництві енергії. Найбільш повне та інтенсивне використання ці ресурси знайшли, насамперед, у виключній (морській) економічній зоні України. Позитивний аспект наявності такої біологічної та геологічної різноманітності у Азово-Чорноморському регіоні полягає в тому, що вона підсилює економічні інтереси іноземних держав до морської господарської діяльності України. Негативним залишається те, що нераціональне використання водних живих ресурсів та забруднення морського середовища призводять, зокрема, до скорочення обсягів їх вилову. Це негативно позначається на економічному та промисловому розвитку нашої держави.

Особливість правового регулювання, використання і охорони виключної (морської) економічної зони і континентального шельфу полягає у застосуванні не тільки норм національного законодавства, а й Конвенції 00Н з морського права 1982 р. Саме в частині V Конвенції «Виключна економічна зона» та частині VI «Континентальний шельф» містяться норми, що закріплюють суверенні права, юрисдикцію та обов'язки прибережної держави щодо використання та охорони цих об'єктів. Конвенція 00Н з морського права 1982 р. створила по суті новий міжнародно-правовий вид простору Світового океану - виключну економічну зону [1].

Відповідно до ст. 55 Конвенції виключна економічна зона - це район, що розташований за межами територіального моря і прилягає до нього. Аналогічне положення міститься в ст. 2 Закону України «Про виключну (морську) економічну зону України», згідно з якою морські райони, зовні прилеглі до територіального моря України, включаючи райони навколо островів, що їй належать, становлять виключну (морську) економічну зону України. Ширина виключної (морської) економічної зони становить до двохсот морських миль, відлічених від тих самих вихідних ліній що і територіальне море України. Отже, виключна (морська) економічна зона України має такі складові:

- 1) морські райони, включаючи дно та води, що його покривають;
- 2) районі, прилеглі зовні до територіального моря України, включаючи райони навколо островів, що їй належать.

Особливість правового режиму виключної (морської) економічної зони полягає в законодавчому закріпленні суверенних прав України щодо розвідки, розробки і збереження природних ресурсів як живих, так і неживих, у водах, що покривають морське дно, на морському дні та в його надрах, а також з метою управління цими ресурсами і щодо здійснення інших видів діяльності з економічної розвідки та розробки зазначеної зони, у тому числі виробництва енергії шляхом використання води, течій і вітру. Це означає, що ніхто, крім України, або без її згоди не може проводити розвідку і розробку природних ресурсів в її виключній (морській) економічній зоні. Тобто застосовується обмежувальний спеціальний режим господарювання, при якому законодавець за допомогою встановлення

обмежень у процесі здійснення господарської діяльності досягає певної мети щодо охорони території, об'єктів тощо.

У силу такої юрисдикції Україна як прибережна держава має виключне право споруджувати, а також дозволяти і регулювати створення і експлуатацію штучних островів, установок і споруд (наприклад, платформ і бурових вишок для розвідки і видобутку нафти, платформ та інших споруд для збирання океаністичних відомостей щодо морських течій, взаємодії океану і атмосфери) в межах економічної зони. Над усіма такими установками і спорудами прибережна держава здійснює виключну юрисдикцію, у тому числі юрисдикцію щодо митних, податкових, санітарних і імміграційних законів і правил, а також законів і правил, що стосуються безпеки [2].

У виключній (морській) економічній зоні України усі держави як прибережні, так і ті, що не мають виходу до морів, користуються, за умови дотримання актів законодавства України, а також загальновизнаних норм міжнародного права, свободою судноплавства і польотів, прокладання підводних кабелів і трубопроводів та іншими правомірними з точки зору міжнародного права видами використання морського простору. Щодо морських наукових досліджень у виключній (морській) економічній зоні України проводяться лише за згодою спеціально уповноважених органів України відповідно до законодавства України і міжнародних договорів України. Морські наукові дослідження у виключній (морській) економічній зоні України мають право проводити усі держави, незалежно від їх географічного положення, їх юридичні і фізичні особи, а також міжнародні організації за умови дотримання законодавства України.

Україна може відмовити у наданні згоди на здійснення морського наукового проекту у своїй виключній (морській) економічній зоні, якщо цей проект:

1) безпосередньо пов'язаний з розвідкою та розробкою як живих, так і неживих природних ресурсів; 2) передбачає буріння морського дна, використання вибухових речовин або привнесення шкідливих речовин у морське середовище; 3) включає спорудження, експлуатацію або використання штучних островів, установок і споруд; 4) спрямований на підводну культурну та/або археологічну спадщину, для недопущення порушення її суверенних прав або юрисдикції, встановлених міжнародним правом, у тому числі Конвенцією Організації Об'єднаних Націй з морського права. Також всі суб'єкти, які проводять будь яку діяльність в межі морської економічної зони зобов'язані не допускати забруднення цієї зони, захороняти відходи або інші матеріали, незаконно без дозволу уповноважених органів проводити морські наукові дослідження, проводити незаконне видобування природних ресурсів і взагалі проводити діяльність заборонену законодавством України та нормами міжнародного права, що тягне за собою кримінальну, цивільно-правову, дисциплінарну, адміністративну відповідальність. Для забезпечення суверенних прав на розвідку, експлуатацію, збереження живих ресурсів та управління ними у виключній (морській) економічній передбачено заходи щодо забезпечення виконання законодавства України. Система спеціальних санкцій, які спрямовані на порушників законодавства про МЕЗ: огляд судна-порушника, інспекція, переслідування судна-порушника, затримання або арешт судна-порушника [3].

Також господарський кодекс встановлює мету створення спеціальних (вільних) економічних зон, а саме для залучення інвестицій та ефективного їх використання, активізації спільно з іноземними інвесторами підприємницької діяльності з метою збільшення експорту товарів, поставок на внутрішній ринок високоякісної продукції і послуг, впровадження нових технологій, розвитку інфраструктури ринку, поліпшення використання природних, матеріальних і трудових ресурсів, прискорення соціально-економічного розвитку України [4]. На всіх суб'єктів господарювання, що здійснюють інвестиції у спеціальній (вільній) економічній зоні, поширюється система державних гарантій захисту інвестицій, передбачена законодавством про інвестиційну діяльність та про іноземні інвестиції. Інвестиції не можуть бути безоплатно націоналізовані, реквізовані або до них не можуть бути застосовані заходи, тотожні за наслідками. Інвесторам, у тому числі

іноземним, забезпечується рівноправний режим, що виключає застосування заходів дискримінаційного характеру, які могли б перешкодити управлінню інвестиціями, їх використанню та ліквідації, а також передбачаються умови і порядок вивозу вкладених цінностей і результатів інвестицій [5]. Держава гарантує суб'єктам господарювання спеціальної (вільної) економічної зони право на вивезення прибутків та інвестицій за межі даної зони і межі України відповідно до закону.

Іноземні юридичні та фізичні особи мають право на підставі міжнародних угод вести промисел риби та інших живих ресурсів, а також проводити дослідження, розвідку та інші операції, пов'язані з таким промислом. Згідно Порядку та умов використання рибних та інших водних живих ресурсів виключної (морської) економічної зони України іноземними юридичними і фізичними особами, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 13.08.99 р № 1490, використання водних живих ресурсів здійснюється за плату і за спеціальними дозволами, виданими користувачам на кожне судно. Юридичні та фізичні особи України при промислі і використанні рибних ресурсів повинні отримати дозвіл, який засвідчує право користувача на спеціальне використання певних водних живих ресурсів у межах затверджених лімітів (виділених квот) [6]. При здійсненні господарської та іншої діяльності, проведення будь-яких видів робіт у виключній (морській) економічній зоні України повинні передбачатися і здійснюватися користувачами заходи щодо збереження належного екологічного стану та умов відтворення водних живих ресурсів, забезпечення недоторканності місць нересту, зимівлі, нагулу цінних видів риб та інших місць, що представляють особливу цінність для їх охорони і відтворення.

Отже, режим здійснення господарської діяльності в морській економічній зоні залежить від виду такої діяльності та природних ресурсів зони, які при цьому використовуються, а також від виду суб'єктів господарювання. Господарська діяльність у виключній (морській) економічній зоні здійснюється на засадах норм ГК, Закону «Про виключну (морську) економічну зону України» та інших законодавчих актів України. При цьому необхідно враховувати, що в разі якщо Конвенцією ООН з морського права 1982 року або міжнародними угодами України встановлено інші норми, ніж ті, що містяться у законодавстві України, то використовуються норми Конвенції або відповідної міжнародної угоди.

Література:

1. Аношкін В. М. Конвенція ООН з морського права 1982 року м і деякі питання режиму морських просторів і міжнародного судноплавства // Актуальні проблеми радянського і іноземного морського права: Сб науч. праць. - Ленінград: «Транспорт», 1986. - С.74-89.
2. Дубовик О. Л. Екологічне право в запитаннях і відповідях: Учеб.посobie . - 2 -е вид. – М.: ТК Велбі, Вид-во Проспект, 2005. – 312 с.
3. Про виключну (морську) економічну зону України: Закон України від 16.05.1995 № 162/95-ВР [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/162/95-вр>
4. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
5. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12/>
6. Про затвердження Порядку і умов використання рибних та інших водних живих ресурсів виключної (морської) зони: Постанова Кабінету Міністрів України від 13.08.1999 № 1490 [Електроний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP991490.html

ПРОБЛЕМИ ОНОВЛЕННЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПІДПИСАННЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

Розвиток України як демократичної правової держави, в умовах підписання угоди про асоціацію з ЄС, вимагає Комплексного оновлення законодавства України та її Конституції. Україна повинна вжити необхідні заходи для забезпечення взаємопов'язаного вітчизняного законодавства із законодавством, яке діє в Європейському Союзі.

Вплив «спільного доробку» ЄС та наднаціональних органів асоціації на внутрішні правопорядки асоційованих країн успішно досліджує професор В. Муравйов [1, с. 10-15]. Дослідниками окремих аспектів вказаної проблеми є такі провідні вітчизняні учені, як В. Денисов, А. Зайчук, І. Кресіна, Л. Луць, Н. Оніщенко, В. Опришко, Ю. Шемшученко.

У новітніх реаліях зміни, пов'язані з конституційними процесами, особливо важливі як для самої Європи, так і загалом для світу. З цього приводу академік Ю. Шемшученко зауважує: «Глобалізація суспільного життя останніми роками загострила питання про гармонізацію різних правових систем. Стало зрозумілим, що держави багато втрачають, коли діють розрізнено, не притримуючись спільних правил, вироблених у процесі розвитку цивілізації» [2, с. 35]. Особливо це стосується інститутів демократії та демократичного управління суспільством.

Цілком доречним є створення особливого механізму, спрямованого на досягнення рівноваги правових систем України та ЄС, який сприяв би в першу чергу адаптації законодавства, утворення відповідних інституцій та іншими додатковими заходами, необхідними для ефективної правотворчості та правозастосування. Крім того, слід зазначити, що уніфікація українського законодавства має проводитися в межах законодавства Європейського Союзу.

Певні інтеграційні процеси, звертаючи увагу на складну економічну ситуацію в країні, можуть спричинити появу реальних економічних проблем. Проте тенденцію оптимізації законодавства не слід розглядати лише в контексті європейського та світового конституційного розвитку, оскільки процеси уніфікації відбуваються і у внутрішньодержавному праві. Так, особливості національної правової системи потребують уніфікованого підходу до погодженості чинного законодавства, формування єдиного правового простору на всій території України, адже наявні суперечності між нормами Конституції України та чинним законодавством спричиняють кризові явища політичного, економічного та соціального характеру. Реформи в соціально-економічній сфері обумовлюють потребу внутрішніх перетворень системи права шляхом диференціації законодавства на різні галузі. Поступове накопичення нормативного матеріалу та формування спеціального предмета правового регулювання виокремлюють правові інститути, підгалузі та галузі права. Нині активно формується банківське, податкове, підприємницьке, медичне право, розвивається страхове законодавство та законодавство в галузі регламентації використання високих технологій.

Проте реалізація таких широких реформ можлива лише за умови внесення змін до Основного Закону, що передбачає аналіз двох взаємопов'язаних аспектів цього процесу – поняттєвого та системно-структурного. Ця проблематика привертає дедалі більше уваги в межах удосконалення національної правової системи та дотримання рівноваги законодавства України з міжнародними європейськими стандартами. Реформований Основний Закон України має бути приведений у відповідність до загальновізнаних міжнародних стандартів, принципів та вимог міжнародноправових документів у сфері прав людини. Проголошені в Конституції України правові ідеї, норми й принципи верховенства закону, положення про права та свободи людини і громадянина повинні відповідати нормам міжнародного права.

Лише тоді вони матимуть важливе значення для продовження конституційно-правової реформи. Як слушно зауважує з цього приводу академік О. Святоцький, саме зміни до Конституції України повинні забезпечити той фундамент демократичних змін та побудови європейської демократичної країни, який дасть змогу розбудувати Україну як незалежну європейську державу, де кожен українець матиме своє гідне місце [3, с. 9]. Проте внесення змін до Основного Закону України – це досить складна справа. Тож не випадково в Конституції України введено «жорсткий» механізм внесення поправок до неї, який потребує кваліфікованої більшості (дві третини голосів народних депутатів) під час голосування щодо ініціювання процесу перегляду положень Основного Закону. Водночас це не означає, що її текст буде незмінним.

Світовий досвід доводить: конституційний процес – складний і неоднозначний. Його безперечно слід брати до уваги при вивченні проблем, що постають в Україні, проте його не можна автоматично перенести й імплементувати в нашій країні. Наразі важливо виробити власні підходи до удосконалення конституційного механізму, оптимізації конституційних змін. Пошук власної моделі розвитку засад суспільно-політичної та економічної систем має витримати досить важке випробування довірою, визнанням авторитету Основного Закону [4, с. 251–252].

Змінена Конституція повинна повністю забезпечувати принцип дотримання прав та свобод людини і громадянина, народовладдя, верховенства права, поділу влади та національний суверенітет. Це дуже важливі питання. Не можна робити так, що зміни у Конституцію вносилися на ґрунті політичних емоцій. Ці зміни будуть доречні лише якщо вони не становлять небезпеки для встановлення в державі конституційного ладу. Також важливо, щоб конституційна активність не порушила вітчизняної правової системи, загального правового поля. Маємо забезпечити органічну єдність усього конституційного масиву, що обов'язково приведе до погодженого розвитку Конституції України та галузевих законів. Основою такого процесу має стати налагоджений механізм конституціоналізації правової системи, що полягає в реалізації конституційних принципів та норм у законотворчості у сфері приватного та публічного права, у судовій та іншій правозастосовній практиці, у контрольнаглядовій діяльності щодо забезпечення й захисту прав та свобод людини й громадянина.

Ще одним важливим для України завданням у контексті гармонізації законодавства є протидія корупції. На міжнародному рівні у цьому напрямі підписано Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти корупції (9 грудня 2003 року, м. Меріда, Мексика). Саме цей міжнародний договір є найзмістовнішим правовим актом, спрямованим на запобігання та боротьбу з корупцією як у світовому, так і національному масштабах. Також слід вказати на діяльність Групи держав Ради Європи проти корупції (ГРЕКО), що має статус однієї з найавторитетніших міжнародних організацій у сфері вироблення й моніторингу дотримання антикорупційних стандартів.

Україна переглянула комплекс організаційно правових заходів на національному рівні з метою їх вдосконалення у сфері в боротьбі з корупцією. Було прийнято багато важливих нормативноправових актів, а саме «Про запобігання корупції», «Про Національне антикорупційне бюро України». Також важливим кроком стало прийняття Закону України «Про очищення влади». Але в умовах масштабної корупції у пріоритеті є заходи щодо усунення її причин, а же потім – боротьба з конкретними виявами.

Отже, основним шляхом узгодження правових норм України та ЄС є адаптація вітчизняного законодавства до правової системи ЄС. У зв'язку з цим потрібно:

- 1) поперше, внести зміни та доповнення до Конституції України, законодавства про судоустрій, процесуального законодавства (Цивільного, Кримінального та Господарського процесуальних кодексів), Кодексу адміністративного судочинства тощо.

Тут маємо відзначити високу якість останніх змін законодавства у сфері боротьби з корупцією, які за умови ефективного застосування вже найближчим часом дадуть очікувані результати.

2) збільшити кількість й удосконалити навчальні програми, що є обов'язковими для фахівців у сфері адаптації законодавства та розробки проектів нормативно-правових актів.

Не слід забувати й про правовий моніторинг як спосіб раціоналізації законодавства, ліквідації прогалин та суперечностей у ньому. Такий моніторинг, на нашу думку, має складатися з двох частин: соціальноправового та порівняльно-правового аналізів вітчизняної та світової правової практики на предмет використання та невикористання в умовах українського суспільства. Для цього маємо створити відповідні групи експертів при Міністерстві юстиції України та розпочати роботу щодо підготовки проекту закону про правовий моніторинг, оскільки це питання на національному рівні регламентується аж 14 нормативно-правовими актами. Це підвищить якість підготовки законопроектів. Дієвий механізм експертизи та перевірки нормативно-правових актів стосовно їхньої відповідності дасть змогу Україні вийти на європейський рівень правового життя.

Отже, значну увагу слід приділяти ключовим тенденціям розвитку демократії в Україні, серед яких – складні соціально-економічні та політичні проблеми перехідного періоду, котрі відображають не тільки успіхи реформ і перетворень, а й їхні суперечності, незавершеність, невизначеність багатьох процесів і рішень. Для нейтралізації такого сценарію розвитку подій необхідно розробити цілісну концепцію законодавчої та правової політики, яка врахувала б процеси правової модернізації та інтеграції нашої держави до європейського простору. Адже європейська інтеграція України є важливим шляхом поступу, якщо не сказати порятунком у ситуації, що склалася як навколо України, так і в самій Українській державі.

Література:

1. Муравйов В. Наднаціональний характер угод про асоціацію Європейський союз (Supra-national Nature of the European Union Association Agreements) / В. Муравйов // Віче. - 2014. - № 18. - С. 10-15.
2. Шемшученко Ю. С. Теоретические проблемы гармонизации законодательства Украины с европейским правом / Ю. С. Шемшученко // Проблемы гармонизации законодательства Украины и стран Европы / под общ. ред. Е. Б. Кубко, В. В. Цветкова. – К.: Юринком Интер, 2003. – 583 с.
3. Святоцький О. Пріоритети новітнього конституційного процесу в Україні / О. Святоцький // Право України. – 2014. – № 7. – С. 9.
4. Подорожна Т. С. Теоретико-прикладні засади конституціоналізації правової системи та модернізації Конституції України: Монографія / Т. С. Подорожна; за ред. і з передм. проф. Н. М. Пархоменко. – Львів: ПАІС, 2014. – 308 с.

Иржанов А. С.,

к.ю.н., доцент кафедры международного права
и международных отношений азГЮУ(Астана)

Жолболдин Т. К.,

консультант Представительства ООН в
Республике Казахстан (Казахстан)

О НЕКОТОРЫХ ВОПРОСАХ ЮРИСДИКЦИИ В МЕЖДУНАРОДНЫХ ДОГОВОРАХ И КАЗАХСТАНСКОМ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ В ОБЛАСТИ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ МЕЖДУНАРОДНОМУ ТЕРРОРИЗМУ

В настоящее время под установлением юрисдикции понимается определение: пространства, в пределах которого государство считает возможным и допустимым ожидать и требовать осуществления своих правомочных велений; круга лиц, которым адресуются такие веления; времени, в течение которого они действуют; вопросов или предметов, по поводу которых веления сформулированы. Под осуществлением юрисдикции - реализация государством возможности и допустимости обеспечения своих правовых велений посредством принятия мер принуждения. Однако эти проявления предписательной и исполнительной юрисдикции взаимосвязаны Территориальная юрисдикция основывается на

территориальном принципе действия норм в пространстве, и является основной в международном праве и практике государств [1].

Действие территориального принципа, например, устанавливается в Токийской Конвенцией «О преступлениях и некоторых других актах, совершаемых на борту воздушных судов» от 14 сентября 1963 года, преступность и наказуемость деяния, совершенного в полете, определяется уголовным законом государства регистрации воздушного судна. Данное положение действует на все время полета, следовательно, и в период нахождения иностранного судна в воздушном пространстве другого государства [2].

Исключением из этого правила являются случаи, предусмотренные ст. 4 Токийской Конвенции, когда на виновного распространяется уголовно-правовая юрисдикция государства, в воздушном пространстве которого совершено преступление:

- преступление создает последствия на территории такого государства;
- преступление совершено гражданами или в отношении гражданина такого государства, или лицом, постоянно проживающим в таком государстве, или в отношении такого лица;
- преступление направлено против безопасности такого государства;
- преступление заключается в нарушении действующих в государстве правил или регламентов, касающихся полетов или маневрирования самолетов;
- привлечение к суду необходимо для выполнения любого обязательства государства в соответствии с многосторонними государственными соглашениями [3].

Принцип реальный (защиты или безопасности) заключается в том, что уголовная юрисдикция государства распространяется на всех лиц за совершенные ими за пределами этого государства определенные деяния независимо от государственной принадлежности виновных лиц. Обычно к этим деяниям относятся наиболее опасные преступления, направленные против интересов государства, личности и другие тяжкие преступления [1, с. 15]. Реальный принцип действия правовой нормы предусматривается в ст. 5 Международной конвенции о борьбе с захватом заложников от 18 декабря 1979 года предусматривает, что государство-участник принимает такие меры, какие могут быть необходимыми для установления его юрисдикции в отношении любого из указанных в статье 1 преступлений, которые были совершены в отношении заложника, который является гражданином указанного Государства, если это Государство считает это целесообразным.

В казахстанском законодательстве данный принцип закреплен в ст. 8 УК РК следующим образом: «положения настоящего Кодекса применяются независимо от места совершения преступления в отношении граждан Республики Казахстан, лиц без гражданства, постоянно проживающих на территории Республики Казахстан, в случаях совершения террористического преступления...» [4].

Особую актуальность приобретает такой вид уголовной юрисдикции, применяемый в международном праве, как принцип универсальности (универсальная юрисдикция). Универсальная юрисдикция является видом уголовной юрисдикции, который основан исключительно на характере совершенного преступления безотносительно места совершения преступного деяния, гражданства лица, совершившего преступление, гражданства жертвы преступного деяния или другой связи с государством, применяющим подобный вид юрисдикции [1, с. 16].

В настоящее время в отечественном уголовном и уголовно-процессуальном законодательстве (наряду с другими видами юрисдикции) не содержится принцип универсальности. Так согласно, п. 4 ст. 8 УК Республики Казахстан «иностранцы, а также лица без гражданства, постоянно не проживающие на территории Республики Казахстан, совершившие преступление за пределами Республики Казахстан, подлежат уголовной ответственности по настоящему Кодексу в случаях, если это деяние направлено против интересов Республики Казахстан, и в случаях, предусмотренных международным договором Республики Казахстан, если они не были осуждены в другом государстве и привлекаются к уголовной ответственности на территории Республики Казахстан». В соответствии с этой

статьей Республика Казахстан применяет экстратерриториальную юрисдикцию, а в части формулировки «в случаях, предусмотренных международным договором Республики Казахстан» невозможно установить законодательное закрепление принципа универсальности, поскольку соответствующие положения международных договоров должны быть имплементированы в отечественное законодательство, а сам принцип универсальности явно указан наряду с процессуальными условиями осуществления.

Таким образом, с позиции международного права важна не только фактическая или правовая связь государства с преступлением, но и характер самих преступных деяний, затрагивающих интересы всего мирового сообщества. Однако при осуществлении универсальной юрисдикции могут возникнуть проблемы процессуального характера, и одной из таких проблем является применение универсальной юрисдикции в отсутствие подозреваемого на территории государства, осуществляющего такой вид юрисдикции (так называемая универсальная юрисдикция *in absentia*). Применение универсальной юрисдикции *in absentia* заключается в проведении расследования, следственных действий, но не всегда затрагивает судебное заседание как таковое, поэтому, согласно мнению некоторых авторов, оно относится к другому процессуальному институту - заочному производству и, следовательно, не может быть включено в понятие принципа универсальности *in absentia*. Подобная дифференциация была осуществлена доктринально в объединенном Особом мнении судей Международного суда в Деле, касающемся ордера на арест от 11 апреля 2000 г. (Демократическая Республика Конго против Бельгии; далее - дело «Об ордере на арест»): «Некоторые юрисдикции предусматривают судопроизводство *in absentia*, другие - нет. Если утверждается, что лицо должно быть в пределах юрисдикции в момент судопроизводства, то это может быть разумной гарантией справедливого суда, но это мало относится к основаниям юрисдикции согласно международному праву [5].

Таким образом, нормы, регламентирующие вопросы установления универсальной юрисдикции в борьбе с террористическими преступлениями, находят свое отражение в международном праве. Однако следует отметить, что институт универсальной юрисдикции сталкивается с проблемой отсутствия юридических основ в национальном законодательстве для его дальнейшего внедрения и развития. Представляется, что данный вопрос требует более тщательного изучения, поскольку распространение универсальной юрисдикции в отношении террористических преступлений позволяет более эффективно бороться против международного терроризма.

Литература:

1. Ромашев Ю. С., Фетищев Д. В. Юрисдикция государств в правоохранительной сфере. Монография. - М.: Научная книга, 2009. - 48с.
2. Токийская Конвенция «О преступлениях и некоторых других актах, совершаемых на борту воздушных судов» от 14 сентября 1963 года.
3. Международная конвенция о борьбе с захватом заложников от 18 декабря 1979 года.
4. Уголовный кодекс Республики Казахстан от 3 июля 2014 года № 226-V ЗРК [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://adilet.zan.kz>
5. Королев Г. А. Проблемы применения универсальной юрисдикции *in absentia* / Г. А. Королев // Журнал российского права. – 2009. – №10 – С. 104-111.

Замота І. О.,
студентка 3 курсу
спеціальності «Бухгалтерський облік»
ДВНЗ «Харківський коледж текстилю та дизайну»

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В МЕЖАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

На європейському континенті інститут правового захисту людини існує не тільки на національному (у рамках окремих держав-членів ЄС), але і наднаціональному рівні, в

рамках Європейського Союзу. Такий інструмент являє собою сукупність норм права Європейського Союзу, що закріплюють найбільш важливі і єдині для всього Союзу стандарти поведінки людини і громадянина в суспільстві, а також принципи взаємин громадян з органами публічної влади на всіх рівнях, у тому числі з інститутами Європейського Союзу. Інститут основ правового захисту людини і громадянина формує складову частину «конституційного права» ЄС, а по сфері застосування охоплює усі так звані «опри» ЄС.

Даний інститут було започатковано в рамках Європейських співтовариств шляхом формування системи комунітарного права, де й донині створюється і діє велика частина його норм. Втім, дотримання вихідних правових засад статусу особистості, у тому числі основних прав, у даний час обов'язкове й у рамках «некомунітарних» опор Союзу – спільної зовнішньої політики і політики безпеки, співробітництва поліції і судових органів у кримінально-правовій сфері. Нині європейський механізм захисту прав людини перетворився в один із самостійних компонентів у системі права Європейського Союзу в цілому, норми якого охоплюють й інші її компоненти (у тому числі, шенгенське право). Основи механізму правового захисту людини включають три базові елементи:

- Громадянство Європейського Союзу;
- Принципи захисту людини і громадянина;
- Основні права, свободи й обов'язки.

Джерелами формування механізму правового захисту людини і громадянина в межах Європейського Союзу служать статті установчих документів про створення ЄС. Так, в межах Угоди про Європейське співтовариство містяться норми, що запроваджують інститут громадянства Європейського Союзу. Вони складають предмет окремої частини Маастрихтського Договору – частини другої «Громадянство Союзу», що закріплює також ряд основних прав особистості (наприклад, право петицій чи свободу пересування і вибору місця проживання). Деякі права особистості, в основному в економічній сфері, містяться й в інших частинах Договору про ЄС («Політика Співтовариства»). До них відносяться, зокрема, свободи спільного ринку (свобода пересування працівників, рух товарів, послуг і капіталів тощо), принцип рівності жінок і чоловіків у питаннях оплати праці і деякі інші).

Договір про ЄС служить також головним джерелом повноважень інститутів Союзу по регулюванню і захисту основних прав і свобод та демократичних принципів правового статусу особистості. Так Рада ЄС і Європарламент уповноважені приймати законодавчі акти й інші заходи для боротьби з такими видами порушень принципу рівноправності, як дискримінація за національною ознакою, за ознакою статі, раси, етнічного походження (в межах ЄС діє принцип заборонити будь-якої дискримінації).

Нарешті, у Договорі про Європейське співтовариство встановлені гарантії захисту прав і свобод людини і громадянина: скарги Омбудсмену (уповноваженому ЄС з прав людини), позови в Суд Європейських співтовариств і Суд першої інстанції, у тому числі, про компенсацію збитків, заподіяних людині Співтовариством і його посадовими особами.

В Угоді Європейський Союз закріплені загальні принципи ладу, обов'язкові для дотримання на всіх рівнях політичної влади, серед них один з найважливіших – принцип поваги прав людини й основних свобод. Порушення цього принципу інститутами Союзу може служити підставою для позовів у Суд Європейських співтовариств, а якщо аналогічні порушення систематичного і стійкого характеру допускають країни-члени, то до них можуть бути застосовані санкції за рішенням Ради Європейського Союзу.

Наднаціональні органи правосуддя ЄС, особливо Суд Європейських співтовариств, відіграли ключову роль у встановленні і захисті демократичних основ правового статусу особистості на рівні Європейського Союзу, насамперед, основних прав людини і громадянина. Принцип верховенства основних прав і свобод проголошений нині в Договорі про Європейський Союз, є кодифікацією прецедентного права Суду. Суд визнав його обов'язковим для Європейських співтовариств ще в 1960-і р.р.

У рішеннях Європейського Союзу (ці рішення виступають одночасно і як правозастосовні і як правотворчі акти) уперше була встановлена і юридично закріплена низка окремих прав та свобод особи стосовно ЄС, у тому числі, право власності, право на недоторканність приватного життя й інше.

У 2000р. в межах ЄС було прийнято *Хартією Європейського Союзу про основні права...* Текст Хартії розробляв спеціальний тимчасовий орган – Конвент, що включав представників законодавчої і виконавчої влади країн-членів і Європейського Союзу: до його складу увійшли депутати національних і Європейських парламентів, уповноважені представники глав держав урядів країн ЄС і глави Європейської комісії. Після схвалення керівниками країн-членів Хартія була прийнята й урочисто проголошена в якості спільного правового акту трьох інститутів Союзу: Європейського парламенту, Ради і Комісії. Ця подія відбулася 7 грудня 2000р. у м. Ніцца.

Призначення Хартії – звести воедино, підтвердити і систематизувати основні права, а також принципи правового статусу особистості, що бути визнані раніше за громадянами Європейського Союзу в інших джерелах (включаючи установчі договори і Конвенцію Ради Європи). У той самий час абсолютна більшість прав, що містяться в Хартії – це права людини, визнані за кожною особою, що знаходиться на території Європейського Союзу.

У Хартію включені також деякі нові права, уперше визнані тут у якості основних, зокрема, право на цілісність особистості і право на ефективне управління.

Відмінною рисою Хартії є її унікальний спосіб класифікації основних прав і свобод. Хартія систематизувала основні права людини і громадянина, але зробила по-особливому. Підставою класифікації тут виступають не предмет суб'єктивного права (права особистості, політичні, економічні і т.д.), а цінності, на захист яких вони спрямовані – людське достоїнство, свобода, рівність солідарність.

У межах ЄС визначені принципи правового становища людини і громадянина, що являють собою базові засади, виходячи з яких здійснюються використання прав і свобод людини і громадянина, виконання його обов'язків.

Принцип поваги людини і її основних свобод означає, що у всіх сферах діяльності органи публічної влади пріоритетну увагу повинні приділяти забезпеченню прав і свобод людини і громадянина і, природно, самі не порушувати їх. Принципи поваги прав людини і її основних свобод повною мірою поширюється на наднаціональні інститути і посадових осіб Європейського Союзу. Визнаний Судом Європейських співтовариств, у даний час він виступає як один із загальних принципів конституційного ладу, дотримуватися якого зобов'язані і сам Союз, і країни – члени.

Переважає більшість спеціалізованих міжнародних організацій по захисту прав людини застосовує свій вплив на держави порушники на своєму авторитеті і можливості впливу на міжнародну і внутрішньодержавну суспільну думку.

Таким чином, на сьогодні цілком зрозуміло, що міжнародні інструменти захисту прав і свобод людини виступають не просто гарантом сталого соціального розвитку окремих держав. Такі інструменти визначають напрям загальнолюдського розвитку.

Література:

1. Декларация прав человека и гражданина (Франция, 1789г.)// Международные акты о правах человека: Сб. док. / Сост. и авт. вступ. ст. В. А. Карташкин, Е. А. Лукашева. – М: Норма: ИНФА-М, 1998-753с.
2. Європейська конвенція про захист прав людини і основних свобод: Прийнята Радою Європи 4 листопада 1950р. // Права людини: Зб. док. / Укл. В. С. Семенов, О. Н. Ярмиш та ін.. – Х.: Ун-т внут. Справ., 1997,- С 58-76.
3. Загальна декларація прав людини: Прийнято резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 р. // Права людини. Міжнародні договори України, декларації, документи / Упоряд. Ю. К. Качуренко. – 2-е вид. – К.: Юрінформ, 1992. – с. 18-24.
4. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поведінки і покарання: Прийнято резолюцією 39/46 Генеральної Асамблеї ООН від

10 грудня 1979 р. // Права людини: Зб. док. / Укл. В. С. Семенов, О. Н. Ярмиш та ін. – Х.: Ун-т внутр. справ., 1997. – с. 137-154.

5. Международная конвенция о ликвидации всех форм расовой дискриминации от 21 декабря 1965 г. // Международные акты о правах человека: сб. док. – М., 1998.

6. Міжнародний пакт про громадські і політичні права: Прийнято резолюцією 2200 А (XXI) Генеральної Асамблеї ООН від 16 грудня 1966 р. // Права людини: Зб. док. / Укл. В. С. Семенов, О. Н. Ярмиш та ін. – Х.: Ун-т внутр. справ., 1997. – с. 4-25.

Резолюцією 2200 А (XXI) Генеральної Асамблеї ООН від 16 грудня 1966 р. // там же – с. 30-41.

Келемен Н. І.,
студентка ОКР «Бакалавр»
спеціальності «Правознавство»
Інституту післядипломної освіти
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

ПОНЯТТЯ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ХАРЧУВАННЯ В ДОКТРИНІ СУЧАСНОГО МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Розвиток прав людини в ХХ столітті пов'язаний з розробкою й ухваленням міжнародних актів універсального характеру, у яких права людини було систематизовано, а також із формуванням міжнародних організаційних механізмів захисту цих прав [1, с. 368]. Вперше в історії людства право кожної людини на повноцінне харчування та захист від голоду було закріплено в положеннях Загальної Декларації прав людини, прийнятої ООН ще в 1948 році, зокрема в ст. 25 встановлено: «Кожна людина має право на такий життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний догляд та необхідне соціальне обслуговування, який необхідний для підтримки здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї а також право на забезпечення на випадок безробіття, хвороби, інвалідності, вдовства, старості чи іншого випадку втрати засобів до існування через незалежні від неї обставини» [2].

Таким чином, у 1948 році ООН, вперше на світовому рівні, був юридично закріплені природні права людини. З цього моменту розпочався принципово новий етап розвитку правових систем світу: ідея природних прав людини перейшла з рівня розумово філософських конструкцій (які часто мали спекулятивний характер), на рівень забезпечених державою та світовою спільнотою юридичних норм [3, с. 147].

Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966 року вперше за всю історію існування людства анонсував не лише фундаментальне право людини на свободу від голоду, але й встановлювався обов'язок держави щодо забезпечення цього права [4].

Зокрема, у ст. 11 зазначено, що держави-учасниці цього Пакту визнають право кожного на повноцінний рівень життя для нього і його сім'ї, включаючи повноцінне харчування, одяг і житло, і право на постійне поліпшення життєвих умов. Визнаючи фундаментальне право кожного громадянина на свободу від голоду, світова спільнота повинна заходи, включаючи соціальні програми, необхідні для покращення способів виробництва, зберігання і розподілу продовольства, за рахунок розвитку і реформування аграрних систем таким чином, щоб можливо було досягати найбільш ефективного розвитку та використання природних ресурсів; враховуючи проблеми як країн, що імпортують продовольство, так і країн, що його експортують, а також заходи, що забезпечуватимуть адекватний розподіл світових продовольчих запасів відповідно до потреб.

Тобто, одним із найважливіших критеріїв гідних умов життя визнається право на їжу на рівні, який є необхідним для підтримання здоров'я і добробуту людини. Таким чином, за задумом міжнародної спільноти обов'язком будь-якої держави є створення соціально-

економічних умов, за яких людина може задовольнити свої споживчі потреби у повноцінному харчуванні.

Право на повноцінне харчування також зафіксовано у положеннях ст. 27 Конвенції ООН «Про права дитини» 1989 року, ст.28 Конвенції ООН «Про права інвалідів» 2006 року, у Сан-Сальвадорському протоколі 1988 року, Африканській Хартії прав людини та прав народів 2003 року та інших міжнародних правових актах.

Верховний комісар ООН з прав людини О. Шутлер визначив право на харчування як правомочність людини, що зводиться до можливості мати регулярний, постійний та необмежений доступ до достатнього та адекватного харчування, відповідно до культурних традицій народу, до якого належить споживач та яке забезпечує пристойне життя у фізичному та інтелектуальному сенсі [5].

Таким чином, право людини на харчування є природним правом, яке закріплено у доктрині сучасного міжнародного права, але при цьому проблема продовольчої безпеки вирішується у кожній державі світу по-різному, за своїм особистим сценарієм, розробленим політичним керівництвом тієї чи іншої країни. Так, уряди промислово розвинутих держав світу (США, Канади, Бразилії, ЄС) приділяють досить серйозну увагу питанням домінуючого розвитку сільського господарства та продовольчого забезпечення, постійно модернізуючи національне аграрне законодавство з метою пошуку оптимальної моделі розбудови аграрного сектора економіки, включаючи у тому числі заходи аграрного протекціонізму, соціальних програм забезпечення бідних прошарків населення елементарними продуктами харчування, створення та діяльності продовольчих банків тощо.

Світова спільнота, з метою концентрації зусиль в контексті боротьби з голодом та гарантування права кожній людині на харчування постійно розробляє дієві заходи: в рамках міжнародно-правової боротьби з голодом, 25 квітня 2012 року у Великобританії (м. Лондон) була схвалена Конвенція «Про продовольче сприяння» [6, с. 71], яка набула чинності з 1 січня 2013 року з метою підвищення рівня всесвітньої продовольчої безпеки, покращення продовольчого забезпечення найбільш уразливих прошарків населення планети, встановлення та виконання країнами-донорами мінімальних щорічних зобов'язань в сфері надання міжнародної продовольчої допомоги, яка визначається у грошовому або натуральному еквіваленті (зернова продукція) або передбачає їхню комбінацію.

Аналіз вказаного міжнародно-правового акта надає підстави стверджувати, що світовою спільнотою проголошена боротьба з голодом у світі, сутність його полягає у належній регламентації правових міжнародних відносин між донорами та державами-одержувачами допомоги з тим, щоб забезпечити стабільне, безперебійне постачання продовольства з метою покращення ситуації у сфері забезпечення всесвітньої продовольчої безпеки.

Викладене зумовлює сформулювати такі висновки. Право людини на харчування - фундаментальне право людини, яке закріплено у концептуальних міжнародно-правових актах та гарантувати яке має зобов'язання світова спільнота. Одним із сучасних механізмів забезпечення права людини на харчування залишається схвалення міжнародних спільних рішень у вигляді Конвенцій, положення яких деталізують напрями боротьби з голодом, встановлюють заходи, спрямовані на підтримання мінімального рівня продовольчого забезпечення населення світу, незалежно від географії його місця знаходження, організації та надання продовольчої гуманітарної допомоги.

Література:

1. Теліпко В. Е. Міжнародне публічне право: Навч. посіб. / За заг. ред. Теліпко В. Е. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 608 с.
2. Загальна Декларація прав людини від 10 грудня 1948 року [Текст] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015
3. Малишев Б. В. Загальна Декларація прав людини 1948 року та сучасне праворозуміння / Б. В. Малишев // Вісник Вищої ради юстиції. - 2012. - №3. - С. 147-160.

4. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права від 16 грудня 1966 року [Текст]: Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_042
5. Офіційний сайт Верховного комісара ООН з прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.un.org/ru/rights/issues/food.shtml>.
6. Прохазка Г. А. Конвенція ООН з продовольчої допомоги та її роль у боротьбі з голодом / Г. А. Прохазка // Вісник ХНУВС. - 2012. - №4 (59). - С. 68-73.

Кіптенко С. П.,
студент ОКР «Спеціаліст»
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЄС НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Конституційно-правове регулювання зовнішньої політики є важливим і необхідним елементом предмету конституційного права абсолютної більшості країн світу, у тому числі – держав-членів Європейського Союзу, роль якого постійно зростає в умовах глобалізації та кодифікації міжнародного права, що, безумовно, справляє значний вплив на внутрішні конституційно-правові системи окремих країн, а тому розгляд зазначеного досить широкого питання варто розпочинати з вивчення та глибокого аналізу історичних та історико-правових передумов формування зовнішньої політики як об'єкта конституційного регулювання різних країн світу, що є неможливим також поза загальним аналізом становлення конституціоналізму як фундаментальної основи державного та суспільного ладу у сучасному світі з точки зору визначення поняття, передумов, що обумовили його появу, а також поступового розвитку форм (джерел) нормативно-правового закріплення положень про зовнішньополітичну діяльність держави.

В першу чергу, аналізуючи історико-правові передумови становлення та розвитку конституційно-правового регулювання зовнішньої політики у різних національних правових системах, необхідно встановити юридичний зміст поняття «зовнішня політика» як конституційно-правового інституту, що охоплюється певними імперативними положеннями чинних джерел конституційного права. Так, на думку деяких вчених, під зовнішньою політикою держави слід розуміти діяльність держави, що виступає однією з двох основних форм політики поряд із внутрішньою політикою та тісно з нею пов'язана, відображаючи характер суспільного й державного ладу, економічні та політичні цілі держави, які, у свою чергу, регламентуються джерелами конституційного права, становлячи базові, фундаментальні правовідносини у певному суспільстві. Подібне визначення, як здається, є достатньо вузьким, якщо виходити з юридичного змісту внутрішніх та зовнішніх функцій держави як конституційно-правової основи (в частині останніх) національної зовнішньої політики, адже призначення держави реалізується саме через її основні функції, що у найзагальнішому значенні класифікуються на функції зовнішні і внутрішні.

Більш конкретизованим є поділ функцій держави на економічну, політичну, ідеологічну, соціальну, екологічну, забезпечення правопорядку та оборони держави тощо. Стосовно здійснення політичної влади виділяють три головні функції: законодавчу, виконавчу і судову; іноді до них долучають контрольно-наглядову функцію держави.

Політичні фактори державної влади визначають форму держави, під якою розуміють організацію державної влади та її устрій. По-перше, це встановлений порядок утворення та організації вищих органів державної влади. По-друге, це спосіб територіального устрою держави, відповідний порядок взаємовідносин центральної, регіональної і місцевої влади. По-третє, це засоби і методи здійснення державної (політичної) влади.

Отже, форма держави визначається трьома складовими: формою державного правління, формою державного устрою і типом державного (політичного) режиму. Крім того, для усіх типів держав характерні ознаки, що відрізняють державу від суспільства та його політичних організацій: наявність особливого апарату управління (публічної влади); суверенітет

держави, тобто її незалежність і самостійність у здійсненні внутрішньої і зовнішньої політики; виключне право на прийняття законів та інших нормативних актів, обов'язкових для усього суспільства або його частини; наявність апарату примусу; виключне право держави визначати грошову систему, встановлювати і стягувати податки та інші примусові збори з населення для суспільних потреб і утримання апарату управління тощо.

Таким чином, можна зробити загальний висновок про те, що зовнішня політика, що проводиться державами-членами ЄС на сучасному етапі, є безпосереднім відображенням наявної у кожній державі як суверенного утворення загальної зовнішньої функції, що реалізується на сучасному конституційно-правовому етапі державотворення через конституційний принцип розподілу влади на законодавчу, виконавчу та судову з притаманними кожній з них конституційно-правовими формами, методами та принципами організації та діяльності в частині виконання державної зовнішньої функції, у широкому сенсі до якої необхідно відносити не тільки закордонну діяльність держави як інституційний механізм здійснення її відносин з іншими державами та міжнародними міжурядовими організаціями, але і всю сукупність дій та актів державних органів, спрямованих на реалізацію загальної суверенної зовнішньої функції держави (наприклад, конституційно-правовий інститут ратифікації міжнародних договорів або внутрішні механізми розробки та прийняття основ зовнішньої політики держави тощо), а сама суверенна зовнішня функція держави у комплексі охоплює економічну, політичну, ідеологічну, соціальну, екологічну функції, функції забезпечення правопорядку та оборони держави тощо.

Мельник А. С.,
студентка ОКР «Магістр»
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ГУМАНІТАРНА ІНТЕРВЕНЦІЯ» ЯК МЕТОД РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ

В умовах розвитку подій, що відбуваються у світі, міжнародне співтовариство зіткнулося з погрозами на мир та міжнародну безпеку. Мова йде про тероризм; внутрішні збройні конфлікти, які мають релігійний або етнічний характер; розповсюдження зброї масового ураження тощо.

Проблема права держав на гуманітарну інтервенцію при вирішенні міжнародних конфліктів в сучасному світі набуває актуальності, оскільки ця діяльність переживає сьогодні період бурхливого росту.

Останнім часом дуже часто згадується поняття «гуманітарна інтервенція», але єдиного, загальновизнаного і закріпленого поняття в міжнародному праві досі не має.

Вперше це поняття було використано у кінці 1980-х років професором міжнародного права Паризького університету Маріо Беттаті та французьким політиком Бернараном Кушнером, який є одним з засновників неурядової міжнародної організації «Лікарі без кордонів» [1, с. 29].

На сьогоднішній день більшість вчених під гуманітарною інтервенцією розуміють втручання однієї держави або групи держав у внутрішні справи іншої, з метою захисту прав людини в цій державі, тобто маючи на увазі не тільки військову інтервенцію, а й економічну, дипломатичну.

Інші ж вважають, що гуманітарна інтервенція – пряме військове втручання однієї держави або коаліції держав на територію іноземної держави з застосуванням зброї, вмотивоване погрозою настання гуманітарної катастрофи або проявом геноциду по відношенню до місцевого населення [1, с. 29].

Устав ООН дозволяє застосовувати силу лише в порядку самооборони або за рішенням Ради Безпеки для відновлення міжнародного миру та безпеки.

Іншими словами сучасна концепція гуманітарної інтервенції побудована на верховенстві прав людини над суверенітетом та територіальною цілісністю держави, що суперечить основоположним принципам міжнародного права, таким як: незастосування сили або погрози силою, непорушності державних кордонів, територіальної цілісності, невтручання у внутрішні справи держав та мирне розв'язання спорів.

В сучасному світі, коли міжнародна безпека та мир можуть бути поставлені під загрозу односторонніми діями держав, не можна допускати того, щоб кожна держава самостійно вирішувала питання про своє право на гуманітарну інтервенцію. Застосування гуманітарної інтервенції без відповідних санкцій Ради Безпеки ООН тільки збільшить потенціал недовіри і конфліктності в міжнародних відносинах [2, с. 167].

Саме тому, на думку деяких вчених, слід внести додаткові положення до Уставу ООН, які встановлять ясність для випадків застосування гуманітарної інтервенції при вирішенні міжнародних конфліктів.

Отже, питання застосування гуманітарної інтервенції при вирішенні міжнародних конфліктів є одним з найбільш гострих проблем сучасності в теорії та практиці міжнародного права, не маючих однозначного рішення. В умовах розвитку конфліктів внутрішнього характеру на ґрунті релігійних та етнічних розбіжностей, у ході яких порушуються права мирного населення, проблемою боротьби з тероризмом на території іншої держави, перед світовою спільнотою стоять такі завдання: визначити зміст поняття «гуманітарна інтервенція»; встановити ясність випадків для її застосування; з'ясувати хто саме повинен приймати рішення про втручання у внутрішні справи держав; визначити як забезпечити універсальність застосування «гуманітарної інтервенції».

Література:

1. Мотиль В. І. Поняття гуманітарної інтервенції / В. І. Мотиль // Науковий Вісник Львівського національного університету ім. Івана Франка. Серія міжнародні відносини. – 2003. – № 12. – С. 29-37.
2. Неронова А. В. Гуманитарная интервенция: угроза мировому правопорядку / А. В. Неронова // Весник КРСУ. – 2014. – Т. 14. – № 11. – С. 165–168.

Осипенко К. В.,
асистент кафедри менеджменту
Маріупольського державного університету

РЕГУЛЯТОРНІ ІНСТРУМЕНТИ ВПЛИВУ НА ТУРИСТИЧНУ ГАЛУЗЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Україна потребує визначення конкретних напрямків співпраці з Європейським регіоном, які дозволять створити сприятливі умови для розвитку міжнародної туристичної конкурентоспроможності, економіки знань та культури. З метою стимулювання міжнародного туризму та створенню сприятливих умов розвитку національної туристичної галузі автором запропоновано розглядати регуляторні інструменти впливу на туристичну галузь України як один з ключових напрямів інтеграції України до Європейського регіону у сфері туризму.

На наш погляд, запропоновані інструменти відображають можливість практичної реалізації тісної взаємодії України як туристичного регіону з Європейським регіоном та міжнародним інтеграційним угрупованням Європейського регіону – Євросоюзом, за умови, що міжнародна політика Міністерства культури і туризму України буде націлена на розвиток і підтримку конкурентоспроможності, економіки та інновацій.

Ключовим напрямом інтеграції національної туристичної галузі України до Європейського регіону є розбудова документальної бази туризму, що координує процеси інтеграційної взаємодії України та Європейського туристичного регіону.

В рамках запропонованого напрямку необхідно приділити пильну увагу укладанню та здійсненню відповідних міжурядових та міжвідомчих угод про туристичне співробітництво,

міжнародних договорів, протоколів, а також перспективних стратегій та програм розвитку, які покликані стимулювати та розширювати можливості туристичної співпраці на міжнародному рівні.

Необхідним є розвиток двосторонніх та багатосторонніх інституційних зв'язків в межах міжнародних туристичних організацій, здійснення євроінтеграційних спрямувань та завдань у галузі туризму, організація та проведення в Україні та за її межами міжнародних заходів, а саме міжнародних семінарів, конференцій науково-практичного, інституціонального або інформаційного характеру, які будуть присвячені вивченню іноземного досвіду туристичних організацій, ознайомленню з новими туристичними ринками та їх туристичним продуктом, визначенню тенденцій розвитку передових технологій у сфері туристичного обслуговування, розробці стандартів та стратегій розвитку туристичної галузі.

Вкрай важливим є налагодження системи обміну досвідом між Україною та відповідними структурними елементами Європейського союзу, а також державними органами, що координують питання туристичної галузі країн-членів Європейського союзу відносно підтримки продуктивності та конкурентоспроможності туристичної діяльності ефективними законодавчими та організаційними важелями, зокрема адаптація чинної національної законодавчої бази у сфері туризму відповідно до директив та стандартів Європейського союзу, створення стандартизованої та сертифікаційної системи для підприємств туристичних послуг, яка відповідає нормам Європейського союзу, організація процедури відповідності якості туристичних послуг світовим туристичним стандартам.

Для розширення міжнародного туристичного співробітництва з Європейським туристичним регіоном необхідним є вирішення питань, пов'язаних з лібералізацією митних та прикордонних формальностей, насамперед це стосується візових процедур для туристів, які подорожують між Україною та державами Європейського туристичного регіону. Зняття візових бар'єрів Україною може призвести до збільшення обсягів туристичних потоків, та, як наслідок, поповнення державного бюджету валютними надходженнями, зміцнення конкурентоспроможності національного туристичного продукту на європейському ринку, розвитку та економічної підтримки регіонів, створенню робочих місць та, загалом, підвищення соціально-економічного, культурного стану життя населення держави.

Література:

1. Земляна Г. С. Форми інтеграції промислових підприємств в умовах трансформаційної економіки [Електронний ресурс] / Г. С. Земляна // Збірник наукових праць студентів НУК. – Миколаїв: НУК, 2009. – № 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ev.nuos.edu.ua/connect/formi-integratsiipro_mislovikh-pidpriemstv-v-umovakh-transformatsiinoi-economiki
2. Кифяк В. Організація туристичної діяльності в Україні / В.Ф. Кифяк – Чернівці: Книги-XXI, 2003. – 300 с.
3. Кіптенко В. К. Менеджмент туризму / В. Кіптенко. – Київ: Знання, 2010. – 502 с.
4. Колосінська М. І. Формування та розвиток конкурентоспроможної туристичної сфери України: дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.03 – Економіка та управління національним господарством / Колосінська Мар'яна Іванівна ; Національна академія наук України ін-т регіональних досліджень. – Львів, 2014. – 195 арк.

Папаяні С. В.,
к.ю.н., старший викладач кафедри конституційного,
адміністративного та міжнародного права
Маріупольського державного університету

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Успішна реалізація Україною своїх зовнішньополітичних можливостей залежить насамперед від організаційного механізму реалізації цих можливостей. Долаючи кризові явища в суспільстві і прокладаючи свій шлях у світ, Україна спирається на свої основні загальнонаціональні інтереси. Відповідно до таких інтересів і визначаються засади, напрями, пріоритети та функції її зовнішньої політики. Структура державного механізму реалізації зовнішньої політики відображає сформовану загальну систему й ієрархію органів державної влади та посадових осіб, їх співвідношення і підпорядкованості, наділених своєю компетенцією та повноваженнями, яка відповідає їх місцю у цій системі й узгоджена з компетенцією інших органів. Діяльність органів, які належать до згаданого механізму, регламентована Конституцією України та сукупністю нормативно-правових актів держави, що регулюють їх статус та взаємовідносини у процесі здійснення зовнішніх зносин.

Нормативно-правові акти, які регулюють статус і повноваження органів державної влади та їх посадових осіб у сфері зовнішніх зносин, можна класифікувати за різними критеріями, в яких чітко проглядаються всі рівні систематизації конституційних норм, процеси їх диференціації, розмаїття прийомів і засобів впливу на зовнішні зносини, форми взаємозв'язку. Зокрема за: 1) формою (Конституція, закони, укази, постанови, розпорядження, рішення, накази та інші); 2) суб'єктами видання (акти, що видають парламент, глава держави, уряд, центральні органи державної виконавчої влади та інші); 3) часом дії (постійні й тимчасові); 4) способом дії (загальні та відомчі); 5) способом правового впливу (нормативно-правові акти, що містять норми однієї галузі права, предметом регулювання якої є певна сфера суспільних відносин, зокрема, сфера зовнішніх зносин, що вимагає юридично однорідних прийомів впливу, а також розподіл повноважень органів державної влади та їх діяльність у цій сфері); 6) об'єктом правового регулювання – на загальні та спеціальні. Поділ нормативно-правових актів за об'єктом (предметом) правового регулювання, зокрема, загальні (універсальні), що стосуються всієї сфери зовнішніх зносин, спеціальні – лише окремих суспільно-правових відносин у зазначеній сфері; 7) юридичною силою нормативно-правові акти поділяються на закони та підзаконні нормативно-правові акти, зокрема: а) конституційні акти: Конституція України [1], конституційні закони: «Про Кабінет Міністрів України» [2], «Про Раду національної безпеки і оборони України» [3] та інші; б) Закони України: «Про дипломатичну службу» [4] та інші; в) Постанови Верховної Ради України, зокрема: «Про Основні напрями зовнішньої політики України» [5] та інші; г) Укази та Розпорядження Президента України: Про Консульський статут України [6] та інші; г) постанови Кабінету Міністрів України: Положення про Міністерство закордонних справ України [7] та інші; д) міжнародні договори України, наприклад: Протокол про вступ України до СОТ [8] та інші; е) відомчі акти: наказ МЗС «Про затвердження Порядку погодження кандидатур на посади керівників культурно-інформаційних центрів у складі закордонних дипломатичних установ України» [9] та інші.

Міжнародна договірно-правова база – це та основа, на якій вибудовано всю систему зовнішньополітичних відносин [15, с. 156]. Нагадаємо, що Україна бере участь у дво- і багатосторонніх міжнародних договорах, які стосуються численних питань зовнішніх відносин. Наприклад, проголошення у ст. 9 Конституції України [1] чинних міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, частиною національного законодавства, і, відповідно, можливість їх застосування, означає

приєднання до принципів та норм, які містяться у міжнародних договорах України, що, безперечно, збагачує національну правову систему.

Отже, слід зазначити, що державний механізм здійснення зовнішніх зносин є умовно цілісною, багаторівневою, розгалуженою системою взаємозалежних та об'єднаних функціонально органів державної влади та посадових осіб. Їх діяльність регламентована взаємопов'язаними нормативно-правовими актами, основою яких є норми Конституції України, а також системно-функціональних взаємозв'язків та взаємовідносин з приводу здійснення зовнішніх функцій держави. Тому для реалізації виваженого та послідовного зовнішньополітичного курсу країни необхідна його чітка та узгоджена робота на всіх рівнях. В свою чергу, нормативно-правова складова зазначеного механізму - це сукупність взаємопов'язаних нормативно-правових актів, які регулюють повноваження органів державної влади та їх посадових осіб, а також взаємовідносини, що виникають між ними у процесі здійснення зовнішньої функції держави. Однією з ключових проблем зовнішньополітичного управління є проблема координації діяльності органів зовнішньополітичного механізму. Значення цього питання пов'язано як з розширенням системи органів, що беруть участь у здійсненні зовнішньої політики, так і з підвищенням вимог з боку правлячої еліти до сучасного державного управління з точки зору його ефективності та оперативності. Недостатня ефективність чинної системи влади та нерегульованість відносин між владними інститутами у сфері зовнішніх зносин, вимагає подальшої теоретичної розробки вдосконалення існуючої форми правління.

Література:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 11. – Ст. 143.
2. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 р. № 794-VII // Відомості Верховної Ради. – 2014. – № 13. – Ст. 222.
3. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 05.03.1998 р. № 183/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 35. – Ст. 237.
4. Про дипломатичну службу : Закон України від 20.09.2001 р. № 2728–III (зі змінами, внесеними згідно з Законом № 1166-VII від 27.03.2014 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 20–21. – Ст. 745.
5. Про Основні напрями зовнішньої політики України : Постанова Верховної Ради України від 02.07.1993 р. № 3360 XII (втратила чинність на підставі Закону № 2411-VI від 01.07.2010 р. // Відомості Верховної Ради. – 2010. – № 40. – Ст. 527).
6. Про Консульський статут України: Указ Президента України від 02.04.1994 р. № 127/94 // Офіційний вісник України. – 2002. – № 21. – Ст. 1012. – С. 3.
7. Про затвердження Положення про Міністерство закордонних справ України: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.04.2011 р. № 381/2011 // Офіційний вісник Президента України. – 2011. – № 9. – Ст. 534.
8. Про ратифікацію Протоколу про вступ України до СОТ, підписаний у м. Женеві 05.02.2008 р.: Закон України від 10.04.2008 р. // Офіційний вісник України. – 2008. – № 31. – Ст. 960. – С. 11.
9. Про затвердження Порядку погодження кандидатур на посади керівників культурно-інформаційних центрів у складі закордонних дипломатичних установ України: Наказ МЗС від 19.03.2007 р. № 48 // Офіційний вісник України. – 2007. – № 23. – Ст. 951. – С. 85.
10. Павлов Е. Я. Конституционно-правовой механизм осуществления внешних сношений РФ (теоретические основы) / Е. Я. Павлов // Вестник МГИМО-Университета. – 2012. – № 2. – С. 156–162.

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ ДОВІРЧОГО УПРАВЛІННЯ ЗА ДОГОВОРОМ УПРАВЛІННЯ МАЙНОМ. УКРАЇНА- ЄС

За сучасних умов розширення процесів глобалізації особливої актуальності набуває реалізація стратегічного курсу України на інтеграцію до Європейського Союзу, забезпечення всебічного входження України в європейський політичний, економічний і правовий простір та створення передумов для набуття Україною членства в Європейському Союзі. Починаючи з 2009 року Україна стає учасником програми ЄС «Східне партнерство», а вже у 2014 році між Україною та ЄС підписується Угода про асоціацію. Безперечно, членство в ЄС несе для України певні позитивні моменти, відкриваючи нові стратегічні перспективи та додаткові можливості, оскільки безпосереднє межування на протязі приблизно 1400 км, не може не вплинути на подальше співіснування обох сторін, на характер їх взаємовідносин та перспективи подальшого розвитку [1]. Ключову роль у цьому відіграють реформи й адаптація законодавства України, що сприятиме поступовій економічній інтеграції і поглибленню політичної асоціації. Економічні перетворення останніх років зумовили необхідність переосмислення підходів до законодавчого регулювання відносин в сфері цивільного права загалом і інституту власності зокрема. Новий Цивільний кодекс України передбачає запровадження багатьох невідомих раніше нашому законодавству інститутів, серед них і довірче управління майном. У зв'язку з цим, практичний досвід його застосування є мінімальним, необхідно продовжувати підвищувати рівень правового регулювання даної сфери для того, щоб вдосконалити можливість його застосування на практиці, а також привести національне право у відповідність із правом ЄС. Дослідження цієї теми є нагальним кроком до висвітлення і розв'язання проблем управління власністю та проблем існування довірчих відносин в цій сфері.

Проблемі довірчого управління майном присвячені дослідження українських і російських авторів І. В. Венедиктова, Ю. В. Курпас, Р. А. Майданика, Л. Ю. Міхеєвої, Д. В. Петеліна. Теоретичну основу для аналізу теми склали праці видатних вчених у галузі цивільного права: М. М. Агаркова, Ч. Н. Азімова, С. М. Братуся, А. В. Венедиктова, В.В. Вітрянського, М. В. Гордона, Д. М. Генкіна, О. В. Дзери, В. О. Дозорцева, І. В. Жилінкової, О. С. Йоффе, В. М. Коссака, О. О. Красавчикова, Н. С. Кузнєцової, В. В. Луця.

Уніфікація законів європейських держав вважається одним із методів сприяння економічній інтеграції. Передусім така уніфікація здійснюється шляхом прийняття обов'язкових для держав-членів директив. До них належать, зокрема, Принципи європейського договірної права, Принципи міжнародних комерційних договорів та найбільш об'ємний типовий закон - Модельні правила європейського приватного права (Draft Common Frame of Reference). Draft Common Frame of Reference складається з 10 книг і встановлює як принципи, так і модельні норми. Книги з восьмої по десяту є допоміжними та висвітлюють такі питання, як набуття і втрата права власності на рухомі речі, реальні забезпечення, які обтяжують рухоме майно і трасти [2].

DCFR пропонує «європейський» траст із властивими йому основними положеннями щодо створення та елементів англо-американського траста і заміною звичаєво-правової багатосуб'єктної власності (яка відображає англійську концепцію «розщепленої власності») на властиву континентальному праву одноосібну власність довірчого власника як особи, що діє в чужому інтересі [3, 769–863].

Доцільним було розглянути цей нормативно-правовий акт і порівняти його з національними нормами щодо інститут управління майном. Відповідно до ст. X.-1:201 DCFR, траст – це правове відношення, в якому довірчий власник зобов'язаний управляти або

розпоряджатися одним або більше активами (трастовим фондом) відповідно до умов, регулюючих це правовідношення (умовами трасту) на користь вигодонабувача або для досягнення суспільно корисних цілей. Згідно зі ст. X.-1:202 DCFR, правові наслідки трасту виникають відповідно до правил Розділу 10 (Відносини з третіми особами), згідно яким трастовий фонд повинен розглядатися як комплекс майна, відокремлений від комплексу майна самого довірчого власника і інших комплексів майна, які придбані довірчим власником або знаходяться в його управлінні. Цивільним кодексом України ця особливість чітко визначена в ч.2 ст 1030 щодо предмету договору управління майном, в якій вказано, що майно, передане в управління, має бути відокремлене від іншого майна установника та від майна управителя.

Довірчий власник зобов'язаний управляти трастовим фондом і здійснювати будь-яку правомочність з розпорядження фондом як розумний управитель (англ.: prudent manager; рос.: благоразумний управитель) чужими справами в інтересах вигодонабувачів або для досягнення суспільно корисних цілей відповідно до норм права та умов трасту (X.-6:101). Зокрема, довірчий власник зобов'язаний діяти з необхідною турботливістю і професіоналізмом, чесно і добросовісно. Положеннями українського законодавства передбачено, що критерієм настання відповідальності довірчого управителя є не прояв ним належної турботливості щодо інтересів установника управління або вигодонабувача (ч. 1 ст. 1043 ЦК України). Прояв «належної турботливості» (необхідної старанності) щодо інтересів установника управління (вигодонабувача) є основним аспектом належного виконання довірчим управителем своїх повноважень [4, с. 917]. Відсутність у процесі довірчого управління належної турботливості (старанності, що проявляється у власних угодах) розглядається як порушення основного обов'язку довірчого управителя - управління майном на користь установника управління (вигодонабувача). Отже, необхідно доповнити норми національного законодавства щодо здійснення управителя своїх обов'язків не лише з належною турботливістю, а і з професіоналізмом, чесно і добросовісно. У процесі адаптації національного законодавства до норм Європейського права статті Цивільного кодексу України необхідно доповнити тим, що довірчий власник повинен дотримуватися правил, передбачених DCFR щодо відокремлення, зберігання і страхування, інформування і надання звіту, ведення трастового обліку, надання можливості проведення перевірок та копіювання трастових документів, проведення інвестування трастового фонду (зокрема, розпоряджатися активами, отримувати пораду спеціаліста з питань інвестування фонду, проведення розпорядження інвестицій із дотриманням диверсифікації ризиків невиклат або втрати окремих інвестицій) [5, с.108].

В національному законодавстві про договір управління майном існує ще одна прогалина. За нормами Європейського права довірчому власнику не дозволяється несанкціоноване збагачення або наявність переваг. Якщо це збагачення не стає частиною трастового фонду згідно з правилами DCFR про збільшення трастового фонду, довірчий власник зобов'язаний внести в трастовий фонд збагачення, а якщо це неможливо - грошову суму, рівну вартості збагачення (X.-7:203).

Таким чином, значним недоліком сучасного українського законодавства з питань довірчої власності є відсутність законодавчо закріплених цивільно-правових засад цієї правової конструкції з урахуванням досвіду регулювання європейських країн, які висвітлені у Модельних правилах європейського приватного права. Передбачені українським законодавством положення про право довірчої власності становлять важливу складову інституту управління майном, яка відображає загальноєвропейські стандарти фідуціарних відносин і фідуції з урахуванням особливостей правових традицій в Україні, але необхідно удосконалити національне законодавство деякими доповненнями. Результатом такого удосконалення правового регулювання довірчої власності має бути розроблення і прийняття глави Цивільного кодексу України «Фідуція і довірча власність» та розроблення Закону України «Про довірчу власність».

Література:

1. Раскалей М. О. Україна – ЄС: реалії та перспективи / М. О. Раскалей – Євроінтеграційні процеси в Україні: економічний та правовий аспект : зб. матер. наук.-практ. круг. столу, 8 вересня 2015 року. – Ірпінь: НДІ фінансового права, 2015. – С. 84-88.
2. Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference (DCFR). Outline Edition [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/justice/policies/civil/docs/dcfr_outline_edition_en.pdf
3. Книга X: Трaсты // Модельные правила европейского частного права / пер. с англ.; науч. рук. Н. Ю. Рассказова. - М., 2013. - 989 с.
4. Брагинский М. И. Договорное право. – Кн. 3: Договоры о выполнении работ и оказании услуг / М. И. Брагинский, В. В. Витрянский. – [3-е изд., стереотип.]. – М.: Статут, 2003. – 1034 с
5. Довірча власність в Україні: європейські стандарти і перспективи / Р. А. Майданик // Право України: Юридичний журнал. - 2014. - № 2. - С. 105-113.

Rashkina Anastasiya,
University of Westminster
Human Resource Management
Academia Ltd

RECRUITMENT AND SELECTION PROCESSES IN UNITED KINGDOM

Recruitment and selection forms a core part of the central activities underlying human resource management (CIPD, 2010) especially due to the increased competitive pressure of the markets. The recruitment and selection process is intended to identify prospective employees who will fit well with the hiring organisation. It is complex and expensive process. There are several pieces to the recruitment and selection process: sourcing candidates, reviewing and tracking applicants, conducting interviews and selection for employment. Sourcing candidates is a process that can be done via online advertising on job and career sites or professional networking and participation in trade associations. The next steps in the recruitment and selection process are tracking applicants and applications and reviewing CV's, which usually may be followed by telephone interview. When your employment specialist conducts a preliminary interview, the objective is to determine whether or not the applicant has the requisite skills and qualifications for the job vacancy. Employee selection is a central process for any organisation; therefore interviews are widely used tool for recruitment and selection purposes (Bach & Edwards, 2013). There are various types of structured interviews such as situational, job related, psychological and competency based (Edenborough, 2002). Studies have shown that first few minutes of the interview are determinant in relation to the rest of time (Silvester et al., 2002). The nonverbal behavior is important on this stage and the rest of the process. The role of body language, eye contact, tone of voice and smiling can influence on the way interview is conducted. It worth mentioning that during interviews law prevents asking personal information or personal views irrelevant to the job, or potentially discriminatory questions such as 'Are you planning to have children in the next few years?'

Telephone interview may be seen as an effective tool of ensuring that all the details in the resume are correct. Although literature argues that telephone chat unable to identify 'soft' skills of the candidate. Most often organisation's recruitment and selection possesses emphasise 'hard' technical skills and focus very little on 'soft' behaviour skills. Even though 'soft' skills are crucial among applicants as those are harder to train and develop (Sohel & Schroeder, 2002). Successful candidates are invited for face to face interview. At this stage certain companies may ask to complete an in-house aptitude or psychometric test, others may just prefer to have structured or unstructured interviews. Both may be suitable based on organisation structure, practices and

policies in place. The decision after interview may be taken right after this stage or second stage interview may be conducted for the purpose of introducing candidate to the directors.

There are various errors and bias that might occur within the interviewing process reducing its validity. Major problems exist due to the limited skills of the interviewer, therefore it was suggested that training might improve performance. Anderson and Shackleton introduced the most common issues of interviewers in their 'Error Effects' theory. The first one is 'The self-fulfilling prophecy effect' suggests that interviewers may form an opinion about the candidate before an interview, therefore they might ask questions which are designed to be an evidence of their belief. Second, 'The halo-horns effect' suggests that interviewers may reach an unbalanced decision due to their 'over-attention' to one specific aspect of the person. Then the 'The personal liking effect' implies that interviewer may form their decision based on personal liking or disliking effect and 'The similar-to-me effect' indicates that interviewer may have a preference for the candidate, who has similar background: career progress, personality etc. 'The contrast effect' shows that interviewers experience with certain candidate effect the way they conduct interview with the other one. And the last one is 'The stereotyping effect' which states that interviewers may believe that particular characteristics of people are common for members of particular group. According to Equalities Act 2010 and its Protected categories such as sex, disabilities, gender reassignment, marriage and civil partnership, race, religion etc. (GOV.UK, 2015). The decision made under such circumstances is illegal. Therefore interviewer should be very careful with the way interview is being conducted. Moreover too friendly approach sometimes might lead to the misleading interpretations. The candidate might leave the room expecting to get the job due to the deceptive approach of the interviewer. It is very important to ensure that all the questions are well structured, not confusing or embarrassing (Anderson & Shackleton, 1993).

Equality of opportunity is an integral part of the recruitment and selection process, and to this end employers may offer training and encouragement to any under-represented groups. Examples include pre-application assistance for those who do not have English as their first language, or management development training for women where they are under-represented in management grades. Job advertisements may also state that the employer encourages applications from those groups that are more comfortable to 'deal with'. As an example many job sites may include an option to sort CVs and application for particular job advertisement based on 'Eligibility to work in UK', therefore automatically not giving an opportunity for the rest of the candidates. The Equality Act 2010 sets out the legal requirements for employers. The aim of the Equality Act is to improve equal job opportunities and fairness for employees and job applicants. Organisations should have policies in place so these outcomes happen and, just as importantly, to prevent discrimination. Under the Act, it is unlawful to discriminate against people at work because of nine areas termed in the legislation as protected characteristics: age, disability, gender reassignment, marriage and civil partnership, pregnancy and maternity, race, religion or belief, sex, sexual orientation.

It had been argued that there is a crucial link between strategies of recruitment and selection with the success of organisational performance, competitive advantage and reputation therefore there is high need for highly trained recruiters and awareness among organisations with regards to the legal aspects of the procedures.

Syvolap Yegor,
Student of the Interdisciplinary Faculty
of Polonia University in Czestochowa

THE PLACE AND THE ROLE OF THE JUDICIAL ORDERS IN THE LAW SOURCES SYSTEM OF UKRAINE

Blistering development of the national Law System, active changes in the country government organization system, an acceptance of complied international and foreign experience demand re-thinking of these classical questions in the new social realistic context, in account of law practice, which exists. All question which are connected with the judicial order's role discovering

information and development of the justice, the problems of Law Context and determining traditionally are juridical science interest. The rise of the lawmaking interest which is observed recent years in Ukraine also intensifies the general purpose analysis relevance of the wide variety of the questions according the place and the role of judicial orders in the System of Law sources of Ukraine.

The problems of the judicial orders role and place determination in the Ukrainian system of law sources were explored by S. Ivanov, K. Ismaylov, R. Livshic, M. Machenko, V. Nersesyanc , B. Topornin and others. But there is a requirement at the research of facilities judicial precedent to the Ukrainian Law System and legislation; this led to the article topic election.

In modern terms the need of re-thinking the category of «system of law sources» and deeper research links between searches of law, as traditional and untraditional is primarily due to Ukraine recognition of international contracts as a part of national legislation. Due to them the role of regulatory and legal contracts among other legal law sources has increased. Second, the spread of the European Court of Human Rights precedent effect, regulatory nature of the Ukraine Constitutional Court is interpreted. Third, legal traditions renewed its meaning.

According to Ismaylov national legislation didn't contain categories like «law source» or «form of law» until the adoption of the Law of Ukraine «on enforcement» and application of the European Court of Human Rights.

The research of the law sources system aim at its improving by adapting to the realities of today through the introduction of innovative sources of law –that is the specific goal, because the effective functioning of the law sources in an open society is possible only with the fact of its enrichment by non-traditional law sources, corporate self-regulation strengthening judicial law-making, i.e. different sources of the rights concept recognition and its introduction to the legal existence of the people. According to J. Berjel, «the uncertainty of the concept «source» is often go with denoting of traditional and formal sources also».

Also the legislation doesn't include a court decision to the law sources, provisions on judicial precedent are becoming increasingly common among scientists as an important law source. But some scientists don't support this opinion, they believe that the court decisions are not law sources. They justify that the concept of justice and its activity is only applying the law.

The debates over judicial decisions referring to the Ukraine Law sources system will not affect all court decisions. There is no doubt among the scientists as for the fact that the local courts decisions and the decisions of appellate court may not be recognized as law sources. They are not mandatory in other court, they can be appealed by higher courts. Decisions of the court that void and cancel governing authority norms are exceptions.

As for B. Topornin, in this case «the court stopped to be only the organ of resolution individual disputes, its jurisdiction has extended». Other scientists share this opinion, they believe that these court decisions are law sources, as they abolish certain regulations and do rulemaking function.

S. Ivanov said that «the decisions of general jurisdiction courts located below the Supreme Court of Ukraine are not the law sources».

It should be noted that Ukraine is empowering all court levels decision such as publicity sight, this publication is provided by necessary court decisions publishing in a single State Register of Court Decisions, according to the Law of Ukraine «access to court decisions» №3262-IV (7).

According to the scientists law sources can be recognized :

1. By the sole body of Ukraine constitutional jurisdiction.- The Constitutional Court of Ukraine.
2. The highest judicial body in the general jurisdictional courts- The Supreme Court of Ukraine.
3. Higher judicial bodies of specialized courts, The Supreme specialized court of Ukraine, Supreme Economic Court of Ukraine, Supreme Administrative Court of Ukraine.

So in the legal reality of our country the issue of judgment recognition as law sources remains uncertain. In our opinion, the decisions of the Constitutional Court of Ukraine, resolutions

of the Supreme Court of Ukraine and precedents of European Court of Human Rights can be added to the judicial acts with regulatory requirements, according the national legal system.

Скарга О. О.,
асистент кафедри менеджменту
Маріупольського державного університету

МІЖНАРОДНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Як і будь-яка інша сфера господарської діяльності, індустрія туризму є складною системою. Постійне розширення міжнародного туристичного обміну зумовило потребу його міжнародно-правової регламентації і створення спеціалізованих міжнародних туристичних організацій.

До всесвітніх організацій відносяться Організація об'єднаних націй (ООН) і Всесвітня туристська організація (ВТО). ООН була створена в 1945 р. й діє на основі Статуту ООН, прийнятому в тому ж році державами - учасниками Сан-Франциської конференції. Окрім виконання багатьох функцій ця величезна міжнародна організація є координатором діяльності держав і національних туристських адміністрацій в галузі туризму й міжнародних подорожей. Однією з форм такої діяльності є проведення міжнародних конференцій та нарад, на яких оговорюються й приймаються документи, що вміщують різноманітні рекомендації по міжнародному співробітництву в галузі туризму. Прийняті ООН резолюції включають питання щодо: спрощення туристських формальностей; правового регулювання положення іноземних туристів; забезпечення безпеки туристів та їх майна; технічного співробітництва в галузі міжнародного туризму.

Міжнародне регулювання туристичної галузі в інституціональному відношенні являє собою багаторівневу та багатоаспектну систему взаємодіючих міжнародних організацій, ядром якої виступає Всесвітня Туристична Організація. Згідно з п. 1 ст. 3 Статуту, основна мета ВТО – «сприяти розвитку туризму для внесення вкладу в економічний розвиток, міжнародне взаєморозуміння, мир, процвітання, загальну повагу і дотримання прав людини та основних свобод для всіх людей незалежно від раси, статі, мови і релігії».

Напрями діяльності ВТО:

- співробітництво з метою розвитку туризму - рекомендації і допомога урядам з широкого кола питань, що стосуються туризму, у тому числі генеральні плани і техніко-економічні обґрунтування, визначення потреби в інвестиціях і передачі технологій, а також маркетинг і просування туризму;
- розвиток людських ресурсів - базова структура для організації системи освіти і професійної підготовки в галузі туризму, короткострокові та заочні курси, а також розширена мережа центрів освіти і професійної підготовки ВТО;
- довілля - ВТО сприяє забезпеченню сталого розвитку туризму і вживанню практичних заходів для розв'язання екологічних проблем;
- якість розвитку туризму - ВТО працює над усуненням бар'єрів на шляху розвитку туризму і стимулює лібералізацію торгівлі туристськими послугами, а також вживає заходів з охорони здоров'я туристів та їхньої безпеки;
- статистика, економічний аналіз і дослідження ринку - ВТО є основним центром збору, аналізу і поширення даних з туризму з понад 180 країн і територій. ВТО постійно спостерігає й аналізує тенденції розвитку туризму в світі;
- комунікації і документація - відділ ВТО по зв'язках з пресою і комунікаціях діє як видавничий підрозділ. У центрі документації ВТО зосереджена значна кількість джерел інформації і різноманітних даних у галузі туризму.

Важливими напрямками діяльності ВТО є спрощення туристських обмінів і формальностей; визначення й узгодження законодавчого порядку регулювання туризму, також у виникненні надзвичайних обставин (епідемії, стихійних лих тощо). ВТО - єдина міжурядова організація, відкрита для оперативного туристського сектору (приватних

турфірм). У документах вказано, що «ВТО діє як важливий форум для зустрічей представників урядів і туристської індустрії з метою обговорення і вирішення питань, що представляють взаємний інтерес».

Усі міжнародні й регіональні туристичні організації здебільшого є неурядовими та об'єднують різноманітні громадські та приватні структури. Міжнародні туристичні організації, які приділяють увагу всім основним питанням розвитку міжнародного туризму, відносять до універсальних. Найбільшими серед них є такі:

Всесвітня федерація асоціацій туристичних агентств, до якої входять національні асоціації туристичних агентств різних країн. Приділяючи увагу найважливішим питанням розвитку міжнародного туризму, Федерація виступає прихильником лібералізації туристичного бізнесу і захисту інтересів туристичних фірм.

Міжнародна федерація туроператорів об'єднує асоціації туроператорів і окремі туроператорські фірми різних країн. Окрім загальних питань розвитку міжнародного туризму, вона приділяє увагу захисту інтересів туроператорського бізнесу.

Всесвітня асоціація туристичних агентств (УАТА), у якій співпрацюють туристичні агентства різних країн за встановленою нормою представництва. Основною метою є стимулювання діяльності туристичних агентств, захист їхніх інтересів перед туроператорами і транспортними компаніями.

До вузькоспеціалізованих належать міжнародні туристичні організації, членів яких об'єднують підприємницькі чи суспільні інтереси.

Міжнародна готельна асоціація об'єднує підприємців готельного бізнесу різних країн з метою розвитку їхнього співробітництва в питаннях поліпшення якості послуг, упровадження сучасних технологій і стандартів обслуговування, підвищення професіоналізму готельного персоналу тощо.

Міжнародна асоціація повітряного транспорту об'єднує авіатранспортні підприємства (авіакомпанії, аеропорти та ін.), які обслуговують основні міжнародні й внутрішні лінії. Її основні завдання - поліпшення якості обслуговування пасажирів: створення сприятливих умов для перевезення туристів, удосконалення тарифної політики, впровадження нових технологій і стандартів, навчання персоналу, який займається бронюванням і оформленням квитків, проведення маркетингових досліджень, складання статистичних оглядів тощо.

До Міжнародної асоціації конгресового бізнесу входять туристичні фірми і підприємства різних країн, які обслуговують учасників міжнародних і національних конгресів, конференцій, симпозіумів.

Міжнародне бюро з соціального туризму об'єднує туристичні організації профспілкових об'єднань різних країн з метою розширення співпраці в розвитку соціального туризму.

Міжнародне бюро молодіжного туризму створили туристичні фірми й організації різних країн, які займаються молодіжним туризмом, з метою налагодження більш тісної співпраці.

Значну роль у розвитку співробітництва у галузі міжнародного туризму відіграють регіональні туристичні організації. Вони покликані сприяти налагодженню спільної діяльності туристичних організацій регіону, відстоювати їхні інтереси в інших міжнародних туристичних організаціях або на міжнародних туристичних форумах. До регіональних міжнародних туристичних організацій відносяться:

- Європейська комісія з туризму (КЕТ);
- Європейська туристична група (ЕТАГ);
- Бюро організацій - членів ЛІТ у Європейському союзі (АІТ-ЕС);
- Асоціація з розвитку і координації європейських туристичних обмінів (АДСЕТЕ);
- Туристична асоціація країн Азії і Тихого океану (ПАТА);
- Туристична асоціація країн Східної Азії (БАТА);
- Федерація туристичних асоціацій країн - членів АСЕАН (ФАТА);
- Асоціація туристичної індустрії Америки (ТІАА);
- Конфедерація туристичних організацій Латинської Америки (КОТАЛ);

- Карибська туристична організація (КТО);
- Арабський туристичний союз (ЮАТ);
- Панафриканська туристична організація (ПАТО);
- Африканська асоціація подорожей (АТА) та ін.

Низка міжнародних договорів, конвенцій і декларацій міжнародних організацій формулюють основи міжнародно-правового регулювання системи туризму і міжнародних подорожей. Основні інструменти регулювання міжнародної туристичної діяльності:

- Всесвітня декларація з прав людини (1948 р.);
- Міжнародний пакт з економічних, соціальних і культурних прав (1966 р.);
- Варшавська конвенція для уніфікації деяких правил, що стосуються міжнародних повітряних перевезень (1929 р.);
- Чиказька конвенція з міжнародної цивільної авіації (1944 р.) і Токійська, Гаазька, Монреальська конвенції з того самого питання;
- Конвенція з митного забезпечення туризму (1954 р.);
- Будапештська конвенція з спрощення туристичних подорожей (1976 р.);
- Конвенція з захисту світової культурної і природної спадщини (1972 р.);
- Манільська декларація зі світового туризму (1980 р.);
- Софійська резолюція VI сесії Генеральної асамблеї ВТО, що прийняла Туристичний білл з прав, Хартію туризму, Кодекс туриста (1985 р.);
- Конвенція з прав дитини (1990 р.);
- Буенос-Айреська резолюція IX сесії Генеральної асамблеї ВТО з забезпечення туризму і безпеки туристів (1991 р.);
- Туристична декларація Світового туристичного форуму в Осаці і Всесвітньої конференції міністрів з туризму (1994 р.);
- Генеральна угода з торгівлі послугами (1994 р.);
- Каїрська резолюція XI сесії Генеральної асамблеї ВТО щодо запобігання організованому сексу-туризму (1995 р.);
- Стокгольмська декларація проти комерційної сексуальної експлуатації дітей (1996 р.);
- Манільська декларація із соціального впливу туризму (1997 р.);
- Всесвітній кодекс етики в туризмі (1999 р.).

Отже, у міжнародній співпраці у галузі туризму чітко окреслилася тенденція до вдосконалення, що позитивно впливає на загальний розвиток цієї галузі й виявляється у поліпшенні кількісних і якісних показників. Щорічно до співпраці приєднуються нові країни, покращуються методи її організації, використовуються сучасні інформаційні технології.

Література:

1. Борисов К. Т. Международный туризм и право: [Учебное пособие]/ К. Т. Борисов.- М.: Издательство «НИМП», 1999. - 352 с.
2. Драчева Е. Л. Экономика и организация туризма: Международный туризм/ Е. Л. Драчева, Ю. В. Забаев, Д. К. Исмаев и др. – КНОРУС, 2007 - 576 с.
3. Жарков Г. Н. Правовое обеспечение международного туризма: [Учебно- практическое пособие]/ Г Н. Жарков. - К.: Кондор, 2004. - 486 с.
4. Корнеев С. В. Международно-правовое регулирование туристской деятельности / С. В. Корнеев, О. Н. Викулова // Туризм: право и экономика. - 2005. - № 3(10). - С. 24-29.
5. Организация туризма: учеб. пособие / А. П. Дуравич, Н. И. Кабушкин, Т. М. Сергеева. - Минск, 2003.
6. Скамницкий А. А. Организация международного туризма: [Учебное пособие]/ А. А. Скамницкий. – Издательство: Гардарики, 2008. – 250 с.

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ НА ДОСТУП ДО СУДУ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Проблеми захисту прав і свобод людини існують вже не одне десятиліття. Разом з цим вони вимагають першочергового розв'язання, оскільки права та свободи людини повинні бути не лише формально задекларовані, а й реалізовані.

Так, у ст. 55 Конституції України затверджено, що права і свободи людини і громадянина захищаються судом. Згідно зі ст. 64 Конституції України право на судовий захист не може бути обмежене [1].

Пунктом 1 статті 6 Європейської конвенції з прав людини та основоположних свобод (далі-Конвенція), передбачено, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення [2].

І хоча в п. 1 ст. 6 Конвенції прямо не передбачено право на доступ до суду, Європейський суд з прав людини (далі – Суд) в п. 40 свого рішення «Голдер проти Об'єднаного Королівства» від 21.02.1975 року дійшов висновку, що право на доступ до суду гарантовано пунктом 1 ст. 6 Конвенції. При цьому в п. 35 рішення Суд зазначив, що було б немислимо, щоб стаття 6 п. 1 містила докладний опис процесуальних гарантій, які надані сторонам, і не захищала б в першу чергу того, що дає можливість практично користуватися такими гарантіями - доступу до суду. Такі характеристики процесу, як справедливість, публічність, динамізм, позбавляються сенсу, якщо немає самого судового розгляду [3].

Таким чином доступ до суду є конституційним правом особи і основою справедливого судочинства.

Складовими права доступу до суду є можливість фактичного звернення до суду та наявність компетентного суду, оскільки доступ в ту чи іншу судову інстанцію повинен бути не тільки формальним, але і реальним.

Наприклад, у справі Ейрі проти Ірландії (1979) Суд визнав, що відмова надати юридичну допомогу незаможній жінці, яка намагалась через суд розлучитись із схильним до насильства чоловіком, порушила її право на доступ до правосуддя, яке передбачене у пункті 1 статті 6. Суд далі розвинув цей принцип у справі Андроніку і Константіну проти Кіпру (1997), визнавши, що в разі відсутності режиму надання судової допомоги уряд повинен запропонувати інші засоби, які б дозволили особі скористатися процедурою розгляду справи в порядку цивільного судочинства [4].

При цьому Суд неодноразово наголошував, що право доступу до суду не може бути абсолютним. Так у рішенні «Де Жуфр де ля Прадель проти Франції» від 15 грудня 1992 року суд зазначив, що «право звернутися до суду», закріплене в статті 6, не є абсолютним. Воно може обмежуватися, але ці обмеження не повинні ускладнювати або обмежувати доступ індивіда так чи в такій мірі, щоб це завдавало шкоди самому суті цього права» [5].

Наприклад, у рішенні «Ле Конт, Ван Левен і Де Мейер проти Бельгії» від 23.06.1981 року, було зазначено, що хоча п. 1 ст. 6 Конвенції гарантує «право на суд», держави-члени все ж таки не зобов'язані обмежувати розгляд цивільно-правових спорів процедурою, кожен етап якої повинен проходити в «судах» відповідно до встановлених правил. Попереднє втручання адміністративних чи корпоративних органів і навіть юрисдикційних органів, які не у всьому відповідають усім необхідним вимогам, може бути виправданим у зв'язку з вимогами гнучкості та ефективності, що є сумісним із захистом прав людини» [6, с. 345]. Тобто в зазначеному рішенні Суд визнав правомірним обмеження юрисдикції суду.

Проблема ускладнюється тим, що в ч. 2 ст. 124 та ч. 1 і 2 ст. 55 Конституції України, встановлено, що юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі, що права та свободи людини і громадянина захищаються судом і кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Таким чином, будь-яка особа в разі порушення її прав або охоронюваних законом інтересів має право на звернення до суду.

На даний час існує проект Закону «Про внесення змін до Конституції України щодо правосуддя» № 3524 від 25.11.2015 року, в якому передбачено внесення змін до ст. 124 Конституції України, а саме статтю доповнено положенням про те, що «законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору» [7].

З прийняттям закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сплати судового збору» від 22.05.2015 року, який набрав чинності з 01.09.2015 року, були збільшені ставки судового збору у разі звернення до суду, змінений порядок обчислення ставок судового збору за оскарження судових рішень, суттєво збільшені ставки судового збору за подання заяви про забезпечення позову, про видачу виконавчого документа судом на підставі рішення іноземного суду, заяви про роз'яснення рішення суду, суттєво зменшилась кількість осіб, що звільняються від сплати судового збору, що значною мірою ускладнило реалізацію права на судовий захист [8].

Слід звернути увагу на рішення «Креуз проти Польщі» від 19.06.2001 року, в якому було констатовано, що необхідно забезпечувати належний баланс між інтересами держави у стягненні судових зборів за розгляд позовів, з одного боку, та інтересом позивача у відстоюванні свого позову в суді, з другого боку. Збір, який вимагався від заявника за розгляд його справи, був надмірним. Внаслідок цього він утримався від позову, і його справу так і не було розглянуто судом. Це, на думку Суду, завдало шкоди самій суті його права на доступ до суду [9].

Право на доступ до суду передбачає і право на отримання остаточного рішення (рішення «Балацький проти України» від 25.10.2007 року, «Сухорубченко проти Росії» від 10.02.2005 року) [10, с. 239].

Гарантією доступу до суду є також недопустимість позбавлення особи права на оскарження. Так, в рішенні «Мушта проти України» від 18.11.2010 року Суд дійшов висновку, що за обставин цієї справи застосування процесуальних обмежень національним судом не було очевидним та передбачуваним для заявниці і тому не відповідало принципу юридичної визначеності [11, с. 45].

Слід зазначити, що право на звернення до суду було б ілюзорним, якби національна правова система дозволяла, щоб остаточне, обов'язкове для виконання судове рішення залишалось невиконаним на шкоду одній зі сторін. Варто нагадати, що Судом було постановлене «пілотне» рішення у справі «Юрій Іванович Іванов проти України» від 15.10.2009 року, в якому Суд зазначив, що ця справа стосується існуючої проблеми, яка постійно нагадує про себе, породжуючи порушення Конвенції, які найчастіше виявляє Суд у справах проти України; більше ніж половина рішень, винесених Судом у справах проти України, стосуються питання тривалого невиконання остаточних судових рішень, відповідальність за які несуть органи влади України [12].

На офіційному сайті Мін'юсту в розділі судових рішень, ухвалених Судом проти України за статтею 6 Конвенції розміщено 546 таких рішень, більшість з яких (292 рішення) стосується саме порушення права людини на виконання рішення суду протягом розумного строку.

Таким чином, можна зробити висновок: якщо буде порушено право на доступ до суду, то інші гарантії справедливого суду, передбачені статтею 6 Конвенції, втрачають сенс. Проте таке право не є абсолютним, воно може бути обмеженим, але таким чином або такою мірою, щоб не була порушена сама його сутність.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Конвенція про захист прав людини та основних свобод із поправками, внесеними відповідно до положень Протоколу №11 // Практика Європейського суду з прав людини. - 1999. - №1.
3. Рішення «Голдер проти Об'єднаного Королівства» від 21.02.1975 року [Електронний ресурс]: Офіційний веб-портал Верховної Ради України. - Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/980_086
4. Короткий путівник Ради Європи [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.ukrreferat.com/index.php?referat=1265&pg=26&lang=book>
5. Доступ к правосудию [Електронний ресурс]: WikiLex Портал народного законотворчества. Словарь. - Режим доступу: <http://wikilex.ru/encyclopedia/vocabulary/доступ-к-правосудию#.Vqfmmk-k7CN>
6. Ле Конт, Ван Левен и Де Мейер против Бельгии: решение Европейского суда по правам человека от 23 июня 1984 г. // Европейский Суд по правам человека. Избр. решения : в 2 т. / под ред. В. А. Туманова. — М., 2000. — Т. 1. — 856 с. — С. 340-359. — 865 с. — С. 345.
7. Проект Закону «Про внесення змін до Конституції України щодо правосуддя» № 3524 від 25.11.2015 року [Електронний ресурс]: Газета «Закон і Бізнес». - Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/print/120047-proekt-zakonu_vid_25112015__3524_pro_vnesennya_zmin_do_konst.html
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сплати судового збору: Закон України № 484-VIII від 22.05.2015 року [Електронний ресурс]: Офіційний веб-портал Верховної Ради України. - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/484-19/paran12#n12>
9. Рішення «Креуз проти Польщі» від 19.06.2001 року, [Електронний ресурс]: Офіційний веб-портал Верховної Ради України. - Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/980_030/page
10. Практика Європейського суду з прав людини: навч. посіб. / Т.І. Дудаш. – 2-ге вид., змінене і доповнене. – К.: Алерта, 2014. – 488 с.
11. Фулей Т.І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя: - К., 2015. – 194 с.

Тихомирова Г. Є.,
к.ю.н., доцент кафедри конституційного,
адміністративного та міжнародного права
Маріупольського державного університету

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В ДЕРЖАВАХ – ЧЛЕНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

В епоху інтенсивного розвитку науки та технологій, побудови якісно нового інформаційного суспільства, основним ресурсом, що забезпечує прогрес виявляється освітня політика держави. Освіта належить до тих складових життя, які визначають рівень розвитку, політичний, соціальний, економічний та культурний імідж будь-якої країни. На сучасному етапі досить актуальним є проведення порівняльно-правового дослідження надання освітніх послуг в державах – членах ЄС з метою виокремлення корисного позитивного досвіду щодо законодавчого регулювання даної сфери та подальшого використання запозичених ідей та концепцій для гармонізації українського законодавства з правом Європейського Союзу в частині регламентації освітньої діяльності відповідних суб'єктів господарювання.

Проблемам правового забезпечення освітньої політики загалом приділяється багато уваги як вченими-правознавцями, так і спеціалістами в галузі педагогіки. Найбільш вагомими дослідженнями за зазначеною проблематикою зробили: С. Алексєєв, О. Бандурка, М. Вітрук,

К. Волинка, І. Голосніченко, М. Гуренко, С. Гусарев, Л. Дольникова, А. Колодій, В. Копейчиков, В. Кравченко, О. Лукашкова, С. Лисенков, О. Малько, М. Матузов, Н. Нижник, А. Олійник, В. Погорілко, П. Рабінович, В. Сіренко, О. Скакун, О. Тихомиров, Ю. Тодика та деякі інші вчені.

Кожна держава Європи обирає свій шлях розвитку конституційного права на освіту та конкретні варіанти надання якісних освітніх послуг населенню. У низці європейських конституцій (наприклад, у Конституціях Бельгії та Данії) прямо закріплено можливість вільного вибору громадянами форм освіти [7, с. 184].

Конституція Франції вже у 1791 р. закріплювала право на освіту і гарантувала введення для всіх загальної і частково безоплатної народної освіти [7, с. 58]. Нині це звичайне явище, яке регулюється конституціями все детальніше. Конституції низки європейських країн досить широко визначають різноманітні аспекти права на освіту своїх громадян.

Першість тут по праву належить Конституції Австрії. У Конституції Австрії право на освіту прямо пов'язано з правом вибору професії. Вказано, що кожен вільний обирати професію і навчатися їй, як і де він побажає. При цьому величезна увага приділяється проблемі мови. Державою визнається рівність мов, що існують в країні, при використанні їх в школах, публічних установах і в суспільному житті. У землях, в яких проживає декілька національних меншин, публічні установи в області освіти повинні бути організовані так, щоб ніяка з цих національних меншин не примушувалася до вивчення другої мови, що вживається в якій-небудь землі, і мала необхідні засоби для навчання своєю мовою [7, с. 18]. Кожен громадянин має право засновувати учбові і виховні установи і вести в них викладання, якщо його придатність до цього підтверджена в передбаченому законом порядку. Домашнє викладання не підлягає вказаному обмеженню. Про викладання релігії в школах повинні піклуватися відповідні церкви і релігійні товариства.

Конституція вказує, що державі належить право вищого керівництва і нагляду відносно всієї справи викладання і виховання. Значна частина Конституції (кілька сторінок) присвячена детальному регламентуванню та розділенню повноважень центральної та місцевих влад – включаючи навіть питання управління професійними школами конкретного напрямку [7, с. 95].

У Конституції Фінляндії вживається термін «просвіта». Основи організації народних шкіл, обов'язки держави і муніципалітетів підтримувати народні школи, а також питання про загальне обов'язкове навчання Конституція відносить до спеціального закону. Навчання в народних школах для всіх є безкоштовним. Право на створення приватних шкіл і інших приватних виховних закладів, а також на організацію в них навчання визначається законом. Контроль за домашнім навчанням органи влади не здійснюють.

Значна частина Конституції Фінляндії присвячена розгляду питань щодо права на вищу освіту. За університетом Хельсінкі зберігається право на самоврядування, є вказівки на спеціальний закон, що регламентує його діяльність. Конституція вказує на підтримку державою вищої освіти шляхом створення і утримання спеціальних вищих навчальних закладів, або ж шляхом надання допомоги приватним закладам такого профілю. Навчальні заклади у сфері вищої загальної освіти і вищої народної освіти утримуються за рахунок держави або їм при необхідності надається допомога. Статути державних навчальних закладів затверджуються законом. Держава утримує або при необхідності надає допомогу з державних коштів навчальним закладам, що готують фахівців в технічній сфері, в області землеробства і супутніх промислів, торгівлі і мореплавання, а також витончених мистецтв [7, с. 625–626].

Конституція Бельгії виходить з того, що освіта вільна; будь-які превентивні заходи заборонені. Кожен має право на освіту в умовах дотримання фундаментальних свобод і прав. Доступ до освіти є безкоштовним аж до закінчення обов'язкового шкільного навчання. Учні або студенти, батьки і члени персоналу навчальних закладів рівні перед законом і декретом. В той же час закон і декрет враховують їх об'єктивні відмінності, зокрема, наявність організаторських здібностей, які вимагають відповідного підходу.

Діти підлягають обов'язковому шкільному навчанню, мають право на духовне і релігійне навчання за рахунок громади. Громада забезпечує свободу батьків у виборі освіти для своїх дітей і організовує освіту, яка є нейтральною. Школи, організовані державними властями, надають вибір між однією з визнаних релігій і викладанням неконфесійної моралі. Організація, визнання або субсидування освіти регулюються законом або декретом. Конституція також містить деякі аспекти регулювання громадського управління школами [7, с. 344-345].

Як бачимо, Конституція Бельгії, як і сусідньої Голландії основну увагу приділяє проблемі взаємовідносин державних та недержавних структур щодо забезпечення права громадян на освіту та максимально можливого вибору форм і способів навчання. Однак тут більше уваги приділено ролі територіальних громад, які виступають основними суб'єктами забезпечення означеного права, хоча і під загальним керівництвом органів державної влади. Цікаво, що Конституція визначає лише принцип безоплатності та доступності освіти, що має обов'язковий характер, проте не встановлює взагалі ніяких обмежень щодо рівня цієї обов'язковості. На нашу думку, Конституція Бельгії дає один з найкращих взірців визначення права на освіту у контексті загальної демократичної концепції прав та свобод людини і громадянина.

У Конституції Турецької Республіки вказано, що ніхто не повинен бути позбавлений права на навчання і освіту. Сфера застосування права на освіту визначається і регулюється законом. Навчання і освіта проводяться на основі принципів і реформ Ататюрка, на основі сучасної науки і методів освіти під наглядом і контролем з боку держави. Не можуть створюватися освітні установи, що порушують ці положення. Свобода навчання і освіти не звільняє особу від вірності Конституції.

Початкова освіта для всіх громадян чоловічої і жіночої статі в державних школах обов'язкова і безкоштовна. Принципи, що визначають функціонування приватних початкових і середніх шкіл, передбачаються законом відповідно до стандартів, встановлених для державних шкіл.

Держава забезпечує стипендії і інші засоби допомоги, щоб дозволити студентам, що мають фінансові труднощі, продовжувати освіту. Держава здійснює необхідні заходи для того, щоб зробити корисними умови для товариства людей, що потребують спеціального навчання.

Навчання, освіта, дослідження і вивчення – єдині дії, якими повинні займатися в освітніх навчальних установах. Цим видам діяльності не повинні створюватися перепони ніяким способом. Ніяка мова, окрім турецької, не повинна викладатися як рідна мова турецьким громадянам в будь-яких освітніх навчальних установах.

Іноземні мови, які необхідно викладати в освітніх навчальних установах, і правила, яким потрібно слідувати при проведенні навчання в школах з вивченням іноземних мов, визначаються законом. Положення міжнародних угод зберігаються [7, с. 233-234].

Незважаючи на Декларацію про збереження сили міжнародних угод щодо забезпечення права на освіту, Конституція Туреччини явно відступає від низки демократичних принципів у цій галузі. Передусім мова йде про явно недемократичну конституційну норму щодо домінування у навчанні турецької мови, що порушує права національних меншин. Явно ідеологічно заангажованим є посилення на принципи організації освітньої діяльності, пов'язані з іменем Ататюрка, оскільки це прямо суперечить плюралізму в освіті. Загалом у Конституції надто багато заборонних положень та застережень, що обмежують свободу громадян у процесі реалізації свого права на освіту. Надмірною є роль держави в управлінні освітньою сферою при тому, що чітких конституційних приписів щодо державних гарантій по суті немає. При достатньо розлогому конституційному регулюванні права на освіту, воно по суті не визначено і переважна більшість проблем його гарантування віднесена до галузевого законодавства.

Конституція Республіки Кіпр декларує, що кожен має право на освіту, а кожна особа або заклад має право надавати освіту при дотриманні процедур, умов і обмежень,

передбачених відповідними законами і необхідних для безпеки Республіки, конституційного порядку, суспільної безпеки, громадського порядку, суспільного здоров'я, суспільної моральності, а також забезпечення рівня і якості освіти, захисту прав і свобод інших осіб, включаючи і права батьків на забезпечення своїм дітям освіти, відповідної їх релігійним переконанням.

На грецьке і турецьке громадські зібрання покладається обов'язок забезпечити безкоштовну початкову освіту у відповідних громадських початкових школах. Початкова освіта обов'язкова для всіх громадян, починаючи з віку, встановленого відповідним законом. На грецьке і турецьке громадські зібрання покладається обов'язок забезпечити доступність не тільки початкової, але і подальшої освіти для осіб, які гідні цього і заслуговують підтримки, на умовах і в порядку, передбаченому відповідним законом [3, с. 104]. Фактично, Конституція Кіпру перекладає всю повноту відповідальності за забезпечення права на освіту на основні громади, що складають населення острова. Конституція містить лише одну конкретну норму – це забезпечення права громадян на безкоштовну початкову освіту.

Резюмуючи, слід визначити, що конституції та закони держав – членів Європейського Союзу досить повно відображають загальновизнане міжнародне визначення права на освіту та базові європейські принципи й стандарти надання освітніх послуг. Водночас, освітнє законодавство держав – членів ЄС постійно сприймає спільні стандарти, джерелом яких виступає наднаціональна правотворчість інститутів ЄС. У контексті євроінтеграційних прагнень України це означає необхідність подальшої адаптації національної правової системи нашої держави до європейських правових стандартів у сфері надання якісних освітніх послуг, рівень яких задовольняє об'єктивні потреби сучасного європейського суспільства.

Література:

1. Балабанов К. В. Проблема еволюції уявлень про права і свободи людини / К. В. Балабанов // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 2001. – № 4. – С. 171–174.
2. Болонський процес у фактах і документах (Сорбонна – Болонья – Саламанка – Прага – Берлін). – К., Тернопіль: Видавництво ТДПУ ім. В. Гнатюка, 2003. – 52 с.
3. Галаган А. И. Финансирование образования: обзор мировых тенденций / А. И. Галаган // Социально-гуманитарные знания. – 2003. – № 2. – С. 102–116.
4. Джуринский А. Интернационализация высшего образования: тенденции и проблемы / А. Джуринский // Alma-mater. – 2002. – № 9. – С. 44–49.
5. Зайчук В. Нормативно-правове забезпечення освіти в Україні / В. Зайчук // Вища школа. – 2002. – № 2–3. – С. 3–19.
6. Збруєва А. Сутність ринкової ідеології освітніх реформ розвинутих країн / А. Збруєва // Шлях освіти. – 2003. – № 1. – С. 15–21.
7. Конституции государств Европейского Союза / Под. ред. Л. А. Окунькова. – М.: ИНФРА-М - НОРМА, 1997. – 816 с.
8. Патора Р. Ринок освіти в системі кадрового забезпечення стратегічного розвитку країни / Р. Патора. – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2002. – 338 с.

Тулєйко О. О.,
студентка ОКР «Магістр»
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ПРИВАТИЗАЦІЯ В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ: ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Для минулого століття здійснення таких економічних перетворень, як націоналізація, роздержавлення, ре- і приватизація стали справжніми трендами. Особливої популярності в світі набула приватизація, пік якої прийшовся на період з кінця 70-х і середини 90-х рр.

Першовідкривачем в галузі здійснення приватизації традиційно вважають Великобританію. Приватизація у Великобританії відбувалася у три етапи: 1) в приватний сектор передавалися невеликі за розмірами компанії, 2) відбувався продаж крупних підприємств цілими, із збереженням монопольної структури галузей, але зі значним розширенням кола власників акцій; 3) процес активного продажу галузей комунального господарства з акцентом на зростання конкуренції. Загальний вплив на стан державних фінансів Великобританії трансформації відносин власності виявився в тому, що раніше в формі субсидій утримання приватизованих підприємств обходилося у 50 млн.ф.ст. на тиждень, ті ж самі компанії у до кризових умовах вносили в казну в формі податків 55 млн.ф.ст. на тиждень. Такий ефект від приватизації був досягнутий завдяки поступовості, акценті на отримання прибутку, законним та нормативним рамкам для кожного окремого випадку приватизації та ретельна підготовка кожного продажу [1].

Прикладами успішної приватизації, 100 % акцій яких було передано приватним власникам, можуть слугувати такі підприємства стратегічного напрямку, як Національна автобусна компанія, British Gas, British Aeroplance Helicopters, British Airways, British Steel, Британська вугільна корпорація (British Coal), від роздержавлення якої було отримано майже мільярд ф.ст.

Враховуючи схожий з українським стан економіки, що характеризувався значним рівнем централізації та державною монополією, нерідко досвід приватизації країн-колишніх учасниць СРСР порівнюють з країнами Латинської Америки.

Російська дослідниця І. Мамій виділяє такі етапи в історії бразильської приватизації:

Перший етап (1990-1994): характеризується законодавчим обмеженням щодо приватизації стратегічних об'єктів та можливістю оплачувати акції не тільки готівковими грошами, але й застосовувати інші форми розрахунків, наприклад, оплату акцій державними борговими зобов'язанням [2, с. 96].

Другий етап (1995-2002): програма приватизації була розширена за рахунок сфери послуг в фінансовому секторі, на підприємствах інфраструктури та ЖКГ, включаючи дорожнє господарство, транспорт, електро- і газопостачання [2, с. 96]. На цьому етапі був сформований механізм участі в приватизації іноземних інвесторів, заборонений протягом минулих років.

Як основну характеристику процесу приватизації в країнах ЛАКБ (Латинської Америки і Карибського басейну) можемо вирізнити те, що більша частина приватизованих підприємств у різних галузях була викуплена іноземними компаніями – здебільшого, транснаціональними. У процесі приватизації в регіоні брав активну участь великий капітал, передусім зі США, а також з Іспанії, Сполученого Королівства, Франції, Швейцарії та Німеччини. Варто окремо зазначити, що Іспанія витратила майже 90% свого капіталу, призначеного для купівлі компаній, на країни ЛАКБ, що розглядається багатьма аналітиками як сучасний різновид «Реконкісти» [3, с. 273]. Наприклад, іспанською стала аргентинська нафтова компанія YPF, яка вважалася одним з найбільших нафтових підприємств в світі.

Отже, в ході дослідження інституту приватизації в історичній ретроспективі, було встановлено наступне:

1. Започаткування приватизаційних процесів пов'язується з періодом другої половини минулого століття – 70-90 рр.

2. В економічно розвинутих країнах, таких як Великобританія, приватизація була запроваджена в кінці 70-х рр., в той час, як більшість країн (Німеччина, Франція) використовували механізм роздержавлення в 80-ті роки. Що стосується країн з плановою системою економіки, то в них приватизація відбувалася протягом 90-х рр. (Польща, Чехія, країни соціалістичного табору).

3. Стосовно періодизації зарубіжної приватизації, то, на нашу думку, в цій сфері спостерігається прогалина, але цілком зрозуміла, адже в багатьох країнах приватизація проходила по індивідуальним сценаріям, зважаючи на економічні і політичні причини.

Вважаю, що органічним доповненням до існуючих поглядів на історію приватизації стане розроблена мною класифікація:

Країни з переважно плановою економікою (держави соціалістичного табору і колишні учасниці СРСР):

Кінець 80-х рр. ХХ ст. – розробка юридичної бази для впровадження приватної власності;

Початок 90-х рр. ХХ ст. – первинна приватизація;

Середина 90-х рр. ХХ ст. – нині – розвиток приватизації (приватизація із застосуванням приватизаційних паперів, велика чи мала приватизація, приватизація стратегічного сектору і т.д.

Країни з ринковою економікою:

70-80-ті рр. ХХ ст. – підготовка нормативних джерел для здійснення приватизації, перші прецеденти проведення роздержавлення;

Кінець 80х-90 рр. ХХ ст. – широке проведення приватизації;

2000-ті роки і нині – одиночна приватизація, яка не має масового характеру.

Зважаючи на подібні прогалини, вважаємо, що подальше розроблення теми має чималу наукову потрібність.

Література:

1. Потапчук Г. Ю. Ефективність функціонування та трансформації інституту власності в контексті світового досвіду / Г. Ю. Потапчук // Ефективна економіка. – 2009. – № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=99>.
2. Мамий И., Кожанова С. Приватизация по-бразильски. Путь от ликвидации долгов до энергетической независимости страны / И. Мамий., С. Кожанова // Обозреватель. – 2010. – № 8. – С. 91–100.
3. Ковальова О. І. Процеси приватизації в країнах Латинської Америки: особливості та результати / О. І. Ковальова // Проблеми міжнародних відносин. – 2014. – Вип. 8. – С. 269 - 281.

Филонов А. В.,
д.ю.н., професор кафедри конституційного,
адміністративного і міжнародного права
Мариупольського державного університету

НЕОБХОДИМОСТЬ РЕФОРМИРОВАНИЯ СОВЕТА БЕЗОПАСНОСТИ ООН В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

На современном этапе развития международных отношений все отчетливее проявляется потребность оперативного и скоординированного международного противодействия угрозам, которые носят глобальный характер, это в первую очередь касается борьбы с терроризмом, экстремизмом и т.д.

По сути ООН является единственной универсальной международной организацией призванной обеспечить международный мир и безопасность, недопущения различных глобальных вооруженных конфликтов в мире.

Однако эффективность работы ООН, Совета Безопасности ООН как одного из главных органов ООН по поддержанию международного мира и безопасности, в свете начавшихся вооруженных конфликтов на Ближнем Востоке, Севере Африки, поставлена под сомнение.

Причем не только специалисты – международники, но и представители неправительственных организаций говорят о необходимости проведения коренного реформирования как ООН в целом, так и Совета Безопасности в частности.

Так г-н Дж. Гиргон, директор Центра исследований «большой восьмерки» при университете Торонто, заявил, что: «Совет Безопасности ООН, Устав ООН, само устройство этой организации совершенно не отвечают вызовам XXI века. ООН создана в интересах суверенных государств-наций, а в эру глобализации этим государствам приходит конец» [1].

Объективно видно, что международная ситуация в настоящее время существенно обострилась и в этих сложных условиях роль Совета Безопасности ООН, наиболее развитых стран которые являются постоянными членами Совета Безопасности существенно возрастает.

Сегодня можно с уверенностью говорить о кризисе международного публичного права, в первую очередь это касается части применения военной силы. Согласно международному праву, решения о применении силы в отношении государств может приниматься только Советом Безопасности ООН, однако несмотря на действие этого положения де юре, в некоторых случаях оно нарушается пример (Югославия – 1999г., Ирак – 2003г., Ливия – 2011г. и т.д.). Параллельно действуют нормы дающие права региональным организациям коллективной безопасности (НАТО, СНГ, ОДКБ) принимать решения о применении силы.

В этих условиях реформирование Совета Безопасности ООН является мерой необходимой и актуальной.

Тем не менее, следует отметить, что Совет Безопасности ООН все-таки обладает достаточным потенциалом и возможностями, для выполнения активной своей задачи поддержания мира и безопасности на земле.

Совет Безопасности наделен правом применять вооруженные силы для предупреждения и пресечения актов агрессии.

Операции по поддержанию мира учреждаются Советом Безопасности и осуществляются под руководством Генерального секретаря ООН в различных регионах мира (т.е. «горячих» точках). С 1948г. в операциях по поддержанию мира приняли участие военнослужащие, полиция общей численностью свыше 750тыс. человек из почти 150 стран мира. Такие операции проводились в Грузии (1993г.), Сьерра – Леоне (1999г.), Либерии (2003г.), Гаити (2004г.) и др. страны.

Хотя в уставе ООН предусмотрено, что Совет Безопасности принимает меры лишь для предотвращения межгосударственных вооруженных конфликтов, но в последние годы он принимает меры и для предотвращения внутрисоюзных вооруженных конфликтов.

В каких же направлениях необходимо провести реформирование Совета Безопасности ООН, по нашему мнению это касается состава Совета Безопасности ООН.

На сегодняшний день в состав Совета Безопасности входит 15 членов организации. Из них 5 являются постоянными: Россия, США, Китай, Франция и Великобритания (страны – победители во Второй Мировой войне), а также 10 стран членов ООН непостоянные члены, которые избираются на 2 года Генеральной Ассамблеей ООН. Места непостоянных членов Совета Безопасности распределяются следующим образом от государств: Азии и Африки – 5, Восточной Европы – 1, Латинской Америки и стран Карибского бассейна – 2, Западной Европы, Канады, Новой Зеландии и Австралии – 2 члена.

Членский состав Совета Безопасности расширился всего один раз – в 1963 г. с 11 до 15 членов, причем это расширение коснулось только категории непостоянных членов. То – есть количество участников Совета Безопасности увеличилось всего на 36%, в то время как общая численность стран-членов ООН возросла в 3,7 раза. Таким образом, одним из самых сложных вопросов реформирования Совета Безопасности является расширение его состава. Увеличение численности состава Совета Безопасности должно осуществляться по нашему мнению не в интересах определенных государств, а осуществляться на основе пропорционального географического представительства с согласия всех государств – членов ООН.

Так, развивающиеся страны играют роль статистов в решениях, которые принимает Совет Безопасности, в то время как большинство конфликтов в последнее время возникает именно на их территории.

В последние годы на сессиях Генеральной Ассамблеи ООН весьма активно обсуждается вопрос об увеличении числа членов Совета Безопасности до 20 и более, с увеличением постоянных членов – до 7 или 10.

Свои предложения по этому поводу высказывают Япония и Германия, которые занимают соответственно занимают второе и третье место в мире после США по объему финансирования ООН, и тем не менее они не входят в состав постоянных членов Совета Безопасности.

На сегодняшний день Африка является единственным континентом, который не имеет членства в постоянном составе Совета Безопасности ООН.

В настоящий момент большинство государств – членов ООН поддерживают реформу увеличения численности Совета Безопасности однако их разногласия сводятся к вопросу о путях и методах ее осуществления.

Увеличение численности членов Совета Безопасности, если такое решение и будет принято, не должно помешать этому органу быстро, оперативно принимать те или иные решения, увеличение не должно быть значительным.

Принятие решений в Совете Безопасности происходит в соответствии со статьей 27 Устава. Каждый член Совета Безопасности имеет 1 голос, для принятия решения по процедурным вопросам необходимо, чтобы за них было подано девять голосов любых членов Совета из 15. Основные вопросы считаются принятыми, когда за них поданы голоса девяти членов Совета, включая совпадающие голоса всех постоянных членов Совета, причем сторона, участвующая в споре, должна воздержаться от голосования при принятии решения.

Таким образом, для принятия решений в Совете Безопасности необходимо девять голосов «за» и отсутствие голосов «против» среди пяти постоянных членов. Если хотя бы один из постоянных членов Совета Безопасности голосует против какого либо непроцедурного решения, то оно считается отклоненным, даже если за него проголосовали все остальные члены Совета Безопасности ООН. В этом случае говорят о положении вето на решение Совета одним из постоянных его членов. Если постоянный член Совета не полностью согласен с предлагаемым решением, но не хочет блокировать его посредством вето, он может воздержаться, допуская тем самым принятие решения в том случае, если оно получит необходимые девять голосов «за». Не участие постоянных членов в работе Совета Безопасности не расценивается как наложение не участником вето на рассматриваемый вопрос.

Устав ООН исключает возможность какого либо органа обжаловать решения Совета Безопасности, хотя сам Совет может пересмотреть свои решения ну на пример по причине вновь открывшихся оснований или вообще отменить его.

За весь период работы Совета Безопасности им было принято 700 резолюций.

Таким образом мы видим что любой постоянный член Совета Безопасности может единолично заблокировать любое решение Совета и свести его работу к нулю. К сожалению, иногда наблюдаются факты, когда те или иные постоянные члены совета в своих интересах, для того, чтобы оказать давление на некоторые страны, блокируют вопросы в решениях, которых заинтересованы большинство государств не только членов Совета, но и мирового сообщества в целом.

В связи с этим для более эффективной и продуктивной работы Совета Безопасности ООН, необходимо на наш взгляд вносить изменения в порядок, процедуру принятия решений в Совете Безопасности.

Кроме того, рассматривается возможность введения определенных мер, гарантирующих демократичность процесса принятия решений в Совете Безопасности - приглашение конфликтующих сторон для участия в заседаниях Совета Безопасности; проведение открытых заседаний Совета Безопасности до принятия принципиально важных резолюций [2].

Реформа Совета Безопасности ООН не ограничивается только расширением его численного состава или дискуссий по поводу применения и возможного ограничения права вето.

Необходимо восстановить и активизировать деятельность Военно-Штабного Комитета и создания вооруженных сил ООН под его руководством, что предусмотрено ст.45-47 Устава ООН.

Такой орган мог бы сыграть немаловажную роль в координации действий всех миротворческих усилий ООН, которые в данный момент являются в большей степени разрозненными, и способствовать мобилизации миротворческого потенциала, будучи центральным и руководящим звеном всех операций проводимых под эгидой ООН, что позволило бы более эффективно вести борьбу с терроризмом, преступностью, а также распространение конфликтов межрелигиозного и межэтнического происхождения.

Для повышения эффективности работы Совета Безопасности, - необходимо разработать единый нормативный акт который бы четко определял принципы и порядок проведения миротворческих операций под эгидой ООН (Сейчас об этом говорится в гл. VI Устава ООН).

Очевидно, что реформа Совета Безопасности «застряла» в «большой пятерки», которая не может договориться о том, как именно следует допустить к принятию решений большее число стран, не утратив собственных полномочий и привилегий.

Что же касается возможных сроков проведения реформ Совета Безопасности, то, скорее всего, в среднесрочной перспективе серьезных изменений не произойдет. Это связано с тем, что, во-первых, для внесения поправок в Устав ООН, необходимо получить поддержку двух третей участников Генеральной Ассамблеи, в том числе постоянных членов Совета Безопасности. Во-вторых, на данный момент нет явного и активного инициатора, в проведении реформ Совета Безопасности. На наш взгляд все без исключения постоянные члены Совета Безопасности в равной степени не заинтересованы в существенных изменениях и реформах Совета, поскольку в Совете они занимают преимущественно более выгодное положение нежели другие страны входящие в Совет Безопасности ООН.

Таким образом, на сегодняшний день ООН находится далеко от консенсуса по таким ключевым вопросам как масштабы расширения Совета Безопасности, увеличения числа постоянных членов Совета Безопасности и права вето при принятии решений.

Литература:

1. Акаев А. Думая о будущем с оптимизмом. Размышления о внешней политике и мироустройстве. – М: Международные отношения, 2004. - С. 256
2. Кортунув С. Реформа ООН и национальные интересы России. Вестник аналитики. 2005. №4.

Хоббі Ю.С.,
к.ю.н., доцент кафедри конституційного,
адміністративного та міжнародного права,
Маріупольського державного університету

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Інтеграція в європейський простір вимагає гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами, особливо в сфері забезпечення прав людини, оскільки вони виступають серцем демократичного суспільства. В епоху технічної революції саме інформаційні права посідають одне з центральних місць. Без їх ефективної реалізації та захисту не можна говорити про побудову інформаційного суспільства, яке передбачене Законом України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» від 09.01.2007 р. № 537-V.

Як зазначено у Законі України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» від 09.01.2007 р. № 537-V: «Одним з головних пріоритетів України є прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і

обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному і особистому розвитку та підвищуючи якість життя... Разом з тим ступінь розбудови інформаційного суспільства в Україні порівняно із світовими тенденціями є недостатнім і не відповідає потенціалу та можливостям України» [1]. Відповідно до цього закону Кабінет Міністрів України своїм Розпорядженням від 15 травня 2013 р. № 386-р схвалив «Стратегію розвитку інформаційного суспільства в Україні» [2], реалізація якої передбачається у 2013-2020 роках. Але жодний з цих документів не дає визначення інформаційному суспільству.

Більш того, 2015 рік закінчується, а завдання, передбачені I етапом Стратегії (2013-2015 роки) досі не виконані, зокрема передбачалось «розроблення та прийняття Інформаційного кодексу України, внести зміни до нормативно-правових актів щодо Національної програми інформатизації, розробити базові норми, правила і регламенти створення, впровадження, модернізації та експлуатації інформаційних ресурсів, інформаційних, інформаційно-аналітичних, інформаційно-телекомунікаційних систем та засобів інформатизації органів державної влади, а також визначити порядок здійснення контролю за дотриманням таких правил, норм та регламентів».

Основною проблемою, яка перешкоджає забезпеченню інформаційних прав та свобод людини і громадянина є хаотичний розвиток інформаційного законодавства ще до прийняття чинної Конституції України, що і зумовило таку ситуацію. Зокрема, наявність великої кількості законів та підзаконних актів у сфері інформаційних відносин, які не мають чіткої ієрархічної відповідності та не узгоджені між собою. Це робить структуру інформаційного законодавства громіздкою, незрозумілою та хаотичною.

На сам перед, це виражається у різному визначенні та тлумаченні багатьох термінів понятійного апарату, що містяться в різних неузгоджених між собою нормативних актах. Так, ми маємо 3 визначення інформації (Закони України «Про інформацію», «Про телекомунікації», «Про захист економічної конкуренції»), кілька визначень конфіденційної інформації (Закони України «Про державну статистику», «Про інформацію», Наказ Департаменту спеціальних телекомунікаційних систем та захисту інформації Служби безпеки України від 30.11.99 № 53 «Про затвердження Положення про порядок розроблення, виготовлення та експлуатації засобів криптографічного захисту конфіденційної інформації»), захисту інформації (Закон України «Про інформацію», Наказ Ліцензійної палати при Мінекономіки України від 15.11.1996 р. № ЛП-37 «Про затвердження Положення про порядок та умови видачі інформації з Єдиного ліцензійного реєстру»), інформаційної послуги (Закон України «Про Національну програму інформатизації», Наказ Державного комітету статистики України та Міністерства України у справах науки і технологій від 07.08.98 N 272/219 «Про затвердження типових форм первинного обліку науково-інформаційної діяльності та Інструкції про порядок їх використання і застосування»), Наказ Державного Комітету зв'язку та інформатизації України «Про Порядок надання інформаційних та інших послуг з використанням електронної інформаційної системи Електронний Уряд» від 15.08.2003 N 149) та інші.

З огляду на простий доступ до мережі Інтернет та швидке зростання кількості її користувачів, на даний момент, актуальним є вирішення питань, пов'язаних із можливостями мережі Інтернет та їх використанням, особливо стосовно захисту прав та інтересів осіб. На даний момент законодавчо урегульоване питання функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування через їх офіційні веб-сторінки та портали в мережі Інтернет на базі «Концепції розвитку електронного урядування в Україні», схваленої Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2010 р. N 2250-р.

Таким чином перед забезпечення інформаційних прав людини та їх захистом постає наступна проблема – відсутність законодавчо врегульованого порядку функціонування та діяльності в мережі Інтернет, зокрема невизначеність правового статусу, прав та обов'язків суб'єктів інформаційних відносин у зазначеній мережі, порядок їх ідентифікацію з метою притягнення до відповідальності або відновлення порушених прав.

Хоча слід зазначити, що Кабінет міністрів України вніс законопроект № 3353 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет» Верховній Раді України, який був зареєстрований в парламенті 23 жовтня 2015 р. Так, законопроектом встановлюється відповідальність за нежиття заходів щодо припинення порушення авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет.

Також проектом закону встановлюється право нотаріусів на забезпечення доказів в Інтернеті, яке здійснюється шляхом складення нотаріусом відповідного протоколу, що містить опис інформації, розміщеної в Інтернеті, та до якого додаються документи, в яких зафіксована інформація, розміщена в Інтернеті. Документом також визначаються такі терміни як веб-сайт, власник веб-сайту та постачальник послуг хостингу. Крім того, законопроектом встановлюється порядок припинення і запобігання порушенням авторського права і суміжних прав в Інтернеті [3].

Інформаційні права в мережі Інтернет легко безкарно порушити. Це, на сам перед, пов'язано з такою проблемою забезпечення інформаційних прав людини, як невизначеність механізмів забезпечення відповідальності за порушення інформаційного законодавства. Більшість законів стосовно інформації зазначають лише наявність такої відповідальності, інколи навіть перелічують види цієї відповідальності, але, як правило, чітко не зазначають в чому саме полягає порушення (окрім Законів «Про рекламу», «Про інформаційні агентства», «Про друковані ЗМІ (пресу) в Україні»), механізмів забезпечення відповідальності та не називають органів, до чиєї компетенції відноситься забезпечення відповідальності за порушення інформаційного законодавства, зокрема в віртуальному просторі.

Найскладніше довести правопорушення скоєне в мережі Інтернет. Сьогодні в світі використовується три основних способи захисту авторських прав в Інтернеті: - відправлення листів і претензій власнику сайту або хостинг-провайдеру; - взаємодія з пошуковими сервісами для видалення сторінок або сайту з Інтернет сервісів; - звернення до суду [4].

В Україні інформаційним законодавством передбачена кримінальна, цивільно-правова та адміністративна відповідальність за порушення авторських і суміжних прав. Так, у Кримінальному кодексі України є стаття 176 (відповідальність настає за незаконні відтворення, розповсюдження чи інше використання творів, які є об'єктом авторського права, без дозволу авторів, якщо ці дії спричинили шкоду у значному розмірі (понад 20 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян), у Цивільному кодексі - стаття 431 (порушення права інтелектуальної власності, в тому числі невизнання цього права чи посягання на нього, тягне за собою відповідальність), стаття 432 (захист права інтелектуальної власності судом), у Кодексі України про адміністративні правопорушення - стаття 51-2 (передбачається адміністративна відповідальність за незаконне використання об'єктів права інтелектуальної власності), стаття 164-9 (встановлює адміністративну відповідальність за незаконне розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних), стаття 164-13 (відповідальність за порушення законодавства, що регулює виробництво, експорт, імпорт дисків для лазерних систем зчитування, експорт, імпорт обладнання чи сировини для їх виробництва).

Але майже не має статей, які б передбачали відповідальність за порушення авторського права саме в мережі Інтернет. А оскільки мережа Інтернет не має єдиного власника, а її користувачі можуть належати до різних правопорядків, то з метою забезпечення безпеки та інформаційних прав особи, доцільним є посилення міждержавної взаємодії та взаємодопомоги відповідних органів, зокрема в рамках міжнародних та регіональних організацій з метою уніфікації правил користування мережею, відповідальності за порушення цих правил та захисту законної діяльності в ній. Цікавим тут є досвід голландської поліції, яка оголосила війну мережевим злочинцям, організувавши команду з полісменів, яка буде «патрулювати» інформаційний простір країни в пошуках он-лайнних злочинців, використовуючи сучасне комп'ютерне устаткування для моніторингу інформації [5].

Для вирішення зазначених проблем слід провести кодифікацію інформаційного законодавства, але після проведення конституційної реформи, зокрема її другого розділу, який необхідно привести у відповідність до міжнародно-правових документів, ратифікованих Україною, корисним буде і врахувати досвід європейських країн у даному питанні. Необхідно також розкрити зміст даних прав та обов'язків (як індивіда, так і держави в особі її органів), передбачити реальний і чіткий механізм реалізації, захисту та гарантування цих прав із зазначенням чіткого переліку умов можливого їх обмеження. Причому положення про права людини повинні узгоджуватися з іншими статтями конституції.

Більшість дослідників пропонують здійснити таку систематизацію шляхом прийняття Інформаційного кодексу. Але про те, яким він має бути, ведуться численні дискусії.

На нашу думку, з метою захисту права на інформацію, до цього кодексу слід включити і положення про інформаційного омбудсмена, після внесення відповідних змін до Конституції, оскільки чинна не передбачає можливість створення спеціалізованих омбудсменів. До функцій інформаційного омбудсмена доцільно віднести нагляд за реалізацією законодавства України про інформацію та доступ до інформації; проводити моніторинг порушення даних нормативно-правових актів; повноваження приймати та розглядати скарги; надавати пропозиції та рекомендації відповідним органам державної влади та місцевого самоврядування з приводу кращої реалізації інформаційних прав людини; проводити роз'яснювальну та консультативну роботу з державними службовцями з приводу правильного розуміння та застосування інформаційного законодавства; право звертатись з інформаційними запитами та зверненнями до інших владних органів; відвідувати органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, бути присутнім на їх засіданнях, зокрема з метою перевірок їх діяльності у сфері забезпечення права доступу до інформації; право звертатись до суду про захист інформаційних прав, бути присутнім при розгляді та виступати на захист потерпілих; щорічно доповідати перед парламентом про стан додержання та захисту права на доступ до інформації з визначенням порушників цих прав; у своїй діяльності взаємодіяти з уповноваженим з прав людини та іншими органами, відповідальними за реалізацію інформаційної політики країни. Але погоджуємося з думкою О. Нестеренко, що для здійснення цих повноважень уповноважений повинен бути наділений тими ж правами, що й Уповноважений з прав людини, але на відміну від омбудсмена, рішення інформаційного уповноваженого повинні мати обов'язковий характер, але можуть бути оскаржені до Вищого адміністративного суду [6].

Таким чином, на шляху ефективного забезпечення інформаційних прав людини стоять такі основні проблеми, як громіздкість та неузгодженість великої кількості законів та підзаконних актів у сфері інформаційних відносин, відсутність законодавчо врегульованого порядку функціонування та діяльності в мережі Інтернет, невизначеність механізмів забезпечення відповідальності за порушення інформаційного законодавства, зокрема в віртуальній сфері. Ці проблеми може бути подолано шляхом прийняття інформаційного кодексу, до якого включити інститут Інформаційного омбудсмена з метою всебічного та ефективного захисту права на доступ до інформації та інших інформаційних прав.

Література:

1. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки: Закон України від 09.01.2007 р. № 537-V [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/537-16/conv>
2. Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. № 386-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kodeksy.com.ua/norm_akt/source-КМУ/type-Розпорядження/386-15.05.2013.htm
3. Кабмін пропонує Раді встановити відповідальність за порушення авторських прав в Інтернеті [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rbc.ua/ukr/news/kabmin-predlagaet-rade-vvesti-otvetstvennost-1446035109.html>

4. Бузинний А. Захист авторських прав в Інтернеті / Андрій Бузинний http://pravdop.com/ua/publications/kommentarii_zakonodatelstva/zashita_avtorskih_prav_v_internete_sposobi_vozmeshenie_usherba_praktika_i_obrazci_dokumentov/
5. Почепцов Г. Г., Чукут С. А. Інформаційна політика [навч. посібник] / Г. Г. Почепцов, С. А. Чукут [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/16790422/politologiya/evropeyskiy_soyuz
6. Нестеренко О. Інформаційний омбудсман в механізмі забезпечення прав людини і основоположних свобод / Оксана Нестеренко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uapp.org/pub_analytics/5111.html

Целовальник К. А.,
студентка 3 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського коледжу ДВНЗ
«Приазовський державний технічний університет»

РЕФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА З ПИТАНЬ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ГЕОГРАФІЧНИХ ЗАЗНАЧЕНЬ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

З 1 січня 2016 року вступила в силу економічна частина Угоди про асоціацію з Європейським Союзом. Імплементация положень європейського законодавства, передбачена економічною частиною Угоди, є вкрай важливою в контексті проведення реформ, оскільки її положення можуть та повинні слугувати основою для нової моделі соціально-економічного розвитку України [1].

Таким чином актуальність даної теми обумовлена необхідністю проведення реформ вітчизняного законодавства для забезпечення дотримання норм, що регулюють питання охорони географічних зазначень, як об'єктів права інтелектуальної власності і приведення його у відповідність до права Європейського Союзу та відповідних положень Угоди про асоціацію.

Об'єктом дослідження виступають цивільно-правові відносини, що складаються з приводу використання, отримання права на саме використання географічного зазначення, охорони та захисту географічних зазначень відповідно до українського законодавства та законодавства Європейського Союзу.

Предметом є вітчизняні та іноземні наукові розробки, ідеї та концепції з питань використання, та вдосконалення законодавства у сфері права інтелектуальної власності на географічні зазначення, нормативно-правові акти України та Європейського Союзу з відповідних питань, нормотворча діяльність відповідних органів державної влади, практика застосування правових актів тощо.

Мета даного дослідження полягає у тому, щоб виявити особливості права інтелектуальної власності на географічні зазначення, і на цій основі сформулювати рекомендації щодо удосконалення національного законодавства для приведення його у відповідність з вимогами та правом Європейського Союзу у сфері охорони географічних зазначень.

У проведеному дослідженні було використано значну кількість законодавчих нормативно-правових актів. Серед них Конституція України, Цивільний кодекс України, Закон України «Про охорону прав на зазначення походження товарів», Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції», Закон України «Про виноград та виноградне вино», Угода про асоціацію України з Європейським Союзом та ін.

На міжнародному рівні склалася і діє досить розгалужена й ефективна система правової охорони географічних зазначень. Ці питання регулюються багатьма міжнародними угодами, регламентами та конвенціями. Найважливішими серед них є зокрема Регламент Ради ЄС «Про охорону географічних зазначень та найменувань походження для

сільськогосподарських та харчових продуктів» №2081/92 1992 р. та Угода про торгівельні аспекти прав інтелектуальної власності (Угода TRIPS) [2].

Питання правової охорони географічного зазначення як об'єкта права інтелектуальної власності досліджували такі відомі українські правознавці, як Камишанський В. П., Крижна В. А., Бошицький Ю. Л., Горленко С. О., Шевченко Я. М., Паладій Н. І., Підопригора О. О., Дмитрієв С.В., Святоцький А. Д., Кожарська І. А., Галянтич М. К., Андрощук Г. О., Калятина В. О. та іноземні дослідники зазначеної проблематики як О'Брайан В., Ауд'є Ж., Бемер Л., Лакерт К., Боденхаузен Л., Геуз М., Харте-Бавендам С., Гебел Б., Девлетіан А., Ескудеро С., Стерн С. В.

В минулому році наша держава проводила адаптацію українського законодавства в сфері інтелектуальної власності до рівня європейських стандартів. Разом з тим стало актуальним питання зміни законодавчих актів з приводу правової охорони географічних зазначень. Внаслідок вступу в силу економічної частини Угоди про асоціацію з Європейським Союзом з'являться нові напрямки торговельних потоків для постійного підвищення конкурентоспроможності вітчизняного виробництва. У зв'язку з цим українським виробникам необхідно провести протягом перехідного періоду комплекс заходів по зміні брэнда своїх товарів, щоб привести їх у відповідність до розділу 3 глави 9 Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом де містяться положення щодо деяких географічних зазначень, які охороняються і випускаються на території України.

Географічні зазначення – це повідомлення, що використовуються у назві товару і, як правило, свідчать про своєрідність, неповторну якість, оригінальність, репутацію, специфічні особливості виготовлення або інші суттєві характеристики продукції. Походженням його може бути населений пункт, місто, селище, місцевість, географічний район, що зумовлено відповідними традиціями виготовлення унікального товару в даній місцевості.

Згідно з чинним Законом України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» зареєстровані географічні зазначення вносяться у відповідний Державний реєстр. Після проведення реформування законодавства до даного реєстру будуть вноситися як географічні зазначення, які будуть зареєстровані у відповідності з національною процедурою, так і ті вказівки, які будуть охоронятися в Україні у відповідності з міжнародними договорами [3].

На даний момент серйозно стурбовані фахівців виноградно-виноробної галузі України. Виникає питання використання назв такої продукції, як «коньяк», «шампанське», «кагор» та інші. У зв'язку з підписанням торговельних угод України з Європейським Союзом виникли нові вимоги до використання подібних назв, так як ця умова прямо прописана в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС у пункті 3 статті 208 зазначеного документу. В проекті угоди не передбачається надання раніше обумовлених під час переговорів будь-яких компенсацій чи технічної допомоги виробникам виноробної продукції України у разі можливої відмови від вживання географічних зазначень в назвах українських вин і коньяків [4]. Це може стати загрозою для подальшого існування виноградно-виноробної галузі.

Зараз в українському законодавстві, а саме в ЗУ «Про виноград та виноградне вино», питання використання географічних зазначень на виноробну продукцію не врегульовано виходячи з нових реалій. Так, протягом 10 років, а саме до 31.12.2025 року, Україна повинна замінити на вітчизняні назви деякі види виноробної продукції. У зв'язку з такими обставинами доцільним буде внести поправки до закону так, щоб дозволити виробникам самостійно вибирати назву продукції на час перехідного періоду. Наприклад одним з варіантів можна використовувати назву «шампанське України» або «ігристе України». Президент Асоціації сомельє України Дмитро Сидоренко вважає, що вимоги Євросоюзу цілком розумні. Тим більше, що чимала частка українського спиртного просто не може претендувати на розкручені назви, бо не відповідає їм за якістю.

Тим не менше, Україна на євrorинку – новачок. І за своє місце повинна поборотися. «Будь-який процес доступу до такого ринку передує досить тривалий час перевірок державними агентствами, фіто-санітарними службами відповідних країн виробників, які

хочуть працювати з європейським ринком», – каже Інна Метельова, експерт аграрного ринку [5].

Не тільки Україна, але і Європейський Союз також бере на себе зобов'язання по дотриманню географічних зазначень України. На даний момент у Додатку до Угоди таких заявок подано тільки дві: «Сонячна Долина» - десертне марочне вино і «Новий Світ» - вина ігристі. Але це далеко не вичерпний список усіх товарів, які географічно виробляються в нашій державі і мають унікальні якості. Прикладами їх можуть бути зокрема мед, житомирська сіль, кримський лук, мінеральні води, донецьке вугілля, азовська риба та інші.

Таким чином, для України важливо вибудувати ефективний діалог з Європейським Союзом в сфері співробітництва, а, зокрема, одержання допомоги від європейської сторони з питань підтримки українських виробників, які протягом перехідного періоду повинні будуть провести комплекс заходів по зміні брендів своєї продукції. Створивши комітет з питань співробітництва та діалогу між сторонами, для обміну інформацією, що стосується охорони прав на географічні зазначення, а також розгляду інших питань Україна зможе провести реформування законодавства. Але це можливо тільки в тому випадку, якщо вітчизняні підприємства модернізуються до європейських стандартів і українська продукція стане конкурентоспроможною на ринку європейських товарів.

Література:

1. Матеріали міжнародної конференції «Угода про асоціацію: економічні тригери» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://icps.com.ua/assets/uploads/files/dosl_dzhennya_konf_03_2015_.pdf
2. «Особливості використання географічних зазначень в Україні» О.М.Тараненко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2012_1/232.pdf
3. «Про важливість діалогу з ЄС щодо підтримки українських виробників» Алла Жарінова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://techdrinks.info/ru/news/alla-zharynova--hlava-hosudarstvennoy-sluzhbyi-yntellektualnoy-sobstvennosti-ukraynyi-vazhno-vyistroyt-dyaloh-s-es-ro-voprosam-sotrudnychestva-y--v-tom-chysle--dlya-podderzhky-ukraynskykh-proyzyvodytele>
4. «Географічні зазначення в назвах українських вин і коньяків позиція представників галузі» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eurowine.com.ua/?q=node/18381>
5. «Що заважає українським підприємствам вийти на ринки Європи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukr.segodnya.ua/economics/enews/chto-meshaet-ukrainskim-predpriyatiyam-vyyti-na-rynki-evropy-687577.html>

Шайхлісламова Ю. В.,
студентка 2 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ПРОБЛЕМИ СПІВВІДНОШЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ТА КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА

У міру розвитку людського суспільства зародилася і розвивалася система певних положень, які регулюють відносини між різними соціальними елементами, пологами, племенами, націями, державами. До сьогодення ця система охоплює держави, міжнародні організації, різні об'єднання держав, нації і народи, які борються за незалежність. Це міждержавна система, яка вміщує в себе не тільки зазначені суб'єкти, але й відносини між ними.

Внутрішньодержавне, тобто національне, право і міжнародне право являють собою дві різні, самостійні системи права. Це означає, що ці системи права мають в своїй характеристиці, як загальні риси, так і особливості. Внутрішнє право держави регулює відносини всередині країни, на її території. Міжнародне право є сукупність принципів і норм, що регулюють відносини між державами та іншими суб'єктами.

Ставлення України до питання про співвідношення національного і міжнародного права вперше було сформульовано в Декларації про державний суверенітет України 1990 р., де був проголошений «пріоритет загальнодержавних норм міжнародного права перед нормами внутрішньодержавного права» (ст. X). У Законі України «Про дію міжнародних договорів на території України», а пізніше в Законі України «Про міжнародні договори України» ця норма Декларації була доповнена «укладені і належним чином ратифіковані Україною міжнародні договори становлять невід'ємну частину національного законодавства України і застосовуються в порядку, передбаченому для норм національного законодавства».

Конституція України в ст. 9 закріпила: «Чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України». Аналізуючи змісту цієї конституційної норми, важливо відзначити, що її перша частина дає можливість збагатити зміст національного законодавства України нормами і принципами, які уніфіковані і закріплені в міжнародних договорах і відображають досягнення світової цивілізації в міжнародному праві. Наведене вище зміст ст. 9 Конституції України дає можливість вважати міжнародні договори не тільки джерелом міжнародного права, а й джерелом права України [1].

Наразі слушно наголошують на недоліках Конституції України у питаннях набуття міжнародними договорами чинності. Згідно з Віденською конвенцією про право міжнародних договорів 1969 р. згода на обов'язковість міжнародного договору державою може надаватись у різні способи, перелічені в самій Конвенції (статті 11–17). Проте в Конституції України йдеться лише про надання згоди на обов'язковість договору Верховною Радою. Що ж до інших можливих способів надання згоди на обов'язковість міжнародного договору, то вони в Основному законі не виписані чітко.

По-друге, положення ст. 9 Конституції по суті ґрунтується на концепції «ратифікації, що передбачається», згідно з якою якщо в самому договорі не передбачено інше, він розглядається таким, що підлягає ратифікації в будь-якому випадку. Однак від такої концепції в теорії і практиці міжнародного права відійшли ще при розробці Віденської конвенції про право міжнародних договорів.

По-третє, в законодавстві України відсутні чіткі строки ратифікації міжнародних договорів, внаслідок чого цей процес може необґрунтовано затягуватись. Згідно із п. 32 ст. 85 Конституції України Верховна Рада надає згоду на обов'язковість міжнародних договорів України у строк, встановлений законом. Далі про такий строк нічого не зазначається. Відтак, доцільно було б на реалізацію цього положення Конституції внести до законодавства у сфері міжнародних договорів положення про часові межі цього процесу: зокрема встановити строки здійснення подання відповідними органами пропозицій щодо схвалення і ратифікації міжнародних договорів, розгляду цих пропозицій та прийняття рішення про подання міжнародного договору до Верховної Ради України на ратифікацію, вирішення питання Радою стосовно самої ратифікації [2].

Безсумнівним є правило: міжнародне право має переважну силу над національним правом. Це основний принцип міжнародного права. Принцип верховенства міжнародного над внутрішньодержавним правом приймається державами або в законодавчому порядку, або на практиці. Маючи обов'язкову силу для держав, міжнародне право залишає на їх розсуд вирішення питання про застосування його норм у рамках внутрішніх правових систем. Державам не потрібно формально визнавати верховенство міжнародного права по відношенню до національного законодавства, але вони повинні повністю дотримуватися цих норм тими шляхами, які визначають самостійно. Пріоритет міжнародного над національним правом супроводжується оптимальним участю держав у розробці та прийнятті міжнародно-правових норм і рішень, відповідальністю за їх виконання при забезпеченні при цьому державного суверенітету. Незважаючи на наявність загальних законодавчих основ, практика

застосування в Україні норм міжнародного права залишається бідною. Особливості цього нового правопорядку полягають у наступному [3].

Україна визнає для себе примат міжнародного права, але в обмеженому обсязі. Особливості застосування в Україні суб'єктами внутрішнього права норм міжнародного права встановлені Конституцією і законами України.

В Україні визнаються частиною національного законодавства норми міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Це перш за все договори, ратифіковані Верховною Радою України.

Оскільки не всі міжнародні договори повинні проходити процедуру ратифікації, мова може йти тільки про договори, дія яких як частини національного законодавства можлива лише за умови ратифікації. Така умова може впливати з самого договору або національного законодавства. За українським законодавством договори, підлягають ратифікації, визначені в ст. 7 Закону України «Про міжнародні договори України».

Згідно з Конституцією України та Закону України «Про міжнародні договори України» норми міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, слід застосовувати у внутрішньому правопорядку України в порядку, передбаченому для норм національного законодавства. Іншими словами, норми таких міжнародних договорів України повинні мати силу не меншу, ніж закони України, але не силу Конституції України. Як випливає з ч. 2 ст. 9 Конституції України, необхідною умовою укладення міжнародного договору, суперечить Конституції України, попереднє внесення необхідних змін до неї. Отже, у міністерстві внутрішніх справ правопорядку міжнародний договір, обов'язковий для України, не може суперечити Конституції України [2].

Центральна проблема міжнародного права, опосередкованого в пакетах, деклараціях, - права і свободи людини. Особистість є суб'єктом як національного, так і міжнародного права.

Окремо стоїть питання про ті права і свободи, закріплені в міжнародно-правових актах, але не відображені в Конституції України. У теорії можливість і межі такого тлумачення оцінюються по-різному. Тут також йдеться про тлумачення Конституції, тільки не тих статей, безпосередньо присвячені конкретним правам і свободам, а, так би мовити, «методологічної» ст. 22 Конституції України, ч. 1 якої передбачає, що «права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними». З цієї статті випливає важливий висновок: каталог прав і свобод, викладений в Конституції, не є єдино можливим. Існує й інший каталог, більш повний, за рахунок якого може бути розширений і доповнений конституційний. Його джерелами можуть бути як міжнародно-правові акти та міжнародно-правові звичаї про права людини, в яких сформульовані ті права, які не відображені в Конституції, так і внутрішні нормативно-правові акти України, які закріплюють такі права людини, про яких Конституція не згадує взагалі. При цьому виникає проблема колізії між ч. 2 ст. 9 і ч. 1 ст. 22 Конституції України [3].

Частина 2 ст. 9 Конституції містить загальну норму: «Укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України». Проте в ч. 1 ст. 22 Конституції мова взагалі не йде про можливість дії в Україні норм про права і свободи людини, які суперечать Конституції. Конституції просто констатує, що «права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними». Іншими словами, Конституція резюмує можливість рецепції договірних міжнародно-правових норм про права людини. Це в повній мірі відповідає ідеї природності і невід'ємності таких прав. Якщо ж в процесі використання індивідом прав, які не закріплені в Конституції, але випливають з міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, з'ясується, що ці права суперечать Конституції, то остаточно це може встановити тільки Конституційний Суд України. На цю ж обставину звертає увагу Пленум Верховного Суду України в постанові від 1 листопада 1996 № 9 «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя»: «Міжнародні договори застосовуються, якщо вони не суперечать Конституції України» [4].

Ключовим питанням, що має бути належним чином врегульоване Конституцією є місце міжнародного права. Йдеться про співвідношення норм міжнародного та внутрішньодержавного права, визначення місця міжнародно-правових приписів різних джерел у національній правовій системі, деякі проблемні аспекти, пов'язані із правом міжнародних договорів, тощо. Включення міжнародного права до складу національної правової системи вимагає нових підходів до поняття правової системи держави, до ієрархії нормативних актів, вирішення питань про співвідношення міжнародного і національного законодавства.

Література:

1. Буроменський М. В. Міжнародне публічне право: Навч. посібник / М. В. Буроменський – Київ, 2006. – 336 с.
2. Мицик В. В. Міжнародне і внутрішньодержавне право / Міжнародне публічне право. Основи теорії. За ред. В. Г. Буткевича. – К., 2002. – С. 283
3. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підруч. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uris.org.ua/teoriya-gosudarstva-i-prava>
4. Буткевич О. В. Конституційна реформа і проблеми міжнародної договірної практики України // Український часопис міжнародного права. – 2014. – №3.

Shapurma (Georgion) Marina,
In – house Legal
Advisor LVKOIL
Cyprus Ltd

HOW TO QUALIFY AS A LAWYER IN CYPRUS

Cyprus was a British colony until 1960, when the island became an independent republic. Until independence the legal system was based on the English legal system. The laws enacted for the colony applied to Cyprus the principles of common law and statute. Many of those laws are still in force today.

After independence in 1960 the English legal system was largely preserved. The laws applicable are the following:

- The Constitution of the Republic of Cyprus
- The laws retained in force by virtue of Article 188 of the Constitution
- The principles of Common Law and Equity
- The Laws enacted by the House of Representatives

Following the accession of The Republic of Cyprus to the European Union in 2004, the Constitution was amended so that European law has supremacy over the Constitution and national legislation.

The Courts of the Republic of Cyprus are organised as shown in the following

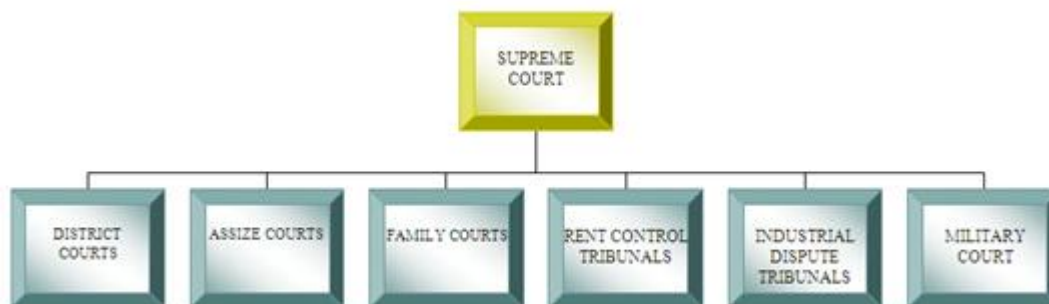

diagram:

Practitioners are known as ‘dikegoros’, ‘dikegoroi’, (Advocate-s) and as it is a fused legal system. There is no differentiation between a barrister and a lawyer. A lawyer can be self employed, in partnership with other lawyers or be employed in private practice or in government.

Education

The higher education system of Cyprus is comprised of both public and private institutions. In order to qualify as a practicing lawyer in the Republic of Cyprus, you need to follow specific subject requirements at Lyceum (High School), to demonstrate the aptitude of the prospective candidate in writing, researching and logical thought.

The only route to becoming a lawyer is by reading Law as an undergraduate. For a ‘nomiko ptyhion’ (bachelor of laws) to meet the requirements of a ‘qualifying law degree’, it must comply with the Lawyer’s Act.

The Legal Council is the supervisory body responsible for the accreditation, control and management of legal education in Cyprus.

Vocational Training

Upon the successful completion of a qualifying law recognised by the Legal Council on the basis of the Lawyers Act (Chapter 2), the students proceed to the vocational training. The vocational training is one year of full time employment and additional attendance of teaching and virtual workshops with practicing Advocates and Judges, which is followed by 12 written examinations. The traineeship period can be undertaken at any registered law firm in Cyprus or at the Attorney General’s office.

In order to be able to register as a Trainee Advocate there are three prerequisites:

1. Permanent residents of the Republic of Cyprus
2. To be of good character
3. Qualifying law degree pursuant to the auspices of the Legal Committee

Bar Exam

The Bar exams are commenced under the auspices of the Legal Committee and the syllabus is the following:

1. Constitutional Law
2. Constitution of Courts / Advocates Rights/ Professional Ethics
3. Criminal Law
4. Civil Offences
5. Civil Procedure
6. Evidence Law
7. Contract Law
8. Civil Law Procedure
9. Criminal Law Procedure

Options

1. Art.146 of the Constitution
2. Company Law
3. Family Law
4. Conveyancing/Wills Law

Lawyers are organised into local bar associations with a seat in each district court, but they are also all members of the Cyprus Bar Association. Their admission and registration as lawyers, the exercise of the profession, discipline, the pensions and the allowances they receive are governed by Chapter 2 of the Lawyers Act (as amended) and by the regulations issued pursuant to the above Act and to the Administration of Justice Act of 1964.

Additional Qualifications

Right of Audience

Initially they may appear and defend cases before the district courts (including the family courts, the labour disputes courts, the rent control courts and the military courts) and then, depending on how long they have been in practice, before the president of a district court, the Assize Court and the Supreme Court.

Registration of other member state lawyers

Act 180(I)/2002 amends the Lawyers Act for purposes of harmonisation with European Directive 98/05/EC to facilitate practice of the profession of lawyer on a permanent basis in a Member State other than that in which the qualification was obtained. Act 180(I)/2002, which entered into force when Cyprus joined the European Union on 1 May 2004, provides that lawyers who are nationals of an EU Member State may practise on a permanent basis in Cyprus, in either a self-employed or a salaried capacity. Before starting to practise in Cyprus, lawyers must produce their professional qualification from the Member State where they were awarded it. In Cyprus they must be entered in a special section of the register of lawyers practising the profession.

The Legal Committee Requirements For The Registration To Be Enforced

1. a certificate testifying citizenship of an EU Member State;
2. proof of a clean criminal record;
3. a certificate of entry in the register of the competent authority of the Member State of origin, and confirmation that the lawyer concerned still practises his profession and has not for any reason had his authorisation suspended or withdrawn. The certificate and confirmation must have been issued within the last three months.

Lawyers whose application for registration is accepted by the Legal Council are subject to the same obligations and have the same rights as Cypriot lawyers. However, they may only enjoy the same status as Cypriot lawyers and integrate fully into the legal profession in Cyprus after having genuinely and regularly practised the professional activity in Cyprus in the area of Cypriot law and Community law for a period of three years.

During these three years, for the purpose of representing and defending clients before the courts, lawyers must act in conjunction with lawyers exercising the profession of lawyer in Cyprus who are eligible to act before the courts ruling on the case in question.

Lawyers may also practise in Cyprus on the strength of their original professional qualification, collaboratively, (a) in the same way as the profession is exercised collaboratively by Cypriot lawyers with (i) a Cypriot lawyer (ii) a lawyer who is a national of a Member State exercising the profession of lawyer in Cyprus, and (b) with a lawyer who is a national of a Member State exercising the profession of lawyer on a permanent basis in that state and holding a professional qualification from that state.

Шевченко Є. С.,
студентка 3 курсу
Навчально-наукового інституту права
Національного університету ДПС України

МОВА МІЖНАРОДНОГО ДОГОВОРУ ЯК ПІДСТАВА ДЛЯ ЙОГО ТЛУМАЧЕННЯ

Мова є основним засобом спілкування, як усного так і письмового. Не можна виключити її важливість в праві як такому. Це важко спростувати, адже за допомогою саме мови фіксуються певні правові норми. Відповідно, спеціальна юридична термінологія використовується в багатьох сферах існування держави і суспільства. Застосування певних термінологічних конструкцій в міжнародному праві має вагоме юридичне та політичне значення. Процес творення законодавчих актів, перебігу договірних відносин між державами вимагає чіткого визначення понять та термінів для попередження розбіжностей в їх розумінні.

Кожна з мов має свою особливу семантику, свою етимологію слів та їхнє лексичне значення. Головною проблемою є те, що кожна мова по-своєму відображає певні явища та процеси. Відсутність одноманітності у понятійно-термінологічному апараті утруднює застосування тих чи інших термінів як на міжнародному, так і на національному рівнях. Тобто для подальшого вживання певних термінів щодо механізму приведення національного законодавства у відповідність з міжнародними вимогами необхідно уніфікувати їх застосування (значення) [3]. Через це доцільним є узгодження термінології на міжнародному

рівні, що є досить кропіткою та складною роботою. Загалом сам процес перекладу є недосконалим і тому виникають різного роду спори та розбіжності між державами, що і викликає на допомогу певні роз'яснювальні дії.

Якщо в повсякденному мовленні наявність багатозначних і переносних значень слів є цілком припустимою, то невизначеність правової термінології при здійсненні перекладу тексту міжнародного договору може призвести не тільки до таких негативних наслідків, як хибне розуміння чи помилкове тлумачення тексту договору з низкою політичних загострень [6].

Для ефективного застосування норм міжнародного договору необхідно правильно розуміти його зміст. Тлумачення і є з'ясуванням дійсного значення і змісту міжнародного договору.

У 1969 р. у Відні на міжнародній конференції була прийнята Конвенція про право міжнародних договорів. Конвенція 1969 р. кодифікувала звичаєві норми щодо головних питань, пов'язаних з укладенням, виконанням і припиненням договорів державами [5, с. 133].

Проводячи порівняння українського та англomовного тексту самої Віденської Конвенції ми прийшли до висновку, що всі терміни мають однакове автентичне значення і після безпосереднього перекладу, що дає змогу стверджувати, що Конвенція є дійсно взірцем та основою для тлумачення договірних норм.

Міжнародний Суд ООН у своїй практиці твердо дотримується норм Конвенції 1969 р. Так у рішенні від 13 грудня 1999 р. у справі Ботсвана проти Намібії, що стосується острова Касикілі / Седуду, Суд зазначив, що тлумачитиме положення Договору від 1 липня 1890 р., застосовуючи правила тлумачення, передбачені у Віденській конвенції, з урахуванням свого прецедентного рішення у справі між Лівійською Арабською Джамахирією і Чадом від 1994 р. В ньому йдеться, що «договір повинен тлумачитися на добросовісній основі відповідно до звичайного значення, яке належить надавати термінам договору в їх контексті, а також у світлі об'єкта і мети» [5, с. 134].

Сторони, які укладають договір вільні у виборі мови, на якій він буде заключний. Віденська Конвенція об'єднала в собі загалі основоположні норми, якими повинні керуватися держави в разі, якщо виникає питання розтлумачення умов договору. Розглядаючи процедуру укладення міжнародного договору, приміром, між двома державами, які мають різні державні мови, з'являється питання, якою мовою він повинен бути укладений [4].

Згідно з Конвенцією, міжнародний договір може бути укладений мовами обох його сторін. Сторони також можуть укласти договір будь-якою мовою «третьої» держави або й одразу трьома мовами. Багатосторонні договори можуть укладатися як однією мовою, так і декількома. Мови, якими укладається договір, є автентичними, а також мають однакову юридичну силу. Виходячи з цих положень, можна зробити висновок, що не важливо, якою мовою укладений договір. Принциповим тут є правильне і автентичне розуміння сторонами договору змісту кожної окремої його норми, сформованої специфічними термінами, а також їх взаємодії між собою, а відтак їх адекватне застосування згідно з їх первісним змістом [1].

Враховуючи особливості правових систем, виникнення кожної мови, сферу її застосування та інше, одне й те саме поняття або термін, який використовується в договорі, може розумітися по-різному. До того ж в багатьох мовах є терміни та мовні конструкції, яких немає в усіх інших мовах, фразеологічні обороти, які мають свій неповторний зміст, і це все ускладнює розуміння самих норм.

Різне розуміння термінології договору може призводити до невиконання однією з його сторін своїх зобов'язань за цим договором та порушення загальних міжнародно-правових зобов'язань. Виходячи з таких реалій необхідно більше уваги приділяти процесу автентифікації, точному юридичному формуванню текстів міжнародних договорів на стадії їх укладення, або приєднання до них, а також автентичності їх офіційного перекладу [4].

Міжнародний Суд вказує, що тлумачення договорів відбувається на основі наступних принципів: «Тлумачення повинно перш за все базуватися на тексті договору. В якості допоміжної дії можна звернутися до матеріалів з підготовки договору» [2, с. 145].

Найбільш доречним у випадках розбіжностей тлумачення норм та умов договору сторонами є граматичне тлумачення, яке включає в себе лексичне, філологічне та текстове. Цим способом тлумачення здійснюється аналіз окремих слів, термінів, речень, формулювань юридичних норм із метою встановлення значення кожного слова і виразу. Тим самим здійснюється віднайдення істинного значення терміну чи конструкції для вирішення конфлікту.

Основоположним принципом укладання міжнародного договору є і залишається принцип «*acta sunt servanda*», який встановлює, що умови договору є обов'язковими для всіх його учасників і повинні добросовісно виконуватися. В такому разі для запобігання певних розбіжностей в інтерпретації норм та термінів в договорі необхідно чітко зазначити умову з посиланням на Віденську Конвенцію про те, що тексти угоди на всіх представлених мовах є автентичними та дійсними та виникнення колізій з приводу тлумачення окремих положень не звільняє сторони від виконання зобов'язання.

Отже, як бачимо Віденська Конвенція про право міжнародних договорів є основним джерелом тлумачення договору в разі виникаючих мовних проблем. Сторони, які заключають договір повинні заздалегідь оговорювати значення спірних слів, та ретельно продумувати текст договору на предмет спеціальних термінів, які в різних мовах можуть бути інтерпретовані по різному.

Література:

1. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Короткий виклад рішень консультативних висновків і постанов Міжнародного Суду 1997–2002 роки, ООН, Нью-Йорк, 2006 р. – С.145.
3. Раскалей М. О. Поняття імплементації та механізм її здійснення / М. О. Раскалей // Проблеми теорії та практики застосування податкового законодавства. Інноваційні та фіскальні проблеми в надрокористуванні та енергозбереженні. Економіко-математичні моделі та можливість їх використання в діяльності органів ДПС. Інформаційне сховище даних державної податкової служби в контексті інноваційного розвитку. Правові засади розвитку місцевих фінансів в Україні. Напрями удосконалення протидії правопорушенням у сфері господарської діяльності: збірник наукових праць за матеріалами круглих столів, науково-практичного семінару та Міжнародної науково-практичної конференції / НДІ фінансового права. – К.: Алерта, 2010. – С. 65–68.
4. Слатвицька О. С., Актуальні питання мови міжнародного договору / О. С. Слатвицька // Вісник Академії адвокатури України – 2010 - № 2(18).
5. Тимченко Л. Д., Кононенко В. П. Міжнародне право: Підручник – Знання: Київ, 2012 р. – С.133, 134
6. Чернишенко Т. В. Правові наслідки неавтентичності офіційного перекладу міжнародних договорів / Т. В. Чернишенко // Вісник Академії адвокатури України – 2007. – № 3(10).

Шрамко Л. М.,
студентка ОКР «Бакалавр»
спеціальності «Правознавство»
Інституту післядипломної освіти
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

**ДІЯЛЬНІСТЬ РЕГІОНАЛЬНОЇ МІЖНАРОДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ - СПІВДРУЖНОСТІ
ПОРТУГАЛОМОВНИХ КРАЇН У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ
ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ**

Глобальна продовольча безпека являє собою сукупність спільних та кардинальних заходів усіх держав світу, спрямованих на вирішення не лише питань виробництва, зберігання та переробки давальницької сировини та сільськогосподарської продукції, зовнішньої торгівлі, а й також зваженого розподілу харчових продуктів, організації надання міжнародної продовольчої гуманітарної допомоги.

Всесвітня стратегія забезпечення глобальної продовольчої безпеки базується як на продовольчій безпеці окремих держав, так і на діяльності міжнародних організацій, які опікуються питаннями боротьби з голодом в світі та проблематикою продовольчого забезпечення світової спільноти. Світ як ціле, повинен виробляти достатню кількість продовольства для задоволення зростаючих потреб, при цьому міжнародна торгівля продовольством має здійснюватися без перешкод та при відносно стабільних цінах для того, щоб держави світу були спроможні в межах своїх потреб доповнювати власне аграрне товарне виробництво за рахунок імпортих поставок продовольства. Це передбачає і функціонування певної системи забезпечення необхідних продовольчих резервів у випадку несподіваних спадів виробництва або різкого коливання цін на продукти харчування.

Продовольча проблема в умовах сьогодення не є виключенням як для країн Латинської Америки, так і для держав Африканського континенту. Ще й досі людська цивілізація не здатна подолати голод та його прояви у вигляді недоїдання або браку продовольства.

Задля вирішення питань політичного, економічного та соціального характеру у державах - колишніх колоніях Португалії та з метою розширення торгово-економічного співробітництва та конструктивної взаємодії між Анголою, Бразилією, Гвінеєю-Бісау, Мозамбіком, Кабо-Верде, Португалією, Сан-Томе та Принсіпі, 17 липня 1996 року було створено регіональну міжнародну організацію - Співдружність португаломовних країн «Community of Portuguese Speaking Countries» (CPLP) [1].

Так, в сучасних умовах, саме Бразилія виступає локомотивом функціонування зазначеного об'єднання завдяки потужному економічному потенціалу та реалізації виваженої державної політики, орієнтованої, у першу чергу, на динамічний розвиток національного сільського господарства. Однією з характерних рис бразильської аграрної економіки залишається її швидкий розвиток в контексті світогосподарських зв'язків, при цьому провідну роль серед них відіграє зовнішня торгівля продовольством.

Оскільки країни Африки постійно потерпають від голоду внаслідок неврожаїв або військових конфліктів, відсутності стратегічних запасів продовольства, то масштабною бразильською ініціативою у сфері забезпечення продовольчої безпеки та сільськогосподарського розвитку португаломовних країн Африки, у першу чергу Мозамбіку та Анголи на період 2011 - 2016 рр. залишається проект «ProSavana», спрямований на технологічне забезпечення аграрного товарного виробництва, модернізації профільюючих галузей сільського господарства і який включає також реалізацію питань розвитку місцевої аграрної інфраструктури, створення регіональних та місцевих товарних ринків із залученням бразильських фінансових активів для цього [2, с. 135].

У 2013 році, в результаті Бразильсько-африканського діалогу з питань продовольчої безпеки та розвитку сільського господарства, в португаломовних країнах Африки, під егідою Міністерства аграрного розвитку Бразилії та за сприяння ФАО, було запроваджено Національну програму придбання продовольства (The Food Acquisition Programme), яка передбачає суттєве збільшення закупок продовольства, що вироблюється дрібними фермерами країн Африки для потреб державних установ, у першу чергу, для організації доступного шкільного харчування в Бразилії [3, с. 68]. Згодом також отримала практичну реалізацію програма «Більш африканського продовольства» (The More Food Africa Programme), розроблена з метою підвищення продуктивності та стимулювання аграрного виробництва дрібними фермерськими господарствами шляхом надання ним доступу до бразильських пільгових кредитів на придбання субсидованої сільськогосподарської техніки.

Особливістю Бразильсько-африканських відносин в аграрній сфері залишаються конструктивні зв'язки між неурядовими організаціями, у тому числі, в рамках утвореного ще

у 1993 році транснаціонального селянського об'єднання «Via Campesina», діяльність якого передбачає сприяння реалізації аграрних реформ, координацію діяльності дрібних та фермерських господарств у всьому світі.

На 33-й сесії регіональної конференції ФАО для держав Латинської Америки і Карибського басейну, яка відбулася 6-9 травня 2014 року в Сантьяго (Чилі) [4] спільнотою країн зазначеного регіону були розглянуті питання щодо результативності заходів, реалізованих латиноамериканськими державами з метою ліквідації масштабів голоду, подолання браку продовольства.

В результаті проведеного саміту за участі держав Латинської Америки, у тому числі й Бразилії було підписано Угоду «Центральна Америка без голоду» та Сантьягську Декларацію Міністрів сільського господарства, в якій проголошено шляхи подолання голоду на континенті, зокрема: динамічний розвиток фермерського та сімейного сільського господарства, вдосконалення національних та регіональних агропродовольчих систем.

23 липня 2014 року відбувся 10-й саміт глав держав португаломовних країн у Східному Тиморі, на якому було схвалено Ділійську Декларацію подолання голоду. У її положеннях зафіксовано, що об'єднання мають сконцентрувати зусилля з метою ліквідації голоду до 2025 року.

У вказаних міжнародно-правових документах зазначено, що продовольство поряд із базовим правом людини залишається товаром, який використовується для накопичення капіталу, а розвиток сільського господарства країн Латинської Америки неможливий лише за рахунок потужностей великих аграрних комерційних підприємств та корпорацій, оскільки реалізація такої моделі руйнує конкурентні засади розвитку профільюючих галузей сільського господарства та селянства, а дрібний аграрний бізнес автоматично стає залежним від політичних міркувань, які реалізують великі аграрні формування.

Діяльність Співдружності португаломовних країн орієнтована на вирішення одного із ключових завдань - подолання голоду та бідності, забезпечення глобальної продовольчої безпеки, при цьому саме Бразилія виступає країною - донором, яка здійснює фінансування цього міжнародного об'єднання з метою як розвитку сільського господарства, так і створення сучасної аграрної інфраструктури держав-учасниць. Також стратегічними напрямками функціонування цієї міжнародної структури залишаються: налагодження конструктивного співробітництва з іншими міжнародними організаціями, зокрема Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН (ФАО), зміцнення інтеграції португаломовних країн, які знаходяться на різних континентах, реалізація спільних проектів у сфері розбудови агропромислових комплексів, організація та постачання продовольчої гуманітарної допомоги таких країнам як Мозамбик, Ангола, де постійно голодують понад 500 тис. населення.

Література:

1. Богданова Т. Бразильсько-африканський діалог за адміністрації Президента Ділми Русефф (2011-2013 рр.) / Т. Богданова, Н. Дольна // Емінак. - 2013.- № 1-4.- С.64-69. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eminak_2013_1-4_12
2. Хаматшин А. Д. Роль стран БРИКС в реализации аграрного потенциала Африки / А.Д. Хаматшин // Проблемы современной экономики. - 2013. - N 4. - С. 134 -137.
3. Antonio de Assis R. A politica externa Brasileira para o continente Africano / R. Antonio de Assis – Rio de Janeiro: Escola Superior de Guerra, 2012. – 127 p.
4. Доповідь 33-ої сесії Регіональної конференції ФАО для Латинської Америки та Карибського басейну [Текст] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fao.org/3/a-mk458r.pdf>

СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК ГОСПОДАРСЬКОГО, ЦИВІЛЬНОГО, КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Арабаджи О. С,
студентка 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ЗДІЙСНЕННЯМ ГОСПОДАРСЬКОЮ ТОРГІВЕЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Торговельна діяльність - явище складне, різнопланове, яке охоплює великий спектр різних правовідносин. Саме у торгівлі, основу якої становлять відносини купівлі-продажу, здійснюється основний обіг готівкових коштів, що робить її надзвичайно привабливою для криміногенного середовища. Тому з метою запобігання правопорушень і їх припинення у сфері торговельної діяльності завжди існувала система контролю і нагляду.

Метою є загальна характеристика засад здійснення державного контролю й нагляду у сфері торговельної діяльності України. Аналіз наукової літератури свідчить, що існують численні дослідження, присвячені питанням становлення, сутності, призначення державного контролю та нагляду в рамках загальної характеристики даного інституту та в окремих сферах суспільства. їм присвячені роботи В. Авер'янова, О. Андрійко, Ю. Битяка, В. Гаращука, В. Горшенєва, С. Ківалова, А. Селіванова, М. Студенікіної, Ю. Шемшученка, К. Шоріної тощо. Але аналіз державного контролю та нагляду саме у сфері торгівлі досліджувався недостатньо.

У юридичній літературі контроль розглядають як багатогранне й багатопланове явище, і залежно від того, на якому рівні і щодо чого він розглядається, контроль може бути схарактеризований і як форма чи вид діяльності, і як принцип, і як функція, і як умова, і як засіб тощо. Дійсно, цей правовий інститут має так багато функцій, що відобразити його в одному понятті просто неможливо. Учені, які займались вивченням цієї категорії, не дійшли єдиної думки щодо сутності контролю. Це підтверджує необхідність подальшого наукового вивчення цього питання.

Більшість дослідників проблем державного контролю розглядають його як функцію виконавчої влади. При аналізі державного контролю слід виходити з того, що контроль - це функція, яку здійснює держава в особі уповноважених органів з метою перевірки дотримання й виконання поставлених завдань, прийнятих рішень і їх правомірності [1, с. 6]. На рівні органів виконавчої влади контроль трансформується у функцію, яка може бути основною діяльністю або лише елементом більш широкої діяльності [2, с. 294].

Учені також розглядають контроль переважно як правову форму діяльності держави. Правова природа державного контролю виражається в тому, що він здійснюється органами держави та їх посадовими особами у межах, визначених правовими нормами, на підставі норм права і відповідно до них [3, с. 346]. В. Горшенєв і І. Шахов також розглядають контроль у цілому як правову форму діяльності. Вони зазначають, що контроль - це специфічна форма державної діяльності, якій притаманні власні функції [4, с. 35].

Таким чином, сутність контролю полягає в тому, що державний орган управління здійснює спостереження об'єкта, перевірку того, як цей об'єкт виконує вимоги законодавства та контролюючого органу з метою забезпечення законності в державному управлінні.

Сьогодні і в наукових працях, і в чинному законодавстві досить часто як синонім терміна «контроль» вживається термін «нагляд», проте слід визнати, що їх відмінності ще недостатньо досліджено. Самі поняття «державний контроль», «державний надгляд» і їх співвідношення в наукових колах є предметом дискусії, яка має вже давню історію. На нечіткість розмежування цих понять звертає увагу Д. Овсянко, зазначаючи, що деякі органи

виконавчої влади можна назвати контрольно-наглядовими, оскільки в окремих випадках майже неможливо відокремити контрольні функції від наглядових [5, с. 169].

Деякі вчені стверджують, що межа між даними термінами існує. Так, О. Андрійко вважає, що хоча в сучасній літературі та законодавстві чіткого розмежування між поняттями «контроль» та «нагляд» не існує, його можна провести. Воно полягає в різниці сфер охоплення, а також специфіці методів і форм впливу [6, с. 92].

Є. Панова вважає, що «чітке розмежування понять «нагляд» і «контроль» поступово втрачає силу» [7, с. 12]. Також вона вважає, що ці поняття дедалі частіше вживаються одне замість одного. Цю обставину підтверджує і М. Студенікіна, яка стверджує, що суто наглядових органів не існує, бо на практиці елементи нагляду й контролю завжди поєднуються, і намагаються в кожному випадку визначити, де саме закінчується контроль і починається нагляд, досить складно [8, с. 42]. В. Гаращук переконаний, що «наглядові функції з боку держави залишаються тільки за прокуратурою, яка, як відомо, не має права втручатися в оперативну діяльність піднаглядних їй органів або посадових осіб цих органів та не може самостійно притягувати винних до правової відповідальності. Інші органи, незважаючи на їх назву, здійснюють контроль (повний або неповний), а не нагляд» [9, с. 85].

Слід зауважити, що в практичній діяльності для суб'єкта торговельної діяльності не існує розмежування контрольних та наглядових державних органів. Для підприємця контроль та нагляд - це одне і те саме, тому що вони мають єдину мету, єдиний сенс та однакові форми здійснення.

Безумовно, поняття «нагляд» тісно пов'язано з поняттям «контроль». Так, наприклад, у ст. 1 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» [10] термін «державний нагляд (контроль)» визначається як діяльність уповноважених законом центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів, органів місцевого самоврядування, інших органів влади в межах повноважень, передбачених законом, щодо виявлення та запобігання порушенням вимог законодавства суб'єктами господарювання та забезпечення інтересів суспільства, зокрема належної якості продукції, робіт та послуг, прийнятого рівня безпеки для населення, навколишнього природного середовища. Вже в назві закону законодавець уживає словосполучення «державний нагляд (контроль)», об'єднуючи ці поняття за змістом та значенням.

Отже, на основі викладеного вище можна констатувати значеннєвий збіг термінів «контроль» і «нагляд», оскільки обидва поняття означають спостереження, перевірку, огляд та інші аналогічні дії. Але в законодавстві не повинно бути мішанини у термінах. Доцільно розмежувати контрольні та наглядові органи залежно від їх повноважень. Нагляд - це переважно облік, дозвільні дії, спостереження та сигналізація компетентним органам про свої спостереження. Контроль же передбачає огляд, перевірку, затримання, втручання в господарську діяльність підконтрольного суб'єкта, вживання заходів адміністративного впливу.

Під час здійснення контролю за торговельною діяльністю контролюючі органи реалізують такі функції контролю: інформаційну, аналітичну, регулюючу, фіскальну, правоохоронну та відновлюючу [1, с. 12].

При цьому різноплановий характер контролю потребує певної класифікації. Види контролю поділяють залежно від:

- суб'єктів, які здійснюють контроль;
- характеру контролю;
- обсягу контрольних повноважень;
- сферами контролю;
- характером відносин суб'єкта контролю з підконтрольним об'єктом [11, с. 120].

У сфері торговельної діяльності залежно від часу проведення контроль може бути попереднім, поточним (оперативним) і наступним [6, с. 87].

Попередній контроль має на меті як фіксацію існування необхідних умов, так і обґрунтованість підстав для прийняття рішень контролюючими органами. Попередній

контроль виконує попереджувальну функцію. Його зміст полягає у виявленні та попередженні можливих негативних дій з боку суб'єктів господарювання під час здійснення ним торговельної діяльності. Так, наприклад, за попереднім контролем орган ліцензування визначає здатність заявника виконати вимоги щодо провадження певного виду торговельної діяльності, які закріплюються у відповідних ліцензійних умовах. Орган ліцензування за результатами перевірки наданих заявником документів робить висновок про можливість певного суб'єкта господарювання виконати вимоги ліцензійних умов та приймає рішення про видачу ліцензії.

Поточний (оперативний) контроль проводиться в процесі здійснення торговельної діяльності й полягає у визначенні контролюючим органом або спеціально уповноваженим органом дотримання умов щодо конкретного виду торговельної діяльності при проведенні, як правило, планових перевірок.

Наступний контроль може бути проведений у разі виявлення порушень умов провадження певних видів торговельної діяльності й має на меті перевірку ступеня виконання рішення, яке було винесене за результатами поточного контролю. Але при цьому слід зазначити: якщо у діях суб'єкта господарювання порушень не виявлено, то проводити наступний контроль недоцільно [12, с. 9].

Залежно від обсягу контролю та характеру контрольних повноважень органів державної влади виділяють загальний і спеціальний контроль. За умови, коли контроль не виділяють як основну діяльність, можна стверджувати, що певні органи здійснюють загальний контроль у межах своєї основної діяльності. При цьому, наприклад, органи ліцензування у більшості випадків є органами загального контролю, оскільки поряд із функціями ліцензування здійснюють ряд інших повноважень відповідно до законодавства України.

Спеціальний контроль має предметне спрямування і проводиться за конкретною сферою або функцією управління. На відміну від загального, під час здійснення спеціального контролю проводиться більш глибокий аналіз реального стану, детальніше проводяться спостереження й перевірки виконання поставлених завдань, застосовуються заходи попередження та припинення неправомірних дій.

Порядок здійснення контролю у сфері торгівлі органами, які держава наділила такими повноваженнями, закріплений у відповідних нормативно-правових актах.

Так, Законом України «Про державну контрольно-ревізійну службу» [13] закріплено структуру, права, обов'язки й відповідальність органів та службових осіб державної контрольно-ревізійної служби. Законом України «Про захист економічної конкуренції» [14] контроль за дотриманням антимонопольного законодавства покладений на Антимонопольний комітет України. Його повноваження з питань контрольної діяльності містить Закон України «Про Антимонопольний комітет України» [15]. Спеціальні органи контролю та їх повноваження щодо його здійснення передбачені Господарським кодексом України та законами України «Про охорону праці» [16] тощо.

В Україні систему органів у сфері управління торгівлею утворюють: Міністерство економіки України, головні управління економіки обласних державних адміністрацій, управління економіки районних державних адміністрацій, Головне управління економіки Київської міської державної адміністрації, управління економіки Севастопольської міської державної адміністрації та управління економіки районної в містах Київ та Севастополь державної адміністрації.

Контрольні функції в торгівлі забезпечують і органи державної податкової служби. Дані функції стосуються порядку розрахунків із споживачами з використанням контрольно-касових апаратів і товарно-касових книг, лімітів готівки в касах і контролю за її використанням для розрахунків за товари, роботи, послуги [17, с. 98].

Контроль у торгівлі здійснюють також органи внутрішніх справ, органи й установи, що здійснюють державний санітарний нагляд, органи державного контролю за цінами та ін.

Особлива роль у системі державного контролю за додержанням правил торгівлі й захисту прав споживачів належить Державному комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики (Держспоживстандарт України) [12, с. 102], який є спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади у сфері захисту прав споживачів, стандартизації, метрології, підтвердження відповідності. Держспоживстандарт України є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, основними завданнями якого є: участь у формуванні й забезпечення реалізації державної політики у сфері захисту прав споживачів, стандартизації, метрології, сертифікації, підтвердження відповідності, управління якістю; здійснення державного контролю за додержанням законодавства про захист прав споживачів і державного нагляду за додержанням законодавства в сфері стандартизації та підтвердження відповідності та ін.

Відповідно до ст. 20 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 1 червня 2000 р. № 1775-III [18] контроль за додержанням ліцензіатами ліцензійних умов здійснюють органи ліцензування та Держпідприємництво України у межах своїх повноважень шляхом проведення планових і позапланових перевірок. Проте слід зазначити, що всі засоби, які використовуються при реалізації механізму ліцензування органами державної влади, передбачають контроль за здійснюваною діяльністю та своєчасністю застосування заходів примусу у разі ухилення від виконання встановлених обов'язків.

Література:

1. Чистяков П. М. Контроль органів державної податкової служби України за підприємницькою діяльністю, яка підлягає ліцензуванню: теорія та практика реалізації : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец.12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / П. М. Чистяков. - Ірпінь, 2004. - 22 с.
2. Адміністративне право України: [підручник] / [за заг. ред. С. В. Ківалова]. - О.: Юрид. літ., 2003. - 896 с.
3. Державне управління проблеми адміністративно-правової теорії та практики / [за заг. ред. В. Б. Авер'янова]. - К.: Факт, 2003. - 384 с. - (Серія «Адміністративно-правова реформа в Україні»).
4. Горшенев В. М. Контроль как правовая форма деятельности./ В. М. Горшенев, И. Б. Шахов. - М.: Юрид. лит., 1987. - 176 с.
5. Овсянко Д. М. Административное право: [учеб.пособие для юрид фак. и ин-тов] / Д. М. Овсянко. -М.: НОРМА, 1997. - 247 с.
6. Андрійко О. Ф. Державний контроль в Україні: організаційно-правові засади / О. Ф. Андрійко. - К.: Наук. думка, 2004. - 300 с.
7. Панова Е. А. Юридическая ответственность за нарушения водного законодательства в России: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.06 - «Природоресурсное право; Аграрное право; Экологическое право» / Е. А. Панова. - М., 2009. - 28 с.
8. Студеникина М. С. Государственный контроль и применение административной ответственности как формы государственного регулирования экономическими процессами / М. С. Студеникина // Административно-правовое регулирование экономических отношений. - М.: Юрист, 2001. - С. 41-44.
9. Гаращук В. М. Теоретико-правові проблеми контролю та нагляду у державному управлінні: дис. д-ра юрид. наук: 12.00.07 / Гаращук Володимир Миколайович. - Х., 2003. - 409 с.
10. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: закон України від 5 квіт. 2007 р. № 877-У // Відомості Верховної Ради України. - 2007. - № 29. - Ст. 1.

11. Виконавча влада і адміністративне право / [за заг. ред. В. Б. Авер'янова; О. Ф. Андрійко, Ю. П. Битяк, В. М. Шаповал та ін.]. - К.: Ін Юре, 2002. - 668 с. - (Серія «Адміністративно-правова реформа в Україні»).
12. Кравцова Т. М. Адміністративно-правові засади здійснення державної регуляторної політики в сфері господарювання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Т. М. Кравцова. -Х., 2004. - 24 с.
13. Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні зі змінами і доповненнями: закон України // Відомості Верховної Ради України. - 2007. - № 9. - Ст. 67.
14. Про захист економічної конкуренції: закон України // Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 12. - Ст. 64.
15. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26 листоп. 1993 р. // Відомості Верховної Ради України. - 1993. - № 50. - Ст. 472.
16. Про охорону праці: Закон України від 14 жовт. 1992 р. № 2694-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 49. - Ст. 668.
17. Предпринимательское право Украины: [учебник] / [Р. Б. Шишка, А. М. Сыгаик, В. Н. Левков и др.]; под ред. Р. Б. Шишки. - Х.: Эспада, 2001. - 624 с.
18. Про ліцензування певних видів господарської діяльності: Закон України від 1 черв. 2000 р. № 1775-ІІІ // Відомості Верховної Ради України. - 2000. - № 36. - Ст. 299.

Арапова А. С.,
студентка 3 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ПРОБЛЕМА СПІВВІДНОШЕННЯ КАТЕГОРІЙ «ПРАВОЧИН» ТА «ДОГОВІР» У ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Чітке розуміння співвідношення таких важливих категорій цивільного права, як «правочин» та «договір» є дуже важливим для учасників цивільного обігу. Укладання договору або будь-якого іншого правочину визнається підставами виникнення цивільних правовідносин, тобто юридичними фактами.

У цивільному праві існує проблема коректного вживання вищезазначених категорій і визначення їхніх понять, а відповідно аналогічна проблема має місце під час реалізації певних цивільних правовідносин у межах ділової практики суб'єктів підприємницької діяльності, під час укладання договорів та інших правочинів, а також у вивченні юридичної літератури з цивільного права тощо. Деякі фахівці вживають поняття «договору» та «правочину» як тотожні. Проте чи є припустимою така тотожність, чи вона вносить плутанину стосовно визначення правової природи правочину й договору?

Отже, метою цієї статті є дослідження правової природи правочину та цивільно-правового договору для коректного визначення співвідношення цих категорій у цивільному (зокрема в договірному) праві України й у юридичній літературі.

Вивченню вказаної проблеми присвячені праці науковців-цивілістів, серед них О. В. Дзера, Є. О. Мічурін, В. А. Нагорна, Д. В. Борова, Є. О. Харитонов та ін.

Як відомо, самі по собі суспільні відносини не стають правовими. Для цього необхідні певні обставини, за якими б наставали певні юридичні наслідки. Цими життєвими обставинами, з якими закон пов'язує виникнення, зміну або припинення цивільних правовідносин, і є юридичні факти, до яких, зокрема, належать згідно з п. 1 ч. 2 ст. 11 ЦК договори та інші правочини як підстави виникнення цивільних прав та обов'язків [1]. Слід також відзначити, що юридичні факти в за вольовим критерієм поділяють на події та дії. Події – це життєві обставини, що виникають незалежно від волі певних суб'єктів (стихійне лихо, народження людини, смерть та інші). Діями є життєві обставини, виникнення яких пов'язано з волевиявленням суб'єктів. Саме до юридичних фактів дії належать правочини й

договори, тому що свобода волі визначена законодавцем як для правочину, так і для договору, а саме ч. 3 ст. 203 ЦКУ передбачає, що волевиявлення учасника правочину має бути вільним і відповідати його внутрішній волі.

Проте, відкривши Цивільний кодекс, ми бачимо, що правовий інститут правочину й правовий інститут цивільно-правового договору складають різні норми, які структурно розташовані в різних частинах ЦКУ. Так, правочинам присвячений розділ IV Книги першої ЦКУ, а цивільно-правовому договору – розділ II Книги п'ятої ЦКУ. Уже цей факт означає те, що правовий режим договору й правочину не однаковий.

Якщо розглянути історичний аспект в розвитку цивільного законодавства, то можна зробити висновок, що фахівці, які вбачають тотожність у поняттях правочину та договору певною мірою мають рацію. Справа в тому, що в Цивільному кодексі УРСР від 1963 р., який діяв в Україні до 2003 р., правовий режим правочинів було визначено Розділом 16 «Угоди» [2, с. 477], при цьому термін «правочин» не вживали, а замість нього застосовували термін «угода», якій лінгвістично тотожний терміну «договір». Зокрема в тлумачному словнику Володимира Даля «договір – це взаємна угода» [3, с. 450], також відповідно до «Великого тлумачного словника сучасної української мови» «договором є взаємне зобов'язання, письмова або усна угода...» [4, с. 233], згідно з «Тлумачним словником юридичних термінів» «договір – угода двох чи більше осіб, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків» [5, с. 233], а в цьому ж науково-довідковому джерелі «угода – волевиявлення двох і більше сторін, спрямоване на встановлення, зміну чи припинення взаємних юридичних прав та обов'язків» [5, с. 278]. Термін «правочин» уведено в українське законодавство зі вступом у дію з 1 січня 2004 р. нового Цивільного кодексу замість терміна «угода», який у його «сенсовому навантаженні збігається із терміном «договір» [6, с. 559]. Фахівці зазначають, що термін «правочин», який уживається у ЦКУ, є суто українським терміном і його раніше використовували в радянському українському законодавстві протягом 20- 30-их рр. [7, с. 290]. Отже, згідно з конструкціями радянського цивільного законодавства, традиційна думка про ототожнювання відповідних понять зрозуміла, але зміст норм чинного цивільного законодавства України її не виправдовує.

Таким чином, згідно з чинним законодавством правочином є дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. Правочини можуть бути односторонніми й дво- чи багатосторонніми (договори). Одностороннім правочином є дія однієї сторони, яка може бути представлена однією або кількома особами. Односторонній правочин може створювати обов'язки лише для особи, яка його вчинила. Односторонній правочин може створювати обов'язки для інших осіб лише у випадках, установлених законом, або за домовленістю з цими особами. Дво- чи багатостороннім правочином є погоджена дія двох або більш сторін (ст. 202 ЦКУ), тобто ці правочини суто договірні. Виходячи зі змісту ст. 202 ЦКУ, як договори визнаються дво- чи багатосторонні правочини, а односторонні правочини – це не договори, а дії особи, що характеризуються певними ознаками. До односторонніх правочинів у цивільному праві зараховують, наприклад, заповіт, доручення, прийняття спадщини, відмова від прийняття спадщини та інші [8, с. 296]. Тобто виходить, що договори не можуть бути односторонніми в сенсі участі в договірних відносинах тільки однієї сторони, тому що договір – це угода кількох суб'єктів.

Саме це визначає ч. 1 ст. 626 ЦКУ, тобто договором є домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. Слід зауважити, що в ч. 2 ст. 626 прописано: договір є одностороннім, якщо одна сторона бере на себе обов'язок перед другою стороною вчинити певні дії або втриматися від них, а друга сторона наділяється лише правом вимоги, без виникнення зустрічного обов'язку щодо першої сторони. На перший погляд зміст ч. 2 ст. 626 суперечить змісту ст. 202 ЦКУ в частині визначення договорів як дво- та багатосторонніх правочинів. Але критерієм поділу правочинів на односторонні та дво-, багатосторонні є критерій кількості сторін, що беруть участь у правочині, а у випадку поділу договорів на односторонні та дво- й багатосторонні мається на увазі інший критерій, а саме наявність або відсутність взаємних прав та обов'язків

у всіх сторін договору. Коректність такого висновку підтверджує зміст ч. 3 та ч. 4 ст. 626: договір є двостороннім, якщо правами та обов'язками наділені обидві сторони; до договорів, що укладаються більш як двома сторонами (багатосторонні договори), застосовують загальні положення про договір, якщо це не суперечить багатосторонньому характеру цих договорів [1].

Також слід звернути увагу на те, що правочин у ч. 1 ст. 202 ЦКУ визначається як «дія особи спрямована на...», а «договір є домовленість...» сторін згідно з ч. 1 ст. 626 ЦКУ. Це означає, що правочин – більш широке поняття, ніж договір, тому що до правочинів належать, крім договору, інші юридичні факти дії, які створюють обов'язки або тільки для однієї особи, або для двох сторін, або для кількох сторін, при цьому узгодження волі не є обов'язковою ознакою всіх правочинів, а тільки правочинів-договорів. Науковці з цього приводу влучно встановили так звану правову аксіому, що вказує на зв'язок договору й правочину: «Кожний договір є правочином, але не кожний правочин є договором» [9, с. 215].

Цивілісти вважають правочин загальною правовою категорією, яка має низку різновидів [6, с. 559]. Таким різновидом, безперечно, є договір. Договір – це такий юридичний факт дії, який обов'язково спрямований на досягнення певної домовленості між сторонами, іншими словами – на встановлення певних умов, що цілком влаштовують контрагентів та обов'язкові для виконання ними. Це положення закріплено ч. 1 ст. 628 ЦКУ, тобто зміст договору становлять умови (пункти), визначені на розсуд сторін і погоджені ними, та умови, які є обов'язковими відповідно до актів цивільного законодавства, а також відповідно до ст. 629 ЦКУ, договір є обов'язковим для виконання сторонами [1].

Важливо зауважити, що договір у цивільному праві розуміють не тільки як юридичний факт дії (різновид правочину), що породжує зобов'язальні правовідносини. Також у юридичній літературі цивільно-правовий договір визначають в інших аспектах, зокрема як саме зобов'язальне правовідношення, а також як документ, у якому фіксуються умови договору. Договору як цивільному правовідношенню притаманні такі складові: відповідний суб'єктний склад, об'єкт (матеріальні або нематеріальні блага) і зміст (сукупність суб'єктивних прав та обов'язків сторін [11, с. 135] Договір як документ має форму, зокрема просту письмову або нотаріальну; це може бути будь-яка форма, якщо вимоги стосовно форми не встановлені законом (ст. 639 ЦКУ). Останнім часом договори укладають в електронній формі, іменованій іноді бездокументарною, хоча більш правильно було б називати її безпаперовою [11, с. 136]. Щодо правочину, то він має ще більш складну правову природу, ніж договір, тому що, крім правочину-договору, є інші його різновиди. Це, як уже зазначалося, заповіт, доручення, прийняття спадщини, відмова від спадщини тощо. Відповідно оформлюватися правочин може не тільки договором як документом, а іншими документними формами.

Виходячи з усього вищенаведеного, можна зробити висновки щодо співвідношення категорій «правочин» і «договір» у цивільному законодавстві України і в юридичній літературі. По-перше, об'єднує ці правові категорії їхня належність до юридичних фактів дії; по-друге, договір є різновидом правочину як юридичний факт дії, тому правочин зіставляється з договором як загальне й конкретне, при цьому кожний договір є правочином, але не кожний правочин є договором; по-третє, слід мати на увазі, що договір розуміють у цивільному (а відповідно й у договірному) праві в кількох аспектах (як юридичний факт дії, як зобов'язальні правовідносини і як документ), правочин же має ще більш складну правову природу, тому що передбачає як різновиди, крім правочину-договору, інші види правочинів, що мають певні правові режими (заповіт, доручення тощо); по-четверте, поділ правочинів на односторонні та дво-, багатосторонні за критерієм наявності певної кількості сторін правочину, що беруть участь у здійсненні правочину, слід відрізнити від поділу договорів на односторонні та дво- й багатосторонні за іншим критерієм – наявності взаємних прав та обов'язків у сторін (контрагентів) договору.

Література:

1. Цивільний кодекс України. – Х.: Одиссей, 2013. – 360 с.

2. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України: в 4 т. / А. Г. Ярема, В. Я. Карабань, В. В. Кривенко. – Т. 1. – К.: А. С. К., 2004. – 928 с.
3. Даль Владимир Толковый словарь живого великорусского языка: в 4 т. / Владимир Даль. – М.: Рус. яз., 1989. – Т. 1: А-З. – 699 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.: Ірпінь : ВТФ «Перун», 2002. – 1440 с.
5. Юридичні терміни. Тлумачний словник / В. Г. Гончаренко, П. П. Андрушко, Т. П. Базова та ін.; за ред. В. Г. Гончаренко. – 2-ге вид. – К.: Либідь, 2004. – 320 с.
6. Цивільне право України: курс лекцій: у 6 т. / Р. Б. Шишка, О. Л. Зайцев, Є. О. Мічурін та ін.; за ред. Р. Б. Шишки та В. А. Кройтера. – 2-ге вид. – Х.: Еспада, 2008. – Т. 1. – 680 с.
7. Цивільне право України: підручник: в 2 т. / за ред. Є. О. Харитонова, Н. Ю. Голубевої. – 2-ге вид. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2010. – Т. 1. – 832 с.
8. Цивільне право України: підручник : в 2 т. / за ред. Є. О. Харитонова, Н. Ю. Голубевої. – 2-ге вид. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2010. – Т. 2. – 872 с.
9. Цивільний кодекс України: наук.-практ. комент. / Є. О. Харитонов, В. В. Завальнюк, І. М. Кучеренко та ін.; за заг. ред. Є. О. Харитонова, Н. Ю. Голубевої. – 7-е вид. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2011. – 1216 с.
10. Івченко А. О. Тлумачний словник української мови / А. О. Івченко. – Х.: Фоліо, 2006. – 540 с.
11. Цивільне право: підручник: у 2 т. / В. І. Борисова, Л. М. Баранова, Т. І. Бегова та ін.; за ред. В. І. Борисової, В. Л. Яроцького. – Х.: Право, 2012. – Т. 2. – 816 с.

Афанасьєва О. Г.,
студентка 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ БАНКІВ В УКРАЇНІ

Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 року [1] (далі-Закон про банки) банк – це юридична особа, яка має виключне право на підставі ліцензії Національного банку України здійснювати в сукупності такі операції: залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття й ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб.

Банківська діяльність згідно з банківським законодавством є залученням у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб, розміщенням зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриттям й веденням банківських рахунків фізичних та юридичних осіб.

На підставі банківської ліцензії банки мають право здійснювати такі банківські операції:

- 1) приймання вкладів (депозитів) від юридичних і фізичних осіб;
- 2) відкриття та ведення поточних рахунків клієнтів і банків-кореспондентів, у тому числі переказ грошових коштів з цих рахунків за допомогою платіжних інструментів та зарахування коштів на них;
- 3) розміщення залучених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик.

Вказані операції належать до виключно банківських операцій, здійснювати які в сукупності дозволяється тільки юридичним особам, які мають банківську ліцензію. Банк має право здійснювати також інші операції та угоди, закріплені положеннями статті 47 Закону про банки [1] (операції з валютними цінностями; емісію власних цінних паперів; організацію купівлі й продажу цінних паперів за дорученням клієнтів та деякі інші визначені операції). Законом передбачений перелік операцій, які банки мають право здійснювати за умови

отримання письмового дозволу Національного банку України (наприклад, здійснення інвестицій у статутні фонди та акції інших юридичних осіб, здійснення випуску, обігу, погашення (розповсюдження) державної та Іншої грошової лотереї тощо). Банк може здійснювати інші угоди згідно із законодавством України.

Національний банк України має право встановити спеціальні вимоги, включаючи вимоги щодо підвищення рівня регулятивного капіталу банку чи інших економічних нормативів, стосовно певного виду банківської діяльності.

Законом передбачені певні обмеження щодо здійснення банківської діяльності. Банкам забороняється діяльність у сфері матеріального виробництва, торгівлі (за винятком реалізації пам'ятних, ювілейних і інвестиційних монет) та страхування, крім виконання функцій страхового посередника. Спеціалізованим банкам (за винятком ощадного) забороняється залучати вклади (депозити) від фізичних осіб в обсягах, що перевищують 5 відсотків капіталу банку. Банк може мати у власності нерухоме майно загальною вартістю не більше 25 відсотків капіталу банку, хоча це обмеження не поширюється на приміщення, яке забезпечує технологічне здійснення банківських функцій; майно, яке перейшло банку у власність на підставі реалізації прав заставо-держателя відповідно до умов договору застави; майно, набуте банком з метою запобігання збиткам, за умови, що таке майно має бути відчужено банком протягом одного року з моменту набуття права власності на нього.

Банки мають право самостійно володіти, користуватися та розпоряджатися майном, що перебуває у їхній власності. Держава не відповідає за зобов'язаннями банків, а банки не відповідають за зобов'язаннями держави, якщо інше не передбачено законом або договором. Національний банк України не відповідає за зобов'язаннями банків, а банки не відповідають за зобов'язаннями Національного банку України, якщо інше не передбачено законом або договором. Органам державної влади і органам місцевого самоврядування забороняється будь-яким чином впливати на керівництво чи працівників банків у ході виконання ними службових обов'язків або втручатись у діяльність банку, за винятком випадків, передбачених законом.

Банки створюються на акціонерних або пайових засадах юридичними та фізичними особами, а саме у формі відкритого акціонерного товариства або кооперативного банку. Законодавство про господарські товариства поширюється на банки у частині, що не суперечить Закону «Про банки і банківську діяльність».

Учасниками банку можуть бути юридичні й фізичні особи, резиденти та нерезиденти, а також держава в особі Кабінету Міністрів України або уповноважених ним органів. Учасниками банку не можуть бути юридичні особи, в яких банк має істотну участь, об'єднання громадян, релігійні та благодійні організації.

Банки в Україні можуть функціонувати як універсальні або як спеціалізовані. За спеціалізацією банки можуть бути ощадними, інвестиційними, іпотечними, розрахунковими (кліринговими). Банк самостійно визначає напрями своєї діяльності й спеціалізацію за видами операцій. Національний банк України здійснює регулювання діяльності спеціалізованих банків через економічні нормативи та нормативно-правове забезпечення здійснюваних цими банками операцій. Банк набуває статусу спеціалізованого банку в разі, якщо більше 50 відсотків його активів є активами одного типу. Банк набуває статусу спеціалізованого ощадного банку, якщо більше 50 відсотків його пасивів є вкладками фізичних осіб [2].

Банки є державні та недержавні. Державний банк – це банк, сто відсотків статутного капіталу якого належать державі. Він засновується за рішенням Кабінету Міністрів України, який зобов'язаний отримати позитивний висновок Національного банку України з приводу наміру заснування державного банку. Отримання висновку Національного банку України є обов'язковим також у разі ліквідації (реорганізації) державного банку, за винятком його ліквідації внаслідок неплатоспроможності. Статут державного банку затверджується постановою Кабінету Міністрів України. Держава здійснює й реалізує повноваження власника щодо акцій (паїв), які їй належать у статутному капіталі державного банку, через

органи управління державного банку. Кабінет Міністрів України здійснює управління державним банком у випадках, встановлених цим Законом, Іншими законами й статутом державного банку. Органами управління державного банку є наглядова рада та правління банку. Органом контролю державного банку є ревізійна комісія, персональний та кількісний склад якої визначаються наглядовою радою державного банку.

Наглядова рада є вищим органом управління державного банку, що здійснює контроль за діяльністю правління банку з метою збереження залучених у вклади грошових коштів, забезпечення їх повернення вкладникам та захисту інтересів держави як акціонера державного банку та інші функції, визначені Законом про банки. До складу наглядової ради державного банку входять члени наглядової ради банку, призначені Верховною Радою України, Президентом України і Кабінетом Міністрів України (по 5 членів від кожного). До складу наглядової ради державного банку, який призначається Верховною Радою України, в обов'язковому порядку входить не менше одного представника парламентської опозиції. З метою представництва інтересів держави до складу наглядової ради державного банку можуть входити представники органів виконавчої влади та інші особи, які відповідають вимогам, зазначеним у Законі про банки.

Також залежно від частки іноземного капіталу банки поділяються на банки з іноземним капіталом і банки без іноземного капіталу. Банк з іноземним капіталом – це банк, у якому частка капіталу, що належить хоча б одному іноземному інвестору, становить не менше 10 відсотків [2].

За організаційною формою банки можуть створюватися у формі акціонерного товариства відкритого типу і кооперативного банку.

Кооперативний банк – це банк, створений суб'єктами господарювання, а також іншими особами за принципом територіальності на засадах добровільного членства та об'єднання пайових внесків для спільної грошово-кредитної діяльності [3]. Кооперативний банк створюється в порядку, передбаченому Законом «Про банки і банківську діяльність». Законодавство про кооперацію поширюється на кооперативні банки в частині, що не суперечить вказаному Закону.

Кооперативні банки створюються за принципом територіальності й поділяються на місцеві та центральні кооперативні банки. Мінімальна кількість учасників місцевого (у межах області) кооперативного банку має бути не менше 50 осіб. У разі зменшення кількості учасників і неспроможності кооперативного банку протягом одного року збільшити їх кількість до мінімальної необхідної кількості діяльність такого банку припиняється шляхом зміни організаційно-правової форми або ліквідації. Учасниками центрального кооперативного банку є місцеві кооперативні банки. До функцій центрального кооперативного банку, крім передбачених Законом про банки, належать централізація та перерозподіл ресурсів, акумульованих місцевими кооперативними банками, а також здійснення контролю за діяльністю кооперативних банків регіонального рівня.

Статутний капітал кооперативного банку поділяється на паї. Кожний учасник кооперативного банку незалежно від розміру своєї участі у капіталі банку (паю) має право одного голосу. Прибутки або збитки кооперативного банку за результатами фінансового року розподіляються між учасниками пропорційно розміру їх паю.

Також Законом «Про банки і банківську діяльність» виокремлено системо-утворюючий банк, тобто банк, зобов'язання якого становлять не менше 10 відсотків від загальних зобов'язань банківської системи.

Національний банк оголосив результати щорічного перегляду класифікації банків, згідно з якими група найбільших установ збільшилася з 15 до 16 банків, група великих – із 17 до 19. Про це свідчать дані Національної асоціації банків.

У першу групу на 16 місце потрапив ОТП Банк, активи якого перевищили 21 млрд гривень. До групи найбільших також входять ПриватБанк, Ощадбанк, Укрексімбанк, Дельта Банк, Промінвестбанк, Райффайзен Банк Аваль, Укрсоцбанк, Сбербанк Росії, Альфа-банк, Надра Банк, ПУМБ, ВТБ Банк, «Фінанси і Кредит», УкрСиббанк, Укргазбанк.

З групи великих банків випали Всеукраїнський банк розвитку та БТА Банк. При цьому в неї потрапили Сітібанк (8 місце в групі), Мегабанк, ПлатинумБанк і Діамантбанк (із 16-го по 18 місце). Крім того, свій статус великого банку зберегли «Креді Агріколь», «Фінансова ініціатива», «Південний», VAB банк, Фідобанк, Імексбанк, ІНГ Банк Україна, «Хрещатик», «Київська Русь», Родовід Банк, «Кредит Дніпро», Златобанк, Укрінбанк, Універсалбанк, КРЕДОБАНК.

У групі середніх тепер 33 банки, а не 22, як рік перед тим. Із торішньої групи невеликих у неї потрапили Енергобанк, банк «Ренесанс-Капітал», «Київ», Акцент-банк, Марфін Банк, «Аркада», VS Bank, «Національний кредит», Кредит Європа Банк, Індустріалбанк, Ідея Банк, Міжнародний інвестиційний банк, ТАСкомбанк, Піреус банк МКБ, Фортуна-банк, Банк інвестицій і заощаджень, банк «Схід» і ПроКредит банк. У групі невеликих стало 95 банків замість 122 [4].

Література:

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2000. - № 2121 – III. – Ст. 181
2. Лучковська С. / Фінансове право / С. Лучковська – К.: КНТ, 2010. – 296 с.
3. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 436 // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - №18-22. – Ст. 144.
4. НБУ розподілив банки за групами на 2015 рік / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: http://ukr.lb.ua/news/2015/01/06/291440_nbu_rozpodiliv_banki_grupami.html

Барташ К. В.,
магістрант 1 курсу
спеціальності «Юриспруденція»
БрГУ ім. А.С. Пушкіна

ПУСТУЮЩИЕ И ВЕТХИЕ ДОМА В СЕЛЬСКОЙ МЕСТНОСТИ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ КАК ОБЪЕКТ ПРАВА СОБСТВЕННОСТИ

В деревнях Брестской области насчитывается свыше 20 тысяч пустующих домов и более тысячи ветхих, подлежащих сносу. В большей степени это характерно для малочисленных населенных пунктов, где такие дома составляют половину и более всех построек [2]. Такое состояние бесхозных земельных участков, ветхих строений и пустующих домов требует проведения отдельного научного исследования.

На то, чтобы изменить ситуацию нацелена реализация Указа Президента Республики Беларусь № 100 «О мерах по совершенствованию учета и сокращению количества пустующих и ветхих домов» от 23 февраля 2012 года, с последующими изменениями. Документ, как следует из его преамбулы, был издан в целях совершенствования учета и сокращения количества пустующих и ветхих домов с хозяйственными и иными постройками или без них в сельской местности, а также дальнейшего наведения порядка на земле и благоустройства территорий населенных пунктов.

Согласно Указу к числу пустующих могут быть отнесены жилые дома, расположенные в сельской местности, в отношении которых на 1 января каждого года имеются достоверные сведения о том, что в течение последних трех лет подряд лица, имеющие право пользования ими, проживают в них в совокупности менее одного месяца в году, и в отношении которых не представлены письменные уведомления о намерении использовать их для проживания.

Под ветхими домами понимаются расположенные в сельской местности жилые дома, признанные не соответствующими санитарным и техническим требованиям или непригодными для проживания, в отношении которых на 1 января каждого календарного года имеются достоверные сведения о том, что данные дома содержатся бесхозно, лица, имеющие право пользования ими, в течение последнего года не проживают в них и не принимают мер к восстановлению этих домов для использования по назначению.

На исполнительные комитеты базового территориального уровня возложена обязанность по ведению регистра учета пустующих домов, находящихся в сельской местности. Исполнительными комитетами создаются комиссии по обследованию состояния жилых домов. Комиссия по обследованию проводит осмотр жилых домов и в случае выявления соответствия жилого дома критериям пустующего дома составляет заключение о его состоянии. В трехдневный срок с даты составления заключения исполнительный комитет направляет собственнику извещение о предстоящем включении жилого дома в регистр, а в случае, если собственник неизвестен или неизвестно его место жительства, принимает меры по его розыску через органы внутренних дел. При этом до принятия исполкомом решения о включении жилого дома в регистр собственник имеет право обратиться в исполком с уведомлением о намерении использовать пустующий дом для проживания. В этом случае такой жилой дом не подлежит включению в регистр.

На основании выписки из регистра и заключения исполнительный комитет обязан подать в суд по месту нахождения пустующего дома заявление о признании пустующего дома бесхозным и передаче его в собственность административно-территориальной единицы. После вступления в законную силу решения суда о признании пустующего дома бесхозными и передаче его в собственность административно-территориальной единицы местный исполком принимает решение о дальнейшем использовании пустующего дома либо о сносе пустующего дома.

Находящиеся в сельской местности ветхие дома по решению суда, принятому на основании заявления исполнительного комитета, могут быть изъяты у собственников путем их выкупа административно-территориальной единицей либо с согласия собственников могут быть снесены – в случае невозможности или нецелесообразности восстановления их для использования по назначению. При выявлении в сельской местности ветхих домов исполнительный комитет направляет собственникам таких домов письменное предписание о прекращении бесхозного содержания и устанавливает срок для восстановления или сноса. В этом предписании обязательно разъясняются правовые последствия его невыполнения. При неисполнении собственником предписания в установленный срок исполнительный комитет принимает решение о сносе ветхого дома либо об обращении в суд с заявлением об изъятии у собственника ветхого дома путем его выкупа или продажи с публичных торгов.

Таким образом, собственникам не следует забывать об обязанности по поддержанию своего имущества в порядке, по благоустройству и эффективному использованию земельного участка. Естественно, если дом используется как дача, для сезонного проживания, он не будет признан пустующим, если на земле поддерживается порядок, а за домом ухаживает собственник, иной законный владелец.

Практика реализации Указа по сносу пустующих и ветхих домов показала, что в Волковысском районе за период 2012 – 2014 годы снесено в общей сложности 120 ветхих и пустующих домов: в 2012-м – 52, в 2013-м – 40, в 2014-м – 28. [1]. В первом полугодии 2014 года на территории Гомельской области снесено 2277 пустующих и ветхих домов. В 2013 году было снесено 4811 таких домов. На снос ветхих домов и благоустройство прилегающей территории в 2013 году потрачено более 22,5 миллиарда рублей. В среднем на снос одного дома потребовалось 4,5 миллиона. После сноса освободилось 1008,2 га земель, которые были переданы сельскохозяйственным предприятиям, лесхозам или гражданам для индивидуального строительства и огородничества [5].

Таким образом во исполнение Указа Президента Республики Беларусь №100 в большинстве районов проведены работы по обследованию и включению в регистр пустующих и ветхих домов, в каждом районе своя цифра. В целом для эффективной реализации норм Указа считаем необходимым в каждом районе разработать на 2016 и каждый последующий год местную программу по приведению бесхозных земельных участков, ветхих строений и пустующих домов в состояние, пригодное для дальнейшего использования сельскохозяйственными предприятиями, фермерскими хозяйствами,

громадянами для ведення личних підсобних господарств, а також передбачити відповідні фінансові засоби в місцевих бюджетах на ці цілі.

Література:

1. Будні місцевої влади / Волковысская районная газета [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nashchas.by/vlast/budni-mestnoi-vlasti/888-bez-hozyaina-dom---sirota.html> – Дата доступу : 21.01.2016
2. В деревнях Брестской области более 20 тысяч пустующих домов / Городской портал Бреста [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://brestcity.com/blog/v-derevnyax-brestskoj-oblasti-bolee-20-tysyach-pustuyushhix-domov> – Дата доступу: 19.01.2016
3. Комментарий к Указу № 100 от 23 февраля 2012 года / Официальный интернет-портал Президента Республики Беларусь. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://president.gov.by/ru/news_ru/view/kommentarij-k-ukazu-100-ot-23-fevralja-2012-g-586/ – Дата доступу: 21.01.2016
4. О мерах по совершенствованию учета и сокращению количества пустующих и ветхих домов в сельской местности: Указ Президента Респ. Беларусь, 23.02.2012, №100: ред. от 13.05.2013 // Консультант Плюс: Беларусь. Технология 3000 [Електронний ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. Центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2015.
5. Работа с пустующими и ветхими домами / Кормянская районная газета. Рубрика: официально [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kormanews.by/2014/09/rabota-s-pustuyushhimi-i-vetximi-domami/> – Дата доступу: 21.01.2016

Білик А. А.,
студентка 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

КОПОРАТИВНІ ПРАВА ТА КОРПОРАТИВНІ ВІДНОСИНИ

Сучасний світ розвивається в напрямку створення глобальної економіки. Цей процес задає могутній імпульс розвитку інтеграційної господарської діяльності на рівні суб'єктів господарювання, а зростаючий рівень міжнародної конкуренції змушує суб'єктів господарювання шукати шляхи об'єднання потенціалів в боротьбі за виживання і ринкове співробітництво. Корпоративні інтегровані структури є основою сучасної економіки.

Розглядаючи питання про корпоративне право, на сьогоднішній день відсутнє одне єдине визначення корпоративного права, тому існують різноманітні думки, погляди на це питання, в тому числі ототожнення корпоративного права з акціонерним правом, віднесення до корпоративних відносин питання регулювання внутрішньоорганізаційних правил певної організації, що засновано на членстві та об'єднанні капіталів.

Слід зазначити, що поняття «корпоративне право» та «корпоративні відносини» сьогодні визначені тільки у Господарському кодексі України.

Перш за все для вивчення цих питань необхідно проаналізувати історію виникнення корпоративного права та корпоративних відносин.

Родоначальницею сучасного корпоративного права є Великобританія, правові інститути якої лягли в основу сучасного законодавства про корпоративне право у більшості країн світу. Не стала виключенням і Україна.

Донедавна поняття корпоративного права в законодавстві України було відсутнє і зустрічалося лише в юридичній літературі. Офіційне поняття корпоративних відносин, як відносин, що виникають, змінюються та припиняються, дає чинний Господарський кодекс.

Процес формування в Україні повноцінної національної економіки передбачає насамперед наявність ефективного господарювання суб'єктів, тому увага законодавців до корпоративних відносин останнім часом зростає.

Поняття корпоративного права визначає частина перша статті 167 Господарського кодексу України, що набув чинності 30 січня 2004 року, а саме:

Корпоративні права – це права особи, частка якої визначається у статутному фонді (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами.

Специфіка корпоративного права виявляється в тому, що воно в свою чергу складається з низки прав, яке кожне окремо можна назвати – корпоративне право:

- це право на управління;
- це право на отримання частини прибутку;
- це право на одержання дивідендів.

Корпоративні права надають право:

- мати частку в статутному капіталі Товариства;
- обирати та бути обраним;
- брати участь в управлінні Товариством у порядку, визначеному в установчому документі, крім випадків, встановлених законом;
- брати участь у розподілі прибутку Товариства і отримувати частину його прибутку (дивіденди);
- вийти в встановленому порядку з Товариства;
- здійснити відчуження часток у статутному капіталі Товариства, цінних паперів, що засвідчують участь у Товаристві, у порядку, встановленому законом;
- одержувати інформацію про діяльність Товариства, знайомитись зі звітами, протоколами зборів, річними балансами.

Слід пам'ятати, що поняття корпоративних прав нерозривно пов'язане з поняттям корпоративних обов'язків. Коло обов'язків так само як обсяг прав визначається організаційно-правовою формою юридичної особи. До таких обов'язків можна віднести:

- а) зробити внесок до статутного капіталу;
- б) виконувати рішення вищих органів управління;
- в) не розголошувати комерційну таємницю і конфіденційну інформацію, і т.д.

Корпоративні відносини народилися у зв'язку з реформуванням економіки України, закріпленням в основоположних нормативних актах прав і свобод людини, в тому числі права на створення юридичної особи та права на зайняття підприємницькою діяльністю шляхом створення різного виду юридичних осіб. До появи корпоративних відносин призвело ускладнення майнових відносин на сучасному етапі економічного обороту. Корпоративні правовідносини визнані в Україні, як вид суспільних відносин, які врегульовані нормами права і на сьогодні розвиваються. А суспільні відносини, які за своїм предметом є відносинами по управлінню майновими комплексами (компаніями) у самому загальному вигляді, слід вважати корпоративними.

Суб'єктами корпоративних відносин є фізичні та юридичні особи, що можуть чи мають право бути засновниками (учасниками) Товариств.

Предметом регулювання - є група суспільних відносин, яка виникає в зв'язку з реалізацією суб'єктивного цивільного права на створення юридичної особи. До елементів будь-якого цивільного правовідношення входить і юридичний факт, на підставі якого воно виникає.

Моментом виникнення корпоративних відносин є особливий факт - реєстрація юридичної особи.

Корпоративні підприємства утворюються, як правило, двома або більше засновниками за їх спільним рішенням (договором), діють на основі об'єднання майна та/або підприємницької чи трудової діяльності засновників (учасників), їх спільного управління справами, на основі корпоративних прав, у тому числі через органи, що ними створюються, участі засновників (учасників) у розподілі доходів і ризиків підприємства. Корпоративними є

кооперативні підприємства, що створюються у формі господарського товариства, а також інші підприємства, в т.ч. засновані на приватній власності двох або більше осіб (ст.63 Господарського кодексу України).

Класичними суб'єктами, відносно яких існують корпоративні права є господарські товариства.

Однак господарські товариства це не всі юридичні особи, а лише їх окрема група. До господарських, зокрема, належать: акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, повні та командитні товариства.

Правова природа будь-якого правовідношення, у тому числі корпоративного, не може бути встановлена без вирішення двох питань: про сферу існування цього правовідношення та його суб'єктний склад. Наука корпоративного права не дає однозначної відповіді на ці питання.

Щодо сфери існування корпоративного правовідношення в юридичній літературі склалося одразу кілька теорій (підходів).

Перший підхід визначає комплексний характер корпоративних правовідносин, інший – що корпоративних відносин є предметом правового регулювання господарського права, і має назву – теорія господарського правовідношення, і третій підхід – теорія цивільного правовідношення.

На думку представників однієї з них, корпоративне правовідношення має комплексний характер, його зміст складають цивільні, управлінські, трудові, адміністративні, фінансові тощо права та обов'язки. Цю теорію умовно можна назвати теорією «комплексного правовідношення».

Зокрема, як вважає О. Р. Кібенко, «все те, що так чи інакше пов'язано з діяльністю господарських товариств, підпадає під регулювання норм корпоративного права». Вона пропонує поділити корпоративні правовідносини на два види: внутрішні і зовнішні. Внутрішніми є відносини, які виникають всередині господарського товариства, а зовнішніми – які виникають у процесі здійснення останнім підприємницької діяльності. Внутрішні корпоративні правовідносини, у свою чергу на три групи:

1. відносини між учасниками товариства;
2. відносини між господарським товариством і його учасниками;
3. відносини між різними органами господарського товариства.

Зовнішні корпоративні відносини, на переконання О. Р. Кібенко, можуть мати приватноправовий або ж публічно-правовий характер. Основну масу приватноправових корпоративних відносин складають відносини цивільні і трудові; публічно-правові корпоративні відносини можуть проявлятися в адміністративних, фінансових, кримінально-правових та багатьох інших відносин.

Таким чином, викладене дає підстави для висновку про те, що за своєю правовою природою корпоративні відносини є поєднанням взаємопов'язаних і взаємообумовлених організаційно-господарських та майново-господарських відносин, що існують у нерозривній єдності, і в силу цього не можуть бути предметом регулювання різних галузей права - цивільного і господарського.

До організаційно-господарських відносин у складі корпоративних відносин можна віднести відносини:

- між засновниками (засновником) чи учасниками (учасником) товариства (у тому числі органами державної влади та органами місцевого самоврядування, громадянами та громадськими організаціями) і створеним ними господарським товариством, що виникають у процесі корпоративного управління. Зокрема, це відносини щодо управління товариством у порядку, визначеному в установчому документі; відносини щодо права учасників одержувати інформацію про діяльність товариства та щодо їх обов'язку не розголошувати комерційну таємницю та конфіденційну інформацію про діяльність товариства; відносини,

пов'язані з додержанням установчого документа товариства та виконанням рішень загальних зборів; відносини, пов'язані з виходом у встановленому порядку з товариства, тощо;

- між засновниками (засновником) чи учасниками (учасником) товариства (у тому числі органами державної влади та органами місцевого самоврядування, громадянами та громадськими організаціями) і органами створеного ними господарського товариства, що виникають у процесі корпоративного управління;

- між органами господарського товариства (зборами, наглядовою радою, правлінням або іншим виконавчим органом, ревізійною комісією), що виникають у процесі корпоративного управління і контролю.

Майново-господарськими відносинами у складі корпоративних відносин є відносини:

- між учасниками товариства і товариством щодо розподілу прибутку товариства і одержання його частини (дивідендів); щодо відчуження часток у статутному (складеному) капіталі товариства, цінних паперів, що засвідчують участь у товаристві (такі відносини можуть виникати між учасниками товариства, учасником товариства та товариством, учасником товариства та іншими особами);

- між учасниками товариства та товариством щодо виконання між зобов'язань перерд товариством, пов'язаних з майновою участю, а також щодо внесення вкладів (оплати акцій) тощо.

Отже, корпоративні відносини за своєю природою є господарськими відносинами, а відтак мають регулюватися господарським законодавством (передусім ГК України), підгалуззю якого є корпоративне законодавство. Визначення корпоративних відносин господарськими відносинами є додатковим аргументом на користь вилучення так званих корпоративних спорів із справ адміністративної юрисдикції і віднесення їх до відання господарських судів.

Богданова А. В.,
студентка ОКР «Магістр»
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

КОМПЕТЕНЦІЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СУДІВ УКРАЇНИ

Як відомо із загальної теорії держави і права, кожен державний орган або посадова особа, відзначає колектив фахівців, для здійснення своїх функцій і завдань наділяються власною компетенцією. Компетенція державного органу встановлюється Конституцією або відповідним актом законодавства, залежить від характеру функцій та завдань, для виконання яких створений орган, а також його місця в системі державного апарату [1, с. 132].

У науковій літературі є певні здобутки стосовно визначення поняття «компетенція». Так, П. М. Рабінович під цим юридичним явищем розуміє сукупність передбачених у законі або іншому нормативно-правовому акті прав та обов'язків органу держави [2, с. 62]. Аналогічного погляду дотримуються і деякі інші фахівці з юриспруденції, які відзначають, що компетенція – це сукупність прав, обов'язків, повноважень і предметів відання органів держави, посадових осіб і організацій, що визначені конституцією та іншими нормативними актами для вирішення завдань, що стоять перед ними [1, с. 342].

Слід погодитися з позицією В. Ф. Погорілка, який наголошує, що перехід до ринкових відносин має супроводжуватися реформуванням як майнових прав учасників господарських відносин у державі, так і процедури судового захисту цих прав [3, с. 329].

Говорячи про компетенцію господарських судів, не можна оминати увагою статтю 12 Господарського процесуального Кодексу України, у якій вказано, що господарським судам підвідомчі: справи у спорах, що виникають при укладанні, зміні, розірванні і виконанні господарських договорів, у тому числі щодо приватизації майна, та з інших підстав, крім: спорів про приватизацію державного житлового фонду; спорів, що виникають при погодженні стандартів та технічних умов; спорів про встановлення цін на продукцію

(товари), а також тарифів на послуги (виконання робіт), якщо ці ціни і тарифи відповідно до законодавства не можуть бути встановлені за угодою сторін; спорів, що виникають із публічно-правових відносин та віднесені до компетенції Конституційного Суду України та адміністративних судів; інших спорів, вирішення яких відповідно до законів України та міжнародних договорів України віднесено до відання інших органів; справи про банкрутство; справи за заявами органів Антимонопольного комітету України, Рахункової палати з питань, віднесених законодавчими актами до їх компетенції; справи, що виникають з корпоративних відносин у спорах між юридичною особою та її учасниками (засновниками, акціонерами, членами), у тому числі учасником, який вибув, а також між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи, пов'язаними із створенням, діяльністю, управлінням та припиненням діяльності такої особи, крім трудових спорів; справи у спорах щодо обліку прав на цінні папери; справи у спорах, що виникають із земельних відносин, в яких беруть участь суб'єкти господарської діяльності, за винятком тих, що віднесено до компетенції адміністративних судів; справи у спорах з майновими вимогами до боржника, стосовно якого порушено справу про банкрутство, у тому числі справи у спорах про визнання недійсними будь-яких правочинів (договорів), укладених боржником; стягнення заробітної плати; поновлення на роботі посадових та службових осіб боржника, за винятком спорів, пов'язаних із визначенням та сплатою (стягненням) грошових зобов'язань (податкового боргу), визначених відповідно до Податкового кодексу України, а також справ у спорах про визнання недійсними правочинів (договорів), якщо з відповідним позовом звертається на виконання своїх повноважень контролюючий орган, визначений Податковим кодексом України; справи за заявами про затвердження планів санації боржника до порушення справи про банкрутство.

З точки зору аналізу компетенції господарських судів, цікавою є позиція Д. М. Притики, який відзначає, що господарський суд як спеціально створений орган для захисту економічних прав підприємств, організацій і установ, суб'єктів підприємницької діяльності, вирішує специфічні завдання. Тобто, здійснюючи функцію захисту прав суб'єктів господарської діяльності, він діє у властивій для нього формі, застосовує властиві йому методи і засоби розгляду господарських спорів. Як самостійна частина судової системи, спеціалізований суд системи судів загальної юрисдикції і державного механізму, господарський суд покликаний здійснювати визначені функції, вирішувати поставлені перед ним завдання за допомогою встановленого законом певного виду діяльності [4, с. 87]. Продовжуючи свою наукову думку, автор дійшов висновку, що інститут спеціалізованих судів як судів окремих судових юрисдикцій, які здійснюють правосуддя на основі судочинства, відрізняється від загальних судів насамперед процесуальними нормами, особливостями, притаманними лише окремим категоріям справ [4, с. 89].

На думку Н. В. Федорова, господарський суд у межах своєї компетенції здійснює захист охоронюваних прав і законних інтересів організацій, роз'яснення правових актів, внутрішнє системне управління, управління внутрішньою структурними підрозділами господарського суду й інші та поділяє всі допоміжні функції суду на три великі групи: організаційно-кадрові; організаційно-розпорядчі; організаційно-виконавчі [5, с. 12].

Порівнюючи функції цивільного судочинства з господарським, В. І. Шишкін правильно відзначає, «якщо цивільний процес з самого початку розвивався як засіб пошуку істини у спорах між фізичними особами, то арбітрування – у спорах між юридичними особами. Логіка розвитку процедурних порядків у цивільному і господарському обігу призвела до того, що для кожного з них на даний час характерна своєрідність, викликана відповідним колом правовідносин, які вони обслуговують. Тому немає жодних підстав для штучного застосування в повному обсязі правил судочинства для розгляду господарських спорів, і навпаки» [6, с. 5].

Література:

1. Загальна теорія держави і права: [підруч. для студентів 3–14 юрид. спеціальностей вищих навч. закладів] / М. В. Цвік, В. Д. Ткаченко, Л. Л. Богачова та ін.; за ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина. – Х.: Право, 2002. – 432 с.
2. Рабінович П. М. Основи загальної теорії права та держави: [навч. посіб.] / П. М. Рабінович. – [вид. 5-ге, зі змінами]. – К.: Атіка. – 2001. – 176 с.
3. Органи державної влади України: [монографія] / за ред. В. Ф. Погорілка. – К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, 2002. – 592 с.
4. Притика Д. М. Організаційно-правові засади становлення і діяльності господарських судів в Україні: дис. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.10 / Д. М. Притика. – Х., 2003. – 466 с.
5. Федоров Н. В. О судебной реформе в России / Н. В. Федоров // Государство и право. – 1992. – № 6. – С. 3–14.
6. Шишкін В. Нова ланка в системі судової влади в Україні / В. Шишкін // Радянське право. – 1991. – № 10. – С. 3–6.

Богуцький І. О.,
студент 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВА ПРИРОДА УСТАНОВЧИХ ДОКУМЕНТІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Сучасний стан розвитку держави в умовах військових дій на сході країни, неефективне політика економічного реформування, що призводить до подальшої девальвації національної валюти та відповідного зниження купівельної спроможності населення, підвищення цін на енергоносії та відсутність помітних результатів боротьби з корупцією у господарській сфері призвели до зменшення та подальшого спаду розвитку підприємництва в Україні. Так, кількість приватних підприємств та господарських товариств, які є основними учасниками відносин у сфері господарювання поряд з іншими формами суб'єктів господарювання, за даними Державної служби статистики України за 2015 рік сукупно скоротилась майже на сто тисяч одиниць або дванадцять відсотків, а кількість іноземних підприємств скоротилась майже втричі. Істотною причиною таких неоптимістичних результатів, крім названого, є недосконала правова база, що потребує подальшого розвитку та вдосконалення у напрямку гармонізації з правом Європейського Союзу.

Безперечно, узгодження національного корпоративного законодавства із сучасними європейськими стандартами дасть змогу не тільки поліпшити якість нормативного регулювання, а й значно покращити загальний інвестиційний клімат України й створити сприятливі умови для залучення як іноземних, так і вітчизняних інвестицій. У цьому аспекті важливим є дослідження правового статусу суб'єктів господарювання та особливо правової природи їх установчих документів, неправильне розуміння якої призводить до практики прийняття судовими інстанціями різних за змістом рішень з подібних правовідносин, зокрема з правовідносин щодо визнання установчих документів недійсними.

Чинне законодавство України не містить легального визначення поняття установчих документів, зокрема статуту і засновницького договору. У науковій літературі установчі документи суб'єкта господарювання визначають як документи встановленої законом форми, згідно з якими суб'єкт господарювання виникає і діє як суб'єкт права, які закріплюють завдання суб'єктів господарювання та які необхідні для врегулювання порядку, умов узгодженої діяльності засновників, а також визначення правового статусу створюваного суб'єкта господарювання [1, с. 7]. Форму і зміст установчих документів залежно від видів суб'єктів господарювання визначають Господарський та Цивільний кодекси України (далі – ГК та ЦК відповідно), закони про окремі види суб'єктів господарювання.

Відповідно до ч. 1 ст. 82 ГК та ч.1 ст. 4 ЗУ «Про господарські товариства», установчим документом акціонерного товариства, товариства з обмеженою і товариства з додатковою відповідальністю є статут, а повного і командитного товариства - засновницький договір.

Говорячи про правову природу установчих документів, варто розмежовувати правову природу статуту та правову природу засновницького договору.

Історично першим є розуміння статуту юридичної особи як договору або правового феномена, заснованого на договорі або такого, що містить договір (елемент договору). Не вдаючись у детальну критику договірної концепції розуміння статуту, слід зазначити, що з розвитком законодавства про юридичних осіб і практики, при якій створення товариства однією особою перестало бути виключенням, а, скоріше, правилом, не залишила прихильникам договірної концепції статуту будь-яких можливостей для детального й аргументованого обґрунтування своєї позиції [2, с 670].

Достатньо поширеною є підхід до визначення правової природи статуту як локального нормативного акту, призначення якого полягає у визначенні правового статусу конкретної юридичної особи. Зазначається навіть, що статут - це своєрідна конституція юридичної особи, при цьому правова сутність розкривається через виділення наступних ознак: установлює індивідуальний правовий статус конкретної юридичної особи; затверджується учасниками і змінюється вищим органом управління юридичної особи; діє протягом усього часу існування юридичної особи; він поширюється на всіх осіб, які перебувають у правовідносинах із юридичною особою; він може містити норми, не передбачені чинним законодавством; він не повинен суперечити нормам закону. Висловлюються також позиції розуміння статуту як акту застосування права і як підзаконного нормативного акту [3, с 166]. На нашу думку, погодитись з такими позиціями важко в силу того, що кожна з них оперує адміністративно-правовими категоріями, які властиві публічно-правовій сфері, і стосуються діяльності органів державної влади. Так, категорія підзаконності та нормативності характерна, у першу чергу, для актів державно-владного характеру, а поняття застосування права не може тлумачитись інакше як форма реалізації права, яка здійснюється лише уповноваженими органами державної влади. Відповідно і затверджуваний актом компетентного органу державної влади статут юридичної особи, єдиним засновником якого виступає суб'єкт публічного права, не має нормативного характеру, і не є підзаконним нормативним актом, оскільки являється індивідуальним правореалізаційним актом, адресованим новостворюваному суб'єкту господарювання, що безпосередньо не встановлює правових норм, хоч і застосовується протягом невизначеного часу. Тому пропонуємо розглядати статут як локальний конститутивний акт, який встановлює правовий статус суб'єкта господарювання.

Поширеним є також розуміння правової природи статуту суб'єкта господарювання як корпоративного правочину, що не є договором [1, с 12]. Це зумовлює застосування норм про недійсність правочину до статуту як установчого документу суб'єкта господарювання. Однак така позиція є неправильною, оскільки, відповідно до ст. ст. 36, 41, 59 Закону «Про господарські товариства» та ст. ст. 10, 13 Закону «Про акціонерні товариства», статут затверджується (змінюється) загальними зборами учасників (засновників, акціонерів) господарського товариства. А загальні збори не є ні суб'єктом права, ні органом, який здійснює представництво товариства, оскільки, відповідно до ст. ст. 48, 62 Закону «Про акціонерні товариства», виконавчий орган діє від імені товариства. Не є статут і договором, оскільки, відповідно до ст. 626 ЦКУ, договором є домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. А відповідно до ст. 59 Закону «Про господарські товариства», ст. ст. 33, 42 Закону «Про акціонерні товариства», статут затверджується (змінюється) не за домовленістю всіх учасників (засновників, акціонерів) товариства, а більшістю у 3/4 чи простою більшістю голосів акціонерів (учасників) товариства [4, с 121]. Відповідно, підставами визнання статуту недійсним може бути лише його пряма невідповідність вимогам закону або компетенції органу, що затвердив цей акт. В останньому випадку повинна йти мова не про визнання

статут (положення) недійсним, а про визнання затвердженого акту незаконним та його скасування, що має відповідний наслідок для статуту (положення).

Що стосується правової природи засновницького договору як установчого документу суб'єкта господарювання, то засновницький договір має подібність з договором про спільну діяльність: обидва договори є багатосторонніми, взаємозобов'язуючими, оплатними, консенсуальними, носять організаційний, майновий і фідучіарний характер [1, с 10]. Цю позицію підтверджує положення ст. 9 ЗУ «Про акціонерні товариства», відповідно до якого засновниками може укладатися засновницький договір, у якому визначаються порядок провадження спільної діяльності щодо створення акціонерного товариства. Такий засновницький договір не є установчим документом товариства і діє до дати реєстрації Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку звіту про результати закритого (приватного) розміщення акцій. Можна говорити про те, що такий засновницький договір є різновидом договору про спільну діяльність. Відмінність засновницького договору як установчого документу від договору про спільну діяльність та засновницького договору як виду договору про спільну діяльність полягає у тому, що останні регламентують тільки зобов'язальні відносини засновників у процесі створення юридичної особи. Після державної реєстрації юридичної особи і завершення формування її статутного капіталу зобов'язання, що виникли з цього договору, припиняються належним виконанням. Засновницький договір як установчий документ виконує не лише функцію регламентації зобов'язальних відносин, що виникають у процесі створення юридичної особи, а й функцію встановлення правового статусу суб'єкта господарювання – з моменту здійснення державної реєстрації. Відповідно судовою практикою при визнанні засновницького договору недійсним повинна виходити з підстав недійсності правочину. Крім того, обов'язковою умовою визнання установчих документів недійсними є порушення у зв'язку з його прийняттям прав та законних інтересів позивача.

Варто підтримати точку зору, згідно з якою, виходячи з різної правової природи статуту та установчого договору господарського товариства, у справах про визнання недійсним статуту відповідачем є товариство й відсутня необхідність залучати до участі у справі всіх учасників (акціонерів) товариства, а у справах щодо визнання недійсним установчого (засновницького) договору мають залучатися до участі у справі всі учасники (акціонери) товариства як сторони договору. Крім цього, суди не вправі вносити зміни до установчих документів товариства: вирішення цього питання не належить до компетенції суду й означало б втручання у внутрішню діяльність товариства. Судам підвідомчі спори щодо недійсності змін, унесених до установчих документів товариства, або визнання недійсними рішень загальних зборів щодо внесення змін до останніх. Хоча чинне законодавство не визначає підстав для визнання недійсними актів органів юридичної особи, на відміну від підстав визнання недійсними правочинів [3, с 167].

Підсумовуючи вищенаведене, необхідно зазначити, що правова природа установчих документів та їх специфіка у теорії господарського права є предметом дискусій вже не перше десятиліття. Не втратило своєї актуальності це питання і сьогодні. На нашу думку, варто визначати правову установчих документів як локального конститутивного акту, яким встановлюється правовий статус суб'єкта господарювання (статут) та як правочину, що містить у собі елементи локального конститутивного акту. Відповідно підставою недійсності першого є невідповідність вимогам законодавства, другого – порушення вимог про чинність правочину. Для впорядкування правозастосовної практики, необхідно законодавчо передбачити перелік підстав та правових наслідків визнання недійсними установчих документів (зокрема статутів).

Література:

1. Петренко В. С. Установчі документи суб'єктів господарювання: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.04 / В. С. Петренко. – Донецьк, 2006. – 23 с.
2. Петренко В. С. Поняття установчих документів суб'єктів господарювання // Актуальні проблеми держави і права. – Одеса: Юрид. літ. – 2004. – Вип. 22. – С. 669-673.

3. Юркевич Ю. М. Статут і засновницький договір: компаративний аналіз // Ю. М. Юркевич // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Серія. Юридичні науки. – 2015. – Вип. 3. – Т. 1. – С. 164-169.
4. Яфоткін О. А. Щодо установчих документів суб'єктів господарювання / О. А. Яфоткін // Порівняльно-аналітичне право. – 2015. – № 3. – С. 119-121

Бодягіна Д. І.,
студентка 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ДОГОВОРИ ПРО ПЕРЕДАЧУ МАЙНА У ВЛАСНІСТЬ

Важливість теоретичної розробки питань, пов'язаних з договірним регулюванням господарських відносин, зумовлена не лише мізерною кількістю наукових досліджень з окреслених питань у правовій науці, а й потребами юридичної практики.

Важливу роль у цьому відіграють договори з передачі майна у власність, що утворюють ядро ринкового механізму. Ці договори мають багатовікову історію, корені якої виходять з римського приватного права. Проте і в сучасних умовах вони не втратили свого первісного значення і сутності.

Метою даної роботи є дослідження та аналіз наукових поглядів та чинного законодавства України, що розкривають договори про передачу майна у власність, а також виявлення особливостей правового регулювання та шляхів їх законодавчого удосконалення і дослідження різних аспектів їх формування та розвитку в сучасний період.

Окремі аспекти договорів у сфері господарських правовідносин знайшли своє відображення у працях таких вітчизняних та зарубіжних вчених, як В. В. Лаптева, І. Б. Новицького, І. Г. Побірченка, О. А. Беляневич, О. М. Вінника, В. М. Гайворонського, О. М. Неживець, Н. О. Саніахметової, Н. І. Овчинникова, В. В. Мамутова, В. С. Щербини, М. К. Галянтича та інших.

Наукові дебати навколо співвідношення Господарського та Цивільного кодексів, щодо розподілу сфери регульованого впливу між ними, актуалізували проблему визначення правової природи договору, який опосередковує відносини у сфері здійснення підприємницької діяльності.

Одні вчені намагаються довести загально-цивільну природу господарського, підприємницького (комерційного) договорів, інші намагаються обґрунтувати їх самостійне значення, підкреслюючи низку характерних правових особливостей, що зумовлюються економічним розвитком.

О. Беляневич пропонує розглядати господарський договір як засноване на згоді сторін і зафіксоване у встановленій законом формі зобов'язання між суб'єктами господарювання, суб'єктами організаційно-господарських повноважень, не господарюючими суб'єктами - юридичними особами, змістом якого є взаємні права та обов'язки в галузі господарської діяльності [3, с. 61].

У свою чергу, хоча глава 20 Господарського кодексу України має назву «Господарські договори», в ній відсутнє визначення поняття господарського договору. Однак у ч. 1 ст. 179 ГК зазначається, що майново-господарські зобов'язання, які виникають між суб'єктами господарювання або між суб'єктами господарювання і не господарюючими суб'єктами – юридичними особами на підставі господарських договорів, є господарсько-договірними зобов'язаннями [1].

О. А. Беляневич пропонує власне визначення, згідно з яким господарський договір – це засноване на угоді сторін і зафіксоване у встановленій законом формі зобов'язальне правовідношення між суб'єктами – юридичними особами, змістом якого є взаємні права та обов'язки сторін у сфері господарювання [3, с. 61].

В свою чергу, таке визначення піддавалося критиці. С. Й. Кравчук тлумачить господарський договір як регулятор конкретних (одиничних) господарських відносин (зв'язків) між суб'єктами господарської діяльності, умови дії якого визначають самі суб'єкти [5, с. 116].

У своїх працях В. С. Щербина зазначає, що господарський договір - це домовленість суб'єкта господарювання з іншим учасником (учасниками) відносин у сфері господарювання, спрямована на встановлення, зміну або припинення їх прав та обов'язків у сфері господарювання [7, с. 368].

Крім того, поняття господарського договору можна визначити виходячи зі змісту ст. 180 ГК, а саме: господарський договір є угодою його сторін, спрямованою на встановлення, зміну або припинення господарських зобов'язань як погоджених сторонами, так і тих, що беруться ними як обов'язкові умови договору відповідно до законодавства [1].

При визначенні поняття господарського договору А. І. Кубах робить акцент на тому, що це зафіксовані в спеціальному правовому документі на підставі угоди майново-організаційні зобов'язання учасників господарських відносин (сторін), спрямовані на обслуговування (забезпечення) їх господарської діяльності (господарських потреб) з урахуванням загальногосподарських (публічних) інтересів [6, с. 87].

Згідно із ч. 1 ст. 265 ГК України договором поставки вважається договір, відповідно до якого одна сторона – постачальник зобов'язується передати (поставити) в обумовлені строки (строк) другій стороні – покупцеві товар (товари), а покупець зобов'язується прийняти вказаний товар (товари) і сплатити за нього певну грошову суму [1].

У свою чергу, ч. 1 ст. 712 ЦК України визначає, що за договором поставки продавець (постачальник), який здійснює підприємницьку діяльність, зобов'язується передати у встановлений строк (строки) товар у власність покупця для використання його у підприємницькій діяльності або в інших цілях, не пов'язаних з особистим, сімейним, домашнім або іншим подібним використанням, а покупець зобов'язується прийняти товар і сплатити за нього певну грошову суму [2].

До договору поставки згідно із ч. 2 ст. 712 ЦК України застосовуються загальні положення про купівлю-продаж, якщо інше не встановлено договором, законом або не впливає з характеру відносин сторін. Фактично ця норма дублюється у ч. 6 ст. 265 ГК України [2].

Метою укладення договору поставки є перехід права власності на товар (товари), який постачальник повинен передати покупцеві за договором.

Згідно із статтями 265-267 ГК України, істотними умовами договору поставки виступають предмет (кількість товару, асортимент, якість тощо), ціна і строк [4, с. 102-103].

Із прийняттям Цивільного та Господарського кодексів України, що набули чинності одночасно, змінилася і правова політика щодо договору контракції. Перший Кодекс розмістив вказаний договір у главі 54, що регламентує купівлю-продаж, та відніс його до договірних зобов'язань. Другий – у главі 30 «Особливості правового регулювання господарсько-торговельної діяльності».

Суттєвим недоліком сучасного законодавства є той факт, що регулювання договорів контракції с/г продукції здійснюється нормами обох кодексів, що викликає певні суперечності в разі їх застосування.

ГК України передбачає, що господарсько-торговельна діяльність опосередковується господарськими договорами поставки, контракції с/г продукції та іншими договорами.

Згідно із ст. 272 ГК України державна закупівля с/г продукції здійснюється за договорами контракції, які укладаються на основі державних замовлень на поставку державі с/г продукції. Таким чином, специфічною ознакою договору контракції є закупівля с/г продукції для державних потреб [4, с. 108].

Література:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р., // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.14, зі змінами № 629-VIII від 16.07.2015.

2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № № 40- 44. - Ст. 356.
3. Беляневич О. А. Господарське договірне право України (теоретичні аспекти): Монографія. - К.: Юрінком Інтер, 2006. - С. 61-62
4. Господарське право України: підручник: у 2 ч. / [Андрєєва О. Б., Гетманець О. П., Гришина І. І. та ін.]. – Х.: Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2014. Ч. 2. – 368 с.
5. Кравчук С. И. Господарське право України: Навчальний посібник. - К.: Кондор, 2007. - С. 115-119
6. Кубах А. І. Господарське законодавство: навч. посіб. / А. І. Кубах - Х.: ХНАМГ, 2007. - 196 с.
7. Щербина В. С. Господарське право: Підручник. - 3-тє вид., перероб. і доп. - К.: Юрінком інтер, 2007. - 656 с.

Бойчук О. І.,
студент 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПЛАНУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Здійснення державою економічної стратегії і тактики у сфері господарювання має спрямовуватися на створення економічних, організаційних та правових умов, за яких суб'єкти господарювання враховують у своїй діяльності показники прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку [4, с.1].

Становлення цілісної системи прогнозування та планування в Україні на державному рівні розпочалося з прийняттям Закону України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» [1, с.1].

Законодавчо державне прогнозування економічного і соціального розвитку визначено як науково обґрунтоване передбачення напрямів розвитку країни, окремих галузей економіки або окремих адміністративно-територіальних одиниць, можливого стану економіки та соціальної сфери в майбутньому, а також альтернативних шляхів і строків досягнення параметрів економічного і соціального розвитку. Прогноз економічного і соціального розвитку є засобом обґрунтування вибору тієї чи іншої стратегії та прийняття конкретних рішень державними органами, органами місцевого самоврядування щодо регулювання соціально-економічних процесів.

Програми економічного і соціального розвитку - державні цільові програми економічного, соціального розвитку; програми економічного, соціального розвитку Автономної Республіки Крим, областей, районів, міст.

Прогнозні та програмні документи економічного і соціального розвитку - документи, що відповідають вимогам законодавства України щодо документів і відображають прогнози та програми економічного і соціального розвитку.

Основними принципами, на яких базується державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України, є: принцип цілісності, принцип об'єктивності, принцип науковості, принцип гласності, принцип самостійності, принцип рівності, принцип дотримання загальнодержавних інтересів (стаття 2 Закону).

Система прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку визначена статтею 4 Закону.

Питання державного планування господарської діяльності в Україні також регулює частина 3 статті 11 Господарського кодексу України. Основними формами державного планування господарської діяльності є Державна програма економічного та соціального розвитку України, Державний бюджет України, а також інші державні програми з питань

економічного і соціального розвитку, порядок розробки, завдання та реалізація яких визначаються Законом про державні програми [4, с. 1].

Постановою Кабінету Міністрів України від 26.04.2003 р. № 621 було затверджено Порядок розроблення проектів прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та державного бюджету, типові структури основних програмних документів та перелік галузей економіки, щодо яких розробляються прогноз на середньостроковий період та програма розвитку [5, с. 1-2].

Порядок розроблення та виконання державних цільових програм визначається Законом України «Про державні цільові програми» [3, с. 1].

Відповідно до Розпорядження Кабінету Міністрів України від 04.10.2006 № 504-р «Про схвалення Концепції вдосконалення системи прогнозних і програмних документів з питань соціально-економічного розвитку України» систему прогнозних і програмних документів становлять довготермінові (понад п'ять років), середньотермінові (до п'яти років) та короткотермінові (поточний рік) прогнозні і програмні документи [9, с. 1].

На довготерміновий період розробляється стратегія економічного та соціального розвитку України, а також проекти стратегії економічного та соціального розвитку України; державної стратегії регіонального розвитку; регіональних стратегій розвитку; стратегій розвитку галузей економіки.

Стратегія економічного та соціального розвитку України - документ, у якому визначаються пріоритети, стратегічні цілі, структурні пропорції економіки і соціальної сфери та напрями державної політики.

Стратегія розвитку галузі економіки (сфери діяльності) - документ, у якому на основі прогнозу тенденцій розвитку відповідних ринків і напрямів науково-технічного прогресу визначаються довгострокові цілі та пріоритети розвитку галузі економіки (сфери діяльності), заходи, спрямовані на їх досягнення, та ресурси, що необхідні для здійснення таких заходів.

Середньотермінові прогнозні та програмні документи розробляються на основі довготермінових документів і визначають умови соціально-економічного розвитку, напрями дій та заходи з метою досягнення стратегічних цілей. Це програми діяльності Кабінету Міністрів України; прогнози економічного та соціального розвитку України; прогнози економічного та соціального розвитку Автономної Республіки Крим, областей, Києва і Севастополя (за рішенням місцевих органів влади); основні напрями бюджетної політики і прогнозу показників зведеного та державного бюджетів України; державні цільові програми; стратегічні плани роботи центральних органів виконавчої влади.

Стратегічний план роботи центрального органу виконавчої влади - це розроблений на основі стратегій розвитку відповідних галузей економіки (сфер діяльності) документ, який визначає завдання такого органу, заходи щодо їх виконання (з визначенням ресурсів, відповідальних за виконання, строків) та очікувані результати.

Короткотермінові прогнозні і програмні документи розробляються на основі середньострокових документів і визначають цілі, умови розвитку та відповідні заходи на наступний рік.

Прогноз економічного і соціального розвитку України на 2016 рік та основних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2017-2019 р.р. затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2015р. №558 [8, с. 1].

Стратегічне планування розвитку регіонів є важливим інструментом державного регулювання, що забезпечує узгоджене цілеспрямоване функціонування всіх ланок господарської системи суспільства.

Стратегічне планування регіонального розвитку в Україні було запропоновано Законом «Про стимулювання розвитку регіонів» [2, с. 1].

Цілями Державної Стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, яка затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. №385, визначені:

Ціль 1- підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів, Ціль 2- територіальна соціально-економічна інтеграція і просторовий розвиток, Ціль 3- ефективне державне управління у сфері регіонального розвитку [6, с. 5].

Стратегія базується на системі координації процесів стратегічного планування на центральному, регіональному та місцевому рівнях.

Інструментами реалізації Стратегії є:

- план заходів щодо реалізації Стратегії;
- регіональні стратегії розвитку;
- плани заходів щодо реалізації регіональних стратегій розвитку;
- угоди щодо регіонального розвитку;
- державні програми подолання репресивності окремих територій;
- державні програми розвитку транскордонного співробітництва;
- державні цільові програми в окремих сферах соціально-економічного розвитку;
- державні цільові програми розвитку окремих територій [6 с. 37-38].

Постановою Кабінету Міністрів України від 07.10.2015р. № 821 «Деякі питання реалізації у 2015-2017 роках Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року» затверджено План заходів на 2015-2017 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, яким передбачено: 1) удосконалення механізму планування регіонального розвитку; 2) забезпечення стабільного і передбачуваного фінансування регіонального розвитку; 3) вдосконалення процесу проведення моніторингу та оцінки регіонального розвитку; 4) інституційне забезпечення регіонального розвитку [7, с. 1].

Існуюча в Україні система прогнозування та планування соціально-економічного розвитку регіонів, має низку негативних факторів, які суттєво ускладнюють та знижують якість прогнозів. Це: 1) відсутність єдиної методологічної бази та методичного забезпечення регіонального прогнозування та планування, програмного забезпечення та інформаційного простору; 2) незадовільна або недостатня якість та повнота первинних даних для процесу прогнозування, незначний період прогнозу; 3) відсутність системи моніторингу, аналізу і оцінки фактичного виконання прогнозних індикаторів і параметрів тощо.

Література:

1. Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України: Закон України від 23.03.2000 р. № 1602–III (в редакції від 02.12.2012 р. №5463-17) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua
2. Про стимулювання розвитку регіонів: Закон України від 08.09.2005 р. № 2850–IV (в редакції від 02.12.2012 р. № 5463-17) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua
3. Про державні цільові програми: Закон України від 18.03.2004 № 1621-IV (в редакції від 02.12.2012 р. № 5463-17) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua
4. Господарський кодекс України № 436-IV (в редакції від 20.09.2015 р. № 436-IV) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua
5. Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2003 р. № 621 (в редакції від 09.10.2015 № 741-2015-п) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua
6. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. № 385 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua
7. Деякі питання реалізації у 2015-2017 роках Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 07.10.2015 № 821 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua
8. Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2016 р. та основних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2017-2019 рр.:

Постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2015 р. № 558 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua

9. Про схвалення Концепції вдосконалення системи прогнозних і програмних документів з питань соціально-економічного розвитку України: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 04.10.2006 р. № 504-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua

Бучок І. В.,
студентка 3 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ПІДСТАВИ ПРИПИНЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

В системі цивільного права України інститут зобов'язального права посідає важливе місце. Зобов'язальне право - одна з найважливіших підгалузей цивільного права, норми якої регулюють широке коло відносин. Йдеться про договірні відносини, пов'язані з передачею майна від однієї особи до іншої у власність або у користування, виконанням робіт та наданням послуг тощо. Крім договірних відносин, зобов'язальне право регулює відносини, що виникають, зокрема, і односторонніх правомірних дій, заподіяння шкоди та інші. Кожен вид зобов'язань за своєю природою має різноманітний характер, свої особливості, що зумовлює їх відносну самостійність та існування окремих інститутів зобов'язального права. Але існують також загальні правила, які поширюються на усі види зобов'язань. До них належать положення про поняття і види зобов'язань, способи їх виконання, способи забезпечення виконання зобов'язань, відповідальність за порушення зобов'язань та підстави їх припинення.

Під припиненням зобов'язання слід розуміти припинення існування прав та обов'язків його учасників, які становлять зміст зобов'язання. Тобто кредитор вже не має права вимагати, а боржник не має обов'язку виконувати. Зобов'язання може бути припинено не тільки тоді, коли його мета досягнута, тобто при виконанні зобов'язання, а й тоді, коли ця мета не досягнута. Наприклад, у зв'язку з неможливістю виконання, при прощенні боргу. Для припинення зобов'язання необхідне існування певної обставини, тобто юридичного факту, з настанням якого закон або договір пов'язує припинення зобов'язання.

Існують різноманітні способи припинення зобов'язань: односторонні правочини (прощення боргу); двосторонні правочини (новація); події (смерть боржника чи кредитора). У ЦК України перелічено загальні способи припинення зобов'язань, які умовно можна розділити на дві основні групи. Зобов'язання, які припиняються за волею сторін або однієї зі сторін (виконання, новація, залік, надання відступного, прощення боргу, одностороння відмова від виконання), та зобов'язання, які не залежать від волі учасників (неможливість виконання, поєднання в одній особі боржника та кредитора, смерть громадянина, ліквідація юридичної особи). Окрім наведеної класифікації, способи припинення зобов'язань поділяють на: підстави, характерні для всіх зобов'язань, і підстави, характерні для окремих видів зобов'язань; підстави, що є угодами, і підстави, що не є угодами; підстави, для яких необхідна згода обох сторін зобов'язання, і підстави, для яких досить бажання однієї сторони, та ін.

Отже, метою цієї статті є дослідження підстав припинення зобов'язання, їх розуміння та використання на практиці. Основною підставою припинення зобов'язання є його виконання. Виконання зобов'язання є нормальним способом припинення зобов'язання, досягненням мети, заради якої воно створювалося. Але припинення зобов'язання може бути обумовлено не будь-яким, а належним його виконанням. Під належним виконанням зобов'язання розуміють виконання належній особі, в належному місці, в належний строк з додержанням усіх інших вимог і принципів виконання зобов'язань.

Існує інша підстава припинення зобов'язань шляхом зарахування зустрічної вимоги. Зарахування - це такий спосіб припинення зобов'язання, при якому погашаються зустрічні

однорідні вимоги, строк виконання яких настав або строк яких не зазначений чи визначений моментом витребування. Але зарахування здійснюється за наявністю декількох умов. Перша умова: вимоги сторін мають бути зустрічні, тобто такі, які впливають з двох різних зобов'язань між двома особами, де кредитор одного зобов'язання є боржником іншого. Те саме повинно бути і з боржником. Друга умова: вимоги мають бути однорідні, тобто в обох зобов'язаннях повинні бути речі одного роду. Можна зарахувати грошовий борг проти грошового, але не можна, наприклад, утримувати чужу річ за грошовий борг власника цієї речі. Частіше за все зарахуванням погашаються зустрічні грошові вимоги. Третя умова: необхідно, щоб за обома вимогами настав уже строк виконання, оскільки не можна пред'явити до зарахування вимоги за таким зобов'язанням, яке не підлягає виконанню. До зарахування може бути пред'явлена і вимога, строк якої не вказано або яка підлягає виконанню за першою вимогою кредитора.

Окрім того зобов'язання можуть припинити за угодою сторін. Серед підстав припинення зобов'язань угодою сторін виділяють новацію, відступне, прощення боргу.

Новація - це угода про заміну одного зобов'язання іншим між тими самими особами. На відміну від інших угод сторін, які мають наслідком припинення зобов'язань, новація не припиняє правового зв'язку сторін, оскільки замість зобов'язання, дія якого припиняється, виникає узгоджене ними нове зобов'язання. Юридичною підставою для зобов'язання, яке виникає при новації, є угода сторін про припинення первісного зобов'язання. Тому від дійсності останнього залежить дійсність нового. Якщо первісне зобов'язання визнається недійсним, то недійсним стає зобов'язання, яке його замінює.

За угодою сторін зобов'язання може бути припинене наданням замість виконання відступного (сплатою грошей, переданням майна тощо). Надання відступного як спосіб припинення зобов'язання може мати місце як при виникненні зобов'язання, так і в процесі його виконання. Розмір, строки і порядок надання відступного встановлюються угодою сторін.

Однією з підстав припинення зобов'язань за угодою сторін є прощення боргу. Прощення боргу - це підстава при якій кредитор звільняє боржника від своїх обов'язків, якщо це не порушує права інших осіб. Враховуючи те, що для прощення боргу необхідна згода боржника, цей спосіб припинення зобов'язань іноді прирівнюють до договору дарування.

Підставою припинення зобов'язання є неможливість їх виконання. Закон не визначає поняття «неможливість виконання зобов'язання». Під ним слід розуміти неможливість для боржника через різні причини здійснити передбачені зобов'язанням дії, спрямовані на його виконання. Розрізняють випадкову і винну неможливість виконання. При випадковій неможливості виконання зобов'язання припиняється, і боржник не несе відповідальності за його невиконання. Випадкова неможливість може бути зумовлена як непереборною силою, так і будь-якою іншою обставиною, настання якої боржник не міг і не повинен був передбачити. Якщо жодна із сторін до виникнення неможливості виконання ще не встигла здійснити дії, пов'язані із зобов'язанням, воно припиняється. При винній неможливості виконання зобов'язання не припиняється, а лише змінюється, оскільки для винної сторони обов'язок виконання трансформується в обов'язок відшкодувати завдані контрагентові збитки, сплатити неустойку і т. д. Коли предмет зобов'язання визначений індивідуальними ознаками, його знищення спричинює неможливість виконання, і зобов'язання припиняється. Родові речі є речами замінними і доти, доки їх заміна для боржника можлива, зобов'язання продовжує існувати. Але не у всіх випадках неможливість виконання зобов'язання може бути підставою його припинення. Зобов'язання припиняється неможливістю виконання, якщо вона спричинена обставинами, за які боржник не відповідає. Зобов'язання припиняється не-можливістю виконання, якщо вона спричинена обставинами, за які боржник не відповідає.

Припинення зобов'язань у разі збігу боржника і кредитора в одній особі відбувається внаслідок правонаступництва, тобто переходу прав та обов'язків від боржника до кредитора і

навпаки. У відносинах між громадянами зобов'язання може припинитися за вказаною причиною, коли спадкоємець і спадкодавець були між собою в зобов'язальних правовідносинах. При правонаступництві спадкоємець набуває прав та обов'язків спадкодавця і стає одночасно кредитором і боржником (боржник за договором позики стає спадкоємцем свого кредитора).

Як правило, смерть громадянина - кредитора чи боржника - не тягне за собою припинення зобов'язання, оскільки майнові права та обов'язки, які становлять його зміст, переходять у випадку смерті кредитора чи боржника до їх спадкоємців. Зобов'язання не припиняється, а внаслідок спадкового правонаступництва відбувається заміна осіб у зобов'язанні. Зобов'язання, виконання яких має особистий характер, не можуть бути предметом спадкування і припиняються смертю того учасника, з особою якого вони пов'язані. Зобов'язання припиняється смертю боржника, якщо виконання не може бути проведено без особистої участі боржника. Зобов'язання також припиняється смертю кредитора, якщо виконання проводиться особисто для кредитора.

Виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок, що підстави припинення зобов'язань в системі цивільного права посідає важливе місце, тому всебічний, глибокий та детальний аналіз дозволить виробити єдиний підхід для їх розуміння та виконання на практиці.

Література:

1. Цивільний кодекс України. – Х.: Одісей, 2013. – 360 с.
2. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України: в 4 т. / А. Г. Ярема, В. Я. Карабань, В. В. Кривенко. – Т. 1. – К.: А. С. К., 2004. – 928 с.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. – 1440 с.
5. Юридичні терміни. Тлумачний словник / В. Г. Гончаренко, П. П. Андрушко, Т. П. Базова та ін.; за ред. В. Г. Гончаренко. – 2-ге вид. – К.: Либідь, 2004. – 220 с.
6. Цивільне право: підручник: у 2 т. / В. І. Борисова, Л. М. Баранова, Т. І. Бегова та ін.; за ред. В. І. Борисової, В. Л. Яроцького. – Х.: Право, 2012. – Т. 2. – 512 с.
7. Поняття та правова природа припинення цивільно-правового зобов'язання / А.М Блащук: Вісник, 2010. – 93 с.

Вангельєва Ю. В.,
студентка 3 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського коледжу ДВНЗ
«Приазовський державний
технічний університет»

ВЗАЄМОДІЯ УКРАЇНИ ТА ВСЕСВІТНЬОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ПИТАННЯХ СТВОРЕННЯ ЯКІСНОГО РИНКУ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Україна володіє великим інтелектуальним потенціалом, але недосконалість нормативно-правової бази в галузі ІВ гальмує його нормальний розвиток. Слід зазначити, що ЄС, Міжнародний альянс інтелектуальної власності, інші міжнародні організації мають основні претензії не до власне законодавства в Україні, а до ефективності його реалізації, вимагають реальних дій з припинення піратства, створення ефективної судової системи. Якщо наша держава хоче розвиватися як складова частина європейського ринку, а не як пострадянська країна, вона має адаптуватися до сформованої глобальної системи охорони ІВ і врахувати певні торговельні аспекти.

В Україні пропонувалося проведення реформи державної системи захисту ІВ. На думку Кабінету Міністрів України, який затвердив план реформ у сфері інтелектуальної власності, стан захисту та охорони прав інтелектуальної власності (ІВ) в Україні є незадовільним.

Серед найбільших проблем, що існують у сфері ІВ, було названо численні порушення авторських прав у мережі Інтернет, а також невплата гонорарів державним ЗМІ. Але потрібно пам'ятати, що розвиток й ефективна реалізація інтелектуального потенціалу є на сьогодні обов'язковою складовою успішних реформ в усіх розвинутих країнах. За весь час становлення права інтелектуальної власності в Україні пропонувалися різноманітні проекти, розроблялися національні й ратифікувалися міжнародні нормативно-правові акти, вводилися і скасовувалися ті чи інші положення, проте проблема так і залишається відкритою. На жаль, в Україні не приділяють достатньої уваги інноваційним винаходам, що призводить до втрати інтелектуального потенціалу держави. Від того, наскільки вагомим є інтелектуальний потенціал суспільства й рівень його культурного розвитку, залежить у кінцевому рахунку й успіх вирішення поставлених перед ним економічних проблем.

У світі існують міжнародні рейтинги, які відображають позиції країн світу за загальними статистичними показниками, а також спеціальними соціальними, економічними та політичними індексами й рейтингами. Існує декілька найбільш відомих міжнародних рейтингів, які відображають економічні позиції України. Наприклад у рейтингу Doing Business-2016 Україна посіла 83 місце серед 189 країн світу, покращивши свій рейтинг порівняно з попереднім роком на 4 позиції, в Глобальному індексі конкурентоспроможності-2015 Україна посіла 79 місце, в Індексі сприйняття корупції-2014 Україна посідає 142 місце, згідно з Індексом людського розвитку наша держава посідає 83 місце. Проте слід визнати – нинішня українська політична еліта поки що не впоралася із викликами часу та не виконала вимог Майдану, які, наприклад, стосувалися подолання корупції. Разом з цим, рейтинги є дуже важливим чинником формування іміджу України у світі, а також важливими індикаторами для наших міжнародних партнерів та стратегічних інвесторів. Тож ми маємо ставитися до них належним чином [1].

Ціль даної статті - приділити увагу питанням співпраці України та ВОІВ, як пріоритетного напрямку міжнародної діяльності нашої держави в сфері інтелектуальної власності. Згідно Глобального інноваційного індексу 2015, який публікується спільно ВОІВ і являє собою оцінку діяльності в галузі інновацій, Україна на загальному рейтингу опустилася на одну позицію в порівнянні з минулим роком і знаходиться на 64 місці серед 141 країн. Якщо подивитися на динаміку України в рейтингах за останні роки, країна тримається більш-менш тих самих позицій. Абсолютно зрозуміло, що без докорінних змін у системі освіти, без нових правил і норм у суспільстві, без реформування держави, без відповідних законів та нових інституцій, нам цей «вічно величезний потенціал» не реалізувати.

Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) – міжнародна міждержавна організація, створена на основі Конвенції, ухваленої у 1967 році державами-членами Паризького союзу з охорони промислової власності, Бернського союзу з охорони творів літератури та мистецтва та інших спеціалізованих союзів. У 1974 році ВОІВ стає спеціалізованою установою ООН. Її Секретаріат – Міжнародне бюро ВОІВ – розташовується у Женеві з 1974 року. (Штаб – квартира)

ВОІВ реалізує політику в питаннях підготовки, укладання, виконання міжнародних угод у сфері інтелектуальної власності. За активної участі країн-членів, ВОІВ здійснює діяльність, спрямовану на формування глобальної політики у сфері інтелектуальної власності, узгодження національних законів і процедур у цій сфері; надання послуг міжнародним заявникам щодо отримання прав на об'єкти промислової власності; обмін інформацією; надання технічної, організаційної та консультативної допомоги державам-членам ВОІВ; сприяння у розв'язанні спорів у сфері інтелектуальної власності між суб'єктами приватного права тощо.

Метою діяльності цієї міжнародної організації є сприяння охороні інтелектуальної власності в усьому світі шляхом забезпечення співробітництва між державами та забезпечення адміністративного управління багатосторонніми договорами, що регулюють правові та адміністративні аспекти інтелектуальної власності.

ВОІВ має три керівні органи – це органи, затверджені в рамках Конвенції ВОІВ, а саме: Генеральна Асамблея, яка розглядає і схвалює звіти генерального директора, комітету з координації бюджетних витрат, заходи з адміністративного забезпечення виконання угод. Конференція, де обговорюються питання інтелектуальної власності, приймаються рекомендації, та Координаційний комітет, який готує проект порядку денного для Генеральної Асамблеї, Конференції, проекти її бюджету і програм [2].

Україна, як держава-засновник ООН, стала членом ВОІВ у 1970р. Восени 1992р. Уряд України заявив про продовження дії на території держави ряду основних міжнародних угод в сфері інтелектуальної власності і з цього часу співробітництво з ВОІВ розвивається і розширюється. Україна входить до всіх керівних органів ВОІВ, а також бере активну участь у діяльності Комітетів ВОІВ.

На сьогодні, Україна є учасницею міжнародних договорів у сфері інтелектуальної власності, адміністративні функції яких виконує ВОІВ.

Для інтенсифікації співпраці з ВОІВ у 2002 р. було укладено Угоду про співробітництво між Кабінетом Міністрів України та Всесвітньою організацією інтелектуальної власності. В подальшому періодично підписувалися програми співробітництва між Державною службою інтелектуальної власності України та ВОІВ. У сучасний період взаємодія України з ВОІВ має велике значення, оскільки метою угод та програм є здійснення Україною та ВОІВ спільних дій, спрямованих на:

1) удосконалення українського національного законодавства в сфері інтелектуальної власності;

2) зміцнення технічної бази експертного органу – Державного підприємства «Український інститут промислової власності»;

3) удосконалення практики правозастосування в Україні з метою виявлення, попередження і припинення правопорушень в сфері інтелектуальної власності;

4) удосконалення системи захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності в Україні;

5) сприяння науковим дослідженням, викладацькій діяльності, навчанню українських фахівців у сфері інтелектуальної власності, організацію дистанційного навчання на курсах Всесвітньої Академії ВОІВ, організацію обміну навчальними матеріалами, науково-методичною документацією, книжками та періодичними виданнями;

6) проведення симпозіумів, конференцій, семінарів та інших навчальних програм тощо [3].

Таким чином, можна стверджувати, що на сьогодні ми неспроможні реалізувати державну економічну політику у сфері внутрішньої та зовнішньої торгівлі об'єктами права ІВ. Україна володіє великим інтелектуальним потенціалом, але недосконалість нормативно-правової бази в галузі ІВ гальмує його нормальний розвиток.

Європейський Союз, інтеграція до якого є ключовим напрямом зовнішньої політики нашої держави, висунув ряд вимог, відповідно до яких Україна зобов'язана надати власному законодавству у сфері ІВ ознак європейського. Нагадаємо, що в рамках Угоди про партнерство і співробітництво України з ЄС, що діє з 1998 року, пріоритетним є розвиток саме внутрішнього ринку, який вимагатиме особливого захисту об'єктів інтелектуальної власності, авторського і суміжних прав його суб'єктів.

Практика застосування національного законодавства доводить, що цивілізований ринок об'єктів ІВ нам ще довго будувати. Зокрема, авторське й суміжні права потребують особливих реформ. Їх неправомірне використання призвело до того, що в Україні, окрім корупції, квітне піратство, тобто нелегальне й несанкціоноване копіювання і розповсюдження об'єктів авторського права. Це відштовхує іноземних інвесторів від вкладання коштів у розвиток інноваційної діяльності в Україні, погіршує імідж нашої держави на міжнародній арені і, знову ж таки, не відповідає вимогам законодавства. Адаптація національного законодавства з питань ІВ до європейського полягає не в тому, щоб ратифікувати міжнародні договори і брати на себе нові зобов'язання. Вона починається з

усвідомлення того факту, що для досягнення успіху нам потрібні реальні механізми виконання цього законодавства.

Для досягнення національної інноваційної успішності ВОІВ було розроблено декілька принципів: 1. Інноваційна політика повинна бути спрямована на максимізацію інновацій у всіх галузях промисловості. 2. Інноваційна політика повинна підтримувати всі види й етапи інновацій. 3. Зберегти ціну капіталу, імпорту товарів, особливо імпортих інформаційних та комунікаційних технологій. 4. Підтримка створення ключових інноваційних вкладів. 5. Розробка національної інноваційної стратегії і продуктивності організації, щоб підтримати це [4].

За цими показниками держави світу, міжнародні фонди та іноземні підприємства орієнтуються, зокрема, у тому, наскільки ефективним буде подальше співробітництво, вирішують, чи слід інвестувати в економіку України.

Система ІВ є частиною української системи управління та господарювання, тому внутрішнє вдосконалення системи ІВ принесе певні результати, але буде недостатнім для отримання очікуваного ефекту для економіки в цілому. Україна повинна побудувати конкурентну модель економіки, в якій суб'єкти господарювання досягають переваг ринковими методами. Саме така модель економіки сприятиме введенню в обіг суб'єктами господарювання об'єктів ІВ для отримання і розвитку конкурентних позицій.

Отже, взаємодія України з ВОІВ є тією рушійною силою, яка сприятиме розвитку економіки України і виходу на світовий ринок поряд з провідними державами, буде гарантією економічної, політичної й соціальної безпеки. Україні необхідно скористатися досвідом високорозвинутих країн і йти шляхом використання потенціалу інтелектуальної власності.

Література:

1. Україна у глобальних рейтингах [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/cdn/graphics/rating>
2. Всесвітня організація інтелектуальної власності. Офіційний сайт [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.wipo.int/portal/ru>
3. Структура ВІПО [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://geneva.mfa.gov.ua/ua/ukraine-io/wipo>.
4. Глобальний інноваційний індекс 2015 [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://geneva.mfa.gov.ua/ua/ukraine-io/wipo>.

Васічкіна Ю. Ю.,
студентка 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОРЕНДИ ДЕРЖАВНОГО МАЙНА

Проблематика даної теми полягає в тому, що не зважаючи на значну кількість нормативно-правових актів з питань оренди державного майна, все ж таки існує коло недостатньо чітко врегульованих питань. Так, в нормативній літературі є випадки, коли законодавці ототожнюють поняття «лізинг» та «оренда», тоді як Господарський кодекс України чітко розмежував ці поняття. А в новому Податковому кодексі України дані визначення окремо не виділяються. Тобто, юридичні колізії виникають уже навіть при визначенні понять.

Суперечливим, також в нормативно-правовій базі є визначення сутності поняття «оренда». Парадоксальним є те, що законодавчі акти вищих рівнів правового регулювання, такі як Цивільний та Господарський кодекси України, взагалі не містять визначення оренди, дане поняття вживається як загальнозрозуміле. У зв'язку з цим, без посилань на кодекси, в інших нормативних документах виникають розбіжності, а як відомо, недостатня

урегульованість будь-яких відносин породжує суперечності, що нерідко призводить до звернень в судові органи для врегулювання таких спорів.

Обраний напрям дослідження є актуальним ще й тому, що на сьогодні у вітчизняній юридичній доктрині проблемні питання практичної діяльності та законодавства щодо договорів оренди нерухомого майна не одержали достатньої наукової оцінки та відповідних рекомендацій щодо їх вирішення. На сьогодні дослідження договорів оренди провадилися головним чином за строго галузевим принципом. Можна виділити дослідження таких науковців, що провадилися останнім часом в Україні, в галузі цивільного права - В. Я. Бондаря «Договір найму житла», М. В. Мороза «Правові питання оренди майна державних підприємств», В. В. Мусієнка «Цивільно-правові аспекти договору оренди державного та комунального майна», тощо. Проте ці роботи обмежувалися рамками дослідження окремих видів нерухомого майна - земельних ділянок, цілісних майнових комплексів державних та комунальних підприємств, соціального житла і були проведені до набрання чинності Цивільним та Господарським кодексами. Все вищезначене диктує необхідність комплексного дослідження договорів оренди нерухомості.

Дослідження нормативного забезпечення орендних відносин вважаємо за доцільне провести у хронологічному порядку їх прийняття, що в свою чергу дозволить проаналізувати процес розвитку орендного законодавства.

Першим нормативним актом, що був покликаний урегулювати відносини з приводу оренди майна є Закон України «Про оренду державного та комунального майна». Із назви зрозуміло, що закон стосується, насамперед, відносин оренди державного та комунального майна. Це зумовлено тим, що у той час переважала державна та комунальна власність, тому оренда зазвичай і передбачала найм даного виду майна.

В даний же час ситуація змінилася, орендні відносини набули широкого розмаху між приватними суб'єктами господарювання, а оренда державного майна, як правило, зумовлена занепадом державних підприємств та відносно невисокими розцінками, які приваблюють орендарів.

Отже, вперше поняття «оренда» українським законодавством було визначено в Законі України «Про оренду державного та комунального майна». Згідно з даним нормативним актом, оренда - це засноване на договорі строкове платне користування майном, необхідним орендареві для здійснення підприємницької та іншої діяльності. Таким чином, було визначено фундаментальні особливості поняття «оренди»: договірний характер, строковість, платність, передача прав користування.

Даний закон покликаний був врегулювати організаційні відносини, пов'язані з передачею в оренду державного майна, майнові відносини між орендодавцями та орендарями щодо господарського використання державного майна, а ще оренди приватного майна, якщо при цьому у ролі орендаря виступає державний інститут. Також передбачено, що оренда майна інших форм власності може регулюватися положеннями цього закону, якщо інше не передбачено законодавством та договором оренди.

Кожен параграф Закону України «Про оренду державного та комунального майна» присвячений відповідним умовам оренди. Тому і не дивно, що зазвичай пункти договору оренди виділяються у відповідності до параграфів даного закону.

Не узгодженими є положення даного закону і Господарського кодексу, в частині визначення орендодавців різних видів державного майна і можливості викупу орендованого майна. Крім того, норми закону через відсутність достатньої конкретизації містять обмеження відносно об'єктів оренди. Це також стосується рівня орендної плати за цілісні майнові комплекси та їх структурні підрозділи.

Слід звернути увагу на деякі положення Податкового кодексу України, а саме на поняття лізингу. Лізингова (орендна) операція - це господарська операція фізичної чи юридичної особи (орендодавця), що передбачає надання основних фондів у користування іншим фізичним чи юридичним особам (орендарям) за плату та на визначений строк.

Незрозумілим і необґрунтованим є те, чому в даному кодексі поняття «оренда» та «лізинг» ототожнюються, не зважаючи на загальновідомі відмінні ознаки, притаманні орендним та лізинговим операціям.

Як це було встановлено й старим податковим законодавством, Податковий кодекс України пропонує можливість здійснювати лізингові (орендні) операції у вигляді оперативного лізингу, фінансового лізингу, зворотного лізингу, оренди житла з викупом, оренди земельних ділянок та оренди будівель, в тому числі житлових приміщень.

Лізинг, виступає як комерційний кредит, тобто кредит у натуральній формі, що дає можливість купувати сучасне устаткування і технології, а також нарощувати збут виготовленої продукції і стає ефективним важелем маркетингу для виробників, дозволяє ширше користатися прискороною амортизацією, тобто зменшує строк окупності інвестицій і ризик, не збільшує орендну плату.

Подальший розвиток економіки багато в чому залежить від становлення різних форм господарювання, у тому числі й орендної, що, у наслідку, дозволить Україні стати однією з ведучих країн Європи.

Лізинг - це підприємницька діяльність, яка спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів і полягає в наданні лізингодавцем у виключне користування на визначений строк лізингоодержувачу майна, що є власністю лізингодавця або набувається ним у власність за дорученням і погодженням з лізингоодержувачем у відповідного продавця майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів.

Лізингова послуга виникає так, «На прохання клієнта банк закуповує нове майно (устаткування, транспортні засоби, сільськогосподарську, обчислювальну техніку тощо) і бере на себе практично всі зобов'язання власника, включаючи відповідальність за збереження майна, внесення строкових платежів, оплату майнових податків. Клієнт, на прохання якого було куплено майно, укладає з банком строковий договір оренди, в якому визначається розмір орендної плати і періодичність її внеску та інші умови.

Податковий кодекс визначає порядок та склад доходів та витрат, пов'язаних з орендними операціями, а також порядок й умови оподаткування суб'єктів орендних відносин.

При передачі майна у фінансову оренду для цілей оподаткування така передача прирівнюється до продажу майна в момент такої передачі. При нарахуванні лізингового платежу орендодавець збільшує доходи, а орендар збільшує витрати на таку частину лізингового платежу, яка дорівнює сумі процентів або комісій, нарахованих на вартість об'єкта фінансового лізингу.

Тому проаналізувавши викладене вважаємо, що не припустимо вживати поняття «оренда» та «лізинг» як синоніми, зважаючи на існування суттєвих відмінностей між орендою і лізингом. Тому відповідні статті Податкового кодексу України мають бути належним чином відкориговані.

Крім того, наведеними законодавчими актами не передбачено жодного обмеження щодо розміру майна, яке може передаватися в оренду самостійно вищими навчальними закладами, а також не передбачено жодних повноважень Фонду державного майна України щодо погодження чи контролю укладення відповідних договорів, що може призвести до безконтрольної передачі в оренду навіть цілісних майнових комплексів цих державних установ.

Ураховуючи, що однією з основних ознак законодавства є його єдність та цілісність, вважаємо, що першочерговим має бути узгодження між собою вищезазначених законів України в напрямку забезпечення єдиного підходу та єдиної політики у сфері регулювання питань оренди державного майна.

Згідно з Законом України «Про управління об'єктами державної власності», державні господарські об'єднання визнані самостійними суб'єктами управління об'єктами державної власності відносно тих підприємств, що увійшли до їх складу.

Проте за цим Законом вони мають дуже обмежені повноваження, що на сьогодні не дає можливості повноцінно виступати суб'єктом управління по відношенню до тих підприємств, установ, організацій, які входять до складу такого об'єднання.

Слід завжди пам'ятати кожному громадянину України, що в законодавстві з питань оренди міститься заборона передавати в оренду майно, що закріплене за органами державної влади. Але і в цьому існують певні прогалини, наприклад існує майно яке закріплене за органами державної влади, але ними не використовується для забезпечення здійснення ними своїх функцій щодо реалізації державної політики. У зв'язку з цим, законодавцем було прийнято рішення дозволити в певній частині органам державної влади передавати закріплене за ними майно в оренду.

Слід звернути увагу, що зазначені зміни передбачають лише право передачі такого майна в оренду та не визначають порядок його реалізації і процедуру передачі такого майна в оренду. Вважаємо, що у цій сфері необхідно на законодавчому рівні визначити відповідний порядок віднесення майна органів влади, що не використовується ними для здійснення своїх функцій, та зазначити строк за яким можлива передача їх майна.

Все наведене вище свідчить, що законодавство у сфері орендних відносин хоч постійно вдосконалюється, але не достатньо приділяються уваги проблемам які розглянуті вище, тому на нашу думку слід звернути увагу на дані проблеми та якомога скоріше їх вирішити, адже для держави та суспільства в цілому це принесе велику користь.

Отже, можна зробити висновок, що на сьогодні в Україні нараховується більше п'ятдесяти нормативно-правових актів, що регламентують питання оренди як державного, комунального майна, так і приватного, вимоги до змісту договорів оренди, методичку визначення орендної плати, методичку оцінки орендованого майна перед укладенням договору оренди і під час приватизації, тощо. Водночас залишається коло проблем з недостатнім забезпеченням правового регулювання, такі як: 1) повернення орендованого майна орендодавцю; 2) порядок та необхідність відображення витрат на поліпшення орендованого майна; 3) закріплення відповідальності за неукладання та неналежне укладання договорів оренди тощо.

Література:

1. Вінник О. М. Господарське право / О. М. Вінник, – К.: Правова єдність, 2011. – 766 с.
2. Ортинський В. Л. Господарське законодавство / В. Л. Ортинський, О. В. Кондратюк, О. В. Ременяк, – К.: Знання, 2009. – 359 с.
3. Беяневич О. А. Господарський договір та способи його укладання / О. А. Беяневич, – К.: Наук. думка, 2002. – 278 с.
4. Быков А. Г. План и хозяйственный договор / А. Г. Быков – М.: – Знание, 1975. – 158 с.
5. Витрянский В. В. Договор аренды и его виды: прокат, фрахтование на время, аренда зданий, сооружений и предприятий, лизинг / В. В. Витрянский, – М.: СТАТУТ, 2001. – 300 с.

Вожол К. В,
студентка 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

СТАНДАРТИЗАЦІЯ ТА СЕРТИФІКАЦІЯ ЯК ЗАСОБИ ДЕРЖАВНОГО ВПЛИВУ НА ГОСПОДАРСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Становлення України як суверенної правової держави та послідовна інтеграція її у світове економічне співтовариство вимагає проведення цілеспрямованої політики створення державних систем стандартизації та сертифікації продукції. Ці системи повинні сприяти утворенню правових основ, форм і методів робіт зі стандартизації і сертифікації, спрямованих на забезпечення безпеки продукції для життя і здоров'я людей, її сумісності та взаємозамінності, охорону навколишнього середовища, безпеки народногосподарських

об'єктів з розрахунком ризику виникнення природних і техногенних катастроф та інших надзвичайних ситуацій, економії трудових, матеріальних і енергетичних ресурсів.

Стандартизація - діяльність, що полягає в установленні положень для загального та неодноразового використання щодо наявних чи потенційних завдань і спрямована на досягнення оптимального ступеня впорядкованості в певній сфері.

Салухіна Н.Г. вважає, що стандартизація є одним із найбільш результативних шляхів удосконалення виробничих і торговельних відносин, зниження витрат, підвищення якості та конкурентоспроможності продукції. Вона встановлює правила, загальні принципи або характеристики різних видів діяльності чи її результатів (продукції, процесів, робіт, послуг), розробляючи і приймаючи доступні всім нормативні документи. [1].

Стандартизація – це встановлення та запровадження стандартів (тобто нормативно-технічних документів, які встановлюють єдині обов'язкові вимоги щодо типів, розмірів, якості, норм й інших особливостей продукції та послуг) з метою упорядкування діяльності в певній галузі економічного використання ресурсів, підтримки техніки безпеки, підвищення якості продукції.

Мета та основні завдання стандартизації взаємозв'язані з рівнем розвитку країни та спрямовані на вирішення питань міжнародного співробітництва, внутрішнього розвитку країни та розвитку системи стандартизації. Головна мета стандартизації полягає в оптимальному впорядкуванні об'єктів стандартизації для прискорення науково-технічного прогресу, підвищення ефективності виробництва, поліпшення якості продукції, удосконалення організації управління національним господарством, розвиток міжнародного економічного, наукового і технічного співробітництва [2].

Метою стандартизації в Україні є забезпечення раціонального використання природних ресурсів, відповідності об'єктів стандартизації їх функціональному призначенню, інформування споживачів про якість продукції, процесів та послуг, підтримка розвитку і міжнародної конкурентоспроможності продукції та торгівлі товарами і послугами [3].

Відповідно до своєї мети стандартизація має різні завдання:

1. визначати продукцію, процеси та послуги для життя, здоров'я та майна людей, тварин, рослин, довкілля;
2. захищати та зберігати майно і продукцію, зокрема під час їх транспортування чи зберігання
3. досягати високої якості продукції, процесів та послуг, відповідної рівню розвитку науки, техніки та потреб людей;
4. реалізувати права споживачів;
5. забезпечувати технічну та інформаційну сумісність і взаємозамінність;
6. упроваджувати новітні технології, оновлювати виробництво та підвищувати його продуктивність;
7. забезпечувати господарські об'єкти, складні технічні системи з урахуванням допустимого ризику виникнення природних і технологічних катастроф та інших надзвичайних ситуацій. [4].

Стандартизація відіграє значну роль у виробництві конкурентоспроможної доброякісної продукції, у захисті навколишнього природного середовища, у ощадливому використанні природних та інших ресурсів як основи сталого розвитку національної економіки. Стандартизація супроводжує продукт протягом життєвого циклу і є нетарифною формою регулювання.

Об'єктами стандартизації є:

1. матеріали, складники, обладнання, системи, їх сумісність;
2. правила, процедури, функції, методи, діяльність чи її результати, включаючи продукцію, персонал, системи управління;
3. вимоги до термінології, позначення, фасування, пакування, маркування, етикетування тощо.

Для запобігання наданню послуг та реалізації продукції, небезпечних для життя, здоров'я та майна громадян і довкілля, сприяння споживачеві в виборі продукції, створення умов для участі суб'єктів господарювання в міжнародному економічному, науково-технічному співробітництві та міжнародній торгівлі здійснюється підтвердження відповідності якості продукції та послуг вимогам стандартів, в тому числі за допомогою сертифікації.

Сертифікація є одним із важливих механізмів управління якістю, який дає можливість оцінити продукцію, надати споживачу підтвердження її безпеки, забезпечити контроль за відповідністю продукції вимогам екологічної чистоти, а також підвищити її конкурентоспроможність.

Сертифікація - це діяльність, яка проводиться для підтвердження за допомогою сертифіката відповідності або знака відповідності, що виріб чи послуга відповідає певним стандартам або технічним умовам. Інакше кажучи, сертифікація - це гарантія, що виріб або товар відповідають певним вимогам і мають необхідний рівень якості. Сертифікація - це один із ефективних методів, який широко застосовується у світовій практиці і дозволяє на основі дослідження продукції в спеціалізованих лабораторіях (центрах) забезпечити захист прав споживачів, давши йому достовірну та об'єктивну інформацію про властивості продукції, її характеристику й відповідність стандартам. Сертифікація стимулює виготовлювача задовольняти вимоги споживача і ринку до якості продукції, а також підвищувати організаційно-технічний рівень виробництва, що, в свою чергу, сприяє створенню умов для випуску конкурентоспроможної продукції і розширенню ринку збуту її за кордоном.

Закон України «Про підтвердження відповідності» від 17 травня 2001 р. визначає правові та організаційні засади підтвердження відповідності. У ст. 1 названого Закону зазначено, що сертифікація - процедура, за допомогою якої визнаний в установленому порядку орган документально засвідчує відповідність продукції, систем якості, систем управління якістю, систем управління довкіллям, персоналу встановленим законодавством вимогам.

Майже аналогічне визначення наводиться і в Настановах КО/ЕС 2 (1991 р.), де вказується, що сертифікація належить до однієї з процедур підтвердження відповідності продукції заданим вимогам і визначається як «процедура, за допомогою якої третя сторона письмово завіряє (сертифікатом відповідності), що продукція, процес чи послуга відповідає заданим вимогам» [5].

В умовах розвитку міжнародної торгівлі успіх окремих підприємств і галузей економіки на зовнішньому та внутрішньому ринках повністю залежить від того, наскільки їх продукція або послуги відповідає стандартам якості. Тому проблема забезпечення й підвищення якості продукції на сьогоднішній день є досить актуальною.

З розвитком науково-технічного прогресу проблема якості не спрощується, а, навпаки, стає складнішою. Тому вирішувати її лише шляхом контролю якості готової продукції практично неможливо. Повинен бути комплексний системний підхід, реалізація якого можлива лише в рамках системи управління якістю. Тому у підвищенні якості продукції особливо важливу роль відіграють її стандартизація й сертифікація.

Основними факторами, які впливають на обов'язковий подальший розвиток національної системи стандартизації та сертифікації в Україні, є вступ до Світової організації торгівлі (СОТ), багатовекторна зовнішня політика, спрямована на інтеграцію в ЄС, співробітництво з країнами СНД, Світовим банком і багатьма країнами світу.

Необхідність упровадження міжнародних стандартів вимагає від виробників не тільки підвищення якості своїх товарів до рівня міжнародних вимог, але й забезпечення перебудови виробництва, його організації, технології, системи управління якістю до рівня розвинутих країн світу.

Важливу роль у теоретичному осмисленні проблем підвищення якості продукції шляхом її стандартизації й сертифікації відіграють праці Т.М.Кисельової, М.М.Андрієнка, В.М.Степанова, С.О.Юшина, М.А. Брусенка, Я.А.Жаліло, С.Я.Полнарьова та ін.

Членство України в СОТ(Світова організація торгівлі) поставило перед вітчизняними підприємствами різних галузей промисловості такі проблеми:

1. недосконалість існуючих стандартів в Україні;
2. недостатність темпів упровадження міжнародних стандартів;
3. невиправдано широкий перелік продукції, яка підлягає обов'язковій сертифікації;
4. велику кількість обов'язкових випробувань і перевірок імпоротної продукції при доступі на ринок;
5. велику тривалість і вартість робіт щодо сертифікації;
6. низьку поінформованість товаровиробників про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності та ін.

З цими проблемами більшою чи меншою мірою зіткнулися всі вітчизняні товаровиробники різних галузей промисловості.

На сьогодні, якість продукції, є одним з невід'ємних елементів становлення господарської діяльності підприємства, виходу на міжнародний і, в тому числі на європейський ринок, що особливо актуально в умовах євроінтеграції України.

Проте, незважаючи на значну роль стандартизації та сертифікації в створенні якісної продукції в цих галузях існують певні проблеми. Так за приблизними оцінками, розробка одного стандарту та його узгодження з чинними нормативно-правовими актами займає від 6 до 9 місяців, що створює певні проблеми для суб'єктів господарювання, які особливо загострюються у разі здійснення ними експортно-імпоротної діяльності. Однією із існуючих проблем є невідповідність вітчизняних стандартів світовим а також неповна захищеність вітчизняного споживача через недосконалу законодавчу базу [6].

Для вирішення даних проблем необхідне вдосконалення процедур із планування, розроблення, гармонізації, прийняття і перегляду нормативних документів із метою створення національної нормативної бази, яка відповідає законодавству України і кращій світовій та, в тому числі, європейській практиці. Уніфікація законодавства у сфері стандартизації та сертифікації продукції сприятиме розвитку зовнішньої торгівлі, припливу іноземних інвестицій, співробітництву у науково-технічній сфері. Хоча варто зазначити, що окрім посилення ролі міжнародних стандартів, Україна має запроваджувати і власні внутрішні стандарти, які призначені ретельно захищати інтереси національного споживача.

Отже, стандартизація і сертифікація є необхідними та вагомими інструментами управління якістю продукції підприємства, які за допомогою свого взаємозв'язку здатні здійснювати вагомий вплив на виробничі процеси підприємства та є необхідною умовою його розвитку виходячи з сучасних вимог, які ставить перед вітчизняними товаровиробниками ринкова економіка.

Література:

1. Салухіна Н. Г. Стандартизація та сертифікація товарів і послуг: [підруч.] / Н. Г. Салухіна, О. М. Язвінська. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 336 с.
2. Мета і завдання, принципи і методи стандартизації [Електронний ресурс] / Режимдоступу: http://buklib.net/component/option,com_jbook/task,view/Itemid,99999999/catid,167/id,6777/.
3. Про стандартизацію: Закон України від 05.06.2014 № 1315-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. - № 31. - ст.1058
4. Тарасова В. В., Малиновський А. С., Рибак М. Ф. Т 19 Метрологія, стандартизація і сертифікація. Підручник / За заг. ред. В. В.Тарасової. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 264 с.
5. Стеченко Д. М. Державне регулювання економіки: Навч. посіб. - 3-тє вид., випр. - К.: Знання, 2006. - 262 с.

6. Нестеренко Є. Є. Правове регулювання стандартизації та сертифікації в Україні в контексті євроінтеграції [Електронний ресурс] / Є. Є. Нестеренко // Управління розвитком. – 2014. – №6. – С. 65-67.

Горицька Т. В.,
студентка ОКР «Магістр»
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ФУНКЦІЙ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ В ГОСПОДАРЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

Розвиток та постійне відновлення нормативно-правової бази національного законодавства прямо впливає на різні сфери державного регулювання, в тому числі і різних видів контролю, зокрема судового контролю в господарському судочинстві. Контроль здійснюють згідно із чинним законодавством, рішеннями органів управління та трудових колективів і він відіграє важливу роль у зміцненні дисципліни та правопорядку. Саме необхідність створення реальних механізмів реалізації форм судового контролю в господарському судочинстві стає актуальною проблемою в сучасному часі.

Стрімка зміна господарського законодавства впливає на стан та розвиток вище вказаних механізмів, спонукає до вирішення поточних проблем функціонування органів, що здійснюють судовий контроль в господарському судочинстві.

Дослідження сучасного стану судового контролю дозволяє відстежити та розкрити основні проблеми, що виникають в процесі їх реалізації. Кандидат юридичних наук, заступник голови господарського суду Харківської області П.В. Хотенець в науковій статті зазначає, що в залежності від якісної специфіки конкретних правових засобів, що застосовуються господарським судом під час здійснення судового контролю в господарському судочинстві, а також в залежності від сфер здійснення такого контролю в межах господарської юрисдикції виділяються такі форми судового контролю:

- Генеральна форма судового контролю
- Судовий контроль за виконанням судових рішень.
- Судовий контроль у сфері діяльності третейських судів.
- Судовий контроль в процедурі банкрутства [1].

Зокрема, генеральна форма судового контролю являє собою постановлення окремої ухвали чи направлення повідомлення відповідно до ст. 90 ГПК України. Зазначена форма судового контролю є традиційною та характеризується тим, що за наявності для цього підстав може здійснюватися в будь-якій справі й в будь-якому виді провадження [2]. Якщо при вирішенні господарського спору господарський суд виявить у діяльності працівників підприємств та організацій порушення законності, що містять ознаки дії, переслідуваної у кримінальному порядку, господарський суд надсилає про цей факт повідомлення органам внутрішніх справ чи прокуратури. Таке викладення диспозиції статті підкреслює саме контрольний характер діяльності суду. В цьому випадку своїми діями суд не тільки акцентує увагу на проблемах чи порушеннях норм, що регулюють господарську діяльність підприємства, а й спонукає до відповідної реакції контролюючих органів. Практично такий вид контролю застосовується не часто, але ж фактично вчені вказують на його ефективність. Це зумовлено тим, що порушення законодавства в сфері господарських правовідносин оцінює суд, тобто одразу законно встановлює порушення норм.

Судовий контроль за виконанням судових рішень є найбільш важливим видом контролю в господарській сфері, бо нормативне закріплення та винесене судові рішення без реального механізму виконання не є результативним. Невиконання судових рішень постає як величезна проблема в сучасній Україні, яка стоїть на заваді реалізації принципу верховенства права. Доступність, високопрофесійність, оперативність та інші чинники якісного судового захисту не дають необхідного ефекту, якщо в країні не виконуються судові рішення.

Великий відсоток скарг проти України надходить до Європейського суду з прав людини саме через невиконання рішень національних судів або виконання їх у нерозумний строк. В цьому аспекті судовий контроль в даній сфері судової діяльності набуває величезного значення. Механізм судового контролю в розглядуваній сфері набуде ще більшого значення у випадку впровадження в Україні недержавної форми виконання рішень [3]. На даний час розроблено декілька проектів закону який регламентуватиме діяльність присяжних (приватних) виконавців. Оскільки, ці особи не будуть мати статусу державного службовця, то на них не буде розповсюджуватися внутрішній дисциплінарний контроль, як на державних виконавців. І хоча законопроект передбачає створення системи контролю в даній сфері з боку Міністерства юстиції, законодавцю необхідно визначити порядок судового оскарження будь-яких рішень, дій чи бездіяльності присяжних виконавців.

Судовий контроль у сфері діяльності третейських судів здійснюється на основі Закону України «Про третейські суди». Перегляд рішень суду, що оскаржуються, в апеляційному та касаційному порядку як такий, є формою процесуального ревізійного контролю їх законності й обґрунтованості. Такий підхід притаманний європейській концепції права. Правова природа третейського розгляду полягає в тому, що дві сторони довіряють вирішення спору і винесення рішення третій особі. Істотна відмінність третейського розгляду справ від інших форм захисту суб'єктивних цивільних прав полягає у «відсутності держави» в механізмі прийняття рішення в соціально значущому спорі. Сутність контрольної функції суду в цьому аспекті судової діяльності полягає в тому, що господарський суд є додатковим ланкою легімітизації рішення третейського суду. Законодавець визначає та підкреслює компетенцію саме держави, в питаннях щодо прийняття рішення про можливість примусового виконання рішення третейського суду. Такий вид контролю дуже сучасно підкреслює європейський підхід до контролю за виконання судових рішень в будь якій сфері, зокрема господарській.

Судовий контроль в процедурі банкрутства здійснюється за допомогою функцій суду, що притаманні тільки в господарському процесі. Одним із головних завдань суду в процедурі банкрутства є забезпечення умов для фінансового оздоровлення суб'єкта господарювання та, за можливості, усунення всіх негативних наслідків, що можуть виникнути після ліквідації підприємства в разі банкрутства. При розгляді справа про банкрутство господарський суд від імені держави здійснює контрольні функції що до учасників процедури банкрутства. В процедурі банкрутства приймає участь величезний масив контролюючих органів: Державний орган з питань банкрутства відповідає за діяльність арбітражних керуючих, веде профілактику фіктивного банкрутства та ін.; Державна податкова служба контролює правильне і своєчасне перерахування платежів та податків до бюджету; Фонд державного майна України відстоює майнові інтереси держави; Антимонопольний комітет України приймає участь у процедурах банкрутства підприємств-монополістів; державні фінансові органи залучаються у випадках банкрутства страхових агенцій та ін.. центральні органи виконавчої влади здійснюють контроль, у випадках банкрутства і санації містоутворюючого або особливо небезпечного підприємства, шляхом участі їх представників в судовому процесі, аналогічні підстави участі в процедурі банкрутства органів місцевого самоврядування.

Господарський суд за своїм статусом є головним та найбільш впливовим суб'єктом в системі органів державного контролю в процедурі банкрутства, бо саме він контролює здійснення

Господарський суд в процедурі банкрутства є органом, який перевіряє законність та економіко-правову обґрунтованість дій сторін та учасників провадження в процедурі банкрутства, тобто здійснює контрольні функції як процесуально-наглядові [4].

Вчені галузі господарського права загострюють увагу до розширення способів контролю в господарському судочинстві. Однак, відсутність реальних механізмів їх застосування та постійна імплементація національного законодавства до норм європейського права гальмує цей процес.

Ще однією із головних проблем контролю в господарському судочинстві виступає невиконання основних принципів здійснення контролю. Головними принципами господарського контролю є:

- плановість - порядок, строки, обсяг контролю плануються;
- раптовість - контроль здійснюється раптово, що підвищує його ефективність;
- системність - при проведенні контролю розглядаються всі сторони його об'єкта;
- регулярність - контроль здійснюється постійно, безперервно, відповідно до ха-рактеру і властивості діяльності;
- законність - контролюючі органи повинні діяти відповідно до норм законів, забезпечуючи охорону інтересів суспільства і громадян;
- об'єктивність - правдиве, повне й об'єктивне проведення контролю і подання його результатів;
- конкретність - перевірка конкретних явищ і подій;
- незалежність - неприпустимість будь-якого силового, матеріального та морального впливу на суб'єкт контролю;
- гласність - результати контролю доводяться до відома підприємства, яке перевірялося, вищих органів управління, а у необхідних випадках - до засобів масової інформації. При цьому потрібно коректно дотримуватися принципів конфіденційності та збереження комерційної таємниці;
- ефективність та дієвість - своєчасне виявлення порушень та оперативне забезпечення їх виправлення та інші [5]. Регулярність та плановість проведення контролю не завжди означає ефективність такого контролю. Поверховість здійснення контролю дуже часто призводить до виникнення нових порушень, запровадження практики неправильної поведінки суб'єктів господарювання.

Резюмуючи вищесказане, можна зробити висновок зазначивши, що контроль – це процес, який забезпечує відповідне функціонування конкретного об'єкту, прийнятий управлінським рішенням і направлений на успішне досягнення поставленої мети. Але головним є механізм реалізації функцій та принципів контролю. Специфічність сфери контролю в господарському судочинстві полягає в сфері його застосування. Завдання полягає в тому, щоб у конкретній ревізійній ситуації вибрати найоптимальніші з них, пам'ятаючи, що при дослідженні навіть простих операцій або первинних документів доводиться застосовувати, як правило, кілька різних прийомів і способів.

Література:

1. Смокович М. Судова влада: місце в суспільстві та судовий контроль / М. Смокович // Вісник Вищої кваліфікаційної комісії суддів України. – 2012. – № 3. – С. 34-40.
2. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06.11.1991 № 1798-ХІІ// Відомості Верховної Ради України. – 1992. - № 6. - Ст.56.
3. Шаповалова О. В., Белоусов Р. О. Правові проблеми судового контролю у спорах із дежавно-приватного партнерства / О. В. Шаповалова, Р. О. Белоусов // Вісник господарського судочинства. – 2013. – № 2. – С. 303-308.
4. Вечирко И. А. Правовое регулирование процессуальных отношений по делам о банкротстве в Украине: дисс. на соиск. научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.04. - К. - 2011.
5. Саниахметова Н. О. Господарське право України / Н. О. Саниахметова. - Х.: «Одисей», 2005, - 608 с.

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ

Необхідність інституту забезпечення позову пояснюється тим, що це є важливим та дієвим засобом унеможливлення уникнення юридичної відповідальності, а також ефективним засобом забезпечення реального виконання судового рішення. Коли відповідачу стає відомо про пред'явлення до нього позову, він може вжити заходів направлених на уникнення відповідальності: скрити грошові кошти, продати нерухомість чи інше майно тощо.

Особливого значення інститут забезпечення позову набуває в господарському процесуальному законодавстві. На сьогоднішній день виникає ряд проблем при реалізації даного інституту, в першу чергу це пояснюється відсутністю належного врегулювання даного питання на законодавчому рівні.

Вітчизняне господарське процесуальне законодавство передбачає низку заходів, що можуть вживатися з метою забезпечення позовних вимог. Зокрема, ст. 67 ГПК України визначає, що позов може бути забезпечено: накладанням арешту на майно або грошові суми, що належать відповідачеві; заборонаю відповідачу вчиняти певні дії; заборонаю іншим особам вчиняти дії, що стосуються предмета спору тощо [1].

Господарське процесуальне законодавство України допускає одночасне застосування кількох заходів до забезпечення позову, за умови, що таке забезпечення не перевищить суми заявлених позовних вимог. У процесі судового розгляду можлива заміна одного заходу забезпечення іншим. Це питання вирішується в тому самому порядку, що й первісне клопотання про застосування заходів до забезпечення позову.

Ухвала про застосування заходів до забезпечення позову може скасовуватися господарським судом, що розглядає справу, наприклад, при встановленні ним невідповідності таких заходів обсягу позовних вимог.

Збитки, завдані забезпеченням позовних вимог, можна розглядати як частину відповідальності відповідача за здійснення певних порушень норм законодавства. Але, на жаль, така ситуація є дуже далекою від реальності. Сучасна судова практика свідчить, що забезпечення основного чи зустрічного позову часто застосовується проти сторони, яка згідно з чинним законодавством жодних протиправних дій не скоювала та є добросовісним суб'єктом господарських відносин, що згодом підтверджується судовим рішенням [2, с. 59].

Власне, в такій ситуації виникають питання оцінки природи збитків, завданих забезпеченням позову та суб'єкта, який буде нести відповідальність за їх заподіяння.

Адже за умови існування хоча б найменшої корупції в органах судової влади, інститут забезпечення позову може перетворитися на механізм недобросовісної боротьби з конкурентами.

Згідно зі ст. 66 ГПК України забезпечення позову допускається на будь-якій стадії провадження у справі, але найдоцільніше вирішувати питання забезпечення позову на стадії попередньої підготовки справи до розгляду.

Отже, питання забезпечення позову розглядається в той момент, коли суду доступна позиція лише однієї сторони – позивача в конкретній справі. Зрозуміло, що на стадії попередньої підготовки суду доволі важко розібратись у правомірності вимог позивача, чи, принаймні, у достовірності доказової бази, на яку посилається позивач на обґрунтування позовних вимог. Як наслідок, тривале забезпечення позову, наприклад, накладання арешту на майно або грошові суми чи заборони вчиняти певні дії може призвести до негативних наслідків у функціонуванні господарюючого суб'єкта: призвести до зриву контрактів, втрати ділової репутації, прямих фінансових збитків.

Таким чином, у зв'язку з прогалинами у вітчизняному законодавстві порушуються права добросовісного господарюючого суб'єкта.

Це відбувається через те, що єдиною умовою застосування заходів до забезпечення позову є достатньо обгрунтоване припущення, що майно (зокрема, грошові суми, цінні папери тощо), яке є у відповідача на момент пред'явлення позову до нього, може зникнути, зменшитись за кількістю або погіршитись за якістю на момент виконання рішення. До того ж законодавець надає суду можливість оперувати оціночною категорією «достатньо обгрунтоване припущення», не зазначаючи критерії такої обгрунтованості.

І, що найголовніше, ГПК України не передбачає жодної відповідальності за збитки, завдані забезпеченням позову відповідачеві, за умови необгрунтованості чи безпідставності позовних вимог.

Наразі дана проблема потребує вирішення, про що свідчить порівняльне право. Зокрема, серед засобів попередження безпідставних збитків відповідача в порівняльному праві можна виділити: диференціацію забезпечень, зустрічне забезпечення та встановлення відповідальності за безпідставне забезпечення.

Під диференціацією забезпечень слід насамперед розуміти англо-американський підхід до поділу забезпечень на тимчасове (тимчасовий обмежувачий наказ), попереднє та судові забезпечення [2, с. 60].

Рішення про тимчасове забезпечення (тимчасовий обмежувачий наказ) приймається за відсутності сторін чи, принаймні, однієї сторони – відповідача. Тимчасовий наказ має досить обмежений арсенал методів забезпечувального впливу на відповідача та тимчасовий характер.

Найбільш значимим для англо-американського права є попереднє забезпечення, яке невідоме українському господарському процесуальному законодавству. Його сутність полягає в окремому судовому розгляді питання про забезпечення позову за участю всіх сторін та з можливістю судових дебатів, висуванням аргументів та контраргументів щодо забезпечення позовних вимог. Розгляд питання про попереднє забезпечення позову відбувається ще до моменту подання позовної заяви та ставить за мету забезпечення реального виконання рішення суду, а також припинення протиправної діяльності відповідача тощо.

Першим кроком українських законодавців у напрямі диференціації забезпечувальних заходів можна вважати ст. 53 Закону «Про авторське право та суміжні права». Ця стаття передбачає можливість застосування для забезпечення позовних вимог тимчасових заходів до пред'явлення позову. Заява про застосування тимчасового заходу розглядається лише за участю заявника у дводенний строк з дня подання. Ухвала про застосування тимчасового заходу підлягає негайному виконанню органом держаної виконавчої служби за участю заявника. До прийняття ухвали про застосування тимчасових заходів суд має право вимагати від заявника обгрунтування того, що його права порушені або невідворотно будуть порушені, а також видати заявнику судову ухвалу щодо внесення застави або еквівалентної гарантії, достатньої для того, щоб запобігти зловживанню тимчасовим заходом. Застава полягає у внесенні на депозит суду заявником чи іншими особами грошей чи передачі інших матеріальних цінностей. Розмір застави (гарантії) визначається судом з урахуванням обставин справи, але не більше розміру заявленої шкоди [3].

При скасуванні тимчасових заходів або якщо при розгляді справи з'ясується відсутність факту порушення чи загрози порушення авторського права і (або) суміжних прав, суд має право на клопотання відповідача прийняти судові рішення щодо надання відповідачу належної компенсації позивачем за будь-яку шкоду, завдану цими заходами.

Запобіжні заходи за своїм змістом нагадують тимчасовий обмежувачий наказ, відомий англо-американській правовій системі та мають обмежений забезпечувальний вплив та тимчасовий характер. Також встановлена відповідальність за безпідставне застосування забезпечувальних заходів.

Безперечним позитивом останніх нововведень є встановлення юридичної відповідальності за безпідставне застосування забезпечувальних заходів. Але, встановлюючи відповідальність за безпідставне застосування запобіжних та тимчасових заходів, законодавець оминув увагою інститут забезпечення позову, передбачений розділом X ГПК України, що позбавляє відповідача в господарському процесі можливості відшкодувати збитки за безпідставне забезпечення позову.

Така ж ситуація склалась щодо інституту зустрічного забезпечення. Невирішеним лишається питання зустрічного забезпечення позову, а також доля зустрічного забезпечення запобіжних заходів після подання позову у десятиденний строк тощо.

Щодо цього можна зауважити, що таке вдосконалення господарського процесуального законодавства ще більше унеможливить застосування інституту забезпечення позову в тих випадках, коли воно буде вкрай необхідним. З цим не можна погодитись. Переважно у господарських судах вимоги про забезпечення позову лишались нерозглянутими.

Отже, дане питання потребує детального вивчення, змін, доповнень та уточнень на законодавчому рівні.

Література:

1. Господарський процесуальний кодекс: Закон України від 06.11.1991 № 1798-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – Ст. 56.
2. Опадчий І. Забезпечення позову в господарському процесі: потреба вдосконалення. / І. Опадчий // Юридичний журнал . – 2013. – № 12. – С. 59-61.
3. Про авторське право та суміжні права: Закон України від 23.12.1993 № 3792-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – Ст. 64.

Диміч Т. М.,
студентка 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

УМОВИ, ПОРЯДОК І НАСЛІДКИ ПОРУШЕННЯ СПРАВИ ПРО БАНКРУТСТВО

В сучасних умовах господарювання практично всі підприємства відчувають проблеми, пов'язані з фінансовою кризою, яка порушила стабільність їхнього функціонування. Наслідками кризи в економіці країни стали інфляція, спад виробництва, платіжна криза, банкрутство та ін. Банкрутство суб'єктів господарювання пов'язано із втратою капіталів, скороченням виробничих потужностей і ліквідацією робочих місць, що породжує економічні та соціальні проблеми в суспільстві.

З початку треба розібратись з самим поняттям «банкрутство». Банкрутство - визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедур санації та мирової угоди і погасити встановлені у порядку, визначеному цим Законом, грошові вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури [1, с. 1]. Згідно Закону Засновники (учасники, акціонери) боржника, власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, центральні органи виконавчої влади, органи Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування в межах своїх повноважень зобов'язані вживати своєчасних заходів для запобігання банкрутству боржника [1, с. 5].

Головною метою чинної нормативно-правової бази, що врегульовує процедури банкрутства, перш за все, є відновлення платоспроможності боржника, а не його ліквідація та розподіл наявного майна між кредиторами. У багатьох розвинених країнах пріоритет належить саме санаційним (реорганізаційним) процедурам, спрямованим на збереження кожного суб'єкта господарювання, відродження його потенціалу. Тільки такий підхід за умов суцільної кризи, яка здебільшого спровокована зовнішніми факторами, визнається єдино можливим та забезпечує відродження економічного потенціалу України.

У практиці господарювання досить часто можна зіткнутися з підприємствами, які фактично є фінансово неспроможними, однак, з певних мотивів приховують цю обставину. В даному випадку можна говорити про наявність прихованого банкрутства. З іншого боку, ряд суб'єктів господарювання, переслідуючи певні цілі, можуть зумисне оголосити себе банкрутами, не будучи такими. При цьому має місце фіктивне банкрутство. Для багатьох державних підприємств характерною є ситуація, коли службові особи зловмисно або за своєї халатності доводять суб'єкт господарювання до фінансової кризи та до банкрутства. Для запобігання вказаних негативних проявів Кримінальним кодексом України встановлено покарання, якщо підприємці чи відповідальні службові особи вдаються до них.

Приховане банкрутство – навмисне приховання факту стійкої фінансової неспроможності через подання недостовірних даних [3, с. 99]. Мотивами та цілями прихованого банкрутства є навмисне приховання факту стійкої фінансової неспроможності через подання недостовірних даних; спроба одержати банківський кредит для покриття заборгованості чи привласнення одержаних коштів з наступною ліквідацією підприємства; прагнення отримати вигідне замовлення на виробництво товарів, робіт, послуг від держави чи інших замовників і т.д [4, с. 78].

Умисне банкрутство – це умисне доведення суб'єкта підприємницької діяльності до стійкої фінансової неплатоспроможності через здійснення з корисливих мотивів власником або посадовою особою підприємства протиправних дій або через невиконання чи неналежне виконання своїх службових обов'язків, що завдало істотної шкоди державним або громадським інтересам чи законним правам власників і кредиторів [4, с. 79].

Провадження у справах про банкрутство можна поділити на кілька стадій:

- порушення провадження у справі;
- підготовче засідання господарського суду;
- виявлення кредиторів та інвесторів;
- попереднє засідання господарського суду;
- проведення зборів кредиторів і утворення комітету кредиторів;
- винесення ухвали про санацію;
- визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури;
- припинення провадження у справі про банкрутство [2].

Наслідки признання підприємства банкрутом:

1.Зупиняється підприємницька діяльність боржника.
2.До ліквідаційної комісії переходять права розпорядження майном банкрута та його майнові права і обов'язки.

3.Вважаються такими, що наступили, всі борги банкрута.

4.Зупиняється нарахування пені і процентів на всі види заборгованості.

5.Може бути признано недійсними угоди по продажу майна за три місяці до моменту подачі заяви про признання банкрутом і до року, до порушення справи про продаж майна або прийняття боргових зобов'язань, які привели підприємства до кризисного стану.

Кошти, виручені ліквідаційною комісією від продажу майна банкрута, спрямовуються на задоволення претензій кредиторів.

Черговість розрахунку з різним групами кредиторів.

1.Покриваються витрати, пов'язані з провадженням справи про банкрутство в арбітражному суді та з роботою ліквідаційної комісії, а також задовольняються вимоги кредиторів, забезпечені заставою.

2.Виконуються зобов'язання перед працівниками підприємства-банкрута (за винятком внесків членів трудового колективу до статутного фонду підприємства або виплат на акції трудового колективу).

3.Задовольняються вимоги щодо державних і місцевих податків та неподаткових платежів до бюджету, вимоги органів державного страхування та соціального забезпечення

4.Задовольняються вимоги кредиторів, не забезпечені заставою.

5. Задовольняються вимоги членів трудового колективу щодо повернення їхніх внесків до статутного фонду підприємства.

Відповідно до Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого Указом Президента України від 6 квітня 2011 р., Мін'юст України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади з формування та забезпечення реалізації політики з питань банкрутства. Міністерство юстиції, зокрема:

- сприяє створенню організаційних, економічних та інших умов, необхідних для здійснення процедур відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом;
- пропонує господарському суду кандидатури арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів) для державних підприємств або підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 25 відсотків, щодо яких порушена справа про банкрутство, та в інших передбачених законом випадках;
- організовує підготовку арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів);
- забезпечує здійснення процедури банкрутства щодо відсутнього боржника;
- веде єдину базу даних про підприємства, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство, встановлює та затверджує форму подання арбітражним керуючим інформації, необхідної для ведення зазначеної бази даних;
- організовує проведення експертизи фінансового стану державних підприємств і підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 25 відсотків, під час підготовки справи про банкрутство до розгляду або її розгляду господарським судом у разі призначення судом експертизи та надання відповідного доручення;
- готує на запити суду, прокуратури або іншого уповноваженого органу висновки про наявність ознак приховуваного, фіктивного банкрутства або доведення до банкрутства щодо державних підприємств чи підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 25 відсотків;
- готує та подає в установленому порядку на затвердження Кабінету Міністрів України типові документи щодо здійснення процедур банкрутства.

Законодавством передбачено два види позасудових процедур, які можуть провадитися з метою запобігання банкрутству: фінансова допомога і відновлення платоспроможності боржника (досудова санація).

Фінансова допомога боржнику в розмірі, достатньому для погашення зобов'язань боржника перед кредиторами, у тому числі зобов'язань щодо сплати податків і зборів, може бути надана власником майна державного (комунального) або приватного підприємства, засновниками (учасниками) боржника - юридичної особи, кредиторами боржника, іншими особами. Як встановлено ч. 3 ст. 211 ГК, подання фінансової допомоги боржнику передбачає його обов'язок взяти на себе відповідні зобов'язання перед особами, які подали допомогу, в порядку, встановленому законом.

Досудова санація - це система заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, які може здійснювати власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, інвестор з метою запобігання банкрутству боржника шляхом реорганізаційних, організаційно-господарських, управлінських, інвестиційних, технічних, фінансово - економічних, правових заходів відповідно до законодавства до початку порушення провадження у справі про банкрутство. Досудова санація державних підприємств провалиться за рахунок коштів державних підприємств та інших джерел фінансування.

Література:

1. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України від 14 травня 1992 року // Відомості Верховної Ради України. – 2015. - №31.
2. Господарський процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>

3. Коробов Я. М. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств / Я. М. Коробов. – Київ: Знання, 2000
4. Економічний аналіз діяльності промислових підприємств / Під редакцією Шкарабана С. І., Тернопіль, 1999.

Єрмоленко Р. С.,
студент 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

МАЙНОВО-ГОСПОДАРСЬКІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ГОСПОДАРСЬКІ ПРАВОВІДНОСИНИ

Господарські правовідносини - це врегульовані нормами права суспільні відносини, котрі виникають у сфері господарювання щодо організації та безпосереднього здійснення господарської діяльності, характеризуються особливим суб'єктним складом, поєднанням організаційних і майнових елементів, значним ступенем регулювання як з боку держави, так і суб'єктів цих відносин [2, с. 147].

Актуальність теми обумовлена недосконалістю норм чинного законодавства в функціонуванні сучасних господарських правовідносин, також спостерігається наявність прогалин у правовому регулюванні.

Господарські правовідносини мають такі характерні риси:

- найбільш повно відображають структуру суспільного виробництва;
- спрямовані на задоволення як приватних, так і суспільних інтересів;
- ґрунтуються на господарсько-правових нормах;
- мають складний, багатоплановий і тривалий характер;
- мають специфічний суб'єктний склад, специфічні об'єкти (засоби реалізації господарського інтересу), специфічний зміст (немає різкого протиставлення прав та обов'язків, суб'єкти господарювання окрім взаємних прав та обов'язків, мають обов'язки перед державою (суспільством) у цілому) [3, с. 107].

Господарські відносини як предмет регулювання складаються лише з двох елементів - організаційного (організація виробництва, обігу) і майнового. Сукупність господарських відносин у такому вузькому розумінні є предметом господарського права [3, с. 108].

За характером правовідносин (п. 4 ст. 3 ГК України):

- господарсько-виробничі відносини – майнові та інші відносини, що виникають між суб'єктами господарювання при безпосередньому здійсненні господарської діяльності. Зазвичай набувають форми господарських зобов'язань. Зміст господарських зобов'язань визначається метою її учасників та актами, на основі яких вони укладаються;
- організаційно-господарські відносини – відносини, що складаються між суб'єктами господарювання та суб'єктами організаційно-господарських повноважень у процесі управління господарською діяльністю. Підставами їх виникнення є акти державних органів, договори між центральними органами державної влади, органами місцевого самоврядування та підприємствами, договори про утворення об'єднань, статутні документи складних виробничо-господарських структур;
- внутрішньогосподарські відносини – відносини, що складаються між структурними підрозділами суб'єкта господарювання (цехами, виробництвами тощо), і відносини суб'єкта господарювання з його структурними підрозділами. Права та обов'язки учасників внутрішньогосподарських відносин визначаються локальними нормативними актами суб'єктів господарювання [3, с. 110].

Своєю чергою, господарські відносини, урегульовані нормами господарського права, є господарсько-правовими відносинами. До кола господарських відносин уходять як відносини між рівними суб'єктами, що діють на підставі власного вільного волевиявлення, так і відносини, яким властива публічна (владна) ознака. Розрізняють такі види господарських

відносин: господарсько-виробничі, організаційно-господарські та внутрішньогосподарські відносини [4, с. 235].

Господарсько-виробничими є майнові та інші відносини, що виникають між суб'єктами господарювання під час безпосереднього здійснення господарської діяльності [4, с. 235].

Під організаційно-господарськими відносинами розуміють відносини, що складаються між суб'єктами господарювання та суб'єктами організаційно-господарських повноважень у процесі управління господарською діяльністю [4, с. 235].

Внутрішньогосподарськими є відносини, що встановлюються між структурними підрозділами суб'єкта господарювання, та відносини суб'єкта господарювання з його структурними підрозділами [4, с. 235].

Можна зробити висновок, що господарські відносини в основному утворюються:

– як майново-господарські правовідносини:

1) між суб'єктами господарювання;

2) між суб'єктами господарювання й іншими учасниками господарських відносин;

3) між суб'єктами господарювання й органами державної влади і місцевого самоврядування, що наділені господарською компетенцією;

– як організаційно-господарські правовідносини:

4) між суб'єктом господарювання та власником, який є засновником даного суб'єкта, або органом державної влади, органом місцевого самоврядування, наділеним господарською компетенцією щодо цього суб'єкта;

5) між суб'єктами господарювання, які разом організують об'єднання підприємств чи господарське товариство, та органами управління цих об'єднань чи товариств;

6) між суб'єктами господарювання в разі, якщо один з них є щодо іншого дочірнім підприємством;

– як внутрішньогосподарські правовідносини:

7) між суб'єктом господарювання і його структурними підрозділами;

8) між структурними підрозділами суб'єкта господарювання.

Господарські правовідносини займають важливе місце в усіх відносинах в державі, вони характеризуються великим спектром своєї дії, та різноманітністю суб'єктів, відіграють важливу роль в становленні економіки країни та являють собою спосіб здійснення управління [5, с. 297].

Господарські правовідносини містять у собі ряд ознак, серед них - обмежене коло суб'єктів, поєднання в них організаційних і майнових елементів, матеріальний зміст господарських правовідносин [5, с. 297].

Зміст господарських правовідносин включає в себе права та обов'язки суб'єктів господарських відносин, які знаходять своє вираження у синній нормативно-правовій базі, в якій також закріплені дії, щодо реалізації цих прав та виконання обов'язків [5, с. 297].

Господарські правовідносини можуть класифікуватися по різноманітними критеріями, а не тільки як майново-господарські та організаційно-господарські, але ці критерії повинні мати беззаперечне практичне значення, які закріплені у законодавстві.

Література:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – Ст. 144.
2. Господарське право: Підручник / О. П. Подцерковний, О. О. Квасніцька, А. В. Смітюх та ін.; За ред. О. П. Подцерковного. – Х.: Одіссей, 2010. – 640 с.
3. Саніахметова Н. О. Господарське право України / Н. О. Саніахметова. – Х.: «Одіссей», 2004. – 342 с.
4. Хозяйственный кодекс Украины: Научно-практический комментарий / Под общ. ред. А. Г. Бобковой. – Харьков: Издатель ФЛП Вапнярчук. Н. Н., 2008. – 503 с.
5. Щербина В. С. Господарське право: Підручник. - 3-вид., перероб. і доп. - К.: Юрінком Інтер, 2005. - 653с.

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Підтримка підприємців з боку держави є одним із складових напрямків розвитку економіки, як у самій країні, так і за її межами. Це дає можливість приваблювати іноземні капітали та інвестувати кошти в економіку держави. Дозволяє відкривати нові робочі міста, та задовольнити потреби населення в різноманітних товарах та послугах.

З початку треба розібратись з самим поняттям «підприємництво». Підприємство - це безпосередня самостійна, систематична, на власний ризик діяльність по виробництву продукції, виконанню робіт, наданню послуг з метою отримання прибутку, яка здійснюється фізичними та юридичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності у порядку, встановленому законодавством [1]. В Україні можуть діяти підприємства таких видів: приватне підприємство, засноване на власності фізичної особи; колективне підприємство, засноване на власності трудового колективу підприємства; господарське товариство; підприємство, яке засноване на власності об'єднання громадян; комунальне підприємство, засноване на власності відповідної територіальної громади; державне підприємство, засноване на державній власності, в тому числі казенне підприємство [2]. Суб'єктами підприємницької діяльності є фізичні та юридичні особи. Суб'єктами підприємницької діяльності (підприємцями) можуть бути: громадяни України, інших держав, особи без громадянства, не обмежені законом у правоздатності або дієздатності [1].

Суб'єкти господарювання залежно від кількості працюючих та доходів від будь-якої діяльності за рік можуть належати до суб'єктів малого підприємництва, у тому числі до суб'єктів мікропідприємництва, середнього або великого підприємництва [2].

Підприємство вважається створеним і набуває прав юридичної особи з дня його державної реєстрації, яке проводиться у органах державної реєстрації за місцем знаходження, або за місцем проживання даного суб'єкта. Державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності проводиться за наявності всіх необхідних документів за заявочним принципом протягом не більше п'яти робочих днів. Органи державної реєстрації зобов'язані протягом цього терміну внести дані з реєстраційної картки до Реєстру суб'єктів підприємницької діяльності та видати свідоцтво про державну реєстрацію встановленого зразка з проставленим ідентифікаційним кодом (для юридичних осіб), який надається органам державної реєстрації органами державної статистики, або ідентифікаційним номером фізичної особи - платника податків та інших обов'язкових платежів [1]. Що стосовно системи оподаткування, в Україні існують 2 системи оподаткування: загальна та спрощена.

Загальна система оподаткування передбачає, що фізичні особи підприємці будуть сплачувати податок з доходів фізичних осіб, а юридичні особи податок на прибуток з доходу підприємства.

Спрощена система податків. Не платять деякі види податкових зборів, наприклад прибутковий податок, податок на прибуток, земельний податок і т. д. Спрощену систему обрати можуть не всі суб'єкти господарювання, а лише ті, які відповідають встановленим законодавством критеріями щодо видів діяльності, кількості найманих працівників і обсягу виручки [3, с. 168]. Всього груп єдиного податку нараховується 4, раніше було 6.

Перша група - фізичні особи - підприємці, які не використовують працю найманих осіб, здійснюють виключно роздрібний продаж товарів з торговельних місць на ринках та/або провадять господарську діяльність з надання побутових послуг населенню і обсяг доходу яких протягом календарного року не перевищує 300 тис. гривень;

Друга група - фізичні особи - підприємці, які здійснюють господарську діяльність з надання послуг, у тому числі побутових, платникам єдиного податку та/або населенню, виробництво та/або продаж товарів, діяльність у сфері ресторанного господарства, за умови, що протягом календарного року відповідають сукупності таких критеріїв: не використовують працю найманих осіб або кількість осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах, одночасно не перевищує 10 осіб; обсяг доходу не перевищує 1,5 млн. гривень.

Третя група - фізичні особи - підприємці, які не використовують працю найманих осіб або кількість осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах, не обмежена та юридичні особи - суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми, у яких протягом календарного року обсяг доходу не перевищує 5 млн. гривень;

Четверта група - сільськогосподарські товаровиробники, у яких частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 відсотків [4].

З метою сприяння розвитку ринкових відносин в Україні, Кабінет Міністрів України постановляє: «Затвердити Програму державної підтримки підприємництва в Україні та Комплексний план реалізації Програми». Частиною 1 статті 15 Закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» визначено, що державна підтримка суб'єктів малого і середнього підприємництва включає фінансову, інформаційну, консультативну підтримку, у тому числі підтримку у сфері інновацій, науки, промислового виробництва, підтримку суб'єктів малого і середнього підприємництва, що проводять експортну діяльність, підтримку у сфері підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації управлінських кадрів та кадрів ведення бізнесу [5].

Фінансова державна підтримка суб'єктів малого підприємництва на державному рівні реалізується в рамках бюджетної програми «Мікрокредитування суб'єктів малого підприємництва», обсяг фінансування якої щорічно затверджується Законом України про «Державний бюджет України» на відповідний рік. Розпорядником цих коштів є Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва. Контроль за цільовим використанням цих коштів здійснюється Рахунковою палатою та органами державної контрольно-ревізійної служби. Надання мікрокредитів за зазначеною програмою здійснюється у порядку, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 27.07.2011 № 794 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для мікрокредитування суб'єктів малого підприємництва», через Український фонд підтримки підприємництва шляхом проведення конкурсу бізнес-планів суб'єктів малого підприємництва.

З метою створення сприятливих організаційних та економічних умов для розвитку підприємництва органи влади на умовах і в порядку, передбачених законом: надають підприємцям земельні ділянки, передають державне майно, необхідне для здійснення підприємницької діяльності [2].

Проте головною перешкодою у розвитку підприємств є недостатність або відсутність первинного капіталу для здійснення підприємницької діяльності, оскільки низка економічних прорахунків держави (починаючи з краху банківської системи СРСР 1990-х років) не сприяла зростанню рівня життя та доходів населення України. У більшості випадків особи, які мають намір здійснити підприємницьку діяльність, зіткнувшись з проблемою відсутності певної суми коштів, без якої неможливо розпочати вищевказану діяльність, відступають від власного наміру, оскільки отримання банківських кредитів на здійснення підприємницької діяльності є переважно не вигідним, а іноді взагалі неможливим (банки надають кредити переважно великим підприємствам, а малим або відмовляють чи встановлюють високі відсотки, що заздалегідь робить його діяльність не вигідною, або від початку вимагає від підприємця встановлювати високі ціни на товари (послуги), що робить їх не конкурентоспроможними).

Отже, на сьогодні головним завданням держави є створення умов для можливості розпочати підприємницьку діяльність та забезпечення ефективного функціонування

існуючих суб'єктів підприємництва, вирішенню якого допомагає застосування такого засобу фінансово-правового регулювання господарської діяльності, як державна фінансова підтримка суб'єктів підприємництва.

Література:

1. Про підприємства в Україні: Закон України від 7 лютого 1991 року // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – №21. – Ст.1., Ст 3. Ст 8
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2015. № 43. – Ст. 63., Ст. 55. Ст. 48
3. Бечко П. К. Основи оподаткування / П. К Бечко, О. А Захарчук. – Київ: Центр учбової літератури, 2009. – 168 с.
4. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року // Відомості Верховної Ради України. – 2015. - № 46. – Ст. 291.
5. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні: Закон України від 22 березня 2012 року // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 3. – Ст. 15.

Загородня Н. В.,
старший викладач кафедри
господарського, цивільного та трудового права
Маріупольського державного університету

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА РЕФОРМУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

Однією з основних тенденцій розвитку сучасного права є його глобалізація, яка пов'язана, зокрема, з посиленням зовнішнього впливу на розвиток національних правових систем. Нині в англо-саксонських країнах наявна тенденція до підвищення значення закону і підзаконних актів; у державах континентальної Європи також збільшується роль судової практики.

Інтенсифікація і глобалізація взаємодії правових систем як по горизонталі (правові системи різних держав і груп держав), так і по вертикалі (внутрішнє право держав - міжнародне право - внутрішнє право держав) стали вже загальною тенденцією світового політико-правового розвитку [1, с. 75].

Останнім часом законодавець активно зайнявся реформуванням процесуальної сфери. Прийнято новий Цивільний процесуальний кодекс України (2004 р.), Кодекс адміністративного судочинства України (2005 р.), Кримінальний процесуальний кодекс України (2012 р.), Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», Закон України «Про судоустрій і статус суддів». У зв'язку з цим у найближчій перспективі актуальним є питання прийняття в новій редакції Господарського процесуального кодексу України, який був прийнятий першим серед процесуальних кодексів у нашій державі.

Реформа 2010 р. та аналіз зазначених вище кодексів вказує на орієнтування уваги законодавця на глобальні світові тенденції, які не завжди підтверджуються актуальністю та відповідністю на ґрунті українського сьогодення. Саме тому проблема співвідношення реформи та глобалізації є актуальною на сучасному етапі розвитку господарського процесуального права.

Глобалізація - це процес перетворення регіональних соціально-економічних систем, які досягли високого ступеня взаємозалежності, в єдину світову систему, перетворення цілого ряду відокремлених світогосподарств в єдину світову економіку.

З одного боку, зростає взаємозалежність економік різних країн світу. З іншого, законодавство кожної країни відображає особливості історичного, духовного, інтелектуального розвитку певного народу, нації, і в цьому аспекті глобалізація є антиподом індивідуалізації держави та особливостей розвитку держави та її економіки.

Одні автори вважають, що глобалізація пронизує всі сфери життєдіяльності та не можна нехтувати цим явищем в ході розвитку окремої країни [2-5], інші вказують, що глобалізація - просто модне слово, яке не має власного змісту [6].

При глобалізації вважається, що держави з розвинутою ринковою економікою апіорі мають найбільш вірні та обґрунтовані внутрішньодержавні системи; політичну, соціальну, адміністративну, управлінську, судову, тощо. Однак вони не враховують ментальність, історичний розвиток та інші особливості окремих держав та народів. Тому невірним представляється повне копіювання систем та принципів діяльності різноманітних інститутів інших розвинених країн, навіть перевірених часом у цих державах. Сліпе повторювання може спричинити негативні наслідки та навіть визвати колапс у суспільстві.

Майже єдиною позитивною рисою глобалізації слід визнати інформаційну складову. Більшість авторів зауважують, що без обміну досвідом, без інтернет-ресурсів глобалізація не мала можливостей для розвитку. І це слід визнати вірним. Безперечно, знання про структуру та ознаки окремих інститутів інших країн суттєво допомагають при розробці напрямків реформування власних систем та інститутів з урахуванням власних доробок та особливостей розвитку певної країни.

Слід погодитися з В.Г. Федотовою, що ідея прориву в глобальну економіку поєднується із завданнями власного розвитку в умовах, коли немає загальновизнаної моделі [6, с. 57]. При цьому не перестає бути актуальним питання про конкурентну здатність національної економіки.

Тому при реформуванні судової системи взагалі та господарського процесу та судочинства зокрема представляється доцільним встановити такі засади реформування:

- 1) аналіз сучасного стану справ у сфері, що потребує реформування, та виявлення проблем, що потребують вирішення;
- 2) формування проміжкових та кінцевих цілей та завдань реформи;
- 3) врахування цілі захисту внутрішніх інтересів держави;
- 4) аналіз позитивного та негативного досвіду зарубіжних країн із порушеного питання;
- 5) врахування при реформуванні історичного розвитку, ментальності та інших особливостей України;
- 6) виведення етапів реформи (оскільки поступове реформування є більш сприйнятним суб'єктами реформи та простішим для впровадження) та їх систематизація.

Реалізація вказаних засад при реформуванні будь-якої сфери життєдіяльності, в тому числі судочинства, призведе до значного підвищення якості та ефективності проведених реформ, покращення рівня захисту фізичних та юридичних осіб у реформованій сфері, вдосконалення відносин у цій сфері. Саме тому подальше дослідження порушеної проблеми представляється своєчасним та перспективним.

Література:

1. Ротару А. В. Механізм зближення національних правових систем / А. В. Ротару // Часопис Київського університету права. -2011. -№ 2. - С. 74-76.
2. Гринин Л. Е. Глобализация и национальный суверенитет / Л. Е. Гринин // История и современность. - 2005. - № 1. - С. 6-31.
3. Новикова И. В. Глобализация, государство и рынок: ретроспектива и перспектива взаимодействия; Монография/И.В. Новикова. -Мн.: Акад. упр. При Президенте Респ. Беларусь, 2009. -218 с.
4. Молибога Р. М. До питання про механізм зближення національних правових систем у сучасному правовому розвитку / Р. М. Молибога // Часопис Київського університету права. - 2009. - № 4. - С. 49-54.
5. Балаклицький І. І. Загальнотеоретичні аспекти еволюції права в умовах глобалізації / І. І. Балаклицький // Часопис Київського університету права. - 2011. - № 3. - С. 39-42.
6. Федотова В. Г. Меняющийся мир и глобализация / В. Г. Федотова // Знание. Понимание. Умение. - 2004. - № 1. - С. 47-59.

Іванюта Н. В.,
к.ю.н., доцент кафедри господарського,
цивільного та трудового права
Маріупольського державного університету

СУДОВА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ – СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИМОГА ЕКОНОМІКИ

Судова система більшості держав Європейського Союзу (Франція, Німеччина, Італія, Австрія, Бельгія, Польща тощо) побудована за принципом спеціалізації, який обумовлює існування розвиненої системи спеціалізованих судів. При цьому сама така побудова розцінюється як невід'ємна складова гарантії якості та ефективності здійснення правосуддя. Крім того, така тенденція спостерігається і сьогодні. Наприклад, у Німеччині висловлюються пропозиції щодо розширення системи спеціалізованих судів шляхом виокремлення кіберсудів для прийняття рішень з видалення даних з пошуковиків. У багатьох країнах світу поставлене питання про створення спеціалізованих патентних судів.

Ідея поширення судової спеціалізації ґрунтується, в першу чергу, на усвідомленні європейською спільнотою фактичної потреби в досягненні високого рівня якості та ефективності правосуддя. Характерними рисами судочинства стає поєднання декількох систем загальних і спеціалізованих судів. Поряд з системою загальних судів на чолі з верховним, виділяються системи таких спеціалізованих судів, як адміністративні, комерційні, трудові, страхові, соціальні і т.д.

Як вбачається, в основному, спеціалізація судів традиційно здійснюється за предметною ознакою: залежно від характеру правового спору. Але з іншого боку, такий процес є складним та тривалим, що зумовлюється додатковим правовим та організаційним навантаженням.

Звісно, не останню роль в активізації таких процесів відіграють фактори, які впливають на якість правосуддя. Основними з них є рівень правового, фінансового, організаційного, інформаційного забезпечення судової системи, кваліфікаційності та професійності суддівського апарату, навантаження суддів.

В Україні в результаті ускладнення економічних зв'язків, спостерігається ускладнення та виникнення нових різновекторних за змістом відносин, які потребують належного врегулювання як матеріальними, так і процесуальними галузями права. Відособленою ланкою суспільного життя у цьому контексті постає господарська діяльність, як багатоетапна, поліфункціональна, професійна діяльність суб'єктів господарювання.

Україна в питаннях розвитку правової регламентації відповідних господарських відносин досягла значних результатів. Зокрема, здійсненна кодифікація господарського законодавства у Господарському кодексі України 2003 року, який став приклад сприйняття європейських традицій роздільної кодифікації цивільного та господарського (торгового, комерційного) законодавства. Крім того, в Україні закріплено дієву правову основу вирішення господарських «конфліктів» (зокрема, йдеться про Господарський процесуальний кодекс України), виокремивши господарське судочинство, створивши, як результат реалізації принципу спеціалізації, мережу господарських судів України. Це надбання дозволило продемонструвати найкращу якість правосуддя серед інших судових органів, про що свідчать численні показники роботи господарських судів та відома оперативність вирішення спорів у цих органах.

Вирішальний вплив в оцінці затребуваності господарських судів має відповідний «попит» суспільства на існування професійно орієнтованих судових органів. Зокрема, саме підприємства, установи, організації, інші юридичні особи (у тому числі іноземні), громадяни - підприємці зацікавлені в забезпеченні їх функціонування оперативними інструментами вирішення спорів, якими загальні суди не можуть забезпечити у силу широти бази конфліктів, відсутності спеціальних економіко-правових знань, традицій оперативного вирішення спорів.

Обсяг справ та матеріалів, які надходять до господарських судів в результаті реалізації зазначеними суб'єктами права на судовий захист є суттєвим з врахуванням їх змістовної специфіки. Так, відповідно з огляду даних про стан здійснення правосуддя 2013 році тільки в місцевих господарських судах перебувало на розгляді 113,8 тис. господарських справ. Кількість справ і матеріалів, що знаходились на розгляді в місцевих та апеляційних господарських судах в 1 півріччі 2014 р. дорівнюється 101087 та 83843 справ відповідно.

В умовах різноманітності відносин, еволюційності самої суспільної системи об'єктивно обумовлюється динамічність та неоднорідність правової регламентації. При цьому ігнорування: а) суттєвих відмінностей між правовими відносинами, юридичними справами; б) різноманітності правової основи; в) неможливості абсолютного володіння знаннями у всіх галузях права призводить чи може призвести, в першу чергу, до «конфлікту» правозастосування та правотворчості, а потім і до загального ослаблення ефективності судового захисту. Саме для унеможливлення настання відповідних негативних наслідків з боку держави у формі відповідного протекціонізму (п. 12 перехідних положень Конституції України, Концепції судово-правової реформи, Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про арбітражний суд») була започаткована така організація судової системи на принципі спеціалізації судів, яка враховує відмінність та особливість судових справ.

Тому в процесі реформування всієї судової системи неабиякий акцент повинен робитися саме на забезпечення належної компетентності при розгляді різних категорій спорів задля досягнення максимального захисту прав та інтересів зацікавлених суб'єктів. Сама компетентність розкривається через володіння суб'єктом спеціальними теоретичними та практичними знаннями, вміннями і навичками, які дозволяють повно, точно, ефективно реалізовувати компетенцію, якісно і кваліфіковано здійснювати професійну діяльність. Дійсно, вирішення складних правових спорів в поєднанні з високою якістю є проблемним, але важливим завданням для посилення ефективності судової системи.

Каламітра А. М.,
студентка ОКР «Магістр»
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ПРОБЛЕМА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПІВ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Обрана тема є актуальною тим, що на сучасному етапі у господарському процесуальному праві існує проблема реалізації його принципів. Це пов'язано з недосконалістю самого господарського судочинства, а також з недотриманням цих принципів суб'єктами господарського процесуального права.

Зазначені проблеми державного реалізації принципів господарського процесуального права цієї сфери досліджувалися багатьма вченими цієї галузі права, серед яких не лише українські, а й зарубіжні вчені.

Принципи господарського процесуального права регулюються

- Конституцією України;
- Господарським процесуальним кодексом України;
- Законом України «Про доступ до судових рішень»;
- Законом України «Про доступ до публічної інформації»;
- Законом України «Про судоустрій та статус суддів»;
- Законом України «Про інформацію»;
- Законом України «Про засади державної мовної політики»

Принципи господарського процесуального права – це основні засади, що визначають характер організації господарського суду, його діяльності щодо здійснення правосуддя у господарських відносинах [1].

Конституція України встановлює наступні принципи судочинства: законність; рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом; забезпечення доказування винуватості; змагальність сторін і свобода у поданні ними доказів та у доказуванні перед судом їх переконливості; підтримка державного звинувачення у суді прокурором; забезпечення звинуваченому права на захист; гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами; забезпечення апеляційного та касаційного оскарження рішення суду, крім випадків, встановлених законом; та обов'язковість рішень суду.

Конституція України є основним законом держави і всі закони та інші нормативно-правові акти приймаються на базі норм, встановлених нею. Таким чином, основні принципи судочинства, які містяться у нормах Конституції України поширюються і на господарське судочинство.

Взагалі у літературі усі принципи господарського процесуального права поділяють на дві групи: організаційні та функціональні.

Організаційні принципи визначають устрій господарських судів, а функціональний, у свою чергу, - процесуальну діяльність суду та учасників процесу. Обидві групи принципів тісно взаємопов'язані між собою.

До організаційних принципів належать:

Принцип призначення суддів господарських судів вищими органами державної влади. Перше призначення на посаду професіонального судді строком на п'ять років здійснюється Президентом України. Усі інші судді обираються Верховною Радою України безстроково у визначеному законом порядку [2].

Принцип самостійності суддів, їх незалежності і підпорядкування лише закону. Тобто суд при здійсненні судочинства є незалежним від будь-яких органів державної влади та у своїх діях керується виключно нормативно-правовими актами України.

Принцип одноособового та колегіального розгляду справ. Це означає, що справи у місцевих господарських судах розглядаються суддею одноособово. Будь-яка справа, що відноситься до підсудності господарського суду, залежно від категорії та складності, може бути розглянута колегіально у складі трьох суддів [3].

Принцип гласності і відкритості господарського процесу. Цей принцип встановлюється Господарським процесуальним кодексом України, а також Конституцією України. Він означає, що кожен громадянин може бути присутнім у залі судового засідання та може робити письмові нотатки під час засідання. Вийняток є випадки, коли у справі, що розглядається судом, присутня охоронювана законом таємниця.

Принцип державної мови судочинства. Судочинство в Україні у господарських судах здійснюється державною мовою. Особам, що беруть участь у розгляді справи в суді, забезпечується право вчиняти усні процесуальні дії (робити заяви, давати показання і пояснення, заявляти клопотання і скарги, ставити запитання тощо) рідною мовою або іншою мовою, якою вони володіють, користуючись послугами перекладача у встановленому процесуальним законодавством порядку [4].

Функціональними принципами господарського процесуального права є:

Принцип законності. Полягає у правильному застосуванні суддями норм матеріального права та виконання ними процесуальних дій з дотриманням норм процесуального права. Тобто усі дії здійснюються з додержанням вимог нормативно-правових актів України та міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Принцип рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом. Передбачає, що у господарському процесі не може бути привілеїв чи обмежень у процесуальних правах, передбачених законодавством, за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних чи інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, громадянства, освіти, роду занять, а також за мовними або іншими ознаками.

Принцип змагальності. Він є одним з головних принципів господарського процесуального права. Згідно з цим принципом сторони та інші особи, які беруть участь у справі, обґрунтовують свої вимоги і заперечення поданими до суду доказами. Господарський

суд, у свою чергу, створює сторонам та іншим особам, які беруть участь у справі, необхідні умови для встановлення фактичних обставин справи і правильного застосування законодавства [3].

Принцип диспозитивності. Він закріплює право сторін та інших осіб, які беруть участь у справі, вільно здійснювати у господарському суді свої матеріальні та процесуальні права. Однак принцип диспозитивності не означає абсолютної самостійності суб'єктів господарського процесу, оскільки такі процесуальні дії, як відмова позивача від позову, зменшення розміру позовних вимог, визнання позову, укладення мирової угоди сторонами, підлягають контролю з боку господарського суду. Господарський суд вправі відмовити у визнанні таких дій, якщо вони суперечать законам або при цьому порушуються права і законні інтереси інших осіб.

Принцип об'єктивної істини. Означає, що господарський суд має приймати рішення у справі після того, як у засіданні будуть встановлені дійсні взаємини сторін і фактичні обставини. Зазначений принцип нерозривно пов'язаний із принципом законності, оскільки рішення господарського суду є законним лише тоді, коли у справі встановлена об'єктивна істина.

Принцип оперативності (швидкості). Цей принцип спрямований на своєчасне усунення конфліктів, що заважають нормальному функціонуванню господарського механізму.

Всі вищезазначені принципи нерозривно пов'язані один з одним. Вони складають єдину систему принципів господарського процесуального права України і лише їх комплексна реалізація, дотримання вимог, які в них містяться може привести до здійснення чіткого та ефективного господарського судочинства.

Література:

1. Чернадчук В. Д., Сухоніс В. В., Нагребельний В. П. Господарське процесуальне право України / В. Д. Чернадчук, В. В. Сухоніс, В. П. Нагребельний. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 378 с.
2. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. - 1996.– № 30.– ст. 141.
3. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991. - № 1798 - XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. - № 6. – ст. 56.
4. Про засади державної мовної політики: Закон України від 03.02.2012. - № 5029 – VI // Відомості Верховної Ради України. – 2013. - № 23. – ст. 218.

Катрич А. В.,
асистент кафедри господарського,
цивільного та трудового права
Маріупольського державного університету

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ГОСПОДАРЬКОМУ ПРОЦЕСІ

У суспільстві існує твердження, що процес це рух вперед. Юридичний процес визначає вирішальну роль у врегулюванні правових спорів. Однак, при вирішенні окремих спорів учасники процесу можуть порушувати певні правила процесуальної поведінки. Тому ефективність правосуддя може викликати багато сумнівів. В питанні ефективності правосуддя велику роль грає процесуальна відповідальність, яка є одним з важливих способів забезпечення процесуальної законності, що особливо актуально в сучасних умовах становлення та розвитку нашої демократичної правової держави.

Однак, для того щоб доцільно дослідити процесуальну відповідальність треба визначити та розглянути поняття юридичної відповідальності. Проблематика юридичної відповідальності займає одне з ключових місць у вітчизняному правознавстві. Багатогранність питання юридичної відповідальності розглядалася великою кількістю науковців, як вітчизняних так і зарубіжних. Однак, незважаючи на тривалий період

комплексного вивчення юридичної відповідальності, й досі дискусійною залишається значна кількість аспектів її правової природи.

Розглядати питання слід з визначення основного терміну. Відповідальність – ефективний спосіб, який забезпечує обов'язковість виконання правових норм. Слово «відповідальність» було введено в науковий обіг А. Бейном у книзі «Емоції і воля» (1865 р.). Відповідальність пов'язують з питанням караності, так як будь-яке питання, що виникає при обговоренні цього терміна, є питанням обвинувачення, засудження і покарання [1].

Дж.Ст.Мілл (XIX століття) так само, як і А. Бейн, пов'язують відповідальність з покаранням. Сама юридична відповідальність представляє собою передбачене, прийняте законом і застосоване відповідними органами державної влади примусове обмеження, яке містить в собі моральне осудження порушника закону [1]. Так науковці розрізняють позитивну і негативну (ретроспективна) відповідальність. Позитивна юридична відповідальність містить в собі сумлінне виконання своїх обов'язків перед громадянським суспільством, державою, колективом та окремою особою. Навпаки правовідносини між державою і правопорушником внаслідок державно-правового примусу називається ретроспективною юридичною відповідальністю.

Розрізняють такі основні види юридичної відповідальності: дисциплінарна, цивільна, адміністративна, кримінальна. Так Н. А. Чечина і П. С. Елькінд писали, що «виражаючи своєрідність методу правового регулювання, юридична відповідальність утворює один з необхідних компонентів такого методу» [2]. У працях цих науковців зазначається, що процесуальне право має специфічний зміст, форму, функції та окремий предмет регулювання тому доцільно виділяти процесуальну відповідальність, як самостійний різновид юридичної відповідальності. Як пише В. Н. Протасов, «специфіка всякої галузі права, у тому числі і процесуальної, визначається особливостями її структурної організації, тому юридична «особа» тієї чи іншої процесуальної відповідальності буде визначати особливі принципи з'єднання в ній вихідних елементів юридичної відповідальності: адміністративної, цивільної, дисциплінарної й ін., у зв'язку з цим штрафи, що накладаються судом за процесуальні порушення, можна віднести до мір уже процесуальної відповідальності, а не адміністративної» [3 с. 136].

Питання процесуальної відповідальності як різновид «юридичної відповідальності» є дуже актуальним. Так науковець А. А. Безсонов класифікує процесуальну відповідальність за такими видами: конституційно-процесуальна, цивільно-процесуальна, кримінально-процесуальна, адміністративно-процесуальна та господарсько-процесуальна.

Питання господарсько-процесуальної відповідальності розглядалося і розглядається дуже в обмеженому вигляді, однак можна назвати вчених які внесли великий вклад у це питання: О. П. Подцерковний, Г. М. Пенчева, О. А. Коліна, М. Ю. Картузов та інші. Беручи за основу поняття юридичної відповідальності в літературі з'являється поняття господарсько-процесуальної відповідальності. Даний вид відповідальності пов'язаний із застосуванням господарського-процесуального законодавства до учасників процесу. Процесуальне право регулює визначений вид суспільних відносин, що виступають не інакше, як у формі правовідносин, урегульованих нормами процесуального права, у сфері якої вони виникають, розвиваються, змінюються і припиняються, а також припускають наявність специфічних прав і обов'язків [3]. Процесуальна відповідальність, як складова частина відповідного методу правового регулювання, відображає ті суспільні відносини, що складаються у сфері судочинства. Так О. П. Подцерковний визначає що господарсько-процесуальна відповідальність – це застосування органами судової влади до учасників господарського процесу, за порушення вимог господарського-процесуального законодавства передбачених законом, заходів державного примусу, виражених у формі несприятливих наслідків як процесуального так і матеріально-правового характеру [4 с. 181].

З огляду на вище сказане можна зробити певні висновки. У процесі дослідження та розгляду питання господарсько-процесуальної відповідальності слід зазначити, що вона має як типові так і специфічні риси. Як і інші види відповідальності, вона представляє собою

закріплену юридичними нормами певну поведінку учасників судочинства. Саме поняття господарсько-процесуальної відповідальності є не дуже розвиненим. Тому висловлювання науковців щодо неї є дуже полярними, тим самим дає підґрунтя для подальшого наукового висвітлення цього питання.

Література:

1. Військова психологія та її прикладні аспекти: Навчальний посібник, 2008 - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://medbib.in.ua/ponyatie-otvetstvennosti-psihologii.html> - Назва з екрану.
2. Осадча О. Г. Про поняття процесуальної відповідальності / О. Г. Осадча // Актуальні проблеми держави і права. - 2005. - Вип. 25. - С. 136-139 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/apdp_2005_25_32.pdf
3. Протасов В. Н. Основы общеправовой процессуальной теории. / В. Н. Протасов. - М.: Юрид. лит., 1991.
4. Господарське процесуальне право: Підручник / О. П. Подцерковний, О. О. Квасницька, Т. В. Степанова та ін., За ред. О. П. Подцерковного, М. Ю. Картузова. - Х.: Одиссей, 2011. – 400 с.

Колосов Р. В.,
к.ю.н., доцент кафедри господарського,
цивільного та трудового права
Маріупольського державного університету

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТАНОВЛЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО ПРАВА В ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Для сучасного українського суспільства характерно ускладнення соціально-економічних відносин, внаслідок чого виникає необхідність їх окремого правового регулювання. Одними з таких відносин є корпоративні, які стрімко й інтенсивно розвиваються і вимагають пильної уваги з боку науковців. Як правило, вивченню з теоретичних позицій піддаються окремі інститути чи конструкції корпоративного права, неоднозначне тлумачення яких, призводить до неефективного використання корпоративних норм. Вже надійно у правовій простір України увійшли такі поняття як корпоративне законодавство та корпоративний спір, все більше розмов у сучасній юридичній науці про виникнення та становлення корпоративного права.

Метою цієї роботи є спроба визначення місця корпоративного права в правовій системі України. Значущість та важливість цієї проблеми на сьогодні не викликає сумнівів. Зокрема, це підтверджується різноманітністю наукових досліджень з зазначеної проблематики. Серед українських вчених виділяються наукові праці таких вчених як: О. Вінник, С. Демченко, Д. Задихайло, В. Євтушевський, О. Кібенко, В. Мамотов, Н. Саніахметова, В. Спасібо-Фатєєва, С. Фурса, В. Федосова, Є. Харитонов, В. Щербини та деяких інших. З економічної точки зору, проблеми корпоративного права та окремих його інститутів знайшли відображення у роботах: С. Авдишевої, Ю. Благова, Т. Долгопятової, В. Долинської, Р. Ентова, А. Пятигорського, О. Радигіна, Л. Супрун, тощо

У будь-якій країні, є певна сукупність норм, які регулюють правове положення корпорації. У Франції ці питання регулюються *droit des societe*, в Німеччині - *Gesellschaftsrecht*, у Великобританії - *company law*, у США - *corporate law*. В Україні до таких норм можна віднести насамперед господарський кодекс України [1], який регламентує правовий статус господарських товариств, визначає їх види та організаційно-правові форми, порядок створення та управління господарським товариством, основні права та обов'язки його учасників. Окремі питання, пов'язані з утворенням, функціонуванням та припиненням господарського товариства вирішується Цивільним кодексом України [2]. Серед законів України до основних джерел корпоративного права слід віднести ЗУ «Про господарські товариства» від 19.09.1991 № 1576-XII (з подальшими змінами та доповненнями) [3] та ЗУ

«Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 № 514-VI (з подальшими змінами та доповненнями) [4].

Витоки корпоративного права прийнято пов'язувати з корпоративним управлінням, яке поступово стало підставою для формування корпоративного законодавства, яке частково трансформувалося у сучасне корпоративне право. Тобто основні правила корпоративного управління з моменту їх закріплення у нормах законодавства стали загальноприйнятими для учасників корпоративних відносин. Такі правила поведінки, які діють у межах корпорації і встановлені самою корпорацією, є корпоративними нормами. Вони приймаються самою корпорацією, що є реалізацією самоврядування (саморегулювання), але при цьому вони повинні відповідати нормам права. Такі корпоративні норми є обов'язковими для учасників корпорації, при цьому вони не завжди забезпечуються державним примусом, але можуть включати певні санкції, встановлені самою корпорацією, тобто володіють власним механізмом примусу.

З цього виміру, корпоративне право можна назвати внутрішньо організаційним, або внутрішньо фірмовим правом. Як вказується в юридичній літературі «будь-яка організація, що представляє собою автономне утворення, об'єднання осіб і капіталів для здійснення якої-небудь соціально корисної діяльності, має право формулювати для своїх членів певні правила поведінки, з тим щоб найбільш ефективно організувати їх роботу і досягти поставлених перед організацією цілей та завдань» [5, с. 19]. З цієї точки зору, корпоративне право - це система загальнообов'язкових для даної корпорації норм, які встановлюються органами управління корпорації і виражають волю її членів. Норми корпорації обов'язкові для виконання всіма учасниками корпорації і охороняються силою корпоративного примусу [6, с. 25]. Тому, інколи корпоративне право називають ще внутрішньо фірмове чи внутрішньо організаційне право, що підкреслює можливість будь-якої організації, побудованої на засадах автономії, здійснювати, внутрішнє регулювання та поширювати його на своїх членів для досягнення мети та завдань своєї діяльності [7].

Про вузьке і широке значення корпоративного права говорить і О. Р. Кібенко. Вона вважає предметом корпоративного права групу відносин зовнішнього характеру, що виникають між корпорацією і третіми особами; і внутрішнього характеру (внутрішньо організаційні, внутрішньо фірмові), – учасниками яких є її члени, у тому числі засновники корпорації, сама корпорація (як юридична особа, суб'єкт права) та її органи [8, с. 12-13].

З цих міркувань та положень формується вузьке значення корпоративного права під яким розуміють систему правил і норм поведінки, які розроблені і прийняті в організації, що виражають волю її колективу і регулюють різні сторони діяльності даної організації. У вузькому розумінні корпоративне право - це приватне право підприємницьких «капітальних об'єднань», право акціонерних товариств (підприємницьких корпорацій), яке являє собою систему правил і норм поведінки, які розроблені і прийняті в організації, заснованої на об'єднанні осіб і капіталів, що виражають волю її колективу і регулюють різні сторони діяльності даної організації [9, с. 59].

Але це є розуміння корпоративного права у вузькому значенні. Будь-яка організація, що представляє собою автономне утворення, об'єднання осіб і капіталів для здійснення якої-небудь соціально корисної діяльності, має право формулювати для своїх членів певні правила поведінки з тим, щоб максимально ефективно організувати їх роботу і досягти поставлених перед організацією цілей і завдань [10, с. 22]. У широкому значенні корпоративне право – це право юридичних осіб, яке визначає порядок їх створення, реорганізації, функціонування і ліквідації. Тобто, корпоративні відносини опосередковують не тільки дії, пов'язані з корпоративним управлінням, але й процес розвитку корпорації, а також окремі аспекти її діяльності, пов'язані з її фінансуванням, розподілом прибутку, тощо. До такого розуміння корпоративного права схиляється В. М. Кравчук [11].

В своїх наступних роботах, з широкого розуміння корпоративного права виходить Т. В. Кашаніна, розглядаючи його як право господарських товариств. На її думку, «корпоративне право - це система правил поведінки, які розроблені в організації, заснованої

на об'єднанні осіб і капіталів, що виражають волю її колективу і регулюють різні сторони діяльності даної організації» [9, с. 59].

Таким чином, корпоративне право прийнято розглядати у вузькому та широкому значенні. У вузькому, це право юридичної особи, в межах встановлених законом регулювати діяльність корпорації, а у широкому значенні – корпоративне право регулює процес створення, реорганізації, ліквідації корпорації, процес корпоративного управління та загалом усі правовідносини, які виникають як в межах корпорації між її учасниками, членами та засновниками, так і між корпорацією й іншими суб'єктами, з якими вона вступає у правовідносини.

Головне завдання корпоративного права врегулювати дії корпорації як юридичної особи, пов'язані з прийняттям рішень, встановити певну процедуру для забезпечення інтересів кожного учасника чи члена такої корпорації, узгодження інтересів безпосередньо між ними та самою корпорацією як юридичною особою. Тобто, правове регулювання має дозволити знайти справедливий баланс між самою корпорацією та її учасниками, де меншість підкоряється більшості, але має важелі контролю за більшістю і відчуває себе правовою захищеною як з боку корпорації, так і з боку держави. Доречі, в такому узгодженні зацікавлена і сама корпорація, що дозволить їй бути успішною на ниві підприємницької діяльності.

Література:

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України від 02.05.2003 - 2003 р. - № 18 – ст. 144.
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. - №№ 40-44. - Ст. 356.
3. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991 № 1576-XII // Відомості Верховної Ради України від 03.12.1991- 1991 р., - № 49, - Ст 682.
4. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 № 514-VI // Офіційний вісник України. - 2008 р. - № 81. - Ст 2727.
5. Кашанина Т. В. Корпоративное (внутрифирменное) право. Учебное пособие. М., - 2003. – 16 с.
6. Корпоративное право: учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности «Юриспруденция» / под ред. И. А. Еремичева, Е. А. Павлова. - 3-е изд., перераб. И доп. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право. - 439 с. - (Серия «Dura lex, sed lex»).
7. Кирилловых А .А. Корпоративное право. Курс лекций. - М.: «Юстицинформ», 2009. - 192 с.
8. Кибенко Е. Р. Корпоративное право Украины. – Харьков: Эспада, 2001. – 288 с.
9. Кашанина Т. В. Корпоративное право (право хозяйственных товариществ и обществ): учебник для вузов. – М.: Издательская группа НОРМА – ИНФРА-М, 1999. – 815 с.
10. Корпоративное право: учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности «Юриспруденция» / под ред. И.А. Еремичева, Е.А. Павлова. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, - 439 с. - (Серия «Dura lex, sed lex»).
11. Кравчук В.М. Корпоративне право. – К.: Істина, 2005. – 720 с.

Кольцова М. В.,
студентка групи 09-ПР-2012
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського коледжу ДВНЗ «ПДТУ»

ЗНАЧЕННЯ ОСВІТИ В СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЯК ЗАПОРУКА МАЙБУТНЬОГО КРАЇНИ

На сьогоднішній день освіта є найважливішим здобутком людства і показником індивідуальності окремого суб'єкта сучасного світу. В нашому житті вона, напевно, відіграє роль провідника, бо від самого народження на протязі усього існування завжди супроводжує

нас. Допомагає роботи перші кроки в створенні індивідуума цього суспільства, а також відкриває перед нами двері в майбутнє, перед цим надаючи можливість зазирнути в минуле і насолодитися теперішнім. Вона безпосередньо допомагає нам в формуванні думок і без неї не можливе спілкування, і, звісно, не менш важливе значення відіграє в обранні майбутньої професії. Отже, освіта – це невід’ємна частина кожного з нас.

Протягом всього часу будови і впровадження освіти, виникають різні думки та підходи, щодо визначення її як терміну. Скільки існує галузей - стільки і понять, бо специфіка діяльності у кожного своя, а отже кожний розуміє її по своєму, незалежно від наявності наукового ступеня. Ось, наприклад, економічна думка визначає поняття освіти як сукупність освітньо-виховних установ, що характеризується як самостійна економічна система.

В соціології освіта нерідко визначається як формальний процес, на основі якого суспільство передає цінності, навички, знання від однієї людини або групи людей іншим людям. Таким чином, в соціологічному плані освіта розглядається як певний формальний процес соціалізації особистості, під час якого відбувається передача набутих знань та навичок від одного покоління іншому [1, с. 427].

Слід зазначити, що у педагогічній науці поняттю освіти приділялася значна увага. Науковцями у цій галузі робилися спроби визначити, що є «освітою». Так, за педагогічним словником, «освіта» – це процес і результат засвоєння певної системи знань в інтересах людини, суспільства і держави, що супроводжуються констатацією досягнення громадянином (того, хто навчається) встановлених державою освітніх рівнів (цензів) [2, с. 92].

Виходячи з аналізу наукових поглядів представників педагогічної науки, можна визначити освіту як систему педагогічних технологій, інформаційних засобів, а також професійних знань і вмінь, що включає в себе процес навчання і освіти особистості, які набуваються в інтересах суспільства, держави і самої особи [3, с. 16]. Проте основним моментом розгляду поняття освіта є надання його визначення в юридичному аспекті, бо структурні частини освіти, а саме навчання і виховання, повинні здійснюватися за допомогою певних засобів і методів, де вирішальна роль належить державі і праву.

Феномен «освіта» О. Калпинська пропонує розглядати у двох аспектах – як систему і як процес. Як система освіта складається з нормативних актів, що регламентують порядок формування та функціонування освітніх установ, визначають основні напрями освітньої політики, освітніх установ, відносин у сфері освіти. Як процес освіта являє собою складне (як з точки зору суб’єктного складу, так і з точки зору освітніх циклів) ставлення, в рамках якої одні суб’єкти надають освітні послуги, а інші суб’єкти цими послугами користуються [4, с. 14].

Згідно до цього, в юридичному аспекті, поняття освіта слід розглядати відповідно до ЗУ «Про освіту» де чітко зазначено, що освіта – основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави. Тож центральною метою освіти є розширення кругозору людини як цінної одиниці суспільства, виховання в неї моральних якостей, розвиток талантів і здібностей, підвищення освітнього рівня народу тощо.

Історія розвитку освіти налічує не одне століття. Початком зародженням освіти можна вважати перші спроби передання людьми інформації іншим покоління. Спочатку це були наскальні малюнки та ієрогліфи, потім записи на папірусі, а вже через декілька століть будівництво шкіл та інших навчальних закладів, де вже викладали досвідченні спеціалісти з тієї чи іншої галузі.

Сучасна структура освітнього процесу дуже відрізняється від тих, які існували ще декілька століть тому. Вона значно розширилася і набула більш структуризованого вигляду.

На сьогоднішній день освіта в Україні є багатоступеневою і включає в себе:

- дошкільну освіту;
- загальну середню освіту;
- позашкільну освіту;

- професійно-технічну освіту;
- вищу освіту, післядипломну освіту (аспірантуру, докторантуру);
- самоосвіту.

На кожному окремому етапі свого існування людина набирає нові загальноосвітні та професійні знання, здобуває певні навички для вироблення розуміння та пізнання свого існування.

У зв'язку з цим, науково-технічний процес теж не стоїть на місці і майже щодня ми чуємо про нові відкриття або винаходи. Таким чином питання про розвиток інтелектуальної власності стає більш актуальним, а попит на освіту в сфері інтелектуальної власності набирає оберти.

Процвітання інтелектуальної власності також має важливе значення для підйому економіки України. Якщо область винахідництва і раціоналізаторства досягне високого рівня, то до бюджету країни буде надходити більший прибуток. Тож освітній процес в сфері інтелектуальної власності повинен бути відкритий і доступний для всіх категорій населення.

Для цього, по-перше, необхідно запровадити вивчення основ ІВ загальноосвітніх навчальних закладах. Введення цієї дисципліни значно розширить світогляд учнів-майбутніх винахідників та спеціалістів інших напрямів. Навчить їх правильно захищати та відстоювати права, щодо власних задумів та майбутніх об'єктів ІВ, а також допоможе молодим людям визначитися з тим, чим вони будуть займатися в майбутньому. І перший крок, з метою правового виховання в сфері ІВ, зробили М.В. Паладій, Н.А. Побірченко та ін. автори, якими був виданий підручник «Основи інтелектуальної власності» для учнів 10-го класу загальноосвітніх навчальних закладів. Знання отриманні після вивчення курсу за цим підручником допоможуть їм зрозуміти права людини на свободу самовираження і самореалізацію власного творчого потенціалу – на відкриття нового й незнамого [5, с. 5-6].

А, по-друге, це впровадження освіти у сфері ІВ у вищі навчальні заклади. Що звісно є дещо складнішим, бо, на жаль, в Україні не достатня кількість високо-кваліфікованих фахівців, які мають необхідний рівень знань в забезпеченні і втіленні нових методів управління у сфері інтелектуальної власності, що здатні регулювати правомірне використання її об'єктів, а також забезпечувати набуття майнових прав на об'єкти права інтелектуальної власності, що створені в результаті творчої діяльності тощо. Але не дивлячись на це, був зроблений другий крок, про що нам говорить підручник «Право інтелектуальної власності: Академічний курс», авторами якого є О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін. Зростання ролі права інтелектуальної власності в житті суспільства зумовлює необхідність ґрунтовного ознайомлення студентів вищих навчальних закладів з основними положеннями чинного законодавства України про інтелектуальну власність, історією становлення права інтелектуальної власності, його об'єктами та суб'єктами, особистими немайними і майновими правами суб'єктів права, способами їх використання та захисту [6, с. 2].

В деяких навчальних закладах має місце існування дисципліни «Основи правознавства» або дисципліни «Вступ до спеціальності», але їх курс не включає до свого вивчення теми інтелектуальної власності. Тож, слід звернути на це увагу і більш детально розглянути питання про виправлення цього недоліку. Окрім того, було б дуже доречно, також розглянути питання про введення окремого предмету з вивчення ІВ в навчальних закладах I та II рівнів акредитації. Бо приділяючи увагу більш природознавчим, математичним наукам, особи забули зовсім про існування права інтелектуальної власності, що покликане охороняти результати їх праці за будь-яких обставин.

Отже, дослідивши цю тему, можна зробити висновок, що запроваджувати і вивчати основи права інтелектуальної власності потрібно якомога раніше. Для цього необхідно, щоб на державному та місцевому рівнях системно та комплексно були проведенні відповідні заходи, що спонукали б молоде покоління до пошуку в собі здібностей та талантів, формували і розвивали б в них абстрактне та неординарне мислення, такі особисті якості як незалежність, відповідальність, поміркованість при обранні майбутньої спеціальності, вільне

володіння і швидке вміння орієнтуватися під час опанування знань обраної галузі, та взагалі сформувати і виховати покоління, яке свого часу із гідністю замінить своїх вчителів, і в результаті не тільки збереже, а ще й примножить їх наукові та творчі здобутки. Тож майбутнє нашої країни – це розвиток освіти в сфері інтелектуальної власності.

Література:

1. Смелзер Н. Социология: учебное пособие / Н. Смелзер. – М.: Феникс, 1992. – 688 с.
2. Основи інтелектуальної власності. 10 клас: підручник для загальноосвітніх навчальних закладів / Микола Васильович Паладій, Неоніла Антонівна Побірченко, Оксана Павлівна Сергєєнкова, Олена Миколаївна Онаць. – Київ: Прок-бізнес, 2008. – 207 с.
3. Коджаспирова Г. М. Педагогический словарь: для студ. высш. и сред. пед. учеб. заведений / Г. М. Коджаспирова, А. Ю. Коджаспиров. – М.: Издательский центр «Академия», 2003. – 176 с.
4. Калпинская О. Е. Право на образование и механизм его реализации в системе МВД России: Теоретико-прикладной аспект: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Калпинская Ольга Евгеньевна. – Санкт-Петербург, 2005. – 193 с.
5. Брюхина Е. Р. Право на труд и право на образование: регулирование отношений по профессиональной переподготовке работников в России: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.05 / Брюхина Евгения Рафиковна. – Пермь, 2007. – 215 с.
6. Акад. курс: Підруч. для студ. вищих навч. закладів / О. П. Орлюк, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський та ін.; За ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. - К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. - 696 с.

Корешняк К. П.
студентка 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ПРАВОВИЙ СТАТУС ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВИХ ПАЛАТ

Правове становище торгово-промислових палат визначається Законом України від 2 грудня 1997 року «Про торгово-промислові палати в Україні». Цей Закон встановлює загальні правові, економічні та соціальні засади створення торгово-промислових палат в Україні, встановлює організаційно-правові форми і напрями їх діяльності, а також принципи їх взаємовідносин з державою.

Відповідно до ч. 1 ст. 1 цього Закону торгово-промислова палата є недержавною неприбутковою самоврядною організацією, яка об'єднує юридичних осіб, які створені і діють відповідно до законодавства України, та громадян України, зареєстрованих як підприємці, та їх об'єднання.

Дослідженню проблем діяльності торгово-промислових палат, присвячувалось багато робіт вчених-юристів. Вихідними даними для розробки теми стали дослідження таких вчених, як Болдир Г., Шувалов С. Є., Кравчук П. Я., Засульський Н. В., Гребельник О. П., Коломацька С. П., Пшонка О. Г., Яновський В. П., Гайворонський В. М., Несилова С. В., Коломієць Т. М., Саніахметова Н. О., Бесчастний В. М., Старцев О. В., Вінник О. М., Беяневич О. А., Віхров О. П., Поєдинок В. В., Щербина В. С., Бойко М. Д., Галянтич М. К., Грудницька С. М., Міхатуліна О. М., Жук Л. А., Жук І. Л., Неживець О. М., Мамутов В. К.

Завданнями торгово-промислових палат є:

- сприяння розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, експорту українських товарів і послуг, подання практичної допомоги підприємцям у проведенні торговельно-економічних операцій на внутрішньому та зовнішньому ринках, освоєнні нових форм співробітництва;
- представлення інтересів членів палати з питань господарської діяльності як в Україні, так і за її межами;
- організація взаємодії між суб'єктами підприємницької діяльності, координація їх взаємовідносин з державою в особі її органів;

- участь в організації в Україні та за кордоном професійного навчання і стажування фахівців - громадян України з питань підприємництва, розвитку конкуренції, а також у розробленні та реалізації державних і міждержавних програм у цій галузі;

- надання довідково-інформаційних послуг, основних відомостей, що не є комерційною таємницею, про діяльність українських підприємців і підприємців зарубіжних країн згідно з національним законодавством, сприяння поширенню, зокрема через засоби масової інформації, знань про економіку і науково-технічні досягнення, законодавство, звичаї та правила торгівлі в Україні і зарубіжних країнах, можливості зовнішньоекономічного співробітництва українських підприємців;

- сприяння в організації інфраструктури інформаційного обслуговування підприємництва;

- надання послуг для здійснення комерційної діяльності іноземним фірмам та організаціям;

- встановлення і розвиток зв'язків з іноземними підприємцями, а також організаціями, що об'єднують або представляють їх, участь у роботі міжнародних неурядових організацій та інших спільних організацій;

- сприяння розвитку торгових та інших чесних звичаїв у підприємницькій діяльності, участь у розробленні правил професійної етики у конкуренції для різних сфер підприємницької діяльності, галузей економіки, спілок та об'єднань підприємців;

- виконання інших завдань, передбачених її статутом.

Торгово-промислові палати створюються за принципом добровільного об'єднання їх засновників. Принцип добровільного об'єднання підприємців у торгово-промислову палату полягає у праві вибору входити або не входити до її складу.

Торгово-промислові палати створюються на території Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя. У межах кожної з цих адміністративно-територіальних одиниць може бути створена лише одна торгово-промислова палата.

Торгово-промислова палата створюється за ініціативою не менш як 50 засновників, які знаходяться на відповідній території.

Засновники торгово-промислової палати скликають установчий з'їзд (конференцію) або загальні збори, на яких приймається статут і створюються керівні органи торгово-промислової палати.

Торгово-промислові палати мають право:

- проводити за дорученням державних органів незалежну експертизу проектів нормативно-правових актів з питань економіки, зовнішньоекономічних зв'язків, а також з інших питань, що стосуються прав та інтересів підприємців;

- представляти і захищати законні інтереси торгово-промислової палати або за дорученням її членів їх інтереси;

- надавати за дорученням українських та іноземних юридичних і фізичних осіб послуги, пов'язані із захистом їх прав та інтересів, відповідно до законодавства України та міжнародних договорів України;

- звертатися за дорученням осіб, права яких порушені, до Антимонопольного комітету України із заявами про порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції;

- проводити на замовлення українських та іноземних підприємців експертизу, контроль якості, кількості, комплектності товарів (у тому числі експортних та імпорتنних) і визначати їх вартість;

- засвідчувати і видавати сертифікати про походження товарів, сертифікати визначення продукції власного виробництва підприємств з іноземними інвестиціями та інші документи, пов'язані із здійсненням зовнішньоекономічної діяльності;

- здійснювати декларування зовнішньоторговельних вантажів у випадках, передбачених законом;

- організувати міжнародні виставки, національні виставки іноземних держав і окремих іноземних фірм, забезпечувати підготовку і проведення виставок українських товарів в Україні та за її межами;

- організувати семінари, конференції, ділові переговори з економічних питань за участю українських підприємців та іноземних фірм як в Україні, так і за її межами;

- укладати необхідні для виконання функцій палат зовнішньоекономічні та інші угоди з українськими та іноземними суб'єктами підприємницької діяльності, а також з окремими громадянами;

- видавати інформаційні, довідкові, рекламні та методичні матеріали з питань своєї діяльності, а також газети, журнали та інші друковані матеріали для забезпечення підприємницької діяльності;

- створювати, реорганізувати і ліквідувати підприємства та інші організації з метою виконання статутних завдань у порядку, встановленому законом;

- самостійно визначати методи здійснення своєї діяльності, встановлювати структуру, штатний розпис, чисельність працівників, форми і розміри оплати та матеріального стимулювання їхньої праці згідно з законодавством України;

- створювати за ініціативою учасників спору третейські суди відповідно до законодавства України, галузеві або територіальні комітети (ради) підприємців, цільові секції фахівців-консультантів;

- виконувати інші повноваження, що не суперечать законодавству України.

Методичні та експертні документи, видані торгово-промисловими палатами в межах їх повноважень, є обов'язковими для застосування на всій території України.

Кожна торгово-промислова палата має свій статут, який не повинен суперечити законодавству України, а статут регіональної торгово-промислової палати не може суперечити Статуту Торгово-промислової палати України.

Статут торгово-промислової палати повинен містити:

- найменування і цілі діяльності, завдання та функції торгово-промислової палати;

- найменування адміністративно-територіальної одиниці, в межах якої торгово-промислова палата здійснює свою діяльність;

- умови і порядок прийняття до складу членів торгово-промислової палати та виходу з нього;

- права та обов'язки членів торгово-промислової палати

- порядок створення керівних органів торгово-промислової палати та визначення меж їх компетенції, терміни повноважень і порядок прийняття ними рішень;

- відомості про джерела формування майна торгово-промислової палати;

- порядок внесення змін до статуту;

- порядок припинення діяльності торгово-промислової палати і правонаступництво на її майно та кошти;

- право торгово-промислової палати відповідно до законодавства України створювати, реорганізувати, ліквідувати підприємства та організації для виконання своїх статутних завдань.

До статуту можуть включатися й інші положення, що стосуються діяльності торгово-промислової палати.

Діяльність торгово-промислової палати припиняється шляхом її ліквідації.

Ліквідація торгово-промислової палати провадиться за рішенням засновників торгово-промислової палати або за рішенням її вищого керівного органу.

Торгово-промислову палату може бути ліквідовано також за рішенням суду у випадках і порядку, встановлених законодавством України.

Державна реєстрація припинення торгово-промислової палати проводиться у порядку, встановленому Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань».

Майно та кошти ліквідованої торгово-промислової палати після задоволення вимог усіх кредиторів розподіляються у порядку, передбаченому законодавством.

Отже, що таке ТПП, її функції, завдання регулюються Законом України «Про торгово-промислові палати в Україні». Торгово-промислова палата України крім законодавства України також здійснює свою діяльність відповідно до інших законів, нормативно-правових актів та свого Статуту.

Цілями ТПП є створення її з метою сприяння розвитку народного господарства та національної економіки, її інтеграції у світову господарську систему, формуванню сучасних промислової, фінансової і торговельної інфраструктур, створенню сприятливих умов для підприємницької діяльності в регіоні, всебічному розвитку всіх видів підприємництва, не заборонених законодавством України, науково-технічних і торговельних зв'язків між підприємцями України та підприємцями зарубіжних країн. ТПП сприяє встановленню ділового співробітництва, як між місцевими діловими колами, так і з іноземними партнерами.

Література:

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>;
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15/stru#Stru> ;
3. Цивільний кодекс України від від 16.01.2003 № 435-IV // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>;
4. Про торгово-промислові палати в Україні: Закон України: прийнятий Верховною Радою України від 02.12.1997 № 671/97-ВР // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/671/97-вр>;
5. Галянтич М. К. Господарське право України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / М. К. Галянтич, С. М. Грудницька, О. М. Міхатуліна. – К.: МАУП, 2005. – 424 с.
6. Саніахметова Н. О. Господарське право України / Н. О. Саніахметова. - Х.: «Одіссей», 2004. – 342 с.

Кравець О. О,
студентка 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ, ПРОДУКТІВ, ПРОДУКЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Інноваційна діяльність тісно пов'язана з функціонуванням економіки держави і тому повинна враховувати відповідні законодавчі та інші нормативно-правові акти. Нормативно - правові акти, що регулюють інноваційну діяльність, можна об'єднати у дві групи. До першої належать акти законодавства, які визначають основи державної політики у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності - закони України «Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про інноваційну діяльність», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні».

До другої групи належать законодавчі акти, за якими інновації, науково-технічна та інноваційна діяльність виступають лише як складові процесів функціонування соціально-економічних проблем держави.

Інноваційна діяльність - це діяльність, яка спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг. Відповідно до ч. 1 ст. 325 Господарського кодексу України інноваційною діяльністю у сфері господарювання є діяльність учасників господарських відносин, що здійснюється на основі реалізації інвестицій з метою виконання

довгострокових науково-технічних програм з тривалими строками окупності витрат і впровадження нових науково-технічних досягнень у виробництво та інші сфери суспільного життя.

Головною метою державної інноваційної політики є створення соціально економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно чистих, безпечних, енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва та реалізації нових видів конкурентоздатної продукції. Суб'єктами інноваційної діяльності можуть бути фізичні і (або) юридичні особи України, фізичні і (або) юридичні особи іноземних держав, особи без громадянства, об'єднання цих осіб, які провадять в Україні інноваційну діяльність і (або) залучають майнові та інтелектуальні цінності, вкладають власні чи запозичені кошти в реалізацію в Україні інноваційних проектів.

Об'єктами інноваційної діяльності є:

1. інноваційні програми і проекти;
2. нові знання та інтелектуальні продукти.

Інноваційний проект. Інноваційним визнається проект, яким передбачаються розробка, виробництво і реалізація інноваційного продукту і (або) інноваційної продукції, державна підтримка реалізації інноваційного проекту надається за умови його державної реєстрації. Державна реєстрація інноваційного проекту здійснюється за ініціативою суб'єкта інноваційної діяльності. Інноваційний проект можна зареєструвати у відповідному законному порядку. Державна реєстрація інноваційних проектів здійснюється у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України. Державну реєстрацію інноваційних проектів здійснює, за поданням суб'єктів інноваційної діяльності, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері інноваційної діяльності. Цей орган веде Державний реєстр інноваційних проектів. Необхідною умовою занесення проекту до Державного реєстру інноваційних проектів його кваліфікування. Проекти, що визнані за результатами експертизи інноваційними, заносяться центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері інноваційної діяльності, до Державного реєстру інноваційних проектів. Інноваційні проекти з пріоритетних напрямів інноваційної діяльності визнаються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері інноваційної діяльності, пріоритетними інноваційними проектами.

Інноваційний продукт. Інноваційний продукт є результатом виконання інноваційного проекту і науково-дослідною і (або) дослідно-конструкторською розробкою нової технології (в тому числі-інформаційної) чи продукції з виготовленням експериментального зразка чи дослідної партії і відповідає таким вимогам:

а) він є реалізацією (впровадженням) об'єкт інтелектуальної власності (винаходу, корисної моделі, промислового зразка, топографії інтегральної мікросхеми, селекційного досягнення тощо), на які виробник продукту має державні охоронні документи (патенти, свідоцтва) чи одержані від власників цих об'єктів інтелектуальної власності ліцензії, або реалізацією (впровадженням) відкриттів. При цьому використаний об'єкт інтелектуальної власності має бути визначальним для даного продукту;

б) розробка продукту підвищує вітчизняний науково-технічний і технологічний рівень;

в) в Україні цей продукт вироблено (буде вироблено) вперше, або якщо не вперше, то порівняно з іншим аналогічним продуктом, представленим на ринку, він є конкурентоздатним і має суттєво вищі техніко-економічні показники.

Інноваційна продукція. Інноваційною може бути визнана продукція, яка відповідає таким вимогам:

а) вона є результатом виконання інноваційного проекту;

б) така продукція виробляється (буде вироблена) в Україні вперше, або якщо не вперше, то порівняно з іншою аналогічною продукцією, представленою на ринку, є конкурентоздатною і має суттєво вищі техніко-економічні показники.

Інноваційна продукція може бути результатом тиражування чи застосування інноваційного продукту. Інноваційною продукцією може бути визнано інноваційний продукт, якщо він не призначений для тиражування. Рішення про кваліфікування продукції інноваційною приймає центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері інноваційної діяльності, за результатами експертизи.

Інноваційні підприємства. Інноваційним підприємством визнається підприємство (об'єднання підприємств) будь-якої форми власності, якщо більше ніж 70 відсотків обсягу його продукції (у грошовому вимірі) за звітний податковий період є інноваційні продукти і (або) інноваційна продукція. Інноваційне підприємство може функціонувати у вигляді інноваційного центру, бізнес-інкубатора, технополісу, технопарку тощо.

Для переходу економіки країни на інноваційний шлях розвитку необхідне досконале нормативно-правове забезпечення. Норми про інноваційну діяльність, що містяться в багатьох актах різних галузей законодавства України і за якими інновації є складовими інвестиційного процесу, утворюють в Україні законодавчу базу для здійснення і розвитку науково-технічної та інноваційної діяльності, яка має досить виразні ознаки постійного вдосконалення, але результативність її впливу на розвиток інноваційних процесів ще недостатня.

Крестьянкiна Є. А,
студентка ОКР «Магістр»
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ І ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ

Процеси глобалізації на шляху інтеграції в Європейську спільноту зумовили поштовх економічних та соціальних явищ, що формують стан суспільного розвитку. Це призвело до збільшення ролі нематеріальних благ та зростанню потреб щодо їх споживання та ринкових відносин. Така перебудова сприяє також зростанню цінності саме освітніх послуг, оскільки вони здійснюють професійну підготовку суб'єктів та визначають роль і місце людини в суспільстві, формуючи соціальний та трудовий статус громадян. Здебільше, вони часто є необхідними для людини протягом всього життя [1].

Інноваційні зміни стимулюють нові тенденції у функціонуванні ринку освітніх послуг та всіх його елементів. Оновлення та удосконалення нормативно-правового регулювання ринку ті його діяльності відбувається з втіленням сучасних вимог та стандартів. Шляхи та напрямки удосконалення освітніх правовідносин на ринку відбувається на засадах нових механізмів економічної та фінансової діяльності відповідно до ринкових перетворень [2, с. 50].

Ринок освітніх послуг посідає вагомe місце у структурі національного ринку, тому що забезпечує діяльність його інфраструктури. Важливим аспектом формування ринкових відносин в Україні є функціонування та ефективність саме ринку з надання освітніх послуг, його стан та тенденції розвитку [2, с. 50]. Діяльність ринку базується на поєднанні попиту та пропозиції, які формують окремі групи суб'єктів, що було зазначено у попередніх розділах дослідження. Його основне завдання – це задоволення освітніх потреб шляхом вироблення послуг, тобто надання знань, умінь, навичок, здібностей суб'єктам суспільно-економічних відносин.

Таким чином, суб'єкт отримує користь для себе, як особистості, підприємства – кваліфікованих спеціалістів, держава – за рахунок підвищення конкурентоспроможності національної економіки і суспільство загалом [2, с. 51].

На разі соціально-економічних змін у суспільстві за останні двадцять років аналіз стану ринку освітніх послуг свідчить, що перспективне функціонування можливе на засадах його соціалізації, тобто служінню інтересам людини, а не отриманню прибутку [3, с. 73].

Серед основних умов функціонування ринку також зазначають такі, як наявність покупців та продавців, та здорової конкуренції. Таким чином ці умови формують можливість вибору для суб'єктів тієї чи іншої послуги, а самі суб'єкти могли рівноправно вступати у правовідносини стосовно купівлі-продажу освітніх послуг [3, с. 73]. Кожна сторона повинна зуміти задовольнити конкретні потреби, які виникають у процесі виробництва та надання освітньої послуги.

Високоякісний маркетинг дозволяє просунути нові послуги на перші позиції на ринку освітніх послуг та реалізувати результати процесу надання інноваційної освітньої послуги на комерційних засадах. Важливими умовами на ринку освітніх послуг є наявність ліцензій та акредитації, навчально-методичне та матеріально-технічне оснащення діяльності, пошук основних і додаткових джерел фінансування, прогнозування власних вигод та тощо [1].

Значну увагу при процесі надання або отримання послуги приділяють рекламним заходам, що стимулюють всебічне інформування про появу тієї чи іншої нової послуги. Саме реклама забезпечує половину успіху купівлі-продажу освітніх послуг та збільшує обсяги угод. На рівень конкуренції та обсяги продаж також впливає процеси поширення, тиражування та стійкість, стабільність функціонуючих елементів. Для підтримки падаючого попиту потрібні великі витрати на маркетинг і активні рекламні заходи або посилення конкурентних переваг, шляхом, наприклад, вдосконалення послуги. Авжеж якість наданих послуг підлягає ретельному контролю, особливо з боку держави. Рейтинг послуг залежить також від їх актуальності [1].

В ході процесів роздержавлення та приватизації, ринкових перетворень економіки почали створюватися, окрім державних начальних закладів, приватні. Це зумовило появу специфічного товару – знань, що призвело до орієнтації ринку освітніх послуг на закони товарного виробництва.

Аналіз сучасної ситуації на ринку освітніх послуг з метою виявлення основних перспектив щодо якісного розвитку, вказує на вплив чималої кількості чинників соціально-економічного характеру. Одним з яких є демографічна ситуація в країні. Внаслідок погіршення демографічної ситуації спостерігається тенденція зменшення кількості навчальних закладів, ти самим це вказує вплив на кількість вихованців та випускників у навчальних закладах [1, с. 187].

Згідно з даними експертів за останні п'ять років, після загального падіння кількості випускників та вихованців закладів, що надають освітні послуги, чисельність їх зросла [4, с. 366].

Дослідження динаміки кількості випускників навчальних закладів 2009-2014 років також спостерігають темпи росту у зрівнянні із показниками 2000-2009 року. Саме в цей період в Україні виявлено найбільш глибокий стан демографічної кризи, яка посилює суперництво між навчальними закладами за покупців та споживачів освітніх послуг [1, с. 188].

Розширення форм маркетингової комунікації, новітні технології навчання, матеріально-технічне забезпечення, реклама є чинниками, що впливають на поведінку покупців і також породжують конкуренцію. В умовах зростаючої конкуренції визначають фактори впливу, які знаходяться в середині системи освіти і ретельно пов'язані з наданням освітніх послуг, серед яких основними є попит споживача, підготовка та професійний рівень викладацького складу, стан матеріально-технічної бази, додаткові джерела фінансування, система та методи управління закладом [2, с. 51].

Ефективність функціонування ринку освітніх послуг також визначають тенденції, які склалися в результаті формування у суб'єктів ринку системи соціально-психологічних та економічних мотивацій у придбанні або наданні якісної освітньої послуги [3, с. 365].

Дослідження факторів, що мають вплив на здійснення вибору серед закладів, що надають послуги у сфері освіти, суб'єкти приділяють уваги на наступні фактори:

- рейтинг навчального закладу;
- престижність його профілю (якщо йде мова ще про вибір спеціальності);

- вартість наданих послуг;
- форма власності [2, с. 51].

Але на ринку освітніх послуг має місце таке явище, як конкуренція між покупцями за можливість отримувати послуги безплатно. Таким чином спостерігається тенденція, за якою покупці та продавці послуг мають певні переваги на задах свої індивідуальних, персональних характеристик, що сприяє вільному вибору послуг на ринку [5, с. 74].

Державне втручання в розвиток та функціонування ринку освітніх послуг залишає значну впливовість. Саме уряд вирішує питання щодо акредитацій, ліцензування навчальних закладів та скорочення або збільшення їх кількості [6, с. 190].

Оскільки наша держава крокує до Європейської спільноти, то вона повинна притримуватись також і європейських стандартів та рівня світових параметрів, це стосується також і кількості навчальних закладів. Процеси регулювання ринку освітніх послуг було оновлено паралельно із процесом глобалізації світової економіки. Європеїзація суспільства та приєднання до Болонського процесу зумовили на національному ринку появу тенденцій розвитку, які притаманні світовим ринкам з надання послуг освіти.

Насамперед визначають появу міжнародної академічної мобільності та формування світового інтелектуального капіталу з залученням українських ресурсів. Цьому сприяє реформування вищої школи та підвищення якості освітніх послуг відповідно до вимог світового ринку. Необхідність підтримування гідної конкурентоспроможності на національному та світовому ринках. Спостерігається посилення процесів вертикальної та горизонтальної інтеграції в системі освітніх закладів, а також реформування ринку праці в частині посилення структуризації і диференціації, і, як наслідок, збільшення диференціації освітніх послуг [1]. Формування попиту та пропозиції останніми роками залежить від поєднання конкуренції між суб'єктами [7].

Основні тенденції розвитку та функціонування ринку освітніх послуг мають походження від загальних законів ринкової економіки, але й мають певні особливості, притаманні лише правовідносинам, що складаються у даній сфері, а саме:

- високий динамізм;
- територіальна сегментація;
- локальний характер;
- значна швидкість обороту капіталу;
- велика чутливість освітніх послуг до ринкової кон'юнктури в силу неможливості їх складування та транспортування;
- індивідуальність виробництва та тощо.

Ринковим відносинам освітніх послуг, як будь-яким, притаманно регулювання з держаним втручанням, яке має вплив на здійснення послуг, що мають важливе значення, а також це обмежує приватнопідприємницьку діяльність [1].

Отже, на основі вищесказаного можна зробити висновок, у діяльності ринку з надання освітніх послуг у контексті створення європейського освітнього простору постійно з'являються нові тенденції та підходи щодо розвитку ринку, функціонуванні його механізмів. Система надання освітніх послуг формується на засадах ринкових відносин та інтеграційних соціально-економічних процесів.

Варто зазначити, що інтеграція до Європейського Союзу вимагає проведення низки реформ у сфері державного регулювання ринку в Україні, оскільки він повинен діяти на відповідному рівні. Для цього необхідно поновити відповідні нормативно-правові документи та створення умов адаптації для співпраці національного ринку освітніх послуг та європейського, з метою створення спільного ринку [7, с. 117].

На сьогодні отримання освіти в Україні є досить популярним, та надання освітніх послуг є престижним. Останні тенденції збільшують авторитет отримання вищої освіти. Останнім часом все більше випускників загальноосвітніх закладів обирають продовження навчання та отримання освітніх послуг вищого рівня та різних сфер. Це сприяє розширюванню переліку спеціальностей та кількісного збільшення навчальних закладів. [2,

с. 191]. Стан закладів, що надають освітні послуги залежить безпосередньо від існування додаткових джерел фінансування.

Література:

1. Скок П. О. Сучасні тенденції розвитку ринку освітніх послуг / П. О. Скок [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=777>
2. Плахотнікова, Л. О. Формування ринкових відносин в Україні 2005г. № 5. Формування ринку освітніх послуг в Україні: стан і проблеми розвитку / Л. О. Плахотнікова. - С. 50-54.
3. Кукурудза І. І. Проблеми функціонування та розвитку ринку послуг вищої школи в Україні / І. І. Кукурудза // Вісник економічної науки України. - 2011. - №2. - С. 72-78.
4. Перебийніс В. І. Маркетингові дослідження попиту на освітні послуги за допомогою методу АВС [Електронний ресурс] / В. І. Перебийніс, М. Н. Малиш, В. І. Гавриш, Ю. В. Перебийніс // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Сер.: Економічні науки. - 2013. - № 2. - С. 363-368. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nvpushk_2013_2_62.pdf
5. Нікончук Н. В. Ринок освітніх послуг в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / Н. В. Нікончук // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. - 2013. - № 2. - С. 187-195. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vcndtue_2013_2_30.pdf
6. Коліушко І. Б. Адміністративна процедура та адміністративні послуги: Зарубіжний досвід і пропозиції для України / Центр політико-правових реформ / В. П. Тимошук (авт.-упоряд.), І. Б. Коліушко (відп. ред.). – К. : Факт, 2003. – 495 с.
7. Білан Ю. В. Ринок праці та освітніх послуг в Україні [Електронний ресурс] / Ю. В. Білан, П. Г. Байдецький // Наукові праці Національного університету харчових технологій. - 2014. - Т. 20, № 6. - С. 112-118. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Npnukht_2014_20_6_15.pdf

Кривич П. В.,
студент 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

БАНКІВСЬКА ГАРАНТІЯ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАНКАМИ ГОСПОДАРСЬКОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Актуальність теми полягає в тому, що жоден з учасників господарської діяльності не застрахований від фінансових, виробничих криз, за яких ставиться під сумнів виконання господарських зобов'язань. Саме гарантія є тим засобом виконання господарського зобов'язання, що здатна оптимально мінімізувати ризик здійснення господарської діяльності в Україні.

Дослідження банківської гарантії як окремого правочину у праві здійснювали І. А. Безклубий, І. Й. Пучковська, К. Ю. Молодик, російські науковці Л. Г. Єфімова, А. А. Рубанов, В. В. Вітрянський, Л. А. Бирюкова, Г. О. Аванесова, Н. Ю. Рассказова, інші дослідники.

Структура курсової роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел. У першому розділі «Загальне визначення банківської гарантії» розглянуті особливості банківської гарантії в цілому, основні види банківських гарантій, порядок їх надання. Банківська гарантія може служити засобом забезпечення виконання господарських зобов'язань. Оскільки за гарантією банк, інша фінансова установа, страхова організація (гарант) гарантує перед кредитором (бенефіціаром) виконання боржником (принципалом) свого обов'язку. В силу банківської гарантії банк, інша кредитна установа або страхова організація (гарант) дають на прохання іншої особи (принципала) письмове зобов'язання сплатити кредиторю принципала (бенефіціару) відповідно до умов зобов'язання, що дається гарантом, грошову суму на письмове вимогу бенефіціара про її сплату. Банківська гарантія є формою забезпечення виконання контрактних зобов'язань, при

цьому гарантії дозволяють партнерам, які вступають у договірні відносини, бути впевненими, що підписаний ними контракт (угода) дійсно буде виконаний. Особливого значення ця обставина набуває у сфері міжнародної торгівлі, коли спільний бізнес об'єднує партнерів з різними правовими системами.

Різновидність банківських гарантій досить велика, вона регулює різні взаємовідносини між банком та суб'єктами господарювання.

Рішення про надання гарантій та умови їх видачі банк-гарант приймає на прохання принципала самостійно відповідно до своїх внутрішніх положень і нормативних документів Національного банку України.

Оформити гарантію можна як на підставі укладеного договору, так і згідно з поданою принципом заявою до банку-гаранта. Тому, характеризуючи гарантію, кажуть, що вона надається, а договір поруки укладається.

Регулювання порядку, умов надання банками гарантій та їх виконання здійснюється згідно з Положенням Національного банку України «Про порядок здійснення банками операцій за гарантіями в національній та іноземних валютах» від 15 грудня 2004 р. № 639.

У другому розділі «Проблеми господарського-правового регулювання банківської гарантії як фінансової послуги» досліджуються проблеми, пов'язані із визначенням правової сутності гарантії як засобу виконання зобов'язання. Серед гарантій як специфічних засобів виконання господарських зобов'язань пропонується виділити банківську та державну гарантію.

Кривущенко Т. В.
студент 1 курсу
спеціальність «Юриспруденція»
Учреждения образования
«Брестский государственный университет им. А.С.Пушкина»

ПРАВО НА ЗАНЯТИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ И РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Педагогическая деятельность – это особый вид социальной (профессиональной) деятельности, которая направлена на реализацию целей образования. Традиционно основными видами педагогической деятельности, осуществляемыми в целостном педагогическом процессе, являются обучение, воспитание и развитие обучающихся.

Педагог-профессионал является одновременно субъектом образовательного процесса и субъектом педагогической деятельности. К педагогическим работникам предъявляются требования, которые определяются квалификационными характеристиками, утверждаемыми в порядке, установленном законодательством.

В связи с принятием в 2011 Кодекса Республики об образовании от 13 января 2011 г. № 243-3 (далее – Кодекс об образовании), с 01.11.2011 произошли определенные изменения в части требований, предъявляемых к работникам, осуществляющим педагогическую деятельность в Республике Беларусь.

В соответствии с пунктом первым статьи 50 Кодекса об образовании педагогическими работниками признаются лица, которые осуществляют педагогическую деятельность (реализуют содержание образовательных программ, программ воспитания, осуществляют научно-методическое обеспечение образования и (или) осуществляют руководство образовательной деятельностью учреждения образования, его структурных подразделений).

Педагогические работники, педагогическая деятельность которых направлена на реализацию содержания образовательных программ высшего образования, образовательных программ дополнительного образования взрослых, руководство образовательной деятельностью учреждения высшего образования, академии последипломного образования, института повышения квалификации и переподготовки, института развития образования, относятся к профессорско-преподавательскому составу. Педагогическая деятельность

профессорско-преподавательского состава включает в себя учебную, воспитательную и учебно-методическую работу [1, п.2 ст.50].

В соответствии с пунктом 2 статьи 51 Кодекса об образовании педагогическую деятельность не могут осуществлять лица: лишенные права заниматься педагогической деятельностью; имеющие судимость; признанные недееспособными или ограниченно дееспособными; не имеющие права заниматься педагогической деятельностью в случаях, предусмотренных законодательными актами [1, ст. 51].

Несколько иные подходы к установлению ограничений для занятия педагогической деятельностью в Российской Федерации.

В соответствии со статьей 46 Закона «Об образовании в Российской Федерации» право на занятие педагогической деятельностью имеют лица, имеющие среднее профессиональное или высшее образование и отвечающие квалификационным требованиям, указанным в квалификационных справочниках, и (или) профессиональным стандартам. Номенклатура должностей педагогических работников организаций, осуществляющих образовательную деятельность, должностей руководителей образовательных организаций утверждается Правительством Российской Федерации [4, ст. 46].

В силу статьи 331 Трудового кодекса Российской Федерации (далее – ТК РФ) к педагогической деятельности допускаются лица, имеющие образовательный ценз, который определяется в порядке, установленном законодательством Российской Федерации в сфере образования.

К педагогической деятельности не допускаются лица:

лишенные права заниматься педагогической деятельностью в соответствии с вступившим в законную силу приговором суда;

имеющие или имевшие судимость, подвергавшиеся уголовному преследованию (за исключением лиц, уголовное преследование в отношении которых прекращено по реабилитирующим основаниям) за преступления против жизни и здоровья, свободы, чести и достоинства личности (за исключением незаконной госпитализации в медицинскую организацию, оказывающую психиатрическую помощь в стационарных условиях, и клеветы), половой неприкосновенности и половой свободы личности, против семьи и несовершеннолетних, здоровья населения и общественной нравственности, основ конституционного строя и безопасности государства, мира и безопасности человечества, а также против общественной безопасности.

Причем лица, имевшие судимость за совершение преступлений небольшой тяжести и преступлений средней тяжести отдельных категорий, определяемых законодательством, могут быть допущены к педагогической деятельности при наличии решения комиссии по делам несовершеннолетних и защите их прав, созданной высшим исполнительным органом государственной власти субъекта Российской Федерации, о допуске их к педагогической деятельности:

имеющие неснятую или непогашенную судимость за иные умышленные тяжкие и особо тяжкие преступления;

признанные недееспособными в установленном федеральным законом порядке;

имеющие заболевания, предусмотренные перечнем, утверждаемым федеральным органом исполнительной власти, осуществляющим функции по выработке государственной политики и нормативно-правовому регулированию в области здравоохранения [3, ст.331].

Федеральным законом от 31 декабря 2014 г. № 489-ФЗ Трудовой Кодекс Российской Федерации дополнен статьей 331.1, в которой оговорены особенности отстранения от работы педагогических работников. Так, дополнительными основаниями (по сравнению со статьей 76 ТК РФ) для отстранения (не допущения) от работы педагогического работника является получение от правоохранительных органов сведений о том, что данный работник подвергается уголовному преследованию за преступления, указанные в абзацах третьем и четвертом части второй статьи 331 ТК РФ. В этом случае работодатель отстраняет от работы

(не допускает к работе) педагогического работника на весь период производства по уголовному делу до его прекращения либо до вступления в силу приговора суда.

Законодательством и Республики Беларусь, и Российской Федерации установлены дополнительные основания прекращения трудовых отношений с педагогическими работниками.

В Республике Беларусь при возникновении в период осуществления педагогической деятельности обстоятельств, препятствующих ее осуществлению, осуществление педагогической деятельности прекращается в соответствии с законодательством.

Одним из оснований для прекращения трудовых отношений с педагогическим работником является совершение работником, выполняющим воспитательные функции, аморального проступка, несовместимого с продолжением данной работы (пункт 3 статьи 47 ТК). Аналогичная норма содержится в Трудовом кодексе Российской Федерации, в котором предусмотрено расторжение трудового договора работодателем в случае совершения работником, выполняющим воспитательные функции, аморального проступка, несовместимого с продолжением данной работы [3, ст.81].

В статью 47 Трудового кодекса Республики Беларусь в 2014 году были внесены дополнения, и закреплено еще одно дополнительное основание для увольнения педагогического работника «возникновения (установления) обстоятельств, препятствующих осуществлению педагогической деятельности или педагогической деятельности в сфере физической культуры и спорта в соответствии с законодательными актами». Согласно норме, если факт лишения права занимать определенные должности был установлен после приема на работу, работник подлежит увольнению по пункту 3 статьи 44 ТК Республики Беларусь – нарушение правил приема на работу. При этом выходное пособие не выплачивается.

Законодательством Российской Федерации также установлены основания прекращения трудовых отношений с педагогическими работниками. Так, абзацем вторым и шестым части первой статьи 84 ТК РФ установлен ряд оснований для прекращения трудовых отношений в работником вследствие нарушения установленных ТК РФ или иным федеральным законом правил его заключения, если нарушение этих правил исключает возможность продолжения работы. Такими основаниями являются заключение трудового договора в нарушение приговора суда о лишении конкретного лица права занимать определенные должности или заниматься определенной деятельностью; заключение трудового договора в нарушение установленных Кодексом, иным федеральным законом ограничений на занятие определенными видами трудовой деятельности; [3, ст.84].

При этом, трудовой договор прекращается, если невозможно перевести работника с его письменного согласия на другую имеющуюся у работодателя работу (как вакантную должность или работу, соответствующую квалификации работника, так и вакантную нижестоящую должность или нижеоплачиваемую работу), которую работник может выполнять с учетом его состояния здоровья [3, ч. 2 ст.84]. Если нарушение установленных законом правил заключения трудового договора допущено не по вине работника, то работнику выплачивается выходное пособие в размере среднего месячного заработка. Если нарушение указанных правил допущено по вине работника, то работодатель не обязан предлагать ему другую работу, а пособие работнику не выплачивается. [3, ч. 3 ст.84].

Как мы видим, законодательство Республики Беларусь и законодательство Российской Федерации имеет схожие подходы к требованиям, предъявляемым к педагогическим работникам. Однако, если в Республике Беларусь законодатель запрещает заниматься педагогической деятельностью лицам, имеющим судимость не конкретизируя степень тяжести совершенного преступления, а также форму вины (умышленное или по неосторожности) и позволяет заниматься педагогической деятельностью после погашения (снятия) судимости, то в Российской Федерации хотя и перечисляет лишь определенные категории преступлений, при совершении которых лица не могут осуществлять педагогическую деятельность, однако ограничивает их вправе заниматься такой деятельностью и после погашения (снятия) у них судимости в установленном

законодавством порядку за преступления против жизни и здоровья, свободы, чести и достоинства личности, половой неприкосновенности и половой свободы личности, против семьи и несовершеннолетних, здоровья населения и общественной нравственности, основ конституционного строя и безопасности государства, мира и безопасности человечества, а также против общественной безопасности.

Литература:

1. Кодекс Республики Беларусь об образовании 13 января 2011 г. № 243-З (от 04.01.2014) [Электронный ресурс]. база данных / Аналитическая правовая система «Бизнес-Инфо». – Период обновления: ежедневно. – локальное сетевое приложение
2. Трудовой кодекс Республики Беларусь 26 июля 1999 г. № 296-З (ред. от 15.07.2015) [Электронный ресурс]. база данных / Аналитическая правовая система «Бизнес-Инфо». – Период обновления: ежедневно. – локальное сетевое приложение
3. Трудовой кодекс Российской Федерации от 30.12.2001 № 197-ФЗ (ред. от 30.12.2015) [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_law_34683/. – Дата доступа: 18.02.2016.
4. Федеральный закон от 29.12.2012 № 273-ФЗ (ред. от 30.12.2015) «Об образовании в Российской Федерации» [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_140174/. – Дата доступа: 18.02.2016.

Крохмальова О. В.,
студентка 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

УПРАВЛІННЯ СПЕЦІАЛЬНИМИ (ВІЛЬНИМИ) ЕКОНОМІЧНИМИ ЗОНАМИ

На територіях пріоритетного розвитку в Україні з метою залучення іноземних інвестицій, активізації спільно з іноземними інвесторами підприємницької діяльності для нарощування експорту товарів і послуг, поставок на внутрішній ринок високоякісної продукції та послуг, залучення і впровадження нових технології, ринкових методів господарювання, розвитку інфраструктури ринку, поліпшення використання природних і трудових ресурсів та прискорення соціально-економічного розвитку держави були створені спеціальні (вільні) економічні зони. Проаналізувавши досвід інших країн, у яких діють аналогічні зони, можна сказати, що вони є ефективним інструментом підвищення конкурентоспроможності держави. Беручи до уваги сучасну економічну ситуацію в країні, позиції нашої держави на міжнародному ринку, масштабні реформи у багатьох сферах суспільного виробництва та євроінтеграційні прагнення України, дослідження особливостей функціонування спеціальних (вільних) економічних зон, зокрема, питань стосовно організації управління, є актуальним.

Нормативне регулювання управління С(В)ЕЗ реалізується відповідно до ЗУ «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон», окремими законами щодо створення конкретної С(В)ЕЗ, наприклад, «Про створення вільної економічної зони «Крим» та про особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованій території України», «Про запобігання та протидію легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму», «Про місцеві державні адміністрації», також окремі вказівки стосовно функціонування С(В)ЕЗ містяться у Митному кодексі, Податковому кодексі України та інших актах.

Проблеми функціонування та управління спеціальними (вільними) економічними зонами та пропозиції щодо їх вирішення знайшли своє відображення у працях таких українських та закордонних дослідників: Авдокушина Є. Ф., Данько Т. П., Ігнатова В. Г., Замошніков М. О., Климко С., Костусев О., Кухарська Н. О., Лушкін В. А., Іванова Т. С., Бербенець О. І., Редько К. Ю., Бабінська О. В.

Згідно Закону України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон», спеціальна (вільна) економічна зона (далі – С(В)ЕЗ) являє собою частину території України, на якій встановлюються і діють спеціальний правовий режим економічної діяльності та порядок застосування і дії законодавства України. На території спеціальної (вільної) економічної зони запроваджуються пільгові митні, валютно-фінансові, податкові та інші умови економічної діяльності національних та іноземних юридичних і фізичних осіб. Як зазначає більшість дослідників, вихідною ознакою С(В)ЕЗ є особливий режим митного оподаткування. Це пояснюється тим, що основною формою міжнародного співробітництва тривалий час була саме міжнародна торгівля. Перші відомості про С(В)ЕЗ припадають на 166 рік до нашої ери, коли з метою сприяння торгівлі влада грецької держави острова Делос проголосили про першу документально відому вільну зону. На острові приїжджі купці звільнялися від податків, мита та виконання адміністративних формальностей. Делос відігравав помітну посередницьку роль у торгівлі між Заходом та Сходом протягом 80 років. Одним з різновидів С(В)ЕЗ у середні віки стали так звані території «порто-франко», які відмежовувались від решти території спеціальним митним кордоном. Але інтенсивно вільні економічні зони як форма організації господарської діяльності почали створюватись лише наприкінці 50-х років двадцятого сторіччя в країнах Західної Європи та Америки. Одночасно з ними почали виникати особливі економічні зони. Перша особлива економічна зона з'явилася в місті Шенноні (Ірландія) у 1960 році. Своїм виникненням вона зобов'язана створенню нового авіалайнера Боїнг-707, спроможного досягти Європи без посадки на перельоті з Америки. Для залучення літаків були застосовані пільгові умови й у такий спосіб створена особлива економічна зона. Друга така зона - місто Пуерто-Ріко, де місцеві органи влади для прискорення розвитку міста наприкінці 60-х років створили пільгові умови, насамперед, для залучення іноземних інвестицій. Відтоді питаннями створення вільних зон почали займатися такі організації, як ЮНІДО (UNIDO - організація промислового розвитку при ООН), потім до неї приєдналася ЦТК ООН (UNCTC - Ради і Центри з ТНК при ООН) та МОП (ILO — міжнародна організація праці) [1].

Як зазначає О. М. Вінник, у світовій практиці існує два загально визначених методи побудови зон: утворення зон за ініціативи центральної влади та ініціативи місцевих влад. Метод утворення СЕЗ «зверху», за ініціативи центральної влади, полягає у бюджетному фінансуванні і регулюванні пільгового режиму господарської діяльності усередині країни і в зовнішньоекономічних відносинах держави. Це такі країни, як Мексика, Китай, Південна Корея. Іншим варіантом утворення зон є ініціатива «знизу», яка пов'язана з активністю місцевих адміністрацій, які виходять з ініціативою створення СЕЗ. Уряд при цьому надає пільги і кредити (Польща, Домініканська Республіка). Причому практичний результат від цієї ініціативи «знизу» свідчить про розширену можливість функціонування зон [2].

Згідно ст.5 ЗУ «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон», відповідні зони створюються Верховною Радою України за ініціативою Президента України, Кабінету Міністрів України або місцевих Рад народних депутатів України та місцевої державної адміністрації. Якщо проаналізувати даний законодавчий акт, то можна казати що в Україні створення С(В)ЕЗ передбачається як «зверху», так і «знизу». При цьому в залежності від ініціатора її створення можна виокремити два підходи: у першому випадку (за ініціативи Президента України або Кабінету Міністрів України) рішення про створення зони може бути прийняте лише після одержання письмової згоди відповідної місцевої Ради народних депутатів і місцевої державної адміністрації, на території якої передбачається розташувати С(В)ЕЗ. В іншому випадку, коли ініціатива належить місцевим Радам народних депутатів України або місцевій державній адміністрації, вони подають відповідну пропозицію Кабінету Міністрів України, який повинен розглянути її в шестидесятиденний строк з дня надходження та подати висновок щодо цього у Верховну Раду України [3].

Управління спеціальними (вільними) економічними зонами в Україні має певні особливості:

1) структура, функції та повноваження органів управління С(В)ЕЗ визначаються залежно від її типу, розмірів, кількості працівників та/або мешканців на території спеціальної (вільної) економічної зони; 2) місцеві Ради народних депутатів та місцеві державні адміністрації здійснюють свої повноваження на території С(В)ЕЗ з урахуванням специфіки її статусу, визначеної законом про її створення; 3) до системи органів управління С(В)ЕЗ входить спеціально створений орган господарського розвитку та управління конкретної С(В)ЕЗ, а в окремих С(В)ЕЗ створюється рада з питань вільної економічної зони; 4) державне регулювання діяльності спеціальної (вільної) економічної зони здійснюють органи державної виконавчої влади України, до компетенції яких входить контроль за додержанням вимог законодавства України - як загального для всіх суб'єктів господарювання, так і спеціального - щодо конкретної ВЕЗ; 5) орган господарського розвитку і управління та суб'єкти економічної діяльності С(В)ЕЗ є самостійними у здійсненні своєї діяльності стосовно органів державного управління України, за винятками, передбаченими законодавчими актами України [4].

Можна казати про те, що, з огляду на специфіку організації управління СЕЗ, існують дві системи органів управління зонами. Перша – дворівнева, включає в органи управління відповідні органи місцевого самоврядування та місцеві державні адміністрації, а також орган господарського розвитку і управління С(В)ЕЗ; це характерно для таких зон як «Миколаїв» та «Порто-франко». Інша система – трирівнева, до якої разом з вищевказаними органами входить ще одна організаційна структура, наприклад, Рада з питань розвитку спеціальної зони «Інтерпорт Ковель» у Волинській області. Обидві зазначені системи є системами оперативного управління С(В)ЕЗ. Загальна система органів управління СЕЗ в Україні представлена такими рівнями управління як: Верховна Рада України - єдиний законодавчий орган, який має право приймати законодавчі акти; Кабінет Міністрів України, який приймає відповідні постанови; міністерства і відомства, які регламентують у своїх наказах діяльність своїх підрозділів; Рада з питань розвитку спеціальної зони «Інтерпорт Ковель» у Волинській області, яка має право приймати відповідні рішення, що є обов'язковими для виконання на території даної С(В)ЕЗ; місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування, які укладають контракти з інвесторами; орган господарського розвитку і управління С(В)ЕЗ; керівництво інвестиційних підприємств, які безпосередньо впроваджують проекти [3].

Запровадження спеціальних (вільних) економічних зон в Україні має як позитивні, так і негативні фактори. З позитивних можна назвати створення бази для поповнення бюджету та сприятливого інвестиційного клімату, рішення соціально-економічних проблем в депресивних регіонах, підтримку потенційно прибуткових галузей промисловості; з негативних – втрати бюджету внаслідок надання пільг, нерівні умови розвитку регіонів і значні витрати на створення різноманітних органів і розвиток інфраструктури [5].

Для збалансування таких факторів та здійснення ефективного управління С(В)ЕЗ необхідно дотримуватись основних принципів діяльності С(В)ЕЗ, що сформувались у міжнародній практиці та вдосконалювати вже наявні механізми управління, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності України та стабілізації її економічного стану.

Література:

1. Данілов О. Д. Інвестиції / О. Д. Данілов // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/612/5/>
2. Вінник О. М. Господарське право: Курс лекцій / О. М. Вінник // К.: Атіка. – 2004. - 624 с.
3. Редько К. Ю. Сутність та зміст організації управління спеціальними економічними зонами в Україні / К.Д. Редько // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/13_2013/17.pdf
4. Законодавча та нормативно-правова база діяльності спеціальних економічних зон в Україні: [збірник] / НАН України. Рада по вивч. продукт. сил України; за ред. І. М. Бобух // К. – 2004. - 667 с.
5. Іванова Т. С., Бербенець О. І. Вільні економічні зони як ефективний інструмент підвищення конкурентоспроможності країни / Т. С. Іванова, О. І. Бербенець // [Електронний

Куркуріна К. М.,
студентка ОКР «Магістр»
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ОСОБЛИВОСТІ ВИРІШЕННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

З кінця XIX століття людство почало входити в нову епоху, що характеризується кардинальними змінами в розвитку науково-технічного прогресу, глобалізацією господарських зв'язків, комп'ютеризацією всіх сфер життєдіяльності людини та втілення у життя досягнень нанотехнологій. Нові технології, винаходи та високий розвиток культури стали рушійними силами розвитку людства. Тому значення інтелектуальної власності в сучасному світі, за умови її постійно зростаючого впливу на соціальний та економічний розвиток, важко переоцінити. Тож інтелектуальна власність поступово займає пріоритетне положення над матеріальною власністю.

В Україні, в умовах розвитку демократизації суспільства, ринкової економіки та пріоритету людини в праві, інтелектуальна власність стала важливим елементом успішного розвитку суб'єктів господарювання. Тому останнім часом спостерігається зростання кількості господарських спорів у сфері інтелектуальної власності.

Наразі нормативно-правову основу при вирішенні господарських спорів у сфері інтелектуальної власності складають норми різних галузей права. Загальні положення про зміст та види інтелектуальних прав викладені в окремих главах Цивільного кодексу України. Особливості вирішення господарських спорів у сфері інтелектуальної власності закріплені в главі 16 «Використання у господарській діяльності прав інтелектуальної власності» Господарського кодексу України, в Законах України «Про авторське право та суміжні права», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про науково-технічну інформацію», «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» та ін. Крім того, господарські суди мають право застосовувати міжнародні договори у сфері інтелектуальної власності, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Відповідно до ст. 16 Господарського процесуального кодексу України, справи у спорах про порушення майнових прав інтелектуальної власності розглядаються господарським судом за місцем вчинення порушення [1].

Слід зауважити, що у вищезазначеній статті вказані випадки, за яких учасниками спору виступають фізичні особи, що не є суб'єктами підприємництва.

Згідно із пунктом 1.4 Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності» встановлено особливості визначення місця вчинення правопорушення.

У разі, якщо відповідне порушення здійснено поза межами України, господарські суди не мають право розглядати спір навіть якщо відповідач є резидентом.

Місце вчинення порушення визначається з урахуванням конкретних обставин, зазначених в позовній заяві.

У разі вчинення порушення на території двох і більше адміністративно-територіальних одиниць, що входять до складу України, розгляд справи здійснюється тим господарським судом до якого звернувся позивач.

Якщо відповідачем або одним із відповідачів у справі виступає державна служба інтелектуальної власності України, то справа відповідно до ч. 4 ст. 16 ГПК України підлягає розгляду господарським судам м. Києва, оскільки названа служба є центральним органом виконавчої влади.

Відповідно до ст. 77 Закону України «Про міжнародне приватне право» виключно господарським судом підсудні справи з іноземним елементом, якщо спір пов'язаний з оформленням права інтелектуальної власності, яке потребує реєстрації чи видачі свідоцтва (патенту) в Україні [2].

Однак, на практиці неодноразово виникають проблеми розмежування юрисдикції між господарськими судами та іншими органами, уповноваженими вирішувати спори, що виникають у сфері інтелектуальної власності.

Шляхом вирішення проблем розмежування юрисдикції судових органів є створення системи органів спеціалізованого патентного судочинства [3].

Відповідно до пункту 3 Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності», відповідальність за порушення права інтелектуальної власності у вигляді відшкодування шкоди, завданої суб'єктові відповідного права, може наставати лише за одночасної наявності таких умов:

1) факту протиправної поведінки відповідача (зокрема, недодержання умов авторського, ліцензійного договорів, використання об'єкта права інтелектуальної власності без дозволу правовласника);

2) шкоди, завданої суб'єктові права інтелектуальної власності;

3) причинно-наслідкового зв'язку між протиправною поведінкою особи та завданою шкодою;

4) вини особи, яка заподіяла шкоду.

Тягар доказування наявності перших трьох умов покладається на позивача. При цьому судом застосовується презумпція вини особи, яка завдала шкоду: така особа вважається винною, поки не буде доведено інше.

Вищезазначені умови мають з'ясовуватися судом і при вирішенні спорів про відшкодування моральної (немайнової) шкоди, заподіяної внаслідок порушення права інтелектуальної власності. Суд, зокрема, повинен встановити, чим підтверджується факт заподіяння позивачеві втрат немайнового характеру, за яких обставин чи якими діями вони заподіяні, в якій сумі чи в якій матеріальній формі позивач оцінює заподіяну йому шкоду та з яких підстав він у цьому виходить, а також інші обставини, що мають значення для вирішення спору [2].

Дуже важливим аспектом при вирішенні господарських спорів стосовно інтелектуальної власності є способи захисту права власності. Загальні способи захисту прав інтелектуальної власності містяться в ст. 16 Цивільного кодексу України та ст. 20 Господарського кодексу України. Крім того, суд може використовувати інші способи, передбачені законодавством України.

Більш дієвим та найчастіше використовуваним способом захисту права інтелектуальної власності є відшкодування майнової та немайнової шкоди. Частіше, шкода, що завдається праву інтелектуальної власності має немайновий характер [4].

Як вже було відмічено, нормативно-правову основу захисту прав інтелектуальної власності, в особливості немайнового характеру, складають норми різних галузей права. У зв'язку з чим виникають колізії та прогалини в законодавстві. Крім того, захист прав інтелектуальної власності є малоефективним і має тільки компенсаційний характер, оскільки від побудований на засадах цивільно-правового захисту. Тому є доцільним розробити законодавцю такі способи захисту прав інтелектуальної власності, які б врахували її специфіку.

Проблемним питанням у науковому співтоваристві є відсутність єдиної думки щодо розуміння правової природи немайнових прав суб'єктів інтелектуальної власності. На думку деяких авторів, немайнові права – самостійний предмет регулювання, однак через їх незначну кількість їх не можна виділити у самостійний інститут права. На думку других, окремі відносини не регулюються правом, а лише охороняються, оскільки закон лиш

закріплює недоторканість особистих благ. Інші науковці вважають, що право і регулює, і охороняє такі відносини [4].

Можна підтримати останню думку виходячи з того, що авторське право є одним із інститутів права інтелектуальної власності, яке регулює відносини при створенні та використанні творів науки, літератури та музики, тобто має немайновий характер.

Спори про відшкодування завданих збитків та компенсацію немайнової шкоди розглядають господарські суди в загальному порядку. Тягар доказу наявності збитків та причинного зв'язку між протиправною поведінкою правопорушника і завданою шкодою покладається на позивача.

Отже, ефективність розгляду справ у сфері інтелектуальної власності залежить від багатьох факторів, найголовнішим з яких є наявність досконалого законодавства та дієвих механізмів його застосування, в тому числі при захисті прав.

Нормативно-правову основу захисту прав інтелектуальної власності, в особливості немайнового характеру, складають норми різних галузей права. У зв'язку з чим виникають колізії та прогалини в законодавстві. З цього слідує втрата дієвого механізму захисту прав інтелектуальної власності в судовому порядку, та низькі гарантії можливості в повній мірі захистити свої права правовласникам.

Література:

1. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України: від 06.11.1991 № 1798-ХІІ // Відомості Верховної Ради. – 1992. - № 6. - Ст. 56.
2. Постанова Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності» від 17.10.2012 р. № 12 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12/page>
3. Пархомчук С. О. Розгляд спорів у сфері інтелектуальної власності господарськими судами: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук: спец. 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» / С. О. Пархомчук. – Київ, 2012. – 20 с.
4. Козирева В. П., Гаврилішин А. П. Особливості розгляду господарських спорів у сфері інтелектуальної власності / В. П. Козирева, А. П. Гаврилішин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/19363/%C2>

Кушнір І. В,
студентка 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ, ТОВАРІВ, РОБІТ ТА ПОСЛУГ

Спад виробництва та зниження економічного потенціалу України негативно вплинули на якість і конкурентоспроможність вітчизняних товарів, робіт, послуг, впровадження сучасних методів управління якістю. Державна політика у сфері управління якістю продукції, процесів та послуг спрямована на підтримку зусиль підприємств та організацій у задоволенні потреб споживачів шляхом поліпшення якості та конкурентоспроможності продукції, розвитку і впровадження методів управління якістю. Ситуація ускладнюється інтервенціями іноземних товарів, зниженням платоспроможності населення. Це пояснюється недоліками економічної політики, зокрема надмірною лібералізацією ринку, що відкрило необмежений доступ імпорту товарів, а також відсутністю важелів у сфері управління якістю. До того ж, акти законодавства, що регулюють відносини у цій сфері, не узгоджені між собою і не спрямовані на забезпечення випуску конкурентоспроможної продукції, а діюча система державного регулювання не стимулює виробників до поліпшення її якості. Не створено інфраструктури сприяння поліпшенню якості, підтримки інновацій, відсутнє інформаційне забезпечення, практично не проводиться навчання у сфері управління якістю та доквіллям.

Метою є визначення стратегічних напрямів, пріоритетів, а також політичних, соціально-економічних і техніко-технологічних засад реалізації державної політики у сфері управління якістю.

Майже не проводяться наукові дослідження у сфері управління якістю та довкіллям. Більшість вітчизняних підприємств не застосовує сучасних методів поліпшення якості та підвищення рівня ділової досконалості, які базуються на загально визначених принципах всеохоплюючого управління якістю (Total Quality Management). Не популяризується досвід підприємств, які досягли високого рівня ділової досконалості, не налагоджено взаємодію та обмін інформацією між ними. В Україні, як і в інших державах, діють національні стандарти на системи управління якістю, екологічного управління та інші системи управління. Але такі стандарти прийняті тільки на рівні технічних умов, так званих загальнодержавних ГОСТів в Україні не має. Отож, як ми знаємо з 1 січня 2016 року, починає діяти підписана з Європейським Союзом, Зона вільної торгівлі (ЗВТ), але прогнози вітчизняних науковців практиків в цій сфері, досить не втішні, ЗВТ в Україні не запрацює, так як продукція яка виготовляється у нас в державі і підготована на експорт, не відповідає ні те що міжнародним стандартам якості, але і саме державних ГОСТ. Тому наша продукція не є привабливою для європейського ринку.

За інформацією Міжнародної організації із стандартизації, станом на 2013 рік загальна кількість у світі сертифікованих систем управління якістю становитиме понад 1 млн. В Україні сертифіковані більш як 4000 систем управління якістю, у тому числі понад 3000 зареєстровано у державній системі сертифікації. При цьому, за оцінками міжнародних експертів, впровадження системи управління якістю підвищує ринкову вартість підприємств, установ та організацій у середньому на 5 відсотків.

Для відродження економіки України необхідно поліпшити якість і конкурентоспроможність продукції, створити умови для повного розкриття потенціалу підприємств, досягнення ділової досконалості, надавати всіляку підтримку та сприяти розвитку сфери управління якістю. Тобто забезпечення поліпшення якості повинне стати завданням загальнодержавної ваги, а основним шляхом його розв'язання - державна підтримка сучасних методів управління якістю та діловою досконалистю, розроблення і впровадження систем управління якістю, екологічного управління, інших систем управління, принципів всеохоплюючого управління якістю, визначених у Європі та в світі.

Отже, Україна зараз стоїть на порозі ключових змін, які мусять зробити керівники держави, а зміні будуть це гарантовано, тому що російський ринок, який протягом багатьох років був основним ринком збуту української продукції, втрачений назавжди, а європейський вимагає високої якості постачальної продукції. Також слід забезпечити робочі місця і гідну заробітну плату, так як рівень безробіття у державі зростає з кожним роком, отже поповнюються ринки праці зарубіжних держав громадянами України які шукають професійного щастя у Європі, із-за чого іде спад продуктивності наданих робіт та послуг.

Литвин А. П.,
студентка 4 курсу,
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ГОСПОДАРСЬКІ ДОГОВОРИ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ

Актуальність даної теми полягає в тому, що існування державного господарювання визнається однією з передумов виконання державою покладених на неї конституційних завдань по забезпеченню життєдіяльності суспільства. Проблематика господарських договорів традиційно посідає важливе місце в господарсько-правових дослідженнях.

Перш за все треба розглянути ознаки державного господарювання:

1. Суб'єктний склад. Суб'єктами державного господарювання є не держава або державні органи, а суб'єкти господарювання державного сектора економіки, чільне місце серед останніх належить державним підприємствам.

2. Здійснення у публічних інтересах. Суб'єкти державного господарювання виражають суспільний, публічний інтерес. Публічні інтереси - збалансовані певним чином інтереси держави як організації політичної влади, а також інтереси всього суспільства. Правове регулювання сфери господарювання вимагає забезпечення оптимального поєднання приватних і публічних інтересів, певного компромісу між ними. Може скластися враження, що державні підприємства не мають приватного інтересу, оскільки повинні діяти в інтересах держави (суспільства), однак насправді це не так. Будь-яке державне підприємство заінтересоване в ефективному функціонуванні як господарська організація, причому дії органу, до сфери управління якого належить підприємство, можуть як сприяти, так і перешкоджати цьому. До приватного інтересу державного підприємства входять інтереси його трудового колективу та керівника. Забезпечення приватного інтересу державного підприємства є умовою його успішного функціонування, без якого, у свою чергу, неможливе забезпечення публічного інтересу.

3. Метою державного господарювання є задоволення суспільних потреб у товарах, роботах, послугах, які не можуть ефективно надаватися суб'єктами господарювання приватного сектора економіки. Теоретично будь-які потреби суспільства можуть задовольнятися і приватним сектором, у тому числі й у разі, коли це буде пов'язано з веденням низькорентабельного або збиткового виробництва. Однак розміри матеріальних та організаційних втрат держави, що виникатимуть у зв'язку з наданням нею відповідного регуляторного режиму, обумовлюють більшу економічну доцільність створення державних підприємств.

4. Державне господарювання здійснюється суб'єктами господарювання різних організаційно-правових форм. Вибір організаційно-правової форми державного підприємства є наявність чи відсутність мети отримання прибутку від діяльності підприємства [1, с.36-43].

Серед договорів в сфері державного господарювання виокремлюються господарські договори за участю органів держави, які укладаються ними в межах своїх організаційно-господарських повноважень із суб'єктами господарювання різних форм власності, в тому числі державного сектору, і спрямовані на виконання державою своїх економічних і соціальних функцій (договори публічної спрямованості). В таких договорах держава виступає свого роду агентом публічних інтересів.

Державний контракт визначається як плановий договір, в основі якого знаходиться акт державного планування (державне замовлення) і обов'язковість укладення якого для певного кола суб'єктів господарювання імперативно встановлена законом.

Досліджуючи правове регулювання державних контрактів, можна визначити, що:

1) положення державного замовлення трансформуються в умови договору через волевиявлення сторін і, відповідно, зміна чи скасування планового акту можуть впливати на долю договірної зобов'язання також лише через узгоджене волевиявлення сторін;

2) належне та реальне виконання має бути принципом виконання зобов'язання, яке виникає на підставі державного контракту: саме таке виконання державним виконавцем своїх обов'язків за державним контрактом здатне забезпечувати задоволення пріоритетних державних (публічних) потреб. Необхідність цільового використання коштів державного бюджету та забезпечення прав суб'єктів господарювання зумовлює те, що оплата державним замовником поставлених товарів, виконаних робіт, наданих послуг не може виконуватися інакше, аніж це передбачено контрактом (зокрема, переданням виконавцю будь-якого майна або заміною способу виконання).

Господарські договори в сфері державного господарювання опосередковують не управлінські відносини між органом держави та суб'єктом господарювання, а господарську діяльність з виготовлення та реалізації продукції, виконання робіт чи надання послуг

вартісного характеру, пов'язані, насамперед, із реалізацією державою своїх повноважень власника і не породжують адміністративних прав та обов'язків сторін. Держава в особі уповноважених органів виступає учасником сфери господарювання і стороною певних державних контрактів, яким притаманні певні особливості і відмінності від інших договірних форм господарювання.

Але, зазначене поняття державного контракту розвиває у юридичній літературі наукову дискусію щодо його тлумачення у сфері державного замовлення, за допомогою якого йому притаманна самостійність регулювання і реалізації. Одні вчені вважають, що державний контракт є договором, що виражається у певних договірних формах, інші – договором, що є змішаним чи укладеним по моделі відповідного договору.

Державне замовлення – це система відносин між державою (державними замовниками) та суб'єктами господарювання усіх форм власності (виконавцями державного замовлення), пов'язаних з плануванням, формуванням, розміщенням та виконанням планового акту на поставку товарів, виконання робіт, надання послуг для задоволення державних потреб.

Державний контракт внаслідок визначення його як договору на поставку товарів, виконання робіт чи надання послуг. Зокрема, під державним контрактом договір, укладений державним замовником від імені держави з суб'єктом господарювання - виконавцем державного замовлення, за яким виконавець зобов'язується передати товари (виконати роботи, надати послуги) державному замовнику, а державний замовник зобов'язується забезпечити оплату поставлених товарів (робіт, послуг). Тому, виділяються договірні форми державного контракту: 1) договір на постачання продукції за державним замовленням (купівля-продаж, поставка, контрактація тощо); 2) договір про виконання робіт за державним замовленням (підряд, будівельний підряд, підряд на виконання проектних та пошукових робіт і т.д.); 3) договір про надання послуг за державним замовленням (транспортні договори, зберігання, страхування тощо) [2, с. 123].

Державний контракт як договір купівлі-продажу, поставки, підряду, будівельного підряду, підряду на виконання проектних та пошукових робіт, контрактації і так далі, що виступають самостійними договорами в системі договорів і законодавстві України.

Частково це підтверджується у чинному законодавстві, на прикладі договору контрактації. Згідно ч. 1 ст. 272 ГК України передбачено, що державна закупка сільськогосподарської продукції здійснюється за договорами контрактації, які укладаються на основі державних замовлень на поставку державі сільськогосподарської продукції.

Договір контрактації повинен передбачати: види продукції (асортимент), номер державного стандарту або технічних умов, гранично допустимий вміст у продукції шкідливих речовин; кількість продукції, яку контрактант приймає безпосередньо у виробника; ціну за одиницю, загальну суму договору, порядок і умови доставки, строки здавання-приймання продукції; обов'язки контрактанта щодо подання допомоги в організації виробництва сільськогосподарської продукції та її транспортування на приймальні пункти і підприємства; взаємну майнову відповідальність сторін у разі невиконання ними умов договору; інші умови, що передбачені договором контрактації сільськогосподарської продукції, затвердженим у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України [3, с. 77-79].

Відповідно до законодавства сфери державного замовлення під державний контракт слід розуміти договір, якому характерні ознаки, що притаманні в межах умов реалізації державного замовлення. До них слід віднести: спеціальний суб'єктний склад, де стороною виступає державний замовник від імені держави та суб'єкт господарювання всіх форм власності як виконавець державного замовлення; відступлення від принципу рівності сторін; тісний зв'язок з плановим процесом як обов'язковим елементом організації господарської діяльності в сфері державного замовлення з метою раціонального та ефективного використання державних коштів; обмеження договірної свободи внаслідок захисту державних інтересів, захисту економічної конкуренції.

Також, відмінною ознакою виступає особлива мета – забезпечення пріоритетних державних потреб, що має публічно-правовий та некомерційний характер; фінансування, що здійснюється за рахунок бюджетних та позабюджетних коштів; спеціальний спосіб реалізації державного замовлення; особливі правила виконання, зміни та розірвання державного контракту. Саме тому, державний контракт на поставку товарів для задоволення державних потреб слід відрізнити від договору поставки. Головна їхня відмінність полягає в тому, що сторонам договору поставки характерний підприємницький характер, а сторонам державного контракту – непідприємницький [4, с. 23].

Тому, державний контракт виступає єдиною договірною формою реалізації державного замовлення для задоволення державних потреб в сфері господарювання, який слід тлумачити як договір, що укладений між державним замовником від імені держави та суб'єктом господарювання – виконавцем державного замовлення внаслідок втілення особливостей, що характерні договорам на поставку товарів, виконання робіт та надання послуг та особливостей, що характерні в межах умов державного замовлення для задоволення державних потреб.

Отже, державне господарювання – це діяльність суб'єктів господарювання державного сектора економіки різних організаційно-правових форм (суб'єктів державного господарювання), що здійснюється з метою ефективного задоволення суспільних потреб у товарах, роботах, послугах та отримання прибутку (державне підприємництво) або без мети отримання прибутку (державне некомерційне господарювання) і передбачає реалізацію публічних інтересів з урахуванням інтересів суб'єктів державного господарювання. А господарські договори, як важлива складова у сфері державного господарювання опосередковують не управлінські відносини між органом держави та суб'єктом господарювання, а господарську діяльність по виготовленню та реалізації продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, і пов'язані із реалізацією державною своїх повноважень власника та функцій по забезпеченню життєдіяльності суспільства.

Література:

1. Кантор Н. Цели и принципы создания юридических лиц публично-правовыми образованиями / Н. Кантор // Хозяйство и право. – 2004. – № 5. – С. 36-43.
2. Банасевич І. І. Державне замовлення та державний контракт: поняття, особливості, юридична природа / І. І. Банасевич // Підприємництво, господарство і право. – 2006. - №8. - С. 121-124.
3. Апопій І. Істотні умови договору контрактації у сфері підприємницької діяльності / І. Апопій // Підприємництво, господарство і право. - 2010. - № 2. - С. 77- 79.
4. Яровой А. В. Поставка товаров для государственных нужд: автореф. Дисс. дис. на соискание учен. степени канд. юрид. наук: спец.12.00.03 «гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право» / А. В. Яровой. - Екатеринбург, 2005. – 23 с.

Ломакіна Ю. В.,
студентка ОКР «Магістр»
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ СТРОКІВ В ГОСПОДАРЬСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Наукове пізнання будь-якого процесуального моменту з метою з'ясування основ здійснення господарського судочинства передбачає розгляд процесуальних строків, що представляють собою найважливіші якісні характеристики й орієнтири на своєчасне вирішення господарського спору. Формування процесуальних строків відбулось враховуючи практику судового розгляду та розвиток господарського судочинства в Україні. Ефективність захисту порушених прав та законних інтересів підприємств, організацій,

установ та громадян-підприємців у сфері економічної, підприємницької діяльності в порядку господарського судочинства істотно залежить від часового фактору, тобто швидкості розгляду спору. Значення фактору часу усе більш зростає в умовах ринкової економіки, коли важливого значення набуває швидкість оборотності коштів. У цій ситуації господарські суди зобов'язані забезпечити не тільки правильне, але і своєчасне вирішення господарських спорів, що надходять до них.

Встановлення в законодавчому порядку строків для процесуальної діяльності господарського суду та здійснення процесуальних дій сторонами й іншими учасниками господарського процесу є гарантією забезпечення швидшого відновлення порушених прав або охоронюваних законом інтересів підприємств, установ, організацій. Швидке вирішення спорів вносить визначеність у господарські відносини, сприяє ліквідації заборгованості, прискорює оборотність коштів.

Встановлюючи строк, протягом якого повинна бути вчинена визначена процесуальна дія, суд зобов'язаний виходити з конкретних обставин справи, цей строк повинний бути достатнім для здійснення процесуальної дії і разом з тим не зайво тривалим, щоб не створювати умов для затримки остаточного вирішення спору.

Досягнення оптимального співвідношення оперативності і якості судової діяльності потребує правильного визначення мети і завдань встановлення процесуальних строків. Саме така постановка питання визначила зміни, що відбулися в інституті процесуальних строків. Чинне господарсько-процесуальне законодавство не надає особам, які беруть участь у справі і добросовісно користується своїми процесуальними правами, можливість захисту від затягування розгляду справи самим судом. Якщо одним із правових наслідків пропуску процесуальних строків учасниками процесу є втрата ними права здійснити відповідне процесуальне дію, то по відношенню до дій або бездіяльності судді такий результат не може бути передбачено.

Наведена трактування поняття «розумний строк» як сукупність усіх процесуальних строків з моменту порушення справи до моменту його остаточного рішення у всіх судових інстанціях і виконання прийнятого у справі судового акту, дає підстави для висновку, що між використанням у господарському процесуальному праві терміну «правильне і своєчасне вирішення спору» (ст. 65 ЦПК України) та розглядом справ у розумні строки (ЗУ «Про судоустрій і статус суддів») немає належного зв'язку.

Навіть за умови дотримання правил і тривалості розгляду справ у кожній судовій інстанції і виконання прийнятих за цим справах остаточних судових актів загальна сукупність таких термінів може бути більша тієї, яка визначається шляхом простого додавання, оскільки провадження у справі може неодноразово відкладатися, припинятися, рішення неодноразово скасовуватися, а справа - спрямовуватися на новий розгляд, в ході виконання судового акту можуть виникнути ті чи інші затримки. Зрештою, робота поштової служби може позначитися на тривалості строків провадження по справі.

Відповідальність держави за затягування провадження у справі, як правило, настає в разі нерегулярного призначення судових засідань, призначення судових засідань з великими інтервалами, затягування при переданні або пересиланні справи з одного суду в інший, невжиття судом заходів для дисциплінованості сторін у справі, свідків, експертів, повторного направлення справи на додаткове розслідування чи новий судовий розгляд.

Всі ці обставини судам слід враховувати при розгляді кожної справи, оскільки перевищення розумних строків розгляду справ порушує права, гарантовані п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а збільшення кількості звернень до Європейського суду з прав людини не лише погіршує імідж нашої держави на міжнародному рівні, але й призводить до значних втрат державного бюджету. Оперативне вирішення суперечок все-таки вносить визначеність у господарські відносини [1].

Суперечливою є норма щодо граничного терміну на оскарження в апеляційному та касаційному порядку судових рішень для органів державної влади і місцевого самоврядування та прокурорів. З одного боку, зазначене положення має дисциплінувати

суб'єктів владних повноважень, але з іншого - ставить в нерівні умови учасників процесу, що прямо суперечить принципам судочинства [2].

Також цікавим є вирішення питання визначення строків давності притягнення до відповідальності за порушення норм законодавства про захист економічної конкуренції, зокрема, встановлені ст. 42 Закону України «Про захист економічної конкуренції» (за загальним правилом цей строк становить п'ять років з дня вчинення порушення, а в разі триваючого порушення - з дня закінчення вчинення порушення).

У науковій літературі розгорнулася дискусія про те, з яких строків давності притягнення до відповідальності слід виходити при порушенні справи - із строків, установлених ст. 42 Закону про захист економічної конкуренції, термінів, які встановлені ст. 250 Господарського кодексу України, згідно з яким адміністративно-господарські санкції можуть бути застосовані протягом шести місяців з дня виявлення правопорушення, але не пізніше одного року з дня його вчинення.

Однак судова практика з цього питання схиляється до того, що припис ст. 42 Закону України «Про захист економічної конкуренції» щодо строку давності притягнення до відповідальності за порушення законодавства про захист економічної конкуренції є спеціальною стосовно норми Господарського кодексу України, яка визначає строк застосування адміністративно-господарських санкцій, тому вказане розпорядження підлягає переважному застосуванню. В даному випадку практика вірно вирішила цю колізію [3].

Враховуючи вищевикладене, на мою думку, питання процесуальних строків в господарському процесі є досить суперечливим і неоднозначним. Однак варто звернути увагу на відсутність дієвого механізму захисту прав сторін, при затягуванні розгляду справи судом. Доцільним було б введення адміністративної відповідальності за порушення процесуальних строків суддею. Це б прискорило розгляд справи і внесло елемент впорядкованості у господарсько-процесуальні правовідносини.

Література:

1. Грек Б.М., Грек Т.Б. Правова доктрина інституту розумних строків у господарському процесі / Б., Грек, Т. Б. Грек // Наука і практика. – 2012. - № 6 (141). – С. 34-37.
2. Саєнко М. Новели господарського процесу: крок до правосуддя чи стрибок у зворотному напрямку? / М. Саєнко // Закон і бізнес. - 2012. - №12 (1051). - С. 2-11.
3. Шкляр В.С. Окремі проблеми конкурентного процесу / В. с. Шкляр // Вісник Академії адвокатури України. - 2011. - №1(20). - С. 50-56.

Малихіна Я. П.,
студентка ОКР «Магістр»
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ МИРОВОЇ УГОДИ В ГОСПОДАРЬСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Мирові угоди в господарському процесі є особливо важливим інститутом, адже на нього покладаються великі суспільні очікування як на засіб перспективного або спільно вигідного регулювання спорів.

Згідно з законодавством, сторони судового процесу мають право укласти мирову угоду [1].

Мирову угоду в господарському процесі можна визначити як одну з форм прояву свободи в реалізації сторонами господарського процесу своїх прав, що проявляється в укладенні між ними договору про заміну зобов'язання, на підставі якого й виник спір, іншим зобов'язанням з метою врегулювання такого спору. Реалізація цього права може безпосередньо впливати на здійснення судочинства, оскільки тягне за собою припинення позовного провадження у справі без розгляду спору по суті, а тому безпосередньо пов'язана із захистом порушених прав та охоронюваних законом інтересів суб'єктів господарювання.

Відповідно до ч. 4 ст. 78 ГПК, мирова угода затверджується ухвалою суду, якою одночасно припиняється провадження у справі [1].

Таким чином, мирова угода – це спосіб вирішення судового спору “миром”, без винесення судового рішення.

Слід зазначити, що в процесі можуть брати участь і інші особи, крім позивача й відповідача. Зокрема, до таких осіб можна віднести третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги на предмет спору. Необхідно зазначити, що відповідно до ч. 3 ст. 26 ГПК, такі особи користуються всіма правами й несуть усі обов’язки позивача. Тобто такі особи користуються не лише тими правами, що перелічені в ст. 22 кодексу, а й правами, перерахованими в інших статтях, до яких належить і ст. 78 ГПК.

Таким чином, положення ст. 78 Кодексу стосовно того, що мирова угода укладається сторонами, підлягає розширеному тлумаченню: мирова угода може укладатись особами, які користуються правами позивача (відповідача), тобто, і третіми особами, що заявляють самостійні вимоги на предмет позову, а також третіми особами, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору. Наведене підтверджується також тим, що ст. 78 ГПК не містить імперативного припису стосовно кола суб’єктів мирової угоди.

Однак при укладанні мирової угоди третіми особами, які заявляють самостійні вимоги, необхідно зважати на те, що самостійний характер таких вимог завжди повністю або частково виключає вимоги позивача. У зв’язку з цим третя особа, яка заявляє самостійні вимоги на предмет спору, може укласти з відповідачем мирову угоду лише в тому випадку, якщо первісний позивач відмовляється від позову або суд відмовляє йому в задоволенні позовних вимог.

Чинний ГПК не визначає на якій стадії господарського процесу сторони мають право укласти мирову угоду: на будь-якій чи лише в першій інстанції. Вищий господарський суд України в п. 4 інформаційного листа від 20.10.2006р. № 01-8/2351 визначає наступне: «затвердження апеляційною інстанцією мирової угоди, укладеної сторонами в процесі апеляційного провадження, не є можливим, оскільки це потягло б за собою скасування рішення місцевого господарського суду з відповідної справи, що допускається виключно з підстав, передбачених статтею 104 ГПК». Апеляційний суд відмовляє у задоволенні заяви про затвердження мирової угоди, так як не може виходити за межі своїх повноважень визначених ст. 103 ГПК України. Таким чином, мирова угода, укладена сторонами, підлягає затвердженню місцевим господарським судом, який розглядав справу. Мирова угода також може бути укладена на стадії виконання рішення [2].

Апеляційний господарський суд, переглядаючи рішення в апеляційному порядку, користується правами, наданими суду першої інстанції.

Отже, положення щодо укладання мирової угоди відповідно до ст. 78 ГПК України цілком можуть бути реалізованими при апеляційному розгляді справ, що і відбувається у багатьох випадках у господарських судах України.

Таким чином, чинне господарсько-процесуальне законодавство України потребує свого удосконалення.

На перший погляд при укладанні мирової угоди виграють всі сторони судового процесу. Позивач отримує угоду, затверджену судом, в якій борг визнається безумовно. Відповідач отримує оговорений графік з відстрочкою виплати боргу. Суддя, в свою чергу, звільняється від обов’язку вирішувати справу по суті та виносити відповідне рішення, а також зникає ймовірність скасування цього рішення апеляційною та касаційною інстанцією.

Але, на жаль, на практиці склалася зовсім інша ситуація. Причиною виникнення такої проблеми є недобросовісне ставлення сторін до виконання своїх зобов’язань. Наприклад, після настання граничних строків виконання мирової угоди, відповідач борг не сплачує, на письмові та усні вимоги позивача не відповідає. У зв’язку з цим виникає питання про примусове виконання мирової угоди через Державну виконавчу службу.

І хоча мирова угода, затверджена судом, припускає добровільне її виконання, а Закон України «Про виконавче провадження» направлений на примусове виконання рішень судів

та інших органів (посадових осіб), то у разі невиконання стороною умов такої угоди у добровільному порядку, заінтересована сторона має звернутися до суду, який видав ухвалу про затвердження мирової угоди, із заявою про зміну порядку її виконання, з добровільного на примусовий, що стане підставою для вчинення Державною виконавчою службою дій, спрямованих на примусове виконання.

Саме в цьому питанні виникає проблема. Якщо Виконавча служба відмовить у відкритті виконавчого провадження, так як ухвала про складення мирової угоди не є виконавчим документом.

У зв'язку із цим досить тривалий час потерпіла сторона мирової угоди, у разі невиконання її умов іншою стороною, змушена була звертатись із новим позовом до суду про спонукання до виконання мирової угоди, а це зрозуміло додаткові витрати грошей і часу. Таким чином, сторонам у справі необхідно просити суд викласти умови мирової угоди у змісті ухвали і дотриматись при цьому вимог ст. 19 Закону України «Про виконавче провадження». У такому випадку ухвала про затвердження мирової угоди стане виконавчим документом і у разі її порушення іншою стороною, кредитор матиме право відразу звернутися до органів державної виконавчої служби за її примусовим виконанням.

Отже, можна прийти до висновку, що під час укладення мирової угоди, та в подальшому, при її виконанні, може виникнути ряд проблем, особливо, через відсутність у законодавстві чіткого формулювання деяких понять та їх некоректне вживання. Тому, було запропоновано розширити тлумачення поняття «сторони» та доповнити текст статті 78 ГПК у вигляді: «Мирова угода може укладатись особами, які користуються правами позивача (відповідача), тобто, і третіми особами, що заявляють самостійні вимоги на предмет позову, а також третіми особами, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору».

Було вирішено, що проблемним також є питання відмови однієї зі сторін від добровільного виконання мирової угоди. Проте, на даний час правова прогалина, щодо виконання в примусовому порядку мирової угоди в господарському судочинстві, усунута Вищими судовими інстанціями України. Тому при добросовісності ведення господарської діяльності сторонами, дотриманні відповідних ділових принципів, та високої професійності представників сторін у господарському процесі в майбутньому дану проблему буде вичерпано.

Але залишається деяка неврегульованість між законодавством та самою процедурою застосування мирової угоди, що має бути вирішено за допомогою вдосконалення законодавства та приведення його у відповідність.

Література:

1. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 № 1798-ХІІ // Відомості Верховної Ради. – 1992. - № 6. - ст.56
2. Інформаційний лист Вищого господарського суду України від 20.10.2006 № 01-8/2351.
3. Про деякі питання практики застосування Господарського процесуального кодексу України судами першої інстанції: Постанова Вищого господарського суду України від 26 листопада 2011 // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 18.

Манько Ю. В.,
асистент кафедри господарського,
цивільного та трудового права
Маріупольського державного університету

ПРОЦЕСУАЛЬНІ СТРОКИ В ГОСПОДАРЬСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ

Наукове пізнання будь-якого процесуального моменту з метою з'ясування основ здійснення господарського судочинства передбачає розгляд процесуальних строків, що представляють собою найважливіші якісні характеристики й орієнтири на своєчасне вирішення господарського спору. Формування процесуальних строків відбулось враховуючи практику судового розгляду та розвиток господарського судочинства в Україні.

Ефективність захисту порушених прав та законних інтересів підприємств, організацій, установ та громадян-підприємців у сфері економічної, підприємницької діяльності в порядку господарського судочинства істотно залежить від часового фактора. Тобто швидкості розгляду спору. Значення фактора часу усе більше зростає в умовах ринкової економіки, коли важливого значення набуває швидкість оборотності коштів. У цій ситуації господарські суди зобов'язані забезпечити не тільки правильне, але й своєчасне вирішення господарських спорів, що надходять до них.

Встановлення в законодавчому порядку строків для процесуальної діяльності господарського суду та здійснення процесуальних дій сторонами й іншими учасниками господарського процесу є гарантією забезпечення швидкого відновлення порушених прав або охоронюваних законом інтересів підприємств, установ й організацій. Швидке вирішення спорів вносить визначеність у господарські відносини, сприяє ліквідації заборгованості, прискорює оборотність коштів.

Конституція України, а саме стаття 55 закріплює, що кожному громадянину гарантується захист своїм правам і право на оскарження в суді рішень органів державної влади [1].

Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод, яка була ратифікована Верховною Радою України 17 липня 1997 року, в пункті 1 статті 6 проголосила, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом. Крім того, Європейська хартія про закон «Про статус суддів» також в п. 1.6, підкреслює, що держава зобов'язана забезпечити суддів засобами для належного виконання ними своїх задач, і в тому числі, для розгляду справ протягом розумних строків. З цього виходить, що забезпечення розумних строків судового розгляду є міжнародним зобов'язанням України [2].

Виходячи з критеріїв, вироблених Європейським судом з прав людини, аналізуючи положення чинного процесуального законодавства щодо «розумного строку» судового розгляду – процесуальним строком є період часу протягом якого повинна бути вчинена визначена процесуальна дія господарським судом, сторонами й іншими учасниками судового процесу, органами, що виконують рішення господарського суду.

Відповідно до ст. 50 Господарського процесуального кодексу України (далі ГПК). Процесуальні дії вчиняються в строки встановлені статтями ГПК. У тих випадках, коли процесуальні строки не встановлено, вони призначаються господарським судом. Строки для вчинення процесуальних дій визначаються точною календарною датою, із зазначенням події, що повинна неминуче настати, чи періодом часу. В останньому випадку дію може бути вчинено протягом всього періоду. Перебіг процесуального строку обчислюваного роками, місяцями або днями, починається наступного дня після календарної дати або настання події, якими визначено його початок [3].

Встановлюючи строк протягом якого повинна бути визначена процесуальна дія, суд зобов'язаний виходити з конкретних обставин справи, цей строк повинен бути достатнім для здійснення процесуальної дії і разом з тим не зайво тривалим, щоб не створювати умов для затримки остаточного вирішення спору. Призначені строки господарським судом можуть бути продовжені, тобто їм можуть бути призначені нові, більш тривалі терміни для провадження відповідних процесуальних дій. Необхідність у цьому може виникнути у зв'язку з неможливістю вчинити визначену процесуальну дію в призначений господарським судом термін.

З урахуванням сказаного, можна зробити висновок, що процесуальні строки в господарському судочинстві можна визначити як особливий механізм державного впливу на суспільні відносини і процеси, що визначають головні напрямки своєчасного вирішення спорів.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 254к/96-ВР. – ст. 55.

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: від 04.11.1950. // Офіційний вісник України. – 2006. – №32. – ст. 6.
3. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 1798-ХІІ. – ст. 50.

Мацука В. М.,
к.е.н., доцент кафедри менеджменту
Маріупольського державного університету

МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

У країнах світу існують різні підходи щодо створення та функціонування органів державного управління в галузі туризму. Це пояснюється специфікою соціально-економічних і політичних умов розвитку окремих держав, ступенем значущості і масштабом туризму в національній економіці, рівнем розвиненості ринкових відносин.

Необхідність участі держави в регулюванні туристичної діяльності не визначає безпосередньо ступінь цієї участі. У країнах з розвинутою ринковою економікою, налагодженим господарським механізмом і досконалим законодавством, яке враховує інтереси як суспільства в цілому, так і окремих його груп (виробників і споживачів туристичного продукту), втручання органів державної влади може бути мінімальним.

У країнах з нестійкою економікою необхідна підвищена увага держави до туристичної галузі, оскільки це частково допомагає нейтралізувати негативні впливи. Усунення держави від участі в регулюванні туристичної діяльності порушує рівновагу взаємин між виробником і споживачем туристичного продукту, при цьому страждають в основному споживачі.

Досвід різних країн свідчить, що розвиток туризму безпосередньо залежить від того, як на державному рівні сприймається ця галузь, наскільки вона користується державною підтримкою. Варто відзначити, що індустрія туризму, як багатогалузевий комплекс, потребує координації своєї господарської діяльності набагато сильніше, ніж будь-яка інша. Однак надмірна державна присутність і регламентація руйнує прояв підприємницької ініціативи, що лежить в основі становлення ринкових відносин. Тому формування органів державного управління в галузі туризму є досить складним процесом.

Розглядаючи моделі регулювання туристичної діяльності в зарубіжних країнах, їх можна впорядкувати за схожими характеристиками у відповідні групи. Умовно можна визначати три основні моделі державного регулювання розвитку туризму, які склалися за кордоном (табл. 1).

1. Державна модель передбачає визнання туризму пріоритетною галуззю національної економіки та характерна для країн, що розглядають туризм як важливу галузь економіки і один з основних джерел валютних надходжень до бюджету. Державна модель сьогодні використовується в ряді країн, які вдало розвивають іноземний туризм (Єгипет, Туреччина, Китай). Для реалізації цієї моделі потрібні значні фінансові інвестиції у розвиток туристичної галузі для створення і підтримки на високому рівні національного туристичного продукту та туристичної інфраструктури, забезпечення державної підтримки малого та середнього бізнесу, створення системи безпеки туристів тощо.

2. Партнерська модель використовується в європейських країнах (Швейцарія, Німеччина, Великобританія, Італія, Іспанія), де питання розвитку туризму входять до компетенції міністерства, як правило, економічного профілю, в структурі якого створюється спеціалізований галузевий підрозділ (департамент, секретаріат, управління, служба, адміністрація). Варто відзначити, що за цією моделлю органи державної влади співпрацюють на взаємовигідній основі з представниками туристичного бізнесу та залучають значні бюджетні кошти, а також приватні інвестиції у створення і просування туристичного продукту на внутрішньому та міжнародному ринках.

3. Автономна модель ґрунтується на вільній конкуренції і передбачає відсутність державних структур з регулювання туристичної діяльності. До особливостей такої моделі

слід віднести наступне: не враховуються інтереси інших галузей господарства, не реалізується єдина концепція розвитку туризму, відсутній статистичний збір даних та обробка інформації на загальнодержавному рівні. Ця модель характерна для США. Автономну модель доцільно використовувати в країнах з високорозвиненим приватним туристичним сектором, який має всі можливості для презентації держави на міжнародній арені навіть за відсутності державних органів влади в галузі туризму [4].

Таблиця 1

Моделі державного регулювання розвитку туризму [4]

Показники	Характеристики моделі		
	Державна	Партнерська	Автономна
Значення туризму для економіки країни	Туризм - пріоритетна галузь економіки	Туризм - одна з важливих галузей економіки	Туризм - вторинна галузь економіки
Роль держави	Жорсткий державний контроль	Взаємодія державного та приватного секторів у вирішенні питань розвитку туризму	Пасивна державна політика. Наявність потужних туристичних організацій, які представляють державу
Форма побудови організаційної взаємодії	Вертикальні, чітко регламентовані зв'язки	Наявність горизонтальних і вертикальних зв'язків	Горизонтальні зв'язки, засновані на договірній системі
Основні методи державного регулювання	Адміністративні методи (правила, норми, закони)	Паритетне співвідношення економічних і адміністративних методів	Вільна конкуренція
Фінансування туристичної галузі	Переважають державні інвестиції	Державне фінансування разом з самофінансуванням	Самофінансування
Наявність державних структур	Міністерство туризму	Міжгалузеві міністерства	Відсутність органів державної влади з регулювання туристичної діяльності
Функції державних структур	Фінансування та інвестування, розробка програм розвитку галузі, презентація держави на міжнародній арені	Державне регулювання, маркетингова діяльність	

Незважаючи на те, що в світі сформувалися різні моделі державного регулювання розвитку туризму, кожна країна має свої особливості і власні варіанти реалізації цих моделей, але одночасно можна встановити загальні для всіх держав загальні особливості.

Аналіз світової господарської практики показує, що найбільш економічно ефективним, конкурентоспроможним і перспективним напрямком розвитку туризму в більшості регіонів є використання кластерного підходу, який в останні роки став головним інструментом, що використовується для розробки економічних стратегій в країнах з високим рівнем конкурентоспроможності туристичних послуг.

У інституційно-правовому вимірі під «кластером» слід розуміти спеціальний режим господарювання, що передбачає тісну співпрацю підприємницьких структур, органів місцевої влади та громадських організацій з метою підвищення прибутковості виробництва, конкурентоспроможності продукції та послуг, підвищенню експортного потенціалу, а також сприяння соціально-економічному розвитку регіону.

Щоб виробити рекомендації для формування в регіоні кластерної моделі об'єднання суб'єктів підприємництва, орієнтованої на домінуючий розвиток туризму, необхідно виділити основні ознаки і функціональні особливості регіонального кластера, розглядаються

як його ключові елементи:

- географічна близькість і єдність підприємств, складових кластеру в поєднанні з концентрацією ресурсів та оптимізацією розміщення факторів виробництва в межах регіону;
- чітко виражена спеціалізація підприємств і господарюючих суб'єктів, а також спеціалізація конкретних регіонів в цілому;
- наявність значної кількості суб'єктів господарювання, працюючих в рамках певної сфери спеціалізації;
- високий рівень розвитку конкуренції між господарюючими суб'єктами, заснований на інноваційній активності та розвитку форм міжкорпоративного співробітництва.

Наявність всіх перерахованих елементів кластера не є обов'язковими. Склад його учасників може розширюватися залежно від ступеня важливості зв'язків і рівня сформованості кластера.

В рамках туристичних кластерів можливо таке поєднання різних підприємств, які в одних ситуаціях конкурують між собою, а в інших - співпрацюють для вироблення певних колективних рішень, розробки спільних ініціатив, хоча це в багатьох випадках залежить від структури кластера. Отже, кластерна модель передбачає не тільки взаємовигідне співробітництво, обмін інформацією, ідеями, технологіями, працівниками, а й обов'язково наявність конкуренції між ними. В даний час туристичні кластери функціонують у багатьох країнах (в тому разі і в Україні), при цьому механізми їх створення та взаємодії з іншими кластерами в багатьох аспектах схожі.

Туристичні кластерні об'єднання є вдалим прикладом регіонального розвитку та однією з найбільш ефективних форм організації інноваційних процесів, при якій на ринку конкурують вже не окремі підприємства, а цілі комплекси, які значно скорочують свої витрати завдяки спільній технологічній кооперації. Кластери формують специфічний економічний простір з метою розширення сфери вільної торгівлі, безперешкодного переміщення капіталу та людських ресурсів, а отже виконують функції структуроутворюючих елементів глобальної системи.

Для підвищення конкурентоспроможності туристичних підприємств і досягнення міжнародних стандартів туристичного обслуговування в Україні необхідно вдосконалити систему правового регулювання діяльності кластерних утворень всіх видів. Незважаючи на те, що в нашій країні щорічно створюються нові кластерні об'єднання, серед яких багато туристичних, на державному рівні вони не мають достатньої підтримки і законодавчо-нормативного затвердження.

З'явилася і нагальна потреба у використанні моделі публічно-приватного партнерства в системі управління туристичними кластерами. Для цього необхідно:

- на законодавчому визнати кластерну модель розвитку туризму;
- розробити програму розвитку туристичних кластерів в Україні;
- підвищити кваліфікацію працівників туристичної галузі;
- запозичити міжнародний досвід створення та функціонування туристичних кластерів.

Література:

1. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про туризм» щодо надання туристичних послуг» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4385-17>
3. Митний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
4. Козловський Є. В. Правове регулювання туристичної діяльності [текст]: навч. посіб. / Є. В. Козловський. – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 272 с.
5. Офіційний сайт Всесвітньої туристичної організації [Електронний ресурс] – Режим

НЕКОМЕРЦІЙНА ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ

Некомерційною організацією є організація, яка не має одержання прибутку як основної мети своєї діяльності і не розподіляє отриманий прибуток між учасниками.

Некомерційної організації притаманні такі властивості:

- наявність юридичної особи;
- основною метою діяльності не є отримання прибутку;
- можливість прибуток не може бути розподілена між учасниками некомерційної організації.

Якщо некомерційна організація має намір виступати надалі як учасник цивільно-правових відносин (набувати майнові права та обов'язки), то вона повинна пройти процедури державної реєстрації для придбання прав юридичної особи, так як тільки статус юридичної особи дозволяє некомерційним організаціям захищати свої майнові права та інтереси, і разом з цим зобов'язує їх нести юридичну відповідальність за обмеження прав і законних інтересів інших юридичних і фізичних осіб.

Особливо необхідно відзначити, що тільки набуття статусу юридичної особи дозволяє некомерційним організаціям користуватися податковими та іншими пільгами.

Слід звернути увагу на два моменти:

1. можливість виникнення юридичної особи без реєстрації залишена в законодавстві лише для громадських і релігійних організацій (об'єднань) і для некомерційних партнерств;
2. некомерційні організації створюються, як правило, з правами юридичної особи.

Некомерційної організації як юридичній особі притаманні такі характеристики.

Некомерційна організація повинна мати самостійний баланс або кошторис. Некомерційна організація має право в установленому порядку відкривати рахунки в банках на території України за межами її території, має печатку з повним найменуванням цієї некомерційної організації українською мовою. Некомерційна організація може мати штампи і бланки зі своїм найменуванням, а також зареєстровану в установленому порядку емблему.

Установчими документами некомерційних організацій є: статут або установчий договір і статут, або тільки установчий договір. У деяких випадках некомерційна організація може діяти на підставі загального положення про організації даного виду.

Некомерційна організація може бути створена в різних організаційно-правових формах. Конкретний вибір форми залежить від цілей, заради яких утворюється некомерційна організація, її відносин із засновниками, можливих джерел фінансування та ін.

Некомерційні організації можуть створюватися у формі громадських або релігійних організацій (об'єднань), некомерційних партнерств, установ, автономних некомерційних організацій, соціальних, благодійних та інших фондів, асоціацій і союзів, а також в інших формах, передбачених законами.

Під громадським об'єднанням розуміється добровільне, самоврядні, некомерційне формування, створене за ініціативи громадян, що об'єдналися на основі спільності інтересів для реалізації спільних цілей, вказаних у статуті громадського об'єднання. Громадські об'єднання можуть створюватися в одній з наступних організаційно-правових форм:

- Громадська організація - засноване на членстві громадське об'єднання, створене на основі спільної діяльності для захисту спільних інтересів і досягнення статутних цілей об'єдналися громадян;

- Громадський рух - що складається з учасників і не має членства масове громадське об'єднання, що ставить соціальні політичні та інші суспільно-корисні цілі, підтримувані

учасниками громадського руху;

- Громадський фонд - не має членства громадське об'єднання, мета якого полягає у формуванні майна на основі добровільних внесків, інших, не заборонених законом надходжень, та використання даного майна на суспільно-корисні цілі;

Фондом визнається не має членства некомерційна організація, заснована громадянами і (або) юридичними особами на основі добровільних майнових внесків і переслідує соціальні, благодійні, культурні, освітні чи інші суспільно корисні цілі.

Майно, передане фонду його засновниками (засновником), є власністю фонду. Фонд використовує майно для цілей, визначених статутом фонду. Для здійснення підприємницької діяльності фонди вправі створювати господарські товариства чи брати участь у них.

Фонд зобов'язаний щорічно публікувати звіти про використання свого майна.

Опікунська рада фонду, порядок формування і діяльності якого визначається статутом фонду, є органом фонду та здійснює нагляд за діяльністю фонду, прийняттям іншими органами фонду рішень забезпеченням їх виконання, використанням коштів фонду, дотриманням фондом законодавства.

Установою визнається некомерційна організація, створена власником для здійснення управлінських, соціально - культурних чи інших функцій некомерційного характеру і фінансується повністю або частково цим власником.

Майно установи закріплюється за ним на праві оперативного управління відповідно до Цивільного кодексу України.

Державною корпорацією визнається не має членства некомерційна організація, заснована в Україні на основі майнового внеску і створена для здійснення соціальних, управлінських чи інших суспільно корисних функцій. Державна корпорація створюється на підставі федерального закону.

Майно, передане державній корпорації, є власністю державної корпорації. Державна корпорація використовує майно для цілей, визначених законом, що передбачає створення державної корпорації.

Державна корпорація зобов'язана щорічно публікувати звіти про використання свого майна відповідно до закону, що передбачає створення державної корпорації.

Особливості правового становища державної корпорації встановлюються законом, що передбачає створення державної корпорації.

Для створення державної корпорації не потрібно традиційних установчих документів. У законі, що передбачає створення державної корпорації, повинні визначатися: найменування державної корпорації, цілі її діяльності, місце її знаходження, порядок управління її діяльністю (у тому числі органи управління державної корпорації та порядок їх формування, порядок призначення посадових осіб державної корпорації та їх звільнення) , порядок реорганізації та ліквідації державної корпорації і порядок використання майна державної корпорації у випадку її ліквідації

Некомерційним партнерством визнається заснована на членстві некомерційна організація, заснована громадянами і (або) юридичними особами для сприяння її членам у здійсненні діяльності, спрямованої на досягнення цілей, передбачених для некомерційних організацій.

Майно, передане некомерційному партнерству його членами, є власністю партнерства.

Основна діяльність некомерційної організації - це діяльність, відповідна цілям, заради яких ця організація створена і яка передбачена її установчими документами. Некомерційна організація може здійснювати один або декілька видів діяльності.

Ведення основної діяльності - головна функція некомерційної організації, мета, заради якої вона створюється. Саме ця діяльність некомерційної організації підтримується і стимулюється державою за допомогою надання пільг при сплаті податків, отриманні замовлень і ін. Некомерційні організації отримують такого роду пільги від держави в обмін на зобов'язання першого здійснювати основну діяльність, яка зводиться у більшості випадків до реалізації найважливіших соціальних програм.

Слід зазначити, що націленість некомерційних організацій на ведення основної діяльності зовсім не означає, що кінцеві результати повинні представлятися споживачам безкоштовно або за пільговими цінами. В даний час багато некомерційні організації, особливо у сфері охорони здоров'я, освіти, культури, надають споживачам за ринковими цінами продукцію, яка є результатом їх основної діяльності.

У країнах ринкової економіки некомерційним організаціям дозволяється крім основної діяльності займатися підприємницькою діяльністю. Допомогою останньої некомерційні організації отримують можливість заробити додаткові кошти, які в даний момент не можуть бути надані засновниками, учасниками організації. Разом з тим підприємницька діяльність має дещо обмежений характер.

Якщо сенс існування комерційних організацій - приносити дохід її власникам, то для некомерційної прибуток не самоціль, а лише засіб для реалізації певної місії: збереження культурної спадщини, підвищення доступної освіти, медицини тощо. Некомерційна організація може здійснювати підприємницьку діяльність лише остільки, оскільки це служить досягненню цілей, заради яких вона створена. Головне завдання полягає в тому, щоб некомерційна організація, займаючись підприємницькою діяльністю, яка не відхилилася від виконання основної діяльності, направляла можливий прибуток на виконання статутних цілей.

Наступні види підприємницької діяльності визнаються відповідними цілям, заради яких створена некомерційна організація:

- приносяще прибуток виробництво товарів і послуг, які відповідають цілям створення некомерційної організації;
- придбання і реалізація цінних паперів;
- реалізація майнових і немайнових прав;
- участь в господарських товариствах на вірі в якості вкладника.

Некомерційні організації, на відміну від комерційних, при формуванні доходу мають право на широке використання таких джерел фінансування, як: вступні та членські внески, добровільні внески і пожертвування, цільові надходження від фізичних та юридичних осіб та ін. Право залучати додаткові джерела формування доходу надається некомерційним організаціям в обмін на зобов'язання створювати переважно суспільні блага, надавати соціальну підтримку, реалізовувати професійні, аматорські, громадські інтереси окремих груп населення, можливий прибуток не розподіляється між засновниками (учасниками) некомерційної організації (виняток становлять споживчі кооперативи).

Порядок надходження вступних і регулярних внесків учасників некомерційної організації визначається установчими документами або рішенням її органів управління.

Механізм регулярних надходжень від засновників визначається установчими документами некомерційної організації. Якщо засновником є держава, то кошти надходять у некомерційну організацію на основі нормативного фінансування.

Добровільні внески і пожертвування - особлива частина доходів некомерційних організацій. Ці кошти надходять від громадян, підприємств, організацій. Вони призначені для виконання статутної діяльності некомерційної організації. До добровільних внесків і пожертвувань відносяться і спонсорські кошти, які становлять особливу форму оплати рекламної діяльності.

Добровільні майнові внески і пожертвування фізичних та юридичних осіб не слід розглядати тільки як втілення безкорисливості. В обмін на позичає капітал жертводавці отримують прямі і непрямі вигоди. Прямі - пільгове оподаткування, доступ до сучасної науково-технічної, економічної та інших видів інформації; використання праці висококваліфікованих фахівців; можливість проведення реклами; визнання громадськості та ін. Непрямі вигоди полягають у підвищенні освітнього, наукового, духовного потенціалу суспільства, здоров'я населення та ін., що в цілому сприяє поліпшенню умов функціонування бізнесу.

Важливим і перспективним засобом розмежування некомерційної та комерційної

діяльності є критерій «спрямування прибутку». У протилежність критерію «мета – суспільне благо», критерій «спрямування прибутку» у своїй чистій формі повністю ігнорує економічну та комерційну сутність діяльності, та замість цього акцентує увагу виключно на встановленні, в яких цілях використовується прибуток. За цим критерієм некомерційна організація повинна спрямовувати весь свій прибуток на загальнокорисні цілі для того, щоб кваліфікуватися як некомерційна організація.

Традиційно вважається, що критерій «спрямування прибутку» вважається найкращим, оскільки дає неприбутковому сектору можливість розвиватися в складних економічних умовах. Але, як відзначають деякі науковці, прибуток, який некомерційна організація отримує від провадження підприємницької діяльності, можна спрямовувати не тільки на досягнення суспільно корисної мети, але й на виплату невиправдано високих заробітних плат керівникам такої організації, що в кінцевому результаті вказує на мету отримання прибутку як основну [4]. Для уникнення таких зловживань необхідно в спеціальних законах щодо певних видів некомерційних організацій передбачити правову норму, яка регламентує витрати відповідної організації (наприклад, згідно Закону України «Про благодійництво та благодійні організації» розмір витрат на утримання благодійної організації не може перевищувати 20 відсотків кошторису цієї організації в поточному році (ст. 19, 20).

Отже, в умовах соціальної, економічної кризи необхідно впроваджувати всі заходи для здійснення ефективної некомерційної діяльності. На нашу думку, на законодавчому рівні необхідно «дозволити» некомерційним організаціям здійснювати підприємницьку діяльність. Звісно, заперечувати застосування до некомерційних організацій положення ГК України та законів, якими регулюється підприємництво, не можна, оскільки це буде дискредитувати суб'єктів підприємництва, проте, позбавляти відповідні некомерційні організації некомерційного статусу є недоречним.

У сучасних умовах такий стан речей є абсолютно нормальним, оскільки для некомерційних організацій важливо обмежити не саму можливість отримання прибутку, а порядок його розподілу і використання. Найголовніше, щоб всі доходи від будь-якої господарської діяльності установи, незалежно від того, носить вона підприємницький характер або ні, реінвестувалися до основної діяльності соціального значення.

На підставі викладеного пропонується внести зміни до законодавства шляхом доповнення ст. 53 ГК України новим абз.4 такого змісту:

«Некомерційна організація може здійснювати підприємницьку діяльність, якщо дохід (прибуток) від здійснення підприємницької діяльності буде спрямований виключно на статутні завдання некомерційної організації».

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141
2. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 року № 436 - IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – Ст. 144
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40. – Ст. 356.
4. Вінник О. М. Господарське право: Курс лекцій. - К.: Атіка, 2005. – 624 с.
5. Войнич Л. Й. Сутність особистих господарств / В. Й. Войнич // Інноваційна економіка: Науковий журнал. - 2011. - № 22.
6. Господарське право: Підручник. Щербина В. С - 2-е вид., перероб. і доп. - К.: Юрінком Інтер, 2005

ГАРМОНІЗАЦІЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

В умовах європейської інтеграції України процес зближення законодавства нашої держави з правовою системою ЄС набуває актуальності. Однією з найголовніших умов співпраці України з міжнародними організаціями Європи та країнами-членами ЄС є гармонізація українського законодавства з правом Європейського Союзу, що стосується і господарського законодавства.

Під гармонізацією розуміють процес приведення законодавства держав-членів і держав, які ще не є членами Європейського Союзу, відповідно до законодавства ЄС. Слід відзначити, що в офіційних документах крім терміну «гармонізація» часто використовується термін «адаптація», хоча йдеться про один і той же процес. Необхідно водночас відмежувати поняття «гармонізація» та «адаптація», оскільки вони є нетотожними за своїм змістом.

На думку В. Муравйова, якщо мова йде про процес узгодження національних норм таким чином, щоб в обох випадках вони створювали однакові правові умови для діяльності як вітчизняних суб'єктів господарювання, так і іноземних в межах спільного ринку.

Під адаптацією законодавства розуміється зближення законодавства різних країн у конкретній галузі права за допомогою значної кількості методів та технік. Іншими словами, це поступове приведення українського законодавства у відповідність до змісту та цілей, які закріплені у нормах права Європейського Союзу.

Належні передумови для досягнення цієї мети створило підписання Україною Угоди про партнерство та співробітництво з Європейськими співтовариствами та їхніми державами-членами 1994р., відповідно до якої Україна зобов'язалася провести адаптацію законодавства України до законодавства ЄС. Однак в ній практично не йшлося про терміни здійснення гармонізації, її головним недоліком виявилася відсутність нагляду з боку компетентних українських установ та ЄС [1, с. 15].

Важливим кроком у процесі співпраці сторін є Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і його державами-членами. Згідно зі ст. 378 Угоди про асоціацію Україна має запровадити належну практику методів регулювання з питань політики у сфері промисловості та підприємництва, яка включатиме принципи ЄС, що насамперед, стосується діяльності малих та середніх підприємств.

Одним із головних факторів економічного процвітання є конкурентоспроможність. Європейське законодавство має своїм головним завданням підтримання конкурентної структури ринку та забезпечення контролю за операціями компаній, аби останні не посягали на свободу іншої компанії чи споживачів; протидію великої кількості концентрації компаній тощо. В більшості країн Європи головною метою державного контролю за процесами економічної концентрації є покращення якості продукції за рахунок розвитку конкуренції.

На сьогодні в Україні дієвість чинного господарського законодавства стосовно цього питання є неефективною і потребує вдосконалення [2, с. 250].

Отже, гармонізація господарського законодавства України та ЄС є пріоритетним напрямом співробітництва нашої держави з міжнародними організаціями Європи та країнами-членами ЄС, що одночасно є передумовою інтеграції до цієї організації.

Література:

1. Муравйов В., Мушак Н. Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС / В. Муравйов, В. Мушак // Віче. – 2013. – № 8. – С. 12–18.

2. Стадник К. О. Модернізація господарського законодавства України щодо економічної концентрації контексті євроінтеграції / К. О. Стадник // Вісник Національного університету «Юридична академія імені Ярослава Мудрого». – 2013. – №4 (15). – С. 246–253.

Міськова В. С,
студентка 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Банківська діяльність як основний елемент функціонування фінансової системи – об'єкт найбільш жорсткого регулювання державно-владних структур проти будь – якої іншої форми економічної діяльності. Державне регулювання банківської діяльності в ринковій економіці здійснюється, насамперед, у рамках самої банківської системи і знаходить своє вираження у впливі на комерційні банки Центробанку.

Взагалі, банківська діяльність – це діяльність зі збереження, обігу та продажу власних і залучених грошей та цінностей, здатних виконувати функції грошей, яку здійснюють банки з метою отримання прибутку.

Державне регулювання комерційних банків – це комплекс заходів, яких вживають відповідні державні органи для підтримання стабільності та ефективності банківської діяльності, обмеження негативних наслідків різноманітних ризиків. Головною метою регулювання банківської сфери є підвищення рівня надійності, стабільності банківської системи в цілому та захист інтересів кредиторів і вкладників.

Банківська система України складається з Національного банку України та інших банків, що створені і діють на території України відповідно до закону.

Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 року, банк – це юридична особа, яка має виключне право на підставі ліцензії Національного банку України здійснювати у сукупності такі операції: залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб [1]. Банки в Україні створюються у формі акціонерного товариства, товариства з обмеженою відповідальністю або кооперативного банку.

Центральним банком України, особливим центральним органом державного управління є Національний банк України. Його юридичний статус, завдання, функції, повноваження і принципи організації визначаються Конституцією України, Законом України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 р. Він знаходиться в державній власності і служить основним суб'єктом державного регулювання функціонування комерційних банків. Його регулююча функція є багатогранною і включає такі напрями:

– створення законодавчих і інших умов, які дозволяють реалізувати свої економічні інтереси;

– вплив на операції комерційних банків шляхом грошово-кредитного регулювання, який у свою чергу впливає на обсяг і структуру грошової маси в обігу, та на обсяг ресурсів комерційних банків;

– забезпечення ефективного банківського нагляду відповідно до чинного законодавства України шляхом інтеграції початкового контролю, безвізного нагляду, виїзного контролю та системного аналізу діяльності банку [2].

Державну реєстрацію банків здійснює Національний банк України відповідно до вимог Закону України «Про банки і банківську діяльність» та нормативно-правових актів Національного банку України. Рішення про державну реєстрацію банку або про відмову в державній реєстрації банку приймає Національний банк України не пізніше 3-місячного строку з моменту подання повного пакета документів, зазначених у ст. 21 Закону [1].

Реєстрація банків здійснюється шляхом внесення відповідного запису до Державного реєстру банків, після чого банк набуває статусу юридичної особи. Національний банк України видає банку свідоцтво про його державну реєстрацію за встановленою ним формою.

Також банк має право здійснювати банківську діяльність тільки після отримання банківської ліцензії. Без отримання банківської ліцензії не дозволяється здійснювати одночасно діяльність із залучення вкладів та інших коштів, що підлягають поверненню, і надання кредитів, а також вести рахунки. Особи, винні у здійсненні банківської діяльності без банківської ліцензії, несуть кримінальну, цивільну чи адміністративну відповідальність згідно із законами України.

Банківська ліцензія надається Національним банком України на підставі клопотання банку за наявності документів, що підтверджують:

- наявність сплаченого та зареєстрованого підписного капіталу банку у розмірі, що встановлюється законом;

- забезпеченість банку належним банківським обладнанням, комп'ютерною технікою, програмним забезпеченням, приміщеннями відповідно до вимог Національного банку України;

- наявність як мінімум трьох осіб, призначених членами правління (ради директорів) банку, які мають відповідну освіту та досвід, необхідний для управління банком.

Національний банк України може відмовити у наданні ліцензії, якщо зазначені у цій статті умови банк не виконав протягом одного року з дати державної реєстрації банку. В такому разі державна реєстрація банку скасовується і банк ліквідується.

Рішення про надання банківської ліцензії чи про відмову у її наданні приймається Національним банком України протягом одного місяця з дня отримання повного пакета документів.

Також, державне регулювання банківської діяльності здійснюється і у формі нагляду. Метою банківського нагляду є стабільність банківської системи та захист інтересів вкладників і кредиторів банку щодо безпеки зберігання коштів клієнтів на банківських рахунках [3]. Наглядова діяльність Національного банку України охоплює всі банки, їх підрозділи, афілійованих та споріднених осіб банків на території України та за кордоном, установи іноземних банків в Україні, а також інших юридичних та фізичних осіб у частині дотримання вимог цього Закону щодо здійснення банківської діяльності.

Підсумовуючи вищевказане, можна дійти висновку, що нормальне функціонування банківської системи України, налагодження ефективної банківської діяльності багато в чому залежить від організації банківського регулювання і нагляду. Головною метою банківського регулювання і нагляду є забезпечення безпеки та фінансової стабільності банківської системи, захист інтересів вкладників і кредиторів.

Література:

1. Про банки і банківську діяльність Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III // Офіційний вісник України. – 2001. – № 1-2. – Ч. 1. – С. 1-52.
2. Про Національний банк України: Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 29. – С. 570–592.
3. Бернд Рудольф. Банковская система и контроль за банковской деятельностью в условиях рыночной экономики. – Мюнхен, 1994. – 426 с.

Мироненко М. І.,
студент 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ПОРЯДОК УПРАВЛІННЯ АКЦІОНЕРНИМ ТОВАРИСТВОМ

Найбільш ефективною та розповсюдженою формою спільної участі для здійснення підприємницької діяльності шляхом об'єднання капіталів, що можна побачити під час

дослідження світової історії та практики, є акціонерне товариство. Соціально-економічні зміни, які відбулись в Україні, призвели до перетворень у системі юридичних осіб, що можна побачити у процесі прийнятих Цивільного Кодексу та Господарського Кодексу України, які визначили правовий статус юридичних осіб, порядок їх створення та діяльності, встановили правові основи формування та функціонування органів юридичних осіб.

Актуальність теми дослідження полягає у тому, що корпоративне право взагалі, та відносини корпоративного управління зокрема, знаходяться на початковій стадії розвитку. З прийняття Цивільного Кодексу України предметом регулювання цивільного права стали відносини з управління юридичними особами, що обумовило об'єктивну необхідність та загальну потребу розглянути та дослідити відносини з управління акціонерним товариством.

Дослідженню проблем діяльності акціонерних товариств, визначенню порядку формування, компетенції органів управління юридичних осіб, відповідальності їх членів присвячувалось багато робіт вчених-юристів. Вихідними даними для розробки теми стали дослідження таких радянських, російських та українських вчених, як Агарков М.М., Александров Н.Г., Алексеев С.С., Басін Ю.Г., Блюмхардт О., Боброва Д.В., Вінник О.М., Глусь Н.С., Гордон В.М., Грибанов В.П., Дзера О.В., Іонцев М.Г., Іюффе О.С., Камінка А.І., Кашаніна Т.В., Керженцев П.М., Кібенко О.Р., Красько І.Ю., Кузнецова Н.С., Кулагін М.І., Кучеренко І.М., Ломакін Д.В., Лунц Л.А., Луць В.В., Майданник Р.А., Маслов В.Ф., Матвеев Г.К., Мейер Д.І., Михайлов С.В., Могилевський С.Д., Петровичева Ю.В., Полковников Г.В., Пушкін О.А., Садіков О.Н., Самощенко І.С., Спасибо-Фатеева І.В., Суханов Є.О., Тарасов І.Т., Толстой Ю.К., Халфіна Р.О., Харитонов Є.О., Черепакін Б.Б., Шевченко Я.М., Шершеневич Г.Ф., Щербина В.С., Щербина О.В., Яроцький В.Л. та ін.

Управління товариством здійснюється його органами, через які товариство набуває цивільних прав та обов'язків, а тому порядку їх утворення та діяльності надається велике значення. Право активно впливає на суспільні відносини і від рівня правових досліджень залежить розвиток економічних відносин в країні, учасниками яких виступають й акціонерні товариства. Внаслідок цього виникає необхідність визначити теоретичну базу, на якій будуються відносини з управління акціонерним товариством, встановити підстави виникнення у акціонера права на управління акціонерним товариством, встановити підстави виникнення у акціонера права на управління акціонерним товариством, порядок реалізації цього права та його припинення.

Для регулювання усіх вищевикладених питань відносно акціонерних товариств, у 2008 році Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про акціонерні товариства». Цей Закон визначає порядок створення, діяльності, припинення, виділу акціонерних товариств, їх правовий статус, права та обов'язки акціонерів.

Відповідно до Закону України «Про акціонерні товариства», акціонерне товариство – господарське товариство, статутний капітал якого поділено на визначену кількість часток однакової мінімальної вартості, корпоративні права за якими посвідчуються акціями [1].

У сучасних умовах ринкової економіки акціонерні товариства є однією з найбільш поширених форм організації колективної підприємницької діяльності. Акціонерне товариство – це товариство, яке має статутний фонд, поділений на певну кількість акцій рівної номінальної вартості, та несе відповідальність за зобов'язаннями тільки за майно товариства [2, с. 222–231].

На думку С. Кудина, суть акціонерної форми організації господарської діяльності можна розкрити через «права володіння, користування і розпорядження певною часткою статутного капіталу співвласниками акціонерного товариства, усередині якого існує їх обмежена відповідальність, а їх права власності підтверджують цінні папери – акції» [3, с. 7].

Особливості акціонерної форми господарювання відображаються в основних фінансових відносинах, що виникають при створенні, функціонуванні, реорганізації та ліквідації акціонерних товариств.

На думку А. Гальчинського, «акціонерна форма господарювання вважається не лише найвищою за рівнем своєї зрілості, а й найскладнішою за механізмами реалізації формою

функціонування приватної власності, яка пройшла досить тривалий шлях свого становлення».

Акціонерні товариства створюються заснуванням або реорганізацією існуючої юридичної особи, і діють вони на підставі установчого договору та статуту.

Фінансові відносини акціонерних товариств з державою з приводу сплати податків в основному будують так само, як і з підприємствами інших форм власності та організаційно-правових форм [4, с. 5,10,21].

Акціонерні товариства мають ряд переваг порівняно з іншими видами ділових організацій, що роблять їх найвідповідальнішою формою для великого бізнесу через цілий ряд причин. Перш за все, акціонерні товариства можуть мати необмежений термін існування. Акціонерні товариства, завдяки випуску акцій, дістають більш широкі можливості в залученні додаткових коштів. Оскільки акції володіють достатньо високою ліквідністю, їх набагато простіше обернути в гроші при виході з акціонерного товариства, ніж отримати назад частку в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю [5, с. 38].

В усьому світі акціонерні товариства стали досить розповсюдженою формою організації підприємницької діяльності. Це сталося завдяки таким перевагам:

1) акціонерна форма організації господарської діяльності – найефективніша форма організації підприємницької діяльності з точки зору можливості акумуляції значних грошових сум. Численні юридичні і фізичні особи можуть через ринок цінних паперів (фондову біржу) придбати акції корпорації і взяти участь у фінансуванні впровадження нової техніки, передової технології, збільшенні основних і оборотних засобів;

2) кожен акціонер відповідає за борги корпорації тільки в межах вкладених ним грошових сум, тобто несе обмежену відповідальність. Крім того, він може купити цінні папери декількох корпорацій. Ці обставини дозволяють акціонеру розподіляти фінансовий ризик [5, с. 38];

3) можливість забезпечення стратегічного підходу щодо довгострокового планування корпоративного розвитку;

4) відсутність обмежень щодо збільшення капіталу та обсягів, сфер та масштабів діяльності акціонерного товариства для збагачення акціонерів;

5) відкритий та публічний характер діяльності, чіткий порядок відповідальності акціонерного товариства перед акціонерами за результати господарської діяльності [6, с. 69-70];

6) можливість легкої зміни власника цінних паперів за допомогою продажу акцій через фондову біржу або дарування і заповіти їх спадкоємцям. Ці зміни у складі власників не порушують цілісності корпорації, а безперервність, постійність її існування створюють можливість для перспективного планування і розвитку;

7) можливість отримання додаткових доходів від упровадження технологій масового виробництва, спеціалізації у сфері виробництва та управління, залучення більш кваліфікованих фахівців [5, с. 39].

Важливим елементом у функціонуванні акціонерного товариства є його органи управління.

Вищим органом акціонерного товариства є загальні збори, до компетенції яких належать наступні питання: визначення основних напрямів діяльності акціонерного товариства; внесення змін до статуту товариства; прийняття рішення про анулювання викуплених акцій; прийняття рішення про зміну типу товариства; прийняття рішення про розміщення акцій; прийняття рішення про збільшення статутного капіталу товариства; прийняття рішення про зменшення статутного капіталу товариства; прийняття рішення про дроблення або консолідацію акцій; затвердження положень про загальні збори, наглядову раду, виконавчий орган та ревізійну комісію (ревізора) товариства, а також внесення змін до них; затвердження інших внутрішніх документів товариства, якщо це передбачено статутом товариства; затвердження річного звіту товариства; розподіл прибутку і збитків товариства з урахуванням вимог, передбачених законом та інші [1].

Також важливе місце серед органів управління займає Наглядова Рада акціонерного товариства. Наглядова рада акціонерного товариства є органом, що здійснює захист прав акціонерів товариства, і в межах компетенції, визначеної статутом та цим Законом, контролює та регулює діяльність виконавчого органу.

Управління поточною діяльністю акціонерного товариства здійснює виконавчий орган акціонерного товариства. До компетенції виконавчого органу належить вирішення всіх питань, пов'язаних з керівництвом поточною діяльністю товариства, крім питань, що належать до виключної компетенції загальних зборів та наглядової ради. Виконавчий орган акціонерного товариства підзвітний загальним зборам і наглядовій раді, організовує виконання їх рішень. Виконавчий орган діє від імені акціонерного товариства у межах, встановлених статутом акціонерного товариства і законом. Виконавчий орган акціонерного товариства може бути колегіальним (правління, дирекція) або одноосібним (директор, генеральний директор).

Отже, дослідивши дану тему, можна сказати, що акціонерна форма господарювання вважається не лише найвищою за рівнем своєї зрілості, а й найскладнішою за механізмами реалізації формою функціонування приватної власності, яка пройшла досить тривалий шлях свого становлення та що управління акціонерним товариством здійснюється такими органами управління, як: загальні збори акціонерів, Наглядовою радою акціонерного товариства та виконавчим органом акціонерного товариства.

Література:

1. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 №514-VI (зі змінами) // Відомості Верховної Ради України. – 2008. - №50-51.
2. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.91 № 1576 XII (зі змінами) // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 32.
3. Кудин С. І. Акціонерна власність в умовах ринкової трансформації економіки України / Кудин С. І. – авт. дис. – Львів, 2003. – 21 с
4. Грідчина М. В. Управління фінансами акціонерних товариств: навч. посібн. / М. В. Грідчина. – К.: А.С.К., 2005. – 384 с.
5. Акционерное дело: учебник / В. А. Галанов, З. К. Голда, О. А. Гришина и др.; под ред. В. А. Галанова. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 544 с.
6. Попов О. Є. Теоретико-методологічні та концептуальні засади формування організаційно-економічного механізму корпоративного управління: монографія / Попов О. Є. – Х.: ФОП Александрова К. М.; ВД «ІНЖЕК», 2009. – 360 с.

Мишко Д. О.,
студент 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ДЕРЖАВНА РЕЄСТРАЦІЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЛЕГІТИМАЦІЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ефективне функціонування економічного сектору держави неможливе без регулювання як порядку здійснення господарської діяльності в цілому, так і порядку легітимації суб'єктів господарювання. Нинішня економічна та політична ситуація потребує від держави консолідації всіх внутрішніх сил, зокрема й політичних, що будуть спрямовані на гармонізацію та адаптацію чинного законодавства до наявних умов. Наявність ефективних механізмів державної реєстрації суб'єктів господарської діяльності є однією з основ економічного благополуччя держави.

Юридичні факти виникнення суб'єкта господарювання мають певну послідовність настання: створення (перший юридичний факт), реєстрація (другий юридичний факт), внесення до реєстру відомостей про реєстрацію суб'єкта господарювання (третій юридичний факт) [1, с. 111].

На думку Д. Г. Манько юридична особа як соціальне відношення утворюється ще до моменту її державної реєстрації. Тобто юридична особа, як соціальне відношення, знаходить фактичне визнання (легітимацію) не з моменту отримання на це санкції від держави, але з моменту, коли склалося дане соціальне відношення. Також науковець наголошує на необхідності розмежування понять «легітимація» та «легалізація». Науковцем пропонується наступне визначенням даним поняттям: «легітимація» - фактичне визнання сформованого соціального відношення, а так само досягнення згоди між засновниками (учасниками), «легалізація» - формально-юридичне визнання (фіксація державою факту установи та видача відповідного документа - дозволу на здійснення певної діяльності) [2, с. 88-89].

На думку ж Н. О. Саніахметової легітимація суб'єктів підприємницької діяльності - це підтвердження державою законності входження суб'єктів підприємництва у відносини у сфері підприємництва.

Легітимація суб'єктів підприємницької діяльності в Україні може включати: один елемент - державну реєстрацію (для заняття видами діяльності, що не потребують ліцензування або патентування); два елементи - державну реєстрацію і ліцензування (для заняття видами діяльності, що потребують ліцензування); три елементи - державну реєстрацію, ліцензування і патентування (для заняття видами діяльності, що потребують ліцензування і патентування) [3, с. 49].

В свою чергу, О. П. Віхров не відокремлює дані поняття, вважаючи їх тотожними один одному. Науковець звертає нашу увагу на те, що у теорії господарського права державна реєстрація суб'єкта господарювання розглядаються як одна з невід'ємних складових його легалізації (легітимації). Остання розуміється як наділення такого суб'єкта необхідними юридичними документами, що дозволяють проводити господарську діяльність на законних засадах, а також як здійснення цим суб'єктом ряду послідовних, юридично значущих дій, спрямованих на отримання ним прав та обов'язків суб'єкта господарювання (господарської правосуб'єктності) [4, с. 171].

Отже, основним засобом легітимації суб'єкта господарювання є його державна реєстрація. Після прийняття засновниками рішення про утворення нового суб'єкта господарювання та обрання його організаційно-правової форми він повинен бути утворений, тобто пройти державну реєстрацію [5, с. 115].

У ч. 1 ст. 4 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» [6] державна реєстрація юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців визначена як засвідчення факту створення або припинення юридичної особи, засвідчення факту набуття або позбавлення статусу підприємця фізичною особою, а також вчинення інших реєстраційних дій, які передбачені Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців», шляхом внесення відповідних записів до Єдиного державного реєстру.

На підставі цього законодавчого визначення можна визначити наступні ознаки державної реєстрації. По-перше, це здійснення реєстраційних дій, передбачених Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців». По-друге, державна реєстрація має правостворююче або правоприпиняюче значення, оскільки вона засвідчує факт створення чи припинення юридичної особи або факт набуття чи позбавлення статусу підприємця фізичною особою. По-третє, державна реєстрація має публічний характер, оскільки здійснюється шляхом внесення відповідних записів до Єдиного державного реєстру [7, с. 146].

До суб'єктів господарювання законодавець відносить: 1) господарські організації, тобто юридичні особи, які створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до Господарського кодексу України, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку; 2) громадян України, іноземців та осіб без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як фізичні особи-підприємці [1, с. 111].

На даний час законодавством України передбачена єдина система державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності – всі суб'єкти підлягають державній реєстрації у відповідних органах в однаковому порядку. Особливості державної реєстрації

окремих суб'єктів підприємництва (наприклад, банківських установ, громадських організацій) можуть бути встановлені іншими законами. Це обумовлено тим, що їх специфіка реєстрації та діяльності потребує спеціального порядку та відповідно визначається спеціальними нормативно-правовими актами [8, с. 131].

Відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців» порядок проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців включає перевірку комплектності документів які подаються державному реєстратору та повноти відомостей що вказані в реєстраційній картці, перевірку документів, які подаються державному реєстратору на відсутність підстав для відмови у проведенні державної реєстрації, внесення відомостей про юридичну особу або фізичну особу-підприємця до Єдиного державного реєстру, оформлення і видачу свідоцтв про державну реєстрацію та виписок з Єдиного державного реєстру.

Спеціально уповноваженим органом з питань державної реєстрації виступає Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва. Згідно із ст.6 Закону на державного реєстратора покладено весь комплекс функцій із здійснення реєстраційних дій, що дозволяє надзвичайно спростити процедуру державної реєстрації суб'єктів господарювання. Упорядкування цих процедур здійснюється за принципом єдиного вікна за яким відповідні документи оформляються в одному місці [9, с. 244-245].

Враховуючи те, що державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців визначена загальним Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців», можна провести узагальнення спільних положень щодо порядку реєстрації для всіх господарюючих суб'єктів. Аналіз цього Закону дозволяє відмітити такі уніфіковані положення [8, с. 132]:

1. Державна реєстрація проводиться державним реєстратором за місцезнаходженням юридичної особи або за місцем проживання фізичної особи-підприємця [10, с. 172].

На жаль, враховуючи те, що деякі фізичні особи проживають не там, де вони зареєстровані, вони буквально трактують норми Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців», вимагаючи їх зареєструвати не по місцю їх реєстрації, а по фактичному місцю проживання. При цьому вони отримують відмову від державних реєстраторів. Для того, щоб усунути дану невизначеність необхідно замінити у тексті Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» словосполучення «місце проживання» на словосполучення «реєстрація місця проживання» [8, с. 133].

2. Заявний порядок реєстрації в строк не більш ніж 3 робочих дні (для юридичних осіб) і 2 робочих дні (для фізичних осіб) з дати надходження документів для проведення державної реєстрації державному реєстратору [7, с. 147];

Водночас у країнах ЄС загальною тенденцією щодо поліпшення надання послуг у сфері державної реєстрації нової компанії в ЄС є встановлення загального терміну щодо легалізації – не більше ніж сім днів [11, с. 94].

3. Визначення мінімального вичерпного переліку документів, що подаються для проведення державної реєстрації та заборона вимоги державним реєстратором додаткових документів для проведення державної реєстрації, якщо вони не передбачені чинним законодавством [7, с. 147].

4. Встановлення вичерпного переліку підстав для відмови у проведенні державної реєстрації, що включає умову, що до компетенції уповноважених державних органів входить тільки перевірка дотримання умов, необхідних для створення нового господарюючого суб'єкта.

5. Наявність обов'язкового результату – внесення запису про державну реєстрацію юридичної особи і фізичної особи-підприємця до Єдиного державного реєстру юридичних

осіб і фізичних осіб-підприємців. Необхідно відмітити, що для будь-яких інших дій визначених чинним законодавством, які передбачають необхідність звернення до державного реєстратора (наприклад, внесення змін до реєстраційних даних, припинення підприємницької діяльності, отримання витягів з Єдиного державного реєстру тощо) також характерне внесення запису про відповідну дію до Єдиного державного реєстру юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців; відмінністю первинної реєстраційної дії є, крім запису до реєстру, видача свідоцтва про державну реєстрацію [8, с.134].

Негативною рисою процесу легалізації суб'єктів господарювання в Україні є те, що органи реєстрації та обліку не пов'язані в єдину систему реєстрації, діють автономно, тому суб'єкт господарювання ставиться на облік в кожній установі окремо. Такий стан речей є певним історичним етапом побудови нової державно-господарської системи в Україні завдяки перехідному періоду від командної економіки до ринкової. Нині ми можемо бачити певні позитивні зміни, які стосуються уніфікації процесу державної реєстрації та постановки на облік («єдине реєстраційне вікно», закріплення норм щодо електронної реєстрації в нормативних актах) [11, с. 94].

6. Відкритість і загальнодоступність даних Єдиного державного реєстру юридичних осіб і фізичних осіб – підприємців [7, с. 147].

Отже, державна реєстрація суб'єкта господарювання завжди є необхідною умовою для його легітиматії. Державна реєстрація є тим засобом, що засвідчує факт створення суб'єкта господарювання.

Нинішній стан законодавства у сфері державної реєстрації суб'єктів господарювання в цілому оцінюється прогресивно. Наявна можливість подання необхідних документів для державної реєстрації в електронній формі. Строки державної реєстрації суб'єкта господарювання, навіть порівняно з строками, встановленими в країнах-членах ЄС, є досить швидкими. В аспекті євроінтеграційних прагнень України досить великим здобутком чинного законодавства є надання можливості державної реєстрації фізичним особам, які бажають стати підприємцями, і не мають реєстраційного номера облікової картки платника податків, що є закріпленням європейських принципів демократизму, толерантності та релігійної рівності.

Також чинне законодавство має й певні недоліки, що пов'язані з місцем проведення державної реєстрації фізичних осіб-підприємців та з розрізненістю органів реєстрації та обліку, які діють автономно один від одного. У наукових колах висловлюються також думки, що наявна система реєстрації є досить лояльною для суб'єктів, що призводить до появи фіктивних підприємств. Необхідним також вважається нормативне закріплення етапів проведення процедури державної реєстрації суб'єкта господарювання.

Література:

1. Вознесенська О. А. Створення аудіовізуального ЗМІ як суб'єкта господарювання / О. А. Вознесенська // Часопис Київського університету права. – 2011. – № 3. – С. 110-113.
2. Манько Д. Г. Легітиматія і легалізація юридичної особи / Д. Г. Манько // Актуальні проблеми держави і права. - 2012. - Вип. 63. - С. 85-92.
3. Господарське право України: Навчальний посібник / За заг. ред. проф. Н. О. Санахметової. - Х.: «Одіссей», 2005. - 608 с.
4. Віхров О. П. Організаційно-господарські зобов'язання з державної реєстрації суб'єкта господарювання / О. П. Віхров // Університетські наукові записки. - 2011. - № 1. - С. 170-175.
5. Дерев'янка Б. В. Порядок створення навчальних закладів та його правова природа / Б. В. Дерев'янка // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності; Донецький юрид. інстит ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка. Збірник наукових праць. – 2012. – № 1 (48). – С. 167-171.
6. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців: Закон України від 15.05.2003 р. № 755-IV // ВВР України. – 2003. – № 31–32. – Ст. 263.
7. Квасніцька О. О. Інститут державної реєстрації суб'єктів підприємництва / О. О. Квасніцька // Університетські наукові записки. - 2005. - № 1-2. - С. 146-150.

8. Бочкова І. І. Деякі теоретичні та практичні аспекти державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності / І. І. Бочкова // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 131–135.
9. Ковальова М. В. Особливості адміністративно-правового режиму державної реєстрації суб'єктів господарювання / М. В. Ковальова // Форум права. – 2014. – № 1. – С. 243–247.
10. Віхров О. П. Організаційно-господарські зобов'язання з державної реєстрації суб'єкта господарювання / О. П. Віхров // Університетські наукові записки. - 2011. - № 1. - С. 170-175.
11. Шумляєва І. Удосконалення надання адміністративних послуг у сфері державної реєстрації суб'єктів господарювання в контексті європейської інтеграції України / Ірина Шумляєва // Державне управління та місцеве самоврядування. - 2011. - Вип. 3. - С. 89-95.

Мойсейчук М. В.,
магістрант 1-го (первого) года обучения
специальности «Юриспруденция»
Брестского государственного
университета имени А.С. Пушкина

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ЗАЩИТЫ ПРАВ ПОРУЧИТЕЛЕЙ ПО ДОГОВОРАМ ПОРУЧИТЕЛЬСТВА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Поручительство является одним из способов обеспечения исполнения обязательств, перечисленных в ст. 310 Гражданского кодекса Республики Беларусь (далее – ГК). Так, согласно п. 1 ст. 341 ГК по договору поручительства поручитель обязывается перед кредитором другого лица отвечать за исполнение последним его обязательства полностью или в части. Этим объясняется и сфера использования данного договора: поручительство создает добавочное (акцессорное) обязательство поручителя по различным хозяйственным и финансовым договорам, таким как купля-продажа, заем, кредитный договор, аренда, комиссия и др. Таким образом, в договорные отношения при использовании поручительства всегда вовлечены 3 стороны: должник, кредитор по основному договору, поручитель [1].

Стоит отметить, что складывающаяся судебная практика, а также возросшее количество обращений в Национальный банк Республики Беларусь по вопросам, вытекающим из указанной категории договоров, несомненно указывают на существование проблем их правового регулирования. В частности, в рамках настоящей статьи будет затронут и рассмотрен вопрос, касающийся защиты прав и законных интересов поручителей в рамках заключаемых ими договоров поручительства.

Анализ гражданского законодательства, в частности п. 1 ст. 347 ГК позволяет констатировать наличие определенного рода установленной законодательством гарантии, направленной на ограничение ответственности поручителя перед кредитором, а также указывает на обязательное получение согласия поручающейся стороны в случае изменения объема ответственности по договору поручительства. Так, согласно п. 1 ст. 347 ГК поручительство прекращается с прекращением обеспеченного им обязательства, а также в случае изменения этого обязательства, влекущего увеличение ответственности или иные неблагоприятные последствия для поручителя, без согласия последнего [2].

Анализ вышеуказанного положения позволяет сделать вывод о том, что как уже было отмечено выше на любое изменение условий договора поручительства должно последовать выраженное в письменной форме согласие поручителя. Тем не менее, в проводимой банковскими организациями денежно-кредитной политике, устоялась практика «навязывания» условий, иными словами ограничивается свобода действий поручителя при согласовании условий договора поручительства, что неизбежно указывает на то, что договор поручительства в данном случае для поручителя является не иначе как договором присоединения. Стоит также отметить, что на сегодняшний день договора поручительства заключаемые между кредитором и поручителем предлагаются на рассмотрение поручителю в некой заранее стандартизированной форме, как следствие у потенциального поручителя в данной ситуации два варианта: принять предложенные банковской организацией условия,

либо отказаться от них, что несомненно также указывает на то что данный договор выступает договором присоединения. Подтверждением тому является также является и п. 1 ст. 398 ГК согласно которого договором присоединения признается договор, условия которого определены одной из сторон в формулярах или иных стандартных формах и могли быть приняты другой стороной не иначе как путем присоединения к предложенному договору в целом [2].

Вместе с тем не редки случаи, когда поручитель принимая условия договора поручительства, предложенные кредитором, автоматически соглашается с пунктом согласно которого поручитель дает свое согласие на любые изменения, в том числе и влекущие для него увеличение ответственности по договору, при этом не заключая какого-либо дополнительного соглашения к уже существующему договору поручительства. Здесь сразу же необходимо отметить, что практику признания недействительным данного пункта договора путем обращения поручителя в судебные инстанции, для защиты своих прав со ссылкой на п. 1 ст. 347 ГК нельзя признать успешной. Это объясняется использованием кредиторами с целью своей защиты ст. 391 ГК которая гласит, что граждане и юридические лица свободны в заключении договора, а также на факт того, что в данном случае поручитель выразил свое согласие на принятие таких условий договора [2].

В данной ситуации поручителю следует помнить об уже ранее упомянутом п. 2 ст. 398 ГК, именно данная норма права предоставляет поручителю возможность расторгнуть договор либо изменить уже имеющиеся между ним и кредитором условия такого договора, в том случае если договор присоединения (он же договор поручительства) между сторонами хотя и не противоречит законодательству, но лишает эту сторону прав, обычно предоставляемых по договорам такого вида, исключает или ограничивает ответственность другой стороны за нарушение обязательств либо содержит другие явно обременительные для присоединившейся стороны условия, которые она, исходя из своих разумно понимаемых интересов, не приняла бы при наличии у нее возможности участвовать в определении условий договора [2].

На наш взгляд существующие и широко используемые на сегодняшний в кредитно-денежной политике проводимой банковскими организациями пункты договоров поручительства, предоставляющие кредиторам право безоговорочно и в одностороннем порядке изменять условия таких договоров, могут быть изложены не иначе как условия непосредственно создающие неблагоприятные последствия для поручителя, тем самым выставив поручителя в качестве стороны договора лишенной должной правовой защиты. Наличие такого рода проблемы несомненно указывает на недопустимость со стороны банковских организаций использования конструкций договоров поручительства, содержащих в себе пункты о безусловном согласии поручителя с абсолютно любыми изменениями условий заключенного между сторонами договора, в свою очередь усиливающих ответственность поручителя. Полагаем, что решением указанной проблемы, а также мерой по минимизации случаев судебных разбирательств между сторонами связанных с исполнением договоров поручительства, может послужить разработка и последующее утверждение на законодательном уровне типового договора поручительства для существующих в Республике Беларусь банковских организаций по кредитным договорам. Данной типовой формой договора необходимо предусмотреть наличие обязательных условий, позволяющих в равной степени учесть интересы как кредитора, так и поручителя, а также установить прямое указание на недопустимость отражения в договоре поручительства условий согласно которых поручитель дает свое согласие на любые изменения договора, в том числе влекущие для него увеличение объема ответственности, при этом не заключая каких-либо дополнительных соглашений к уже существующему договору поручительства.

На наш взгляд данный путь решения существующей проблемы позволит повысить защиту законных прав и интересов поручителей, в какой-то степени усовершенствует, существующую банковскую денежно-кредитную политику, а также укрепит институт поручительства.

Література:

1. Овсейко С. Договор поручительства: практика использования / С.Овсейко // Консультант Плюс: Беларусь. Технология 3000: Комментарии Законодательства Белорусский Выпуск" [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. Центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2016.
2. Гражданский кодекс Республики Беларусь, 7 декабря 1998 г., №218-3: в ред. Закона от 03.07.2011 г. // Консультант Плюс: Беларусь. Технология 3000 [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. Центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2016.

Мороз Т. В.,
студентка 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ПРАВОВИЙ СТАТУС ХОЛДИНГОВИХ КОМПАНІЙ

Однією з найпоширеніших структур, характерних для розвинутої ринкової економіки, є така форма організації, як холдинг. Функціонування холдингів, з одного боку, має ряд переваг перед звичайними акціонерними товариствами, а з іншого боку – характеризуються особливостями, що породжують нові проблеми і труднощі.

Деякі проблемні аспекти виникають вже на етапі створення холдингових компаній.

Для початку необхідно з'ясувати, що ж таке «холдингова компанія». Відповідно до Закону України «Про холдингові компанії в Україні» холдингова компанія - це акціонерне товариство, яке володіє, користується та розпоряджається холдинговими корпоративними пакетами акцій (часток, паїв) двох або більше корпоративних підприємств.

В той же час, під холдинговим корпоративним пакетом акцій (часток, паїв) розуміють пакет акцій (часток, паїв) корпоративного підприємства, який перевищує 50 відсотків чи становить величину, яка забезпечує право вирішального впливу на господарську діяльність корпоративного підприємства; а саме корпоративне підприємство являє собою господарське товариство, холдинговим корпоративним пакетом акцій (часток, паїв) якого володіє, користується та розпоряджається холдингова компанія.

Такі інтегровані корпоративні структури створюють на засадах як економічної субординації та контролю, так і добровільної кооперації. З точки зору організації корпоративних фінансів, що передбачає встановлення консолідованих фінансових результатів, оподаткування і консолідовану фінансову звітність, інтегровані корпоративні структури варто розглядати як групу взаємопов'язаних підприємств.

При цьому будь-які дії цієї групи підприємств реалізують через її учасників, які є юридично самостійними суб'єктами господарювання, або в межах делегованих учасниками функцій. Тому ці утворення ще називають «геліоцентричними», оскільки вони передбачають створення базових стратегічних одиниць бізнесу, які взаємодіють із дочірніми підприємствами через засоби корпоративного впливу, а також із незалежними компаніями, зацікавленими у фінансово-економічному співробітництві.

Холдинг - це економічне об'єднання головних підприємств або материнських підприємств, які створені шляхом переважної участі в статутному капіталі одного або кількох дочірніх підприємств, маючи внаслідок цього можливість управління і контролю за ними.

Питанням особливостей розвитку холдингових компаній присвячено праці українських і зарубіжних науковців, зокрема В. В. Бочарова, З. М. Васильченко, В. О. Кузьмінського, С. Майерса, С. Румянцева, І.В. Сергєєва, Дж. Стрикленда, Тосхіро Коно, А. А. Томпсона, Г. В. Уманціва.

Створення холдингових компаній має кілька переваг, до яких слід віднести можливість концентрації капіталів і розвиток інвестиційних процесів, диверсифікації, виробництва, зниження ризику при вступі на ринок або виходу з нього, розширення масштабів

виробництва, спільного здійснення наукових і проектних досліджень тощо. Це також дає змогу розширити свою діяльність, розвинути ділові зв'язки, одержати податкові, кредитні та інші переваги, здійснювати єдину виробничо-технологічну, інвестиційну, збутову політику в масштабах усієї холдингової компанії, координувати її.

Холдингова компанія може переслідувати різні цілі, серед яких - розширення проведення торгових операцій, узгодження виробничих й інвестиційних програм, оптимізація оподаткування, розвиток зовнішньоекономічної діяльності, розширення інвестицій, раціоналізація управління компанією тощо.

Основна спрямованість, що характеризує будь-яку холдингову компанію, незалежно від її конкретних цілей, - це здійснення управлінських, контрольних, фінансово-кредитних та інших функцій щодо контрольних пакетів акцій дочірніх підприємств, якими вона володіє.

Холдинг в основному властивий англо-американській системі права, хоча холдинги присутні й в інших законодавчих системах. Холдинг - головний суб'єкт найчастіше є «фінансовим центром і мозком» економічного об'єднання, причому даний суб'єкт звичайно сам господарську діяльність не здійснює. Для виділення групи суб'єктів у холдинг необхідно, щоб економічне об'єднання характеризувалося такими ознаками:

- холдинг - головний суб'єкт має бути власником акцій інших учасників групи;
- пакет акцій, що належить холдингу - головному суб'єкту, має давати змогу контролювати інших учасників групи;
- учасники групи, контрольовані холдингом, мають бути юридичне самостійними особами.

Основою правового регулювання холдингових компаній в Україні на сьогодні є Указ Президента України «Про холдингові компанії, що створюються в процесі корпоратизації та приватизації» від 11 травня 1994 р. № 224/94 (далі – Указ № 224), акти Антимонопольного комітету України тощо. Однак у цілому питання створення, функціонування та ліквідації холдингових компаній, утворених не в процесі корпоратизації чи приватизації, залишаються в правовому вакуумі.

Механізм утворення холдингових груп в Україні має особливості, характерні для багатьох постсоціалістичних європейських країн, і дещо відрізняється від практики країн із розвинутою ринковою економікою. Формування холдингів в Україні й інших країнах СНД почалося шляхом реорганізації колишніх відомств і головок. У процесі акціонування підприємств відбувалося об'єднання контрольних пакетів і передача їх центру - материнській компанії, що по суті заміняла формально скасоване відомство. Це об'єднання здійснювалося, як правило, адміністративними методами, зберігаючи і закріплюючи підпорядкований статус акціонерних товариств.

Такі питання, як формування структури холдингової компанії у взаємозв'язку з її життєвим циклом, створення ефективного механізму взаємодії холдингової групи з інвесторами, активізація діяльності менеджерів у розробці і реалізації інвестиційних проектів, потребують розвитку з урахуванням особливостей національної економіки України.

Як показує досвід таких країн як Польща, Угорщина створення холдингових компаній при переході до ринкової економіки є наслідком проведених економічних реформ. Основу розвитку холдингових компаній складає акціонерна власність, тому створення і розвиток цих компаній тісно пов'язані з такими процесами, як приватизація, корпоратизація, створення ринкової інфраструктури.

Література:

1. Бойчик І. М., Харів П. С., Хопчин М. І., Піча Ю. В. Економіка підприємства. К.: «Каравела»; Львів: «Новий світ-2000», 2001. - 298 с.
2. Горбунов А. Р. Дочерние компании, филиалы, холдинги. - М., 2002. - 320 с.
3. Грузинов В. П., Грибов В.Д. Экономика предприятия: Учебное пособие. - М.: Финансы и статистика, 1998. - 318 с.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРИВАТНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Приватне підприємство - це вид юридичної особи, заснованої на приватній власності. Застосування такої форми дає можливість здійснювати сільськогосподарське виробництво на базі приватної власності на землю та майно. Приватне підприємство є самостійною господарською організацією, створеною на основі приватної власності фізичної особи і зареєстрованою у встановленому законом порядку для здійснення господарської діяльності з метою задоволення суспільних потреб (у товарах, продукції, послугах) і одержання прибутку. Це юридична особа, яка має самостійний баланс, розрахункові та інші рахунки в банках [5, с. 12].

Особливої актуальності дане дослідження набуває у зв'язку із осмисленням положень нового ГК України та Цивільного кодексу України

Метою роботи - є здійснення правової характеристики приватного підприємства, як суб'єкта підприємницької діяльності, що передбачено Господарським кодексом України і іншими законодавчими актами та його господарсько-правові відносин у сфері суспільного виробництва (виготовлення) продукції, торгівлі, надання послуг та виконання робіт.

Правовий статус підприємств регулюють Господарський та Цивільний кодекси України, що вступили в дію з 1 січня 2004 року, Закони України «Про господарські товариства» (від 19 вересня 1991 р.), «Про кооперацію» (від 10 липня 2003 р.), інші закони та численні підзаконні нормативно-правові акти, які враховують особливості положення певних видів підприємств [2, с. 6].

В українській правовій науці окремі питання створення і діяльності певних видів підприємств висвітлювалися у роботах А. Асаулук, О. Кібенко, О. Вінник, М. Ісаков, В. Мамутова, Н. Саніахметової, Г. Пронської, І. Труша, О. Щербини та ін.

В Україні приватне підприємство здійснюється на основі:

- 1) вільного вибору підприємцем видів підприємницької діяльності;
- 2) самостійного формування підприємцем програми діяльності, вибору постачальників і споживачів продукції, що виробляється, залучення матеріально-технічних, фінансових та інших видів ресурсів, використання яких не обмежено законом, встановлення цін на продукцію та послуги відповідно до закону;
- 3) вільного найму підприємцем працівників;
- 4) комерційного розрахунку та власного комерційного ризику;
- 5) вільного розпорядження прибутком, який залишається в підприємця після сплати податків, зборів та інших платежів, передбачених законом [1, с. 58].

Отже, по-перше, приватне підприємство є самостійним суб'єктом. Самостійність у прийнятті господарських рішень є однією з основних і необхідних умов діяльності підприємства як товаровиробника. Юридичний аспект такого визначення полягає в тому, що таке підприємство при здійсненні своєї господарської діяльності має право з власної ініціативи приймати будь-які рішення, що не суперечать законодавству України.

По-друге, закон визначає, що приватне підприємство - це суб'єкт господарювання. Суть визначення «суб'єкт господарювання» полягає в тому, що підприємство є товаровиробником, трудовий колектив якого на професійній основі (промисел) виробляє і реалізує свій товар з метою одержання прибутку. Як господарюючий суб'єкт приватне підприємство здійснює виробничу, торговельну та іншу господарську діяльність. Як правило приватні підприємства належать до комерційних, спрямованих на прибуток на відміну від неприбуткових організацій [3, с. 92-93].

Приватне підприємство - це статутний суб'єкт господарювання. Статут підприємства як локальний акт господарського законодавства нормативно визначає цілі і предмет

діяльності окремого підприємства, відхилитися від яких без зміни статуту підприємству заборонено. Статут також визначає межі спеціальної правоздатності підприємства як юридичної особи. Це один з найважливіших правових актів підприємства.

Приватне підприємство має необхідне для суб'єкта підприємницької діяльності - основні і оборотні кошти, інші цінності, якими воно володіє, користується і розпоряджається на певному правовому титулі (на праві власності, господарського відання чи оперативного управління) [7, с. 205].

Крім того, згідно з ч.1 ст. 128 ГК України, в Україні фізичні особи визнаються суб'єктами господарювання у разі здійснення ними підприємницької діяльності за умови державної реєстрації їх як підприємців без статусу юридичної особи відповідно до ст. 58 ГК України.

Приватні підприємства поділяють на певні різновиди, а саме:

1. Приватне фермерське господарство. Як встановлено ст. 114 ГК України, приватне фермерське господарство є формою підприємництва громадян з метою виробництва, переробки та реалізації товарної сільськогосподарської продукції. Членами приватного фермерського господарства можуть бути подружжя, їх батьки, діти, які досягли 14-річного віку, інші члени сім'ї, родичі, які об'єдналися для спільного ведення фермерського господарства, визнають і дотримуються положень Статуту фермерського господарства. Членами фермерського господарства не можуть бути особи, які працюють у ньому за трудовим договором (контрактом).

2. Орендне підприємство. Орендним підприємством згідно з ч.1 ст. 115 ГК України визнається підприємство, створене орендарем на основі оренди цілісного майнового комплексу існуючого державного або комунального підприємства чи майнового комплексу виробничого структурного підрозділу (структурної одиниці) цього підприємства з метою здійснення підприємницької діяльності. Орендарем є юридична особа, утворена членами трудового колективу підприємства чи його підрозділу, майновий комплекс якого є об'єктом оренди.

3. Підприємство з іноземними інвестиціями - це підприємство, створене відповідно до вимог ГК України, в статутному фонді якого не менш як десять відсотків становить іноземна інвестиція. Іноземною інвестицією є цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту. Іноземні інвестиції можуть вкладатися в об'єкти, інвестування в які не заборонено законами України.

4. Іноземне підприємство. Частина 1 ст. 117 ГК України визначає іноземне підприємство як унітарне або корпоративне підприємство, створене за законодавством України, що діє виключно на основі власності іноземців або іноземних юридичних осіб, або діюче підприємство, придбане повністю у власність цих осіб. Іноземні підприємства не можуть створюватися в галузях, визначених законом, що мають стратегічне значення для безпеки держави. Діяльність філій, представництв та інших відокремлених підрозділів підприємств, утворених за законодавством інших держав, здійснюється на території України відповідно до законодавства України [5, с. 149].

Згідно із Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців», державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності в Україні здійснюється за заявницьким принципом, що діє майже в усіх країнах світу.

Для проведення державної реєстрації суб'єкта підприємницької діяльності - юридичної особи, засновник (засновники) або уповноважена ними особа повинні особисто подати державному реєстратору (надіслати рекомендованим листом з описом вкладення) такі документи: 1) заповнену реєстраційну картку на проведення державної реєстрації юридичної особи. Реєстраційна картка - це документ встановленого зразка, який підтверджує волевиявлення особи щодо внесення відповідних записів до Єдиного державного реєстру, затверджена наказом Держкомпідприємства від 9 червня 2004 р. № 67; 2) копію рішення засновників або уповноваженого ними органу про створення юридичної особи у

випадках передбачених законом; 3) два примірники установчих документів. ГК України визначає зміст засновницького договору, у якому засновники зобов'язуються утворити суб'єкт господарювання, визначають порядок спільної діяльності щодо його утворення, умови передачі йому свого майна, порядок розподілу прибутків і збитків, управління діяльністю суб'єкта господарювання та участі в ньому засновників, порядок вибуття та входження нових засновників, інші умови діяльності суб'єкта господарювання, які передбачені законом, а також порядок його реорганізації та ліквідації відповідно до закону [4, с. 105].

Припинення діяльності приватного підприємства може бути двох видів:

1) добровільним (ініціатива власника чи уповноважених ним органів або передбачені законом чи установчими документами обставини (наприклад, у зв'язку із закінченням строку, на який він створювався, чи у разі досягнення мети, заради якої його було створено));

2) примусовим (відповідно до судового рішення, постановленого на підставі: визнання недійсним запису про проведення державної реєстрації через порушення закону, допущені при створенні даної особи, які не можна усунути; провадження суб'єктом підприємницької діяльності, що суперечить установчим документам, або такої, що заборонена законом; неподання протягом року органам державної податкової служби податкових декларацій, документів фінансової звітності відповідно до закону; наявності в Єдиному Державному реєстрі запису про відсутність суб'єкта підприємницької діяльності - юридичної особи за вказаним її місцезнаходженням) [7, с. 226].

Отже, все вище наведене, підтверджує актуальність дослідженої теми. Становлення України як незалежної держави, входження її до СОТ (Світової Організації Торгівлі), розвиток приватного підприємництва, прийняття Верховною Радою України - Господарського кодексу України 16 січня 2003 р., який набрав чинності з 1 січня 2004 р. та цілу низку нормативно-правових актів, що регулюють роботу суб'єктів підприємницької діяльності, недостатнім чином приведені до норм міжнародного права та стандартів, що склалися у світовій практиці. Особливо важливим чинником активізації приватного підприємства в умовах нинішньої ситуації, яка склалася в Україні є його державна підтримка.

Література:

1. Вінник О. М. Господарські товариства і виробничі кооперативи: правове становище. - К.: Знання, 1998. – 294 с.
2. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2003.- № 18, №19-20, №21-22. - Ст.144 (із змінами та доповненнями).
3. Кібенко О. Правовий режим майна приватного підприємства / О. Кібенко // Юридичний радник. - К.: 2005. – С. 37-41.
4. Марченко В. Как стать собственником частного предприятия? / В. Марченко // Юридическая практика. – 2001. – 297с.
5. Підприємницьке право: Навч. Посіб./ Ніколаєва Л. В., Старцев О. В., Пальчук П. М., Іваненко Л. М. – К.: Істина, 2001 – 480 с.
6. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року. / Відомості Верховної Ради України - 2003. - № 435.
7. Щербина В. С. Господарське право: підручник / В. С. Щербина. - 4-те вид., перероб. і допов. - К.: Юрінком Інтер, 2009. - 640 с.

Ніколенко Л. М.,
д.ю.н., професор кафедри господарського,
цивільного та трудового права,
декан економіко – правового факультету
Маріупольського державного університету

ЗАСТОСУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ

Сьогодення в умовах здійснення реформ у сфері економіки, управлінні, правосуддя, освіти, науки, культури тощо, а також у зв'язку з інтеграцією України у європейський та мировий простір питання застосування європейських стандартів правосуддя мають особливу актуальність. Також же пов'язано із зростанням кількості постанов, прийнятих Європейським Судом щодо України, які визначають порушення права на справедливий судовий розгляд в різних його проявах. Це свідчить про низку ефективності в Україні законодавчих норм, які регулюють право на судовий захист та його гарантії. Реформа правосуддя в Україні визначає напрями підвищення ефективності здійснення правосуддя. Одним із напрямів є комплексна оцінка якості нормативних та правозастосовних актів на предмет їх відповідності європейським стандартам. Заходи, що вживаються у цьому напрямі мають фрагментарний характер. У зв'язку з цим виникає необхідність у постійному проведенні моніторингу процесуального законодавства, діяльності судів різних інстанцій, а також інтеграції європейських стандартів здійснення правосуддя у національне законодавство. Європейські стандарти у зв'язку з особливостями формування не є постійними або статичними, вони змінюються під впливом практики Європейського Суду.

У міжнародно-правових актах, починаючи з Загальної декларації прав людини, закріплене право на справедливий судовий розгляд. Так, згідно зі ст. 10 Декларації, кожна людина для визначення її прав і обов'язків і для встановлення обґрунтованості пред'явленого їй кримінального обвинувачення має право, на основі повної рівності, на те, щоб її справа була розглянута прилюдно і з додержанням усіх вимог справедливості незалежним і безстороннім судом.

Слід визнати, що кожна держава є вільною у виборі будь-яких засобів та форм спрямованих на захист осіб від порушення їх прав і свобод. У зв'язку з цим, стандарти не тільки можуть, а й повинні бути перевищені на внутрішньодержавному рівні, що викликає необхідність оцінки і національного законодавства. Тому одним із засобів впровадження європейських стандартів правосуддя в українське законодавство є імплементація в національну правову систему положень статті 6 Конвенції з урахуванням їх тлумачення Європейським Судом. Згідно п.1 зазначеної статті кожен при вирішенні питання щодо його цивільних прав та обов'язків цивільного характеру або при пред'явленні йому будь-якого кримінального обвинувачення має право на справедливий і публічний розгляд справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, створеним на підставі закону. Судове рішення проголошується публічно, але преса і публіка можуть бути не допущені на судові засідання протягом всього процесу або його частини в інтересах моралі, громадського порядку або національної безпеки, а також коли того вимагають інтереси неповнолітніх, або захист приватного життя сторін, або коли на думку суду публічність розгляду може зашкодити інтересам правосуддя. У цій статті сформульовано цілий ряд важливих елементів права на справедливий судовий розгляд, багато з яких мають значення європейських стандартів правосуддя, обов'язкових для дотримання в національному процесуальному законодавстві та практиці його застосування, зокрема: справедливість, публічність судового процесу; дотримання розумних строків; вирішення справи незалежним і неупередженим судом, який діє на підставі закону. При розгляді конкретних справ Європейський суд з прав людини оцінює національне законодавство і практику його застосування з точки зору відповідності даним принципам.

Конвенція про захист прав людини і основних свобод у статті 6 визначає право на справедливий судовий розгляд, який гарантується визначеним контрольним механізмом.

Зміст даного права розкривається Європейським Судом у правових позиціях, які визначені в процесі тлумачення і застосування норм. У зв'язку з цим принципи, гарантії та вимоги до якості реалізації судового захисту прав і законних інтересів осіб, які сформульовані Європейським Судом на підставі Конвенції про захист прав людини і основних свобод з урахуванням її мети, визначають європейські стандарти правосуддя і підлягають дотриманню всіма країнами - членами Ради Європи, і в тому числі Україною.

Слід підкреслити, що в теорії процесуального права немає єдиного розуміння стандартів правосуддя. В той же час зміст поняття стандартів правосуддя визначає правовий і організаційний механізм забезпечення ефективного функціонування правосуддя. Таким чином, ця теоретична проблема переходить в практичну площину, а завдання її вирішення набуває не тільки доктринальне, а й прикладне значення.

Під стандартом правосуддя слід розуміти сукупність принципів, процесуальних гарантій, вимог щодо діяльності судових органів, які формально визначені у міжнародних правових актах.

В умовах інтеграції України у європейське співтовариство співвідношення і взаємодія міжнародного та національного права має особливе значення. Будь-яка держава не може розвиватися окремо, без впливу та без урахування політичного, соціального та економічного міждержавного співробітництва. Тобто все це викликає необхідність вдосконалення законодавства про судоустрій і судочинство, використання європейських стандартів здійснення правосуддя в якості орієнтира для правозастосовчої діяльності, а також розвитку процесуальної доктрини, у тому числі щодо розширення права на судовий захист.

У стандарт правосуддя слід включити: незалежність і неупередженість суду (у тому числі й від державних органів та політичного впливу); відкритість судового процесу; вмотивованість судових актів; розумність строку розгляду справи; реальний доступ до суду; змагальність; допустимість доказів; реальне виконання судового акта.

Слід визнати, що деякі європейські стандарти правосуддя отримали пряме вираження у національному законодавстві, інші впливають із змісту процесуальних норм.

Наприклад, в числі завдань адміністративного судочинства українське законодавство визначило справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд адміністративних справ (ст. 2 КАС України).

Разом з тим європейський стандарт залишає національним судам на свій розсуд встановлювати справедливий баланс між публічністю судочинства та інтересами осіб, які беруть участь у справі. Конвенція пов'язує можливість обмеження допуску на судові засідання з міркуваннями моралі, громадського порядку або національної безпеки в демократичному суспільстві, інтересами неповнолітніх дітей, захистом приватного життя сторін, а також (в особливих випадках) інтересами правосуддя (п.1 ст. 6). Так стаття 4⁴ ГПК України визначає, що розгляд справ у господарських судах відкритий, за винятком випадків, коли це суперечить вимогам щодо охорони державної, комерційної або банківської таємниці, або коли сторони чи одна з сторін обґрунтовано вимагають конфіденційного розгляду справи і подають відповідне клопотання до початку розгляду справи по суті. Стаття 6 ЦПК України зазначає, що закритий судовий розгляд допускається у разі, якщо відкритий розгляд може привести до розголошення державної або іншої таємниці, яка охороняється законом, а також за клопотанням осіб, які беруть участь у справі, з метою забезпечення таємниці усиновлення, запобігання розголошенню відомостей про інтимні чи інші особисті сторони життя осіб, які беруть участь у справі, або відомостей, що принижують їх честь і гідність. Особисті папери, листи, записи телефонних розмов, телеграми та інші види кореспонденції можуть бути оголошені у судовому засіданні тільки за згодою осіб, визначених ЦК України. Це правило застосовується при дослідженні звуко- і відеозаписів такого самого характеру.

Стандарт незалежності суддів при здійсненні правосуддя як одне з основоположних засад діяльності органів судової влади закріплений Конституцією України у статті 126 і отримав розвиток в нормах законодавства про судоустрій і судочинство. Стандарт

незалежності визначає порядок наділення повноваженнями суддів і вимоги до кандидатів на цю посаду, розмежує підвідомчість і підсудність справ між судами.

Проте даний європейський стандарт передбачає дотримання не тільки правил формування складу суду для розгляду кожної конкретної справи, а також межі компетенції судів. У зв'язку з цим необхідно відзначити, що в українській правовій системі до сих пір існує проблема розмежування підвідомчості судам загальної юрисдикції, адміністративних та господарських судах окремих груп справ (що виникають з публічних правовідносин, у сфері захисту інтелектуальних, корпоративних прав та ін.).

Стандарт змагальності визначений у всіх процесуальних кодексах. Так стаття 11 КАС України визначає, що розгляд і вирішення справ в адміністративних судах здійснюються на засадах змагальності сторін та свободи в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості. Стаття 4³ ГПК України підкреслює, що судочинство у господарських судах здійснюється на засадах змагальності. Сторони та інші особи, які беруть участь у справі, обґрунтовують свої вимоги і заперечення поданими суду доказами. Господарський суд створює сторонам та іншим особам, які беруть участь у справі, необхідні умови для встановлення фактичних обставин справи і правильного застосування законодавства. У статті 10 ЦПК України визначено, що цивільне судочинство здійснюється на засадах змагальності сторін. Сторони та інші особи, які беруть участь у справі, мають рівні права щодо подання доказів, їх дослідження та доведення перед судом їх переконливості.

Позитивний висновок Конституційного Суду України щодо законопроекту про внесення змін до Конституції України в частині правосуддя (рег. № 3524) відкриває шлях не тільки до проведення реальної судової реформи, а й до виконання Україною міжнародних зобов'язань, а саме застосування в національному правосудді європейських стандартів.

На підставі вищезазначеного слід визнати, що не всі європейські стандарти правосуддя отримали своє закріплення в українському правовому регулюванні, у зв'язку з цим окремі питання щодо окресленої проблеми потребують подальшого розвитку.

Крім того, реалізація європейських стандартів правосуддя в національній правовій системі можлива при дотриманні певних умов впливу. Такими умовами впливу можуть бути загальний стан розвитку політичної та економічної сфери, законодавства; рівень правової культури; наявність механізмів при яких стандарт може бути реалізований тощо.

Ніколенко О. О.,
студентка ОКР «Магістр»
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

МАЙНОВА ОСНОВА ГОСПОДАРЮВАННЯ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Майнові права суб'єктів господарювання охороняються законом. Вилучення державою у суб'єкта господарювання його майна допускається тільки у випадках, передбачених законом. Збитки, які завдані суб'єкту господарювання порушенням його майнових прав громадянами чи юридичними особами, а також органами державної влади чи органами місцевого самоврядування, відшкодовуються йому відповідно до закону. Право власності та інші майнові права суб'єктів господарювання захищаються у способи, зазначені у ст. 20 ГКУ (визнання наявності або 271 відсутності прав; визнання повністю або частково недійсними актів органів державної влади та органів місцевого самоврядування, актів інших суб'єктів, що суперечать законодавству, ущемляють права та законні інтереси суб'єкта господарювання або споживачів; визнання недійсними господарських угод з передбачених законом підстав; відновлення становища, яке існувало до порушення прав та законних інтересів суб'єктів господарювання; припинення дій, що порушують право або створюють загрозу його порушення; присудження до виконання обов'язку в натурі; відшкодування

збитків; застосування штрафних, оперативно- господарських та адміністративно-господарських санкцій; встановлення, зміни і припинення господарських правовідносин; іншими способами, передбаченими законом). Основу правового режиму майна суб'єктів господарювання, на якій базується їх господарська діяльність, становлять право власності та інші речові права: господарського відання, оперативного управління, а також оперативного використання майна. Таким чином, право власності – основне речове право у сфері господарювання.

Відповідно до ст. 134 ГКУ суб'єкт господарювання, який здійснює господарську діяльність на основі права власності, на власний розсуд, одноосібно або спільно з іншими суб'єктами володіє, користується і розпоряджається належним йому (або їм) майном, у тому числі має право надати майно іншим суб'єктам для використання його на правах власності, господарського відання чи оперативного управління або на основі інших форм правового режиму майна. Майно, що використовується в господарській діяльності, може перебувати у спільній власності двох або більше власників. Правовий режим власності та правові форми реалізації права власності у сфері господарювання визначаються ГКУ. Повноваження власника регламентовані ст. 135 ГКУ, де вказано, що власник майна має право одноосібно або спільно з іншими власниками на основі належного йому (або їм) майна засновувати господарські організації або здійснювати господарську діяльність в інших організаційно-правових формах господарювання, не заборонених законом, на власний розсуд визначаючи мету і предмет господарської діяльності, структуру утвореного ним (або ними) суб'єкта господарювання, склад і компетенцію його (або їх) органів управління, порядок використання майна, інші питання управління діяльністю суб'єкта господарювання, а також приймати рішення про припинення господарської діяльності заснованих ним (або ними) суб'єктів господарювання відповідно до законодавства. Власник має право особисто або через уповноважені ним органи з метою здійснення підприємницької діяльності засновувати господарські організації, закріплюючи за ними належне йому майно на правах власності та господарського відання, а для здійснення некомерційної господарської діяльності – на праві оперативного управління, визначати мету та предмет діяльності таких організацій, склад і компетенцію їх органів управління, порядок прийняття ними рішень, склад і порядок використання майна, визначати інші умови господарювання у затверджених власником (уповноваженим ним органом) установчих документах господарської організації, а також здійснювати безпосередньо або через уповноважені ним органи у встановлених законом межах інші управлінські повноваження щодо заснованої організації та припиняти її діяльність відповідно до ГКУ та інших законів. Власник має також право здійснювати організаційно-установчі повноваження на основі належних йому корпоративних прав відповідно до ГКУ та законів України. Державні та комунальні підприємства можуть бути об'єднані за рішенням власника (уповноваженого ним органу) у державні (комунальні) господарські об'єднання, передбачені ГКУ. Відповідно до ст. 136 ГКУ право господарського відання є речовим правом суб'єкта підприємництва, який володіє, користується і розпоряджається майном, закріпленим за ним власником (уповноваженим ним органом), з обмеженням правомочності розпорядження щодо окремих видів майна за згодою власника у випадках, передбачених ГКУ та законами. Власник майна, закріпленого на праві господарського відання за суб'єктом підприємництва, здійснює контроль за використанням та збереженням належного йому майна безпосередньо або через уповноважений ним орган, не втручаючись в оперативно-господарську діяльність підприємства.

Щодо захисту права господарського відання застосовуються положення закону, встановлені для захисту права власності. Суб'єкт підприємництва, який здійснює господарську діяльність на основі права господарського відання, має також право на захист своїх майнових прав від власника. Відповідно до ст. 137 ГКУ правом оперативного управління визнається речове право суб'єкта господарювання, який володіє, користується і розпоряджається майном, закріпленим за ним власником (уповноваженим ним органом), для здійснення некомерційної господарської діяльності в межах, встановлених ГКУ та законами,

а також власником майна (уповноваженим ним органом). Власник майна, закріпленого на праві оперативного управління за суб'єктом господарювання, здійснює контроль за використанням і збереженням переданого в оперативне управління майна безпосередньо або через уповноважений ним орган і має право вилучати у суб'єкта господарювання надлишкове майно, а також майно, що не використовується або використовується ним не за призначенням.

Право оперативного управління захищається законом відповідно до 273 положень, встановлених для захисту права власності. Суб'єкт господарювання – відокремлений підрозділ (структурна одиниця) господарської організації використовує надане йому майно для здійснення господарської діяльності на праві оперативного використання майна. Обсяг майнових правомочностей суб'єкта господарювання в межах права оперативного використання майна визначається господарською організацією, до складу якої входить зазначений суб'єкт, відповідно до закону. У ст. 133 ГКУ визначається, що господарська діяльність може здійснюватися також на основі інших речових прав (володіння, користування тощо), передбачених Цивільним кодексом України. Майно суб'єктів господарювання може бути закріплено на іншому праві відповідно до умов договору з власником майна. Отже, суб'єкти господарювання, які здійснюють господарську діяльність на основі права оперативного використання майна, не можуть мати статусу юридичної особи і реалізують свою господарську компетенцію в межах статусу, визначеного господарською організацією, до складу якої вони входять. Держава забезпечує рівний захист майнових прав усіх суб'єктів господарювання.

Новікова А. В.,
студентка ОКР «Магістр»
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ДОКАЗИ В ГОСПОДАРЬСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

В господарському суді в процесі доказування засобами встановлення обставин, які мають значення для справи, виступають докази. Докази завжди були центральним правовим інститутом господарського процесу. Саме тому, в період реформування та вдосконалення останнього, зростає потреба у їх вивченні.

З огляду на це можна виділити чотири основні проблеми правового регулювання доказів у господарському процесі.

I. Проблема правового закріплення зображувальних документів.

Одним з видів письмових доказів в господарському процесі фактично виступає зображувальний документ, який в багатьох випадках міг би відігравати значну роль під час встановлення всіх фактичних обставин справи. Проте до теперішнього часу на законодавчому рівні не визначено ані засіб дослідження зображувальних документів, ані закріплено його у якості одного з видів письмових доказів. Таким чином, на сьогоднішній день прийняття зображувальних документів у якості доказу не має для суду обов'язкового характеру та здійснюється виключно на розсуд конкретного складу суду. В свою чергу ст. 32 ГПК України визначено виключний перелік видів доказів, які приймаються до уваги судами під час розгляду справи, а саме: письмові, речові докази, висновки експертів та пояснення представників сторін та інших осіб, які беруть участь у судовому процесі.

В той же час згідно до ст. 36 ГПК України письмовими доказами визнаються документи і матеріали, які містять дані про обставини, що мають значення для правильного вирішення спору. Проте, ані зі змісту ст. 36 ГПК України, ані зі змісту інших статей не впливає чітко визначення поняття «письмовий доказ», адже наведена дефініція швидше відноситься до переліку джерел з яких ці докази можуть походити. В той же час такі зображувальні документи, як схеми, плани, креслення, карти, хоча й відповідають всім наведеним ознакам, господарськими судами України приймаються при розгляді справи лише

у виді додатків до протоколів процесуальних дій. Тобто вони не розглядаються, як самостійні письмові докази.

II. Проблема правового регулювання протоколу як доказу в господарському процесі [1].

Протокол - це документ, в якому фіксується рішення колегіальних органів. Оскільки законодавством передбачено декілька колегіальних органів управління товариством, то відповідно протокол можна класифікувати в залежності від суб'єкта, порядок та зміст дій якого ним оформляються. Проаналізувавши зміст Закону України «Про акціонерні товариства» та Закону України «Про господарські товариства» можна виділити: протокол загальних зборів акціонерів (учасників) товариства; 2) протокол колегіального виконавчого органу; 3) протокол наглядової ради. Ст. 63 Закону України «Про господарські товариства» та ст. 73 Закону передбачено також ще один орган управління - ревізійна комісія. Виходячи з їх змісту, можна припустити, що його рішення також оформляються протоколом.

В залежності від змісту протоколу можна виділити: протокол про підсумки голосування (ст. 45 Закону); 2) протокол фіксації порядку та змісту проведених зборів колегіального органу (ст. 46 Закону).

Постає питання, яким саме доказом є протокол? В Постанові Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами корпоративних спорів» № 13 від 24 жовтня 2008 р. та Роз'ясненнях ВГС України з цього приводу нічого не тлумачиться. Речовими доказами є предмети, що своїми властивостями свідчать про обставини, які мають значення для правильного вирішення спору (ст. 37 ГПК України). Письмовими доказами є документи і матеріали, які містять дані про обставини, що мають значення для правильного вирішення спору (ч. 1 ст. 36 ГПК України). Ні Закон України «Про господарські товариства», ні Закон не містять визначення поняття протоколу загальних зборів учасників (акціонерів) товариства. Але даними законами передбачено відомості, які обов'язково повинні міститися. В судовій практиці трапляються випадки, коли викладене в протоколі рішення загальних зборів акціонерів відмінне від того рішення, яке було озвучене. Така ситуація виникає у випадку недобросовісності секретаря або голови зборів, бажання певної частина акціонерів отримати не зовсім законне рішення. З метою уникнення такого роду недобросовісної поведінки вказаних осіб в правовій літературі пропонується для більшої доказовості протоколу залучати нотаріуса, який би посвідчив вірність. Іншою проблемою, яка можливо виникне перед нотаріусом при посвідченні протоколу - встановлення факту недостовірності протоколу. Нотаріус може вчинити двома шляхами: по-перше, встановлення факту недостовірності протоколу з вказівкою на розходження між зафіксованим та дійсним; по-друге, відмова у вчиненні нотаріальної дії з вказівкою на недостовірність протоколу [2, с. 37-43].

III. Проблеми виокремлення такого джерела доказування як показання свідків.

Відповідно до п. 22 Інформаційного листа чинний ГПК України не передбачає такого джерела доказування як показання свідків. Однак це не означає неможливості використання як засобів встановлення фактичних даних (обставин) у справі письмових та усних пояснень фізичних осіб, яким відомі відповідні дані (обставини). Так, згідно з ч. 2 ст. 32 ГПК України відповідні дані встановлюються, зокрема, поясненнями представників сторін та інших осіб, які беруть участь у судовому процесі. Якщо пояснення представника сторони чи третьої особи, який з'явився у судовому засіданні, не є достатніми й вичерпними, господарський суд не позбавлений права зобов'язати - шляхом винесення відповідної ухвали - таку сторону (третю особу) забезпечити участь у судовому засіданні також й іншого працівника (працівників) даного підприємства чи організації або ж витребувати у підприємства (організації) письмове пояснення відповідного працівника (працівників). Крім того, ст. 30 ГПК України надає господарському суду право викликати посадових осіб та інших працівників підприємств, установ, організацій, державних та інших органів для дачі пояснень з питань, що виникають під час розгляду справи (в тому числі, на вимогу суду, - в письмовій формі). Відповідна норма застосовується в тому разі, коли згадані підприємства (установи, організації, органи) не є сторонами або третіми особами у справі, що розглядається господарським судом. В усіх

наведених випадках слід витребувати пояснення в письмовій формі. Як бачимо, правові можливості залучити фізичну особу до процесу існують. Але ці особи не набувають статусу свідка.

Більш прогресивним є проект ГПК України від 6 березня 2008 р., де врахована така неузгодженість законодавства з потребами практики. В § 5 «Пояснення осіб, які беруть участь у справі» і § 6 «Свідчення свідків і порядок їх допиту» глави 10 проекту закріплюється правова можливість використання інформації, отриманої від свідків як доказів. Безумовно така необхідність існує [2, с. 37-43].

IV. Проблеми правової регламентації аудиторського висновку як виду доказів у господарському судочинстві.

Особливим видом доказів є аудиторський висновок, який в чинному ГПК України не закріплений. Хоча аудиторський висновок часто застосовується на практиці. З прийняттям Закону України «Про акціонерні товариства» чітко врегульовано поняття значних правочинів, правочинів з зацікавленістю. При виникненні спорів, пов'язаних з оскарженням таких правочинів, а також спорів, пов'язаних з оскарженням збільшення або зменшення статутного капіталу, неминуче потрібно застосувати аудиторський висновок. В чинному ГПК України їх використання в господарському процесі окремо не врегульовано. Важливими документами в даній сфері є Закон України «Про аудиторську діяльність», Методичні рекомендації щодо підготовки аудиторського висновку при перевірці відкритих акціонерних товариств та підприємств - емітентів облігацій (крім комерційних банків) схвалені Протоколом № 99 Аудиторської палати України від 23 лютого 2001 р. Суддям та сторонам процесу доводиться користуватися правовими нормами, які регулюють проведення експертизи та використання як доказу висновку експерта. Хоча Президія ВАС України в Роз'ясненнях від 11 листопада 1998 р. «Про деякі питання практики призначення судової експертизи» зазначила, що господарським судам слід мати на увазі, що аудиторський висновок не є висновком судової експертизи, яку може бути призначено лише судом і тільки після порушення провадження у справі.

В цьому, як на мене, криється одна з переваг щодо застосування аудиторського висновку. Ще до моменту відкриття провадження у справі позивач може вимагати проведення аудиторської перевірки за власною ініціативою і використати висновок аудитора при обґрунтуванні своїх позовних вимог. Але таким правом можуть скористатися не всі.

Відповідно до ч. 5 ст. 75 Закону України «Про акціонерні товариства» аудиторська перевірка діяльності акціонерного товариства має бути проведена на вимогу акціонера (акціонерів), який є власником (власниками) більше ніж 10 відсотків акцій товариства. Отже, такого права позбавлений акціонер з меншим пакетом акцій [2, с. 37-43].

Таким чином, враховуючи вищевикладене можна дійти висновку, що проблеми правового регулювання доказів у господарському процесі ще не вирішені законодавцем, що означає неупорядкованість і колізійність розгляду справи в господарському суді.

Література:

1. Гаврилова А. А. Зображувальний документ як вид письмових доказів в господарському процесуальному праві. – Х.: НУ «ОЮА», 2012. – С. 396-402.
2. Ковалишин О. Р. Докази в корпоративних спорах / О. Р. Ковалишин // Вісник Академії адвокатури України, -2011. - №1(20). - С. 37-43.

Овіннікова Р. В.,
студентка 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ РЕКЛАМНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Актуальність обраної теми дослідження обумовлена зростаючою роллю рекламної діяльності у формуванні позитивного іміджу вітчизняного товаровиробника як на національному, так і світовому ринку товарів, робіт, послуг, наявністю необхідності щодо вдосконалення регулюючого впливу держави на означену сферу суспільних відносин.

Метою даного дослідження є узагальнення наявного теоретичного матеріалу стосовно нормативно-правової регламентації рекламної діяльності у системі вітчизняного законодавства та визначення на цій основі її особливостей.

В Україні нормативно-правове регулювання рекламної діяльності, у контексті загальносвітових процесів поширення рекламної індустрії, набуло розвитку наприкінці ХХ століття із прийняттям 3 липня 1996 року комплексного спеціального акта – Закону України «Про рекламу» [1], який визначає засади рекламної діяльності в Україні, регулює відносини, що виникають у процесі виробництва, розповсюдження та споживання реклами.

Валентин Бугрим, – академік, доцент Інституту журналістики Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченко, член Правління Союзу рекламістів України, - розробив класифікацію видів регулювання рекламної діяльності, виокремивши відповідно вісім рівнів. Це, зокрема:

1. державне регулювання, тобто контроль рекламної діяльності органами державної влади, що здійснюється на основі нормативно-правових актів;
2. корпоративне регулювання, що здійснюється рекламними об'єднаннями, зареєстрованими у встановленому законодавством порядку, наприклад, Союз рекламістів України, Асоціація підприємств реклами «Укрреклама», Всеукраїнська рекламна коаліція;
3. громадське регулювання, яке здійснюється громадськими організаціями і фондами;
4. професійне регулювання, що передбачає врахування законодавчих норм і актів керівниками й спеціалістами агентств/фірм, а також напрацювання власних правил «бізнес-гри»;
5. споживче регулювання – відображається в діяльності вітчизняних організацій цієї сфери, зокрема Української асоціації споживачів і її регіональних об'єднань;
6. ментальне регулювання, яке спирається на національні традиції, вірування, мораль та ін. устої суспільства;
7. авторське регулювання, що в широкому сенсі розуміється як інтуїція, креатив, самоцензура, саморедагування, аутомораль, - і проявляється в процесі створення реклами;
8. міжнародне регулювання – проявляється у впливі на рекламний процес, координації зусиль та уніфікації вимог міжнародних недержавних організацій, серед яких найбільш відомі – Міжнародна торгова палата, Міжнародна асоціація рекламних агентств, Міжнародний союз асоціацій рекламодавців [2, с. 3-4].

Втім, традиційно система регулювання рекламної діяльності складається з трьох «ярусів», кожен з яких має власні регулятивні функції, проте є підконтрольним другому, більш вищому рівню: державне регулювання – безпосередній нагляд за рекламним бізнесом в Україні і управління ним за допомогою законодавчих актів і постанов; регулювання зі сторони великого бізнесу – здійснюється в інтересах великих національних і міжнародних компаній, які беруть в цьому діяльну участь в цілях підтримки іміджу і з міркувань економічної вигоди; саморегулювання – будується на випрацьованих протягом багатьох років рекламної практики етичних нормах і правилах [3, с. 87].

Наведені ланки загального механізму регулювання рекламної діяльності ілюструють провідну роль цілеспрямованого впливу органів державної влади на означену сферу, що здійснюється безпосередньо шляхом нормативно-правової регламентації.

Головним законодавчим актом, що закладає основи регулювання рекламної діяльності є Конституція України [4], нормами якої гарантовано право на інформацію, свобода творчості, захист інтелектуальної власності, авторських прав.

Положення Господарського кодексу України [5] регламентують провадження рекламної діяльності у контексті захисту суб'єктів господарювання і споживачів від недобросовісної конкуренції, використання у господарській діяльності прав інтелектуальної

власності, а також в цілому регулюють відносини, що виникають у зв'язку з розміщенням зовнішньої реклами у населених пунктах.

Цивільний кодекс України [6] визначає майнові та особисті немайнові відносини, що виникають у процесі здійснення рекламної діяльності.

Окрім Закону України «Про рекламу», який є ключовим нормативно-правовим актом з приводу регламентації провадження рекламної діяльності, в зазначеній сфері можна виокремити й такі: Закон України «Про захист прав споживачів» [7], який визначає включення зобов'язань виробника або продавця, які передбачені рекламою, до гарантійних зобов'язань; Закон України «Про інформацію» [8], положення якого закріплюють суспільні відносини щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації; Закон України «Про телебачення і радіомовлення» [9], що регулює відносини, які виникають у сфері телевізійного та радіомовлення на території України, визначає правові, соціальні, організаційні умови їх функціонування, спрямовані на реалізацію свободи слова, прав громадян на отримання повної, достовірної та оперативної інформації, на відкрите і вільне обговорення суспільних питань; Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» [10], який створює правові основи діяльності друкованих засобів масової інформації (преси) в Україні; Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» [11], норми якого визначають правові засади захисту суб'єктів господарювання і споживачів від недобросовісної конкуренції.

Серед інших нормативних актів, які регулюють окремі питання рекламної діяльності, можна назвати, наприклад, Постанову Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2003 р. №2067 «Про затвердження Типових правил розміщення зовнішньої реклами» [12], що регламентує відносини, що виникають у зв'язку з розміщенням зовнішньої реклами у населених пунктах, та визначає порядок надання дозволів на розміщення такої реклами; Постанову Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2005 року №822 «Про затвердження Порядку використання коштів державного бюджету, що спрямовуються для виробництва і розповсюдження соціальної рекламної інформації про шкоду тютюнопаління та зловживання алкогольними напоями» [13], який визначає відповідну процедуру використання коштів державного бюджету; Постанова Кабінету Міністрів України від 26.05.2004 р. №693 «Про затвердження Порядку накладення штрафів за порушення законодавства про рекламу» [14], що регулює питання накладення штрафів уповноваженими особами Держспоживінспекції та її територіальних органів на рекламодавців, виробників і розповсюджувачів реклами за порушення законодавства про рекламу.

Наведений перелік законодавчих та нормативних актів не є вичерпним, наразі в Україні сформовано досить розгалужену систему джерел регулювання рекламної діяльності.

Варто зазначити, що рекламна індустрія кардинально змінилася із виникненням спочатку телебачення, а згодом й Інтернету. У контексті загальної тенденції глобалізації розвиток сучасного українського ринку реклами є взаємопов'язаним зі світовим.

Інтернет в Україні, як і в усьому світі, перетворюється на один з дієвих інструментів ведення бізнесу. З кожним роком витрати компаній на рекламу в мережі Інтернет збільшуються у рази, рекламний онлайн-ринок зростає втричі швидше, ніж ринок реклами в цілому. Переваги цієї форми реклами є очевидними: велика кількість Інтернет-користувачів; відсутність часових, територіальних обмежень; низька вартість створення і розміщення реклами; гнучкість бази даних, можливість постійного оновлення; двостороння комунікація; можливість одночасного виконання декількох функцій – від реклами до замовлення продукції [15, с. 130].

Хоча інтернет-реклама є найновішим різновидом реклами, вона сьогодні має багато підвидів – банерна, контекстна реклама, спам, реклама в соціальних мережах [16, с. 159].

Труднощі регулювання інтернет-реклами, особливо з боку держави, обумовлені тим, що жоден з господарюючих суб'єктів не є власником Інтернету і не може контролювати його. Крім того, важливою проблемою для регулювання цього виду рекламної діяльності є визначення території України. Можна передбачити, що дія Закону України «Про рекламу»

буде поширюватися на інтернет-рекламу, яка розміщується на сайтах з доменом UA і, відповідно, з них споживається [15, с. 131].

Однією з особливостей правового регулювання розміщення, розповсюдження та споживання реклами в Інтернеті є також і відсутність окремого спеціального органу, який здійснював би контроль за дотриманням законодавства про рекламу в мережі Інтернет [17].

У 2008 році було розроблено Проект Закону України «Про Інтернет рекламу» №3126 [18], яким визначалися засади рекламної діяльності в мережі Інтернет на території України та особливості регулювання відносин, що виникають у процесі виробництва, розповсюдження та споживання Інтернет реклами. Втім, зазначений Проект було відкликано та подальша нормотворчість з цього питання не відбувалась.

Таким чином, державне регулювання рекламної діяльності в Україні втілюється через функціонування комплексного механізму, юридичним аспектом якого є наявність розгалуженої системи нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини в означеній сфері.

Становлення і розвиток законодавства у сфері рекламної діяльності відбувається протягом останніх двадцяти років з прийняття спеціального Закону України «Про рекламу»; окремі питання здійснення зазначеної діяльності закріплено численними нормативно-правовими актами.

На розвиток рекламної діяльності в Україні значною мірою впливає підвищене використання можливостей мережі Інтернет, що зумовлює потребу у нормативному регулюванні взаємовідносин учасників рекламної діяльності у Всесвітній мережі. Тож вбачається за доречне доповнення Закону України «Про рекламу» відповідними положеннями з приводу особливостей рекламної діяльності в Інтернет-середовищі та визначення порядку її адміністрування.

Література:

1. Про рекламу: Закон України від 03.07.1996 р. // Відомості Верховної Ради України від 24.09.1996 р. – 1996 р. – №39. – Ст. 181.
2. Точилєнкова Н., Михальнюк Т., Куніцин Г. Сексизм в рекламі: його подолання через саморегулювання з боку організацій рекламної індустрії / Н. Точилєнкова, Т. Михальнюк, Г. Куніцин // ВГО «Жіночій консорціум України. – 2010 р. – 16 с.
3. Лисюк А. В. Нормативно-правове регулювання рекламної діяльності як об'єкта системи бухгалтерського обліку / А.В. Лисюк // Вісник ЖДТУ. – 2011 р. – №3(57). – С. 86-92.
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України від 23.07.1996 р. – 1996 р. – №30. – Ст. 141.
5. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України від 02.05.2003 р. – 2003 р. – №11. – Стор. 303. – Ст. 462.
6. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України від 03.10.2003 р. – 2003 р. – №40. – Ст. 356.
7. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р. // Відомості Верховної Ради України від 23.07.1991 р. – 1991 р. – №30. – Ст. 379.
8. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 р. // Відомості Верховної Ради України від 01.12.1992 р. – 1992 р. – №48. – Ст. 650.
9. Про телебачення і радіомовлення: Закон України від 21.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України від 09.03.1994 р. – 1993 р. – №10. – Ст. 43.
10. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України від 16.11.1992 р. // Відомості Верховної Ради України від 05.01.1993 р. – 1993 р. – №1. – Ст. 1.
11. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України від 03.09.1996 р. – 1996 р. – №36. – Ст. 164.
12. Про затвердження Типових правил розміщення зовнішньої реклами: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2003 р. №2067 // Урядовий кур'єр від 21.01.2004 р. – 2004 р. – №11.

13. Про затвердження порядку використання коштів державного бюджету, що спрямовуються для виробництва і розповсюдження соціальної рекламної інформації про шкоду тютюнопаління та зловживання алкогольними напоями: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.08.2005 р. №822 // Офіційний вісник України від 16.09.2005 р. – 2005 р. – №35. – Стор. 67. – Ст. 2115.
14. Про затвердження Порядку накладення штрафів за порушення законодавства про рекламу: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.06.2004 р. №693 // Урядовий кур'єр від 30.06.2004 р. – 2004 р. – №120.
15. Кир'якова В.В. Нормативно-правовий аспект державного регулювання реклами в Інтернет-середовищі / В.В. Кир'якова // Інвестиції: практика та досвід. – 2013 р. – №1. – С. 128-132.
16. Шишка Ю. М. Правова природа виникнення та розвитку регламентації рекламної діяльності в мережі Інтернет / Ю.М. Шишка // Адміністративне право і процес. – 2015 р. – №1(11). – С. 153-160.
17. Демченко Костянтин. Медійна реклама в Інтернеті: закон один для всіх / Костянтин Демченко // Юридична газета. – 2012 р. – №4. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vvplawfirm.com/ru/publicationsall/64/259>
18. Про Інтернет рекламу: Проект Закону України від 08.09.2008 року №3126. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/JF2EU00A.html

Олефір А. О.,
к.ю.н., ас. кафедри цивільного, господарського та
екологічного права Полтавського юридичного
інституту Національного юридичного
університету ім. Я. Мудрого

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

Сенсом державної економічної політики в Україні є не тільки створення конкурентоспроможної та такої, що користується попитом інноваційної продукції, а і всезагальна модернізація вітчизняних підприємств, тобто забезпечення стійкого внутрішнього попиту на інновації. Для цього необхідно забезпечити становлення національної інноваційної системи. Між учасниками цієї системи динамічно розвиваються інноваційні відносини, що виникають у зв'язку з організацією, здійсненням інноваційної діяльності та пов'язані з доведенням об'єктів права інтелектуальної власності до стану інноваційного продукту, а також його впровадженням суб'єктами господарювання у власному виробництві, випуском нової та удосконаленої продукції. З цього слідує, що зміст інноваційних відносин становить інноваційна діяльність, яка виникає не з приводу створення об'єктів права інтелектуальної власності, а щодо їх комерціалізації. Такий же підхід закріплений у Законі України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р.

Існує два основних підходи до провадження інноваційної діяльності залежно від кількості залучених суб'єктів господарського права: (1) закритий (традиційний), що означає проведення інноваційної діяльності протягом усього циклу одним суб'єктом господарювання, їх групою чи об'єднанням (переваги: збереження комерційної таємниці, відмова від ризиків і додаткових витрат, пов'язаних із обміном інформацією, на користь збереження даних); (2) відкритий, коли до різних етапів інноваційного процесу залучені самостійні суб'єкти господарювання та активно здійснюється трансфер технологій. Бізнес-спільнота визнає корисність обох концепцій – відкритої та закритої з таких підстав: з одного боку, надмірна відкритість може призвести до втрати контролю за процесами і знаннями, негативно позначитися на результативності довгострокової інноваційної діяльності, а, з другого боку, повна закритість суперечить тенденціям до скорочення інноваційного циклу. За оцінками західних фахівців 35 % усіх інноваційних проектів, що реалізуються приватним

бізнесом, здійснюються за участі зовнішніх організацій. Залежно від можливості суб'єкта господарювання створювати інновації, виділяють два типи інноваційної поведінки: (1) пасивне залучення (споживання) інновацій; (2) активне провадження інноваційної діяльності.

Досвід України переконливо доводить, що недостатньо створити об'єкт інтелектуальної власності, оскільки творчість заради «чистої творчості» навряд чи можлива і економічно обґрунтована. Розробка має бути спрямованою на її впровадження у виробництво для одержання економічної вигоди або на передачу таких об'єктів іншим особам за умови отримання розробником відповідної адекватної матеріальної компенсації. З огляду на це важливо забезпечити функціонування усіх ланок інноваційного процесу, в яких беруть участь різні учасники відносин у сфері господарювання, чим і зумовлена складність координації інноваційної діяльності. Також конфігурація інноваційного процесу змінюється залежно від галузей економіки, складності розробки, швидкості технологічних змін, структури взаємозв'язків і доступу до знань, особливостей функціонування організаційних структур (деяким галузям властиві швидкі зміни і радикальні інновації, іншим – більш повільні, поетапні зміни).

У теорії склалися різні підходи до розуміння інноваційного процесу: (1) інноваційно-орієнтована політика держави в науково-технічній та інноваційній сферах, що охоплює всі правові питання організації виконання наукових досліджень і розробок, створення необхідної інфраструктури, забезпечення розвитку професійної освіти, створення механізмів фінансування інвестиційних проектів; (2) соціально-економічний процес задоволення потреб суспільства; (3) процес перетворення ресурсів та інформації в нові товари та технології, при цьому обов'язковою умовою здійснення інновацій є застосування наявних ресурсів новим способом. Завдяки зв'язку з творчою діяльністю цей процес є ірраціональним, неорганізованим та описується західними дослідниками моделлю «чорної скриньки». Водночас, не можна погодитися з науковцями, на думку яких інноваційний процес є неорганізованим, оскільки функціонування цього правового механізму передбачає скоординовану господарську діяльність різних учасників господарських відносин, а саме: науково-технічних, організаційних, інвестиційних та інших дій суб'єктів господарського права, спрямованих на створення, освоєння і розповсюдження інновацій. За допомогою інноваційного процесу забезпечується повне використання інноваційного потенціалу, що призводить до створення інновацій. У господарських відносинах інноваційний процес опосередкований виробничо-господарським інноваційним циклом – процесом створення інновації, що триває і після випуску продукції, оскільки під час розповсюдження новація удосконалюється (підвищується ефективність, виникають нові властивості, розширюється сфера використання).

Інноваційний процес, що об'єднує сукупність суб'єктів господарювання, які провадять інноваційну діяльність та інші види господарської діяльності з метою виготовлення конкурентоспроможної продукції, є більш широким поняттям, аніж інноваційна діяльність. Фактично йдеться про відносно автономні ланки інноваційних відносин у рамках попередньої та ринкової стадій інноваційного циклу. Тому ознаки, притаманні інноваційній діяльності, властиві й інноваційному процесу. Інноваційний процес, з одного боку, є організованим, оскільки його функціонування передбачає скоординовану господарську діяльність і взаємозалежність різних учасників, а, з другого боку, не слід вести мову про лінійність процесу, оскільки може відбуватися взаємодоповнення циклів, коли деякі з них виявляються відсутніми. Незважаючи на те, що в переважній більшості випадків інноваційний процес розвивається у певній послідовності, особливо щодо стратегічних інновацій, на сучасному етапі він уявляється як сукупність господарських ланок, які, залежно від господарських потреб, змінюють місця свого розташування. Зокрема, за бурхливого розвитку сегменту споживчих покращувальних інновацій з'являється окрема ланка – маркетингових досліджень, а сама інноваційна ідея може виникнути на будь-якому етапі інноваційного процесу. Таким чином, під інноваційним процесом, залежно від кількості етапів у його структурі, розуміють певний порядок здійснення господарської діяльності для

виготовлення інноваційної продукції або сукупність типових інноваційних циклів у межах національної економіки. Тому більш обґрунтовано використовувати поняття «національний інноваційний процес» замість «національної інноваційної системи».

Інноваційний процес – це комплекс господарських відносин (інноваційних, інвестиційних, науково-технічних, організаційних), що виникають між суб'єктами господарського права з приводу створення, освоєння і розповсюдження інновацій з метою виготовлення конкурентоспроможної продукції, використання її в комерційних і некомерційних цілях для досягнення позитивних соціально-економічних ефектів та захисту як публічних, так і приватних інтересів. Інноваційний процес має такі форми: (1) простий внутрішньо-організаційний (натуральний): винахід використовується в структурі організації, яка його створила, та не набуває товарної форми; (2) простий міжорганізаційний (товарний): два суб'єкти – продавець і покупець інновації; (3) розширений: існування альтернативних виробників інноваційної продукції.

Протилежністю інноваційному процесу є стабільний (усталений) процес, між якими можна виділити такі відмінності: (1) кінцева мета: - задоволення нової чи старої потреби в новий спосіб (інноваційний); - задоволення усталеної суспільної потреби (стабільний); (2) шляхи досягнення мети: - плюралізм, невизначеність (інноваційний); - кінцевий результат, як правило, є заздалегідь відомим (стабільний); (3) ризики: - високі (інноваційний); - низькі (стабільний); (4) керованість і можливість планування: - низька, необхідне стратегічне планування (інноваційний); - висока (стабільний); (5) тип процесу: - дискретний (інноваційний); - безперервний (стабільний); (6) ступінь узгодження інтересів учасників процесу: - низька (інноваційний); - висока (стабільний); (7) правові форми організації: - гнучкі зі слабкою структурою (інноваційний); - жорсткі, засновані на нормах і регламентах (стабільний).

Моделі інноваційного процесу також відрізняються одна від одної за географічною ознакою, зокрема: (1) євроатлантична (традиційна) є моделлю повного інноваційного циклу (від формування інноваційної ідеї до масового виробництва готової продукції), коли в державі створені всі компоненти національної інноваційної системи. До особливостей цієї моделі належать такі: (а) основою системи є науково-освітні організації як державної, так і приватної власності (поширені в невеликих державах, як-от: Швеція, Швейцарія, Данія, Фінляндія, Нідерланди); (б) за рахунок державних коштів фінансуються кілька стратегічних напрямків, спроможних одержати міжнародне визнання, а за рахунок приватних (часто спільно з транснаціональними корпораціями) – короткострокові та середньострокові проекти («Shell» і «Philips» – у Нідерландах, «Volvo» і «Ericson» – у Швеції); (в) ключове значення регіональних проектів у сфері високих технологій (наприклад, м. Тронінген, Нідерланди, є світовим центром розробок енергозберігаючих технологій і альтернативного палива); (2) східно-азійська модель суттєво відрізняється від традиційної з таких підстав: (а) відсутня стадія фундаментальних досліджень, а тому і частина прикладних; (б) базові технології купуються у держав євроатлантичної моделі; (в) орієнтація економіки на експорт високотехнологічної продукції; (г) більш важливу роль в інноваційному процесі відіграють дослідницькі лабораторії великих корпорацій, аніж науково-освітні організації; (г) схильність до кооперації учасників відносин; (3) альтернативна модель передбачає запозичення, комбінування елементів перших двох моделей, що зумовлено наступними факторами: (а) нестача приватних інвестицій; (б) неналагоджений взаємозв'язок між наукою і виробництвом; (в) пріоритетним напрямом розвитку інновацій є аграрний сектор.

Також виділяють наступні види інноваційного процесу: (1) залежно від сфери застосування інновації: - простий (натуральний) – передбачає створення і використання нововведення всередині однієї організації, при цьому нововведення не набуває безпосередньо товарної форми; - міжорганізаційний (товарний) – нововведення виступає предметом купівлі-продажу, відділення функції створення і виготовлення нововведення від споживача; - розширений – створення та виробництво інноваційної продукції здійснюється різними суб'єктами господарювання; (2) за характером перебігу інноваційних процесів,

галузі промисловості поділяються на три групи: - зрілі галузі з масовим виробництвом продукції тривалого користування (автомобілі); - галузі з технологіями, що повільно змінюються (будівництво, харчування) та з'являються з суміжних сфер: від виробників обладнання і матеріалів; - галузі з наукомістким виробництвом, що швидко розвиваються (електронна та хімічна промисловість).

У цілому інноваційний процес складається з наступних стадій: (1) попередня, що передбачає ініціювання інноваційного циклу, проведення фундаментальних, прикладних досліджень, виконання дослідно-конструкторських і проектно-конструкторських робіт; (2) ринкова, що передбачає організаційно-технічну підготовку та власне виробництво, розповсюдження нового продукту, його споживання та обслуговування, інвестування в удосконалення технологій, вичерпання технологічного потенціалу та заміну інновацій, їх виведення з ринку. При цьому, в конкретному циклі можуть бути відсутніми ті або інші етапи (стадії). Наприклад, інноваційний процес у фармацевтиці з-поміж іншого включає стадії доклінічних і клінічних досліджень діючих речовин і лікарських засобів, а також їх державну реєстрацію, надання дозволів уповноваженим суб'єктам здійснювати обіг відповідних препаратів.

Пігарева Г. І.,
асистент кафедри конституційного,
адміністративного та міжнародного права
Маріупольського державного університету

МІЖНАРОДНО – ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН В СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Міжнародно-правове регулювання відносин в сфері базується на міжнародних договорах, які в свою чергу є одними із основних видів нормативно-правових актів, а також виступають як важливий інструмент здійснення зовнішньої функції держави. Міжнародні договори є основою засновування і функціонування міждержавних організацій. Будь-які зміни, які відбуваються в праві міжнародних договорів зачіпають й інші галузі права.

Міжнародні договори є правовою основою утворення міждержавних відносин, а також вони сприяють підтримання міжнародного миру й безпеки, розвитку міжнародного співробітництва у відповідності з цілями і принципами Статуту ООН.

Щодо внутрішньодержавних договорів, то такі договори ґрунтуються на волевиявленні сторін, де одна сторона, як правило, економічно сильніша іншої, наприклад це договори приєднання, правила біржової торгівлі, договори перевезення, договори банківського рахунка тощо. Положення про договір, як самостійне джерело господарського права міститься у ст. 174 ГКУ, якою прямо передбачено, що господарські зобов'язання можуть виникати з господарського договору та інших угод, передбачених законом, а також з угод, не передбачених законом, але таких, які йому не суперечать [1]. З цього положення випливає висновок про те, що ГКУ закріпив обмеження у використанні договору, як самостійного джерела регулювання господарських відносин – адже не може протирічити діючому закону, з чого випливає, що сторони не мають права відступати від закону і врегульовувати свої відносини договором на власний розсуд, якщо ці відносини врегульовані законом.

Щодо міжнародних нормативних договорів, то вони займають особливе місце в системі джерел господарського права, адже чинними вважаються міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана ВРУ. Найбільш важливими серед таких є Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. Дана Конвенція є прийнята відповідно до Загальної декларації прав людини з метою додержання країнами (учасниками Ради Європи) та забезпечення на своїй території прав та основоположних свобод людини.

Відповідно до ЗУ«Про міжнародні договори України», чинні міжнародні договори після надання Верховною радою України згоди на ратифікацію, такі договори стають частиною національного законодавства, при цьому варто відмітити, що якщо положенням

міжнародного договору, який в установленому порядку набрав чинності, суперечить нормам відповідного законодавчого акту, то застосовуються правила міжнародного договору [2]. А ч.2 ст. 9 передбачає, що укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе після внесення відповідних змін до Конституції [3].

Отже, міжнародні договори посідають особливе місце серед джерел господарського права, однак проблема полягає у тому, що Україна на сьогоднішній день не ратифікувала ряд конвенцій і інших документів міжнародного значення, які б врегулювали належним чином ряд проблем та прогалин вітчизняного законодавства, серед них: Конвенція ООН про уступлення дебіторської заборгованості в міжнародній торгівлі 2001 р.; Конвенція про використання електронних повідомлень в міжнародних договорах 2005 р. тощо. Господарське законодавство не приведене до належного стану та до відповідності міжнародним нормам, оскільки не ратифіковано ряд важливих міжнародних документів.

Література: 1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року за № 436-IV // Відомості Верховної Ради (ВВР) – 2003. - №18, №19-20, №21-22. - ст.144
2. Про міжнародні договори: Закон України від 29.06.2004 р. № 1906-IV. [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>
3. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – Ст. 141.

Пістолетова Т. С.,
студентка 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ПРАВОВІ ФОРМИ ІНВЕСТУВАННЯ

Розвиток суспільства вимагає постійного зростання продуктивних сил у кількісному і якісному сенсі. Відтворювальний процес підтримується стабільним припливом нових основних і оборотних засобів, використанням досягнень науково-технічного прогресу, що дають неухильне зростання ефективності громадського виробництва. Добробут людей будується на створенні і реалізації соціальних програм. Рішення усього комплексу таких завдань неможливе без залучення інвестицій. Цим самим і підкреслюється актуальність цієї теми у наш час.

Згідно з Законом України «Про інвестиційну діяльність» інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, внаслідок якої створюється прибуток або досягається соціальний ефект. Інвестиційна діяльність визначається ст. 2 Закону України «Про інвестиційну діяльність» як сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб і держави щодо реалізації інвестицій [1].

Залежно від суб'єктів інвестиційної діяльності, джерел інвестування та форм власності розрізняють такі її (цієї діяльності) види:

- інвестиційна діяльність, що здійснюється громадянами, підприємствами, господарськими об'єднаннями, спілками та товариствами, іншими юридичними особами, заснованими на приватній або колективній формі власності;
- інвестиційна діяльність, що здійснюється органами влади та управління України, Автономної Республіки Крим за рахунок коштів бюджетів, позабюджетних фондів і позичкових коштів, а також державними підприємствами, об'єднаннями і установами за рахунок власних і позичкових коштів;
- інвестиційна діяльність, що здійснюється органами місцевого самоврядування та їх виконкомом за рахунок бюджетних і позабюджетних коштів, а також комунальними підприємствами, об'єднаннями та установами за рахунок власних і позичкових коштів;

- іноземне інвестування, що здійснюється іноземними громадянами, юридичними особами та державами;
- спільне інвестування, що здійснюється громадянами та юридичними особами України, іноземних держав [2].

Поділ інвестиційної діяльності на види має практичне значення: залежно від суб'єктів, форм власності та джерел інвестування може розрізнятися правове регулювання інвестиційної діяльності. Зокрема, регулюється спеціальним законодавством інвестиційна діяльність, що здійснюється державними суб'єктами господарювання за рахунок бюджетних, позабюджетних і позичкових коштів; має спеціальний режим іноземне інвестування, в т. ч. спільне інвестування; спеціальний порядок встановлено для прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів державного замовлення.

Залежно від об'єктів інвестування розрізняють такі форми інвестиційної діяльності:

а) Інноваційна діяльність – така форма інвестиційної діяльності, що здійснюється з метою впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво та соціальну сферу, включаючи:

- випуск і розповсюдження принципово нових видів техніки та технологій;
- прогресивні міжгалузеві структурні зрушення;
- реалізацію довгострокових науково-технічних програм з великими строками окупності витрат;
- фінансування фундаментальних досліджень для здійснення якісних змін у стані продуктивних сил;
- розробку та впровадження нової, ресурсозберігаючої технології, призначеної для поліпшення соціального й екологічного становища;

б) капітальне будівництво – інвестиційна діяльність, що здійснюється з метою створення нових і відтворення діючих основних фондів, в які вкладаються кошти;

в) лізинг – довгострокова оренда устаткування, машин, споруд виробничого призначення (з поєднанням елементів відносин купівлі-продажу, доручення, кредиту) як особлива форма інвестування в основні фонди, що дозволяє підприємцям-лізингоодержувачам використовувати необхідне устаткування, машини, споруди без капітальних витрат на їхнє придбання;

г) корпоративна (в т. ч. акціонерна) форма інвестування – вкладення коштів в акції підприємств, що мають форму акціонерних товариств, і в статутні фонди (майно) інших підприємницьких організацій корпоративного типу; залежно від господарського результату корпоративної форми інвестування розрізняють такі її види:

- портфельне інвестування – вкладення коштів у незначні за обсягом (від 1–5 до 10% статутного фонду) пакети акцій з метою отримання дивідендів; як правило, так званий портфельний інвестор, вкладає інвестиції в кілька, чи значну кількість підприємств, страхуючи себе від великих збитків, які можуть бути спричинені негараздами в роботі котрогось з таких підприємств;

- фінансове інвестування – придбання значних за розміром (від 10 до 40% статутного фонду) підприємств з метою перепродажу їх стратегічним інвесторам, якщо вартість акцій досягне максимальної межі;

- стратегічне інвестування – вкладення коштів у придбання контрольного пакету акцій чи цілісного майнового комплексу підприємства з метою здійснення над ним контролю і отримання максимального прибутку від діяльності такого підприємства [3].

Інвестиційна діяльність є складною за своїм змістом і включає комплекс різноманітних дій, що іменуються інвестиційним циклом. Під цим терміном слід розуміти комплекс заходів від моменту прийняття рішення про інвестування до завершальної стадії – досягнення окупності вкладень і отримання запланованого результату – прибутку або соціального ефекту [2].

Отже, інвестування є одним з найбільш важливих аспектів діяльності будь-якого підприємства (організації), що динамічно розвивається. У інвестиційній діяльності

використовуються загальноприйняті, єдині для усіх учасників інвестиційного процесу визначення і поняття.

Україна потребує великих інвестицій, щоб здійснити багатосторонню модернізацію, створити економічну систему, здатну успішно розвиватися в сучасних умовах. Тому стан інвестиційного клімату робитиме все більший вплив на розвиток економіки нашої країни.

Активна дія держави на процеси інвестування є необхідною умовою забезпечення сприятливого інвестиційного комплексу і поживлення інвестиційної діяльності, що дозволяє забезпечити стабільний розвиток соціально-економічної системи в цілому і інтересах усього суспільства.

Таким чином, головним інструментом нині стане спільна багатопланова робота суспільства, бізнесу і держави, що дозволить сформувати якісну інфраструктуру. Для залучення іноземних інвесторів необхідно понизити ризики, витікаючі не від господарюючих суб'єктів, а з точки зору стабільності нормативної бази.

Література:

1. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. № 1560 -XII. З подальшими змінами // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 1991. -№ 47. - Ст. 646.
2. Несинова С. В., Воронко В. С., Чебикіна Т. С. Господарське право України. Навч. посіб. / за заг. ред. С. В. Несиної . -К.: Центр учбової літератури, 2012. - 564 с.
3. Чернадчук В.Д., Сухонос В.В., Чернадчук Т.О. Основи інвестиційного права України: Навчальний посібник / За заг. ред. В.Д. Чернадчука. - 2-ге вид., перероб. і доп. - Суми: ВТД «Університетська книга»; К.: Видавничий дім «Княгиня Ольга», 2005. - 384 с.

Побережна В. М.,
студентка ОКР «Магістр»
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного Університету

ДЖЕРЕЛА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА

Питання щодо джерел господарського права майже в усіх наукових працях висвітлюється неповно, а саме єдиним джерелом господарського права розглядається господарське законодавство. Більшість авторів не беруть до уваги інші джерела господарського права, проте такий підхід унеможлиблює регулювання відповідних суспільних відносин іншими правовими засобами. Тому постає потреба в вирішенні кола джерел господарського права та вбачається необхідним подальше вивчення як проблеми у цілому, так і кожного із існуючих джерел окремо.

Проблема поняття і складу джерел господарського права ще не дістала належного дослідження. Так поняття «джерело права» існує вже багато століть. В сфері права термін «джерело» слід розуміти як силу, яка створює право. І в такому випадку силою, перш за все, виступає держава. Таким чином, під джерелами права слід розуміти нормативно-правові акти (законодавство), а також інші форми (засоби, інструменти) правового регулювання, на основі яких певні правовідносини можуть виникати, змінюватися і припинятися. Крім того, джерела є підставою для врегулювання у встановленому порядку будь-якого спору (конфлікту), що виник із таких відносин [1, с. 411].

Ратифікація Україною Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року та подальше прийняття Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 р., стало важливим кроком нашої держави до запровадження у національну правову систему прецедентного права. А саме у цьому законі прямо встановлено, що суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права [2]. Тим самим дане положення поширюється і на господарське право. Таким чином, офіційно визнано існування чотирьох самостійних джерел господарського права: 1) законодавство; 2) договір; 3) звичай; 3) судовий прецедент.

Що стосується господарського законодавства як одного з джерел господарського права, то у ст. 7 ГК прямо встановлено що, відносини у сфері господарювання регулюються Конституцією України, Господарським Кодексом, законами України, нормативно-правовими актами Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правовими актами інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також іншими нормативними актами [3].

Якщо господарському законодавству як джерелу господарського права вчені приділяють достатню увагу у своїх працях, то договір та звичай як самостійне джерело господарського права залишаються майже не дослідженими.

Договір як самостійне джерело права маємо на увазі не нормативні договори, до яких у теорії нормативного договору відносять: а) внутрішньодержавні нормативні договори (типові договори, примірні статuti, «формуляри», засновницькі договори про створення господарських товариств, статuti господарських товариств); б) міждержавні (міжнародні) нормативні договори (угоди, конвенції, пакти і т.п.) [4, с. 48], а договір, не передбачений актами господарського чи цивільного законодавства. Такий договір укладається виключно внаслідок власного волевиявлення сторін, а його зміст визначається без посилання на діючі норми, що регулюють певні договори, у тому числі із застосуванням аналогії закону. Укладений таким чином договір виступає єдиним регулятором суспільних відносин, що породжуються ним. Суд чи інший орган, який розглядає спори, що витікають з такого договору, може і зобов'язаний вирішити їх з посиланням виключно на його умови, оскільки законодавством він не регулюється або сторони відступили від чинних положень законодавства.

Положення про договір як самостійне джерело господарського права містяться у декількох статтях ГК. Так, відповідно до ст. 174 ГК господарські зобов'язання можуть виникати з господарського договору та інших угод, передбачених законом, а також з угод, не передбачених законом, але таких, які йому не суперечать. За ч. 2 ст. 175 ГК майнові зобов'язання, які виникають між учасниками господарських відносин, регулюються ЦК з урахуванням особливостей, передбачених ГК. Згідно ж зі ст. 179 ГК майново-господарські зобов'язання, які виникають між суб'єктами господарювання або між суб'єктами господарювання і негосподарюючими суб'єктами – юридичними особами на підставі господарських договорів, є господарсько-договірними зобов'язаннями. При укладенні господарських договорів сторони можуть визначати зміст договору на основі вільного волевиявлення, коли сторони мають право погоджувати на свій розсуд будь-які умови договору, що не суперечать законодавству [3].

Особливістю правового регулювання майнових господарських договорів є те, що, на відміну від ЦК, у ГК закріплено обмеження у використанні договору як самостійного джерела регулювання господарських відносин – він не може суперечити діючому закону. Тобто, сторони господарського договору не мають права відступити від закону і врегулювати свої відносини договором на власний розсуд, якщо ці відносини законом врегульовані. Таким чином постає проблема щодо якого закону йде мова. З нашої точки зору, мова повинна вестись про господарське законодавство, яке закріплює згадувані вище особливості правового регулювання. І це зрозуміло, якщо враховувати, що суб'єкти господарювання та інші учасники відносин у сфері господарювання відповідно до ч. 3 ст. 5 ГК повинні здійснювати свою діяльність у межах встановленого правового господарського порядку, додержуючись вимог законодавства.

Звичай як самостійне джерело права для правової системи України не є нововведенням. Досить тривалий час звичай був єдиною формою існування права в Україні. Нажаль, за роки радянської влади звичай був майже повністю витіснений з правового поля нашої держави. Із здобуттям незалежності України національне законодавство починає вводити звичай у правову практику. Так, у ч. 1 ст. 6 Закону України від 16 квітня 1991 р. «Про зовнішньоекономічну діяльність» було встановлено, що суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності при складанні тексту зовнішньоекономічного договору (контракту) мають право

використовувати відомі міжнародні звичаї [5]. Частиною 6 ст. 4 Господарського процесуального кодексу України господарським судам у разі відсутності законодавства, що регулює спірні відносини за участю іноземного суб'єкта підприємницької діяльності, було надано право застосовувати міжнародні торгові звичаї.

Проблемним є запитання про юридичну силу звичаїв в ієрархії інших джерел господарського права і господарських договорів. Звичай застосовується в більшості країн субсидіарно, коли немає джерел права вищого порядку. ГК України не містить прямих вказівок із цього приводу. Водночас, виходячи зі змісту статей 5, 7 цього Кодексу, а також керуючись правилом про субсидіарне застосування до регулювання господарських договорів норм ЦК України (ч. 7 ст. 179 ГК України), можна дійти висновку про те, що звичай, який суперечить актам господарського законодавства чи договору, в господарських відносинах застосовуватися не може (ч. 2 ст. 7 ЦК України).

Резюмуючи, слід відзначити що, правова система України як незалежної держави формується під впливом політично-економічного устрою, розбудови ринкових відносин та подальшої інтеграції країни до міжнародного економічного простору. Усе це докорінно змінює традиційне сприйняття права і, зокрема, його джерел. Незаперечним фактом є те, що на законодавчому рівні нині визнано наступні самостійні джерела господарського права: 1) законодавство; 2) договір; 3) звичай; 4) судовий прецедент. Роль договору, звичаю, можливо, і судового прецеденту як регуляторів господарських відносин буде незмінно зростати. У зв'язку з цим перед наукою господарського права стоїть, на наш погляд, важлива задача з надання чітких критеріїв сприйняття і розуміння таких процесів як стосовно внутрішніх так і зовнішньоекономічних відносин. У науковій і навчально-методичній літературі питання джерел господарського права необхідно висвітлювати виходячи із реалій сучасного стану національного і міжнародного законодавства.

Література:

1. Прилуцький Р. Б. Джерела господарського права за чинним законодавством України / Р. Б. Прилуцький // Форум права. – 2010. – № 2. – С. 409-419.
2. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: Закон України від 23 лютого 2006 р. N 3477-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – N 30. – Ст. 260.
3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003 – № 18, № 19–20, № 21–22. – Ст. 144.
4. Хозяйственное право: учебник / В. К. Мамутов, Г. Л. Знаменский, К. С. Хахулин и др.; под ред. Мамутова В. К. – К.: Юринком Интер, 2002. – 912 с.
5. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16 квітня 1991 р. N 959-ХІІ // ВВР. – 1991. – № 29. – Ст. 377.

Подстепна А. О.,
студентка 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ДЕРЖАВНА РЕЄСТРАЦІЯ ТА ОЦІНКА ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Термін «інвестиції» походить від латинського «inwest», що означає «одягати», «вкладати», а дослівно з англійської мови (investment) і німецької (investition) – капітальні вкладення або інвестиції. Процесу інвестування завжди приділялась велика увага, адже інвестиції виступають найважливішим засобом забезпечення прогресивних структурних зрушень в економіці.

Широке коло питань, пов'язаних з дослідженнями в галузі розвитку інвестиційної діяльності та залучення іноземних інвестицій, знайшли відображення в роботах вітчизняних і закордонних учених-економістів, зокрема: О. Барановського, І.Бланка, М. Дем'яненка, Л. Довгань, І. Дьяконова, Г. Грицюка, І. Іваньонківа, Т. Майорової, В. Новака.

Ключовим чинником інвестування є процентна ставка, оскільки держава, виконуючи функцію випуску грошей і виступаючи найбільш великим учасником фінансового ринку, безпосередньо впливає як на процентні ставки, так і на обсяги інвестицій [1].

Важливу роль в розвитку національної економіки відіграють іноземні інвестиції. Завдяки впровадженню іноземного досвіду зростає роль інвестиційної діяльності Української держави на міжнародному ринку, вдосконалюється сам процес інвестування що сприяє розвитку малого а середнього бізнесу . Згідно ст. 1 Закону України «Про режим іноземного інвестування», іноземні інвестиції – це цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об’єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту [2].

Іноземні інвестиції можуть здійснюватися у таких формах:

1) часткової участі у підприємствах, що створюються спільно з українськими юридичними і фізичними особами, або придбання частки діючих підприємств;

2) створення підприємств, що повністю належать іноземним інвесторам, філій та інших відокремлених підрозділів іноземних юридичних осіб або придбання у власність діючих підприємств повністю;

3) придбання не забороненого законами України нерухомого чи рухомого майна, включаючи будинки, квартири, приміщення, обладнання, транспортні засоби та інші об’єкти власності, шляхом прямого одержання майна та майнових комплексів або у вигляді акцій, облігацій та інших цінних паперів;

4) придбання самостійно чи за участю українських юридичних або фізичних осіб прав на користування землею та використання природних ресурсів на території України;

5) придбання інших майнових прав;

6) господарської (підприємницької) діяльності на основі угод про розподіл продукції;

7) в інших формах, які не заборонені законами України, в тому числі без створення юридичної особи на підставі договорів із суб’єктами господарської діяльності України.

Для гарантії забезпечення стабільності іноземного інвестування законодавством України передбачена державна реєстрація та оцінка іноземних інвестицій.

Згідно Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку державної реєстрації (перереєстрації) іноземних інвестицій та її анулювання», державна реєстрація іноземної інвестиції - це фіксування факту внесення іноземної інвестиції шляхом присвоєння органом державної реєстрації реєстраційного номера з відповідним записом у журналі обліку державної реєстрації внесених іноземних інвестицій [3].

Державна реєстрація дає право іноземному інвестору на отримання державних гарантій захисту у разі зміни законодавства, компенсації та відшкодування можливих збитків іноземним інвесторам, гарантії у разі припинення інвестиційної діяльності.

Регулювання процедури державної реєстрації іноземних інвестицій здійснюється на основі таких нормативно-правових актів:

1) Закон України «Про захист іноземних інвестицій на Україні» та Закон України «Про інвестиційну діяльність», які визначають поняття інвестиційної діяльності, гарантії захисту іноземних інвестицій, суб’єкти та об’єкти інвестиційної діяльності [4].

2) Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку державної реєстрації (перереєстрації) іноземних інвестицій та її анулювання», яка закріплює порядок державної реєстрації іноземних інвестицій.

3) Інструкція про порядок державної реєстрації іноземних інвестицій, в якій закріплений перелік необхідних документів та порядок їх надання для державної реєстрації іноземних інвестицій [5].

Що стосується оцінки іноземних інвестицій, то згідно Господарського кодексу України, іноземні інвестиції та інвестиції українських партнерів, включаючи внески до статутного капіталу підприємств, оцінюються в іноземній конвертованій валюті та у валюті України за домовленістю сторін на основі цін міжнародних ринків або ринку України. Іншими словами,

оцінка інвестицій – це процедура порівняння результатів і витрат проекту на підставі стандартних фінансових критеріїв. [6].

Оцінка інвестицій - найважливіший етап інвестування. Разом з тим треба підкреслити основне правило - оцінка здійснюється за згодою сторін, а при недоговірному характері інвестиції - самим інвестором, якщо законом не встановлене інше. Так, іноземна валюта оцінюється за офіційним курсом валюти України, встановленому Національним банком України, а не сторонами або інвестором.

Головною проблемою оцінки інвестицій є відсутність чіткого законодавчого акту, який би врегулював процедуру оцінки іноземних інвестицій. Поняття оцінки закріплено лише у Господарському кодексі та у ст. 5 Закону України «Про режим іноземного інвестування». На нашу думку, проблема нормативно-правового регулювання оцінки іноземних інвестицій пов'язана із різними видами здійснення іноземного інвестування, оскільки, іноземні інвестиції можуть здійснюватись у вигляді:

- іноземної валюти, що визнається конвертованою Національним банком України;
- валюти України - відповідно до законодавства України;
- будь-якого рухомого і нерухомого майна та пов'язаних з ним майнових прав;
- акцій, облігацій, інших цінних паперів, а також корпоративних прав (прав власності на частку (пай) у статутному капіталі юридичної особи, створеної відповідно до законодавства України або законодавства інших країн);
- грошових вимог та права на вимоги виконання договірних зобов'язань, які гарантовані першокласними ;
- будь-яких прав інтелектуальної власності, вартість яких у конвертованій валюті підтверджена згідно з законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями, включаючи легалізовані на території України авторські права, права на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, ноу-хау тощо;
- прав на здійснення господарської діяльності, включаючи права на користування надрами та використання природних ресурсів, наданих відповідно до законодавства або договорів, вартість яких у конвертованій валюті підтверджена згідно з законами (процедурами) країни інвестора або міжнародними торговельними звичаями;
- інших цінностей відповідно до законодавства України.

Таким чином, для здійснення оцінки іноземних інвестицій потрібно звернутись до нормативно-правового акту, який регулює певний вид іноземних інвестицій. Однак, єдність їх полягає у тому, що усі вони мають відповідно виражену вартість у конвертованій валюті.

Ще однією із важливих умов залучення іноземних інвестицій є гарантії стабільності законодавства, що регулює правовий режим іноземних інвестицій. Іноземний інвестор хоче мати гарантію, що умови інвестування не будуть змінюватись, а якщо і будуть – то він матиме гарантії отримання компенсації від спричинених йому збитків. Досвід залучення іноземних інвестицій у країни Центральної та Східної Європи та Україну дозволяє виявити низку системних вад економіко-правового середовища, які заважають їх надходженню. Експерти, спираючись на власні дослідження та результати опитувань іноземних інвесторів, виокремлюють такі, як недосконалість правового середовища, політична нестабільність, нерегульованість законодавчого забезпечення процесу інвестування - йдеться про часті зміни умов залучення іноземних інвестицій та обтяжлива митна політика.

Потенційно Україна є інвестиційно привабливою країною, оскільки має чималу кількість недостатньо використовуваних ресурсів. За країною походження інвестицій лідером залишаються США. Американські компанії інвестували в українську економіку близько 590 млн. дол., що становило 18% загального обсягу інвестицій. Це пояснюється тим, що з цією країною укладено вигідну угоду щодо уникнення подвійного оподаткування, яка заохочує українських та західних інвесторів створювати на Кіпрі компанії, які згодом могли інвестувати Україну [7].

Ефективне реформування економіки будь-якої країни, її структурні перетворення, відновлення виробництва, є неможливим без відповідних інвестицій.

Таким чином, для поліпшення інвестиційного клімату в Україні слід дотримуватись прозорості політики іноземного інвестування, поновити нормативно-правову базу регулювання оцінки та державної реєстрації іноземних інвестицій, створити системи стимулів, спрямованих на залучення інвестицій, які включають податкові пільги, передачу новим підприємствам держзамовлень, надання послуг за митним оформленням, консультування, спрощення процедур реєстрації та ліцензування.

Література:

1. Ульянченко О. В. Інвестиційний процес і його складові елементи / О. В. Ульянченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=405>
2. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 № 93/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 19. – Ст. 80.
3. Про затвердження Порядку державної реєстрації (перереєстрації) іноземних інвестицій та її анулювання: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.03.2013 № 139 // Офіційний вісник України. – 2013. - № 19. – Ст. 649.
4. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. - № 47. – Ст. 646.
5. Інструкція про порядок державної реєстрації іноземних інвестицій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: https://kievcity.gov.ua/content/54_instruktsija-pro-porjadok-derzhavnoji-rejestratsii-inozemnykh-investytsij.html
6. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 18, № 19-20, № 21-22. - Ст.144
7. Руденко О. Є. /Зарубіжний досвід залучення іноземних інвестицій в економіку України // О.Є. Руденко. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: http://www.khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_125/37.pdf

Покатович М. О.,
студент 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

МАЙНОВА ОСНОВА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Інститут майнової основи господарювання займає центральне місце в системі господарського законодавства України та є невід'ємною складовою вітчизняної господарсько-правової науки. Соціально-економічне значення майна в господарській діяльності вказує на фундаментальність даного господарсько-правового інституту в товарному обороті сучасної України за умов ринкової економіки. Сьогодні практика господарських правовідносин засвідчує, що саме правовий режим майнових цінностей, які використовуються в підприємницькій та некомерційній господарській діяльності визначають юридичну сутність та суспільно-економічну спрямованість виробництва, розподілу, обміну та споживання продукції, робіт і послуг в українському суспільстві.

Актуальність дослідження питання про майнову основу господарювання в господарському праві полягає у високому соціально-економічному значенні суспільних відносин з приводу використання майна суб'єктів господарювання в різних сферах економіки України, в ускладненні торговельно-економічних зв'язків стосовно окремих видів майна між різноманітними суб'єктами господарювання в сучасних умовах. На сьогодні в науці господарського права проблемним є питання щодо необхідності теоретичного обґрунтування правового режиму майна суб'єктів господарювання, видів та джерел його формування. В науковій літературі питання про майнову основу господарювання є одним з пріоритетних та має широке освітлення. Проблеми теорії та практики інституту майнової

основи господарювання висвітлювались в наукових роботах таких провідних правників, як В. С. Щербина, О. М. Вінник, О. С. Орлова, Р. П. Бойчук, В. І. Лебідь, Ю. П. Пацурківський, Д. В. Задохайло, С. В. Несинова, В. М. Пашков та інші.

Так у теорії і практиці господарського права переважною є думка, що правовий режим майна суб'єктів господарювання являє собою встановлену нормами господарського права структуру цього майна, порядок його придбання (формування), використання і вибуття, а також звернення на нього стягнень кредиторів. Проте такий підхід не є єдиним, оскільки сучасне розуміння правового режиму майна суб'єктів господарювання в умовах ринкової економіки бере свій початок з часів радянської юридичної думки, коли економіка знаходилася під впливом адміністративно-командної системи. В юридичній науці радянського періоду правовий режим державного майна розглядався як обсяг прав та обов'язків окремих органів державної влади та підприємств у відношенні відповідних видів державного майна або порядок управління даною частиною єдиного фонду державної власності, порядок використання відповідних видів державного майна підприємствами, а також умови, межі та порядок звернення стягнення на це майно за зобов'язаннями державних підприємств. Також варте уваги визначення правового режиму основних та оборотних засобів підприємства як закріпленій у юридичних нормах порядок оперативного управління ними з боку підприємств і органів господарського керівництва [1, с. 129].

Вдалим є визначення правового режиму майна суб'єкта господарювання, запропоноване Ю. П. Пацурківським, відповідно до якого правовий режим майна суб'єкта господарювання являє собою встановлений правовими нормами склад цього майна, порядок його формування, використання та вибуття, звернення на нього стягнень кредиторів, обсяг прав і обов'язків з приводу володіння, користування та розпорядження майном. Право власності разом з правом господарського відання, правом оперативного управління та іншими речовими правами складають основу правового режиму майна суб'єктів господарювання. Вченим слушно зазначено, що в Україні формуються й інші правові режими майна суб'єктів господарювання. При цьому право господарського відання та право оперативного управління є найбільш перспективними формами правового режиму майна суб'єктів господарювання [2, с. 5].

Необхідно зазначити, що майно, яке використовується в господарській діяльності, може перебувати у спільній власності двох або більше власників. Суб'єкт господарювання, який здійснює господарську діяльність на основі права власності, на власний розсуд, одноосібно або спільно з іншими суб'єктами володіє, користується і розпоряджається належним йому або їм майном, у тому числі має право надати майно іншим суб'єктам для використання його на правах власності, господарського відання чи оперативного управління або на основі інших форм правового режиму майна.

Повноваження власника значною мірою регламентовані в правових нормах Господарського кодексу України. Прийняття даного кодифікованого нормативного акту в 2003 році дозволило систематизувати вже в рамках галузі права відомі до цього вітчизняній юридичній науці господарсько-правові знання про правовий режим майна суб'єктів господарювання. Так власник майна має право одноосібно або спільно з іншими власниками на основі належного йому або їм майна засновувати господарські організації або здійснювати господарську діяльність в інших організаційно-правових формах господарювання, не заборонених законом, на власний розсуд визначаючи мету і предмет господарської діяльності, структуру утвореного ним або ними суб'єкта господарювання, склад і компетенцію його або їх органів управління, порядок використання майна, інші питання управління діяльністю суб'єкта господарювання, а також припинення господарської діяльності заснованих ним або ними суб'єктів господарювання відповідно до законодавства.

Слід зазначити, що оперативне управління являє собою різновид управління майном власника, що передбачає самостійне здійснення правомочностей володіння та користування, яке хоча і обмежене цілями, завданнями власника та призначенням майна для некомерційної

господарської діяльності. Воно виключає самостійне розпорядження закріпленим майном, юридично сконструйованим законодавцем для спеціальних суб'єктів, зокрема державних установ і, як правило, для особливого об'єкту.

Вартим уваги є питання стосовно відмінностей правового режиму окремих видів майна суб'єктів господарювання. Якщо відносно основних і оборотних фондів підприємство використовує переважно свої правомочності володіння і користування, то відносно готової продукції – правомочність розпорядження. Треба сказати, що в умовах переходу до ринкових засад економіки різниця в правовому режимі окремих видів майна, що належить підприємству, стає менш виразною, ніж це було за часи жорсткої централізованої планової економіки. В умовах сучасності основні виробничі фонди вже не є тим недоторканим об'єктом, відносно якого державне підприємство не має права розпорядження, за винятком реалізації непотрібного для підприємства майна, що ним не використовувалось за умови, якщо орган державної влади, який здійснює матеріально-технічне постачання відмовиться від його розподілу. На ці фонди не поширювалися правила про стягнення заборгованості з майна боржника [3, с. 156].

Головне призначення основних виробничих фондів вбачається у використанні їх у сфері виробництва. Тому вони, як правило, закріплюються за внутрішніми структурними підрозділами підприємства на праві господарського відання, які використовують їх для виготовлення продукції, виконання робіт чи надання послуг відповідно до виробничих і фінансових планів. На відміну від основних, оборотні фонди не закріплюються за виробничими підрозділами. Реалізація продукції здійснюється переважно самими суб'єктами господарювання. В умовах переходу до ринкових засад побудови економіки найдоцільнішим є передача цих функцій спеціалізованим підрозділам.

Таким чином, законодавче закріплення інституту майнової основи господарювання в системі господарського права України дозволяє здійснити належне юридичне оформлення господарсько-правових відносин щодо кругообігу матеріальних та інших благ в економічній формі основних фондів, оборотних засобів, грошових коштів, товарів та цінних паперів. У свою чергу, правові режими майна суб'єктів господарювання становлять рушійну силу для розвитку підприємництва і впровадження ефективно організованої системи управління майном суб'єктів господарювання та їх діяльністю в Україні

Література:

1. Орлова О. С. Майновий стан суб'єкта господарювання: господарсько-правовий аспект / О. С. Орлова // Вісник господарського судочинства. – 2012. – №3. – С.127-132.
2. Пацурківський Ю. П. Правовий режим майна суб'єктів підприємницької діяльності: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2001. – 26 с.
3. Актуальні проблеми господарського права: навч. посіб. / за ред. В. С. Щербини. – К.: Юрінком Інтер, 2012. – 528 с.
4. Господарське право України: навч. посіб. / за заг. ред. Несиної. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 564 с.
5. Господарське право: підручник / Д. В. Задихайло, В. М. Пашков, Р. П. Бойчук та ін.; за заг. ред. Д. В. Задихайла, В. М. Пашкова. – Х.: Право, 2012. – 696 с.

Пономаренко В. Г.,
студентка 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ДОГОВІР В МЕХАНІЗМІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН

Однією з найбільш поширених юридичних підстав виникнення господарських зобов'язань, правовою формою існування господарських правовідносин є господарський договір.

Положення про господарський договір виділені в окрему главу ГК України, але одразу помічається недолік законодавчої роботи, а саме те, що немає визначення самого поняття «господарський договір».

Науковці розрізняють два види розуміння терміну «господарський договір». Господарський договір використовується як зобов'язання сторін, що ґрунтуються на укладеній ними угоді, а також як правовий документ, в якому фіксується факт угоди та зміст зобов'язання сторін.

Вже більше ніж 150 років, не змінюється тлумачення поняття зобов'язання: «Зобов'язання полягає в пануванні над іншою особою, але не над всією особою, а тільки над окремими її діями, які можуть бути представлені виділеними із свободи цієї особи і підкорені нашій волі». Причому, поняття зобов'язання не можна плутати з поняттям обов'язку. Зобов'язання характеризується активним обов'язком, тобто таким, що існує в зв'язку з правами іншої сторони [2, с. 383]. Тільки тому зобов'язання визначається як правовідносини.

Поняття господарського договору визначається за допомогою його ознак, що дозволяють відокремити його від інших видів договорів [2, с. 383].

Такими ознаками є:

- Особливий суб'єктний склад господарювання. Найчастіше сторонами в господарському договорі є суб'єкти господарювання, проте такі договори можуть укладатися і за участю інших учасників господарських відносин - органів/організацій господарського керівництва (при укладенні державних контрактів, зокрема), негосподарських організацій (для задоволення їх господарських потреб в продукції, роботах, послугах суб'єктів господарювання), громадян (для забезпечення здійснення ними спільної діяльності щодо заснування суб'єктів господарювання) як засновників господарських організацій корпоративного типу).

- Спрямованість на забезпечення господарської діяльності учасників договірних відносин - матеріально-технічного забезпечення їх діяльності, реалізації виробленої ними продукції (робіт, послуг), спільної діяльності щодо створення нового суб'єкта господарювання (господарської організації), спільного інвестування, координації господарської діяльності та ін.

- Поєднання в господарському договорі майнових (виготовлення/передача, продукції, її оплата тощо) та організаційних елементів (визначення порядку виконання, приймання виконання, підстав дострокового розірвання договору, порядку розгляду спорів між сторонами договору тощо).

- Обмеження договірної свободи з метою захисту інтересів споживачів (вимоги щодо якості та безпеки товарів, робіт, послуг) та загальногосподарських інтересів (типові договори, заборона застосування методів недобросовісної конкуренції, обов'язковість укладення державних контрактів для окремих категорій суб'єктів господарювання, ліцензування та квотування зовнішньоекономічних операцій тощо).

- Можливість відступлення від принципу рівності сторін (державні контракти, договори приєднання, договори, що укладаються в межах генеральних контрактів) [2, с. 385].

Договір служить ідеальною формою активності учасників господарського обороту, він є найбільш оперативним і гнучким засобом зв'язку між виробництвом і споживанням, вивчення потреб і негайного реагування на них з боку виробництва [3, с. 35].

Саме на економічному фундаменту виникають договірні відносини, а це означає, що вони близько пов'язані з відносинами власності. Власник майна може здійснювати будь-які дії, які не суперечать закону.

Договір являє собою одне із самих унікальних правових засобів, у рамках якого інтерес кожної сторони, у принципі, може бути задоволений лише за допомогою задоволення інтересу іншої сторони. Це і породжує загальний інтерес сторін в укладанні договору і його належному виконанні [3, с. 36]. Науковці вважають, що саме договір, який укладений на взаємній заінтересованості сторін, гідний забезпечити гідний порядок, організованість та

стабільність в економічному обороті, яку нереально досягти за допомогою, навіть, самих жорстких адміністративно-правових засобів.

В механізмі правового регулювання господарських відносин можна виділити такі стадії правового регулювання, які адекватно і достатньо повно відображають процеси «життєдіяльності» правової системи країни в цілому:

- стадія формування та прийняття відповідних правових норм. Введені в систему права, вони в загальному вигляді спрямовують поведінку учасників суспільних відносин певним чином (насамперед, це стосується норм, що визначають цілі, завдання, принципи правового регулювання господарської діяльності);

- стадія виникнення прав та обов'язків (правовідносин), основним елементом якої виступають юридичні факти та/або їх сукупності;

- стадія реалізації норм права, а також суб'єктивних прав та обов'язків, основним елементом якої є правовідношення. Зазначена стадія характеризується тим, що програми поведінки, закладені в юридичних нормах та опосередковані волею конкретних суб'єктів у вигляді суб'єктивних прав та обов'язків, здійснюються у фактичній поведінці учасників суспільних відносин, стають реальністю;

- стадія(факультативна) застосування заходів державного примусу судовими та адміністративними органами у випадку порушення суб'єктивних прав та законних інтересів учасників договору. Причому слід підкреслити, що ця стадія може передувати виникненню договірних правовідносин (наприклад, у випадку розгляду господарськими судами переддоговірного спору щодо умов договору або про спонукання до укладення договору), або супроводжувати договірні відносини в їх динаміці, тобто при зміні та розірванні договору, або виникати внаслідок порушення договору однією із сторін(розгляд господарським судом спорів, пов'язаних із виконанням господарських договорів) [4, с. 247].

Щодо видів зобов'язань, то це питання було завжди актуальним, дискусійним та невизначеним, так як завжди у науковців існували різні ідеї класифікацій.

Більш прийнятний розділ зобов'язань визначив І. А. Танчук, який розмежував господарські зобов'язання на три групи: 1) господарські зобов'язання галузі товарно-грошового обігу – правовідносини, що регламентуються нормами цивільного законодавства; 2) господарсько-управлінські зобов'язання – правова форма, в яку втілюються деякі відносини, що виникають у процесі господарського керівництва; 3) внутрішньогосподарські зобов'язання – господарські правовідносини, пов'язані з рухом майна і такі, що виникають між конкретними підрозділами підприємства в процесі внутрішньовиробничого кооперування, організованого на госпрозрахункових засадах [2, с. 394].

Отже, у господарському праві існують певні умови, на яких повинні базуватися сторони при укладанні договору. До таких умов відноситься, насамперед, воля договору. Прояв волі договору в конкретній договірній практиці має для сфери господарського обороту ряд дуже важливих аспектів:

1. Учасники господарських правовідносин вільні в укладанні договору. Вони не можуть бути примушені до укладання договору, крім випадків, коли обов'язок такого укладання передбачений Цивільним кодексом України, законом чи добровільно прийнятим зобов'язанням [5, с. 373].

2. Сторони договору вільні у визначенні умов його змісту, крім випадків, коли ті чи інші умови договору прямо пропонуються законом чи іншим правовим актом [5, с. 377].

3. Сторони договору можуть конструювати свої взаємини з елементів декількох різних договорів, створюючи так званий змішаний договір. У такому випадку до їхніх відносин будуть застосовуватися у відповідних частинах правила про ті договори, елементи яких використані сторонами, якщо інше не впливає із суті змішаного договору сторін про те, які норми підлягають застосуванню до їх договору [5, с. 375].

4. Учасники господарських правовідносин можуть укласти не тільки договори, передбачені законами чи іншими нормативними актами, але й інші договори, що не

суперечать їм [5, с. 376].Тобто в нашому законодавстві діє принцип: «все що не заборонено – дозволено».

Література:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – Ст. 144.
2. Господарське право: Підручник / О. П. Подцерковний, О. О. Квасніцька, А. В. Смітюх та ін.; За ред. О. П. Подцерковного. – Х.: Одиссей, 2010. – 640 с.
3. Знаменський Г. Л. Хозяйственное законодательство Украины: формирование и перспективы развития / Г.Л. Знаменський. - К.: Наукова думка, 1996. - С. 34-38.
4. Подцерковний О.П. Проблеми методології тлумачення в контексті галузевих, зокрема й господарсько-правових, досліджень / О. П. Подцерковний // Актуальні проблеми держави і права: Збірник науковий праць. Вип. 50. / Ред. кол.: С.В.Ківалов (голова ред.) та ін.; відп. за вип. Ю. М. Оборотов. – Одеса: Юрид. літ., 2009. – С. 243-250.
5. Хозяйственный кодекс Украины: Научно-практический комментарий / Под общ. ред. А. Г. Бобковой. – Харьков: Издатель ФЛ-П Вапнярчук. Н.Н., 2008. – 503 с.

Рогожинський Д. С.,
студент ОКР «Магістр»
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного Університету

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПОНЯТТЯ КОМЕРЦІЙНОГО СПОРУ

У літературі під комерційним спором розуміється спір, що виникає у сфері комерційної діяльності з приводу матеріальних і нематеріальних благ між суб'єктами міжнародного комерційного обігу. В основі комерційного спору є протистояння приватних інтересів контрсуб'єкта товарного обміну.

Крім того М. А. Рожкова визначає, що комерційний спір не має легального визначення і законодавчо не закріплено, при тому що це поняття широко використовується в юридичній літературі і на практиці. Вона підкреслює, що визначаючи існуючу різновид суперечок як «комерційні спори», виходять зазвичай із суб'єктивної (особистої) ознаки. Тобто під терміном «комерційні спори» розуміються спори, що виникають між спеціальними суб'єктами цивільного права - особами, які здійснюють підприємницьку діяльність (підприємцями, комерсантами). Враховуючи, що відносини між комерсантами регулюються цивільним правом і на них поширюється приватноправової режим, комерційні спори - це завжди спори, що випливають з цивільних правовідносин. Далі авторка підкреслює, що Видається, що всі комерційні спори можна розділити на дві групи: спори про право і спори щодо факту.

Спір про право виникає при наявності сукупності всіх нижчеперелічених юридичних фактів, що виникли в наступному порядку:

1. Порушення або оспорування суб'єктивних прав однієї особи (суб'єкта захисту) конкретно особою (порушником).
2. Пред'явлення суб'єктом захисту вимоги до порушника про визначеній поведінці.
3. Невиконання порушником вимоги суб'єкта захисту.

На наш погляд у зв'язку з існуванням цілого комплексу та механізму регулювання господарського спору треба застосовувати в українському законодавстві та теорії саме поняття «господарський спір». До економічного спору простежується комплексний підхід, притаманний саме господарському праву, який полягає у поєднанні приватноправових і публічно-правових елементів. Сучасні українські вчені визначають, що господарський спір - це спосіб виявлення дотримання законності й забезпечення законних прав у господарських взаємовідносинах підприємств. Господарські спори між підприємствами вирішуються господарським судом. Правильність вирішення господарських спорів багато важить у

забезпеченні державної дисципліни та виконанні договірних зобов'язань. Результати розгляду господарських спорів оформляються рішеннями й постановами.

Поняття комерційного спору вченими не розглядається. Але у науковій доктрині можливо знайти визначення господарського або економічного спору. Так І.М. Зайцев, відмічав, що господарський спір, це правовий конфлікт організацій, які мають рівну правосуб'єктність, котрий може бути врегульовано самими сторонами або вирішено в позовному порядку. Спір має місце лише остільки, оскільки жоден з його учасників не може одноособово своєю владою його ліквідувати та здійснити домагання бажаним чином. І. Г. Побирченко пропонував своє визначення господарського спору - це суперечність між твердженнями організацій відносно їх прав та обов'язків у господарсько-правових відносинах

Тому треба розмежовувати поняття «економічний спір», який не залежить від: галузевій належності спірних правовідносин, належності їх до сфери приватного або публічного права, дії оскаржуваних актів. Тобто відкритість переліку галузей права, що регулюють спірні правовідносини, означає, що економічний спір може виникати як з цивільних, так і з адміністративних, земельних, податкових, бюджетних та інших правовідносин. У той же час деякі вчені визначають, що господарські спори підпадають під регулювання одночасно норм різних галузей права, і саме це є ознакою, яка не дозволяє їх ототожнювати з іншими видами спорів, наприклад, цивільними або адміністративними спорами.

В. М. Шерстюк зазначає як негативний момент відсутність ознаки характеру правовідносин у визначенні поняття економічного спору і підкреслює, що тепер буде значно важче розкрити сутність поняття «економічний спір», з'ясування якого в теорії та практиці, що і так викликало ускладнення.

В. В. Комаров підкреслює, що економічний спір виникає при укладенні і виконанні господарських договорів та спорів про визнання недійсними актів, інакше кажучи, спорів в сфері управління

Але необхідно розуміти, що у зв'язку з тим, що Україна прагне стати повноцінним членом Європейського співтовариства, необхідно також вивчати, аналізувати та використовувати корисний опит європейських країн. Тому дуже важливим є вивчення міжнародного законодавства та практики щодо вирішення комерційних спорів

Родак Н. А.,
студентка 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ХОЗЯЙСТВЕННЫЕ ДОГОВОРЫ, КОТОРЫЕ ЗАКЛЮЧАЮТСЯ ПРИ ОСУЩЕСТВЛЕНИИ ТОРГОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Одной из наиболее распространенных оснований возникновения хозяйственных обязательств является хозяйственный договор. Именно с его помощью осуществляется обмен результатов общественного производства, приобретающих товарную форму; формируется имущественная основа хозяйствования; создается рыночная инфраструктура и оформляются организационные связи между ее участниками [1, с. 138].

Хозяйственно-торговая деятельность предприятий Украины опосредуется хозяйственными договорами поставки, контрактации сельскохозяйственной продукции, энергоснабжения, купли-продажи, аренды, мены (бартера), лизинга и другим договорам.

Хозяйственные договоры играют важную роль в предпринимательской деятельности, поскольку они отражают специфику каждой конкретной сделки между контрагентами, регламентирующую порядок и условия ее проведения, регулирующие права и обязанности сторон по договору и т.п.

Основные правила заключения хозяйственных договоров устанавливаются Гражданским кодексом Украины. Регулирование видов договоров осуществляется и по нормам Хозяйственного кодекса Украины [2, с. 37].

Результатом исполнения хозяйственных договоров следует считать защиту интересов их участников. Поскольку хозяйственно-правовые отношения регулируются, как часть имущественных отношений, интересы субъектов хозяйственных договоров тоже имущественные.

Когда в договоре участвуют лица, ведущие коммерческую или предпринимательскую деятельность, то их интерес состоит в систематическом получении прибыли от пользования имуществом, продажи товаров, выполнения работ или оказания услуг. Это касается как коммерческих юридических лиц, так и граждан-предпринимателей. Но такой же имущественный интерес есть и у некоммерческих юридических лиц, когда они для достижения своих основных целей занимаются предпринимательской деятельностью. Все предприниматели при заключении договоров заинтересованы больше продать (а посредники - закупить, чтобы затем продать) товаров, выполнить работ, оказать услуг, а значит, получить больше прибыли.

Имущественный интерес бывает весьма разнообразным, многоплановым. Он зависит от целей приобретения товара (работы, услуги), имущественного положения участника договора, его вкусов, привычек и других факторов. Для одного участника договора важна цена товара, для другого - прочность, для третьего - высокое качество, изысканность покупки и т.д. Ассортимент интересов безграничен.

При заключении гражданско-правового договора любой его участник непременно рассчитывает, чтобы этот договор был для него эффективным, дал необходимый имущественный, т.е. экономический эффект [3, с. 234].

Для того, чтобы достичь более высокой эффективности хозяйственно-правовых договоров нужно соблюдать некоторые условия.

Первое условие - экономическая и правовая подготовка лиц, которым поручается заключать договоры.

Второе условие - экономически грамотное обоснование заключения договора. Службы маркетинга, финансовая, бухгалтерская, техническая, транспортная и другие должны спрогнозировать коммерческую обстановку и обосновать целесообразность и необходимость заключения договора исходя из потребностей и возможностей той или иной коммерческой операции.

Третье условие - поиск делового, порядочного, опытного партнера. Начинать следует с того, насколько реален партнер, предлагающий заключить договор. В национальных и в международных отношениях могут возникать ситуации, когда контрагент оказывается фиктивным, нигде не зарегистрированным. Контрагент может находиться на грани банкротства. Он мог зарекомендовать себя как необязательное лицо, нарушающее договорные условия. Следует убедиться в качестве товаров (работ, услуг) партнера, по поводу которых намечается заключить договор.

Четвертое условие - квалифицированный подход к согласованию всех пунктов договора, выбор наиболее оптимальных вариантов обязательств сторон.

Пятое условие - добросовестное исполнение договорных обязательств. Сторона, ненадлежаще выполняющая условия договоров, платит контрагенту по сделке неустойки, предусмотренные законом или договором, и возмещает все убытки, причиненные ему своим ненадлежащим исполнением. Следовательно, несет большие имущественные потери.

Рассмотрим возможность достижения эффективности на примере некоторых хозяйственно-правовых договоров.

Важное место в осуществлении хозяйственно-торговой деятельности занимает договор поставки. Особенностью этого договора является его оптовый характер, а это значит - крупные торговые сделки. И ошибки поставщика и покупателя при заключении и исполнении такого договора обычно ведут к значительным убыткам.

Поскольку интересы поставщика и покупателя нередко не совпадают, то у каждого из них есть свои пути достижения эффективности договора. Но у них есть и совпадающие интересы. Поэтому каждая из сторон должна приступить к заключению договора на основе глубоких маркетинговых исследований рынка. Если поставщик завысил объем своего производства или объем закупок у других поставщиков для перепродажи, а покупатель завысил объем количества товаров в договоре, то у каждого из них произойдет затоваривание и придется проводить уценку товаров за свой счет. А если наоборот, т.е. если каждая сторона предлагает и закупает товаров меньше, чем требуется для торговли, то и их доходы будут меньше.

Для покупателя розничной торговой организации особое значение имеет согласование (обычно в спецификации) развернутого ассортимента товаров. Его потребители разборчивы, то они требуют многообразия видов изделий и возможности выбора. Все это следует заложить в договоре поставки.

Игнорирование этого правила может привести к большим убыткам. Эффективность договоров поставки достигается установлением в них частых сроков поставки (полумесечных, декадных, пятидневных и т.д.), обеспечивающих регулярную поставку товаров. Бытующие иногда квартальные (в большинстве случаев и месячные) сроки поставки позволяют поставщику отгружать всю квартальную (месячную) норму в начале или в конце срока. Покупатель в первом случае вынужден сразу оплатить крупную партию товара, долго хранить его, неся расходы по хранению, а во втором - весь квартал (месяц) быть без товара, а значит, и без доходов. При этом никаких требований к поставщикам предъявить нельзя, поскольку они не нарушили условий договоров.

Эффективным способом поставки товаров является их централизованная доставка поставщиком покупателю (получателям), позволяющая: обеспечить с помощью графиков ритмичность поставки товаров в течение недели, декады и даже часов, сократить транспортные расходы и рациональнее использовать автотранспорт, не отвлекать работников розничной торговли от выполнения их основных обязанностей, вывозить обратными рейсами автомашины возвратную тару и т. д.

Аналогично может быть достигнута эффективность в договорах контрактации сельскохозяйственной продукции, конечно, с учетом особенностей этих договоров.

Возможность повышения эффективности договора энергоснабжения - сбережение энергоресурсов. При этом уменьшается потребность в ресурсах и сокращаются расходы на пользование ими. Следовательно, неотложной задачей является контроль за расходованием энергоресурсов: это не только электросчетчики, но и счетчики расходования холодной и горячей воды, теплового снабжения для отопления домов и т.д. Такие задачи необходимо решать одновременно для всего города, поселка и т.д., но есть возможность и учета энергоресурсов в каждом договоре.

Аренда торговых и складских помещений имеет важнейшее значение для торговли.

При заключении договора аренды стороны прежде всего должны согласовать размеры арендной платы. При этом необходимо изучить и учесть состояние объекта, его разновидности (подвал, полуподвал, надземная часть), площади, высоту, процент износа, качество помещений, степень их технического обустройства, возможность использования прилегающих территорий, удобство коммерческого пользования (местонахождение, транспортные магистрали). Важно также учесть эксплуатационные расходы (водоснабжение, канализация, уборка территории, вывоз мусора и др.), которые оплачиваются отдельно.

При аренде торговых помещений в первых этажах и подвалах жилых и нежилых домовладений немало возникает вопросов в связи с убытками, причиняемыми арендаторам - торговым организациям авариями не по их вине - затоплениями, порчей товаров, новым ремонтом таких помещений, простоем торговой деятельности по этим причинам. Возложение на арендодателей обязанностей по обслуживанию водопроводных, канализационных и других сетей дома (а только он может их обслуживать как хозяин

домовладения, тем более что арендатор не может это сделать физически) позволяет взыскивать с арендодателя убытки полностью.

Особое значение для коммерческих организаций имеет договор строительного подряда. Важно усвоить, что ни один объект не может строиться, реконструироваться, реставрироваться без технической документации. В договоре также определяется порядок контроля заказчиком или привлеченной им инженерной службой за ходом и качеством строительства. Необходимо и поэтапно, и по окончании строительства неукоснительно выявлять недостатки в ходе работ и требовать с подрядчика их быстрого устранения. Как показывает опыт, на стройках следует устанавливать строгий контроль за сохранностью стройматериалов и оборудования от расхищения, ибо бесхозяйственность может вызвать удорожание сметы на строительство.

Для заказчика важно выполнение работ в установленные договором сроки, поскольку их нарушение приводит к задержке ввода объекта в действие и потере доходов от его деятельности [4; 5; 6].

Итак, сказанное об общих положениях повышения эффективности и по конкретным видам договоров свидетельствует об актуальности проблемы, о больших возможностях обеспечения эффективности договорных отношений, заложенных в хозяйственно-правовом договоре при его заключении и исполнении в торговой сфере.

Литература:

1. Господарське право: підручник / Д. В. Задихайло, В. М. Пашков, Р. П. Бойчук та ін.; за заг. ред. Д. В. Задихайла, В. М. Пашкова. - Х.: Право, 2012. - 696 с.
2. Учет на предприятиях торговли и ресторанного хозяйства: Учеб. пособие. / Л. В. Нападовская, А.В. Алексеева, О.А. Бакурова, О.Г. Веренич, Ш. Морозова, А.П. Шаповалова, В.М. Горностаева; и общ. ред. Л.В. Нападовской. - К.: Киев. над. торг.-экон. ун-т, 2006.
3. Предпринимательское (хозяйственное) право: Учебник / Отв. ред. О.М. Олейник.- М.: Юристь, 2000.
4. Господарське право: підручник / В.С. Щербина. - 5-те вид., перероб. і допов. - К.: Юрінком Інтер, 2012. - 600 с.
5. А. Я. Пилипенко, В. С. Щербина. Основи господарського права України. - Київ, 1998.
6. Хозяйственное право Украины: Учебник / Под ред. А. С. Васильева, О. П. Подцерковного. - 3-е изд., перераб. и доп. - Х.: Одиссей, 2008. - 488 с.

Руденко О. В.,
студент 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ПОРЯДОК СТВОРЕННЯ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА ЯК СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА

Актуальність теми полягає в тому, що акціонерне товариство (далі – АТ) є однією з найбільш поширених організаційно-правових форм юридичних осіб, що спричиняє необхідність сумлінного правового регулювання їх створення та діяльності, реалізації та захисту прав їх засновників і акціонерів. Також в Україні має місце енергійний процес розвитку корпоративної секції економіки. Внаслідок сертифікатної та валютної приватизації створено та продовжують створюватися міцний комплекс АТ. Через некоректне використання терміну «акціонерне товариство» в правовому контексті постає необхідність його уточнення. Разом з тим, для кращого розуміння цього явища в сучасній юриспруденції доцільно дослідити зміни в розвитку законодавства про АТ.

Потреба прийняття особливого закону, який врегулював би проблеми створення та діяльності вітчизняних АТ була невідкладною необхідністю держави протягом 17 років

незалежності України. Отже, 17 вересня 2008 року Верховна Рада України(далі – ВРУ) прийняла Закон України(далі – ЗУ) «Про акціонерні товариства» (далі – Закон про АТ).

Закон про АТ дав змогу майже трьом чвертям народного торгового потенціалу, який існував у формі АТ, вирішувати невідкладні колективні проблеми на підставі прямого спеціального закону та зорієнтував намагання на зменшення прояву корпоративних конфліктів. Закон про АТ став початком для повного реформування порядку правового регулювання діяльності АТ беручи до уваги набуті знання та навички у цій області.

З урахуванням потреби попереджень зловживань та порушень прав та законних інтересів акціонерів, розвитку питань негайності управління та рухливості у прийнятті рішень, 03 лютого 2011 року ВРУ прийняла ЗУ «Про внесення змін до Закону України «Про акціонерні товариства» щодо вдосконалення механізму діяльності акціонерних товариств». Даний Закон вніс значні зміни у ЗУ «Про акціонерні товариства».

Треба мати на увазі, що процес реформування, хоч і вкрай складний та довгостроковий, спрямований на покращення умов господарювання, стійкості відносин із контрагентами, формуванню підприємництва і вигідного інвестиційного клімату. Тому затримка є досить небезпечним фактором та врешті-решт може загрожувати не тільки бізнесу відокремленого суб'єкта господарювання, а всієї галузі взагалі.

Наявність складних та громіздких положень у законодавстві, що стосуються процедури створення та правового регулювання діяльності АТ обумовлює необхідність проведення комплексного дослідження нормативно-правових актів, що регулюють відносини у сфері створення акціонерних товариств, галузі їх застосування, а також основних положень наукових статей за темою курсової з метою формулювання пропозицій щодо вирішення та вдосконалення порядку створення акціонерних товариств та окреслених проблем.

Проблеми створення та правового регулювання діяльності акціонерних товариств, визначення порядку формування, компетенції органів управління акціонерних товариств, відповідальності їх членів є основними в юридичній науці і постійно привертає увагу вчених.

Теоретичною основою дослідження є праці вітчизняних та зарубіжних фахівців у галузі цивільного та господарського права: Ю.В. Хорт, В.А. Васильєвої, М.М. Малихіної, Н. В. Харченко, Я.М. Гританс, Г.І. Здоронок, С.С. Кравченко, Т.В. Кашаніної, О.Р. Кібенко, Н.В. Козлової, С.В. Кононова, В.М. Коссака, В.М. Кравчука, Н.С. Кузнецової, І. М. Кучеренко, В.В. Луця, Р.А. Майданика, Н.Н. Пахомової, І.Б. Саракун, Д.І. Степанова, Є.А. Суханова, Є.О. Харитонова, О.І.Харитонової, Г.Ф. Шершеневича, Р.Б. Шишки, В. С. Щербини, О. М. Вінник, Є.С. Зоріної, О.В. Щербини та ін.

Серед сучасних досліджень правових засад створення та правового регулювання діяльності акціонерних товариств слід відзначити праці: І. М. Кучеренко «Організаційно-правові форми юридичних осіб приватного права», О. М. Вінник «Теоретичні аспекти правового забезпечення реалізації публічних і приватних інтересів в господарських товариствах», Н.В. Харченко «Переваги та недоліки акціонерних товариств».

Актуальність питань, пов'язаних із особливостями створення, розвитку та правового регулювання діяльності акціонерних товариств в Україні, необхідність вирішення проблем, що виникають у процесі адаптації АТ до сучасних ринкових умов, зумовлюють нові поштовхи до дискусії навколо вполіпшення порядку створення та правового регулювання діяльності акціонерних товариств.

ГЕНЕЗА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ДОКАЗІВ В КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Пошук задовільної наукової і нормативної дефініції поняття «докази» у кримінальному процесі завжди був дискусійним у вітчизняній науці та законодавстві. Це обумовлюється його складністю і значимістю, оскільки «... докази – основний вузол всієї системи судочинства, душа всього кримінального процесу», а сама система доказів є ознакою зрілості народу в справі встановлення юридичної правди, це історія народного розуму [1].

Аналіз історичної ретроспективи цієї проблеми дає змогу вибудувати такий наукознавчий схематизм. Якщо йдеться про законодавство, то в статуті кримінального судочинства 1864 року Російської імперії, до складу якої входила Україна, не було загального визначення поняття «докази». На думку його проєктантів, важливіше було окреслити лише способи їх збирання (огляд і освідчування – статті 315-352; освідчування обвинуваченого, що страждав на психічні розлади – ст. 353; обшук та виймання в будинках – статті 357–370; допит обвинуваченого – статті 398-414; виклик і допит свідка – статті 433 - 353; збирання та збереження речових доказів – статті 371-376). Коли йдеться про тогочасні теоретичні уявлення, то, наприклад, І. Бентам вважав, що доказ – це факт за припущенням істинний, який розглядають як мотив для віри в існування чи не існування іншого факту [2].

П. І. Люблінський тлумачив поняття «доказ» у подвійному розумінні: як «відомий засіб доказування стосовно висновку», і як «відомості, матеріальне джерело, за допомогою якого отримується доказ» [2].

На думку Л. Е. Владімірова, доказом є все те, що наповнює речовий світ, все те, що може бути сприйнято із світу духовного і становити кримінальний доказ [3].

Д. Г. Тальберг стверджував, що доказ – це факти чи дані судового провадження, які слугують для переконання у невинуватості чи винуватості [4].

І. Я. Фойницький поняттю «доказ» також надавав два значення, трактуючи його і як засіб, щоб дійти висновку про невідоме, шукане, і як розумовий процес, шляхом якого шукана обставина пов'язується з відомою обставиною» [5].

О. Ф. Кістяковській викладаючи загальну частину кримінального судочинства в імператорському університеті Св. Володимира (1867 р.) з приводу визначитися щодо поняття «докази» доводив: (за мовою автора) «Доказательствами вообще называется все то, что делает нас уверенными в истине известного предположения. Достоверность живет в нас, истина лежит в фактах. Первая рождается из познания второй, но вследствие свойственной человеку погрешимости можно достигнуть первой там, где вторая не существует и наоборот. По отношению к истине факта, мы можем находиться в следующих различных четырех состояниях: а) или в неведении; б) или в сомнении; в) или в вероятности; г) в достоверности. Все то, что способствует переходу от первой степени к последней называется доказательством» [6.].

Необхідно зазначити, що положення статуту кримінального судочинства 1864 року та теоретичний доробок науковців дореволюційного періоду суттєво вплинули на перші законодавчі акти радянської влади, прикладом чого може бути факт відсутності в Кримінально-процесуальних кодексах УРСР 1922 і 1927 років загального поняття доказів. У ст. 62 Кримінально-процесуального кодексу УРСР (1922 року) лише зазначалося, що «доказами є показання свідків, висновки експертів, речові докази, протоколи оглядів і інші писані документи та особисті пояснення обвинуваченого» [7].

Ситуація, радикально змінилася в 1958 році, коли у ст. 16 Основ кримінального судочинства СРСР і союзних республік вперше в історії вітчизняного кримінального законодавства було сформульовано загальне поняття доказів у такій редакції:

1. «Доказами в кримінальній справі є всякі фактичні дані, на підставі яких у визначеному законом порядку органи дізнання, слідчий і суд встановлюють наявність або відсутність суспільно небезпечного діяння, винність особи, яка вчинила це діяння, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи.

2. Ці дані встановлюються: показаннями свідка, показаннями потерпілого, показаннями підозрюваного, показаннями обвинуваченого, висновком експерта, речовими доказами, протоколами слідчих і судових дій та іншими документами».

Запропонований концепт, суворо регламентуючи способи збору доказів, а також встановлюючи вичерпний перелік джерел доказів, становив у певному сенсі реакцію суспільства на період свавілля і беззаконня в роки сталінський репресій.

Зміст цієї норми-дефініції було відтворено у ст. 65 КПК УРСР і кримінально - процесуальних кодексах інших союзних республік колишнього СРСР, не ставши проте джерелом натхнення для доктрини і практики нормотворення в країнах соціалістичного табору (за винятком Народної Республіки Болгарії і Соціалістичної Республіки Румунії).

Керуючись положеннями ленінської теорії відображення і вчення про сигнал із теорії інформації, В. Я. Дорохов (якому, до речі, належить авторство легальної дефініції доказу) трактував це поняття так: у гносеологічному плані доказ завжди має об'єктивний зміст, фактичні дані (відображений факт об'єктивної реальності) і суб'єктивну форму, джерела фактичних даних (відображення у свідомості конкретної особи) [8].

На відміну від своїх попередників (А. Я. Вишинського, М. С. Строговича, Р. Д. Рахунова, В. Д. Арсентьева та інших), цей авторитетний радянський процесуаліст прагнув довести, що доказами є не факти об'єктивної дійсності, а дані про них, які зумовлюють виникнення психологічних образів (копій фактів) у свідомості учасників процесу.

Закріплена в юридичній нормі дефініція доказу вказувала на його зміст і форму, вичерпний перелік їх видів, визначаючи загальні вимоги до належності та допустимості доказів. В. Я. Дорохов стверджував: «... кримінально-процесуальні форми виявлення, закріплення фактичних даних створюють умови, максимально гарантуючи від викривлення інформації і помилок при збиранні доказів і тим самим забезпечують найбільш сприятливі можливості для повного, всебічного встановлення обставин, що входять у предмет доказування» [8].

Тобто на перший план автор висував практичні операції зі збирання, перевірки й оцінювання доказів, фактично залишаючи поза увагою вже зазначене вище питання розуміння та інтерпретації доказів, а також їх використання для обґрунтування правових позицій сторін обвинувачення та захисту. Отже, доказами у кримінальній справі визнавалась єдність фактичних даних та їх процесуальних джерел.

Ця концепція доказів та їхніх видів сформувалась в умовах конкретної політико-правової ситуації, де домінувала марксистсько-ленінська теорія пізнання, яка фактично стала наріжним каменем методологічного фундаменту наукових досліджень у галузі теорії доказів.

Як зазначає В. А. Лекторський, ленінська теорія відображення нав'язувалася радянським філософам як безсумнівна догма. У філософії це набувало форми гострого об'єктивізму. В наукових джерелах «обґрунтовувалося», що пізнання є раціональним й істинним, якщо із нього було вилучено людський фактор [9].

Вивчення відповідних норм-дефініцій поняття доказів в окремих кодексах колишніх союзних республік дає змогу стверджувати, що їх автори і далі перебувають у полоні відображально-інформаційної концепції доказів. Навіть побіжний огляд норм доказового права в КПК пострадянського періоду дозволяє помітити існування двох полярних тенденцій: з одного боку, це прагнення зберегти старі «апробовані» інформаційні схеми розуміння доказів, а з іншого – очевидна спроба відійти від них і повернутися до класичних західноєвропейських концептів розуміння доказів, відмовляючись від їх нормативної фіксації.

Література:

1. Спасович В. Д. Избранные труды и речи; сост. И. В. Потапчик / В. Д. Спасович. – Тула: Автограф, 2000. – С. 17-22.
2. Великие и выдающиеся знаменитости и известные личности об уголовном судопроизводстве: Хрестоматия. /Сост. И.В. Смольникова – М.: Юрлитинформ. – 2012.
3. Владимиров Л. Е. Учения об уголовных доказательствах / Л. Е. Владимиров. – СПб, 1910. – с. 100.
4. Тальберг Д. Г. Русское уголовное судопроизводство / Д. Г. Тальберг. – К., 1891. – Т. 2.
5. Фойницкий И. Я. Курс уголовного судопроизводства / И. Я. Фойницкий. – СПб, 1996. – Т. 2.
6. Кистяковский А. Ф. Общая часть уголовного судопроизводства. Лекции. Киев – 2005 стр. 80
7. Уголовно-процессуальный кодекс УСРР, утвержден ВУЦИК. 13 сентября 1922 г.
8. Дорохов В. Я. Проблемы истины, понятие доказательства и природы видов доказательств в советском уголовном процессе: автореф. дис. на соискание учен. степени д. ю. н. /В. Я. Дорохов. – М.: ВШ КГБ при СМ СССР им. Ф. Э. Дзержинского, 1979. – с. 24.
9. Лекторский В. А. Эпистемология классическая и неклассическая / В. А. Лекторский. – М., 2001. – с. 8.

Серпик Ю. О.,
студентка ОКР «Магістр»
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного Університету

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЛІЦЕНЗУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Формування інституту ліцензування певних видів господарської діяльності відбувалось в Україні поступово, шляхом об'єднання розрізаних норм у відокремлену групу. Так, на першому етапі формування інституту ліцензування правове забезпечення ліцензування здійснювалось за допомогою Закону України «Про підприємництво». Відповідно до цього закону без спеціального дозволу (ліцензії), що видається Радою Міністрів Української РСР або уповноваженим нею органом, не можуть здійснюватись: пошук та експлуатація родовищ корисних копалин; ремонт спортивної, мисливської або іншої зброї; виготовлення і реалізація медикаментів і хімічних речовин; виготовлення пива і вина; виготовлення горілчаных, лікерних та коньячних виробів; виготовлення тютюнових виробів; медична практика; ветеринарна практика; юридична практика; створення та утримання гральних закладів, організація азартних ігор; торгівля алкогольними напоями [1]. Було також передбачено порядок отримання ліцензії та відмову в отриманні ліцензії.

На другому етапі становлення інституту ліцензування правове забезпечення функціонування інституту реалізовується за допомогою Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності». З прийняттям цього Закону, а також інших нормативно-правових актів, прийняття яких передбачено цим Законом, розпочався новий етап розвитку інституту ліцензування в Україні. Сьогодні нормативну базу ліцензування становить Господарський кодекс України, Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності», а також численні нормативно-правові акти, які визначають особливості ліцензування конкретних видів господарської діяльності. Окремі питання ліцензування регламентуються й Цивільним кодексом України: зокрема, отримання юридичною особою ліцензії є однією з умов набуття правоздатності юридичною особою у встановлених законом випадках. Так, ч. 3 ст. 91 Цивільного кодексу України передбачено, що юридична особа може здійснювати окремі види діяльності, перелік яких встановлюється законом, після одержання нею спеціального дозволу (ліцензії) [2]. Тобто у ЦК України ліцензування розглядається як одна з умов набуття правоздатності юридичною особою або ж як елемент легітимації суб'єктів господарської діяльності. У ч. 1 ст. 14 ГК України закріплено, що

ліцензування є одним із засобів державного регулювання у сфері господарювання, спрямованим на забезпечення єдиної державної політики у цій сфері та захист економічних і соціальних інтересів держави, суспільства та окремих споживачів [3].

Незважаючи на достатній законодавчий масив нормативно-правових актів, що регулюють ліцензування господарської діяльності, сьогодні є чимало проблем та прогалин у законодавстві, що регулює цю сферу. В жодному з чинних нормативно-правових актів не наведено визначення окремих понять у сфері ліцензування, не вироблені критерії віднесення того або іншого виду діяльності до числа тих, що підлягають ліцензуванню, не встановлена процедура визнання виду діяльності такою, що підлягає ліцензуванню тощо. Таким чином, можна констатувати, що правова концепція ліцензування господарської діяльності у законодавстві України є недостатньо розробленою.

Для формування сталої законодавчої політики у сфері ліцензування нагальною потребою є проведення порівняльно-правового аналізу чинного та перспективного законодавства у цій галузі. Доречно вказати, що прийняття будь-якого закону у новій редакції пов'язане з кардинальними та масштабними змінами у правовому регулюванні відповідних суспільних відносин.

Основною вадою чинного Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» є виокремлення видів господарської діяльності, які підлягають ліцензуванню. Сьогодні ст. 7 Закону налічує 30 видів діяльності, що підлягають ліцензуванню. При цьому за час дії попереднього нормативного акту цей перелік змінювався неодноразово – 39 раз протягом 2000–2012 років. До того ж чинний Закон, містить норму, яка визначає види діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до спеціальних законів. Однак, включення цієї норми є недоцільним, оскільки, знову ж таки, перелік цих видів діяльності буде змінюватись, і якщо вчасно не будуть вноситись зміни до чинного Закону про ліцензування, то виникатимуть колізії у законодавстві, які необхідно буде вирішувати.

Хотілося би відмитити позитивний аспект впровадження нової редакції цього законопроекту, а те, що він вносить суттєві зміни у визначення основних принципів державної політики у сфері ліцензування (ст. 3); повноважень органу ліцензування (ст. 6); відповідальності за порушення норм цього Закону (ст. 20) тощо [5]. Але, якщо дивитись на окремі норми проекту, можна зробити висновок про те, що в певних випадках порядок ліцензування господарської діяльності не спрощується, а ускладнюється. Подання додаткових документів, вичерпний перелік яких встановлюється Кабінетом Міністрів України, передбачається лише для окремих видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню. Однак згідно проекту Кабінет Міністрів України визначає вичерпний перелік документів, що додаються до заяви про видачу ліцензії, та окремо – тих, що додаються до заяви про видачу копії (копій) ліцензії щодо кожного ліцензованого виду діяльності за поданням спеціально уповноваженого органу з питань ліцензування. Погіршує умови ведення бізнесу поява такої підстави для анулювання ліцензії, як перебування ліцензіата у стані припинення господарської діяльності. Проте слід наголосити, що не завжди перебування у такому стані означає відсутність відповідної діяльності. Тому підставою для анулювання ліцензії все-таки повинен бути юридичний факт.

Насамкінець, слід підкреслити, що будь-які зміни до законодавства потребують виважених рішень і попередньої розробки концепції внесення цих змін, що передбачала б мету внесення таких змін, на що і як вони можуть вплинути, довгострокові та короткострокові прогнози щодо бюджетних надходжень або ж витрат у випадку запровадження цих змін тощо.

Література:

1. Про підприємництво: Закон УРСР від 07.02.1991 р. № 698-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 14. – Ст.168.
2. Цивільний кодекс України: Затв. Законом України від 01.01.2016 р. № 435-15 // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.

3. Господарський кодекс України: Затв. Законом України від 20.09.2015 р. № 436- 15 // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18, № 19-20, № 21-22. – Ст. 144.
4. Бекірова Е. Е. Правове регулювання ліцензування певних видів господарської діяльності: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. – Донецьк, 2006.
5. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015 р. № 222-19I // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 23. – Ст. 158.

Синяньська Д. В.,
студентка 3-го курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського коледжу ДВНЗ
«Приазовський державний технічний університет»

ЗМІ, ЯК СУБ'ЄКТИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ КРИЗЬ ПРИЗМУ ОБЄ'КТІВ СУМІЖНИХ ПРАВ

Одним з найпотужніших технологічних винаходів сучасного світу є телебачення, а його інтелектуальним творчим продуктом, є «телевізійний формат». На жаль відносини щодо телеформату як такого окремо не регулюється законодавством жодних країн світу. Метою дослідження є розгляд законних способів захисту, які застосовуються в телеіндустрії для охорони телеформатів.

Ця проблема є дуже актуальною на сьогоднішній день для нашої держави та для інших держав, оскільки телевізійні продукти є об'єктами права інтелектуальної власності, і у випадках порушення прав їх власників має бути передбачена чітка система санкцій для захисту майнових та особистих немайнових прав журналістів та телеканалів.

Поняття такого об'єкту як телеформат, на жаль, не закріплено законодавством жодної країни світу. Але в загальному розумінні, телевізійний формат - це складний об'єкт телевізійного виробництва, що становить сукупність певних елементів, комбінація яких є індивідуальною інтелектуальною власністю.

Згідно ст. 449 Цивільного кодексу України, об'єктами суміжних прав без виконання будь-яких формальностей щодо цих об'єктів та незалежно від їх призначення, змісту, цінності тощо, а також способу чи форми їх вираження є: а) виконання; б) фонограми; в) відеограми; г) програми (передачі) організацій мовлення.

Саме програми (передачі) організацій мовлення і є предметом розповсюдження телеформатів. Згідно ч. 3 ст. 451 ЦКУ право інтелектуальної власності на передачу (програму) організації мовлення виникає з моменту її першого здійснення. Тобто телеформат є об'єктом інтелектуальної власності, але як ми бачимо цей об'єкт не захищається законодавством належним чином.

Наприклад, одним з найуспішніших і популярних форматів є ігрове шоу «Хто хоче стати мільйонером?». Його автором є Соні Пікчерз Телевіжн (Sony Pictures Television International). Вперше воно вийшло в ефір у 1998 році і з тих пір адаптовані версії програми з'явилися в 108 країнах, в тому числі і в Україні [1]. Це свідчить про те що всі ці програми є прототипами еталонної програми «Хто хоче стати мільйонером?» ця ситуація є грубим порушенням авторських прав і суб'єкти, які не отримали належним чином дозволу в автора, так би мовити, зробили плагіат цього шоу, і повинні нести відповідальність за такі дії.

В Україні вже існує певна практика захисту прав на телевізійний формат. Щоправда, в суді позивачі захищали авторські права на сценарій телевізійної програми, а не суто телеформат. Адвокат Н. Субота представляла в суді інтереси відомого в Україні телеведучого Ігоря Кондратюка, який успішно виграв справу щодо порушення його прав інтелектуальної власності. Так, у 2001 р. телерадіокомпанією з м. Донецьк було укладено ліцензійний договір із володільцями прав на програму «Караоке на Майдані», для виробництва п'ятнадцяти випусків програми на регіональному телеканалі, із назвою «Караоке у фонтана». Однак телекомпанія не обмежилась умовами договору та в результаті

власної діяльності здійснила виробництво та сповіщення сорока шести щотижневих випусків зазначеної телепрограми «Караоке у фонтана» на регіональному рівні. Суд першої інстанції дійшов висновку про відсутність порушень прав І. Кондратюка, який був позивачем у справі. Суд мотивував своє рішення тим, що ідеї не підлягають авторсько-правовій охороні, та окрім схожої ідеї у двох програм не було спільних ознак. Сценарій програми «Караоке у фонтана», виробленої відповідачами, суд вважав самостійним твором, до того ж права на який було зареєстровано у встановленому законодавством порядку. Апеляційний суд скасував рішення суду першої інстанції та задовольнив позовні вимоги у частині визнання порушення авторських прав на сценарій телепрограми «Караоке на Майдані» позивача І. Кондратюка [2].

Сьогодні на українському телебаченні успішно демонструються адаптовані зарубіжні телевізійні формати, прикладом яких є соціальні реаліті-шоу: «Міняю жінку» (Wife Swap, Велика Британія), «Один за всіх» (Happy Family Plan, Японія) та багато інших.

Водночас, національне телебачення пропонує і власні оригінальні телевізійні формати: телеканал «Інтер»: «Караоке на Майдані» «Квадратний метр», «Все для тебе»; телеканал «1+1»: «Без мандата»; телеканал «Україна»: «Народна зірка». Цей продукт інтелектуальної власності як об'єкт правової охорони достатньо складний та невизначений.

Історично склалося, що формати часто намагаються захистити як самостійний об'єкт авторського права. Та це достатньо проблематично тому що такого об'єкта авторського права законодавство не визначає. Одним з недоліків такого захисту є поширення авторського права тільки на форму вираження твору, а не на ідеї, заходи, навіть якщо вони описані в сценарії. Водночас суди схильні «підтримувати думку, що оригінальний формат - це, зазвичай ідея, а не творчий результат, який здатний потрапити під захист авторського права»

Євгенія Дербал, радник з юридичних питань Film.ua Group вважає що для захисту телевізійних програм треба: максимальна фіксація будь-якого етапу розробки формату; реєстрація торгових марок; реєстрація доменних імен; створення соціальних мереж; укладання договорів із зовнішніми підрядниками, що беруть участь у виробництві, а також із власними співробітниками, які також є активними учасниками даного процесу [3].

Як ми бачимо законодавство не регулює такі відносини як телеформати та не надає суб'єктам суміжних прав нормативної бази щодо регулювання цього питання.

Телевізійний формат складається з: сценарія програми, декорацій, назви телеформату, тобто сукупності об'єктів інтелектуальної власності. На нашу думку все це взагалі можна віднести до комерційної таємниці.

Одним з підходів рішення вказаної проблеми є розгляд телеформату як єдиного об'єкта інтелектуальної власності, та стимулювання механізму щодо посилення законодавчої бази та цивільно-правової відповідальності за плагіат телевізійних форматів.

Література:

1. Капустіна Н. Защита авторских прав на телевизионный формат / Н. Капустіна [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://goldmark.ua/articles/copyright/131-zaschita-avtorskih-prav>
2. Субота Н. «Караоке на Майдані» і... в суді / Н. Субота // Юридичний журнал. - 2005. - № 8 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1852>.
3. Петренко Г. Як захистити телеформат в Україні та світі: підсумки круглого столу / Г. Петренко [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://osvita.mediasapiens.ua/media_law/law/yak_zakhistiti_teleformat_v_ukraini_ta_sviti_pidsumki_kruglogo_stolu/
4. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

РЕГУЛЮВАННЯ БІРЖЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Відносини біржі і держави у різних країнах будувалися по-різному. У Європі біржі с самого початку знаходились під контролем держави, яка визначала їх діяльність. При надмірній спекуляції і маніпулюванні цінами уряди певних країн закривали біржі. Так було в Німеччині у 1896 р. і в Австрії у 1903 р., коли була заборонена біржова торгівля зерновими і олійним насінням (але продовжували укладатися угоди на біржах цукру, кави, бавовни, кольорових металів), в Індії, де в 1960-ті роки були закриті біржі бавовни, джгуту, олії та олійного насіння. В міру становлення українського біржового ринку формується і налагоджується система його регулювання. Для залучення до біржової торгівлі великої кількості як продавців, так і покупців необхідний певний механізм, який забезпечував би дотримання інтересів усіх її учасників. Вони повинні бути впевнені у тому, що ризик, пов'язаний з їх участю у торгах, зведений до мінімуму. Регулювання біржової діяльності являє собою певне упорядкування діяльності бірж і укладання біржових угод на основі встановлених правил і вимог. Беручи до уваги сучасну економічну ситуацію в країні та позиції нашої держави на міжнародному ринку біржової діяльності, це питання є актуальним.

Визначає правове становище біржі і роз'яснює основні засади її організації та функціонування Закон України «Про товарну біржу», на пошкваллення функціонування біржового ринку була прийнята постанова Кабміну «Про активізацію діяльності біржового ринку продукції агропромислового комплексу та необхідних для його потреб матеріально-технічних ресурсів», «Про заходи щодо вдосконалення регулювання ринку зерна». Також важливим є Закон України «Про цінні папери і фондову біржу», «Про господарські товариства», «Про підприємство».

Дослідженнями даного питання займалися Бобкова А. Г., Васильєв Г. А., Дегтярьова О. І., Дудяк Р. П., Комаров В. В., Пепа Т. В., Саніахметова Н. О., Сохатська О. М., Тітов М. І., Щербина В. С.

Згідно з ч. 1 ст. 1 Закону України «Про товарну біржу» товарна біржа є організацією, що об'єднує юридичних та фізичних осіб, які здійснюють виробничу і комерційну діяльність, і має на меті надання послуг щодо укладання біржових угод, виявлення товарних цін, попиту і пропозицій товарів, вивчення, упорядкування і полегшення товарообороту і пов'язаних з ним торговельних операцій. З цього визначення можна зробити такий висновок: біржа є господарською організацією, яка виконує певні, а саме ринкові регулятивні (організаційні та економічні) функції в економіці завдяки виявленню курсу товарних цін, попиту і пропозиції. Основна її мета - сприяти зведенню в одному місці (на біржі) попиту і пропозиції на певні товари, обслуговування їх обороту. Це характеризує біржу як економічну категорію [1].

Як зазначає В. С. Щербина, залежно від характеру асортименту товарів товарні біржі поділяються на вузькоспеціалізовані (предметом торгівлі на таких біржах є один вид товарів); спеціалізовані (предметом біржової торгівлі є, як правило, однотипні групи товарів); універсальні (предметом торгівлі є широкий асортимент різноманітних товарів). Залежно від характеру біржових угод виділяють: біржі реального товару, на яких предметом купівлі-продажу є реальний товар (як вироблений, так і намічений для виготовлення); ф'ючерсні, на яких здійснюється торгівля не реальними товарами, а контрактами на них; опціонні, предметом торгів на яких є тільки права на купівлю або продаж реальних товарів або контрактів на них у наступному періоді; комплексні, на яких укладаються угоди щодо реального товару, а також ф'ючерсні та опціонні угоди. Залежно від ступеня відкритості (можливості участі в торгах) товарні біржі поділяються на відкриті (публічні), на яких крім

членів біржі в біржових операціях можуть брати участь і відвідувачі торгів (постійні і разові), та закриті, на яких право участі в біржових торгах і укладання біржових угод мають лише члени цієї товарної біржі [6].

Вищим органом управління товарної біржі є загальні збори її членів. У період між загальними зборами членів товарної біржі управління нею здійснює біржовий комітет (рада біржі). Контролюючим органом товарної біржі є контрольна (ревізійна) комісія. Біржовий комітет (рада біржі) і контрольна (ревізійна) комісія обираються загальними зборами членів товарної біржі, компетенція та повноваження комітету і комісії визначаються статутом товарної біржі [5].

Для управління товарною біржею та забезпечення її функцій на біржі створюються виконавча дирекція та спеціальні підрозділи: розрахункова палата, біржовий арбітраж, котирувальна комісія та інші підрозділи та допоміжні служби, необхідні для її діяльності [4].

Державне регулювання біржової діяльності здійснюється державними органами, до компетенції яких входить виконання тих чи інших функцій регулювання.

До завдань державного регулювання біржової діяльності відносять:

- реалізацію державної політики розвитку біржового ринку;
- гарантування рівних прав і безпеки для професійних учасників і клієнтів біржі;
- створення інформаційної системи біржового ринку і здійснення контролю за обов'язковим розкриттям відповідної інформації учасниками ринку.

Розглядають такі форми державного управління біржовим ринком:

- пряме (адміністративне), що здійснюється шляхом:
- прийняття державою відповідних законодавчих та нормативно-правових актів;
- реєстрації учасників ринку;
- ліцензування професійної діяльності на біржовому ринку;
- забезпечення гласності та рівної поінформованості всіх учасників ринку;
- підтримання правопорядку на ринку;
- непряме (економічне), що проводиться державою економічними важелями впливу

через:

- систему оподаткування (ставки податків, базу оподаткування, пільги тощо);
- державні фонди коштів (державний бюджет, державні цільові фонди (пенсійний, соціального страхування тощо));
- державну власність і ресурси (державні підприємства, природні ресурси і землю) [3].

Для регулювання вітчизняного біржового ринку та координації діяльності його учасників в Україні створена і функціонує система органів влади та державного управління, серед яких варто виокремити такі: Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Президент України, Національний банк України, Комісія з цінних паперів та фондового ринку, Антимонопольний комітет України, Фонд державного майна України, Міністерство праці та соціальної політики України, інші державні органи.

Закордонний досвід показує, що біржова торгівля є об'єктом уваги держави, що обумовлено її роллю в економіці окремих країн і міжнародної економіки. В Україні товарна біржа слабо регулюється державою, правова основа її діяльності не є доскональною. Держава використовує як ринкові, так і неринкові методи регулювання, зокрема адміністративні важелі. Результатом цього є нерозвиненість біржового ринку, нерівномірність розвитку окремих його сегментів. Подальший розвиток біржової торгівлі, зростання її ефективності можливий лише за умови регулювання, контролю і підтримки з боку держави як бірж і біржових торговців, так і товаровласників (перш за все товаровиробників) [2].

Отже, подальші дослідження і розробки повинні бути пов'язані із створенням сприятливих організаційних і правових умов для функціонування бірж, можливостями виходу українських товарних бірж на міжнародні ринки і, навпаки, залученням зарубіжних торговців до українських бірж.

Література:

1. Про товарну біржу: Закон України від 10.12.1991 № 1956-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. - №10.
2. Бобкова А. Г., Моїсєєв Ю. О. Біржове право: посібник, літератури. / А. Г. Бобкова, Ю.О. Моїсєєв. - 2005. - 200 с.
3. Дудяк Р. П. Організація біржової діяльності: Основи теорії і практикум. / Р. П. Дудяк, С. Я. Бугеля. – 2003. – 360 с.
4. Пепа Т. В. Біржова діяльність. Навчальний посібник для ВНЗ. / Т. В. Пепа, Т. І. Пішеніна, В. В. Лавринович. – 2009. – 540 с.
5. Сохатська О. М. Біржева справа. / О. М. Сохатська. – 2003. – 602 с.
6. Щербина В. С. Господарське право. / В. С. Щербина. – 2005. – 592 с.

Сорока Д. О.,
студентка 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Збереження і зміцнення здоров'я людини та визнання її права на якісні й безпечні харчові продукти й продовольчу сировину є одним з основних завдань нашої держави. Більше того, належна якість і безпека харчової продукції є головною запорукою існування населення на відповідній території.

Основна маса харчової продукції та продовольчої сировини виробляється сільськогосподарськими товаровиробниками і являє собою сільськогосподарську продукцію. Додержання відповідної якості та безпеки цієї продукції є головним обов'язком її виробників, постачальників та продавців.

Згідно зі ст. 1 Закону України від 23 грудня 1977 р. «Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини», якість харчового продукту - це така сукупність його властивостей, що визначає здатність харчового продукту забезпечувати потреби організму людини в енергії, поживних та смакоароматичних речовинах, стабільність їх складу і споживних властивостей протягом терміну придатності. Безпека харчових продуктів визначається відсутністю загрози шкідливого впливу на організм людини самих харчових продуктів, продовольчої сировини та супутніх матеріалів.

Держава забезпечує додержання виробниками сільськогосподарської продукції, закріплених у законодавстві вимог щодо якості та безпечності цієї продукції.

Зважаючи на це, забороняється виготовляти, ввозити, реалізовувати, використовувати в оптовій чи роздрібній торгівлі, громадському харчуванні неякісні, небезпечні для здоров'я та життя людини або фальсифіковані харчові продукти, продовольчу сировину й супутні матеріали.

Ввезення, виготовлення (крім виготовлення для особистого споживання), надання на реалізацію, реалізація або використання іншим чином харчових продуктів, продовольчої сировини і супутніх матеріалів без документального підтвердження їх якості та безпеки також заборонено. Статтею 5 Закону України «Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини», встановлено перелік документів, що підтверджують якість та безпеку харчових продуктів, продовольчої сировини і супутніх матеріалів.

Неякісні та небезпечні харчові продукти, продовольча сировина й супутні матеріали підлягають вилученню з обігу в порядку, встановленому законодавством.

Відповідно до ст. 22 Закону України «Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини» до неякісних належать харчові продукти, продовольча сировина й супутні матеріали, якісні показники та споживчі властивості яких не відповідають зазначеним у декларації про відповідність (нормативному документі чи нормативно-правовому акті) а також такі, якість яких знизилася внаслідок: порушення маркування; пошкодження чи деформування тари й окремих одиниць упаковки; наявності сторонніх

запахів, однак замокання, що не становлять загрози для споживачів; наявності сторонніх домішок або предметів, що можуть бути видалені.

Вилучені з обігу неякісні харчові продукти, продовольча сировина та супутні матеріали (крім харчових продуктів і продовольчої сировини, що швидко псуються, і термін придатності яких не перевищує 30 діб) можуть бути повернуті в обіг у разі приведення їх у відповідність із встановленими вимогами шляхом сортування, очищення, повторного маркування, зміни їх цільового призначення, промислової переробки та ін.

Небезпечними харчовими продуктами визнаються продовольча сировина та супутні матеріали, показники безпеки яких не відповідають встановленим в Україні для даного виду продукції або зазначеним у декларації про відповідність, а також продовольча продукція, споживання (використання) якої пов'язане з ризиком для здоров'я і життя людини.

Небезпечна та неякісна продовольча продукція, яку неможливо повернути в обіг, підлягає утилізації або знищенню за кошти її виробника (власника). Порядок та умови використання неякісної продовольчої продукції, методи утилізації чи знищення небезпечної продовольчої продукції погоджуються із відповідними органами, які здійснюють державний контроль і нагляд за якістю та безпекою харчових продуктів і продовольчої сировини відповідно до їхньої компетенції.

Загальне державне регулювання якості та безпеки сільськогосподарської продукції здійснюють Кабінет Міністрів України, Рада міністрів Автономної Республіки Крим та центральні органи виконавчої влади областей, районів, міст Києва та Севастополя.

Органами із спеціальною компетенцією в галузі державного регулювання якості та безпеки сільськогосподарської продукції під час її виробництва, зберігання, транспортування, реалізації, використання, утилізації чи знищення є уповноважені центральні органи виконавчої влади в галузі охорони здоров'я, захисту прав споживачів, стандартизації, метрології та сертифікації, ветеринарної медицини, карантину рослин, їхні органи в Автономній Республіці Крим, областях, районах, містах Києві та Севастополі у межах їхньої компетенції.

Зокрема, у складі Міністерства аграрної політики України функціонує Державна інспекція з контролю якості сільськогосподарської продукції та моніторингу її ринку - урядовий орган державного управління, який діє на підставі постанови Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2003 р. № 1429. Вона здійснює контроль якості сільськогосподарської продукції та сировини під час їх виробництва, збереження та реалізації, у тому числі при проведенні експортно-імпорتنих операцій. До її компетенції належить також здійснення моніторингу стану кількісного та якісного зберігання зерна і продуктів його переробки, бобових та олійних культур і сировини, а також ринку зернових культур.

Функціями державного регулювання якості та безпеки сільськогосподарської продукції є:

- державне нормування показників якості та безпеки харчових продуктів, продовольчої сировини і супутніх матеріалів;
- державна реєстрація спеціальних харчових продуктів;
- державна реєстрація нормативних документів на харчові продукти, продовольчу сировину і супутні матеріали;
- декларування відповідності харчових продуктів, продовольчої сировини та супутніх матеріалів;
- сертифікація харчових продуктів, продовольчої сировини, супутніх матеріалів, запровадження систем контролю якості та безпеки виробництва цих продуктів, сировини, матеріалів;
- встановлення та додержання порядку ввезення в Україну харчових продуктів, продовольчої сировини і супутніх матеріалів;
- здійснення контролю за додержанням порядку ввезення харчових продуктів, продовольчої сировини і супутніх матеріалів.

Згідно зі ст. 19 Закону України «Про якість та безпеку харчових продуктів та продовольчої сировини», суб'єкти підприємницької діяльності, які займаються розробленням, виробництвом, зберіганням, транспортуванням, ввезенням в Україну, використанням, а також реалізацією харчових продуктів і продовольчої сировини, мають право: одержувати в визначений термін потрібну, доступну та достовірну інформацію від відповідних органів виконавчої влади про можливість реалізації, використання і споживання харчових продуктів, продовольчої сировини і супутніх матеріалів, а також звертатися за захистом своїх прав до суду.

Виробник (продавець) сільськогосподарської продукції зобов'язаний постійно перевіряти її якість та вживати заходів щодо недопущення реалізації непридатних харчових продуктів, продуктів із вичерпаним терміном придатності й тих, на яких відсутнє або нерозбірливе маркування; забезпечувати безперешкодний доступ на відповідні об'єкти працівникам, які здійснюють державний контроль і нагляд, для перевірки відповідності виробництва, зберігання, транспортування, реалізації, використання харчових продуктів і продовольчої сировини вимогам, нормам і правилам щодо їх якості та безпеки; надавати безоплатно цим працівникам необхідні для виконання їх функцій нормативні документи та інші відомості, а також зразки використаних продовольчої сировини, супутніх матеріалів і харчових продуктів, що випускаються; відшкодовувати споживачам шкоду, заподіяну внаслідок порушення законодавства про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини.

Суб'єкти підприємницької діяльності повинні здійснювати реалізацію харчових продуктів і продовольчої сировини відповідно до правил торгівлі харчовими продуктами, які затверджуються Кабінетом Міністрів України або уповноваженим ним органом.

Сторожко А. А.,
студентка 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

БІРЖОВИЙ ТОВАРНИЙ РИНОК УКРАЇНИ

Закон України «Про товарну біржу» визначає умови створення та діяльності товарних бірж на території України.

Згідно з ч. 1 ст. 1 цього закону товарна біржа є організацією, що об'єднує юридичних і фізичних осіб, які здійснюють виробничу і комерційну діяльність, і має на меті надання послуг щодо укладання біржових угод, виявлення товарних цін, попиту і пропозицій товарів, вивчення, упорядкування і полегшення товарообороту і пов'язаних з ним торговельних операцій.

Основна її мета - сприяти зведенню в одному місці (на біржі) попиту і пропозиції на певні товари, обслуговування їх обороту. Це характеризує біржу як економічну категорію.

Метою є проведення дослідження та аналіз стану державного регулювання розвитку товарного біржового ринку України.

Державне регулювання товарним біржовим ринком та його окремими сегментами здійснюється відповідними міністерствами та відомствами. Ці установи мають порядок акредитації товарних бірж або час від часу проводять конкурси між товарними біржами з обслуговування окремих сегментів ринку.

Так, прийнята Постанова КМУ від 05.08.1997 р. № 648 «Про концепцію розвитку біржового ринку сільськогосподарської продукції». Дана концепція містить декілька прогресивних положень, зокрема визначена така функція бірж, як запровадження торгівлі ф'ючерсними угодами та опціонами на сільськогосподарську продукцію.

Прийняття Постанови КМУ від 19.04.1999 р. №632 «Про затвердження Положення про вимоги до стандартної (типової) форми деривативів» мало на меті удосконалення механізму укладення господарських угод. Основна перевага даного нормативного документа полягає у

визначенні форварду як «стандартного документа», що замінюється на «двосторонню угоду за стандартною формою», що стає головною відмінністю цього контракту від ф'ючерсного.

Постановою КМУ від 19.10.1999 р. № 1928 [3] на Міністерство аграрної політики покладено функції щодо затвердження правил випуску та обігу товарних деривативів у сфері біржового ринку, що стосуються товарних базових активів. Наказом від 28.09.2005 р. № 516 Міністерства аграрної політики затверджено Правила випуску та обігу товарних деривативів (торгівлі товарними деривативами) на товарній біржі «Українська ф'ючерсна біржа» та на товарній біржі «Київська агропромислова біржа». Відповідно до статті 1 Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств», правила випуску та обігу товарних деривативів установлюються органом, на який покладаються функції регулювання товарного біржового ринку.

Відповідно до згаданих нормативних документів, Міністерство аграрної політики стало єдиним органом, який регулює біржовий товарний ринок, незважаючи на те, що на ньому передбачена реалізація не тільки сільськогосподарської продукції.

На наш погляд, державним органом з регулювання біржового товарного ринку повинна бути Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку, адже товарні деривативи є похідними цінними паперами. Так, згідно із статтею 7 Закону України від 30.10.1996 р. № 448/96-ВР «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні», основними завданнями Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку є: формування та забезпечення реалізації єдиної державної політики щодо розвитку та функціонування ринку цінних паперів та їх похідних в Україні, сприяння адаптації національного ринку цінних паперів до міжнародних стандартів; координація діяльності державних органів із питань функціонування в Україні ринку цінних паперів та їх похідних. Значним етапом є прийняття Закону України «Про товарну біржу» від 15.05.2003 р. № 30 та Указу Президента України від 24.11.2005 р. № 1648 «Про затвердження Концепції становлення та розвитку фінансового ринку України на 2006-2010 роки».

Закон України «Про товарну біржу» визначає основні поняття і терміни, що використовуються в біржовій діяльності, та виступає основним методичним та методологічним регуляторами біржових відносин в Україні.

Досить вагомим та позитивним на шляху до євроінтеграції України з точки зору економічного вдосконалення біржового механізму було прийняття Указу Президента України «Про затвердження Концепції становлення та розвитку фінансового ринку України на 2006-2010 роки».

Саме економічного, оскільки нормативно-законодавча база ще не узгоджена з даною концепцією. Проте впровадження даної концепції залишилось поза увагою. Інтеграційне спрямування даної концепції прослідковується, в основному, в тому, що правові норми європейського законодавства, що визначають стандарти функціонування регульованих ринків, мають бути належно вивчені та імplementовані у законодавство України.

Становлення ефективного правового біржового ринку є актуальним та важливим завданням для вітчизняної економіки. Зокрема це вирішується на законодавчому рівні.

Необхідно удосконалити нормативно-правову базу шляхом розробки і прийняття низки законопроектів і внесення змін до вже існуючих документів. До цих законопроектів відносяться Закони України «Про товарну біржу», «Про товарні деривативи», «Про зміни і доповнення до Закону України «Про цінні папери та фондову біржу», «Про зміни і доповнення до Закону України «Про зерно та ринок зерна в Україні», «Про зміни і доповнення до Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України», «Про зміни і доповнення до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств», «Про зміни і доповнення до Закону України «Про податок на додану вартість» та інші, які будуть необхідні для регламентації діяльності товарних бірж на аграрному ринку.

Також слід розробити нові нормативні та вдосконалити чинні законодавчі акти, які врегульовують діяльність товарної біржі з укладання форвардних, ф'ючерсних угод та опціонів, розрахунково-клірингових установ, системи гарантій, в умовах обслуговування

угод спотового аграрного ринку, створення умов для функціонування біржової інфраструктури (біржові склади, інформаційні та електронні торгівельні системи тощо).

Висновки. Першочерговим завданням є створення державного органу з питань товарного біржового ринку. Даний регулятивний державний орган має вирішувати питання координації товарного біржового ринку та сприяти організації загальнонаціонального та регіонального фінансового обігу як ключового механізму визначення цін на стратегічні товари. Проте таке важливе питання неможливо вирішити зусиллями окремих суб'єктів ринку, воно має розв'язуватися комплексно, на загальнодержавному рівні, оскільки Україна вже отримала статус ринкової економіки.

Твердохліб Д. П.,
студентка 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ПОНЯТТЯ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИХ САНКЦІЙ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ

Актуальність теми даного дослідження полягає в тому, що поступова інтеграція України до європейського співтовариства, бурхливий розвиток економіки та активна діяльність суб'єктів господарювання викликають необхідність постійного вдосконалення господарського законодавства у сфері підтримання договірної дисципліни. З огляду на те, що за останні роки все більше вітчизняних суб'єктів підприємницької діяльності вступають у договірні відносини з іноземними суб'єктами господарської діяльності, виникає необхідність приведення норм господарського законодавства України у відповідність до європейського законодавства та сучасного господарського обороту. Зважаючи також на те, що Конституція України закріпила право кожного займатись не забороненою законом підприємницькою діяльністю, чільне місце серед юридичних гарантій законності у сфері господарювання, безумовно, займають господарські санкції.

Крім того, з прийняттям Господарського та Цивільного кодексів України з'явилась значна кількість новел у сфері регулювання господарських правовідносин і видів господарсько-правових санкцій зокрема. Незалежно від цього у господарсько-правовій науці проблема санкцій поки що на дисертаційному чи монографічному рівні самостійно не досліджувалася.

Проблеми, що виникають у межах правового регулювання та в процесі застосування господарських санкцій є не суто теоретичними вони набувають також неабиякого практичного значення, зважаючи на специфіку сучасних господарсько-правових відносин (свобода підприємницької діяльності, автономність у виборі напрямів і методів роботи, незалежність у прийнятті рішень тощо).

Виходячи також із різноманітності форм господарсько-правових санкцій, до яких належать, зокрема, відшкодування збитків, штрафні та оперативно-господарські санкції, постає необхідність з'ясувати особливості застосування кожної з них, а також визначити перспективи розвитку їх правового регулювання.

У науковій літературі, присвяченій загальним питанням господарського права, особливості того чи іншого виду господарських санкцій не піддаються ґрунтовному системному аналізу, що був би зосередженим на встановленні специфіки їх правового регулювання та практики застосування. На даний момент майже поза увагою науковців залишається й розвиток правозастосовчої практики та її вплив на еволюцію інституту санкцій у господарському праві України.

Викладене свідчить про актуальність дослідження і вирішення проблем, які виникають у процесі застосування господарсько-правових санкцій. Тому постає необхідність, ґрунтуючись на теоретичних здобутках юридичної науки та положеннях чинного законодавства, здійснити детальний аналіз сутності господарсько-правових санкцій відповідно до сучасного рівня розвитку сфери господарювання.

У ч.1 ст.217 ГК закріплена дефініція господарських санкцій, під якими розуміються заходи впливу на правопорушника у сфері господарювання, в результаті застосування яких для нього настають несприятливі економічні або правові наслідки. Порівняння положень ч.1ст.216 та ч.1ст.217 ГК призводить до висновку про те, що в ГК поняття господарсько-правова відповідальність розкривається через господарські санкції. Звертаючись до нормативного визначення цього поняття, виникає питання, що слід розуміти під терміном заходи впливу. В теорії права всі правові засоби з урахуванням нормативної регламентації випадків застосування і функцій, які вони виконують поділяються на регулятивні та охоронні. До складу останніх і входять санкції та відповідальність [4, с. 9].

Концентрація в понятті господарські санкції всіх заходів впливу без їх конкретизації має наслідком безпідставне розширення змісту поняття, що розглядається, присвоєння санкціям на законодавчому рівні додаткових завдань. В юридичній науці поняття санкцій розглядається у різних аспектах. Перш за все санкція являє собою елемент логічної структури норми [3, с. 56], чи розглядається як самостійна охоронна норма. В юридичній науці сформувалася точка зору, відповідно до якої санкція виступає як міра, форма чи засіб господарсько-правової відповідальності [5, с. 27; 20, с. 372]. Поряд з вказаними аспектами поняття санкції розглядається як правоохоронний засіб, негативні та небажані наслідки майново-організаційного характеру, тобто виступають мірою впливу на. На мій погляд, санкція - це відображена у нормах закону чи умовах договору міра майново-організаційного впливу на економічні інтереси порушника, що проявляється в установленій формі і вступає в дію після вчинення господарського правопорушення. Фактором, який об'єднує всі аспекти існування санкцій, є їх дія у механізмі правового регулювання, що зумовлює окремі особливості цих мір. Господарські санкції встановлюються у нормах закону чи передбачаються сторонами в договорі до моменту вчинення правопорушення і вказують на кількісні майнові втрати або якісні організаційні зміни, яких повинен зазнати суб'єкт господарювання, що вчинив правопорушення; реалізація санкцій проявляється у конкретній формі впливу на економічні інтереси боржника, однак вони не завжди співпадають з обсягом господарсько-правової відповідальності; застосування санкцій може здійснюватися як у добровільному порядку без звернення до юрисдикційного органу, так і у примусовому порядку, на підставі рішення господарського суду або іншого уповноваженого органу державної влади чи місцевого самоврядування; встановлені санкції виконують, перш за все, стимулюючу та попереджувальну функції шляхом вказівки на несприятливі наслідки, яких може зазнати суб'єкт господарювання у разі вчинення ним правопорушення. Суб'єктом застосування господарських санкцій може виступати як суб'єкт господарювання, що є стороною договору, так і уповноважений орган державної влади, а адресатом, на якого спрямована дія санкцій, є лише суб'єкт господарювання.

Господарсько-правові санкції можуть бути класифіковані за різними критеріями: 1) за юридичними підставами виникнення санкції поділяються на санкції встановлені у нормах закону і санкції закріплені в умовах договору; 2) за формою реалізації санкції поділяються на відшкодування збитків, неустойку та адміністративно-господарські санкції; 3) за характером наслідків, які виникають для правопорушника, санкції можна класифікувати на майнові, організаційні та змішані; 4) за способом застосування господарські санкції діляться на такі, що застосовуються у добровільному порядку, та ті, які приводяться в дію за допомогою примусу шляхом звернення до юрисдикційного органу.

Господарський кодекс розрізняє види господарських санкцій залежно від способу впливу та механізму реалізації, а також від економічного та правового результату, на який вони спрямовані, тобто їх функцій: відшкодування збитків, штрафні санкції, оперативно-господарські санкції.

Перший вид господарсько-правових санкцій – відшкодування збитків – має за мету відновлення порушеної матеріальної сфери потерпілого від господарського правопорушення. Це закріплено в ч. 1 ст. 224 ГК України: учасник господарських відносин, який порушив господарське зобов'язання або установлені вимоги щодо здійснення господарської

діяльності, повинен відшкодувати завдані цим збитки суб'єкту, права або законні інтереси якого порушено.

Застосування другого виду господарських санкцій, а саме, штрафних санкцій, спрямовано передовсім на покарання за допущене правопорушення. Згідно з ч 1 ст. 230 ГУ України Штрафними санкціями визнаються господарські санкції у вигляді грошової суми (неустойка, штраф, пеня), яку учасник господарських відносин зобов'язаний сплатити у разі порушення ним правил здійснення господарської діяльності, невиконання або неналежного виконання господарського зобов'язання.

Третій вид господарських санкцій – оперативно-господарські санкції. Згідно з ч. 1 ст. 235 ГК України за порушення господарських зобов'язань до суб'єктів господарювання та інших учасників господарських відносин можуть застосовуватися оперативно-господарські санкції - заходи оперативного впливу на правопорушника з метою припинення або попередження повторення порушень зобов'язання, що використовуються самими сторонами зобов'язання в односторонньому порядку. Виходячи з цього законодавчого визначення, можна дійти висновку, що оперативно-господарські санкції виконують запобіжну функцію та мають на меті припинення порушення, виконання господарських обов'язків та недопущення або мінімізацію їх негативних наслідків [1].

Згідно з ч. 3 ст. 117 ГК, крім зазначених господарських санкцій, до суб'єктів господарювання за порушення ними правил здійснення господарської діяльності застосовуються адміністративно-господарські санкції. Згідно з ч. 1 ст. 238 ГК За порушення встановлених законодавчими актами правил здійснення господарської діяльності до суб'єктів господарювання можуть бути застосовані уповноваженими органами державної влади або органами місцевого самоврядування адміністративно-господарські санкції, тобто заходи організаційно-правового або майнового характеру, спрямовані на припинення правопорушення суб'єкта господарювання та ліквідацію його наслідків [1].

Тлумачення цих норм дозволяє дійти висновку, що адміністративно-господарські санкції є одним з видів господарських санкцій. Адміністративно-господарські санкції спрямовані на охорону правовідносин суб'єкта господарювання та органів державної влади і місцевого самоврядування. Під час застосування цього виду санкцій використовуються владні й адміністративно-розпорядницькі функції відповідних державних органів, а стягнення з порушників проводиться не на користь їх контрагентів, а до державного бюджету чи до бюджетів органів місцевого самоврядування.

Разом з тим, ГКУ чітко розмежує адміністративно-господарські санкції та інші види господарських санкцій за критерієм суб'єкта, який їх застосовує. Відповідно до ч. 4 ст. 217 господарські санкції застосовуються у встановленому законом порядку за ініціативою учасників господарських відносин, а адміністративно-господарські санкції - уповноваженими органами державної влади або органами місцевого самоврядування [1].

Однак, ця норма сформульована не зовсім коректно, оскільки адміністративно-господарські санкції теж є видом господарських санкцій, зазначених у ній. Тому не всі господарські санкції застосовуються за ініціативою учасників господарських відносин, а лише три види, зазначені в ч. 2 ст. 217. Для того, щоб уникнути непорозумінь при тлумаченні цієї норми, слід було б вказати в ч. 4 ст. 217 ГК, що господарські санкції, зазначені в ч.2 цієї статті, застосовуються у встановленому законом порядку за ініціативою учасників господарських відносин, а адміністративно-господарські санкції - уповноваженими органами державної влади або органами місцевого самоврядування.

Для господарсько-правової відповідальності як інституту господарського права важливим є удосконалення господарських санкцій, які хоча і забезпечують окремі сфери господарювання, але потребують розвитку. Це стосується, зокрема, деяких адміністративно-господарських санкцій, що передбачені у ГК України, але не знайшли закріплення в інших законах. Зокрема, не закріплені в спеціальних законах такі передбачені в Господарському кодексі адміністративно-господарські санкції як зупинення дії ліцензії на здійснення

суб'єктом господарювання окремих видів господарської діяльності, скасування державної реєстрації суб'єкта господарювання тощо.

Усунення зазначених прогалин та неточностей у законодавстві буде сприяти досягненню системності і погодженості в регламентації належного охоронно-правового забезпечення господарської діяльності.

Література:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV (із змінами та доповненнями) // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 2003. - N 18, № 19-20, № 21-22. - ст.144.
2. Шевченко Н. М. Господарсько-правова відповідальність та господарські санкції / Н. М. Шевченко // Університетські наукові записки. – 2005. – № 3. – С. 175-179.
3. Алексеев С. С. Общая теория права. В двух томах. Том II / С. С. Алексеев. - М.: Юридическая литература. - 1982. - 360 с.
4. Кархалев Д. Н. Соотношение мер защиты и мер ответственности в гражданском праве. Дис. на соиск. уч. степени канд. юрид. наук / Д. Н. Кархалев. - Екатеринбург. - 2003. – 180 с.
5. Мамутов В.К. Предприятие и материальная ответственность / Мамутов В. К., Овсиенко В. В., Юдин В. Я. - К.: Наукова думка, 1971. - 190 с.
6. Лейст О. Э. Санкции в советском праве / О. Э. Лейст. – Москва, Юрид. Лит., 1962. - 218 с.
7. Малейн Н. С. Имущественная ответственность в хозяйственных отношениях / Н. С.Малейн. - М.: Наука, 1968. – 206 с.
8. Бервено С. Загальні засади цивільної відповідальності за порушення договірних зобов'язань / С. Бервено // Юридична Україна. – 2006. - №4. – С. 48-51.
9. Щербина В. С. Господарське право: [підручник]. – [2-ге вид., перероб. і доп] / В. С. Щербина. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 592 с.
10. Вінник О. М. Господарське право курс лекцій / О. М. Вінник. – К.: Атіка, 2004. – 624 с.

Ткаченко О. Є.,
студентка 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИНАХ

1991 року із здобуттям незалежності Україна започаткувала становлення демократичної, правової, соціальної держави, зокрема, Конституція України 1996 року закріпила як найвищу соціальну цінність права та свободи людини. Одним з таких прав є право людини на відшкодування завданої їй шкоди [1].

Зобов'язання з приводу відповідальності відіграють вагомий роль у суспільстві та економіці. Це обумовлено основоположними принципами інституту відповідальності в господарському та цивільному права та високим соціальним значенням відшкодування шкоди. Адже ефективність регулювання правовідносин можлива при наявності таких умов: права та інтереси учасників правовідносин не порушуються, а у разі їх порушення вони матимуть гарантований захист та відшкодування завданої такими порушеннями шкоди. Тому серед способів захисту порушених прав та інтересів учасників правовідносин інститут шкоди відповідальності посідає провідне місце. До того ж, у сучасних умовах господарювання відшкодування матеріальної шкоди займає особливе місце у системі способів захисту порушеного права та інтересу, а також у системі нейтралізації можливих економічних негативних наслідків. Це дозволяє не лише особі захистити свої права та інтереси (як майнові, так і немайнові), але й також попередити виникнення несприятливих соціально-економічних обставин у суспільстві в цілому, що сприяє задоволенню потреб та розвитку держави.

В різні часи розробкою проблем теорії та практики, пов'язаних з господарсько-правовою відповідальністю, займалися такі вчені як Заярний О., Філоненко Р.,

Щербина В. С., Жук І. Л., Жук Л. А., Луць В. В., Дощич Г., Шишка Р. Б., Синявська Я. С., Вінник О. М.

Протягом останнього століття, починаючи з радянських часів та до сьогодні, зобов'язання з господарської відповідальності називались та реалізовувались по-різному. Але, все одно, велика кількість питань є невирішеною, що помітно у контексті оновлення вітчизняного законодавства у зв'язку з приведенням його до відповідності з європейськими стандартами. Таким чином, аналіз правового регулювання зобов'язань з відповідальності в господарському праві є актуальним як з теоретичної, так і з практичної позицій.

Правовою основою господарсько-правової відповідальності є багато нормативно-правових актів, як загальних, так і профільних, зокрема, Конституція України, Цивільний кодекс України (далі – ЦК), Господарський кодекс (далі – ГК), Закон України (далі – ЗУ) «Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудівної діяльності», ЗУ «Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань», ЗУ «Про застосування штрафних санкцій за порушення норм з регулювання обігу готівки», ЗУ «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції», ЗУ «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування», Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо забезпечення реалізації антидемпінгового законодавства», Указ Президента України «Про додаткові заходи з посилення боротьби з приховуванням від оподаткування доходів, а також відмиванням доходів, одержаних злочинним шляхом». Також деякі питання стосовно відшкодування шкоди внаслідок здійснення правопорушення в господарському праві державою містяться у Податковому кодексі України. Тлумачення окремих норм стосовно відшкодування шкоди містяться і в актах судової влади.

Цей перелік не є вичерпним. Однак, навіть ці нормативно-правові акти містять протиріччя. Зокрема, щодо поняття господарсько-правової відповідальності, що міститься в ГК та ЦК. Ст. 216, п. 1 ГК дає визначення, що учасники господарських відносин несуть господарсько-правову відповідальність за правопорушення у сфері господарювання шляхом застосування до правопорушників господарських санкцій на підставах і в порядку, передбачених цим Кодексом, іншими законами та договором [2]. В цей час в ст.610 ЦК міститься теза про те, що порушенням зобов'язання є його невиконання або виконання з порушенням умов, визначених змістом зобов'язання (неналежне виконання) [3]. Тобто поняття, яке нам дає ГК є ширше та охоплює в собі як договірні зобов'язання, так і позадоговірні. Натомість в ЦК мова йде лише про договірні зобов'язання, про які вказано в господарському договорі.

Головним аспектом існування інституту відповідальності в господарському праві є додержання принципу Конституції України про відшкодування завданої їй шкоди, незалежно від того ким шкода була заподіяна та в якій галузі. ГК, ст.216, п.3 містить в собі обов'язкові для додержання всіма суб'єктами господарських правовідносин принципи господарсько-правової відповідальності.

Серед досліджень науковців склалась неоднозначна думка щодо співвідношення відповідальності та обов'язку. Як зазначає О. Заярний, цю проблему умовно можна об'єднати на три групи: 1) відповідальність та обов'язок є різними поняттями і не пов'язані між собою за змістом та формою; 2) юридична відповідальність виступає для учасника господарських відносин, який вчинив правопорушення у формі додаткового обов'язку або у заміні невиконаного обов'язку новим, якого не існувало до вчинення правопорушення; 3) господарсько-правова відповідальність виступає у формі додаткового обов'язку, який виникає для учасника господарських відносин після вчинення правопорушення і не має наслідком звільнення від виконання господарського зобов'язання [4].

Р. Філоненко зазначає проблему застосування на практиці норм господарського та цивільного права щодо одного правопорушення, які мають розбіжності в законодавстві. Особливу увагу від звертає на розбіжності поняття штраф та пеня. Штрафом є неустойка, що обчислюється у відсотках від суми невиконаного або неналежного виконаного зобов'язання

(ч. 2 ст. 549 ЦК України). Пенею є неустойка, що обчислюється у відсотках від суми несвоєчасного виконаного грошового зобов'язання за кожен день прострочення виконання (ч. 3. ст. 549 ЦК України). Визначення поняття неустойка в цивільному законодавстві також є: неустойкою (штрафом, пенею) є грошова сума або інше майно, які боржник повинен передати кредиторі у разі порушення боржником зобов'язання (549 ЦК України). В ГК зазначено, що штрафними санкціями є неустойка, пеня, штраф, а в ЦК України передбачено, що неустойка є поняттям, яке охоплює штраф та пеню. У працях юристів, які спеціалізуються на господарському праві існує думка, що в ЦК України поняття неустойки вживається як узагальнююче (родове) стосовно штрафу та пені поняття, тобто як спосіб забезпечення виконання зобов'язання [5].

Поряд з виконанням цілої низки міжнародних зобов'язань, які встановлюють необхідність забезпечення рівного захисту прав громадян, здійснення правосуддя за законодавством, що має однакові положення, врегулювання господарського законодавства до принципів, що вказані в ГК та Конституції України повинно мати першочергове направлення діяльності держави.

Врегулювання проблем, незбіжностей, пробілів в законодавстві не лише наблизить Україну до найуспішніших держав світу, але й також виконає свій обов'язок щодо забезпечення основних прав людини, зробить ще один крок на шляху розбудови соціальної, правової держави та громадянського суспільства.

Таким чином, не завжди наявний реальний правовий механізм відшкодування шкоди, відсутність чіткого порядку обчислення матеріальної шкоди, існування великої кількості нормативно-правових актів та судових прецедентів, що іноді по-різному вирішують те чи інше питання, робить проблему відповідальності однією з найбільш актуальних у господарському праві. Зважаючи на велику кількість теоретичних досліджень з даного питання, доцільно було б узгодити їх результати та впроваджувати в законодавство, адже теоретичні здобутки є більш цінними та корисними, коли їх практично реалізовано. Саме вдосконалення практичної реалізації теоретичних та законодавчих розробок слугуватиме тим фактором, що дозволить успішно виконувати обов'язок держави перед людиною з забезпечення реалізації її прав та свобод, а також виявити себе як соціальну, правову, демократичну державу.

Література:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Господарський кодекс України: Кодекс від 16 січня 2003 р. № 436-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 18. – № 19-20 – № 21-22 – ст.144.
3. Цивільний кодекс України: Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – № 40-44. – ст.356.
4. Заярний О. Господарсько-правова відповідальність в механізмі правового регулювання господарських відносин /О. Заярний // Наукове видання. – Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – Юридичні науки. – Випуск 86. – С.110-114.
5. Філоненко Р. Відповідальність за порушення господарського зобов'язання. Проблеми застосування на практиці. // Ліга. Блоги. – Інтернет ресурс: <http://blog.liga.net/user/rfilonenko/article/5142.aspx>.

Травінчева А. О.,
студентка 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ПРАВОВИЙ СТАТУС СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Після отримання незалежності Україна стрімко почала переосмислювати загальні засади та багатогранні явища, які існували з часів планової економіки та супроводжували

розподільчу економіку ще під час СРСР. Швидкий розвиток ринкової економіки призвів до створення суб'єктів господарювання та ефективних систем забезпечення доступу підприємців на ринок. Головною метою є консолідація суб'єктів підприємництва та концентрація їх майнових зусиль для досягнення максимальної ефективності виробництва, зростання прибутку та зниження витрат.

Актуальність даної теми полягає у тому, що суб'єкти господарювання складають загальний масив, найбільший та найважливіший пласт суб'єктів господарського права. Сьогодні, після переходу економіки країни до ринкової, підприємницька діяльність в Україні почала новий етап в своєму розвитку – створюються все нові і нові підприємства, переважно приватного сектору, діяльність яких часто є протизаконною. Саме тому особливого значення набуває питання легалізації підприємницької діяльності в Україні, її правовий механізм та гарантії держави стосовно додержання прав і законних інтересів суб'єктів господарювання, що безумовно є актуальним аспектом дослідження.

Метою даної роботи є дослідження характерних ознак суб'єктів господарювання, визначення видів суб'єктів господарювання у сучасному господарському праві України та основи їх правового статусу, детальна характеристика правового механізму легітимації суб'єкта господарювання, виявлення недоліків у законодавстві щодо їх правового статусу і у зв'язку з цим – пропозиції щодо його вдосконалення.

Дослідження вимагає вирішення таких завдань:

- зіставити доктринальне та законодавче поняття «суб'єкт господарювання» і визначити загальних ознак суб'єктів господарювання;
- проаналізувати діюче господарське законодавство та виділити види сучасних суб'єктів господарювання;
- визначити правове положення підприємства як суб'єкта господарювання;
- дослідити правовий статус фізичних осіб як суб'єктів господарювання;
- проаналізувати особливості державної реєстрації суб'єкта господарювання і припинення його діяльності.

Об'єкт дослідження становить правовий статус суб'єктів господарювання згідно чинного законодавства.

Предметом дослідження даної роботи законодавче регулювання діяльності суб'єктів господарювання, правовий статус окремих видів суб'єктів господарювання.

Багато сучасних вчених приділяють увагу саме цьому питанню та визначають його проблематичним. Зокрема можна виділити таких: В. С. Щербина, І. Спасибо-Фатєєва, В. С. Петренко, М. Г. Ісаков та ін.

Взагалі у теорії господарського права виділяють поняття «суб'єкти господарського права» та «суб'єкти господарювання». Перша група є широкою. Її прирівнюють до поняття «учасники відносин у сфері господарювання». Її визначення надано у ст. 2 Господарського кодексу України. Учасниками відносин у сфері господарювання є:

- суб'єкти господарювання;
- споживачі;
- органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією;
- громадяни, громадські та інші організації, які виступають засновниками суб'єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності.

Найбільшу і найважливішу для господарської діяльності групу суб'єктів господарського права складають суб'єкти господарювання. Частина 1 ст. 55 ГК визнає суб'єктами господарювання учасників господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно. З даного законодавче закріпленого визначення можемо виділити головні ознаки суб'єкта господарювання:

- по-перше, цей суб'єкт є учасником господарських відносин. Звичайно, він може вступати і в інші відносини, що складаються у сфері господарювання (управлінські, природоресурсні, фінансові, податкові, цивільні тощо), проте лише в господарських відносинах він є суб'єктом господарського права, нормами якого і визначається його правове становище;

- по-друге, він безпосередньо здійснює господарську діяльність, тобто діяльність у сфері суспільного виробництва, спрямовану на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність (ч.1 ст. 3 ГК). Цим суб'єкт господарювання відрізняється від органів державної влади та місцевого самоврядування, які згідно з ч. 1 ст. 8 ГК не є суб'єктами господарювання;

- по-третє, він наділений господарською компетенцією (сукупністю господарських прав і обов'язків), яку реалізує при здійсненні господарської діяльності. Через цю ознаку суб'єкта господарського права в теорії господарського права розкривається його господарська правосуб'єктність. Якщо в цивільному законодавстві і цивільному праві «канонічними» є категорії право- і дієдатності, що у своєму поєднанні утворюють правосуб'єктність», то в господарському законодавстві і господарському праві України вживається термін «господарська компетенція»;

- по-четверте, суб'єкт господарювання має відокремлене від інших суб'єктів майно. Як встановлено ч. 3 ст. 55 ГК, суб'єкти господарювання реалізують свою господарську компетенцію на основі права власності, права господарського відання, права оперативного управління відповідно до визначення цієї компетенції у законодавстві. Наведена норма має принципове значення, оскільки обмеження тих або інших повноважень (прав) суб'єкта господарювання щодо володіння, користування і розпорядження майном або покладення на нього пов'язаних з реалізацією зазначених повноважень позначається на обсязі його господарської компетенції;

- по-п'яте, відповідальність за результати господарювання. Усі суб'єкти господарювання повинні здійснювати свою діяльність у межах правового господарського порядку в Україні, в атмосфері правового поля, не припускаючи порушень, передбачених законодавством. За порушення законодавства до них можуть бути застосовані санкції, передбачені нормами розділу V Господарського кодексу України.

Наразі постає проблема визначення місця і ролі в сучасній економіці такого давно відомого учасника господарської діяльності, як підприємство. Адже, як неодноразово зазначалося на сторінках фахових юридичних видань, нині чинні Цивільний і Господарський кодекси України містять діаметрально протилежні підходи до визначення підприємства як правового інституту. Від так і визначити спільні ознаки підприємства неможливо. І навіть мета створення підприємства за двома кодексами різниться. Цивільний кодекс встановлює метою лише отримання прибутку, тобто здійснення підприємницької діяльності, а Господарський - як підприємництво, так і некомерційну господарську діяльність.

Залежно від форми власності суб'єкти господарювання слід поділяти на: приватні, комунальні, державні, спільні, підприємство, що діє на основі колективної власності, та змішані. Під змішаними варто розуміти об'єднання, учасниками якого виступають юридичні особи різних форм власності. Багато колізійних питань виникає саме з господарськими об'єднаннями. Одною з головних ознак господарських об'єднань є добровільне створення, що зафіксовано у ч. 2 ст. 119 Господарського кодексу України. Згідно з визначенням державних (комунальних) об'єднань, вони утворюються державними (комунальними) підприємствами за рішенням Кабінету Міністрів України або, у визначених законом випадках, рішеннями міністерств (інших органів, до сфери управління яких входять підприємства, що утворюють об'єднання), або рішеннями компетентних органів місцевого самоврядування. Таким чином, спостерігається наявність юридичної колізії, оскільки у цього виду відсутня одна із зафіксованих у ГК ознак господарських об'єднань – добровільність створення.

Зміна ролі суб'єктів господарювання у вітчизняній економіці зумовлює необхідність удосконалення правового регулювання їх створення та порядку функціонування. З огляду на зазначену обставину, необхідним є подальше дослідження інституту суб'єктів господарських відносин у правовій доктрині. Зокрема, актуальним, на нашу думку, є вивчення ефективних шляхів правового регулювання норм, що визначають особливості порядку створення різних форм господарських організацій та управління ними.

Література:

1. Господарський кодекс України. Прийнятий Верховною Радою України 16 січня 2003 р. // Офіційний вісник України. - 2003. - № 11. - Ст. 462.
2. Цивільний кодекс України. Прийнятий Верховною Радою України 16 січня 2003 р. // Офіційний вісник України. - 2003. - № 11. - Ст. 461.
3. Щербина В.С. Суб'єкти господарського права: монографія / В.С. Щербина. - К.: Юрінком Інтер, 2008. - 264 с.
4. Кравець І. Господарські об'єднання: окремі проблеми вдосконалення правового становища / І. Кравець // Підприємництво, господарство і право. - 2005. - №5. – С.79-81.

Устименко В. А.,
член-корреспондент НАПрН України,
д.ю.н., професор кафедри хозяйственного,
гражданского и трудового права МГУ;
директор Института экономико-правовых
исследований НАН Украины

РАЗВИТИЕ ХОЗЯЙСТВЕННОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА КАК НЕОТЪЕМЛЕМЫЙ ЭЛЕМЕНТ СТАБИЛИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

Первый месяц текущего года, как свидетельствуют данные органов статистики, показал полуторачпроцентное падение ВВП нашей страны по сравнению с аналогичным периодом прошлого года. Прошедший год, по мнению Премьер-министра Украины А. Яценюка, уменьшил внутренний продукт на 10-11%. Из ста богатейших украинцев в 2015 году активы возросли только у 13. У остальных - падение. При этом, сегодня не растут доходы тех, кто занимается промышленным производством, недвижимостью или высокими технологиями. А растут они только у тех, кто занимается лекарствами и пищевыми продуктами [1].

Усилились тенденции обнищания населения, дезорганизации хозяйственной деятельности. Очевидно, что в таких условиях, и это подтверждает зарубежный опыт, должна возрастать роль хозяйственного законодательства и главного систематизирующего акта - Хозяйственного кодекса. Однако Министерство юстиции инициировало предложение об отмене этого акта законодательства [2]. О несвоевременности, необоснованности и нарушении процедур, предусмотренных Законом Украины «Об основах государственной регуляторной политики в сфере хозяйственной деятельности», сказано достаточно много. В частности, ни одна из процедур, предписанных упомянутым Законом, в нарушение ст.19 Конституции Украины, работниками министерства не была соблюдена. О чем же свидетельствует опыт применения кодекса?

Вступил в силу Хозяйственный кодекс Украины, принятый Верховной Радой Украины 16 января 2003 г. За это время эффективность системы хозяйственного законодательства значительно возросла, что обусловлено постоянной работой по совершенствованию качества хозяйственно-правовых норм. В основу такой работы положен принцип углубления кодификации, наращивания содержания Кодекса за счет дополнения новыми положениями, учитывающими быстро меняющиеся потребности экономики государства и результаты правоприменительной практики.

Принятие Хозяйственного кодекса Украины (далее – ХК Украины) следует признать осознанным шагом со стороны государства, адекватной реакцией на проистекающие сложные экономические процессы, упорядочение которых исключительно гражданско-

правовыми либо административно-правовыми методами не представляется возможным. Не случайно сама идея разработки и принятия кодифицированного акта в сфере хозяйственного законодательства возникла на заре становления Украинского государства, когда законы свободного рынка, не знавшие каких-либо ограничений, создали предпосылки для возникновения структурных диспропорций в экономике. Достаточно вспомнить результаты приватизации объектов права государственной и коммунальной собственности, приведшие к ущемлению интересов народа Украины.

Важно отметить, что одновременно с ХК Украины, 16 января 2003 г. была принята новая редакция Гражданского кодекса Украины. Однако внимание зарубежных ученых привлек ХК Украины, текст которого в том же году был переведен на английский язык. Эту работу выполнил профессор сравнительного права Лондонского университета У. Батлер, отметивший в аннотации и во вступлении к переводу следующее: «Из всех кодексов, принятых в странах СНГ с начала перехода к рыночной экономике, Хозяйственный кодекс Украины является самой необычной, по своему самой инновационной частью законодательства» [3]. Дополнительно, как отмечает В.К. Макутов, ХК Украины стал доступен на соответствующих национальных языках в Польше и Белоруссии [4].

Кстати, опыт кодификации хозяйственного законодательства Украины до сих пор остается востребованным. Примером тому может служить интерес, который проявляется к ХК Украины со стороны научных кругов и органов государственной власти Республики Казахстан. В частности, в целях изучения опыта разработки ХК Украины в 2011 г. в города Донецк и Киев с визитом приезжала делегация Республики Казахстан, представленная учеными из ведущих научных организаций и руководящими работниками Министерства юстиции этой Республики. При этом характер этого визита следует считать официальным, поскольку был инициирован администрацией Президента Республики Казахстан.

В развитие этого сотрудничества в сентябре 2012 г. в г. Астана было организовано проведение международной научно-практической конференции «Систематизация законодательства в сфере предпринимательства: состояние и перспективы», по итогам которой был издан сборник материалов, содержащий научные работы украинских и казахстанских исследователей, посвященные определению направлений кодификации норм предпринимательского права Республики Казахстан. Примечательно и то, что анализ проекта Предпринимательского кодекса Республики Казахстан с соответствующей оценкой его положений был выполнен украинскими учеными-хозяйственниками. Результатом этой плодотворной совместной работы явилось принятие 29 октября 2015 году Парламентом Республики Казахстан Предпринимательского кодекса как основополагающего акта, определяющего правовые, экономические и социальные условия и гарантии осуществления предпринимательства, взаимодействия субъектов предпринимательства и государства. Предпринимательский кодекс Республики Казахстан состоит из 324 статей и вступает в силу с 01.01.2016 г., за исключением некоторых положений для которых определен более поздний срок.

Сама идея кодификации норм хозяйственного (предпринимательского) права получила широкое распространение во многих странах мира. В частности, западноевропейская правовая традиция изобилует примерами существования коммерческих (торговых) и гражданских кодексов. Юридическая общественность прекрасно осведомлена о практике правоприменения этих кодексов в ФРГ, Франции, Италии, Австрии и других странах. Опыт кодификации коммерческого законодательства был воспринят и отдельными странами, входящими в семью общего права. Конечно, в данном случае речь идет о Единообразном торговом кодексе США. С упором на кодификацию хозяйственного законодательства проведены правовые реформы в некоторых странах восточной Азии. В частности, в Японии гармонично сосуществуют Гражданский, Торговый и Хозяйственный кодексы [5, с. 43]. При этом важно учитывать, что нормы ХК Украины не ограничиваются исключительно отношениями предпринимательского характера. В этом, как видится, заключается одна из особенностей этого документа, поскольку немаловажная роль отводится некоммерческой

хозяйственной деятельности, достижению социально значимых результатов, в том числе при осуществлении предпринимательской деятельности.

В хозяйственно-правовой науке «хозяйствование», «хозяйственная деятельность» рассматриваются как понятия более широкие, чем предпринимательство. Практическое значение такого подхода проявилось, в частности, в том, что еще в 2001 г. было изменено название раздела VII Особенной части Уголовного кодекса Украины. Название «преступления в сфере предпринимательства» было заменено названием «преступления в хозяйственной деятельности», так как прежнее название необоснованно сужало сферу применения норм уголовного права.

Устоявшимися следует считать взгляды на широкую предметную сферу регулирования хозяйственного права, которая не сводится исключительно к предпринимательским отношениям с целью получения прибыли. Сферу хозяйственно-правовых отношений составляют и те, основанием возникновения которых является не столько получение коммерческой выгоды, сколько достижение социального благоденствия, обеспечение и защита общественного, публичного интереса. Такого рода отношения возникают в процессе осуществления некоммерческой хозяйственной деятельности. Хозяйствовать значит эффективно отправлять полномочия собственника в отношении принадлежащего ему имущества, рационально им управлять с целью удовлетворения собственного интереса (а в отношении государства и муниципальных образований интереса публичного). Рациональность может заключаться и в удовлетворении интереса, не могущего по своим свойствам принести прибыль или же доход от которого незначителен.

Обоснованной представляется позиция В. К. Мамутова и И. В. Дойникова, заключающаяся в том, что в последнее время наблюдается своего рода социализация хозяйственной деятельности с преобладанием социальных интересов и преимущественным их удовлетворением и обеспечением. В свете отмеченного показательным можно признать опыт стран с западноевропейской правовой традицией, которые уже признали важность социальной ответственности бизнеса и необходимость учета субъектами хозяйствования в своей деятельности общественных интересов. В частности, в законодательстве Дании четко оговорены условия, при соблюдении которых субъекты предпринимательства могут претендовать на получении определенных финансовых и инвестиционных льгот. При этом такие условия находятся в тесной взаимосвязи с принципами корпоративной социальной ответственности, призванными стимулировать коммерческие организации в вопросах социального обеспечения [6, с. 37]. Аналогичного характера норма закреплена и в ч. 5 ст. 11 Хозяйственного кодекса Украины от 16.01.2003 г.

Не в последнюю очередь именно присутствием в хозяйственных отношениях, помимо субъектов хозяйствования, органов государственной власти и местного самоуправления, а также общества (населения), выступающего в роли конечного звена, на удовлетворение потребностей которого направлены результаты деятельности указанных субъектов, предопределяется специфика метода хозяйственно-правового регулирования. Особенность последнего, как правильно заметил Н.М. Коршунов, заключается в обеспечении баланса средств публично-правового и частноправового регулирования экономических отношений. По справедливому замечанию Н.М. Коршунова, добиться такого сочетания представляется возможным в пределах Хозяйственного кодекса как документа призванного оптимально соединить средства вертикального и горизонтального регулирования экономических отношений [7, с. 2].

Сказанное выше дает возможность с определенной долей уверенности утверждать, что в соединении преимуществ публично-правовых и частноправовых методов правового регулирования общественных отношений и нивелировании сопутствующих такому сочетанию недостатков заключается интегративная сущность и особенность науки хозяйственного права. Отмечая особенность хозяйственно-правового метода, Г.Л. Знаменский обратил внимание на возрастающую роль, так называемой, «кентавристики» в науке, в целом, и правовой, в частности. Ведь именно при сочетании, на первый взгляд,

несовместимых субстанций в науке удавалось открыть новые, ранее неисследованные горизонты для научных поисков. В данном случае удалось достичь именно такого результата, который к тому же получил нормативное закрепление.

В частности, сочетание средств рыночной саморегуляции экономических отношений субъектов хозяйствования и государственного регулирования макроэкономических процессов признано в Украине в качестве ключевого базиса для реализации регулятивного потенциала ХК и основы формирования правового хозяйственного порядка.

В связи с изложенным выше представляется необходимым:

1. Создать рабочую группу по разработке законопроекта, направленного на гармонизацию текстов ГК Украины и ХК Украины, из специалистов хозяйственной и цивилистической школ при Президенте Украины.

2. Во исполнение норм ХК Украины разработать стратегический план восстановления экономики на принципах неоиндустриализации, использовании технологий 5 и 6 уклада.

3. Разработать комплекс мер законодательного характера по стимулированию исполнителей плана, выделению субъектам хозяйствования финансовых средств из бюджета на выполнение пунктов плана.

Литература:

1. Топ-100 найбагатших українців: Ахметов збіднів удвічі, а Порошенко багатіє // Дзеркало тижня. – 2015. - №41. -31 жовтня-6 листопада 2015р. - С.1.

2. Минюст инициирует отмену ХК, но настаивает, что место рассмотрения споров между предпринимателями останется нынешнее [Электронный ресурс] – Режим доступа :http://zib.com.ua/ru/120252-minyust_iniciiruet_otmenu_hozyaystvennogo_kodeksa_no_nastaiv.html

3. Butler W.E. Economic Code of Ukraine.London, Wildy, Simmonds and Hill, Publishing, 2004. P. IX.

4. Мамутов В. К. Хозяйственному Кодексу Украины – десять лет / В.К. Мамутов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://hozpravo.com.ua/conferences/arhiv/uchastnik.php?ELEMENT_ID=663&ID=666
Хозяйственное право / под ред. акад. В.К. Мамутова. – К.: Юринком Интер, 2002. – 912 с.

5. Ручкина Г. Ф. Социальная ответственность субъектов предпринимательской деятельности и правовое регулирование отношений по распределению прибыли / Г. Ф. Ручкина, В. В. Купызин // Предпринимательское право. – 2010. – № 1. – С. 35–40.

6. Коршунов Н. М. Противостояние «хозяйственников» и «цивилистов» в контексте конвергенции частного и публичного права / Н. М. Коршунов // Предпринимательское право. – 2011. – № 1. – С. 2-4.

Хайлова Т. В.,
доцент, к.н.держ.упр., доцент кафедри
цивільного та господарського права
Донецький юридичний інститут
МВС України, м. Кривий Ріг

ОСНОВНІ АСПЕКТИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Сьогодні в більшості країн світу функціонує дворівнева банківська система. Розвинута банківська система є необхідною умовою нормального функціонування економіки, тобто функціонування суб'єктів господарської діяльності та державного бюджету.

Вагомий внесок у вирішенні проблем банківської системи зроблено такими науковцями як Орлюк О.П., Лютий І.О., Дзюблюк О.В., Костюченко О.А., Ващенко Ю.В., Сахаров Л.А. та ін., які запропонували комплекс заходів,що можуть прискорити розвиток банківської системи.

В цілому, дослідження сучасного стану та перспектив розвитку банківських систем розвинутих держав та України потребує виділення найважливіших проблем, що мають бути вирішені в ході реформування національної фінансово-економічної системи:

- високий ступінь невідповідності між формами власності та рівнями ефективності діяльності в банківській та виробничо-промисловій сферах;
- нераціональна територіальна структура - висока концентрація банків, а отже, і наявність відчутної конкуренції у великих торговельно-промислових центрах та практично повний монополізм двох-трьох банків у менш розвинених регіонах;
- недостатність правової бази в області фінансової діяльності в цілому (захист інтересів клієнтів, механізм банкрутства, злиття банківського та промислового капіталу, трастові операції, венчурний бізнес, небанківські фінансово-кредитні інститути), також практична відсутність податкових та інших регулюючих важелів в плані стимулювання інвестиційної діяльності; диверсифікації банківських операцій;
- незначна участь іноземного капіталу, іноземних банків та їх філіалів, що істотно обмежує притік іноземних інвестицій [1].

Потреби української економіки в активнішому залученні ресурсів іноземних банків зумовлені недостатнім рівнем капіталізації, потребою у прискореному розвитку фінансових ринків; залученні сучасних банківських технологій і досвіду банківського менеджменту як передумов для подальшого розвитку національної фінансової системи і підвищення прибутковості. Відтак за рахунок використання досвіду і ресурсів іноземних банків передбачається вирішення низки дисбалансів української банкової системи [2, 6].

Як переконує світовий досвід, за відсутності виваженої стратегії відкриття внутрішнього ринку банківських послуг, розробленої з урахуванням інтересів України, наслідки приходу іноземного банківського капіталу можуть набути переважно негативного забарвлення, а саме [3; 4]:

1) розширення ресурсної бази фінансування реального сектора вітчизняної економіки не означає їх автоматичної переорієнтації до інноваційних галузей. За відсутності механізмів оптимального розподілу фінансових ресурсів підвищується ймовірність збереження викривленої валютної, строкової і галузевої структури банківського кредитування переважно високоприбуткових галузей, що веде до загострення структурних ризиків;

2) підвищення якості обслуговування і зниження рівня процентних ставок за кредитами в умовах спрощеного доступу філій іноземних банків до ресурсів материнських структур, їх якіснішої технологічної і методологічної бази, великого досвіду маркетингових стратегій і технологій ризик-менеджменту, гнучкості підходів до питань кредитування населення створить нерівні умови конкуренції на фінансовому ринку України, що обумовить необхідність значних витрат вітчизняних банків на впровадження нових технологій та навчання персоналу, що зменшить їх фінансову стійкість; приведе до перерозподілу на користь іноземних філій ринку корпоративних клієнтів та встановлення зарубіжними банками контролю над найбільш ефективними сферами діяльності; підвищить залежність економічного розвитку України від інтересів іноземних банків;

3) за зменшення впливу внутрішніх шоків на стабільність функціонування банківської системи в умовах розширення можливостей іноземних філій вирішувати свої фінансові проблеми за рахунок материнської компанії зростає загроза неконтрольованого відтоку капіталу і фінансових ресурсів: можливість швидкого згорання діяльності, виведення кредитних ресурсів та інвестицій з України філій іноземних банків з метою мінімізації ризиків та фінансових втрат при одночасній слабкості національної частини банківського сектору спровокує колапс національної фінансової системи;

4) за збільшення об'ємів іноземних інвестицій в економіку України, підтриманих діяльністю іноземних банків, в майбутньому слід очікувати не менш потужного відпливу капіталу у формі виведення прибутків із відповідними негативними наслідками для стану платіжного балансу, вітчизняного валютного ринку, курсу української валюти.

Таким чином, завдяки розширенню присутності іноземних банків в Україні інтенсифікується розвиток якісно нового фінансово-економічного середовища, головну роль в якому відіграватимуть іноземні банки та іноземна валюта [5]. Це створює загрозу реалізації внутрішніх і зовнішніх стратегічних завдань, які стоять перед українською економікою. Відтак процес входження іноземного капіталу в український банківський сектор, особливо в умовах деформованого механізму розподілу фінансових ресурсів, має бути вкрай поступовим і регульованим державою.

Рациональна стратегія державного управління процесом входження іноземних банків в Україну полягає в тому, щоб максимально інтегрувати їх в українську економіку, орієнтуючи на виконання пріоритетних національних завдань. У зв'язку з цим основним завданням має стати удосконалення механізмів розподілу ресурсів, та переорієнтація з використання адміністративних важелів стримування експансії іноземного банківського капіталу на зміцнення конкурентоспроможності української банківської системи шляхом максимальної компенсації відсутності у неї переваг, якими володіють іноземні банки.

Проте проблеми, які стоять перед українськими банками, не є неподоланими. Вони потребують лише формалізації і цілеспрямованої роботи як органів державної влади, так і самих комерційних банків. Професіоналізм і накопичений практичний досвід більшої частини теперішніх працівників банківської сфери дозволяють сподіватися, що з часом в Україні сформується повноцінна банківська система, яка буде здійснювати сприяння активному ринковому розвитку економіки країни.

Планомірне і послідовне впровадження у масштабах країни комплексу запропонованих заходів може прискорити розвиток банківської системи, створивши реальні передумови для виникнення на фінансових ринках повноцінного конкурентного середовища та формування конкурентоздатності банківського сектора на світовому рівні.

Література:

1. Тимошенко О. П. Особливості капіталізації банківської системи в умовах трансформаційної економіки / О. П. Тимошенко // Актуальні проблеми економіки. - 2007. - № 11. - С. 167-172.
2. Логінов О. Історія становлення та розвитку платіжних систем України / О. Логінов // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 12. – С. 131-136.
3. Прокопів М. І. Основні проблеми та напрями підвищення капіталізації банківських установ як важливого показника росту ефективності реальної економіки України // Вісник НБУ. – 2010 – 153 с.
4. Мишкін Ф. Економіка грошей, банківської справи і фінансових ринків / Ф. Мишкін. – К., 2008. – 763 с.
5. Яценюк А. П. Обґрунтування принципів і стандартів банківського регулювання та нагляду / А. П. Яценюк // Вісник Української академії банківської справи. – 2009. – № 1. – С. 3-8.
6. Коваленко В. В. Капіталізація банків: методи оцінки та напрями підвищення / В. В. Коваленко, К. Ф. Черкашина. – Суми, 2010. – 152 с.

Шакунова М. П.,
магістр юридических наук,
преподаватель Филиала Учреждения образования
«Брестский государственный технический университет»
Политехнический колледж

ОТЧУЖДЕНИЕ КАК ЮРИДИЧЕСКИЙ ФАКТ ПРЕКРАЩЕНИЕ ПРАВА ЧАСТНОЙ СОБСТВЕННОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Право собственности является наиболее устойчивым вещным правом и составляет основу нормального гражданского оборота. Поэтому закон, исходя из конституционного принципа неприкосновенности собственности, регулирует *numerus clausus* основания прекращения права собственности, а также последствия их наступления. Одним из

элементов динамики правоотношения вообще, и правоотношения собственности в частности, является его прекращение [5].

Сегодня законодатель подходит к проблеме прекращения права собственности обстоятельно: ей посвящена специальная глава 15 «Прекращение права собственности» [2]. При этом гражданско-правовая регламентация оснований прекращения права собственности в основном направлена на обеспечение неприкосновенности частной собственности граждан и юридических лиц, поскольку многие основания прекращения права собственности фактически устанавливают возможности перехода имущества из частной в государственную собственность [3].

Стоит обратить внимание на такие понятия, как «основание» и «способ» прекращения права собственности. Их можно рассматривать с позиций известных философских категорий «возможность» и «действительность». Понятие «основание» прекращения права собственности связывается с категорией реальной (конкретной) возможности, в отличие от абстрактной возможности, а понятие «способ» с категорией «действительность».

В основании порядка прекращения права собственности лежат правопрекращающие юридические факты (фактические составы), которые выражаются не только событиями, но и поступками, также действиями, в том числе и неправомерными.

Имеет большое практическое значение установление юридического факта (юридического состава), с которым связывается момент, когда его право принудительно прекращается и новое лицо становится собственником, при условии гарантированной государством выплаты предварительной и равноценной компенсации собственнику.

Основания прекращения права частной собственности можно классифицировать следующим образом: прекращение в результате гибели или уничтожение имущества; прекращение по воле собственника; прекращение помимо воли собственника (принудительное прекращение) [6].

Действующий Гражданский кодекс Республики Беларусь непоследовательно применяет «узкий» подход к понятию «отчуждение права собственности». Согласно п. 1 ст. 236 ГК РБ отчуждение имущества производит собственник, однако п. 2 этой же статьи к принудительному изъятию имущества относит, в том числе, отчуждение имущества по ряду оснований.

Отчуждение права собственности – это добровольный акт собственника и означает передачу права собственности одним лицом другому, влечет сингулярное правопреемство в праве собственности, а также предполагает только производное приобретение права собственности и основывается на договоре.

Под отчуждением права собственности предлагается понимать добровольную передачу собственником (управомоченным им лицом) своего права другому лицу по договору.

Выкуп это принудительный акт, который означает передачу права собственности одним лицом другому и влечет сингулярное (частное) правопреемство в праве собственности и основывается на обязательном договоре. Выкуп основывается на соглашении сторон либо решении суда, которое выносится по заявлению заинтересованной стороны, указанной в нормах гражданского законодательства, требующей передачи себе права собственности на изъятое имущество.

Выкуп может осуществляться на основании договора купли-продажи, сторонами которого являются собственник имущества (продавец) и истец (покупатель). Заключение данного договора является обязательным для собственника (ст. 415 ГК РБ). Таким образом, когда сторона в случае заключения соглашения, желает не просто прекращения права собственности у другого лица, но требует передать себе право собственности на изъятое имущество.

Продажа с публичных торгов это также принудительный акт, который означает передачу права собственности одним лицом другому лицу, выигравшему торги, и основывается на обязательном договоре, который заключается путем проведения публичных торгов (ст. 417 ГК). Продажа с публичных торгов основывается на решении суда, которое

выносятся по заявлению заинтересованной стороны, указанной в нормах гражданского законодательства, требующей передачи права собственности на изъятое имущество с лицом, выигравшим торги [4].

Таким образом, в этом случае истец, в отличие от выкупа, не претендует на переход имущества в свою собственность собственником становится лицо, выигравшее торги.

В свою очередь безвозмездное изъятие имущества у собственника – это принудительный акт, который означает безвозмездную передачу имущества собственника новому собственнику как последствие совершенного гражданского, административного правонарушения либо уголовного преступления. Такого рода изъятие не может быть основано на правопреемстве, в отличие от отчуждения, выкупа либо продажи с публичных торгов. Оно может быть основано исключительно на юрисдикционном акте уполномоченного государственного органа (решения, приговора суда либо административного постановления). По утверждению профессора Черепяхина Б.Б. «при этом надлежит учесть, что и судебный приговор и административное постановление имеют в данных случаях правоустановительное значение. Именно они устанавливают переход права собственности. Таким образом, правопреемство не может быть непосредственным юридическим эффектом правонарушительного действия. Последнее может быть основанием для издания соответствующего юрисдикционного акта органом государства. Именно данный акт является в таких случаях непосредственным основанием перехода имущественных прав. Вот почему правонарушительные действия нельзя относить к юридическим фактам наступления правопреемства в советском гражданском праве» [7].

Конкретные основания и порядок изъятия имущества (например, его конфискации) в самом ГК во многих случаях не определяются, содержится отсылка решения данных вопросов к специальному законодательству, что в значительной степени затрудняет единообразное понимание и толкование норм права.

В целях единообразного применения в гражданском законодательстве понятия «отчуждения», назрела необходимость соответствующих редакционных изменений п. 2 ст. 236 ГК РБ, а также название ряда статей Гражданского кодекса Республики Беларусь.

Литература:

1. Бакиновская, О. А. Правовые последствия прекращения гражданства Республики Беларусь в контексте права частной собственности на земельный участок на территории Республики Беларусь [Текст] / О. А. Бакиновская, Ю. А. Амелчяня. – Минск, 2016. – С. 24-28.
2. Гражданский кодекс Республики Беларусь от 7 декабря 1998 г. № 218-3: принят Палатой представителей 28 октября 1998 г.: одобрен Советом Республики. 19 ноября 1998 г. // Ведомости Национального собрания Республики Беларусь. – 1999.
3. Гражданское Право. Том I. Под ред. доктора юридических наук, профессора Е. А. Суханова - М.: Волтерс Клувер, 2004.
4. Кирсанова, И. А. Проблемы заимствования институтов корпоративного управления и белорусская национализация [Электронный ресурс] / И. А. Кирсанова. – 2014. – Режим доступа : <http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/55255/1.pdf>. – Дата доступа: 29.01.2016.
5. Конституция Республики Беларусь 1994 года (с изменениями и дополнениями, принятыми на республиканских референдумах 24 ноября 1996 г. и 17 октября 2004 г.). – Минск: Амалфея, 2016. – 48 с.
6. Сергеев, А. П., Толстой Ю. К. Гражданское право. В 3-х томах. [Текст] / Под ред. А. П. Сергеева, Ю. К. Толстого. – 4-е изд., перераб. и доп. – М., 2005. – Т. 1. – 765с., т. 2. – 848 с., т. 3. – 784 с.
7. Черепяхин, Б. Б. Гражданское право: Правопреемство. [Электронный ресурс] / Б. Б. Черепяхин. – 2014. – Режим доступа: <http://www.ex-jure.ru/law/news.php?newsid=1023>. – Дата доступа : 30.01.2016.

ФІНАНСОВА ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ: ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВА ОСНОВА

Поняття фінансової діяльності суб'єктів господарювання можна визначити, виходячи з положень ст. 333 ГК України, що розпочинає главу 35 Кодексу «Особливості правового регулювання фінансової діяльності». Фінансова діяльність суб'єктів господарювання включає грошове та інше фінансове посередництво, страхування, а також допоміжну діяльність у сфері фінансів і страхування.

Таким чином, поняття фінансової діяльності слід визначати через поняття фінансів, під яким узагальнено розуміються як грошові кошти, фінансові ресурси, що розглядаються при їх створенні і русі, розподілі і перерозподілі, використанні, так і економічні відносини, обумовлені взаємними розрахунками між господарськими суб'єктами, рухом грошових коштів, грошовим зверненням, використанням грошей.

Отже, фінансову діяльність суб'єктів господарювання можна визначити як складову господарської діяльності з приводу використання належного суб'єктові господарювання або чужого майна, що відображає рух грошової форми вартості в товарно - грошових операціях і спрямовано на одержання певного фінансового результату.

ГК України в розділі 35 визначає склад відносин, що опосередковують фінансову діяльність. Насамперед, це сфера фінансових послуг, зокрема банківської діяльності, кредитних і розрахункових операцій суб'єктів господарювання, факторингу, лізингу, страхування, посередництва з цінними паперами і фондової торгівлі, аудиту.

Правова природа фінансової діяльності суб'єктів господарювання має складний характер.

По-перше, в процесі товарно-грошових відносин і супроводжуючого їх обороту фінансів суб'єкти господарювання вступають у відносини один з одним, або з публічними органами, але не у зв'язку з виконанням публічних обов'язків, а добровільно і у відповідності з принципами економічної свободи. Тут йдеться про приватно-фінансову діяльність.

По-друге, фінансова діяльність опосередковує публічні відносини із приводу централізованого руху грошових фондів, переважно в бюджетних і податкових відносинах. Тут виділяється публічно-фінансова діяльність.

Положення ГК України розвиваються в законах України «Про банки і банківську діяльність», «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні», «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг», «Про страхування», «Про цінні папери та фондовий ринок», «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні», «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», «Про обіг векселів в Україні», «Про фінансовий лізинг» та інші закони, зокрема в ЦК України.

Таким чином, господарське право впливає на обидві групи відносин у сфері фінансів: на приватно-фінансові відносини - сповна, а на публічно-фінансові відносини - в частині пов'язання бюджетного і податкового законодавства з господарським законодавством (відношення на стику галузей права).

Доречно тут пригадати ідеї відомого фінансиста В.О. Лебедева: «Добробут державного господарства залежить від добробуту приватного господарства, і тому для надходження коштів в казну не слід порушувати добробут приватних господарств, оскільки фіскальні інтереси стоять позаду загальноекономічних інтересів, і лише в надзвичайних випадках державного життя, коли питання йде про збереження незалежності й цілісності держави, фінансові доводи повинні мати перевагу».

Отже, так само, як за висловом того ж Лебедева, «ближче за все фінансова наука стоїть до політичної економії і почасти наводиться як одна з її частин», так само фінансове право наближається до господарського права і навпаки, утворюючи один з одним суміжні нормативні утворення в сфері регулювання фінансів».

Література:

1. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 18-22.
2. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посібник. - К.: КНЕУ, 2003. - 554 с.
3. Сизоненко В. О. Основи підприємницької діяльності: Підручник. – К.: Знання України. – 2003.

Шелякин А. О.,
магістрант кафедри громадянсько-правових дисциплін
Брестский государственный университет им. А. С. Пушкина

ВЗЫСКАНИЕ НЕУСТОЙКИ ПО ДЕЛАМ О ЗАЩИТЕ ПРАВ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ: ПРИМЕНЕНИЕ НОРМЫ МАТЕРИАЛЬНОГО ПРАВА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Взыскание неустойки по искам о защите прав потребителей является достаточно распространенным дополнительным требованием потребителей при обращении в суд за защитой своих нарушенных прав. Однако, потребители зачастую злоупотребляют своим правом на взыскание неустойки и в судебной практике возникают случаи неправильного применения законодательства в рассматриваемой сфере.

В соответствии с пунктом 1 статьи 311 гражданского кодекса Республики Беларусь, неустойкой (штрафом, пеней) признается определенная законодательством или договором денежная сумма, которую должник обязан уплатить кредитору, если иное не предусмотрено законодательными актами, в случае неисполнения или ненадлежащего исполнения обязательства, в частности в случае просрочки исполнения. По требованию об уплате неустойки кредитор не обязан доказывать причинение ему убытков.

Неустойка (в виде штрафа или пени) - денежная сумма, которую должник обязан уплатить кредитору, если иное не предусмотрено законодательными актами, в случае неисполнения или ненадлежащего исполнения обязательства. Она может быть установлена не только договором, но и законодательством за нарушение отдельных обязательств (законная неустойка). Кредитор вправе требовать уплаты законной неустойки независимо от того, предусмотрена ли обязанность ее уплаты соглашением сторон (договором).

По общему правилу взыскание неустойки по отношению к убыткам носит зачетный характер, т.е. убытки возмещаются в части, не покрытой неустойкой. Вместе с тем частью 2 п. 1 ст. 365 ГК Республики Беларусь, предусмотрены иные варианты соотношения неустойки и убытков:

- допускается взыскание только неустойки, но не убытков (исключительная неустойка);
- по выбору кредитора взыскиваются либо убытки, либо неустойка (альтернативная неустойка);
- убытки взыскиваются в полной сумме сверх неустойки (штрафная неустойка).

Пунктом 6 Статьи 30 Закона Республики Беларусь от 09.01.2002 N 90-3 "О защите прав потребителей" (далее - Закон) предусмотрено, что в случае нарушения установленных сроков выполнения работы (оказания услуги) или назначенных потребителем на основании пункта 1 данной статьи новых сроков исполнитель уплачивает потребителю за каждый день (час, если срок определен в часах) просрочки неустойку в размере 1% цены выполнения работы (оказания услуги), а если цена выполнения работы (оказания услуги) договором о выполнении работ (оказании услуг) не определена, - в размере одного процента общей цены заказа. Договором о выполнении работ (оказании услуг) между потребителем и исполнителем может быть установлен более высокий размер неустойки.

Таким образом, пунктом 6 статьи 30 Закона предусмотрена законная неустойка, т.е. неустойка, размер которой установлен исключительно законом и она имеет штрафной характер, то есть взыскивается в полном объеме сверх убытков. При этом размер законной неустойки, в соответствии с пунктом 2 статьи 313 ГК Республики Беларусь может быть изменен по соглашению сторон только в случае отсутствия запрета. Исходя из содержания пункта 6 статьи 30 Закона, усматривается возможность субъектов «потребительских» отношений исключительно в сторону увеличения размера неустойки. Однако в практической деятельности, представить себе увеличение установленной Законом неустойки с 1% до большего размера не представляется возможным, т.к. 1% от стоимости работ за неисполнение обязательств является достаточно большим. Вследствие чего при значительной задержке исполнения требований потребителя возможны существенные финансовые потери со стороны субъекта хозяйствования.

Подобные случаи также известны в судебной практике.

Так, гражданин обратился в суд с требованием о взыскании с авторемонтной организации денежной суммы, вследствие некачественно произведенного ремонта системы кондиционирования, принадлежащего ему транспортного средства. В исковом заявлении он указал, что требует возмещения суммы причиненных ему убытков, состоящих из стоимости оказанной ответчиком услуги ненадлежащего качества, оплаты на двух других СТО за диагностирование, стоимости бензина за 7 дней пробега, амортизации автомобиля, заработной платы водителя за 7 дней, оплаты наемной автомашины на период отсутствия за 7 дней и неустойку за нарушение сроков оказания услуг (п. 6 ст. 30 Закона) в размере 1% цены оказанной услуги за каждый час (34 дня, или 816 часов) просрочки, неустойку за недостатки оказанной услуги (1% за каждый день просрочки) за 34 дня, неустойку за нарушение сроков удовлетворения отдельных требований по п. 3 ст. 32 Закона за 34 дня, компенсацию морального вреда, поскольку он не мог пользоваться автомобилем и испытывал дискомфорт из-за установившейся жары на улице.

Решением суда первой инстанции требования истца были удовлетворены частично.

Судом с СТО частично были взысканы денежные средства в возмещение убытков Истцу, а заявленная неустойка была взыскана в полном объеме. Необходимо отметить что размер взысканной неустойки более чем в 16 раз превышал размер оплаты за некачественно оказанную услугу. В части взыскания компенсации морального вреда, требования истца не были удовлетворены.

В кассационной жалобе ответчик просил об отмене решения, ссылаясь на неправильное применение судом закона, так как заказ был выполнен и принят, никаких претензий высказано не было, поэтому в силу ст. 673 Гражданского кодекса Республики Беларусь истец не вправе ссылаться на якобы имеющиеся недостатки.

Проверив материалы дела, доводы кассационной жалобы, суд пришел к выводу, что решение суда подлежит изменению, исходя из следующего.

Согласно подп. 1.4 - 1.6 п. 1 ст. 5 Закона потребитель имеет право на надлежащее качество товаров (работ, услуг), на возмещение в полном объеме убытков (вреда), причиненных вследствие недостатков товара (работы, услуги) и на государственную защиту своих прав.

Оценив указанные обстоятельства, суд пришел к выводу, что ответчиком была оказана услуга ненадлежащего качества, в связи с чем истец как потребитель имеет право на возмещение убытков в соответствии с Законом, в частности на взыскание стоимости оплаченной услуги и неустойки.

Вместе с тем суд неправильно применил закон и необоснованно взыскал три вида неустойки. Поскольку истец в своем заявлении ставил вопрос о возмещении убытков в связи с оказанием услуги ненадлежащего качества, в возмещении которых в добровольном порядке было отказано, то с ответчика подлежит взысканию лишь неустойка в соответствии с п. 6 ст. 30 и п. 1 ст. 33 Закона (за нарушение сроков удовлетворения требований) в размере 1% от цены услуги за каждый день просрочки. При этом суд кассационной инстанции

пришел к выводу, что нарушение срока исчисляется по истечении 7 дней с даты получения Директором автосервиса заявления о возмещении убытков и на день рассмотрения дела судом, что составляет 80 дней просрочки.

С учетом изложенного решение суда первой инстанции было изменено, и судом были взысканы с ответчика лишь убытки в связи с оказанием услуги ненадлежащего качества, а также неустойка за нарушение сроков удовлетворения требований. В остальной части решение суда оставлено без изменения, а кассационная жалоба ответчика - без удовлетворения [1].

Таким образом, очевидно, что законодательство Республики Беларусь в сфере защиты прав потребителей наделяет потребителей возможностью взыскания с исполнителей неустойки в достаточно большом размере по различным основаниям. Безусловно, это положительно сказывается на дисциплинировании исполнителей в сфере оказания услуг, однако при применении положений законодательства о взыскании неустойки, судам также стоит учитывать достаточно большой размер неустойки - 1%, который может причинить исполнителю достаточно большие убытки. В таком случае применение статьи 314 ГК Республики Беларусь представляется необходимым, т.к. данная статья предоставляет право уменьшения подлежащей взысканию неустойки судом, в случае несоразмерности последствиям нарушения обязательства.

Литература:

1. Воробыш А. Н. Неустойка при нарушении прав потребителей / А. Н. Воробыш // Консультант Плюс –дата доступа – 10.05.2015.

Шинкарьова К. О.,
студентка 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ПРОЦЕС ЛІКВІДАЦІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Економічна система сучасної України перебуває в стані розвитку, що породжує необхідність постійно вдосконалювати правові норми, які регулюють господарську діяльність суб'єктів господарювання. В умовах економічних перетворень, що тривають в Україні, господарсько-правові інститути припинення діяльності суб'єктів господарювання набувають усе більшого значення. Це зумовлено рядом причин.

По-перше, ринкові відносини у вітчизняній економіці на сучасному етапі характеризуються активним перерозподілом капіталу і власності. Юридичними формами такого перерозподілу виступають реорганізація і ліквідація суб'єктів господарювання.

По-друге, за роки перетворень розроблено широку законодавчу базу, яка регулює створення, діяльність і припинення суб'єктів господарювання різних форм. Однак прогалини у законодавстві про ліквідацію часто спричиняють тяжкі негативні наслідки для майнового обігу.

По-третє, проблема захисту майнових інтересів кредиторів (у першу чергу громадян) набула вже не юридичного і навіть не економічного, а політичного характеру.

Необхідно визнати, що чинне законодавство про припинення суб'єктів господарювання не є досконалим. Норми не забезпечують повною мірою правового регулювання цього інституту права. Прийняті відповідно до ГК України законодавчі та підзаконні акти нерідко суперечать один одному і нормам самого ГК України, що викликає нестабільність у господарському обігу і судовій практиці. Недосконалість правового регулювання негативно позначається на практичній діяльності суб'єктів господарського права, породжує конфлікти і судові суперечки.

Таким чином, спроби проаналізувати норми права, виявити і теоретично осмислити недоліки законодавчого регулювання ліквідації підприємств, виробити і запропонувати

шляхи реформування відповідного законодавства мають як теоретичне, так і практичне значення.

Джерелами дослідження є чинне законодавство України, яке регламентує питання пов'язані із припиненням діяльності суб'єктів господарювання (зокрема, Господарський кодекс України – далі ГКУ), а також монографічні дослідження науковців з зазначеної проблематики. Ця тема вже досліджувалася, повністю чи частково, в роботах українських науковців, які зробили вагомий внесок у розвиток правового інституту корпоративного права. До таких дослідників можна віднести Н. Глусь, В. Щербину, О. Щербину, О. Вінник, В. Луця, О. Крупчана, В. Васильєву, Н. Кобецьку, В. Яроцького, О. Кібенко та ін.

Ступінь уваги законодавця до процедури ліквідації суб'єктів господарювання змінювався на різних етапах розвитку радянської та української економіки залежно від рівня економічної свободи суб'єктів підприємницької діяльності і різноманітності їх організаційно-правових форм.

Дослідження теорії і практики господарсько-правового регулювання ліквідації суб'єктів господарювання виявило загальносвітові тенденції в Україні у процесах реорганізації і ліквідації підприємств, господарських товариств, виробничих кооперативів і об'єднань підприємств. Проте через історичну своєрідність розвитку вітчизняної економіки у ній зберігається багато рис, притаманних лише українській дійсності.

Оцінюючи законодавство Української РСР на рубежі 80-90-х рр., можна стверджувати, що:

а) закони про підприємства і про приватизацію були безперечним кроком уперед, закріпивши не лише зміни, що відбувалися в економічному і політичному житті країни, але і намітивши шляхи подальших змін;

б) прийняття законів, уведення нових правових інститутів (наприклад, банкрутство) не підкріплювалося подальшим розвитком законодавства, ухваленням підзаконних актів або розвитком практики, що надавало цим законам декларативного характеру;

в) законодавець того часу не регулював окремо реорганізацію і ліквідацію суб'єктів господарювання (юридичних осіб): усі норми сформульовано таким чином, що в них ідеться одночасно і про реорганізацію, і про ліквідацію, не говорячи про різні види реорганізації;

г) норми, що діяли раніше, абсолютно не забезпечували захисту прав кредиторів реорганізованого або ліквідованого суб'єкта господарювання (юридичної особи).

Законодавство, яке регулює ліквідацію суб'єктів господарювання, характеризується багаторівневою структурою і різноманіттям джерел (форм) права (кодекс, закони, укази Президента, постанови Уряду), наявністю актів як загальної, так і вузькогалузевої дії. Необхідно також зазначити, що різні відомства, безпосередньо причетні цього процесу – Фонд держмайна, Антимонопольний комітет, Держкомісія з цінних паперів і фондового ринку, міністерства і держкомітети, – використовують у своїй діяльності абсолютно різні правові концепції і підходи, що породжує суперечливі, а деколи і взаємовиключні акти. Усе це не полегшує як теоретичне осмислення, так і практичну реалізацію відповідних норм права.

Помітний крок у регулюванні процесів ліквідації суб'єктів господарювання було зроблено з прийняттям Господарського кодексу, який відобразив уже існуючі реалії і викликав необхідність наукової розробки цілого ряду актуальних і складних питань.

Юридична наука, правозастосовна практика за останні 5-7 років пройшли шлях, на який в інших країнах пішли десятиліття. Приватизовано значний масив державних підприємств, набирають силу процедури банкрутства неспроможних організацій і примусового поділу підприємств-монополістів.

б) припинення, пов'язані з настанням певних юридичних фактів.

В Україні поки що немає єдиного нормативного акта, який би визначив підстави для реорганізації та ліквідації суб'єктів господарювання, а нормативні акти, що регулюють такі підстави, суперечать один одному. Це негативно впливає на діяльність господарюючих суб'єктів. У той же час така підстава для ліквідації, як визнання судом недійсною реєстрації

суб'єкта господарювання у зв'язку з тим, що під час створення цього суб'єкта було порушено закони чи інші правові акти, якщо ці порушення неусувні чи такі, яких не можна позбутися, не є достатньо чітко визначеною:

- по-перше, не всі порушення закону під час створення суб'єкта господарювання можна усунути. Зокрема, неможливо переукласти установчий договір про створення акціонерного товариства, якщо його засновники вже не є акціонерами, наприклад у зв'язку зі смертю;

- по-друге, поняття «неусувні» або такі, «яких не можна позбутися», має відносний і оцінний характер. Це знову може призвести на практиці до прийняття рішень про ліквідацію суб'єкта господарювання, коли це не відповідає бажанню власників цього суб'єкта, а також його працівників, які позбавляються робочих місць. Тому більш правильним є визнання підставою для ліквідації відмову суб'єкта господарювання внести зміни до установчих документів або вчинити дії, які необхідно було зробити до її реєстрації, наприклад сплатити вартість акцій.

Розглянуті питання не вичерпують усе коло проблем правового регулювання ліквідації суб'єктів господарювання, пов'язаних з оновленням законодавства про банкрутство. Перспективним вбачається продовження досліджень особливостей ліквідації суб'єктів господарювання у разі недостатності майна для задоволення вимог кредиторів відповідно до положень ЦК України і ГК України та законодавства про банкрутство з урахуванням змін у законодавстві та досягнень наук господарського і цивільного права.

Література:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2003, N 18, ст.144
2. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: Закон України // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 1992. - № 31. - ст.440.
3. Вінчик О. М. Деякі аспекти вдосконалення правового регулювання корпоративних відносин / О.М. Вінчик // Вісник господарського судочинства. - № 1. – 2008. – С. 118-125.
4. Хозяйственное право: учебник / под ред. В.В. Лаптева. – М.: Юрид. лит., 1983. – 528 с.

Шишханова К. Р.,
студентка 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ОФШОРНИХ ЗОН

Офшорні зони не є різновидом СЕЗ. Відмітною рисою офшорних зон є те, що зареєстровані на її території підприємства не займаються підприємницькою діяльністю в зоні, і за цієї умови одержують істотні податкові пільги по прибутку, доходам від діяльності поза зоною, аж до повного звільнення від податку на прибуток (доходи), з оплатою лише за реєстрацію своєї компанії, а також невеликого щорічного платежу приймаючій державі і жалування директорам і співробітникам компанії, що рекрутуються тільки з числа місцевих жителів. Режим пільг залежить від кожної конкретної офшорної зони. Імена справжніх власників компанії є комерційною таємницею.

Офшорні зони - це держави, або їх окремі території, що пропонують особливі податкові режими (переважно для нерезидентів), а також спрощений порядок реєстрації компаній та ведення звітності. Важливо розуміти, що існує нормативне визначення офшорних зон - індивідуальне для кожної держави, міжнародні списки офшорних зон - з різним значенням для можливості використання офшорної зони в побудові офшорних схем.

Список офшорних зон, визначений українським урядом можна знайти за посиланням - <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/143-2011-p/conv>. Але знаходження тієї чи іншої країни в цьому переліку абсолютно не свідчить про недоцільність її використання в офшорній схемі. Що цікаво: Кіпр був виключений з українського списку офшорних зон.

Кожна офшорна зона має свої відмінні риси: податкові ставки, термін і вартість реєстрації офшорної компанії, можливість реєстрації на «номіналів», ставлення до конфіденційності, можливість відкриття рахунків в іноземних банках, необхідність ведення та подання бухгалтерської звітності, необхідність проведення аудиту, необхідність оплати заявленого статутного капіталу, сприйняття іншими державами як «офшорної зони» та інші.

Крім того, існує фактор, який часто забувають оцінити при виборі оптимальної офшорної зони: судова практика юрисдикції, яка обирається для реєстрації офшорної компанії. Дане питання завжди стоїть дуже остро.

Існуючі офшорні зони можна розділити на три основні групи:

- Класичні офшорні зони, в яких компанії звільнені від будь-яких податків та звітності (прикладом можуть служити: Сейшельські о-ва, Беліз, Домініка, Панама і т.д.)

- Зони з низьким оподаткуванням

- Інші зони, реєстрація компаній в яких дає певні переваги в плані оподаткування та ведення бізнесу.

Офшорні зони можуть сильно відрізнятися за адміністративним умовам роботи офшорних компаній, вимогам до звітності, податків і так далі. Тому офшорна зона для реєстрації офшорної компанії вибирається під конкретну офшорну схему, а іноді й під певну фінансову операцію.

Основні критерії при виборі офшорної зони для реєстрації офшорної компанії:

Вартість і простота реєстрації та підтримки офшорної компанії;

Імідж країни реєстрації офшорної компанії.

Важливо правильно підібрати баланс між цими критеріями - в основному витрати на реєстрацію і підтримку офшорної компанії мінімальні у явно офшорних, тобто найменш престижних юрисдикціях. На сьогоднішній день у світі налічується кілька десятків країн, де практикуються податкові пільги для офшорних компаній. Для того щоб зробити правильний вибір країни реєстрації офшору, необхідно уявити, чим відрізняються офшорні зони один від одного.

До першого типу належать країни з відсутністю податків, які не потребують звітності. В основному це невеликі держави третього світу. Найбільш відомі офшорні зони цього типу: Багамські острови, Британські Віргінські острови, Кайманові острови. Такі офшорні зони, характеризуються високим ступенем конфіденційності для власників офшорних компаній і майже повною відсутністю контролю з боку влади за діяльністю таких компаній.

Саме тому солідні компанії і банки не хочуть мати з ними фінансових відносин. Зазначені держави, мають невисокий рівень розвитку економіки, але відрізняються досить високою політичною стабільністю.

Офшорні зони підвищеної репутабельності. У таких зонах від офшорних компаній вимагають фінансову звітність і надають їм відчутні податкові пільги. З боку уряду цих держав контроль жорсткіший, ніж у країнах першого типу, ведеться реєстр директорів і акціонерів, але й престиж компаній набагато вищий. Це - Ірландія, Гібралтар, острів Мен.

До третьої групи можна віднести країни, які не можна вважати стандартними офшорними зонами, але які, надають зареєстрованим у них нерезидентські і не виносила доходів з їх території компаніям деякі податкові пільги. Серед цих країн і Росія (Калмикія, Інгушетія, Алтай). Вимога до звітності підвищує ступінь довіри до таких фірм з боку ділових партнерів. Серед цієї групи найбільшою популярністю користується Кіпр. Це єдина країна, де для компаній міжнародного бізнесу діють міжурядові угоди про уникнення подвійного оподаткування.

Порівняльні характеристики офшорних зон, наприклад:

- Британські Віргінські о-ва:

Перевірена часом офшорна юрисдикція. Офшори повністю звільнені від податків.

- Сейшельські о-ва:

Одна з кращих офшорних зон. Спрощений процес реєстрації компанії, повна відсутність податків та звітності. Повна конфіденційність. Цікавий варіант реєстрації компанії у Великобританії. Можливо використовувати для оншорних схем.

Загальна вартість інкорпорації включає:

- Оплату інкорпорації компанії
- Оплату зареєстрованого агента / секретаря за перший рік
- Оплату зареєстрованого офісу за перший рік
- Апостиль
- Оплату необхідних Держ.мито
- Доставку документів компанії кур'єрською поштою

Загальна вартість щорічної підтримки компанії включає:

- Оплату зареєстрованого агента / секретаря
- Оплату зареєстрованого офісу
- Оплату необхідних Держ.мито.

Отже, - навіть якщо справжніми власниками офшорної компанії є резиденти України, інвестиції компанії в Україні розглядаються як іноземні. На практиці інвестування в Україну юридичними особами-резидентами офшорних зон є широко поширеним. У самій Україні офшорні зони відсутні. Крім того, не всі існуючі у світі офшорні зони офіційно визнаються в Україні такими. Так, перелік офшорних зон, затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.03.2015 р. № 449-р, включає лише невелику частину існуючих у світі офшорних зон. У відповідності зі ст. 18.3 Закону від 28.12.1994 р. «Про оподаткування прибутку підприємств» суб'єкти підприємництва, що оплачують товари і послуги суб'єктам офшорних зон, можуть зараховувати до валових витрат тільки 85 відсотків оплачених сум, що є економічно не вигідним.

Шпак А. В.,
студент ОКР «Магістр»
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ УЧАСНИКІВ В ГОСПОДАРЬСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Проблема правового статусу учасників в господарському процесі полягає у тому що на законодавчому рівні чітко не вказано на основні права та правовий статус кожного з учасників в цій сфері. А лише в главі 1 а саме в 4 розділі вказані загальні питання стосовно учасників господарського процесу.

Спеціаліст – це особа, яка володіє знаннями, необхідними для забезпечення ефективного огляду або іншої процесуальної дії. Висновок експерта необхідно відрізнити від висновку спеціаліста.

На думку авторів, залучення спеціаліста у господарський процес зумовлюється необхідністю використання спеціальних знань в межах процесуальних дій, які проводяться. Таким чином, спеціаліст складає своє судження на підставі спеціальних знань, а не отримує нові дані в результаті проведення навіть найпростіших досліджень. О.О. Махов виокремлює такі відмінності спеціаліста від експерта: 1) за функцією (експерт проводить дослідження наданих даних, а спеціаліст надає допомогу суду у виявленні й фіксації таких даних, здійсненні певних процесуальних дій, консультує тощо); 2) за кінцевим результатом діяльності (результатом діяльності експерта є отримання нових фактів, які є самостійним джерелом доказів у справі і оформлення їх у вигляді «висновку експерта», спеціаліст же нові факти не встановлює і його висновок не є самостійним доказом у справі). Він визначає такі напрями діяльності спеціаліста: надання консультацій, а також пояснень з питань, які є загальновідомими серед обізнаних осіб; з'ясування потреби в провадженні експертизи, визначення її класу, роду, виду, а також допомога суду у формулюванні експертного

завдання (запитань); допомога у вирішенні питання судом щодо повноти, наукової обґрунтованості отриманого експертного висновку; участь у процесуальних діях, які потребують спеціальних знань і навичок. Тому, необхідно розширити законодавчо закріпити в ГПК України як окремого учасника спеціаліста та види участі його при здійсненні правосуддя у господарських спорах [1].

У Постанові Пленуму ВГСУ №18 від 26.12.2011 «Про деякі питання практики застосування Господарсько процесуального кодексу України в судах першої інстанції» п.1.4 постанови врегульовано, зокрема, питання процесуального правонаступництва фізичних осіб - підприємців та учасників корпоративних відносин, які є сторонами у справах. ВГС вважає, що таке правонаступництво можливе за одночасної наявності двох умов:

- відповідні правонаступники мають аналогічний правовий статус (наприклад, фізичних осіб - підприємців чи учасників корпоративних відносин);
- існування даного статусу на момент вирішення господарським судом питання про процесуальне правонаступництво.

Сама тільки можливість виникнення процесуального правонаступництва в майбутньому, приміром через передбачуване успадкування майна та виникнення в іншій особі у зв'язку із цим корпоративних прав, не може братися судом до уваги.

У разі відсутності відповідних умов при вибутті фізичної особи зі спірних правовідносин провадження у справі підлягає припиненню на підставі п.6 ч.1 (а не п.1 ч.1) ст. 80 ГПК. Така позиція є спірною, оскільки фактично позбавляє права потенційних правонаступників (ідеться про учасників корпоративних відносин), які на момент розгляду справи з незалежних від їхньої волі причин ще не набули цього статусу, але набудуть у майбутньому, на захист своїх прав у судовому порядку, оскільки повторне звернення до суду після припинення провадження буде неможливим

На превеликий жаль, у багатьох випадках відсутня інформація про реальний стан речей, особливо щодо обліку майна, його реєстрації, належного оформлення, що породжує зловживання з боку і боржника, і кредиторів, і арбітражного керуючого. Це об'єктивна обставина сучасної дійсності, яку зусиллями лише прокуратури усунути неможливо [2].

Для того, щоб прокуратура могла вплинути на хід справи про банкрутство, наприклад, державного підприємства, захистити інтерес держави, необхідно найперше вступити прокурору у розгляд справи, заявивши про це у відповідній процесуальній формі. Слід наголосити, що вступ прокурора можливий на будь-якій стадії провадження.

Позитивний ефект від участі прокурора у справі про банкрутство буде, по-перше, за умови присутності прокурора на кожній стадії провадження та реагування на виявлені недоліки і помилки в роботі арбітражного керуючого, посадових осіб боржника, ліквідаційної комісії тощо, по-друге, за наявності глибоких знань чинного законодавства про банкрутство, а також економічних знань. У цьому і полягає проблема.

Адже справи про банкрутство тривалі у часі, і приділяти великий обсяг часу одній справі і недоцільно, і неможливо через наявний великий обсяг іншої роботи та в силу специфіки прокурорської діяльності, яка передбачає оперативність і порівняно швидкий дієвий результат. Залежність від суду, недостатність повноважень, вписаних у законі, не дають можливості прискорити вирішення справи загалом. Стосовно специфіки спеціальних і додаткових знань слід сказати, що більшість прокурорських працівників ними не володіють. Тому доцільно або запровадити відповідну спеціалізацію прокурорів для такого напряму роботи або практикувати залучення спеціалістів: бухгалтерів, аудиторів, інспекторів Державної фінансової інспекції України.

Це важливо враховувати з огляду на те, що більшість арбітражних керуючих мають досить непагані знання бухгалтерії, вміють обходити закон, списати неналежно обліковане майно з метою подальшого продажу у власних інтересах або оформити таке майно на іншу юридичну особу за попередньою домовленістю з її директором, а потім розділюють кошти за продане. У порівнянні з іншими категоріями справ, прокурори рідко вступають у справи про банкрутство. Як правило вступають у процес, якщо справа про банкрутство порушується

податковим органом чи іншим уповноваженим державним органом, якщо банкрутом визнається державне підприємство або підприємство, де більше 25% статутного капіталу – частка держави, якщо справа соціально важлива, а також якщо постає питання про визнання грошових вимог.

Одна з причин пасивності прокуратури як учасника процесу криється у тому, що процесуальні можливості прокурора у такого виду провадженні чітко законодавчо не передбачені. Наприклад, Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» не надає прокурору право вимагати визнання недійсними укладених державним підприємством угод, що призвели до банкрутства, погіршили фінансове становище боржника. Натомість, відповідно до ч. 5 ст. 17 Закону керуючий санацією має право подавати заяви про визнання угод, укладених боржником, недійсними, а згідно з ч. 11 ст. 17 цього Закону угода боржника, у тому числі та, що укладена до винесення господарським судом ухвали про санацію, може бути визнана господарським судом за заявою керуючого санацією відповідно доцивільного законодавства недійсною з наведених у цій частині підстав. Проте Закон і не забороняє прокурору вимагати визнання угоди недійсною у процедурі банкрутства. Не передбачено у Законі «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» і можливості та форми реагування прокурора на дії арбітражного керуючого [3].

Таким чином, враховуючи вищевикладене, можна дійти висновку, що в нашій державі питання правового статусу учасників господарського процесу потребує докорінних змін.

Література:

1. Прокопанич Г. К. Сучасні проблеми використання спеціальних знань у господарському процесі України / Г. К. Прокопанич // Вісник Академії адвокатури України. – 2012. - №(25). - С. 60-65.
2. Саєнко М. Новели господарського процесу: крок до правосуддя чи стрибок у зворотному напрямку? / М. Саєнко // Закон і бізнес. - 2012. - №12 (1051). - С. 2-11.
3. Нецька Л. С. Проблемні питання процесуальної участі прокурора у справах про банкрутство / Л. С. Нецька // Вісник Академії адвокатури. – 2011. - №2(21). - С. 243-245.

Яровець В. Г.,
студент ОКР «Магістр»
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ПРОБЛЕМА ЗАСТОСУВАННЯ САНКЦІЙ У ГОСПОДАРЬКОМУ ПРАВІ

У сфері господарсько-правових відносин явищем повсякденного характеру є вчинення суб'єктами господарювання правопорушень.

Відповідно до норм господарського законодавства за вчинення учасниками господарських правовідносин правопорушень у сфері господарювання до суб'єкта, який вчинив таке правопорушення застосовується різноманітного роду санкції (заходи відповідальності). Теорія господарського права такі санкції визначає як окремий вид юридичної відповідальності, а саме господарсько-правову відповідальність.

Господарсько-правова відповідальність базується на принципах, які знайшли своє формальне закріплення в ст. 216 Господарського кодексу України (далі – ГК України) і згідно з якими:

- 1) потерпіла сторона має право на відшкодування збитків незалежно від того, чи є застереження про це в договорі;
- 2) передбачена законом відповідальність виробника (продавця) за недоброякісність продукції застосовується також незалежно від того, чи є застереження в договорі;
- 3) сплата штрафних санкцій за порушення зобов'язання, а також відшкодування збитків не звільняють правопорушника без згоди другої сторони від виконання прийнятих зобов'язань в натурі;

4) у господарському договорі неприпустимі застереження щодо виключення або обмеження відповідальності виробника (продавця) продукції.

Зі змісту принципів господарського законодавства можна дійти висновку, що господарська відповідальність загалом є матеріальною відповідальністю і за правопорушення у сфері господарювання до правопорушника застосовуються санкції майнового (економічного) характеру.

Окрему увагу слід звернути на те, що господарське законодавство закріплює з-поміж інших такий принцип, як повна майнова відповідальність аж до оголошення банкрутом (ч. 4. ст. 205 ГК України).

У господарському законодавстві, як і у цивільному до правопорушника може бути застосовано відповідальність лише за наявності вини (принцип презумпції вини).

Як зазначено в ч. 2. ст. 216 ГКУ, застосування господарських санкцій повинно гарантувати захист прав і законних інтересів громадян, організацій та держави, в тому числі відшкодування збитків учасниками господарських відносин, завданих внаслідок правопорушення, та забезпечувати правопорядок у сфері господарювання. Тому, застосування господарських санкцій є не лише способом захисту порушених прав, а й стимулом для суб'єктів господарювання, порушників охоронюваних прав та інтересів до не вчинення в майбутньому правопорушень в сфері господарювання та уникнення таким суб'єктом (правопорушником) настання економічно несприятливих наслідків та застосування господарських санкцій [1, с. 145].

Стаття 217 ГК України визначає господарськими санкціями заходи впливу на порушника у сфері господарювання, в результаті застосування яких для нього настають несприятливі економічні та правові наслідки.

Господарський кодекс України передбачає застосування у сфері господарювання таких видів господарських санкцій:

- 1) відшкодування збитків;
- 2) штрафні санкції;
- 3) оперативно-господарські санкції.

Окрім зазначених вище санкцій, до суб'єктів господарювання за порушення ними правил здійснення господарської діяльності застосовуються адміністративно-господарські санкції (ч. 3. ст. 217 ГК України).

Господарські санкції застосовуються за ініціативою учасників господарських відносин, а адміністративно-господарські санкції – уповноваженими органами державної влади.

- 1) Відшкодування збитків.

У ГК України під збитками розуміються:

- витрати, зроблені управненою стороною;
- втрата або пошкодження її майна;

- неодержані нею доходи, які управнена сторона одержала б у разі належного виконання

зобов'язання або додержання правил здійснення господарської діяльності другою стороною.

Цивільним кодексом України (далі – ЦК України) перших два види збитків визначено, як реальні збитки, останній вид – упущеною вигодою.

- 2) Штрафні санкції.

Штрафними санкціями в ГК України визначаються господарські санкції у вигляді грошової суми (неустойка, штраф, пеня), яку учасник господарських відносин зобов'язаний сплатити у разі порушення ним правил здійснення господарської діяльності, невиконання або неналежного виконання ним господарського зобов'язання.

- 3) Оперативно-господарські санкції.

Згідно до ст. 235 ГК України, за порушення господарських зобов'язань до суб'єктів господарювання та інших учасників господарських відносин можуть застосовуватися оперативно-господарські санкції – заходи оперативного впливу на правопорушника з метою

припинення або попередження повторення порушень зобов'язання, що використовується самими сторонами в односторонньому порядку.

У договорі сторони можуть закріпити такі види оперативно-господарських санкцій, як одностороння відмова від виконання свого зобов'язання управненою стороною, із звільненням її від відповідальності за це – у разі порушення зобов'язання боржником; відмова від оплати за зобов'язання, яке виконано неналежним чином або достроково виконано боржником без згоди другої сторони; відстрочення відвантаження продукції чи виконання робіт внаслідок прострочення виставлення акредитива платником, припинення видачі банківських позичок тощо; відмова управненої сторони зобов'язання від прийняття подальшого виконання зобов'язання, порушеного другою стороною, або повернення в односторонньому порядку виконаного кредитором за зобов'язанням (списання з рахунка боржника в безакцептному порядку коштів, сплачених за неякісну продукцію, тощо); встановлення в односторонньому порядку на майбутнє додаткових гарантій належного виконання зобов'язань стороною, яка порушила зобов'язання: зміна порядку оплати продукції (робіт, послуг), переведення платника на попередню оплату продукції (робіт, послуг) або на оплату після перевірки їх якості тощо; відмова від встановлення на майбутнє господарських відносин із стороною, яка порушує зобов'язання. В договорі можуть бути зазначені і інші види оперативно-господарських санкцій [2, с. 126].

4) Адміністративно - господарські санкції широко застосовуються в господарських правовідносинах, але ще не достатньо досліджені правовою наукою. Цій формі відповідальності присвячена велика кількість наукових робіт, але дискусії стосовно її правової природи та сфери застосування не припиняються, не існує єдиної думки щодо цих питань. У процесі застосування на практиці норм, що регулюють цю сферу правовідносин, виникли нові проблеми, вирішення яких потребує ретельного дослідження та аналізу, що обумовлює актуальність тематики.

Питання до якого виду юридичної відповідальності належать адміністративно - господарські санкції має дискусійний характер. Деякі науковці, зокрема О. Подцерковний, Н. Шевченко, вважають зазначені санкції однією з форм господарсько - правової відповідальності.

Дійсно, адміністративно - господарські санкції за своїми матеріальними і процесуальними властивостями мають багато загальних рис та ознак із адміністративною відповідальністю, проте слід зазначити, що мають місце і їх значні відмінності.

Проте не можна погодитися і з позицією, що адміністративно - господарські санкції є однією з форм господарсько - правової відповідальності. По - перше, ці санкції в ст. 217 ГК називаються окремо від господарських санкцій (відшкодування збитків, штрафні санкції, оперативно - господарські санкції). По - друге, у п. 22 ч.1 ст. 92 Конституції України встановлено, що виключно законами України визначаються засади цивільно - правової відповідальності; діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них. У переліку видів юридичної відповідальності господарської відповідальності немає.

Тому я вважаю, що адміністративно - господарські санкції слід розглядати як такі, що є за своєю правовою природою адміністративними санкціями, які застосовуються за правопорушення у сфері господарювання [3, с. 37].

Ще одним проблемним та дискусійним питанням є строки застосування адміністративно - господарської відповідальності. Так, відповідно до ч.1 ст. 250 ГК адміністративно - господарські санкції застосовуються до суб'єктів господарювання протягом шести місяців з дня виявлення порушення, але не пізніше ніж через один рік з дня порушення цим суб'єктом встановлених законодавством правил здійснення господарської діяльності, окрім випадків, передбачених законом. Переважна більшість нормативно - правових актів, що передбачають відповідальність у сфері господарювання, не встановлює строків застосування відповідних санкцій, що й призводить до маніпулювання та

різноманітного тлумачення вже існуючих норм, не застосовуючи в таких випадках загальних норм щодо строків, закріплених у ГК.

Підсумовуючи вищевикладене можна дійти таких висновків. Питання щодо правової природи адміністративно - господарських санкцій та їх застосування викликає багато проблемних моментів на практиці, з'ясування та вирішення яких має теоретичне та практичне значення. Таким чином, ця сфера потребує врегулювання та нормативного закріплення положень, які виключали б можливість довільного тлумачення законодавчо закріплених норм та призводили б до помилок у правозастосуванні.

Література:

1. Господарське право: Підручник / За ред. О. П. Подцерковного. - Х.: Одіссей, 2010. – 640 с.
2. Денисенко О. В. Адміністративно - господарські санкції: проблеми, перспективи та шляхи подолання колізій при їх застосуванні / О. В. Денисенко // Вісник господарського судочинства. - 2010. - №3. - С. 126 - 132.
3. Рябченко О. П. Сутність адміністративно - господарських санкцій / О. П. Рябченко // Вісник Верховного Суду України. - 2009. - №2 - С. 37 - 40.

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЕКОЛОГІЧНОГО, СІМЕЙНОГО, ТРУДОВОГО ТА ФІНАНСОВОГО ПРАВА

Бобкова А. С.,
студентка 4 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ В СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Природа є джерелом нашого існування. Природні ресурси досить різноманітні, як саме і можливості їх застосування в господарстві та побуті. Природокористування – це діяльність, спрямована на задоволення потреб людства шляхом використання природних ресурсів. При цьому природні ресурси можуть виступати або як сировина - природні матеріали, які людина переробляє відповідно до своїх потреб (мінеральні, лісові, рибні ресурси тощо), або як засіб її отримання (земельні ресурси). Взагалі природо - ресурсний потенціал України досить різноманітний та багатокomпонентним. Виділяють такі його складові: мінеральні, земельні, водні, лісові, біологічні, рекреаційні, кліматичні та космічні ресурси. В основі економічної класифікації природних багатств закладено їх переважне використання у сферах і галузях господарської діяльності, тобто за призначенням згідно таких ознак виділяються ресурси: а) промислові - паливні, енергетичні, металічні, агрохімічні, будівельні, водні, лісоресурси та ін.; б) сільськогосподарські - земельні; вода; кліматичні умови; промислові тварини та рослини і інші; в) ресурси невиробничої сфери (рекреаційні): водоймища та їх використання для потреб населення; ліси навколо міст і природоохоронні ліси; ресурси для відпочинку та оздоровлення людей (рекреаційні та бальнеологічні); ресурси спортивної охоти і рибальства та ін. Додатковою ознакою господарської класифікації ресурсів, виступає можливість їх використання як однобоко, так і комплексно. До однобокого використання можна віднести мінеральні копалини і джерела енергії, які використовуються для виробництва промислової сировини, топлива та електричної енергії; до комплексних - масиви лісних, сільськогосподарських, рекреаційних угідь, землі промислового призначення, водоймища, і загалом вода, припускає різноманітні способи і напрямки її використання. В сфері господарської діяльності України, найбільш розповсюдженим є використання надр та мінеральних ресурсів, земельних ресурсів, рекреаційних та водних ресурсів [1].

Під мінеральними ресурсами розуміють сукупність різних видів корисних копалин, які можуть бути використані за сучасного рівня розвитку продуктивних сил. За характером використання мінеральні ресурси поділяються на групи: паливно-енергетичні, рудні й нерудні. На їх базі розвиваються такі важливі галузі промислового виробництва, як чорна і кольорова металургія, електроенергетика, машинобудування, хімічна промисловість та ін. Проблеми щодо раціонального використання мінерально-сировинних ресурсів України полягають у важковидобувному характері значної частини ресурсів, виснаженості якісної частини запасів, обмеженні обсягів фінансування геологорозвідувальних робіт тощо [2]. У перспективі здійснюватиметься розвідка нових для України корисних копалин - золота, міді, хрому, свинцю, цинку, молібдену, рідкісноземельних металів, фосфоритів тощо. Це дасть змогу за існуючими прогностичними оцінками збільшити експортні можливості вітчизняної мінерально-сировинної бази у 1,5 - 2 рази та скоротити імпорт сировини на 60 - 70% (без урахування вуглеводнів) [3, с. 47].

Основним нашим національним багатством, за Земельним кодексом України, є земля. Вона перебуває під особливою охороною держави. Суб'єктами земельних відносин є громадяни, організації - юридичні особи, органи місцевого самоврядування та органи державної влади. Право власності на землю гарантується. Це право набувається і реалізується відповідно до Земельного Кодексу [4]. Земельні ресурси виступають територіальною базою розміщення народногосподарських об'єктів, системи розселення населення, а також основним засобом виробництва (в першу чергу сільського і лісового

господарства). Всі землі України незалежно від їх цільового призначення, господарського використання складають єдиний земельний фонд держави. Геополітичне положення України та її високий земельно-ресурсний потенціал обумовлюють провідну роль земельного фонду як одного з важливих ресурсів держави, що виступає первинним фактором виробництва і своєрідним фундаментом економічного розвитку держави. Земельний фонд України становить 60,4 млн. га і складається із земель різного функціонального призначення, якісного стану та правового статусу. В сфері господарювання земельний фонд України охоплює: сільськогосподарські угіддя (42,7 млн. га, або 70,4% земельного фонду); ліси (10,6 млн. га, або 17,5%); забудовані землі під промисловими і транспортними об'єктами, житлом, вулицями тощо (2,5 млн. га, або 4,0%); землі, що покриті поверхневими водами, - (1,5 млн. га, або 2%); інші землі [5]. На сучасному етапі основними шляхами діяльності господарювання з застосуванням земельних ресурсів є: підвищення ефективності їх використання та охорони на основі зменшення розораності земель, припинення деградації ґрунтів та зростання їх родючості; досягнення збалансованого співвідношення угідь у зональних системах землекористування; формування продуктивної та високоефективної системи землекористування як надійної основи розв'язання продовольчої проблеми. У найближчій перспективі необхідно скоротити вилучення продуктивних земель для несільськогосподарських потреб, реформувати аграрну політику держави. І це дасть змогу закріпити за Україною роль провідної аграрної країни та розширити її можливості в господарській діяльності.

Рекреаційні ресурси забезпечують відновлення та розвиток життєвих сил людини, витрачених у процесі трудової діяльності, тобто слугують для регенерації здоров'я і підтримки працездатності населення. До рекреаційних ресурсів відносять об'єкти і явища природного походження, які можуть бути використані для лікування, оздоровлення, відпочинку, туризму. До їх складу входять бальнеологічні (мінеральні води, грязі), кліматичні, ландшафтні, пляжні та пізнавальні ресурси. Вони розміщені практично на всій території України, однак нерівномірно. Найвища концентрація рекреаційних ресурсів склалася в південних областях України. В Україні є великі запаси лікувальних грязей та значні запаси мінеральних вод. Тобто, завдяки поєднанню певних природних факторів та ресурсів, в державі формуються потужні рекреаційні комплекси. На базі рекреаційних ресурсів України функціонують санаторії, пансіонати, бази відпочинку. Рекреаційні установи України забезпечують відпочинок 17 млн чоловік на рік. Нині потенціал рекреаційних ресурсів України використовується недостатньо. З 9 млн га потенційно придатних ландшафтних ресурсів використовується для всіх видів відпочинку 1,7 млн га, або 18,95 %. З переходом України до ринкових відносин індустрія відпочинку на базі використання рекреаційних ресурсів має стати важливою статтею доходів державного і місцевого бюджетів та розвитком господарської діяльності. Нині, за розрахунками Інституту економіки НАН України, надходження від туристського обслуговування становлять 0,9 - 1,1 % експортних доходів від зовнішньої торгівлі України [6]. Для економічно успішного та ефективного розвитку рекреації необхідний комплекс певних умов, недопустиме розміщення екологічно небезпечних виробництв, оскільки їхні відходи позначаються на якості рекреаційних ресурсів. Важливими напрямками подальшого використання рекреаційних ресурсів країни є: розвиток санаторно-курортних закладів, зміцнення матеріально-технічної бази туризму і відпочинку за рахунок як збільшення кількості місць у рекреаційних закладах, так і якісного оновлення діючих установ відпочинку; створення вільних рекреаційних економічних зон із широким залученням коштів і технологій зарубіжних країн як експериментальних лабораторій для поетапного входження рекреаційного потенціалу України до світового ринку туристських послуг; розширення в Україні мережі національних природних парків та ландшафтних регіональних парків, що забезпечить раціональне й екологічно безпечне використання рекреаційних ресурсів.

Водні ресурси виступають джерелом промислового і побутового водопостачання, а тому відіграють вирішальну роль у розвитку всього народного господарства та у

життєдіяльності населення. Потенційні ресурси річкового стоку оцінюються у 209,9 куб. Крім того, в господарстві України використовується до 1,0 куб. км морської води. Основними споживачами води є промисловість (в першу чергу електроенергетика, металургія, хімічна промисловість), сільське господарство, комунальне господарство. Використання водних ресурсів в господарській діяльності поділяється на: водоспоживання, (промисловість, сільське господарство зі зрошенням, комунальне господарство та ін.); водокористування, (гідроенергетика, водний транспорт, рибне господарство, туризм). Гідроенергоресурси - запаси енергії річкових потоків і водоймищ, що лежать вище від рівня моря. Які є потенційно прибутковими в господарюванні. Розрізняють потенціальні, технічно можливі (за даним рівнем розвитку науки і техніки) та економічно доцільні для використання гідроенергоресурси. Гідроенергетичні багатства карпатських рік - це незаймана цілина. На досить невеликій гірській території Українських Карпат, де беруть початок і мають найбільший спад Тиса, Прут та Дністер і випадає найбільше опадів, зосереджені основні енергетичні ресурси. Що дає змогу використовувати їх в господарській діяльності насамперед для економічно ефективного розвитку енергетики країни [8, с. 141]. Основні проблеми щодо раціонального формування, використання та збереження водних ресурсів України полягають у: забрудненні водних об'єктів шкідливими викидами та недостатньо очищеними промисловими і комунально-побутовими стічними водами; інтенсивному старінні основних фондів водоохоронного призначення, низькій продуктивності очисних споруд; недостатній самоочисній здатності водних систем; незбалансованій за водним фактором системі господарювання, що характеризується високими обсягами залучення водних ресурсів у виробничу сферу та високою водомісткістю продукції. У найближчій перспективі необхідно посилити соціальну спрямованість водокористування, забезпечивши права людини на сприятливе водне середовище.

Отже, Конституція України (ст. 13) встановлює, що земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до законодавства [11]. Суб'єкти господарювання використовують у господарській діяльності природні ресурси в порядку спеціального або загального природокористування відповідно до Господарського Кодексу та інших законів. Використання природних ресурсів здійснюється на праві власності та праві природокористування. Суб'єктам господарювання може передаватися у власність земля із закритими водоймами, ділянками лісів, загальнопоширеними корисними копалинами, що знаходяться в ній, у тому числі громадянам для ведення фермерського господарства, а також сільськогосподарським підприємствам - для господарської діяльності. Суб'єктам господарювання для здійснення господарської діяльності надаються в користування на підставі спеціальних дозволів (рішень) уповноважених державою органів земля та інші природні ресурси (в тому числі за плату або на інших умовах). Порядок надання у користування природних ресурсів громадянам і юридичним особам для здійснення господарської діяльності встановлюється земельним, водним, лісовим та іншим спеціальним законодавством. Суб'єкти господарювання, мають право самостійно господарювати на землі, експлуатувати корисні властивості наданих їм ресурсів; використовувати для господарських потреб у встановленому порядку корисні копалини місцевого значення, водні об'єкти, одержувати доходи від результатів господарської діяльності, пов'язаної з використанням природних ресурсів; на відшкодування шкоди, завданої природним ресурсам, що їм належать, іншими суб'єктами, а також на усунення перешкод у здійсненні господарської діяльності, пов'язаної з використанням природних ресурсів [12].

Варто зазначити, що природокористування має бути раціональним. Тобто обсяги залучення природних багатств компенсуються заходами щодо їх відновлення та охорони. Основи раціонального використання природних ресурсів визначено в Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» та інших нормативно-правових актів. В

цілому ресурсозбереження та раціональне відношення до використання природних ресурсів дасть змогу сформувати нову ідеологію господарювання, що базується на економному застосуванні ресурсної бази, оптимальному співвідношенні первинних і вторинних ресурсів. А також вдосконалити природокористування суб'єктами господарської діяльності України, що дасть змогу не тільки стабілізувати, а ще і покращити економічний розвиток держави та її ресурсозабезпеченість.

Література:

1. Малишева Н. Р. Використання природних ресурсів / Н. Р. Малишева // Юридична енциклопедія України: У 6 т. - К., 1998. - Т. 1.
2. Про вдосконалення української гірничої термінології / Володимир Білецький, Анатолій Загнітко, Іван Манець // Донец. вісн. Наук. т-ва ім. Шевченка. - Донецьк, 2001. - Т. 1. - С.94-97.
3. Україна: прогноз розвитку продуктивних сил / С. І. Дорогунцов, Б. М. Данилишин, Л. Г. Чернюк та ін. - К.: РВПС України НАН України, 1998. - Т. 1. - С. 47.
4. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. - 2002. - № 3-4. - Ст. 27.
5. Офіційний сайт Держгеокадастр: <http://land.gov.ua/napriamky-diialnosti.html>
6. Офіційний сайт: Інституту економіки НАН України http://ief.org.ua/?page_id=842#pagetitle
7. Водний кодекс України від 6 червня 1995 року // Відомості Верховної Ради України. - 1995.-№24.-Ст 189;
8. Новые тенденции в методологии хозяйственного законодательства / Зб. наук, праць. - Луганськ. - С.283-284;
9. Організаційно-господарські засади правового порядку користування природними ресурсами / Сучасні проблеми науки та освіти: Мат. 3-ї міжнарод. міждисциплінар. наук.-практич. конф. 1 -9 травня 2002р., м. Ужгород-Харків, 2002. - С. 78.
10. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 року // Відомості Верховної Ради України. - 1994. - № 36. - Ст. 340.
11. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. -1996 - № 30.
12. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003р. // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - №45-46. - Ст.148 -151.
13. Сафранов Т. А. Екологічні основи природокористування / Т. А. Сафранов. - Л.: «Новий Світ-2000», 2004. - 248 с.
14. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1370-2011-ВР>
15. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 року // Відомості Верховної Ради України. - 1991. -№ 41.

Грицик В. В.,
студент 2 курсу
спеціальності «Екологія,
охорона навколишнього середовища
і збалансованого природокористування»
Маріупольського державного університету

ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО В СИСТЕМІ ПРАВА УКРАЇНИ

Екологічне право - самостійна (або комплексна) галузь права, що поєднує сукупність еколого-правових норм, які регулюють суспільні екологічні відносини з метою охорони життя і здоров'я громадян, захисту їхніх екологічних прав і свобод, раціонального природокористування і забезпечення якості довкілля в інтересах сьогодення і майбутніх поколінь.

Поняття екологічного права – інтегрована правова спільність (комплексна галузь права), яка об'єднує сукупність еколого-правових норм, що регулюють екологічні відносини

з метою ефективного використання, відтворення, охорони природних ресурсів, забезпечення якості навколишнього природного середовища, гарантування екологічної безпеки, реалізації захисту екологічних прав.

Мета екологічного права:

1. Регулювання і забезпечення ефективного використання природних ресурсів;
2. Забезпечення якості навколишнього природного середовища;
3. Гарантування екологічної безпеки, реалізації і захисту екологічних прав громадян.

Система екологічного права – це відповідним чином структурно об'єднані елементи, що утворюють відповідну галузь права. Система екологічного права – досить складне правове утворення, що зумовлене складністю і об'ємністю відносин, які регулюються даною галуззю, характеризується своїми закономірностями та тенденціями розвитку і не є сталим, закостенілим утворенням. З розвитком екологічних відносин, законодавства в цій галузі система може видозмінюватись, наповнюватись новими змістовими елементами.

У Загальну частину входять такі інститути:

- право власності на природні ресурси;
- право природокористування;
- екологічні права та обов'язки громадян;
- правові механізми управління в галузі охорони довкілля;
- екологічна експертиза;
- економічний механізм у галузі охорони навколишнього природного середовища;
- правове забезпечення екологічної безпеки;
- юридична відповідальність в галузі охорони довкілля.

Особлива частина містить норми, які регулюють окремі види екологічних відносин з урахуванням специфіки окремих природних об'єктів.

В Особливу частину входять такі підгалузі та інститути:

- земельне право;
- надрове право;
- водне право;
- лісове право;
- фауністичне право;
- правова охорона атмосферного повітря;
- правовий режим екологічної мережі України, що охоплює правову охорону природно-заповідного фонду, а також правовий режим лікувальних, оздоровчих, рекреаційних зон та інших її складових;
- правовий режим зон надзвичайних екологічних ситуацій.

Спеціальна частина екологічного права охоплює норми, що регулюють міжнародне співробітництво в галузі охорони довкілля.

Під об'єктами права в широкому значенні розуміють майнові, природні і духовні блага, з приводу яких виникають правовідносини. Об'єктами екологічного права є природні блага, які існують без участі людини або з певною її участю. Екологічне право виступає регулятором відносин, тому що суб'єктами цих відносин є індивіди, колективи людей, органи управління, держава.

Об'єкти екологічного права - сукупність природних, природно-соціальних умов і процесів, природних ресурсів, ландшафтів, природних і природно-антропогенних комплексів, екосистем та життя і здоров'я громадян, що підлягають охороні за допомогою норм екологічного законодавства.

До основних ознак об'єктів екологічного права належать:

- а) природний, природно-антропогенний або антропогенний характер походження;
- б) відсутність вартості у природних і природно-антропогенних об'єктів;
- в) неможливість (або обмежена можливість) відновлення в натурі природних і природно-антропогенних об'єктів;
- г) екологічний взаємозв'язок з навколишнім природним середовищем;

г) особливий правовий режим їх використання містить значну кількість імперативних приписів, виконання яких є обов'язковим для суб'єктів цих відносин, тощо.

Відповідно до Закону «Про охорону навколишнього природного середовища» (ст. 5) до об'єктів державної охорони і регулювання використання на території України відносяться: навколишнє природне середовище як сукупність природних і природно-соціальних умов та процесів, природні ресурси, як залучені в господарський обіг, так і не-використовувані в народному господарстві в даний період (земля, надра, води, атмосферне повітря, ліс та інша рослинність, тваринний світ), ландшафти та інші природні комплекси. Особливій державній охороні підлягають території та об'єкти природно-заповідного фонду України й інші території та об'єкти, визначені відповідно до законодавства України; від негативного впливу несприятливої екологічної обстановки підлягають охороні здоров'я та життя людей.

Таким чином, всі об'єкти природи, що охороняються зазначеним Законом, підрозділяються на три категорії: диференційовані, інтегровані, особливо охоронювані.

До першої категорії належать

- земля,
- надра,
- рослинний світ,
- атмосферне повітря,
- тваринний світ тощо.

До другої входять:

- навколишнє природне середовище та
- життя і здоров'я громадян.

До третьої віднесено:

- природні комплекси та ландшафти (об'єкти та території природно-заповідного фонду);
- природно-соціальні умови та процеси - курортні, лікувально-оздоровчі, рекреаційні зони;
- екосистеми - виключна (морська) економічна зона, континентальний шельф з розташованими на них природними ресурсами;
- природно-антропогенні комплекси (зони) - території, що зазнали впливу екологічних катастроф;
- екологічна мережа.

Суб'єктами екологічного права є народ України, держава (яка реалізує свої правомочності через відповідні органи державної влади, наділені компетенцією по регулюванню екологічних відносин), територіальні громади (реалізують свої правомочності безпосередньо або через органи місцевого самоврядування), фізичні й юридичні особи, громадські, міжнародні і релігійні об'єднання, іноземні держави тощо. Суб'єкти екологічного права мають характерні ознаки: вони наділені юридичними правами та обов'язками (або компетенцією); реально здатні брати участь в екологічних правовідносинах. Юридичні норми створюють обов'язкову основу участі суб'єктів екологічного права у відповідних правовідносинах. Здатність володіння екологічними правами й обов'язками становить екологічну правоздатність, а здатність самостійно здійснювати екологічні права й обов'язки є екологічною дієздатністю. У сукупності правоздатність і дієздатність створюють правосуб'єктність.

Принципи екологічного права:

- Принцип гуманізму. Передбачає розвиток екологічного права і законодавства, який забезпечив би правові, економічні і соціальні основи збереження навколишнього природного середовища в інтересах не тільки нинішнього, а й майбутніх поколінь, недопустимість будь-якого виду діяльності, що призвів би до спричинення шкоди здоров'ю людей чи довкіллю.

- Принцип соціальної справедливості. Закріплений в Основному законі України, який утверджує рівність всіх громадян перед законом. Стосовно екологічного права цей принцип проявляється у тому, що кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля, на

забезпечення санітарно-епідемічного благополуччя. Кожен має право користування природними ресурсами.

• Принцип законності. Передбачає обов'язок кожного дотримуватись вимог і правил екологічного законодавства. Кожен зобов'язаний не заподіювати шкоду природі, що передбачає безумовність виконання вимог закону.

• Принцип інтернаціоналізму. Закріплює міждержавне співробітництво в галузі екології, що обумовлено єдиним економічним простором для всього людства.

• Принцип гласності і демократизму прийняття рішень, реалізація яких впливає на стан навколишнього природного середовища. Цей принцип передбачає право кожного на правдиву інформацію про стан навколишнього природного середовища.

• Принцип поєднання заходів стимулювання належного природокористування і юридичної відповідальності за екологічні правопорушення передбачає, власне, позитивне і негативне стимулювання в сфері екологічних суспільних правовідносин. Позитивне стимулювання спонукає природокористувачів до належного виконання ними своїх обов'язків шляхом встановлення для них податкових та інших пільг за умови впровадження маловідходних, енерго- і ресурсозберігаючих технологій, здійснення інших ефективних заходів щодо охорони довкілля. Негативне стимулювання проявляється через встановлення і застосування різних видів юридичної відповідальності.

Література:

1. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 року// Відомості Верховної Ради України. - 1991 р.- № 41.- Ст. 546.
2. Екологічне право України. Підр. для студентів ВНЗ. / Гетьман А. П., Попов В. К., Разметаєв С. В. та інші. – Харків: Право, 2001.
3. Екологічне право України / За ред. В. К. Попова, А. П. Гетьмана.- Харків: Право, 2001. - С. 3-24.

Зарагулова А. И.,
студентка 2 курса
специальности «Экология,
охрана окружающей природной среды
и сбалансированного природопользования»
Мариупольского государственного университета

ОБЩЕЕ И СПЕЦИАЛЬНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРИРОДНЫХ РЕСУРСОВ

Право природопользования как система правовых норм, объединенных в правовой институт, базируется на ряде принципиальных положений, постулатов, которые определяют перспективное направление развития права. Главными среди них являются:

- Целевой характер использования природных ресурсов;
- Соблюдение экологических и санитарно - гигиенических требований при использовании природных ресурсов;
- Сбалансированность экономических, социальных и экологических факторов в процессы природопользования (обеспечение устойчивого природопользования);
- Экосистемный подход к природе как к целостному организму, не причинение в процессе использования одного природного ресурса вреда другим;
- Соблюдение в процессе природопользования прав и интересов других собственников и пользователей природных ресурсов;
- Безвозмездность общего и платность специального природопользования и некоторые другие.

Все эти принципы находят свое развитие в экологическом законодательстве Украины [1, с. 3].

На современном этапе развития экологического законодательства Закон Украины «Об охране окружающей природной среды» прямо закрепляет разделение права

природопользования на общее и специальное и позволяет определить право общего использования природных ресурсов как право всех физических лиц любого возраста, находящихся на территории Украины и не связаны взаимными правами и обязанностями, безвозмездно, без закрепления природных объектов за отдельными лицами и без предоставления соответствующих разрешений в каждом конкретном случае со стороны компетентных государственных органов, а также юридических или физических лиц, за которыми природные объекты закреплены в пользование, пользоваться природными ресурсами с целью удовлетворения жизненно необходимых потребностей (эстетических, оздоровительных, рекреационных, материальных и т.д), за исключением ограничений, предусмотренных законодательством Украины. Право на такое пользование природными объектами возникает непосредственно из законов или иных нормативных актов. Однако при этом в некоторых случаях устанавливаются пределы и условия общего пользования природными ресурсами [1, с. 38].

По порядку и условиям пользования различаются право общего и специального природо-пользования.

Право общего природопользования - это гарантированная законом возможность для всех граждан пользоваться свободно и бесплатно природной средой. Оно предполагает использование природы в качестве места, условия и средства жизни каждого человека, поэтому является общедоступным и не требует какого-либо разрешения компетентных государственных органов.

Право общего использования лесных ресурсов регламентируется в ЛК Украины. Так, лица имеют право без получения специального разрешения, бесплатно находиться в лесах государственной и коммунальной собственности, а также с согласия собственника, в лесах частной собственности собирать для собственного потребления дикорастущие травяные растения, цветы, ягоды, по которым лесное законодательство допускает возможность установления уполномоченными органами максимальных норм бесплатного сбора [2, с. 17].

Особенности общего использования природных растительных ресурсов предусмотрены Законом Украины «О растительном мире». В порядке общего использования граждане могут собирать лекарственное и техническое сырье, цветы, ягоды, плоды, грибы, другие пищевые продукты для удовлетворения собственных потребностей, а также использовать эти ресурсы в рекреационных, оздоровительных, культурно-образовательных и воспитательных целях [4, с. 9].

Согласно ст. 47 ВК Украины, общее водопользование осуществляется гражданами для удовлетворения таких потребностей как: купание, плавание на лодках, любительское и спортивное рыболовство, водопой животных, забор воды из водных объектов без применения сооружений или технических устройств и из колодцев бесплатно, без закрепления водных объектов за отдельными лицами и без предоставления соответствующих разрешений. Право общего водопользования может быть ограничено в целях охраны жизни и здоровья граждан и окружающей природной среды [3, с. 47].

Общее использование объектов животного мира регламентируется Законом Украины «О животном мире» и другими актами законодательства Украины. Закон предусматривает следующие виды общего использования объектов животного мира: любительское и спортивное рыболовство в водных объектах общего пользования (в пределах установленных законодательством объемов бесплатного вылова); использование полезных свойств жизнедеятельности животных - естественных санитаров среды, опылителей растений и др.; использование объектов животного мира в научных, культурно-просветительных, воспитательных, эстетических и иных целях, не запрещенных законом. Запрещается изъятие объектов животного мира из природной среды (за исключением любительского и спортивного рыболовства в водных объектах общего пользования); уничтожение животных, разрушение их жилья и других сооружений, нарушение среды обитания животных и ухудшение условий их размножения [5, с. 16].

Общее природопользование в пределах территорий и объектов природно-заповедного фонда является ограниченным. Законодательством предусмотрено, что заготовка древесины, лекарственных и других ценных растений, их плодов, сена, выпас скота, охота, рыболовство и т.д. могут осуществляться лишь при условии, что такая деятельность не противоречит целевому назначению территорий и объектов природно-заповедного фонда, установленным требованиям относительно охраны, воспроизводства и использования природных комплексов и отдельных объектов. Законом Украины «О природно-заповедном фонде Украины» определены территории, в отношении которых существует прямой запрет их использования на праве общего природопользования [6, с. 9].

Право специального природопользования означает возможность использовать в установленном законом порядке и на основе специального юридического документа (государственного акта, разрешения и др.) определенные части природных ресурсов в соответствии с их целевым назначением в процессе удовлетворения хозяйственных и иных интересов общества. Оно, как правило, является платным.

Специальное природопользование закрепляется почти всеми актами ресурсного законодательства и делится на постоянное и временное (краткосрочное и долгосрочное).

Специальное водопользование - это забор воды из водных объектов с применением сооружений или технических устройств, использование и сброс загрязняющих веществ в водные объекты, включая забор воды и сброс загрязняющих веществ с обратными водами и применением каналов. Такое водопользование осуществляется за плату, на основании разрешения, которое выдается государственными органами охраны окружающей природной среды или Верховной Радой [3, с. 48].

Право специального пользования лесами регулируется ЛК Украины. В постоянное пользование предоставляются леса, расположенные на землях государственной и коммунальной собственности, для ведения лесного хозяйства. Субъектами такого пользования могут быть специализированные государственные или коммунальные лесохозяйственные предприятия, учреждения и организации, в которых созданы специализированные лесохозяйственные подразделения [2, с. 18].

Специальное пользование объектами растительного мира реализуется физическими и юридическими лицами на основании специальных разрешений для удовлетворения производственных и научных потребностей, а также с целью получения прибыли. К основным видам специального использования природных растительных ресурсов относят: сбор лекарственных растений, древесной зелени, луба, древесных соков, цветов, ягод, плодов, заготовку сена, выпас скота и т.д. [4, с. 10]

Закон Украины «О животном мире» к специальному использованию объектов животного мира относит все виды использования животного мира (за исключением бесплатного любительского и спортивного рыболовства в водных объектах общего пользования), осуществляется с их изъятием из природной среды. Специальное использование объектов животного мира осуществляется по соответствующим разрешениям или другими предусмотренными законодательством документами [5, с. 17].

Принцип целевого характера природопользования закреплен всеми базовыми актами природоресурсного законодательства Украины. Содержание целевого характера природопользования заключается в возможности использовать природный объект (его часть) только при целевом назначении, для которого он передан в собственность или предоставленный в пользование и недопустимость по общему правилу его использования по другим целевым назначениям. Главными основаниями возникновения права природопользования (его видами) являются юридические действия. Они зависят от объекта природы, субъекта, вида природопользования и т.п. Во всех случаях действия должны отвечать требованиям и нормам экологического права.

Литература:

1. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 року // Відомості Верховної Ради України. - 1991 р.- № 41.- Ст. 546.

2. Лесной Кодекс: Закон Украины от 21.01.1994 года № 3852-ХІІ // Ведомости Верховной Рады Украины. - 1994. - №2. - Ст. 17, Ст. 18.
3. Водный Кодекс: Закон Украины от 06.06.1995 года № 213/95-ВР // Ведомости Верховной Рады Украины. - 2000. - №10. - Ст. 47, Ст. 48.
4. О растительном мире: Закон Украины от 09.04.1999 года № 3530-VI // Ведомости Верховной Рады Украины. - 1999. - №2. - Ст. 9, Ст. 10.
5. О животном мире: Закон Украины от 13.12.2001 года № 2894-III // Ведомости Верховной Рады Украины. - 2001. - №3. - Ст. 16, Ст. 17.
6. О природно-заповедном фонде Украины: Закон Украины от 16.06.1992 года № 2456-ХІІ // Ведомости Верховной Рады Украины. - 1992. - №1. - Ст. 9

Заруба Є. І.,
студент 2 курсу
спеціальності «Екологія,
охорона навколишнього середовища
і збалансованого природокористування»
Маріупольського державного університету

НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини – невід'ємна умова сталого економічного та соціального розвитку України. З цією метою Україна здійснює на своїй території екологічну політику, спрямовану на збереження безпечного для існування живої і неживої природи навколишнього середовища, захисту життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням навколишнього природного середовища, досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи, охорону, раціональне використання і відтворення природних ресурсів. Цей Закон визначає правові, економічні та соціальні основи організації охорони навколишнього природного середовища в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь. Завданням законодавства про охорону навколишнього природного середовища є регулювання відносин у галузі охорони, використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, запобігання і ліквідації негативного впливу господарської та іншої діяльності на навколишнє природне середовище, збереження природних ресурсів, генетичного фонду живої природи, ландшафтів та інших природних комплексів, унікальних територій та природних об'єктів, пов'язаних з історико-культурною спадщиною. Відносини у галузі охорони навколишнього природного середовища в Україні регулюються цим Законом, а також розроблюваними відповідно нього земельним, водним, лісовим законодавством, законодавством надра, про охорону атмосферного повітря, про охорону і використання рослинного і тваринного світу та іншим спеціальним законодавством. Основними принципами охорони навколишнього природного середовища є:

- пріоритетність вимог екологічної безпеки, обов'язковість додержання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів при здійсненні господарської, управлінської та іншої діяльності;
- гарантування екологічно безпечного середовища для життя і здоров'я людей;
- запобіжний характер заходів щодо охорони навколишнього природного середовища;
- екологізація матеріального виробництва на основі комплексності у питаннях охорони навколишнього природного середовища, використання та відтворення відновлюваних природних ресурсів, широко-провадження новітніх технологій;
- збереження просторової та видової різноманітності і цілісності природних об'єктів і комплексів;

- науково обґрунтоване узгодження екологічних, економічних та соціальних інтересів суспільства на основі поєднання між дисциплінарних екологічних, соціальних, природничих і технічних наук та прогнозування стану навколишнього природного середовища;
- обов'язковість екологічної експертизи;
- гласність і демократизм при прийнятті рішень, реалізація яких впливає на стан навколишнього природного середовища, формування у населення екологічного світогляду;
- науково обґрунтоване нормування впливу господарської та іншої діяльності на навколишнє природне середовище;
- безоплатність загального та платність спеціального використання природних ресурсів для господарської діяльності;
- стягнення збору за забруднення навколишнього природного середовища та погіршення якості природних ресурсів, компенсація шкоди, заподіяної порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища;
- вирішення питань охорони навколишнього природного середовища;
- використання природних ресурсів з урахуванням ступеня антропогенної змінності територій, сукупної дії факторів, що негативно впливають на екологічну обстановку;
- поєднання заходів стимулювання і відповідальності у справі охорони навколишнього природного середовища;
- вирішення проблем охорони навколишнього природного середовища на основі широкого міждержавного співробітництва.

Природні ресурси України є власністю народу України, який має право на володіння, використання та розпорядження природними багатствами республіки. У державній власності перебувають всі землі України, за винятком земель, переданих у колективну і приватну власність. Повновладдя народу України в галузі охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів реалізується на основі Конституції України як безпосередньо, шляхом проведення референдумів, так і через республіканські органи державної влади відповідно до законодавства України. Від імені народу України право розпорядження природними ресурсами здійснює Верховна Рада України. Об'єкти правової охорони навколишнього природного середовища. Державній охороні і регулюванню використання на території України підлягають: навколишнє природне середовище як сукупність природних і природно-соціальних умов та процесів, природні ресурси, як залучені в господарський обіг, так і невикористовуванні в народному господарстві в даний період (земля, надра, води, атмосферне повітря, ліс та інша рослинність, тваринний світ), ландшафти та інші природні комплекси. Особливій державній охороні підлягають території та об'єкти природно-заповідного фонду України й інші території та об'єкти, визначені відповідно до законодавства України. Державній охороні від негативного впливу несприятливої екологічної обстановки підлягають також здоров'я і життя людей. З метою проведення ефективної і цілеспрямованої діяльності України по організації і координації заходів щодо охорони навколишнього природного середовища, забезпечення екологічної безпеки, раціонального використання і відтворення природних ресурсів на перспективу розробляються і приймаються державні республіканські, міждержавні, регіональні, місцеві та інші територіальні програми. Порядок розробки державних екологічних програм визначається Кабінетом Міністрів України. Підвищення екологічної культури суспільства і професійна підготовка спеціалістів забезпечуються загальною обов'язковою комплексною освітою та вихованням в галузі охорони навколишнього природного середовища, в тому числі в дошкільних дитячих закладах, в системі загальної середньої, професійної та вищої освіти, підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів. Екологічні знання є обов'язковою кваліфікаційною вимогою для всіх посадових осіб, діяльність яких пов'язана з використанням природних ресурсів та призводить до впливу на стан навколишнього природного середовища. Спеціально визначені вищі та професійні навчальні заклади здійснюють підготовку спеціалістів у галузі охорони навколишнього природного середовища та використання природних ресурсів з урахуванням суспільних потреб. В Україні

проводяться систематичні комплексні наукові дослідження навколишнього природного середовища та природних ресурсів з метою розробки наукових основ їх охорони та раціонального використання, забезпечення екологічної безпеки. Координацію та узагальнення результатів цих досліджень здійснюють Академія наук України та спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів.

Кислова Л. А.,
к.е.н., доцент кафедри ЕФЕБ
Маріупольського державного університету

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРА

Одними з найбільш істотних недоліків державного регулювання розвитку та зміцнення динамічної конкурентоспроможності реального сектора економіки України є його недостатня системність і послідовність. В Україні розроблено відповідну ієрархію стратегічних і програмних планових документів на різних рівнях системної ієрархії управління, для всіх сфер суспільного і соціально-економічного розвитку [1; 2; 3]). Втім, їх сукупність недостатньо впорядкована, а саме: не вибудовано ієрархію та послідовність досягнення стратегічних і тактичних цільових орієнтирів.

Представники органів державного управління на регіональному та місцевому рівні здебільшого не усвідомлюють, що створення всебічного сприятливого середовища і безпосередньо їх участь у допомозі функціонуванню і розвитку суб'єктів реальної економіки є безальтернативними відносно збалансованого довгострокового розвитку місцевих громад. Натомість перешкодами останнього виступають адміністративні перепони фінансово-господарській діяльності, посилення податкового навантаження, зростання чиновницької корупції, ускладнення проходження дозвільних, ліцензійних та погоджувальних процедур, неправомірне лобювання інтересів власних чи прирівняних до власних підприємницьких структур, сприяння збільшенню їх ринкових компетенцій із зловживанням службовим становищем.

Доцільно вважати, що саме ці особливості знаходяться в основі системної сукупності інституціональних перешкод передусім становлення потужного реального сектора національного господарства України, а в подальшому і його розвитку, зміцнення конкурентоспроможності та економічної безпеки, справжнього, а не декларативного покращення якості життя в Україні. Підстави таких залежностей добре простежуються з додатку О [4; 5].

Таким чином обґрунтовується місце і роль досягнення стратегічних пріоритетів посилення економічної безпеки реального сектора економіки у системній ієрархії стратегічних та програмних документів планування соціально-економічного розвитку держави та безпеки нації. Тому забезпечення економічної безпеки базових видів економічної діяльності є невід'ємним елементом в алгоритмі розвитку національного господарства, а орієнтири її зміцнення передусім повинні розроблятися відповідно до визначеної ієрархічної структури документів вищого рівня.

Втім, зазначене характеризує лише логіку, послідовність розробки відповідних документів, а не їх вичерпну сукупність. Так, при розробці програмних документів у сфері економічної безпеки реального сектора економіки чи його сегментів на регіональному і місцевому рівнях важливо, щоб їх мета та операційні цілі узгоджувалися з пріоритетами і засобами вдосконалення інституціонального середовища соціально-економічного розвитку, цільовими програмами та угодами загальнодержавного і регіонального соціально-економічного розвитку, що є також складовими національних та регіональних стратегій і програм соціально-економічного, регіонального та галузевого розвитку, економічної, національної безпеки України, соціально-економічного розвитку держави.

Саме тому в Україні необхідно забезпечити обов'язковість розробки та реалізації заходів, передбачених програмними документами на обумовлених рівнях ієрархії управління економікою, та їх взаємоузгодженість і підпорядкованість, а в основу мають бути покладені основоположні принципи конкурентного середовища, ринкових відносин, безпеки підприємницької діяльності, соціальної та суспільної рівності з належним і дієвим механізмом контролю за їх дотриманням.

Механізми та заходи стратегічних і програмних документів повинні спрямовуватися на досягнення єдиної мети, чітко визначеного переліку операційних цілей, обґрунтованих засобів їх досягнення, суб'єктів реалізації, інституціонального та ресурснозабезпечення.

Хоча необхідно визнати й те, що процеси динамічних змін внутрішнього і зовнішнього економічного середовища мають вплив та обумовлюють коригування встановлених раніше цільових орієнтирів і пріоритетів. Відповідно, робимо висновок про важливість періодичної зміни операційних цілей державної політики в аналізованій сфері та засобів їх досягнення. Послідовність використовуваних для цього дій може стосуватися перегляду передумов, поетапного аналізу економічної безпеки на різних рівнях управління національним господарством, оцінки забезпечення функціонально-структурних складових безпеки, розрахунку інтегрального індексу безпеки [6].

Зокрема, на першому етапі важливо проаналізувати існуючий стан і передумови економічної безпеки реального сектора економіки та його галузей, динаміки їх зміни. Адже вони безпосередньо визначають доцільність або навпаки – недоцільність зміни цільових орієнтирів державної політики в аналізованій сфері.

Наступні етапи стосуються поетапного просторово структурного аналізу економічної безпеки реального сектора економіки на різних рівнях ієрархії управління економікою (макро-, мезо- та мікро-) та оцінки рівня забезпечення функціонально-структурних компонент економічної безпеки реального сектора національного господарства.

Параметри середовища функціонування суб'єктів реального сектора економіки, що є сприятливими у контексті забезпечення його економічної безпеки, тісно корелюють із функціонально-структурними напрямками безпеки базових видів економічної діяльності. Незважаючи на їх різну поточну забезпеченість, а, відтак, і доцільність покращення характеристик, доречним видається висновок про віднесення усіх із перелічених складових до операційних напрямів державної політики забезпечення економічної безпеки реального сектора економіки. Тому стратегічні і тактичні цілі стратегії посилення економічної безпеки реального секторанаціонального господарства важливо формувати за вказаними складовими.

Крім того, доцільно враховувати й такі елементи механізму гарантування економічної безпеки підприємств, як економічні інтереси власника бізнесу та комерційних партнерів, суб'єктів у системі управління національною безпекою; загрози інтересам суб'єктів системи; оцінка ймовірності та рівня впливу загроз; системний аналіз компонентів економічної безпеки; стан їх детермінант і загального рівня безпеки; політика й інституційні зміни економічної безпеки; реалізація політики щодо гарантування економічної безпеки економіки на засадах стійкого соціально-економічного розвитку; моніторинг результативності політики.

Відтак як нормативно-правове забезпечення, так і організаційно-економічні заходи державної політики зміцнення динамічної конкурентоспроможності національної економіки та посилення економічної безпеки її реального сектору має враховувати симбіоз інтересів визначених трьох «сил», а також спрямовуватися на вирішення найбільш істотних проблем у аналізованій сфері, як-от: суттєве покращення інституціонального середовища функціонування суб'єктів реального сектору (це системне завдання стосується, передусім, зміцнення макроекономічної складової безпеки базових видів економічної діяльності); посилення фінансового забезпечення життєздатності та розвитку підприємств (зокрема в контексті покращення характеристик їх фінансової безпеки); удосконалення інвестиційного середовища (як джерела залучення фінансових ресурсів на оновлення матеріально- й техніко-технологічної бази економічних агентів, забезпечення розширеного відтворення

капіталу); системна імплементація систем управління якістю та підвищенням ефективності бізнес-процесів виробничих підприємств (у контексті політики зміцнення виробничо-технологічної складової економічної безпеки реального сектору); посилення зовнішньоекономічної безпеки виробничо-експортного комплексу держави внаслідок конвергенції умов і підвищення ефективності можливостей реалізації експортного потенціалу; розвиток інноваційної інфраструктури та модернізація системи реалізації інтелектуального потенціалу (у контексті інтелектуально-інноваційної складової безпеки); узгодження економічних інтересів суб'єктів реального сектору економіки та соціальної безпеки нації (що тісно корелює з параметрами соціально-кадрової безпеки підприємств базових видів економічної діяльності); підвищення ефективності використання внутрішніх енергоресурсів у системі національної економіки та зниження, таким чином, енергетичної залежності економіки, забезпечення позитивної структурної трансформації енергетичного комплексу; реальне зміцнення конкурентоспроможності вітчизняних товарів (послуг), торгових марок, спрямоване на посилення продуктової складової економічної безпеки реального сектору економіки.

Досягнення визначених завдань потребує обґрунтування відповідних механізмів їх реалізації, а в подальшому – змістового наповнення ефективними та дієвими тактичними методами й засобами. Так, у сукупності інституційного механізму виділимо такі засоби, як: коригування національних, регіональних та місцевих стратегій і програм соціально-економічного розвитку, конкурентоспроможності й безпеки (щодо узгодженого врахування в них мети й операційних цілей політики забезпечення економічної безпеки реального сектору вітчизняної економіки); розробка й упровадження методичних рекомендацій, положень та інструкцій, які регламентують діяльність у сфері безпеки, для органів державного управління всіх рівнів і сфер діяльності; запровадження правил, які встановлюють обсяг, послідовність, способи та терміни виконання відповідними державними структурами дій, передбачених стратегічними плановими документами [7].

Невід'ємним інституційним суб'єктом реалізації політики зміцнення економічної безпеки реального сектору економіки є й обласна, міські та районні ради, без відповідних рішень яких не набудуть легітимності стратегічні й програмні документи в аналізованій сфері, а також не будуть виділені необхідні фінансові ресурси для реалізації запланованих заходів. Тому важливим є: 1) покращення усвідомлення місцевими органами державного управління та місцевого самоврядування вагомої ролі посилення безпеки суб'єктів базових видів економічної діяльності щодо сприяння подальшому розвитку та гарантування стійкого соціально-економічного розвитку; 2) надання місцевим органам влади ширших фінансових компетенцій із метою подальшого розширення обсягів фінансової підтримки заходів у розвитку системи безпеки регіональних економік.

До суб'єктів, відповідальних за реалізацію державної політики гарантування економічної безпеки реального сектору, повинні належати й Антимонопольний комітет України з його регіональними структурними підрозділами (з виконанням функцій недопущення (або стримування) проявів і тенденцій монополізації економіки чи її секторів, сегментів), а також Державний фінансовий моніторинг України (з виконанням функцій детінізації економіки та її фінансових потоків, забезпечення контролю за «відмиванням брудних грошей», незаконних переведень безготівкових коштів у готівку).

Важливою функцією безпосередньо суб'єктів базових видів економічної діяльності в процесі реалізації державної політики зміцнення економічної безпеки їх сектору має стати використання підприємствами переваг заходів, які реалізуються в рамках програм розвитку та посилення життєздатності підприємств; створення на підприємствах служб економічного ризик-менеджменту; впровадження нових методів оцінки економічних ризиків, моніторингу фінансово-економічного стану та ліквідності; активізація довгострокового стратегічного партнерства з іншими суб'єктами господарювання, страховими, банківськими установами.

Література:

1. Закон України № 964-IV від 19.06.2003 «Про основи національної безпеки України». - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони «Про нову редакцію Стратегії національної безпеки України»: Указ Президента України: [від 8 черв. 2012 р. № 389/2012]. Про концепцію (основи державної політики) національної безпеки України. – Постанова № 3/97–ВР від 16.01.1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – № 10 – 1997 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua.
3. Про Стратегію національної безпеки України. – Указ № 105/2007 від 12.02.2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua>.
4. Жаліло Я. А. Економічна стратегія держави у нестабільних економічних системах / Я. А. Жаліло – К.: НІСД, 1998. – 144 с.
5. Стратегія та механізми зміцнення просторово-структурної конкурентоспроможності регіону: монографія / За ред. А.І. Мокія, Т.Г. Васильціва. – Л.: ПАІС, 2010. – 488 с.
6. Власюк О. С. Економічна безпека України в умовах ринкових трансформацій та антикризового регулювання: монографія / О.С. Власюк. – К.: Акад. фін. упр., 2011. – 473 с.
7. Сухоруков А. І. Сучасні проблеми фінансової безпеки України: монографія / А. І. Сухоруков. – К.: НІПМБ, 2005. – 140 с.

Ковейно Ю. В.,
старший викладач кафедри господарського,
цивільного та трудового права
Маріупольського державного університету

УПРАВЛІННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯМ

У сучасних умовах економічного, соціального та екологічного розвитку України, екологізації усіх сфер суспільного життя та здійснення будь-якого виду діяльності у тому числі господарської, важливе значення має питання управління природокористуванням. Ефективність правового регулювання управління природокористуванням та його практична реалізація покликані на попередження екологічної кризи та забезпечення екологічної безпеки. Інтеграція нашої держави у європейське співтовариство передбачає ефективне функціонування інститутів, у тому числі тих, що стосуються питань управління в сфері природокористування та охорони навколишнього природного середовища.

Доктрина екологічного та природоресурсного права, сучасні навчальні посібники, підручники та інші наукові видання екологічної спрямованості, містять різні визначення поняття управління природокористуванням. Проте, аналізуючи вищевказані поняття, бачимо спільні риси, які притаманні усім визначенням. Перш за все – це діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування та, що стосується правових питань участі громадськості в управлінні природокористуванням, - громадських об'єднань та громадських організацій, сфера діяльності яких пов'язана з реалізацією екологічних функцій. Ще однією зі спільних рис є: діяльність у сфері публічних екологічних відносин, що включає: використання, охорону, відтворення та захист природних ресурсів, а також питання, стосовно забезпечення екологічної безпеки. Третьою, не менш важливою рисою є те, що ця діяльність має чітко визначену адміністративно - правову спрямованість (реалізація повноважень відповідних центральних органів виконавчої влади, для яких управління є основною функцією). Виходячи з вищевказаного, маємо зазначити, що управління природокористуванням представляє собою перш за все це механізм організації та система діяльності органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері публічних екологічних відносин, а також діяльність відповідних екологічних організацій та об'єднань (громадське екологічне управління), що виникають у зв'язку з природокористуванням (використання, охорона, відтворення (відновлення), захист природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки.

Загальні питання здійснення екологічного управління регламентуються нормами З. У. «Про охорону навколишнього природного середовища» [1]. У цьому законі містяться норми, які визначають повноваження органів державної влади, для яких управління не є основною функцією, а також ті, органи, для яких здійснення управлінських функцій є основним видом діяльності. Також нормами Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» визначено основні функції управління в сфері природокористування. В умовах сьогодення розпочато роботу щодо оптимізації системи центральних органів виконавчої влади та затвердження схем спрямування, взаємодії та координації діяльності центральних органів виконавчої влади. Що стосується центральних органів виконавчої влади, для яких здійснення управлінських функцій є основним видом діяльності, то більш детально структура та повноваження цих органів визначена у спеціальних підзаконних актах. До цих актів, відносяться, зокрема, постанова Кабінету Міністрів України № 442 від 10.09.2014 року «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади», яка містить схему спрямування і координації діяльності центральних органів виконавчої влади Кабінетом Міністрів України через відповідних членів Кабінету Міністрів України [2]. Що стосується більш детального змісту виконання повноважень органами управління, маємо зазначити відповідні постанови Кабінету Міністрів України та Укази Президента України про Положення про відповідний центральний орган виконавчої влади. Згідно з постановою КМУ № 442 до центральних органів виконавчої влади, які здійснюють управління природокористуванням, відносяться такі основні міністерства: Міністерство екології та природних ресурсів України; Міністерство аграрної політики та продовольства України; центральні органи виконавчої влади: Державна служба геології та надр України; Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру; Державна служба України з питань праці; Державна служба України з надзвичайних ситуацій; Державне агентство водних ресурсів України; Державне агентство лісових ресурсів України; Державне агентство рибного господарства України; Державна екологічна інспекція України; Державне агентство України з управління зоною відчуження. Діяльність Міністерств та центральних органів виконавчої влади закріплена відповідно діючими підзаконними актами: Положення про Міністерство екології та природних ресурсів: Постанова КМУ від 21.01.2015 №32; Положення про Міністерство аграрної політики та продовольства України: Постанова КМУ від 25.11.2015 № 1119; Положення про державну службу геології та надр: Постанова КМУ від 30.12.2015 № 1174; Положення про Державну службу України з питань геодезії, картографії та кадастру: Постанова КМУ від 14.01.2015 № 15; Положення про Державну службу України з питань праці: Постанова КМУ від 11.02.2015 № 96.

Аналізуючи нормативно – правові акти, які містять норми щодо функцій управління в сфері природокористування маємо зазначити існуючі проблемні питання стосовно здійснення управлінських повноважень центральними органами виконавчої влади. Однією з таких проблем є дублювання контрольних повноважень між Державною екологічною інспекцією України та Державною інспекцією сільського господарства України, Держрибагентством України, Держлісагентством України. Вирішення цих питань знаходиться на стадії системного розвитку.

Гострі питання ефективного здійснення управління в сфері природокористування вирішуються як на рівні органів державної влади, а також з залученням громадськості та спеціалістів міжнародного рівня у рамках міжнародного екологічного співробітництва. Метою оптимізації та реформування системи органів управління є, передусім: підвищення ефективності роботи органів управління; запровадження європейської системи підготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів органів управління; підвищення ролі інститутів громадянського суспільства; визначення дієвих засобів та механізмів контролю; скорочення кількості центральних органів виконавчої влади, що здійснюють державний контроль у відповідних сферах.

Література:

1. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 року // Відомості Верховної Ради України. - 1991 р.- № 41.- Ст. 546.
2. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України № 442 від 10.09.2014 року // Офіційний вісник України. – 2014 р. - № 74. – Ст. 2105

Кожевнікова А. Д.,
студентка 2 курсу
спеціальності «Екологія,
охорона навколишнього середовища
і збалансованого природокористування»
Маріупольського державного університету

ВЕДЕННЯ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Ведення лісового господарства в Україні здійснюється на основі Лісового кодексу України та Державної цільової програми, затвердженої Постановою Кабінету Міністрів України «Про Державну програму «Ліси України» на 2010-2015 роки» від 16.09.2009 року №977 (далі Постанова №977). Даною Програмою визначено основні напрями розвитку лісового господарства, а саме:

- збільшення лісистості території у всіх природних зонах до оптимального рівня;
- підвищення продуктивності, поліпшення якісного складу лісових насаджень;
- нарощування природоохоронного потенціалу лісів, збереження їх біологічного різноманіття;
- підвищення стійкості лісу до впливу негативних чинників середовища, змін клімату;
- розширення застосування методів раціонального використання лісових ресурсів;
- розвиток лісогосподарської науки, освіти та лісових екосистем;
- посилення соціального захисту працівників лісового господарства.

Згідно з даними площа вкритих лісом земель в Україні становить 9491 тис. га, а запас деревини 1,8 млрд м³. Потенційні запаси українських лісів, на думку спеціалістів та міжнародних експертів, повністю не використовуються. Заготівля лісу знаходиться в межах 50-60 % щорічного приросту, в той час, як в країнах Європи використання щорічного приросту складає 60-80 %. До особливостей лісів та лісового господарства України відносяться:

- відносно низький середній рівень лісистості території країни;
- зростання лісів у різних природних зонах (Полісся, Лісостеп, Степ, Українські Карпати та гірський Крим), що мають істотні відмінності щодо лісорослинних умов, методів ведення лісового господарства, використання лісових ресурсів та корисних властивостей лісу;
- переважно екологічне значення лісів та висока їх частка (до 50%) з режимом обмеженого лісозаготування;
- високий відсоток заповідних лісів (14,3 %), який має стійку тенденцію до зростання;
- історично сформована ситуація із закріпленням лісів за численними постійними лісозаготувачами (для ведення лісового господарства ліси надані в постійне користування підприємствам, установам і організаціям кількох десятків міністерств і відомств);
- значна площа лісів зростає у зоні радіоактивного забруднення;
- половина лісів України є штучно створеними і потребують посиленого догляду.

До складу лісового комплексу входять три промисловості: лісова, деревообробна та целюлозно-паперова. В лісовій промисловості найбільш розвинутими є лісозаготівельне та лісохімічне виробництва. Лісозаготівельне виробництво забезпечує заготівлю круглих лісоматеріалів, виробництво технологічної тріски та транспортування їх на кінцеві пункти (нижні склади, пункти споживання), заготівлю та вивезення осмолу та деревної зелені.

Лісову промисловість відносять до видобувних галузей важкої промисловості. Продукцію лісової промисловості використовують як предмет праці. Практично всі галузі народного господарства споживають лісоматеріали виготовлені з деревини.

Основне завдання лісової промисловості й інших галузей лісового комплексу на сучасному етапі розвитку економіки України, який характеризується загостренням економічних і екологічних протиріч, - це нарощування обсягів виробництва. За рахунок комплексного використання лісосічного фонду та використання ресурсів деревини (без нарощувань обсягів лісозаготівель).

До деревообробної промисловості належать підприємства, які здійснюють механічну та хіміко механічну обробку, а також переробку деревини. Деревообробна промисловість є важливою галуззю лісового комплексу. Її підприємства виготовляють головним чином товари народного споживання. Однак значна частина продукції деревообробної промисловості споживається в народному господарстві як предмети та знаряддя праці. Продукцію деревообробної промисловості використовують будівельна індустрія, транспорт, сільське господарство, майже всі галузі промисловості.

Целюлозно-паперова промисловість, входячи до складу хіміко-лісового комплексу, тісно пов'язана з лісовою промисловістю поставками сировини (балансів, технологічної тріски). Продукція целюлозно-паперової промисловості є ефективним заміником цільної деревини. Тому прискорений розвиток целюлозно-паперової промисловості дає змогу економити ресурси деревини, сприяє поліпшенню структури споживання деревини та збереженню лісів.

Целюлозно-паперова промисловість представлена наступними виробництвами: деревної маси та целюлози; паперу та картону; виробів з паперу та картону. Всі три виробництва взаємопов'язані, задовольняють різноманітні потреби галузей народного господарства та населення. Відзначимо, що рівень розвитку целюлозно-паперової промисловості не відповідає сучасним вимогам.

До галузей лісового комплексу належить лісове господарство, основне завдання якого – це відтворення високопродуктивних лісів, багатофункціонального призначення, їхній захист і охорона. Лісове господарство має обмаль вузькоспеціалізованих підприємств, які б займалися тільки лісовирощуванням, охороною та захистом лісу.

Подальший розвиток галузей лісової промисловості потребує повного радикального реформування, що включає в себе заміну фізично та морально застарілого обладнання, наділення підприємств обіговими коштами, розробка ефективних, раціональних технологій, раціональне використання відходів. На превеликий жаль, сьогодні, в державі існує значний дефіцит грошових коштів і тому сподіватись на реформування в близькому майбутньому лісової промисловості та народного господарства в цілому не доводиться.

Лазаренко Д. Т.,
студентка 2 курсу
спеціальності «Екологія, охорона
навколишнього середовища та
збалансоване природокористування»
Маріупольського державного університету

УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

Світова громадськість в останнім часом докладає багато зусиль для розробки та реалізації ефективної системи технічних, організаційних, економічних, правових та інших заходів, спрямованих на попередження екологічної кризи, забезпечення екологічної безпеки та стійкої рівноваги у взаєминах людини і природи. Важливим елементом досягнення поставленої мети є управління як необхідний механізм правового впливу на забезпечення

раціонального природокористування, відтворення природних ресурсів, охорону та захист навколишнього природного середовища [1].

Це питання в повному обсязі стоїть перед нашою державою. Для України першочерговим є необхідність зміни пріоритетів у механізмі управління природокористуванням і охороною навколишнього природного середовища, де в центрі уваги повинна бути людина, для якої Конституція закріпила право на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Це вимагає зміни стереотипів щодо цінностей, гуманізації суспільства. Управління в цій сфері повинно здійснюватися так, щоб забезпечити рівність можливостей розвитку і збереження природних ресурсів, навколишнього природного середовища як для нинішнього, так і для майбутніх поколінь, забезпечення екологічної безпеки всіх людей, що проживають у певному регіоні, і всього людства на планеті. Але насправді важливою проблемою є юридична безграмотність і непоінформованість в цьому питанні населення.

В еколого-правовій літературі функції управління у сфері природокористування і природоохоронної діяльності визначаються як види діяльності державних органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та громадських організацій по забезпеченню організації раціонального використання природних ресурсів, їх відтворення та захисту і охорони навколишнього середовища [1, с. 38]. Також необхідно зазначити, що управління природокористуванням і охороною навколишнього природного середовища - це механізм організації та система діяльності органів державної виконавчої влади і місцевого самоврядування у сфері публічних екологічних відносин, що виникають у зв'язку з природокористуванням, відтворенням природних ресурсів, охороною навколишнього природного середовища, забезпеченням екологічної безпеки [2].

Головною метою екологічного управління є максимальне досягнення врівноваження соціального, економічного і екологічного розвитку; реалізація законодавства, контроль за дотриманням вимог екологічної безпеки, забезпечення проведення ефективних і комплексних заходів щодо раціонального використання природних ресурсів, досягнення узгодженості дій державних і громадських органів у сфері охорони довкілля. Відповідно до ст. 16 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» державне управління природокористуванням і охороною навколишнього природного середовища здійснюють Кабінет Міністрів України, місцеві ради та виконавчі органи сільських, селищних, міських рад, державні органи по охороні навколишнього природного середовища і використанню природних ресурсів та інші державні органи відповідно до законодавства України [3]. Проте спеціалізованим органом влади у сфері екологічного управління є Міністерство екології та природних ресурсів України, яке координується Кабінетом Міністрів України.

Варто зазначити, що в свою чергу Мінприроди України підрозділяється на багато служб, та агенцій, які беруть на себе відповідальність за рішення багатьох екологічних проблем:

- Державна екологічна інспекція України – утворюється для забезпечення реалізації державної політики із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів [4].

- Державна служба геології та надр України – в першу чергу здійснює контроль, облік та реєструє приріст корисних копалин. Здійснює облік параметричних, пошукових, розвідувальних та експлуатаційних нафтових і газових свердловин.

- Державне агентство водних ресурсів України – реалізація державної політики у сфері управління, використання та відтворення поверхневих водних ресурсів, розвитку водного господарства і меліорації земель та експлуатації державних водогосподарських об'єктів комплексного призначення, міжгосподарських зрошувальних і осушувальних систем.

- Державне агентство України з управління зоною відчуження (ДАЗВ України) – забезпечує реалізацію державної політики у сферах управління зоною відчуження і зоною

безумовного (обов'язкового) відселення, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи [5].

Державні інспекції являються однією з організаційних форм здійснення контролю, що функціонують в структурі державних органів виконавчої влади. Хочу зазначити, що структура виконавчої влади у сфері екологічного контролю дуже складна. На сьогодні підрозділи контролю створюються і функціонують як самостійні структурні підрозділи в міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, а при необхідності - в органах, що належать до галузі їх управління. Вони створюють єдину контрольну-ревізійну службу відповідного міністерства чи іншого центрального органу виконавчої влади [6, с. 222]. Слід зазначити, що Держекоінспекція та інші інспекції мають широке коло повноважень, які поширюються на установи, підприємства та організації різних відомств. Така структурна специфіка дозволяє багатьом міністерствам та відомствам володіти міжвідомчою компетенцією з окремих питань. Це пояснюється тим, що державні інспекції виступають від імені тих міністерств та відомств, у складі яких вони перебувають [7, с. 57]. У свою чергу, зважаючи на різні наукові позиції, вважаємо, що неможливість врахування всіх вузькоспеціалізованих аспектів діяльності підконтрольних об'єктів робить недоцільним створення єдиного органу, який би реалізовував керівництво державними інспекціями. Крім того, маємо підтримати думку, що підпорядкування державних інспекцій органам загальної компетенції чи Уряду зменшить рівень ролі та авторитету тих міністерств та відомств, у системі яких функціонують державні інспекції [7, с. 64], оскільки саме за допомогою державних інспекцій останні реалізують державну політику у тій сфері суспільних відносин [8, с. 91], в якій вони зобов'язані забезпечити порядок та вживати заходів для протидії антиправовій діяльності.

Також важливим аспектом в управлінні у сфері природокористування та охорони довкілля є планування та контроль за використанням земель, тобто просторово-територіальний устрій природних ресурсів. Як головна функція цей устрій має перелік нормативно-правових актів, які чинні в даний час у межах нашої держави: встановлення та зміну меж адміністративно-територіальних одиниць (гл. 29 ЗК України); планування використання земель (гл. 30 ЗК України); землеустрій (гл. 31 ЗК України); державні, цільові, міждержавні та регіональні програми у галузі використання і охорони вод та відтворення водних ресурсів (гл. 2 ВК України); лісовпорядкування (гл. 8 ЛК України); порядок створення й оголошення територій та об'єктів природно-заповідного фонду (розд. 7 Закону України «Про природно-заповідний фонд»); засоби забезпечення формування, збереження та використання екомережі (статті 13, 14, 15 Закону України «Про екологічну мережу України») [1, с. 58].

Відповідно до ст. 22 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» моніторинг – спостереження за станом навколишнього природного середовища, рівнем його забруднення здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, іншими спеціально уповноваженими державними органами, а також підприємствами, установами та організаціями, діяльність яких призводить або може призвести до погіршення стану навколишнього природного середовища [3]. Цю функцію у сфері управління природокористування і охорони довкілля виконують державні органи управління разом із кваліфікованими науковцями та відповідними науковими установами, які практичним чином здобувають короткострокові або довгострокові прогнозування змін навколишнього природного середовища, які згодом враховуються при плануванні та розробці стратегії щодо покращення екологічного стану надр, економічного та соціального розвитку України.

Крім контролю за корисними копалинами і затребуваними елементами природного середовища, в Україні існує також облік об'єктів, що шкідливо впливають на стан навколишнього природного середовища. Об'єкти, що шкідливо впливають або можуть вплинути на стан навколишнього природного середовища, види та кількість шкідливих речовин, що потрапляють у навколишнє природне середовище, види й розміри шкідливих фізичних та біологічних впливів на нього підлягають державному обліку. Збір, обробка і

подання відповідним державним органам зведеної статистичної звітності про обсяги викидів, скидів забруднюючих речовин, використання природних ресурсів, виконання завдань по охороні навколишнього природного середовища та іншої інформації, ведення екологічних паспортів здійснюється в порядку, що визначається Кабінетом Міністрів України [3].

Як висновок можна зазначити, що управління в сфері природокористування та охорони природного середовища має різні напрямки своєї діяльності, в які входять як практичний збір даних, так і теоретичний. Наприклад, за допомогою кадастрової системи України, ми маємо звід даних про всі природні явища і об'єкти, їх оцінка та фізико-географічна характеристика, ступінь вивченості еколого-соціально-економічну оцінку. У сукупності всі ці дані сприяють динаміці у вивченні і поліпшенні стану екології країни.

Функції, пов'язані із наданням адміністративних послуг суб'єктам природокористування та природоохоронної діяльності. Такими є просторово-територіальний устрій об'єктів природи; державний облік у галузі охорони довкілля та природокористування; екологічне ліцензування і надання дозволів на спеціальне використання природних ресурсів, здійснення викидів і скидів забруднюючих речовин та інші види шкідливого впливу на довкілля; екологічна сертифікація; вирішення екологічних спорів. Суб'єктами виконання цих функцій мають бути спеціалізовані органи поресурсового управління (у загаданому Указі Президента України від 9 грудня 2010 року вони визначені як державні агентства, проте компетенція їх на момент написання цієї статті в законодавстві чітко не окреслена).

Література:

1. Екологічне право України: підручник / за ред. А. П. Гетьмана, М. В. Шульги. – Харків: Право, 2005. – 384 с
2. Завгородня В. М. Система і класифікація функцій державного управління у сфері природокористування і охорони довкілля / В. М. Завгородня // Правовий вісник Української академії банківської справи. – 2011. – № 1 (4). – С. 120–124.
3. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» [Електронний ресурс] <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1264-12/page>
4. Офіційний сайт Державної екологічної інспекції України [Електронний ресурс] <http://dei.gov.ua/>
5. Положення про державне агентство України з управління зоною відчуження: Указ Президента України від 6 квітня 2011 року №393/2011
6. Бандурка О. М., Тищенко М. М. Административный процесс: Учебник для высших учебных заведений. - Х., 2001. - 352 с.
7. Лебідь Н. В. Адміністративно-правовий статус державних інспекцій в Україні: дис. ... канд. юрид.наук: 12.00.07 / Лебідь Наталія Володимирівна. - Х., 2004. - 185 с.
8. Студеникина М. С. Государственный контроль в сфере управления: (Проблемы надведомственного контроля). - М.: Юрид. лит., 1974. - 160 с.

Маликін А. А.,
студент 2 курсу
спеціальності «Екологія, охорона
навколишнього середовища та
збалансоване природокористування»
Маріупольського державного університету

АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ТА ЖИТТЄВО ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

Повітря — природна суміш газів, з яких складається атмосфера, тобто повітряна оболонка планети [1].

Атмосферне повітря - це життєво важливий компонент навколишнього природного середовища, який являє собою природну суміш газів, що знаходиться за межами житлових, виробничих та інших приміщень [1].

Атмосфера як елемент глобальної екосистеми виконує кілька основних функцій:

- захищає живі організми від згубного впливу космічного випромінювання та ударів метеоритів;

- регулює сезонні й добові коливання температури (якби на Землі не існувало атмосфери, то добові коливання температури досягали б ± 200 °C);

- є носієм тепла і вологи;

- є депо газів, які беруть участь у фотосинтезі та забезпечують дихання;

- зумовлює низку складних екзогенних процесів (вивітрювання гірських порід, діяльність природних вод, мерзлоти, льодовиків тощо) [2].

Основні компоненти атмосфери: азот (78,084 %), кисень (20,946 %) та аргон (0,934 %). Важливу роль відіграють і так звані малі домішки: вуглекислий газ, метан тощо. Крім того, атмосфера містить водяну пару: від 0,2 % у приполярних районах до 3 % поблизу екватора. Такий хімічний склад атмосфери Землі мала не завжди. Первісна атмосфера Землі була схожа з атмосферами деяких інших планет Сонячної системи, наприклад, Венери, й складалася з вуглекислого газу, метану, аміаку тощо. Нинішня киснево-азотна атмосфера - результат життєдіяльності живих організмів [1].

Маса атмосфери становить приблизно одну мільйонну маси Землі - 5,15-105 т. Та атмосферне повітря лише умовно можна вважати невичерпним природним ресурсом. Річ у тім, що людині необхідне повітря певної якості, а під впливом її ж діяльності хімічний склад і фізичні властивості повітря дедалі погіршуються. На Землі вже практично не залишилося місць, де повітря зберегло свої первозданні чистоту та якість, а в деяких промислових центрах стан атмосфери просто загрозливий для людського здоров'я [3].

В Конституції України передбачено, що атмосферне повітря є об'єктом права власності Українського народу, а кожний громадянин має право користуватися цими природними об'єктами права власності народу відповідно до закону (ст. 13 Конституції України) [2].

Об'єкт охорони та права користування атмосферним повітрям слід розуміти у широкому і вузькому значенні. У широкому значенні таким об'єктом виступає атмосферне повітря у загальній сукупності без відокремлення будь-якої його частини. Безпосереднім об'єктом охорони та права користування є атмосферне повітря, яке розташоване найближче до землі, у місці проживання (перебування) людини [2].

Суб'єктами охорони та права користування атмосферним повітрям є підприємства, установи, організації, громадяни України, а також іноземні фізичні та юридичні особи. Державне управління в галузі охорони атмосферного повітря відповідно до Закону здійснюють: Кабінет Міністрів України; спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища; спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань охорони здоров'я; Рада міністрів АРК, місцеві державні адміністрації, інші центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування (ст. 4 Закону) [3].

Забруднення атмосферного повітря - змінення складу і властивостей атмосферного повітря в результаті надходження або утворення в ньому фізичних, біологічних факторів і (або) хімічних сполук, що можуть несприятливо впливати на здоров'я людини та стан навколишнього природного середовища. Вплив людини на навколишнє середовище прийняло загрозливі масштаби. Збільшення масштабів забруднення атмосфери вимагає швидких і ефективних засобів захисту її від забруднення, а також засобів попередження шкідливого впливу забруднювачів повітря. Забруднення атмосферного повітря-один з основних типів антропогенного забруднення, полягає у викиді в атмосферу хімічних речовин, твердих частинок і біологічних матеріалів, здатних викликати шкоду для людини та інших живих організмів [2].

Найбільш розповсюдженими забруднюючими речовинами, що надходять в атмосферне повітря від техногенних джерел, є: оксид вуглецю CO; діоксид сірки SO₂; оксиди азоту NO; пил. Оксид вуглецю (CO) найпоширеніша і найбільш значна домішка атмосфери, названа в побуті чадним газом. Вміст CO у природних умовах від 0,01 до 0,2 мг/м³. Основна маса викидів CO утворюється в процесі спалювання органічного палива, насамперед у двигунах внутрішнього згорання [3].

Особливість екологічної оцінки забруднення атмосферного повітря зумовлена надзвичайною різноманітністю забруднюючих речовин у часі та просторі. Це пов'язано з багатьма причинами: нерівномірністю споживання палива автотранспортом, характером технологічних процесів, різноманітністю метеорологічних умов, які є визначальними для переносу й розсіювання забруднювачів у повітрі [2].

Охорона атмосферного повітря - система заходів, пов'язаних із збереженням, поліпшенням та відновленням стану атмосферного повітря, запобіганням та зниженням рівня його забруднення та впливу на нього хімічних сполук, фізичних та біологічних факторів. Метою охорони атмосферного повітря є забезпечення збереження сприятливого стану атмосферного повітря, його відтворення та поліпшення для підтримки екологічної безпеки життєдіяльності людини, а також запобігання шкідливому впливу на навколишнє природне середовище. Іншими словами, атмосфероповітряні охоронні заходи спрямовані на підтримання екологічної рівноваги на території України, на забезпечення екологічної безпеки [3].

Література:

1. Кузенкова Г. В. / Введення в екологічний моніторинг: навчальний посібник. – Львів: Свічадо, 2002. - 72 с.
2. Берлянд М. Є. / Прогноз і регулювання забруднення атмосфери. - Л.: Гидрометеоиздат, 1985. - 272 с.
3. Данільян В. І. Екологія, охорона природи й екологічна безпека. - Миколаїв: МНЕПУ, 1997. - 348 с.

Ничипорук А. А.,
студентка 3 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського коледжу ДВНЗ
«Приазовський державний
технічний університет»

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ПІДСТАВИ РОЗРАХУНКУ ПРОЖИТКОВОГО МІНІМУМА ТА ЙОГО ВІДПОВІДНІСТЬ РЕАЛІЯМ СУЧАСНОСТІ

Зараз Україна знаходиться в скрутному становищі. Це пов'язано з рядом проблем, але низький рівень життя українців є чи не основною соціальною проблемою України. Ця проблема формує дуже серйозну загрозу національній безпеці, яка може створити негаразди не тільки для однієї людини, а й нації загалом. Чиновники пов'язують ці явища з напруженою ситуацією на Сході України, нелегким шляхом до Європи, подіями на Майдані Незалежності в Києві 2014 року та суперечками в коаліції, що серйозно ускладнюють реалізацію необхідних реформ.

На формування заробітної плати впливають різні чинники, зокрема:

- 1) вартість життєвих засобів необхідних для нормального відтворення робочої сили працівника і членів його сім'ї;
- 2) рівень кваліфікації працівника;
- 3) національні відмінності в ступені розвиненості економічних, соціальних умов життя людей в різних країнах;
- 4) попит і пропозиція на робочу силу на ринку праці.

Головна проблема, яка не дозволяла раніше і не дає тепер жителям України претендувати на високі заробітки, - це не криза і не занижена оцінка їх старань, а низька продуктивність праці.

Україна визнана найбіднішою країною Європи - такий парадоксальний результат проходження країни по шляху євроінтеграції. У десяти країнах Європейського Союзу щомісячний прожитковий мінімум не перевищує 500 євро. Найнижчий прожитковий мінімум - в Болгарії і Румунії. Громадяни цих країн змушені жити приблизно на 200 євро в місяць. Трохи краща ситуація в Литві, Чехії та Угорщини де цей показник становить близько 300 євро. У Латвії прожитковий мінімум не перевищує 360 євро на місяць. А в Словаччині, Естонії, Хорватії і Польщі - наближається до 400 євро. Значно дорожче життя в Люксембурзі. Щомісячний прожитковий мінімум в одній з найменших держав Європи без малого 2000 євро. Трохи нижчий він в Бельгії і Нідерландах - близько 1500 євро.

Своєрідний рекорд прожиткового мінімуму належить Україні - менше 50 євро в місяць.

Усі країни, що досягли значного економічного зростання за попереднє десятиліття здійснили суттєві економічні реформи та вступили до ЄС.

Метою статті є вивчення правових питань та можливих шляхів реалізації основних напрямів державної політики щодо скорочення масштабів бідності в Україні.

Об'єктом статті є методика підрахунку величини прожиткового мінімуму, яка впливає на рівень життя громадян, з урахуванням сучасних реалій розвитку суспільства.

Предметом даної статті є нормативна база, яка регулює питання в сфері розрахунку мінімального прожиткового мінімуму та інших економічних показників в нашій державі.

Багато з нас чули це слово «прожитковий мінімум». Це є базовий показник у всій системі соціального забезпечення. Цей показник становить основу загальної оцінки рівня життя в Україні, визначення критеріїв бідності, установлення розмірів мінімальної заробітної плати та мінімальної пенсії за віком, визначення розмірів соціальної допомоги, допомоги сім'ям з дітьми, допомоги по безробіттю, а також стипендій та інших соціальних виплат. Як бачимо проведення всієї соціальної політики пов'язано із використанням прожиткового мінімуму [1].

Отже, що ж розуміється під поняттям «прожитковий мінімум» з юридичної точки зору?

Відповідно до Закону України «Про прожитковий мінімум», прожитковий мінімум - це вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості [2].

На сьогоднішній день показник прожиткового мінімуму залишається одним з ключових при характеристиці рівня життя населення. Він є державним нормативом, що використовується при визначенні більшості показників соціального блоку бюджету, саме тому привертає до себе найбільшу увагу.

На підставі Закону України «Про прожитковий мінімум» цей показник встановлюється нормативним методом у розрахунку на місяць на одну особу окремо для основних соціальних і демографічних груп населення. [3;с.107]

Кожен рік Кабінет міністрів України ставив і продовжує ставити перед собою завдання затвердити новий набір продуктів, товарів і послуг для споживчого кошика.

З 1-го січня 2016 року Міністерство фінансів підвищило прожитковий мінімум з 1176 до 1330 грн. Згідно планів Кабміну України, ще одне підвищення загального показника прожиткового мінімумів в 2016 році, слід очікувати з 01.12.2016 р., до 1490 грн. Крім цього, прожитковий мінімум 2016 збираються підвищити і для всіх основних демографічних та соціальних груп населення, зокрема:

Соціальні і демографічні групи населення	Розмір прожиткового мінімуму		
	01.01.2016 – 30.04.2016	01.05.2016 30.11.2016	– 01.12.2016 – 31.12.2016
Діти віком до 6 років	1167 грн.	1228 грн.	1313 грн.

Діти віком від 6 до 18 років	1455 грн.	1531 грн.	1637 грн.
Працездатні особи	1378 грн.	1450 грн.	1550 грн.
Особи, які втратили працездатність	1074 грн.	1130 грн.	1208 грн.
Загальний показник	1330 грн.	1399 грн.	1496 грн.

Також Міністерство фінансів планує збільшити розмір прожиткового мінімуму в 2017 р. і в 2018 р., так з 1-го грудня 2017р. прожитковий мінімум має зрости до 1611 гривень, а з 01.12.2018 р. до 1700 .

Нагадаємо, що розмір прожиткового мінімуму в Україні, останній раз змінювався в кінці 2013 р., коли законодавчо ця сума була закріплена на позначці в 1176 гривень.

Таким чином, ми прийшли до висновку, що на жаль Україні не вдається провести економічні реформи та налагодити суттєвий товарообіг з країнами ЄС. Корупція, події на Сході України та окупація певної території, валютні спекуляції вкрай негативно впливають на економічні показники, звідси й на курс гривні та розмір мінімальної заробітної плати.

У сучасних реаліях війни після революції ми зіштовхнулися з такою проблемою, як збільшення витрат на товари й послуги. Люди стали менше витратити на харчі через більш кардинальне зростання цін на комунальні послуги й медикаменти, українці все більш охоче переходять на товари вітчизняного виробництва. Проблема прожиткового мінімуму в тому, що споживчий кошик складається за застарілою формою. Не враховуються реальні потреби громадян разом з нинішньою вартістю на продовольчі товари та послуги.

Ще одна важлива причина низьких зарплат в Україні - надвисока ставка кредитів. В Британії ця ставка з 2009 року тримається на рівні 0,5%. В Україні це 20% річних у гривні і 9% - в доларах США. Такі високі відсоткові ставки змушують наших підприємців економити на всьому, і, на жаль, зарплата працівників часто підпадає під скорочення найпершою.

На нашу думку, прожитковий мінімум треба збільшити принаймні у двічі. Адже уряд не повністю враховує низку життєво-необхідних витрат: на будівництво чи купівлю житла або одержання його у найм, на освіту, оздоровлення, утримання дітей у дошкільних навчальних закладах, платні медичні послуги тощо. Не враховуються також зміни в складі споживчого кошика у зв'язку зі змінами у сфері житлово-комунального господарства, зменшення частки цих витрат, особливо на охорону здоров'я та освіту, відкидає країну за рівнем інтелектуального потенціалу далеко назад.

Тому, уряду необхідно починати не з підвищення тарифів та цін, а з підняття прожиткового мінімуму до європейського рівня та проведення обіцяної реформи. Ця необхідність може показати українському народу, що країна дійсно допомагає та піклується про них.

Література:

1. Щербатюк М. Українська Гельсінська спілка з прав людини / М. Щербатюк [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.i-law.kiev.ua/>
2. Закон України «Про прожитковий мінімум» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/966-14>
3. Пищуліна О. М. Стратегічні пріоритети / О.М. Пищуліна [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://sp.niss.gov.ua/autors/200/>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧОЇ БЕЗПЕКИ НА ТЕРИТОРІЇ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

В умовах ескалації військового конфлікту у Донбасі особливо актуальним вбачається питання впливу на навколишнє природне середовище проведення бойових дій, силових акцій із залученням різних видів озброєння у контексті забезпечення екологічної безпеки.

Метою даного дослідження є узагальнення наявного теоретичного матеріалу щодо забезпечення екологічної безпеки на території проведення Антитерористичної операції, виявлення проблем та перспектив їх подолання.

Відповідно до положень ст. 16 Конституції України забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України є обов'язком держави [1].

Згідно зі ст. 50 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» екологічна безпека є такий стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей. Екологічна безпека гарантується громадянам України здійсненням широкого комплексу взаємопов'язаних політичних, економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів [2].

Екологічну ситуацію на Східній Україні ще до початку воєнних дій можна охарактеризувати, як кризову, що формувалася протягом тривалого періоду використання природних ресурсів та негативного впливу безпосередньо на усі об'єкти довкілля [3, с. 118].

Бойові дії, що розгорнулися на території Донбасу у ході проведення Антитерористичної операції сприяють загостренню наявних екологічних проблем та подальшому погіршенню стану навколишнього природного середовища в регіоні.

Окремі положення щодо обмеження впливу на довкілля під час проведення воєнних дій можна знайти в різноманітних за своєю юридичною силою міжнародних документах, розроблених міжнародними організаціями, урядами різних держав [4, с. 11].

Правове врегулювання охорони довкілля під час воєнних дій у національному законодавстві є фрагментарним, і, на жаль, чітко не прописує поведінки водночас і Міноборони, й інших центральних органів влади щодо здійснення екологічного моніторингу та забезпечення екологічної безпеки під час воєнних дій у воєнний час [4, с. 28].

Варто зазначити, що наразі серед представників влади, громадськості, наукового світу існує досить широка дискусія щодо правової природи військового конфлікту на Сході України і, відповідно, можливості застосування норм міжнародного права задля врегулювання суспільних відносин, що виникають, в тому числі з приводу забезпечення екологічної безпеки.

Антитерористична операція (АТО) в Східному Донбасі проводиться в промисловому регіоні, де територія насичена техногеннонебезпечними об'єктами: шахтами, каналами, продуктопроводами, підприємствами військово-промислового комплексу, термін експлуатації який часто є вичерпаним і вони являють собою небезпеку, навіть в штатному режимі експлуатації [5].

21 вересня 2014 року ЕПЛ та Всесвітній альянс з екологічного права (ELAW) на міжнародному симпозіумі «Права людини та довкілля у новій Україні: на честь проф. Світлани Кравченко», що пройшов у Львові, звернулися із закликом до світової спільноти юристів-екологів зробити усе можливе для припинення воєнної агресії на Сході України та зупинення руйнування довкілля у зоні воєнних дій. Від цього часу ситуація на сході України не покращилася і навіть не стабілізувалася, а з кожним днем суттєво погіршується: гинуть люди, йде тотальне знищення інфраструктури та довкілля. Ризики, пов'язані із пошкодженням комунікацій, підприємств та інших об'єктів, що становлять підвищену

екологічну небезпеку, мають особливе значення, адже в умовах відсутності контролю та можливостей ліквідації їхніх негативних наслідків, потенційно збільшуються масштаби негативного впливу з кожним днем [4, с. 63].

На думку доктора економічних наук, професора, голови Президії Українського товариства охорони природи В. Я. Шевчука, сучасна, так звана «гібридна війна» ведеться не тільки задля руйнування економічного, соціального й екологічного балансу, а й за природні ресурси. Наслідком воєнних дій на сході є те, що на території східних областей України зруйновані дамби, знищені ліси, водні ресурси, землі, природно-заповідні території, зокрема, нанесена шкода Луганському природному заповіднику, Національному природному парку «Святі гори» [6, с. 47].

Від артилерійських обстрілів загорілися та вибухнули кілька екологічно небезпечних виробництв, серед яких Авдіївський та Ясинівський коксохімічні заводи, Лисичанський нафтопереробний та Краматорський верстатобудівний заводи, а також підприємства «Точмаш» і «Стирол» та завод із виробництва вибухівки в Петровському на Луганщині. Всього за даними в зоні бойових дій постраждало понад п'ятсот підприємств [5].

На сьогоднішній день вже затоплено дві третини вугільних шахт Донбасу, а це означає забруднення підземних вод і питної води в усьому вугільному басейні [7].

Результати дослідження ґрунтів свідчать про значний вміст важких металів на місці розривів снарядів. Так, концентрація титану у пробі ґрунту на місці розриву снаряду на території степового заповідника «Крейдова флора» у 150 разів перевищує фонові концентрації цього металу. Концентрація ванадію у цій же пробі становить 100 мг/кг, для порівняння: у фоновій пробі ванадій взагалі відсутній. Виявлено також перевищення по сульфатах у 2,3 рази, рухомих формах важких металів: свинцю - 1,3 рази, кадмію - 1,5 рази [3, с. 119].

Небезпеку для довкілля становить потрапляння снарядів у місця складування небезпечних речовин, бурові установки, а також такі об'єкти інфраструктури, як газо-, нафто- та аміакопроводи [3, с. 118].

У січні 2015 року в м. Києві відбувся круглий стіл «Екологічні наслідки збройного конфлікту на Донбасі: як відновити екологічну безпеку та екологічні права громадян». Учасники даного наукового заходу внесли такі пропозиції щодо шляхів запобігання екологічної катастрофи та її наслідків на території Донбасу [8]:

1. Рекомендувати Президенту України, Уряду України визнати перед міжнародною спільнотою неможливість з боку України здійснювати ефективний контроль для забезпечення екологічної безпеки в зоні АТО на територіях Донецької та Луганської областей, неможливість з боку України в односторонньому порядку запобігти настанню тяжких екологічних наслідків від воєнних дій на території збройного конфлікту на Донбасі, визнати необхідність у негайному залученні міжнародної допомоги для запобігання масштабної екологічної катастрофи на непідконтрольній території.

2. Рекомендувати Президенту України, Уряду України прийняти заходи для створення міжнародної моніторингової групи з питань екологічної безпеки із залученням представників ОБСЄ, міжнародних правозахисних, екологічних організацій з метою здійснення ефективного моніторингу стану об'єктів підвищеної екологічної небезпеки, що знаходяться в зоні АТО або у безпосередній близькості від такої зони, запобігання обстрілів та руйнувань таких об'єктів, дотримання умови про тимчасове перемир'я відповідно до Мінського протоколу, розрахунку обсягу коштів, необхідних для відновлення екологічної безпеки, природних ресурсів на території Донбасу.

3. Рекомендувати Верховній Раді України визначити серед пріоритетів діяльності удосконалення природоохоронного законодавства, зокрема в частині моніторингу стану довкілля – щодо засад моніторингу, повноважень суб'єктів державної системи моніторингу, її належного фінансування.

4. Створити міжвідомчу робочу групу для розробки Стратегії відновлення Донбасу на базі Державного агентства з питань відновлення Донбасу.

5. Розпочати практичну реалізацію рішень РНБО України від 25 квітня 2013 року «Про комплекс заходів щодо проведення моніторингу довкілля», зокрема, в частині визначення концептуальних засад моніторингу довкілля, повноважень суб'єктів моніторингу та їх законодавчого закріплення.

6. Рекомендувати Мінприроди України доручити Державній екологічній академії післядипломної освіти та управління розроблення Концепції екологічної реабілітації Донбасу; звернутися до міжнародних організацій, представництв зарубіжних країн надати міжнародну технічну допомогу для проведення стратегічної екологічної оцінки (СЕО) та екологічного аудиту Донецької і Луганської областей; побудувати робочу мережу співпраці українських експертів з досвідченими експертами Європейської системи оцінки впливу на довкілля для проведення екологічного моніторингу промислових об'єктів підвищеної небезпеки природоохоронних територій з оцінкою шкоди, завданої екосистемам; визначити Державну екологічну академію післядипломної освіти та управління постійно діючим міжгалузевим координуючим науковим центром з питань екологічної реабілітації Донбасу, проведення СЕО та екологічного аудиту Донецької і Луганської областей.

7. Рекомендувати Міноборони України відновити Службу екологічної безпеки Збройних Сил України; відновити роботу науково-дослідного Центру військової екології при Міноборони; поновити видання журналу «Воєнна екологічна думка»

Таким чином, проведення бойових дій негативно впливає як на стан довкілля та природних ресурсів у межах національних кордонів однієї держави, так і завдає шкоди глобальним об'єктам та екологічній рівновазі. Екологічний стан Донбасу ще до початку проведення Антитерористичної операції оцінювався як кризовий та потребував значних інституційних перетворень, проведення широкомасштабних заходів, спрямованих на покращення загального стану навколишнього природного середовища та подолання негативних наслідків господарської діяльності в регіоні. Наразі в результаті тривалої військової кризи на території Донецької і Луганської областей відбувається поглиблення, загострення наявних екологічних проблем та поява нових ризиків, які пов'язані або з механічним пошкодженням природних ландшафтів, або з тимчасовою втратою державою контролю над порушеннями й технологічними процесами в зоні бойових дій. Реальні наслідки від кожного з впливів сьогодні важко оцінити, оскільки поки що немає можливості провести широкі натурні обстеження. У цьому контексті пріоритетним вбачається розбудова системи екологічної безпеки в зоні проведення Антитерористичної операції шляхом впровадження правових основ та створення дієвих інституцій, активної міжнародної співпраці з цього питання.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року // Відомості Верховної Ради України від 23.07.1996 року. – 1996 р. – №30. – Ст. 141.
2. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 року // Відомості Верховної Ради України від 08.10.1991 р. – 1991 р. – №41. – Ст. 546.
3. Кравченко О. Дослідження впливу військових дій на довкілля на Сході України / О. Кравченко // Філософія. – 2015 р. – №2(134). – С. 118-123.
4. Воєнні дії на сході України — цивілізаційні виклики людству. / Львів: ЕПЛ, 2015. — 136 с.
5. Техногенні та екологічні ризики терористичних загроз [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://newukraineinstitute.org/media/news/529/file/2%20небезпека.pdf>
6. Яфонкін. Я.О. Проблеми збереження навколишнього природного середовища під час воєнних дій / Я.О. Яфонкін // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014 р. – №5. – С. 46-49.
7. Гайдіна Ю. Донбас: на межі екологічної катастрофи. – 2014 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ua.r.golos.ua/social_problem/14_11_25_donbass_na_grani_ekologicheskoy_katastrofyi
8. Резолюція за результатами роботи круглого столу «Екологічні наслідки збройного конфлікту на Донбасі: як відновити екологічну безпеку та екологічні права громадян», що

відбувся 13.01.2015 року в місті Києві. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://majorua.livejournal.com/4213346.html>

Овчеренко О. С.,
студент 2 курсу
спеціальності «Екологія, охорона
навколишнього середовища та
збалансоване природокористування»
Маріупольського державного університету

ДЕРЖАВНА ВЛАСНІСТЬ НА ПРИРОДНІ РЕСУРСИ В УКРАЇНІ

Право державної власності являє собою сукупність правових норм, що закріплюють і охороняють приналежність природних ресурсів народу України в особі представницького органу державної влади, а також встановлюють порядок придбання, використання та відчуження природних ресурсів державної власності. За змістом законодавства про власність суб'єктом права державної власності на природні ресурси виступає держава в особі представницького органу державної влади. Специфічною особливістю суб'єкта права державної власності, невластивою іншим суб'єктам права власності, є те, що держава виступає саме і як власник, і як носій політичної влади, тому здійснює право власності в нерозривному зв'язку з політичною владою. Держава своєю владою від імені народу України визначає правовий режим усіх природних ресурсів, створює органи управління цими об'єктами природи, визначає їх компетенцію.

Проте екологічне законодавство в цьому питанні непослідовне й передбачає у вигляді суб'єктів права державної власності як різні органи державної влади, так і органи місцевого самоврядування. Так, на землю право державної власності набувається і реалізується державою в особі Кабінету Міністрів України, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських, районних державних адміністрацій та державних органів приватизації щодо земельних ділянок, на яких розташовані об'єкти, які підлягають приватизації відповідно до закону. Аналогічним чином закріплено право державної власності й на ліси в Україні (ст. 8 Лісового кодексу України в редакції від 08.02.06), за винятком такого суб'єкта, як органи приватизації. В іншому порядку врегульовано питання суб'єктів права державної власності на води та надра України. Вони є виключною власністю народу України й надаються тільки в користування. Народ України здійснює право власності на води та надра через Верховну Раду України, Верховну Раду Автономної Республіки Крим і місцеві ради. Окремі повноваження щодо розпорядження водами та надрами можуть надаватися відповідним органам державної виконавчої влади (ст. 6 Водного кодексу України, ст. 4 Кодексу України про надра).

Від імені Українського народу права власника об'єктів тваринного світу, які є природним ресурсом загальнодержавного значення, здійснюють органи державної влади в межах, визначених Конституцією України (ст. 5 Закону України «Про тваринний світ»). Для правової характеристики об'єктів права державної власності найбільш важливе значення мають два положення: у власності держави можуть перебувати всі природні ресурси; частина з них є виключною власністю держави. Закон не дає прямого визначення об'єктів права державної власності на природні ресурси, проте аналіз змісту екологічного законодавства дозволяє виділити такі об'єкти, як надра, земля, води, ліси, тваринний та рослинний світ, об'єкти природно-заповідного фонду.

У державній власності перебувають усі землі та ліси України, крім земель та лісів комунальної та приватної власності. Виключно до земель державної власності належать: землі атомної енергетики та космічної системи; землі оборони; землі під об'єктами природно-заповідного фонду та історико-культурними об'єктами, що мають національне та загальнодержавне значення; землі під водними об'єктами загальнодержавного значення; земельні ділянки, які використовуються для забезпечення діяльності Верховної Ради

України, Президента України, Кабінету Міністрів України, інших органів державної влади, Національної академії наук України, державних галузевих академій наук; земельні ділянки зон відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи; земельні ділянки, які закріплені за навчальними закладами державної форми власності; земельні ділянки, на яких розташовані державні, у тому числі казенні, підприємства, господарські товариства, у статутних фондах яких державі належать частки (акції, паї). Об'єктом права державної власності на надра є державний фонд надр. До складу державного фонду надр як об'єкта права власності входять власне надра, природні родовища корисних копалин, техногенні родовища корисних копалин, а також мінеральні ресурси континентального шельфу й виключної (морської) економічної зони. Об'єктом права власності держави на води є державний водний фонд, який становлять усі води (водні об'єкти) України. Самостійним об'єктом права державної власності є рослинний світ, а саме дикорослі судинні рослини, мохоподібні, водорості, лишайники, гриби, а також їхні угруповання.

У державній власності можуть перебувати й об'єкти тваринного світу. Об'єктом права державної власності є дикі тварини, що перебувають у стані природної волі, а також інші об'єкти тваринного світу, що перебувають у територіальних і внутрішніх морських водах, у межах континентального шельфу й виключної (морської) економічної зони, а також у водосховищах, що розташовані на території більш ніж однієї області, державних мисливських угіддях і на території природно-заповідного фонду України і які утримуються (зберігаються) підприємствами, установами та організаціями державної форми власності (ст. 6 Закону України «Про тваринний світ»). Виключно в державній власності перебувають природні заповідники, заповідні зони біосферних заповідників, національні природні парки (ст. 4 Закону України «Про природно-заповідний фонд»).

Держава набуває права власності у разі:

- а) відчуження земельних ділянок з відповідними природними ресурсами у власників з мотивів суспільної необхідності або для суспільних потреб;
- б) придбання за договорами купівлі-продажу, дарування, міни, іншими цивільно-правовими угодами;
- в) прийняття спадщини;
- г) передачі у власність державі комунальної власності територіальними громадами;
- г) конфіскації.

Перелік суспільних потреб чітко визначений законодавством на відміну від суспільної необхідності. До суспільних потреб належить примусовий викуп під будинки та споруди органів державної влади та органів місцевого самоврядування, під будинки, споруди та інші виробничі об'єкти державної та комунальної власності; під об'єкти природно-заповідного та природоохоронного призначення; оборони та національної безпеки; під будівництво та обслуговування лінійних об'єктів та об'єктів транспортної та енергетичної інфраструктури (доріг, газопроводів, водопроводів, ліній електропередач, аеропортів, нафтогазових терміналів, електростанцій тощо); під розміщення дипломатичних та прирівняних до них представництв іноземних держав та міжнародних організацій; під міські парки, майданчики відпочинку та інші об'єкти загального користування, необхідні для обслуговування населення.

Суспільна необхідність виникає тільки у разі введення військового або надзвичайного стану та за своєю суттю є форс-мажорною обставиною відчуження на користь держави. Право державної власності на природні ресурси може виникнути на підставі цивільно-правової угоди щодо земельної ділянки (дарування, купівлі-продажу, обміну, спадкування). Право власності на інші природні ресурси виникає з моменту виникнення права власності на земельну ділянку після нотаріального посвідчення угоди та її державної реєстрації за місцем знаходження об'єкта власності.

Конфіскація являє собою безоплатне вилучення державою природних ресурсів у вигляді санкції за правопорушення. Наприклад, конфіскації на користь держави підлягають

незаконно добути (зібрані) або ввезені дикі тварини та інші об'єкти тваринного світу (ст. 63 Закону України «Про тваринний світ»). Припинення права державної власності на природні ресурси можливо при передачі їх у комунальну власність шляхом розмежування або у приватну власність шляхом приватизації у випадках, передбачених законом. Продаж (відчуження) об'єктів права державної власності здійснюється на конкурентних засадах. На окремі об'єкти природи право державної власності взагалі не може бути припинено. Це стосується об'єктів, які становлять особливу природоохоронну, наукову та естетичну цінність. До них належать тварини, занесені до Червоної книги України; особливо цінні продуктивні землі; землі, зайняті природними історико-культурними об'єктами, та ін.

Так, на землю право державної власності набувається і реалізується державою в особі Кабінету Міністрів України, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських, районних державних адміністрацій та державних органів приватизації щодо земельних ділянок, на яких розташовані об'єкти, які підлягають приватизації відповідно до закону. Аналогічним чином закріплено право державної власності й на ліси в Україні (ст. 8 Ж України у редакції від 08.02.06), за винятком такого суб'єкта, як органи приватизації

В іншому порядку врегульовано питання суб'єктів права державної власності на води та надра України. Вони є виключною власністю народу України й надаються тільки в користування. Народ України здійснює право власності на води та надра через Верховну Раду України, Верховну Раду Автономної Республіки Крим і місцеві ради. Окремі повноваження щодо розпорядження водами та надрами можуть надаватися відповідним органам державної виконавчої влади (ст. 6 ВК України, ст. 4 КУпН). Від імені Українського народу права власника об'єктів тваринного світу, які є природним ресурсом загальнодержавного значення, здійснюють органи державної влади в межах, визначених Конституцією України (ст. 5 Закону України «Про тваринний світ»).

Література:

1. Аграрне, земельне та екологічне право України. Загальні частини навчальних курсів: Навчальний посібник / За редакцією докт. юрид. наук, проф. Погрібного А. А., канд. юрид. наук Каракаш І. І. - Х.: ТОВ «Одіссей», 2000. - 368 с.
2. Дубовик О. Л., Кремер Л., Любе-Вольфф Г. Екологічне право: Підручник / Відп. ред. О. Л. Дубовик. - М.: Изд-во «Ексмо», 2005. - 768 с.
3. Дубовик О. Л. Екологічне право: Учеб. - М.: ТК Велбі, Вид-во «Проспект», 2006. - 584 с.
4. Екологічне право України: Навчальний посібник. - Х.: ТОВ «Одіссей», 2007. - 464 с.

Рожченко О. В.,
студент 2 курсу
спеціальності «Екологія, охорона
навколишнього середовища та
збалансоване природокористування»
Маріупольського державного університету

ДЖЕРЕЛА ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Нормативно-правові акти як джерела екологічного права України не є однорідними, їх структура відображає складність, структуровану ієрархічність системи законодавства країни в цілому і охоплює правові акти різної юридичної сили та правової спеціалізації. Такі акти відображають структуру державної (публічної) влади, правовий статус і компетенцію органів, що їх видають, а також характер самих актів. Вони як джерела екологічного права знаходяться між собою в суворій ієрархічній підпорядкованості і взаємозалежності.

Залежно від спеціалізації та призначення нормативно-правових актів, що регулюють суспільні екологічні відносини, їх можна розподілити на дві групи. До першої групи входять акти, переважна більшість норм яких спрямована на регулювання тих чи інших за характером екологічних відносин. Прикладом вказаних актів можуть бути Закон України від

16 червня 1992 року «Про природно-заповідний фонд України», Закон України від 3 березня 1993 року «Про тваринний світ» тощо.

Екологічні нормативно-правові акти, які входять до складу першої групи, можна умовно назвати спеціалізованими. Вони становлять переважну більшість актів як джерел екологічного права. Разом з тим суспільні екологічні відносини регулюються й нормативно-правовими актами, основне призначення яких полягає в регулюванні інших суспільних відносин (господарських, адміністративних та ін) і які містять правові норми, присвячені регулюванню певних екологічних відносин або їх сторін. Саме ці акти складають другу групу. До нормативно-правових актів цієї групи належить Закон України від 16 листопада 1992 року «Про основи містобудування», Закон України від 14 лютого 1992 року «Про колективне сільськогосподарське підприємство», Закон України від 20 грудня 1991 року «Про селянське (фермерське) господарство» та інші. Поява зазначених актів є відображенням об'єктивного процесу екологізації господарського законодавства України, хоча в умовах сучасної економічної кризи розвиток цього процесу дещо зупинився.

Масив нормативно-правових актів, всі або більшість правових норм яких спрямовані на регулювання суспільних екологічних відносин, також не є однорідним. У його структурі можна виділити загальні й поресурсові екологічні нормативно-правові акти. До числа перших належать акти, спрямовані на охорону та використання навколишнього природного середовища як єдиного, інтегрованого об'єкту екологічних правовідносин. Такими актами є, наприклад, Закон України від 25 червня 1991 року «Про охорону навколишнього природного середовища», Закон України «Про природно-заповідний фонд України», Конвенція про охорону біологічного різноманіття, ратифікована Верховною Радою України 29 листопада 1994 року.

Поресурсовими нормативно-правовими актами є акти, що регулюють суспільні екологічні відносини, об'єктом яких виступають окремі види природних ресурсів: води, ліси, земля, рослинний і тваринний світ тощо. До поресурсових нормативно-правових актів належать, наприклад, Кодекс України про надра, Закон України від 16 жовтня 1992 року «Про охорону атмосферного повітря», Правила відновлення лісів і лісорозведення, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 16 січня 1996 року, та інші акти.

Джерела права мають передбачену законом форму, вони складають відповідну розгалужену систему, об'єднану загальною метою еколого-правового регулювання. Вони не є однорідними, виконують різні функції та посідають відповідне місце у структурі екологічного права. Ці фактори є основою для наукової класифікації джерел екологічного права. Можна виділити наступні групи джерел екологічного права:

- за юридичною силою - закони і підзаконні акти. Закони посідають провідне місце в ієрархічній структурі законодавства; всі інші нормативно-правові акти видаються на основі, на розвиток і на виконання законів. До цих актів, зокрема, належать укази Президента і постанови Кабінету Міністрів України, накази та інструкції міністерств і відомств, рішення місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування;

- за характером правового регулювання - загальні та спеціальні. До загальних відносять нормативно-правові акти, предметом регулювання яких є як екологічні, так і інші суспільні відносини (Конституція України, Закон України «Про основи національної безпеки України»). Спеціальні акти стосуються виключно екологічних питань (наприклад, Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»);

- за предметом правового регулювання - комплексні (Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища») і природоресурсні (Земельний, Водний та Лісовий кодекси, Закон України «Про тваринний світ» (2001 р) тощо) або ті, якими регулюються окремі питання екологічної діяльності (закони України «Про екологічну експертизу» (1995 р), «Про екологічний аудит» (2004 р) та ін);

- за способом правового регулювання - матеріальні та процесуальні. Нормами матеріальних актів визначаються права й обов'язки, а також юридична відповідальність учасників еколого-правових відносин. Процесуальні акти регулюють процедуру реалізації

норм матеріального права. До них, зокрема, належать затверджений Постановою Верховної Ради України від 29 жовтня 1992 р. Порядок обмеження, тимчасової заборони (зупинення) чи припинення діяльності підприємств, установ, організацій і об'єктів у разі порушення ними законодавства про охорону навколишнього природного середовища, Положення про порядок розроблення екологічних програм, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 31 грудня 1993 р., тощо;

- за ступенем систематизації - кодифіковані й усі інші. До кодифікованих належить насамперед Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», який є стрижнем комплексної галузі екологічного права і законодавства. Його головне завдання полягає у встановленні вихідних, принципів положень правового регулювання відносин у галузі охорони, використання і відтворення природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, запобігання і ліквідації негативного впливу господарської та іншої діяльності на навколишнє природне середовище, збереження природних ресурсів, генетичного фонду живої природи, ландшафтів та інших природних комплексів, унікальних територій та природних об'єктів, пов'язаних з історико-культурною спадщиною. І хоча за формальними ознаками зазначений Закон не можна вважати ні основами екологічного законодавства, ні екологічним кодексом, він значною мірою виконує функції, характерні для кодифікованих нормативно-правових актів, що комплексно регулюють той чи інший вид суспільних відносин.

Наявність кодифікованих правових актів характерна для поресурсового екологічного законодавства. У його складі діють Земельний кодекс України, прийнятий 18 грудня 1990 року (у редакції від 13 березня 1992 року), Водний кодекс України, прийнятий 6 червня 1995 року, Лісовий кодекс України, прийнятий 21 січня 1994 року, Кодекс України про надра, прийнятий 27 липня 1994 року. Крім того, у структурі екологічного законодавства України діють такі спеціалізовані поресурсові закони, як Закон України від 3 березня 1993 року «Про тваринний світ» та Закон України «Про охорону атмосферного повітря», які комплексно регулюють суспільні екологічні відносини у сфері відповідно використання і охорони тваринного світу та атмосферного повітря. Нині некодифікованими залишаються правові норми, якими регулюються питання використання й охорони природних (типових) та антропогенних (окультурених) ландшафтів та деяких інших природних об'єктів.

Подальше удосконалення екологічного законодавства України тісно пов'язане з проведенням кодифікаційних робіт у тих галузях поресурсового екологічного законодавства, які ще не стали через ті чи інші причини предметом систематизації та кодифікації.

Джерела екологічного права поділяються також на закони й підзаконні акти. В основу такого поділу покладена юридична сила нормативних актів. Маючи найвищу юридичну силу, закони посідають центральне місце в ієрархічній структурі законодавства, а всі інші нормативні акти видаються на основі, у розвиток і на виконання вимог законів. У зв'язку з цим останні називаються підзаконними актами.

Джерела екологічного права є багатогранними, що впливає з їх призначення у регулюванні як загальних, так і численних конкретних питань охорони навколишнього природного середовища з використанням різноманітних правових засобів впливу на усіх рівнях. Акти екологічного права мають різну юридичну силу, але діють за принципом піраміди, вершиною якої є Конституція України.

Верховенство законів в ієрархічній структурі законодавства України означає, що:

- 1) всі інші правові акти повинні виходити із законів і не суперечити їм; у разі розходження норм закону і підзаконного акту пріоритет мають норми закону;
- 2) закони приймаються єдиним законодавчим органом держави - Верховною Радою України і не підлягають затвердженню будь-яким іншим державним органом;
- 3) ніхто не вправі змінити чи скасувати закон, крім органу, який затвердив його.

Нормативно-правові акти як джерела екологічного права поділяються також на акти органів законодавчої й виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а також інші

джерела екологічного права. Верховна Рада України як єдиний орган законодавчої влади приймає, крім законів, нормативно-правові акти у формі постанов.

Як правило, цими актами уточнювались строки й порядок введення в дію законів. Однак ряд постанов Верховної Ради України мають характер самостійного нормативно-правового акта і виступають джерелом екологічного права. До таких актів належить, наприклад, постанова Верховної Ради від 29 жовтня 1992 року «Про Червону книгу України», якою затверджено Положення про цю книгу.

Татай Е. О.,
студент ОКР «Магістр»
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського державного університету

НЕДОЛІКИ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАБУТТЯ СТАТУСУ БЕЗРОБІТНОГО В УКРАЇНІ

Актуальність теми полягає у загостренні соціально-економічних проблем в Україні унаслідок збройного конфлікту на сході країни. Питання державної допомоги на випадок безробіття врегульовані переважно Конституцією України, законами України «Про зайнятість населення» від 05.07.2012, «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 02.03.2000, Порядком реєстрації, перереєстрації безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу, затвердженого постановою КМУ від 20.03.2013 № 198.

Відповідно до п.1 ч.1 ст.43 закону України «Про зайнятість населення» від 05.07.2012, статусу безробітного може бути: особа працездатного віку до призначення пенсії (зокрема на пільгових умовах або за вислугу років), яка через відсутність роботи не має заробітку або інших передбачених законодавством доходів, готова та здатна приступити до роботи;

Пункт 2 ч.1 ст.44 закону України «Про зайнятість населення» окремо передбачає матеріальне забезпечення на випадок безробіття та соціальні послуги відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» та цього Закону. Вказані у цьому пункті послуги конкретизовані в ч. 2 ст.7 закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 02.03.2000

Ч.ч. 1, 2 ст. 6 «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 02.03.2000, передбачає, що право на матеріальне забезпечення на випадок безробіття та соціальні послуги мають застраховані особи. Право на забезпечення та соціальні послуги відповідно до цього Закону має також молодь, яка закінчила або припинила навчання у загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладах, звільнилася із строкової військової або альтернативної (невійськової) служби і яка потребує сприяння у працевлаштуванні на перше робоче місце. Закон «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 05.02.1993 визначає, що молодь - громадяни України віком від 14 до 35 років.

Якщо повернутися до застрахованих осіб, то відповідно до ст. 4 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 02.03.2000, страхуванню на випадок безробіття підлягають особи, які працюють на умовах трудового договору (контракту), цивільно-правового договору, включаючи тих, які проходять альтернативну (невійськову) службу, а також тих, які працюють неповний робочий день або неповний робочий тиждень, та на інших підставах, передбачених законодавством про працю, військовослужбовці (крім військовослужбовців строкової служби), особи, які забезпечують себе роботою самостійно, та фізичні особи - підприємці.

Тим не менш, існує категорія працівників, які фактично виконують трудові обов'язки без оформлення трудового чи цивільного (у письмовій формі) договору, та не беруть участь у загальнообов'язковому державному соціальному страхуванні.

Згідно положень ч. 2 ст. 43 закону України «Про зайнятість населення», статус безробітного надається відповідним особам за їх особистою заявою у разі відсутності підходящої роботи з першого дня реєстрації у територіальних органах Державної служби зайнятості, незалежно від зареєстрованого місця проживання чи місця перебування. П.8 порядку реєстрації, перереєстрації безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу від 20.03.2013, вказує наступне: особам, які навчаються за денною формою у загальноосвітніх, професійно-технічних і вищих навчальних закладах, а також особам, у яких відсутній страховий стаж, крім тих, що зазначені у частині другій статті 6 Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття», не може бути надано статус безробітного. Таким чином, порядок, затверджений постановою Кабінету міністрів України від 20.03.2013 № 198, тобто підзаконний акт, фактично обмежує можливість набуття статусу безробітної особи, що випливає з положень відповідних законів.

Визнання в установленому порядку безробітним (незалежно від страхування на випадок безробіття) є важливим, наприклад, для отримання допомоги відповідно до Закону «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям» від 01.06.2000. Тому на нашу думку необхідні відповідні зміни до порядку реєстрації, перереєстрації безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу від 20.03.2013 та до законодавства, що прямо б вказували на можливість набуття статусу безробітного незалежно від соціального страхування на випадок безробіття.

Література:

1. Кожен шостий українець працює неофіційно – експерт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Сайт Радіо Свобода <http://www.radiosvoboda.org/content/article/24918878.html>
2. Закон України «Про зайнятість населення» від 05.07.2012, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Офіційний сайт Верховної Ради України <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>
3. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 02.03.2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Офіційний сайт Верховної Ради України <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1533-14>
4. Постанова Кабінету міністрів «Про затвердження Порядку реєстрації, перереєстрації безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу» від 20.03.2013 № 198 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Офіційний сайт Верховної Ради України <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/198-2013-%D0%BF>

Фтиць К. С.,
студентка 3 курсу
спеціальності «Правознавство»
Маріупольського коледжу ДВНЗ
«Приазовський державний технічний університет»

МОРАТОРІЙ НА ПРОДАЖ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ: ШЛЯХ ВИХОДУ З КРИЗИ ЧИ НОВА КОРУПЦІЙНА СХЕМА

Наразі в нашій країні настав час постійного реформування. В законну силу вступають нові норми, старі виключаються. І одним з питань, яке застигло в повітрі, стає мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення. Це питання щороку постає на чергових передноворічних сесіях ВРУ на розгляд, але кожен раз залишається на тому самому місці.

Мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення достатньо гостре питання. На сьогоднішній день Україна розділилася на два табори – один за відміну мораторію на землі сільськогосподарського призначення, а представники іншого вважають що мораторій необхідний. Але і ті і інші вже протягом 15 років спостерігають незмінну закономірність у вигляді продовження мораторію на певний час.

Тому об'єктом дослідження в даній статті виступає власне мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення з точки зору його доречності та необхідності в умовах сучасних економічних та політичних трансформацій, через які проходить Україна. Предметом механізм врегулювання тих відносин, що виникають між державою та аграріями (володарями земельних паїв та ділянок) з точки зору його найбільшої ефективності та користі.

Завданням роботи є дослідження питання мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення, що так гостро повстав, з метою розібратися в судженнях тих, хто підтримує відміну мораторію, і тих, хто схильний до того, щоб мораторій був продовжений. Це дасть можливість дослідити дану проблему та зробити висновки на основі дослідження питання про мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення.

Мораторій на продаж землі сільськогосподарського призначення – це заборона будь-яких операцій з землею, що встановлюється урядом на певний термін або до закінчення яких-небудь надзвичайних подій. Тобто підставами накладення чи зняття мораторію є юридичні факти, що істотно впливають на суспільні відносини в державі.

Згідно зі ст.13 Конституції України «Землі, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах і на території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу...» [1]. Тобто, якщо земля знаходиться у власності народу України, відповідно до ст. 317 Цивільного кодексу України [2], він має право володіти, користуватися і розпоряджатися нею. А держава зобов'язана створити всі необхідні умови для реалізації передбачених КУ та ЦКУ прав. Землі сільськогосподарського призначення – це землі, які надані для виробництва сільськогосподарської продукції; здійснення сільськогосподарської науково-дослідної та навчальної діяльності, для розміщення відповідної виробничої інфраструктури.

Експерт Андрій Мартин в ефірі радіостанції трактував сенс мораторію на землю сільськогосподарського призначення, як заборону на реалізацію права громадян розпоряджатися своїм майном.

Вперше питання мораторію було піднято в 2001 році. Того ж року планувалося його скасувати, але з прийняттям нового Земельного кодексу дія мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення розширилась, охопивши не лише заборону відчуження земельних часток, а й земельних ділянок для ведення сільського (фермерського) господарства та іншого товарного сільськогосподарського виробництва. Мораторій мав діяти до початку 2005 року, проте напередодні Верховна Рада України прийняла рішення про його продовження до 1 січня 2007 року. Скасувати мораторій планувалося з прийняттям законів «Про ринок землі» та «Про державний земельний кадастр», якщо перший закон розроблявся, а другий був прийнятий 2011 році, та набрання їм законної сили планувалося на початку 2013 року, термін скасування мораторію теж перенесли. Не дочекавшись 2013 року та набрання законної сили законів в 2012 році мораторій продовжили ще на 4 роки, поштовхом для цього стало прийняття закону «Про внесення змін до земельного кодексу» [3]. Так у Верховній Раді України на початку 2016 року було, в черговий раз, прийнято рішення про продовження мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення до 1 січня 2017 року [4]. Підґрунтям цього рішення став той факт, що законодавство не готове до таких змін, оскільки воно потребує детального перегляду та реформування.

Міністр аграрної політики Олексій Павленко прокоментував відміну мораторію на землю так: «Україна поки не готова до зняття мораторію на продаж землі сільськогосподарського призначення, оскільки в країні ще не закінчена підготовка до неї, не проведений аналіз цього кроку» [5].

Відомий політик, член ВРУ, Ігор Кононенко, який підтримував скасування мораторію в свою чергу заявив: «Моя особиста позиція – ми не повинні продовжувати мораторій на землю. Вважаю, що потрібно впроваджувати ринок землі.»

На захист продовження мораторію на продаж землі можна висунути такий аргумент як нерентабельність. Земельні паї видаються розміром у 4 га. Не стане секретом те, що обробляти таку територію вручну, навіть з задіянням великої кількості людей, є тяжкою працею, майже не посилюючою для фермера. Але й якщо задіяти на ділянці землі техніку економічно не вигідно, оскільки фермер понесе великі витрати на техніку, яка може так і не окупитися.

Аргументів на користь відміни мораторію набагато більше. По-перше, наразі при продовженні мораторію на землю, власник має право лише на те, щоб здавати свою ділянку в оренду, отримавши за це невелику плату. По-друге, власники паїв, які не мають спадкоємців як ніхто зацікавлені у продажу землі, щоб покращити своє майнове становище, коли вони вже не мають змоги на ній працювати через стан здоров'я. По-третє мораторій не дає змоги власникам земельних часток взяти кредити під заставу майна, для модернізації свого сільського господарства.

Ні для кого не секрет, що на сьогоднішній день великі аграрні компанії «скуповують» паї у фермерів шляхом укладення удаваних правочинів, утворюючи при цьому великі ділянки, хоча у таких компаній і немає права власності, але є довгострокова оренда цих самих паїв. На нашу думку мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення варто скасувати. Оскільки земля належить народу і він повинен мати змогу розпоряджатися нею. Закласти початок розвитку ринку землі – реальний шанс виходу з кризи. Скасування мораторію допоможе подолати корупцію на «нелегальному» ринку землі. Прозорий ринок продажу землі допоможе не тільки подолати кризу на якомусь рівні, а й одержати довіру громадян.

Література:

1. Конституція України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15/page6>
3. Закон України «Про внесення змін Земельного кодексу» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
4. Закон України № 767-VIII «Про внесення змін до розділу X «Перехідні положення» Земельного кодексу України щодо продовження заборони відчуження сільськогосподарських земель» [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/767-19>
5. Телепрограма «Свобода слова з Андрієм Куліковим» відео з Youtube [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=ihkadrciCuA>

Хотлубей О. М.,
студентка 3 курсу
спеціальності «Екологія, охорона
навколишнього середовища та
збалансоване природокористування»
Маріупольського державного університету

ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ТА МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

Екологічна безпека – є одним із основних понять, яке відображає стан навколишнього природного середовища, тенденцію до змін в ньому з врахуванням інтересів суспільства. Кінцевою метою природоохоронної діяльності людини і управління в галузі охорони довкілля є не тільки збереження цілісності природних комплексів і взаємозв'язків у них, але і забезпечення стану екологічної безпеки.

Екологічна безпека є складовою національної безпеки України, що зазначено в Конституції України (ст. 16) [1].

Згідно розділу XI Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», екологічна безпека є такий стан навколишнього природного середовища, при

якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей [2].

Екологічна безпека гарантується громадянам України здійсненням широкого комплексу взаємопов'язаних політичних, економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів.

На жаль, більшість екологічних проблем сьогодення мають загальноземний аспект, адже екологічні проблеми не знають кордонів, і можуть бути вирішені лише завдяки міжнародній співпраці. Турбота про регулювання відносин людини і природи не може бути тільки внутрішньою справою окремих країн, особливо, що стосується середовищ: атмосферне повітря, Світовий океан, природні ресурси тощо, а також живої природи: міграції птахів і тварин тощо.

Міжнародний природний статус довкілля передбачає охорону всієї планети Земля і навколоземного космічного простору. Кожна країна має свій правовий статус, який чинний лише на її території, а діяльність міжнародних організацій визначається нормами міжнародного права.

Міжнародне співробітництво в галузі вирішення екологічних проблем ґрунтується на таких принципах як:

- суверенітет націй над своїми природними ресурсами;
- визнання норм міжнародного права;
- недопустимість нераціонального природокористування;
- наукова обґрунтованість міжнародних норм раціонального природокористування;
- недопустимість національного привласнення міжнародного простору;
- недопустимість впливу на довкілля у воєнних цілях, що не сумісно з інтересами людей тощо [3, с. 123].

Формами міжнародної співпраці в галузі вирішення екологічних проблем можуть бути міждержавні угоди і конвенції з питань охорони довкілля і раціонального природокористування або участь країн в діяльності міжнародних природоохоронних організацій. За ініціативою ЮНЕСКО у 1948 році було засновано Міжнародний союз захисту природи і природних ресурсів (МСОП), після чого міжнародна природоохоронна діяльність набула конкретних форм і змісту. Метою МСОП є підготовка і скликання нарад та конференцій природоохоронного характеру, розробка міжнародних конвенцій та рекомендацій в цій галузі. За сприянням цієї організації було підготовлено і випущено Міжнародну Червону книгу. До складу МСОП входить значна кількість установ (понад 500), понад 130 країн світу та 24 міжнародні організації, в тому числі і Всесвітній фонд охорони дикої природи (WWF), основою метою якого є об'єднання зусиль, спрямованих на збереження дикої природи і тваринного світу.

Головну функцію в координації міжнародної діяльності в галузі охорони навколишнього середовища і раціонального використання природних ресурсів (в системі ООН) здійснює ЮНЕП (Міжнародна програма ООН з навколишнього середовища), яка була прийнята на Стокгольмській конференції ООН у 1972 році. Крім того, значного впливу на міжнародні аспекти природоохоронної діяльності надають ФАО (міжнародна продовольча і сільськогосподарська організація), що вивчає питання охорони екосистем суходолу і Світового океану в процесі сільськогосподарської діяльності людини, ВООЗ (Всесвітня організація охорони здоров'я) – вивчає питання загального стану здоров'я людей, боротьби з епідеміями тощо, ВМО (Всесвітня метеорологічна організація) – досліджує стан навколишнього середовища, зокрема, зміни клімату, загальні кругообіги речовин і надає відповідну інформацію міжнародним організаціям, МАГАТЕ (Міжнародне агентство з атомної енергії), що контролює захист довкілля від іонізуючого випромінювання тощо. За сприяння цих організацій було прийнято ряд Міжнародних угод і конвенцій, які націлені на вирішення питань охорони навколишнього середовища. Зокрема, це Конвенція по транскордонному забрудненню повітря (1979 р.), Віденська конвенція ООН про охорону озонного шару (1985 р.), Конвенція ООН по морському праву (1982 р.), Протокол Кіото

(Конвенція ООН по парниковим газам) тощо. Ці міжнародні угоди визнані не «всема країнами світу і вони носять, переважно, рекомендований характер, адже важко правильно встановити відповідальність країн різного економічно розвитку за порушення вимог цих угод [4, с. 78].

Вирішення міжнародних проблем екологічної безпеки ускладнюється рядом обставин, що зумовлено різним економічним розвитком країн світу, різним ступенем трансформації природних екосистем в них.

По-перше, в останні роки різко зросла взаємозалежність країн світу, що зумовлено можливістю транскордонних переносів забруднюючих речовин, посиленням обміну між країнами, єдністю компонентів біосфери. Тому жодна країна світу не може вирішити проблему екологічної безпеки самотужки, без міждержавних угод тощо.

По-друге, різка різниця економічного розвитку різних країн світу зумовлює різний їх вплив на екологічний стан довкілля. Крім того, розвинуті країни не готові відмовитись від економічного росту, а країни які розвиваються намагаються їх наздогнати, що посилює негативний вплив на природу[5, с. 218].

Різниця в економічному розвитку в поєднанні з політичними і релігійними поглядами різних груп людей, різко загострила проблему міжнародного тероризму, що може стати причиною надзвичайних, в тому числі і екологічних, ситуацій. Вирішення цих проблем можливе лише на міжнародному рівні.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к / 96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – № 30. – Ст. 141.
2. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
3. Заверуха Н. К. Основи екології: навч. посібник для вищих навчальних закладів / Н. К. Заверуха, В. О. Серебряков. – К.: Каравела, 2006, – 365 с.
4. Білявський Г. М. Основи екології: підручник для студентів вищих навчальних закладів / Г. М. Білявський, І. С. Костіков. – К.: Либідь, 2004. – 406 с.
5. Основи екології та екологічного права: навч. посібник / [Ю. Р. Бойчук, М. К. Шульга, В. І. Дем'яненко та ін] під ред. Ю. Р. Бойчука – Суми: Університетська книга, 2004. – 351 с.

Чечета Н. О.,
студентка ОКР «Магістр»
спеціальності «Міське самоврядування»
Маріупольського державного університету

ВИЗНАЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Актуальність впровадження стратегії сталого розвитку в Україні обумовлена необхідністю стабілізації техногенного навантаження на навколишнє природне середовище та розв'язання комплексу екологічних проблем в умовах соціально-економічного зростання.

Розвиток виробництва і зростання масштабів господарської діяльності, в ході яких людина використовує дедалі більшу кількість природних ресурсів, зумовлюють тотальне посилення антропогенного тиску на довкілля та порушення рівноваги в навколишньому природному середовищі. А це, в свою чергу, призводить до загострення соціально-економічних проблем [1].

Важливою проблемою на шляху втілення концепції сталого розвитку є формування системи вимірювання для кількісного та якісного оцінювання цього дуже складного процесу. Головними вимогами до зазначеної системи є її інформаційна повнота та адекватність представлення взаємопов'язаної тріади складових сталого розвитку. В цьому напрямку зараз працюють як відомі міжнародні організації, так і численні наукові колективи, але її однозначного узгодження поки що не досягнуто.

Інститутом прикладного системного аналізу НАН України та МОН України запропонована система вимірювання сталого розвитку з допомогою індексу сталого розвитку, який обчислюється як сума індексів для трьох вимірів: економічного, екологічного та соціального відповідними ваговими коефіцієнтами. Кожен глобальний індекс отримують з використанням великої кількості індикаторів і наборів даних як кількісного, так і якісного характеру.

Незважаючи на гостру необхідність в індикаторах, які дозволяють відслідковувати стан навколишнього середовища в масштабах держави, дані з управління навколишнім середовищем і природними ресурсами, системи оцінювання екологічної складової сталого розвитку залишаються незадовільними і потребують удосконалення [2].

Звичайно, всі індикатори, що впливають на складові наведених індексів, як і самі ці індекси, вимірюються в різних одиницях і мають різні інтерпретації. Тому вони приводяться до нормованої форми таким чином, щоб їх зміни, як і зміни самих індексів, перебували в діапазоні від 0 до 1. У такому разі найгірші значення названих індикаторів відповідатимуть числовим значенням, близьким до 0, а найкращі – наблизатимуть ці значення до 1. Таке нормування дозволяє обчислювати кожен з індексів Іекв, Іев, Ісв та Іср у вигляді усередненої суми своїх складових з відповідними ваговими коефіцієнтами.

Індекс економічного виміру (Іекв) складається з двох глобальних індексів: індексу конкурентоспроможного розвитку (Ік), розробленого організаторами Світового економічного форуму (World Economic Forum). Цей індекс щорічно обчислюється для 117 економік світу і публікується у формі так званого «Глобального звіту про конкурентоспроможність». Індекс конкурентоспроможності формується з таких трьох індикаторів: індикатора технологічного розвитку країни; індикатора громадянських інститутів та індикатора макроекономічного середовища. У свою чергу, ці три індикатори обчислюються на основі використання 47 наборів даних про стан трансферу технологій та інноваційного розвитку країни, рівень розвитку інформаційних та комунікаційних технологій, рівень видатків країни на дослідження і розвиток, рівень іноземних інвестицій, рівень незалежності бізнесу від уряду, рівень корупції в країні та інше; індексу економічної свободи (Іес), який розроблений інтелектуальним центром фундації Heritage Foundation. Він щорічно друкується у Wall Street Journal. Індекс економічної свободи формується з таких десяти індикаторів: торгової політики країни; фіскального навантаження з боку уряду; урядової інтервенції в економіку; монетарної політики; потоків капіталів та іноземних інвестицій; банківської та фінансової діяльності; політики формування цін та оплати праці; прав на приватну власність; політики регулювання; неформальної активності ринку. Ці десять індикаторів обчислюються на основі використання 50 наборів різноманітних даних економічного, фінансового, законодавчого та адміністративного характеру.

Економічний вимір сталого розвитку є складовою і однією з парадигм сучасного розвитку суспільства. У процесі входження економік більшості країн у глобальну економічну кризу постає нагальна потреба для державних органів України в науково-методичному інструментарії вирішення проблем щодо проведення упереджених заходів, стабілізаційних дій, соціально-економічних реформ і перебудови національної економіки на засадах концепції сталого розвитку [3].

Індекс екологічного виміру (Іев) оцінюється за допомогою відомого індексу ESI (Environmental Sustainability Index), вирахованого Індекс ESI сформований з 21 екологічного індикатора, які, у свою чергу, розраховувалися на основі використання 76 наборів екологічних даних про стан природних ресурсів у країні, рівень забруднення навколишнього середовища в минулому і сьогодні, зусилля країни на ниві управління екологічним станом, здатність країни покращити екологічні характеристики та інше.

Індекс ESI кількісно визначає здатність тієї чи іншої країни захищати своє навколишнє середовище як у поточний період часу, так і в довготерміновій перспективі, виходячи з таких п'яти критеріїв: наявність національної екологічної системи; можливість протидії екологічним впливам; зниження залежності людей від екологічних впливів; соціальні та

інституціональні можливості країни відповідати на екологічні виклики; можливість глобального контролю за екологічним станом країни. Окрім того, цей індекс може використовуватися як потужний інструмент для прийняття рішень на аналітичній основі з урахуванням соціального та економічного вимірів сталого розвитку країни.

Сьогодні усвідомлення необхідності сприяння й підтримки навколишнього середовища знаходить висвітлення практично у всіх областях діяльності. Охорона навколишнього середовища повинна входити складовою частиною в будь-яку діяльність в області економічного й соціального розвитку.

Індекс соціального виміру (Ісв) формується шляхом усереднення трьох глобальних індексів: Індексу якості і безпеки життя (Ія), розробленого міжнародною організацією Economist Intelligence Unit. Цей індекс формується з допомогою таких дев'яти індикаторів: ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності; середньої тривалості життя населення країни; рейтингу політичної стабільності і безпеки країни; кількості розлучених сімей на 1000 населення; рівня громадської активності; різниці за географічною широтою між кліматично теплішими і холоднішими регіонами країни; рівня безробіття в країні; рівня політичних і громадянських свобод в країні; співвідношення між середньою заробітною платою чоловіків і жінок; індексу людського розвитку (Ілр), що використовується програмою ООН United Nations Development Program. Він формується з допомогою таких трьох індикаторів: середньої тривалості життя населення країни; рівня освіченості та стандарту життя населення країни, що вимірюється ВВП на душу населення за паритетом купівельної спроможності; індексу суспільства, заснованого на знаннях, або К-суспільства (Ікс), розробленого департаментом ООН з економічного і соціального розвитку – UNDESA. Цей індекс визначається трьома основними індикаторами: інтелектуальними активами суспільства; перспективністю розвитку суспільства та якістю розвитку суспільства, які, у свою чергу, формуються з допомогою 15 наборів даних про рівень охоплення молоді освітою та інформацією, інвестиційний клімат у країні, рівень корупції, нерівність розподілу матеріальних і соціальних благ (GINI-індекс), рівень дитячої смертності тощо.

Перехід України до сталого розвитку вимагає певних трансформацій політики в соціальній сфері, основними пріоритетами якої мають бути: збереження здоров'я людини; сприяння покращенню демографічної ситуації; забезпечення соціальних гарантій людям, які потребують захищеності; досягнення нормативів якості життя, які прийняті у розвинених країнах; досягнення орієнтирів сучасного рівня раціонального споживання для всіх верств населення; гуманізація суспільних відносин за рахунок реформування систем управління, освіти, науки, культури, охорони здоров'я, тощо [4].

Соціальна складова сталості розвитку відображає якість життя населення і зорієнтована на збереження стабільності соціальних і культурних систем, зокрема, на скорочення числа руйнівних конфліктів між людьми. За таких умов людина має брати активну участь у процесах формування своєї життєдіяльності, прийнятті й реалізації рішень, контролі за їх виконанням [5].

На мою думку на сьогодні відсутня достатня увага щодо вимірювання сталого розвитку, немає єдиного підходу до визначення кількості показників для ефективного оцінювання сталості розвитку регіонів. Однією з причин є недостатня ефективність відповідних планів розвитку та глобальних стратегій. Без ефективних показників сталого розвитку неможливо забезпечити високу якість і ефективність процесу прийняття управлінських рішень у всіх сферах життя суспільства.

Література:

1. Основи сталого розвитку: навч. посібник / [за заг. ред. Л.Г. Мельника]. – Суми: Університетська книга, 2005. – 654 с.
2. Zgurovsky, M. The Sustainable Development Global Simulation: Quality of Life and Security of the World Population [Text] / M.Z. Zgurovsky. – К.: Publishing House, "Polytechnica", 2007. – 218 p.

3. Згуровский, М.З. Глобальное моделирование процессов устойчивого развития в контексте качества и безопасности жизни людей (2005/2007/2008 годы) [Текст] / М. З. Згуровский, А. Д. Гвишиани. – К.: Изд.7во «Политехника», 2008. – 331 с.
4. Згуровський, М. З. Аналіз сталого розвитку – глобальний і регіональний контексти: ч. 2 / М. З. Згуровський. – 2010. – С. 15-38.
5. Никончук В. М. Система управління активізацією діяльності сільськогосподарських підприємств: [монографія] / В. М. Никончук. – ВП НУБІП України «БАТІ», 2013. – 185 с.

Яйленко А. С.,
студентка ОКР «Спеціаліст»
спеціальності «Менеджмент»
Маріупольського державного університету

ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Як оцінити фінансове здоров'я підприємства, поставити йому діагноз і які заходи вжити щодо його оздоровлення? Це питання виникає у керівника будь-якої організації. Можна запропонувати кілька методів. Наприклад, якщо і далі слідувати медичній термінології, можна викликати лікаря, тобто аудитора. А можна продіагностувати стан підприємства самостійно, на основі бухгалтерської звітності та нормативних даних, які є на будь-якому підприємстві.

По бухгалтерії надзвичайно складно судити про те, чи успішно працює підприємство. Тут на допомогу керівнику приходять методики, що дозволяють за допомогою системи відносних показників, що обчислюються на базі даних стандартної звітності, швидко і майже безпомилково отримати картину фінансового стану підприємства і на основі цих показників приймати правильні управлінські рішення.

У першу чергу підприємства зацікавлені у використанні аналітичної системи для експрес-діагностики своєї діяльності, що необхідно при вирішенні завдання моніторингу показників ліквідності, фондовіддачі, фондомісткості і т.д. Ці та інші показники, що дозволяють узагальнено характеризувати фінансовий стан підприємства і ефективність його функціонування розраховуються на основі бухгалтерського балансу (форма 1) і звіту про прибутки і збитки (форма 2). Аналізуючи їх, фінансові служби підприємства можуть намацати його «больові точки», а керівництво - прийняти необхідні управлінські рішення. При цьому можна не тільки досліджувати власні показники, але і порівнювати їх з аналогічними показниками конкурентів

Для глибокого аналізу в якості джерела інформації підприємству корисно використовувати не тільки баланс і звіт про прибутки і збитки, а й звіти про рух грошових коштів і капіталу, дані дебіторської та кредиторської заборгованості, розшифровки прибутків і збитків і т. Д. Для їх аналізу користувач може сам створювати необхідні комплексні показники і проводити аналіз на їх основі.

Потреба в оцінці фінансового стану підприємства може виникнути у підприємства при аналізі доцільності нової емісії акцій або у кредитора при оцінці ризиків фінансування у проекті підприємства.

Діагностика підприємств зводиться до аналізу не тільки їх поточного фінансового стану, але і його змін у часі, т. Е. Виявлення відповідних тенденцій. Головна причина вибору як базису міжнародних стандартів проста - метою західного бухобліку є зовсім не задоволення інтересу фіскальних органів, а отримання інформації для вирішення управлінських завдань, для чого, власне, і потрібна фінансова діагностика.

Яким чином завдання фінансового аналізу вирішуються за допомогою автоматизованих систем, розглянемо на прикладі Audit Expert. Введення початкової інформації в систему можна здійснювати як вручну, так і в автоматичному режимі. Крім того, з будь-якої іншої бухгалтерської програми, в тому числі і власної розробки, можна вивантажити інформацію у вигляді текстового файлу і в такому вигляді ввести в Audit Expert. Система Audit Expert

дозволяє працювати не тільки з української звітністю, але й зі звітними формами інших країн СНД, враховуючи особливості бухгалтерського обліку інших країн. У багатьох інших популярних програмах фінансового аналізу ця можливість відсутня.

У системі реалізовані десять стандартних методик фінансового аналізу: аналізу ліквідності, беззбитковості і рентабельності власного капіталу, а також методики, регламентовані нормативними актами. За даними аналізу програма автоматично створює експертні висновки, що дають можливість зрозуміти, яке фінансовий стан підприємства. Звіт в системі Audit Expert може бути складений і англійською мовою, з урахуванням сформованої в міжнародній практиці термінології. Це робить результати аналізу зрозумілими не тільки вітчизняним, але й іноземним експертам.

Крім самих підприємств, в аналізі характеристик їх фінансового стану зацікавлений широке коло зовнішніх господарюючих суб'єктів. У нього потрапляють і так звані конкурсні керуючі підприємств, що знаходяться під зовнішнім управлінням. Велику зацікавленість у використанні програм цієї спрямованості виявляють державні органи. Вони застосовують їх для моніторингу діяльності підвідомчих підприємств.

Література:

1. Шмагаль Н. М. Аналіз методів доходів підприємств в ринковій економіці // Н. М. Шмагаль // Держава та регіони. Економіка і підприємництво. – 2010. - №2. - С. 233-236.
2. Дерій В. А. Підприємство як предмет віддзеркалення інформації про його витрати і доходи // В. А. Дерій // Підприємницька діяльність в Україні: проблеми розвитку та регулювання, конф. 27-28 травня 2010 р.: МІБОКНЕУ, 2010. - С. 62-63.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ТА АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Авдан Д. Р., ГАРАНТІЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ.....	3
Анушкевич О. Д., КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ В УКРАЇНІ.....	4
Бабенко В. О., ОСОБЛИВОСТІ ТА ОСНОВНІ РИСИ КОНСТИТУЦІЇ ЯК НАЙВИЩОГОПРАВОВОГО АКТУ ДЕРЖАВИ.....	6
Балджи К. В., ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ПРОЦЕСУ.....	8
Барська Х. І., ПРАВОВІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ АНТИМОНОПОЛЬНОГО КОМІТЕТУ УКРАЇНИ.....	9
Бобкова А. Л., БЕЗПОСЕРЕДНЯ ДЕМОКРАТІЯ В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ, СИСТЕМА ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ.....	11
Бойко Ю. В., СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ ОБ'ЄДНАНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ.....	13
Бузлома Р. Р., КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ – ВИЩИЙ ОРГАН ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ.....	16
Бутенко В. А., КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС РЕФЕРЕНДУМІВ В УКРАЇНІ.....	18
Вовк Я. Р., ПРОБЛЕМИ СПІВВІДНОШЕННЯ ОBOB'ЯЗКОВОСТІ ТА АВТОРИТЕТУ.....	21
Гічкін А. В., НАДАННЯ ІНСТИТУТУ НОТАРІАТУ ПОВНОВАЖЕНЬ ЩОДО ВСТАНОВЛЕННЯ ФАКТІВ, ЩО МАЮТЬ ЮРИДИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ.....	22
Головізіна О. Є., КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС СІЛЬСЬКИХ, СЕЛИЩНИХ, МІСЬКИХ ГОЛІВ.....	23
Городовенко А. В., ІСТОРИКО – ПРАВОВІ АСПЕКТИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	25
Гуц А. Г., ОРГАНИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ І ОРГАНИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ПРОБЛЕМИ СПІВВІДНОШЕННЯ ВЛАДИ.....	29
Діденко К. А., ПОНЯТТЯ ТА ФОРМИ НАРОДНОГО ВОЛЕВИЯВЛЕННЯ В УКРАЇНІ.....	30
Діденко Т. В., КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ.....	32
Дроздова І. І., ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ПОСАДОВОЇ ОСОБИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ.....	34
Дубова О. О., РІЗНОВИДИ РЕСПУБЛІКАНСЬКОЇ ФОРМИ ДЕРЖАВНОГО ПРАВЛІННЯ.....	36
Єлісеєв С. О., ЗАКОНОДАВЧА ВЛАДА В УКРАЇНІ.....	37
Загорулько Є. Г., ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТСТВА У ВІТЧИЗНЯНІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ.....	39
Кідалова А. О., ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ: СКЛАД ТА СТРУКТУРА.....	42
Ковальов С. В., АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС МІСЦЕВИХ ДЕРЖАВНИХ АДМІНІСТРАЦІЙ В КОНТЕКСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ.....	44
Лафазан І. М., АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН І ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА.....	46
Мамедова А. І., ВИРІШЕННЯ МУНІЦИПАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ.....	48
Мараховська О. А., КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ.....	49
Меліхова М. С., ЛИЧНЫЕ ПРАВА И СВОБОДЫ ГРАЖДАН УКРАИНЫ, ИХ ГАРАНТИИ.....	52
Мітько Н. В., МІСЦЕВІ ДЕРЖАВНІ АДМІНІСТРАЦІЇ, ЯК СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА.....	53
Неткачева Н. О., КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ.....	56

Орлова В. Є., СУДОВА СИСТЕМА В УКРАЇНІ.....	57
Оробченко Д. В., ГРОМАДЯНСЬКІ ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА.....	59
Ошкадеров І. Г., ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ ПРАВ ЛЮДИНИ В СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВІЙ ДЕРЖАВІ У ПЕРІОД СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ.....	61
Подсікера С. С., НОРМИ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ.....	63
Решетняк А. С., СУБ'ЄКТИ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИХ ВІДНОСИН.....	64
Романова К. О., ПРОБЛЕМА СИСТЕМАТИЗАЦІЇ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ В УКРАЇНІ.....	66
Русаневич А. Т., ЦЕНТРАЛЬНІ ОРГАНИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ЯК СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА.....	67
Садовнича О. Г., ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ ДЖЕРЕЛ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА.....	70
Саркісян С. Х., СУДОВИЙ ЗАХИСТ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА ЛЮДИНИ НА ПРАЦЮ В УКРАЇНІ.....	73
Сидоренко А. М., ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ВИБОРІВ У ВЕРХОВНУ РАДУ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	76
Скриннікова А. О., КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ.....	78
Сущенко В. А., КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ РЕЖИМ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	80
Томін А. Л., КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ.....	82
Топузов Д. І., АДМІНІСТРАТИВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ НЕПОВНОЛІТНІХ.....	83
Удовик С. В., ПРЕЗИДЕНТ УКРАЇНИ ТА ЙОГО ПОВНОВАЖЕННЯ В СФЕРІ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ.....	86
Хоменко О. М., ЗАХИСТ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ ЖІНОК В УКРАЇНІ.....	87
Циклаурі О. Б., ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У СВІТЛІ СУЧАСНОГО СТАНУ РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	89
Черних Є. М., К ВОПРОСУ ОБЯЗАТЕЛЬНОСТИ ЮРИДИЧЕСКОЙ ДОКТРИНЫ.....	92
Шеремета А. С., ГРОМАДЯНСТВО УКРАЇНИ.....	95
Шрамко Д. П., КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБОРОНИ ДЕРЖАВИ.....	97

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

Баранова Ю. О., НОРМАТИВНО-ПРАВОВА ОСНОВА АДАПТАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО СТАНДАРТІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	101
Гнедой А. Ю., ОСОБЛИВОСТІ ПОДОЛАННЯ ПОДВІЙНОГО ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ВИКЛАДАЧІВ ТА ДОСЛІДНИКІВ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ПОЛЬЩЕЮ.....	103
Годованик Є. В., ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ МІЖДЕРЖАВНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.....	105
Данильченко А. Б., ІДЕОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ НА ЗМІСТ ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНИХ ДЖЕРЕЛ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА УКРАЇНИ.....	107
Демченко А. В., ЗБРОЙНІ КОНФЛІКТИ НЕМІЖНАРОДНОГО ХАРАКТЕРУ.....	109
Дереко О. В., МІЖНАРОДНІ РОЗРАХУНКОВІ ОПЕРАЦІЇ.....	112
Довголевський О. В., МІЖНАРОДНА ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ.....	114
Дубіна А. Д., ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКЛЮЧНОЇ (МОРСЬКОЇ) ЕКОНОМІЧНОЇ ЗОНИ.....	116
Дудар Н. І., ПРОБЛЕМИ ОНОВЛЕННЯ КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПІДПИСАННЯ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС.....	119
Иржанов А. С., Жолболдин Т. К., О НЕКОТОРЫХ ВОПРОСАХ ЮРИСДИКЦИИ В МЕЖДУНАРОДНЫХ ДОГОВОРАХ И КАЗАХСТАНСКОМ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ В ОБЛАСТИ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ МЕЖДУНАРОДНОМУ ТЕРРОРИЗМУ.....	121
Замота І. О., ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В МЕЖАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	123

Келемен Н. І., ПОНЯТТЯ ПРАВА ЛЮДИНИ НА ХАРЧУВАННЯ В ДОКТРИНІ СУЧАСНОГО МІЖНАРОДНОГО ПРАВА.....	126
Кіптенко С. П., ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЄС НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....	128
Мельник А. С., ГУМАНІТАРНА ІНТЕРВЕНЦІЯ» ЯК МЕТОД РЕГУЛЮВАННЯ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТІВ.....	129
Осипенко К. В., РЕГУЛЯТОРНІ ІНСТРУМЕНТИ ВПЛИВУ НА ТУРИСТИЧНУ ГАЛУЗЬ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	130
Папаяні С. В., НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.....	132
Подхолюзіна В. О., ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНСТИТУТУ ДОВІРЧОГО УПРАВЛІННЯ ЗА ДОГОВОРОМ УПРАВЛІННЯ МАЙНОМ. УКРАЇНА – ЄС.....	134
Rashkina A., RECRUITMENT AND SELECTION PROCESSES IN UNITED KINGDOM.....	136
Syvolap Y., THE PLACE AND THE ROLE OF THE JUDICIAL ORDERS IN THE LAW SOURCES SYSTEM OF UKRAINE.....	137
Скарга О. О., МІЖНАРОДНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	139
Степанова С. В., МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ НА ДОСТУП ДО СУДУ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	142
Тихомирова Г. Є., ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАДАННЯ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В ДЕРЖАВАХ – ЧЛЕНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	144
Тулейко О. О., ПРИВАТИЗАЦІЯ В ІСТОРИЧНІЙ РЕТРОСПЕКТИВІ: ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН.....	147
Филонов А. В., НЕОБХОДИМОСТЬ РЕФОРМИРОВАНИЯ СОВЕТА БЕЗОПАСНОСТИ ООН В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ.....	149
Хоббі Ю. С., ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ.....	152
Целовальник К. А., РЕФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА З ПИТАНЬ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ГЕОГРАФІЧНИХ ЗАЗНАЧЕНЬ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....	156
Шайхлісламова Ю. В., ПРОБЛЕМИ СПІВВІДНОШЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ТА КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА.....	158
Sharipma (Georgion) M., HOW TO QUALIFY AS A LAWYER IN CYPRUS.....	161
Шевченко Є. С., МОВА МІЖНАРОДНОГО ДОГОВОРУ ЯК ПІДСТАВА ДЛЯ ЙОГО ТЛУМАЧЕННЯ.....	163
Шрамко Л. М., ДІЯЛЬНІСТЬ РЕГІОНАЛЬНОЇ МІЖНАРОДНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ - СПІВДРУЖНОСТІ ПОРТУГАЛОМОВНИХ КРАЇН У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЛОБАЛЬНОЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ.....	165

СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК ГОСПОДАРСЬКОГО, ЦИВІЛЬНОГО, КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

Арабаджи О. С, ДЕРЖАВНИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ЗДІЙСНЕННЯМ ГОСПОДАРСЬКОЮ ТОРГІВЕЛЬНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ.....	168
Арапова А. С., ПРОБЛЕМА СПІВВІДНОШЕННЯ КАТЕГОРІЙ «ПРАВОЧИН» ТА «ДОГОВІР» У ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ.....	172
Афанасьєва О. Г., ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ БАНКІВ В УКРАЇНІ.....	175
Барташ К. В., ПУСТУЮЩИЕ И ВЕТХИЕ ДОМА В СЕЛЬСКОЙ МЕСТНОСТИ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ КАК ОБЪЕКТ ПРАВА СОБСТВЕННОСТИ.....	178
Білик А. А., КОПОРАТИВНІ ПРАВА ТА КОРПОРАТИВНІ ВІДНОСИНИ.....	180
Богданова А. В., КОМПЕТЕНЦІЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СУДІВ УКРАЇНИ.....	183

Богущий І. О., ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВА ПРИРОДА УСТАНОВЧИХ ДОКУМЕНТІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	185
Бодягіна Д. І., ДОГОВОРИ ПРО ПЕРЕДАЧУ МАЙНА У ВЛАСНІСТЬ.....	188
Бойчук О. І., ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПЛАНУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО І СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ.....	190
Бучок І. В., ПІДСТАВИ ПРИПИНЕННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ.....	193
Вангельсва Ю. В., ВЗАЄМОДІЯ УКРАЇНИ ТА ВСЕСВІТНЬОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ПИТАННЯХ СТВОРЕННЯ ЯКІСНОГО РИНКУ ОБ'ЄКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	195
Васічкіна Ю. Ю., ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОРЕНДИ ДЕРЖАВНОГО МАЙНА.....	198
Вожол К. В., СТАНДАРТИЗАЦІЯ ТА СЕРТИФІКАЦІЯ ЯК ЗАСОБИ ДЕРЖАВНОГО ВПЛИВУ НА ГОСПОДАРСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ.....	201
Горицька Т. В., СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ФУНКЦІЙ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ В ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	205
Григор'єва І. І., ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ.....	208
Диміч Т. М., УМОВИ, ПОРЯДОК І НАСЛІДКИ ПОРУШЕННЯ СПРАВИ ПРО БАНКРУТСТВО.....	210
Єрмоленко Р. С., МАЙНОВО-ГОСПОДАРСЬКІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ГОСПОДАРСЬКІ ПРАВОВІДНОСИНИ.....	213
Жилякова А. І., ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	215
Загородня Н. В., ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА РЕФОРМУВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ.....	217
Іванюта Н. В., СУДОВА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ – СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВИМОГА ЕКОНОМІКИ.....	219
Каламітра А. М., ПРОБЛЕМА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПІВ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ.....	220
Катрич А. В., ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ.....	222
Колосов Р. В., СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СТАНОВЛЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО ПРАВА В ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ.....	224
Кольцова М. В., ЗНАЧЕННЯ ОСВІТИ В СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЯК ЗАПОРУКА МАЙБУТНЬОГО КРАЇНИ.....	226
Корешняк К. П., ПРАВОВИЙ СТАТУС ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВИХ ПАЛАТ.....	229
Кравець О. О., ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ, ПРОДУКТІВ, ПРОДУКЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	232
Крестьянкіна Є. А., ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ І ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ.....	234
Кривич П. В., БАНКІВСЬКА ГАРАНТІЯ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БАНКАМИ ГОСПОДАРСЬКОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ.....	237
Кривущенко Т. В., ПРАВО НА ЗАНЯТИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬЮ ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ И РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ.....	238
Крохмальова О. В., УПРАВЛІННЯ СПЕЦІАЛЬНИМИ (ВІЛЬНИМИ) ЕКОНОМІЧНИМИ ЗОНАМИ.....	241
Куркуріна К. М., ОСОБЛИВОСТІ ВИРІШЕННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ СПОРІВ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	244
Кушнір І. В., ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ, ТОВАРІВ, РОБІТ ТА ПОСЛУГ.....	246
Литвин А. П., ГОСПОДАРСЬКІ ДОГОВОРИ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	247
Ломакіна Ю. В., ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ СТРОКІВ В ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ.....	250

Малихіна Я. П., ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ МИРОВОЇ УГОДИ В ГОСПОДАРЬСЬКОМУ ПРОЦЕСІ.....	252
Манько Ю. В., ПРОЦЕСУАЛЬНІ СТРОКИ В ГОСПОДАРЬСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	254
Мацука В. М., МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ.....	256
Медведєв Д. А., НЕКОМЕРЦІЙНА ГОСПОДАРЬСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ.....	259
Мельник А. С., ГАРМОНІЗАЦІЯ ГОСПОДАРЬСЬКОГО ПРАВА УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	263
Міськова В. С., ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	264
Мироненко М. І., ПОРЯДОК УПРАВЛІННЯ АКЦІОНЕРНИМ ТОВАРИСТВОМ.....	265
Мишко Д. О., ДЕРЖАВНА РЕЄСТРАЦІЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЛЕГІТИМАЦІЇ ГОСПОДАРЬСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	268
Мойсейчук М. В., НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ЗАЩИТЫ ПРАВ ПОРУЧИТЕЛЕЙ ПО ДОГОВОРАМ ПОРУЧИТЕЛЬСТВА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ.....	272
Мороз Т. В., ПРАВОВИЙ СТАТУС ХОЛДИНГОВИХ КОМПАНІЙ.....	274
Нівакшнонов Д. В., ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРИВАТНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	276
Ніколенко Л. М., ЗАСТОСУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТИВ ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ.....	279
Ніколенко О. О., МАЙНОВА ОСНОВА ГОСПОДАРЮВАННЯ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	281
Новікова А. В., ДОКАЗИ В ГОСПОДАРЬСЬКОМУ ПРОЦЕСІ.....	283
Овіннікова Р. В., НОРМАТИВНО-ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ РЕКЛАМНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ.....	285
Олефір А. О., ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ.....	289
Пігарева Г. І., МІЖНАРОДНО – ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН В СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	292
Пістолетова Т. С., ПРАВОВІ ФОРМИ ІНВЕСТУВАННЯ.....	293
Побережна В. М., ДЖЕРЕЛА ГОСПОДАРЬСЬКОГО ПРАВА.....	295
Подстепна А. О., ДЕРЖАВНА РЕЄСТРАЦІЯ ТА ОЦІНКА ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ.....	297
Покатович М. О., МАЙНОВА ОСНОВА ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	300
Пономаренко В. Г., ДОГОВІР В МЕХАНІЗМІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРЬСЬКИХ ВІДНОСИН.....	302
Рогожинський Д. С., ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПОНЯТТЯ КОМЕРЦІЙНОГО СПОРУ.....	305
Родак Н. А., ХОЗЯЙСТВЕННЫЕ ДОГОВОРЫ, КОТОРЫЕ ЗАКЛЮЧАЮТСЯ ПРИ ОСУЩЕСТВЛЕНИИ ТОРГОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ.....	306
Руденко О. В., ПОРЯДОК СТВОРЕННЯ АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА ЯК СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЬСЬКОГО ПРАВА.....	309
Свірський Б. М., ГЕНЕЗА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ДОКАЗИВ В КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ.....	311
Серпик Ю. О., ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЛІЦЕНЗУВАННЯ ГОСПОДАРЬСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	313
Синяньська Д. В., ЗМІ, ЯК СУБ'ЄКТИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ КРІЗЬ ПРИЗМУ ОБ'ЄКТІВ СУМІЖНИХ ПРАВ.....	315
Солонська Т. В., РЕГУЛЮВАННЯ БІРЖЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	317
Сорока Д. О., ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРЬСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	319
Сторожко А. А., БІРЖОВИЙ ТОВАРИЙ РИНОК УКРАЇНИ.....	321
Твердохліб Д. П., ПОНЯТТЯ ГОСПОДАРЬСЬКО-ПРАВОВИХ САНКЦІЇ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ.....	323
Ткаченко О. Є., ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В ГОСПОДАРЬСЬКИХ ВІДНОСИНАХ.....	326
Травінчева А. О., ПРАВОВИЙ СТАТУС СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	328

Устименко В. А., РАЗВИТИЕ ХОЗЯЙСТВЕННОГО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА КАК НЕОТЪЕМЛЕМЫЙ ЭЛЕМЕНТ СТАБИЛИЗАЦИИ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ.....	331
Хайлова Т. В., ОСНОВНІ АСПЕКТИ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	334
Шакунова М. П., ОТЧУЖДЕНИЕ КАК ЮРИДИЧЕСКИЙ ФАКТ ПРЕКРАЩЕНИЕ ПРАВА ЧАСТНОЙ СОБСТВЕННОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ.....	336
Шарапова О. М., ФІНАНСОВА ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВА ОСНОВА.....	339
Шелякин А. О., ВЗЫСКАНИЕ НЕУСТОЙКИ ПО ДЕЛАМ О ЗАЩИТЕ ПРАВ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ: ПРИМЕНЕНИЕ НОРМЫ МАТЕРИАЛЬНОГО ПРАВА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ.....	340
Шинкарьова К. О., ПРОЦЕС ЛІКВІДАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	342
Шишханова К. Р., ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ОФШОРНИХ ЗОН.....	344
Шпак А. В., ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ УЧАСНИКІВ В ГОСПОДАРЬСЬКОМУ ПРОЦЕСІ.....	346
Яровець В. Г., ПРОБЛЕМА ЗАСТОСУВАННЯ САНКЦІЙ У ГОСПОДАРЬСЬКОМУ ПРАВІ.....	348

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЕКОЛОГІЧНОГО, СІМЕЙНОГО, ТРУДОВОГО ТА ФІНАНСОВОГО ПРАВА

Бобкова А. С., ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ В СФЕРІ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	352
Грицик В. В., ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО В СИСТЕМІ ПРАВА УКРАЇНИ.....	355
Зарагулова А. И., ОБЩЕЕ И СПЕЦИАЛЬНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПРИРОДНЫХ РЕСУРСОВ.....	358
Заруба Є. І., НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ТА ВИКОРИСТАННЯ.....	361
Кислова Л. А., ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРА.....	363
Ковейно Ю. В., УПРАВЛІННЯ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯМ.....	366
Кожевнікова А. Д., ВЕДЕННЯ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА.....	368
Лазаренко Д. Т., УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА.....	369
Маликін А. А., АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ТА ЖИТТЄВО ВАЖЛИВИЙ КОМПОНЕНТ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА.....	372
Ничипорук А. А., НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ПІДСТАВИ РОЗРАХУНКУ ПРОЖИТКОВОГО МІНІМУМА ТА ЙОГО ВІДПОВІДНІСТЬ РЕАЛІЯМ СУЧАСНОСТІ.....	374
Овіннікова Р. В., ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НА ТЕРИТОРІЇ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ.....	377
Овчеренко О. С., ДЕРЖАВНА ВЛАСНІСТЬ НА ПРИРОДНІ РЕСУРСИ В УКРАЇНІ.....	380
Рожченко О. В., ДжЕРЕЛА ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА УКРАЇНИ.....	382
Татай Е. О., НЕДОЛІКИ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАБУТТЯ СТАТУСУ БЕЗРОБІТНОГО В УКРАЇНІ.....	385
Фтиць К. С., МОРАТОРІЙ НА ПРОДАЖ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРЬСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ: ШЛЯХ ВИХОДУ З КРИЗИ ЧИ НОВА КОРУПЦІЙНА СХЕМА.....	386
Хотлубей О. М., ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ТА МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО.....	388
Чечета Н. О., ВИЗНАЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ.....	390
Яйленко А. С., ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА.....	393